ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 1
DIMANCHE 1er JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,80 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE. 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 1 Ֆ. 80

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.415
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.415

ՆԱՄԱԿ ԱՅՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ, ՈՐՈՆՔ ՀԱՅ ԵՆ ԿԱՄ ԸՆՏՐԱԾ ԵՆ ՀԱՅ ԸԼԼԱԼ ՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐԵԼ

Գրեց՝ ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Սիրելի տղաք, սիրելի աղջիկներ, սիրելի ծերեր ու ծերունիներ, սիրելի միջին տարիքի այրեր եւ կիներ, սիրելի սուրբեր, սիրելի լուսնոտ խենթեր, սիրելի Հայեր.–

Շատ եզակի ու անսովոր բան մըն է ըլլալ գրող՝ որ Հայերէն լեզուն կը գործածէ։ Հաւանաբար քաջութիւն պահանջող բան մըն է, քանի որ գրելու ընոյթը ինքնին արդէն կը պարտադրէ որոշ առանձնութիւն մը, նման վանքի սուրբ վանականներու համար սահմանուածին, կամ նման այն մենակութեան եւ արգելափակութեան՝ որուն կը դատապարտուին ...կական ուժականութիւն ունեցող գաղափարապաշտ մարդիկ, երբ քաղաքական բանտարկեալ։

Սակայն միաժամանակ պէտք է ըսել որ գրելը գործունէութիւն մըն է որ ո՛չ քաջութիւն կը պահանջէ, ո՛չ ալ խելք. ոչ իսկ – Թող Աստուած նեցուկ կանգնի մեզի – տաղանդ, ո՛ւր մնաց հանճար։ Ո՞վ է գրողը. ա՛յդ է հարցը։ Երբ իր անունը կամ գրչանունը գիտէք, այդ երկվայրկեանին իսկ կը գիտնաք որ ան այն մարդն է կամ կինն է որ գրեց այն գեղեցիկ թէեւ սխալ կէտադրուած ռափսոտին՝ որուն անունն է,– «Ո՞րքա՜ն ատեն, ով Աստուած, որքա՞ն ատեն», – այսինքն՝ դեռ որքա՛ն ատեն պէտք է սպասեմ, նամակի, քիչ մը դրամի եւ լաւ բուրդով ու դերձակին ձեռքով կարուած մորնինկ-քօթի մը համար, ա՛յն տեսակէն՝ զոր միայն փրոֆէսէօրներն ու Ակադեմիայի անդամները կը հագուին. եւ կամ, դեռ որքա՞ն պիտի սպասեմ ինծի հանդէպ քիչ մը քաղաքակիրթ վերաբերումի՝ անծանօթներէ, որոնք չեն գիտեր թէ ես գրող եմ։

Եթէ Հայերէն լեզուով կը գրէք, կրնաք ակնկալել որ Հայերը պիտի կարդան ձեր գործը, թէեւ բոլորս ալ լսած ենք նաեւ անունները գիտուններու՝ որոնք կրնան Հայերէն կարդալ, հակառակ անոր որ անոնք Անգլիացի, Ֆրանսացի, Գերման, Իտալացի, Ռուս, Հրեայ, Եգիպտացի կամ Մեքսիքացի են։ Եւ պէտք է յիշենք որ ինքզինքը յարգող ու ինքզինքին վրայ որոշ համարում ունեցող ոեւէ Հայու առաջին հարցումը, նոր գրութեան մը մասին, սա է.– «Այդչափ լաւ ի՞նչ կայ ասոր մէջ. ես չե՞մ կրնար աւելի՛ լաւը գրել. պէտք չէ՞ գրեմ»։ Եւ անշուշտ ան կը նստի ու ձեր գրածին պատասխան մը կը գրէ։

Անշուշտ պատասխան գրելը գրչակներու համար երջանկութիւն է, որովհետեւ ոչ մէկ բան այնքան դիւրին է, որքան՝ սխալ գտնելն ու զայն մեծցնելը, ի՛նչ ալ ըլլայ ան։ Օրինակ, այդ վերարկուն զոր ես արդէն մատնանշեցի, եւ որուն «մորնինկ-քօթ» կամ «առաւօտեան վերարկու» կ'ըսեն Ամերիկացիք, աշխարհի ոչ մէկ տեղ առաւօտեան կը հագնուի, բայց Նոր Զելանտայէն, ուր տեղւոյն բնիկ վայրենիները հանդիսաւոր ձեւով կը հագնին զայն, երբ պտոյտի կ'երթան դէպի իրենց հերոս Ծոն Անգլիատեւացի արձանը, ու կը վերադառնան երկու փէնի արժող ծամուելիք ծխախոտ գնած։

Եթէ Հայերէն գրէք, ձեր գրութիւնը ...ութիւն պիտի չունենայ, օրինակ, Ֆրանսացիներուն մօտ, որոնց գրականութեան ըզգայարանքը ամէնէն զարգացածն է զոր կարելի է գտնել աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ։ Եթէ ուրախ կ'ընդունիք որ ձեր գրութիւնները միայն Հայերու միջեւ պիտի շրջագային, պէտք է գիտնաք որ անոնք քիչ են, եւ որ կը նախընտրեն իրենց ընթերցումը սահմանափակել օրաթերթերու եւ շաբաթաթերթերու։ Արդ, լրաթերթը ի՛մ ալ ամէնէն սիրած հրատարակութիւններէն է, զուցէ որովհետեւ սովորական, անպաշտօն, ամէնօրեայի ոգիով օժտուած բան մըն է, եւ ի վերջոյ այդ լրաթերթն ու իր պարունակած բոլոր բարձրորակ գրութիւնները կարելի է գործածել վառարանին մէջ կրակ մը վառելու կամ ձուկ փաթթելու համար ալ։

Գրեթէ չկայ խելքը–գլուխը Հայ, հարուստ կամ աղքատ, որուն մասին կարելի է հաստատել որ նոր գիրք մը գնած է, նոյնիսկ երբ հեղինակը իր ընտանիքի անդամներէն մէկն է։ Բայց Հայ գրողները յամառօրէն կը շարունակեն իրենց անձնական ծախքով հրատարակել իրենց գիրքերը եւ կը շարունակեն ունենալ այն աւանդական հաւատքը թէ բազմաթիւ Հայեր պիտի գնեն իրենց գիրքը։ Եւ երբեք չեն գներ։ Ինչո՞ւ գնեն։ Իրենք աւելի՛ լաւ գիրք մը կրնան գրել։

Հակառակ այս բոլորին, ես այս նամակը կը գրեմ որովհետեւ կը հաւատամ որ չկայ ուրիշ մարդկային գործունէութիւն՝ որուն նշանակութիւնը նոյնքան մեծ ըլլայ, եւ կը հաւատամ նաեւ թէ ուրիշ ոչինչ կայ աւելի կարեւոր քան գրողներու գոյութիւնն ու առատութիւնը՝ մշակոյթի մը կրակներուն եւ փոթորիկներուն մէջ։ Կը հաւատամ գրութեան։ Կը հաւատամ գրողներուն։ Նաեւ կը հաւատամ դրամին, ինչպէս՝ պարզ իմաստութեան։ Եւ եթէ պէտք ըլլայ, կը հաւատամ իրականութեան, որ, ինչպէս գիտենք, այն անհաղորդ ու անհրապոյր կենսապայմանն է, որուն տակ կ'արթննանք ամէն առաւօտ եւ ինքզինքնիս կը քնացնենք ամէն գիշեր։ Միշտ ենթադրուած է որ տգեղ բան մըն է իրականութիւնը, բայց իմ տեսութիւնս է որ գեղեցի՛կ է իրականութիւնը, կամ՝ նաե՛ւ գեղեցիկ։

Մօտ յիսուն տարիէ ի վեր հրատարակուած գրող մըն եմ, դժբախտաբար՝ Անգլերէն լեզուով գրող։ Եւ այդ բոլոր տարիներուն խորապէս փափաքած եմ ըլլալ վկայատես նոր Հայ գրողի մը առաջին ելոյթին, գրողի մը՝ որ կը գրէ Անգլերէն, Ֆրանսերէն, Ռուսերէն, Չինարէն, կամ աշխարհի միւս ընտանիքներէն մէկուն լեզուով։ Ոեւէ նոր Հայ գրողի մը չէ որ սպասած եմ, այլ գրողի մը՝ որ այնքա՜ն զարմանալի ու կատարեալ գործեր կը գրէ Հայերէնով, որ անոնք անմիջապէս կը թարգմանուին ուրիշ շատ մը լեզուներու, ներառեալ Թրքերէնի, Քրտերէնի, Պարսկերէնի, Հրէերէնի, (որ, անշուշտ Եբրայերէն ըսել է)։ Նման գրագէտ մը պիտի երեւա՞յ։ Ձեր մէ՞ջն է։ Ես կը հաւատամ որ այո՛, է՛ սպասեցէ՛ք ու տեսէ՛ք։ Դէ՛, հայտէ՛։

Փարիզ, 19-6-1979

(Թարգմանութիւն՝ Խ. Թ.)

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ՀԱՅԱԳԷՏ ՃԷՅՄՍ ՌԱՍԸԼԻ ՀԵՏ

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ (Խ. Թ.) Այս հարցազրոյցը դժբախտաբար ո՛չ տեսակցութեան արդիւնք է, ո՛չ ալ խօսակցութեան։ Երբեք չեմ հանդիպած Ռասըլին. լսած եմ իր մասին Նիւ Եորքի եւ ընդհանրապէս Ամերիկեան համալսարանային աշխարհի հայագիտական բաժնին մէջ գիտաշխատողներէ։ Այս ամերիկածին հայագէտը կ'աշխատի պատրաստելու համար թէզ մը՝ որուն նիւթը չի կրնար չհետաքրքրել իւրաքանչիւր գիտակից Հայ։ Գրեցի իրեն, պատասխանեց անմիջապէս, համաձայնեցաւ իմ խնդրանքիս, որն էր խնդրանքը ենթարկել նամակագրական հարցազրոյցի մը՝ թէ՛ իմ, թէ՛ «Յառաջ»-ի ընթերցողներու հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար։ Ստորեւ՝ արդիւնքը։

Հ.– Թերթերու ընթերցողները ընդհանրապէս կը հետաքրքրուին անձնականով, այսինքն՝ կենսագրականով։ Այս է պարզան մանաւանդ Հայ ընթերցողին համար, երբ ան կը կարդայ Հայութեամբ հետաքրքրուող օտարի մը մասին։ Պիտի խնդրէի որ հակիրճ կենսագրական տեղեկութիւններ տաք ձեր մասին, չեշտելով թէ ի՛նչ եղած է ձեր ակադեմական ուղին։

Պ.– Ծնած եմ Նիւ Եորք 1953ին։ Հայրըս ալ, մայրս ալ ծագումով Հրեայ են։ Հայրս փաստաբան է, մայրս՝ քիմիագէտ։ Յաճախած եմ Նիւ Եորքի Պրոնքս Հայ Սքուլ օֆ Սայընսը (Ծնթ. Խ. Թ. Ի.– Նիւ Եորքի քաղաքային Լիսէներու ամէնէն պահանջկոտը, ուր ընդունուելու համար քննութիւնով կ'առնեն այդ հսկայ ոստանի ամէնէն տաղանդաւոր պատանիները)։ Հոն՝ պահանջուած նիւթերէն, այսինքն՝ գիտական եւ գրական դասընթացքներէն անդին հետեւեցայ Ռուսերէն լեզուի դասընթացքի մը. միաժամանակ՝ մօտակայ Հրէական Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ Եբրայերէն սորվեցայ։ 1971ին ստացայ կըրթաթոշակ՝ իբր Ճոն Ճէյ Ֆոնտի սան, ու սկսայ յաճախել Գոլոմպիա համալսարանը, Նիւ Եորքի մէջ։

Գոլոմպիայի մէջ Ռուսերէն, Հայերէն եւ Յունարէն լեզուներն էին գլխ հետաքրքրող նիւթերը։ 1974ին աւարտեցի համալսարանը (Ծնթ. Խ. Թ. Ի.– չորս տարուայ դասընթացքի աշխատանքը երեք տարուայ մէջ կատարելով) եւ ընտրուեցայ Սալիւթաթորեըն (Ծնթ. Խ. Թ. Ի.– այսինքն շրջանաւարտող դասարանի խօսք խօսողը՝ աւարտական հանդիսութեանց)։ 1974ի աշնան Քէլլըթ կրթաթոշակը ստացայ, եւ այս կարելի դարձուց ինծի համար՝ գալ Անգլիա եւ Օքսֆորտ համալսարանի մէջ ուսանիլ հայագէտ փրոֆէսէօր Տաուէթի մօտ։ Հոն գրեցի իմ առաջին աւարտաճառը, «Յովհաննէս Թըլկուրանցի եւ Հայ Միջնադարեան Քնարերգութիւնը», որ կը պարփակէ թարգմանական եւ ուսումնասիրական զոյգ աշխատանք։ Այս առաջին աւարտաճառը «կրտսեր» գործի հանգամանք ունի, եւ զայն կատարած ատեն կրցայ ուսանիլ գլխ հետաքրքրող ուրիշ լեզուներ.– Աւեստան, Պարսկերէն եւ Սիրեաք (Ծնթ. Խ. Թ. Ի.– այսինքն նոր Արամայերէն կամ Ասորերէն)։

Օքսֆորտի մէջ ստացայ «Նուպար Փաշա Հայկական Մրցանակ»ը, եւ 1976ին Հոնկէ փոխադրուեցայ Լոնտոն, ուր կը գրեմ վերջնական, այսինքն՝ «տոքթորա»յի աւարտաճառս, «Զրադաշտական Կրօնքը Հայաստանի Մէջ» նիւթին մասին, Փրոֆէսէօր Մարի Պօյսի հսկողութեան ներքեւ։ Կիւլպէնկեան Հիմնարկի կրթաթոշակներէն մէկն է որ կ'արտօնէ ինծի կատարել պէտք եղած պրպտումները։ Կը յուսամ այս գործը աւարտել գալ տարի եւ վերադառնալ Ամերիկա, ու Գոլոմպիա համալսարանին մէջ ուսուցչական պաշտօն ստանձնել։

Հ.– Պիտի խնդրէի որ աւելի մանրամասն մօտեցումով պատմէք թէ ինչպէ՞ս զարգացաւ ձեր Հայագիտութեան հանդէպ ունեցած հետաքրքրութիւնը։

Պ.– Ինչպէս գիտէք, Ամերիկեան որոշ հաստատութիւններ կարելիութիւն կուտան օտար լեզու ուսանողներու՝ ճամբորդելու ա՛յն երկիրները, ուր կը խօսուին այդ լեզուները։ Ուրեմն, երբ 15-ամեայ պատանի էի, գլխ Ռուսիա ուղարկեցին։ Սովետական Միութիւնը անշուշտ զանազան Հանրապետութիւններու միացումով սաեղծուած պետութիւն մըն է, եւ ես ծանօթացայ անոնցմէ ոմանց, ներառեալ Հայաստանին, որուն սիրահարուեցայ։ Երբ վերադարձայ Նիւ Եորք, երկրորդական վարժարանի բոլոր բարեկամներուս ձանձրոյթ սկսայ պատճառել՝ պատանիի ոգեւորութեամբ Հայաստանի գովեստները «երգելով»։ Ուսուցիչ

Վարեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

մը, Տիկին Մարիցա Յակկոս, երբ ոգեւորութիւնս նշմարեց, Հայերէնի ուսուցչուհի մը ճարեց ինծի համար՝ Նիւ Եորքի Սբ. Խաչ Հայկական եկեղեցիին դիմելով։ Այս ուսուցչուհին, Օրիորդ Վարդարփի Դարբինեան, եւ նախորդը, Տիկին Յակկոս, երկու աննման անձեր են, ա՛յն տեսակի ուսուցիչներ՝ որոնց ազդեցութիւնը, իմ պատանեկան կազմաւորման շրջանիս, վճռական ազդեցութիւն մը ունեցաւ կեանքիս վրայ։

Երբ Գոլոմպիա գացի, հարցը պարզ էր աւելի, քանի որ այդ համալսարանը Հայկական ամպիոն ունի, երկու ուսուցիչով.- փրոֆ. Նինա Կարսոյեան (Բիւզանդագէտ եւ Հայագէտ) եւ փրոֆ. Գրիգոր Մաքսուտեան (մասնագէտ՝ Բագրատունեաց շրջանի պատմութեան)։ Երկուքէն ալ դասեր առի, եւ այդ միջոցին էր որ Հայ եւ Նախա – Իսլամ Պարսկաստանի մշակութային կապերը սկսան հետաքրքրել զիս. սակայն մանրամասնօրէն հետազօտելու միջոցները չունէի դեռ։ Երբ Օքսֆորտ գացի, հոն ծանօթացայ Խոժէմ Միխթրի անունով ուսանողի մը՝ որ Փարսի է (Ծնթ. Խ. Թ. Ի.– այսինքն կը պատկանի արդի Իրանի եւ Հնդկաստանի մէջ ապրող եւ Զրադաշտական կրօնի հաւատարիմ փոքրամասնութեան)։ Ան սկսաւ այս կրօնքի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ տալ ինծի, ու ես սկսայ ուսանիլ ծիսական հին լեզուն, որով գրի առնուած են Զրադաշտական աղօթքներ կամ նկարագրուած են ծիսակատարութիւններ։ Ներկայիս ես Պրն. Միխթրի եւ Պրն. Ալըն Ուիլլըմզ (որ նոյնպէս կ'ուսանի փրոֆ. Պօյսի հետ, եւ Փահլաւի լեզուին մասնագէտ է) միասնաբար կը պատրաստենք Զրադաշտականութեան մասին ամբողջական դասընթացք մը՝ որ պիտի կիրարկուի Հնդկաստանի Փարսի համայնքին

մէջ: Միաժամանակ, Հայերէնը կը մնայ առաջին սէրս: Օքսֆորտի, Լոնտոնի եւ Նիւ Եորքի մէջ դասախօսութիւններ տուած եմ Զարենցի ու Թէքէեանի մասին, անցեալ մի քանի տարիներու ընթացքին: (Ծնթ. խ.թ.ի.— Նաեւ Հայերէնէ անգլերէնի թարգմանած է, անգլիախօս... ամերիկահայերուն համար, զանազան բանաստեղծութիւններ, օրինակ Վաղարշակ Նոբենցէն կտոր մը, որ նոր լոյս տեսաւ Արարատ անգլիատառ գրական պարբերաթերթի վերջին թիւին մէջ):

Հ.— Ձեր անունը առաջին անգամ լսեցի 1974ին, երբ Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ համայնքին մէջ սկսաւ տարածուիլ «տարօրինակ» լուր մը: Ըսուեցաւ որ «օտար» տղայ մը, որ Գոլումպիա համալսարանի շրջանաւարտից կողմէ ուղերձ մը կարդաց աւարտական հանդիսութիւններու ընթացքին, Նարեկացւոյ մասին խօսեցաւ: Բանն ինչո՞ւմն էր:

Պ.— Ինծի համար մեծ երջանկութեան օր մըն էր այդ օրը: Ուզեցի ըսել այդ հանդիսութեան ներկաներուն, նոյնիսկ մարդկութեա՛ն, որ երջանիկ էի եւ բախտաւոր կը զգայի ինքզինքս, Գոլումպիա յաճախած ըլլալուս համար: Կ'ուզէի արտայայտել այդ դպրոցի ուսուցիչներուն եւ հոն ուսանած նիւթերուն հանդէպ ունեցած սէրս: Միաժամանակ, չէի ուզեր ձանձրոյթ պատճառել դասընկերներուս, որոնք շրջանաւարտական հանդիսութեանց ընթացքին կը ստիպուին բազմաթիւ կաղապարատիպ եւ երկարապատում ճառեր ունկնդրելու:

Ուրեմն որոշեցի որ այս բոլոր փափաքները իրագործելու ամէնէն լաւ ձեւը իմ սիրած «դասերու» մասին խօսիլն էր, այսինքն՝ խօսիլ այն նիւթերուն մասին որոնք հաճոյքով սորվեցայ եւ որոնց հրապոյրը զգացի իբրեւ մարդ (եւ ոչ միայն իբրեւ չոր միտք): Անկասկած այս մօտեցումն ալ ձանձրոյթ պատճառեց դասընկերներէս ոմանց, սակայն փոյթ չէ:

Որոշեցի խօսիլ Նարեկացւոյ մասին: Վերջապէս անոր նիւթն է Աստծոյ (իմա՛, արդիական բացատրութեամբ՝ կատարելին) հասնելու մարդկային իղձն ու ճիգը. միաժամանակ՝ ան կը գիտակցի որ մարդը ի՛նքն է որ կ'ընէ ա՛յն բաները, որոնք արգելք կը հանդիսանան կատարելին հասնելու ձգտումի իրագործման: Ան կը գրէ Աստծոյ գութին եւ մեր կասկածամտութեան մասին, կը նկարագրէ խրամատներն ու պատնէշները՝ որոնք մեր գաղափարները, երազներն ու յղացքները կը զատեն անոնց իրականացման կարելիութենէն: Մատեան Ողբերգութեան հաւաքածոյ վերջին Ողբին մէջ, ինծի այնպէս կը թուի որ ան կը հաստատէ որ արցունքով կը ցանենք ա՛յն, որ երջանկութեամբ պիտի հնձենք. այսինքն՝ կը հաստատէ որ ամէն վերջ եւ ամէն աւարտ նոր ծնունդի մը կամ նոր սկիզբի հունտը կը պարունակէ: Այդ մտածումէն աւելի յարմար ի՞նչ կայ, աւարտական ուղերձի նիւթ իբրեւ: Ուրեմն Նարեկացւոյ այդ խօսքերը իմ սկզբնակէտս եղան, եւ առիթ տուին ինծի խորհրդածելու իմ Հայերէն սորվելու մասին, բայց նաեւ նիւթը ընդհանրացնելով՝ ուսման մասին:

Հ.— Շնորհակալ եմ այս տեղեկութիւններուն համար: Այսպէս — կոչուած «կենսագրական» մասը փակելէ առաջ կ'ուզեմ գիտնալ որ ամուսնացա՞ծ էք, զաւակներ ունի՞ք:

Պ.— Ոչ եւ ոչ: Չեմ ծրագրեր ամուսնանալ: Մինակ կը զգամ անշուշտ, եւ անկասկած այդ պիտի շարունակուի. բայց եւ այնպէս ես կեանք մը ընտրած եմ արդէն:

Հ.— Ի՞նչ նիւթերու շուրջ յօդուածներ հրատարակած էք:

Պ.— Գիտական լուրջ արժէք ունեցող ոչի՛նչ: Աւարտաճառի պատրաստութենէն ետք, անշուշտ, կը յուսամ զանազան ուսումնասիրութիւններ հրատարակել: Միջոցին թարգմանական փոքր աշխատանք մը տուած եմ: Զարենցէն թարգմանած կտորներս լոյս տեսած են Նիւ Եորքի անգլիատառ Արարատին մէջ: Կարիկ Պասմաճեանի խմբագրած թարգմանութիւններու հատընտիրին համար թարգմանած եմ Սայաթ Նովայի, Կոստանդին Երզնկացւոյ եւ դեռ ուրիշ գրողներու գործերէն: Անցեալ տարուան ընթացքին Թէքէեանի քերթուածներէն մի քանի կտոր թարգմանեցի, եւ անոնք լոյս տեսան Լոնտոն հրատարակուած գրքոյկի մը մէջ: Ներկայիս կը գրեմ կարճ յօդուած մը Նարեկացւոյ մասին, որ մաս պիտի կազմէ Միջնադարեան Բառարանին: (Ծնթ. խ.թ.ի.— Այս անգլիական փոքր համայնագիտարան մըն է, որ կը գործածուի համալսարանական գրադարաններու մէջ, իբր աղբիւր):

Հ.— Ընդհանրապէս ձեր ճիւղին նման մասնագիտութիւններ ուսանողները երկար տարիներ կ'անցընեն՝ լեզուներ սորվելով, եւ որոշ տարիքէ մը ետք միայն տիրապետելով բոլորին՝ կը սկսին ուսումնասիրութիւններ արտադրել: Դուք սորված է՞ք բոլոր այն հին ու նոր լեզուները, որոնց պէտք պիտի ունենաք ձեր գիտական աշխատանքը կատարելու համար:

Պ.— Այդ գործը կամ ճիգը երբեք չի վերջանար, սակայն կրնամ ըսել որ բաւական բան ըրած եմ այդ ուղղութեամբ: Ուսանած եմ Հայերէն, իր զանազան գրաբար, միջնադարեան եւ երկու աշխարհաբար ճիւղաւորումներով: Լաւ գիտեմ հին եւ նոր Յունարէն, Ռուսերէն, Եբրայերէն, Աւեսթան (Ծնթ. խ.թ.ի.— Զրադաշտական Պարսկաստանի ծիսական լեզուն), եւ Փահլաւի: Բաւական գիտեմ հետեւեալ լեզուները,— Պարթեւերէն, Սոկտերէն (Ծնթ. խ.թ.ի.— Պարսկերէնի նմանող լեզու մը՝ որ կը խօսուէր ներկայ Իրան — Աֆղանիստան սահմանին մօտ շրջաններու մէջ), Սիրեաք (այսինքն՝ Ասորերէն), արդի Պարսկերէն եւ Ֆրանսերէն: Կը մնայ սորվիլ Գերմաներէն եւ Փարսի — Կուժարաթի (Ծնթ. խ.թ.ի.— Հնդկաստանի մէջ բնակող Զրադաշտականներու լեզուն) մօտ ապագային:

Հ.— Ձեր պրպտումները անկասկած կը պահանջեն մեծ գրադարաններ: Արդեօք կա՞յ տեղ մը ուր ձեզի պէտք եղած բոլոր գրքերը կարելի է մէկտեղուած գտնել:

Պ.— Ոչ, բոլորովին գոհացուցիչ մէկ գրադարան չկայ, սակայն ես բախտաւոր եմ: Կը բնակիմ Բրիտանական Գրադարանին մօտ, ու կրնամ օգտագործել Արեւելեան եւ Աֆրիկեան Ուսումնասիրութեանց Հիմնարկի ճոխ գրադարանն ալ, որ նաեւ կը գտնուի Լոնտոնի մէջ: Յետոյ, շատ մը Հայեր օգտակար եղած են եւ կը շարունակեն օգնել ինծի: Նախ շատ բարեացակամ է Սովետական Հայաստանի Սփիւռքի հետ Մշակութային Կապ պահող յանձնախումբը, որ յաճախ գիտական զանազան նիւթերու մասին գրուած գիրքեր ղրկած է ինծի: Նիւ Եորքէն Պրն. Վահան Ղազարեան, Վրաքեր Թերթի խմբագիրը, շատ օգտակար հատորներ տուաւ ինծի: Նմանապէս, իմ սիրելի ուսուցչուհիս՝ Օրիորդ Դարբինեանը փնտռած գիրքերս յաճախ ճարած է ինծի համար:

Ինծի համար գոնէ, այսինքն Զրադաշտական եւ Հայկական անցեալի ուսումնասիրողի մը համար, մեծ վտանգ կը ներկայացնէ Խոմէյնական ներկայ շարժումը Իրանի մէջ: Այլամերժ ու կրօնական վայրագ եւ ծայրայեղ հակումներ ունին իր հետեւորդներէն շատեր, եւ կ'ուզեն կործանել ոչ — Իսլամ, Զրադաշտական Իրանի վերջին մնացորդներն իսկ, բան մը՝ որ մարդկայնօրէն անարդար է եւ անշուշտ ունի երկրորդական, անձնական կարեւորութիւն մը ինծի համար, քանի որ այդ կործանումը պիտի ընդգրկէ զիս հետաքրքրող ժողովուրդ մը եւ կրօնք մը: Այդ ժողովուրդը իմ ամէնէն սիրած եւ կարեւոր դասագիրքս է: Քաղաքակիրթ աշխարհը պէտք չէ լուռ մնայ, պէտք է արգիլէ այս կործանարար արարքը:

Հ.— Կրնա՞ք աւելի մանրամասն ձեւով նկարագրել ձեր ներկայ աշխատանքը, շեշտելով Հայութեան հետ կապ ունեցող ամէն կէտ:

Պ.— Սիրով, սակայն այդ ընելէ առաջ կ'ուզեմ օգտագործել առիթը եւ Յառաջի ընթերցողներուն խնդրանք մը ուղղել: Զիս կլանող նիւթն է Զրադաշտական կրօնքի անցեալը՝ Հայաստանի մէջ: Այդ նիւթը ուսումնասիրելու համար գրքերը չեն բաւեր: Մասնաւոր նշանակութիւն ունին, նման ուսումնասիրութեանց համար, ժողովրդական կենցաղը, կրօնական ծէսերը, գիւղերու մէջ հանդիսաւոր առիթներու աւանդական (գուցէ ոչ զուտ կրօնական բնոյթ ունեցող) ծէսերը, եւայլն: Կ'աղաչեմ որ ձեր ընթերցողները, մանաւանդ տարեցները, պրպտեն իրենց յիշողութիւնը, եւ եթէ յիշեն հին սովորութիւններ, աւանդութիւններ, առասպելներ, ծէսեր, անսովոր բառեր կամ արտայայտութիւններ, որոց իմաստը յայտնի ալ չէ իրենց, այս բոլորը, նոյնիսկ եթէ անհասկնալի կամ անկարեւոր կը թուի իրենց՝ կրնայ արժէք ունենալ ինծի համար: Նաեւ, եթէ ձեր ընթերցողները լսած են որ Հայաստանի այս կամ այն անկիւնին մէջ «կրակապաշտ» կամ «զրադաշտ» համայնքներ կան, թող գրե՛ն, տեղեկացնելով թէ ե՞րբ, որմէ լսած են այդ, եւ ո՞ր շրջանի մասին եղած է խօսքը: Այս նիւթերուն հետ կապ ունեցող որեւէ նիւթ կրնայ հետաքրքրել զիս, եւ ուրեմն պիտի խնդրէի որ անոնք որոնք կը յիշեն նման բան՝ գրեն ինծի, ծնողքիս հասցէին, Հայերէն Ֆրանսերէն կամ Անգլերէն լեզուներով:

(Ծնթ. խ.թ.ի.— Ընդառաջելով Պրն. Ռասըլի խնդրանքին, հոս կու տանք իր մշտական հասցէն.—

Mr. James RUSSELL
180 Cabrini Boulevard,
New York, N. Y. 10033
U. S. A.

(Կարելի է նաեւ գրել իրեն, Յառաջի խմբագրական հասցէով):

Հ.— Մասնաւոր մեթոտ մը կը պահանջէ՞ ձեր կատարած աշխատանքը:

Պ.— Որեւէ լուրջ աշխատանք (գիտական աշխարհի մէջ) կը պարտադրէ մեզի յղացք մը, հիբոթէզ մը ունենալ՝ գործի անցնելէ առաջ: Անշուշտ յղացքը կրնայ սխալ ըլլալ, եւ երբ անով զինուած պրպտումի ելլելէ ետք գիտնականը կը տեսնէ որ իր գտած մանրամասն իրականութիւնները կը «հակաճառեն» իր յղացքին, կը թելադրեն անդադար, որ ճիշդ չի՛ կրնար ըլլալ ան, գիտնականը պէտք է գիտնայ լքել իր այդ տեսութիւնը: Վտանգը սա է. ճիշդ այնպէ՛ս, ինչպէս որ ամենօրեայ կեանքի մէջ կը հանդիպինք մարդոց՝ որոնք կը մերժեն ընդունիլ ամէն տուեալ, ամէն իրականութիւն, ամէն փաստ, որ կը հակաճառէ իրենց սիրած տեսութեան, կամ ապրելակերպին (այսպէս կոչուած « մեթոտ» մըն է այդ), նմանապէ՛ս գիտութեան մէջ կան մարդիկ՝ որոնք հակառակ իրենց ունեցած թեքնիք մեծ հմտութեան, պէտք եղածին չափ լաւ գիտնական չեն: Տեսակ մը մտաւորական պարկեշտութիւն կը պակսի իրենց մօտ, այն պարկեշտութիւնը՝ որ պիտի արգիլէր իրենց եսասիրութեան կիրարկումը, պիտի արգիլէր կեանքի իրականութիւնը անձնական նախապաշարումներու կաղապարին մէջ թիմելու փորձը:

Այլ խօսքով, ես կրնամ ըսել որ կը նախընտրեմ Անգլօ—Ամերիկեան ա՛յն «մեթոտը», որ մեթոտը չի գերադասեր ամէնէն վեր, ինչպէս այդ կ'ընեն Ֆրանսացիներէն ոմանք: Անցեալին պէտք է որոշ երկիւղածութեամբ մօտենալ, բայց մի՛շտ առանց մոռնալու որ մենք արդէն որոշ կաղապարի մը մէջ դրած ենք զայն, եւ թէ կրնանք գտնել նոր տուեալներ՝ որոնք կրնան մեզի ստիպել այդ կաղապարները լքել: Դժուար է սիրելի, ծանօթ, ընտանի ու ապահով ձեւերը լքել, փոյթ չէ՛ թէ կը խօսինք անցեալ եւ ոչ ներկայ իրականութիւններու մասին: Թէ՛ գիտնականը (որ վերջապէս մարդ ալ է), թէ՛ ոչ —գիտնական հասարակութիւնը նախընտրութիւններ ունի, կ'ուզէ որ անցեալը այս կամ այդ ձեւով նկարագրուի եւ պիտի նախընտրէր երբեմն քօղարկել իրեն անհաճոյ թուող կամ զինք վախցնող իրականութիւններ: Պարզ մարդը այս կ'ընէ ի սէր իր «սրբացած» նախապաշարումներուն, իսկ գիտնականը՝ երբ կ'ընէ այս, որ բ ո լ ո ր ո վ ի ն   ա ն ը ն դ ո ւ ն ե լ ի է անշուշտ, զայն կ'ընէ ի սէր իր «մեթոտին», իր յղացքին, իր տեսութեան: Գիտնական կամ ուրիշ տեսակի մտաւորական ըլլալ, մեզմէ կը պահանջէ ոչ մի՛այն ուսում, այլ նաեւ յղացք մը, տեսութիւն մը ստեղծելու եւ զայն կիրարկելու քաջութիւն, եւ՝ երբ այլեւս անպաշտպանելի կը դառնայ մեզի սիրելի այդ տեսութիւնը՝ զայն լքելու կամ փոխելու՛ քաջութիւն:

Հ.— Կրնա՞ք ընդհանուր գաղափար մը տալ Յառաջի ընթերցողներուն, ձեր վերջին երեք — չորս տարիներու պրպտումներու մասին:

Պ.— Մանրամասնութիւններ չեմ կրնար տալ անշուշտ: Երբ թեզս կը հրատարակուի, պիտի ուզէի որ մարդիկ կարդային զայն, մանրամասնօրէ՛ն ուսումնասիրէին, եւ յետոյ... բզիկ — բզիկ ընէին զայն, երբ կրնան: Այսինքն, ես որոշ պայքար մը կ'ակնկալեմ, եւ պիտի չուզէի բարդ եւ մանրամասն տուեալ պահանջող տեսութիւն մը հանրութեան ներկայացնել՝ պարզ ուրուագիծով եւ առանց բազմաթիւ փաստերու: Սակայն պիտի փորձեմ գաղափար մը տալ նիւթին մասին:

Թէեւ կ'օգտագործեմ այսպէս կոչուած «նոր» տուեալներ եւ գիւտեր, երբ, օրինակ՝ հնագիտական պեղումներ կը յայտնաբերեն զանոնք, ընդհանրապէս իմ տուեալներս «նոր» են բառին աւելի բարդ, գիտական հասկացողութեամբ: Այսինքն՝ բան մը տուեալ է երբ գիտնական մը (կամ ոստիկան մը, կամ փաստաբան մը) զայն իբրեւ տուեալ տեսնելու պատրաստ է: Այլ խօսքով, երբ որոշ պատրաստութեամբ, մօտեցումով եւ մանաւանդ տեսութիւնով «զինուած» միտք մը կը դիտէ աշխարհը, կրնայ իբր «գիտական տուեալ» մեկնաբանել բաներ, որոնք իբր «բնական» պարզ, այսպէս—ըսուած «թափանցիկ» իրականութիւններ ընդունուած են մարդոց մեծամասնութեան կողմէ: (Ծնթ. խ.թ.ի. Օրինակ՝ ծառէն ինկող խնձորը «բնական իրողութիւն մըն է մինչեւ այն օրը՝ որ հատ մը կ'իյնայ Իսահակ Նիւթընի գլխուն վրայ, երբ ան արդէն սկսած էր մտածել քաշողականութեան ուժին մասին: Տեսութիւն եւ ցնցիչ իրականութիւնը հոս կը բախին իրարու, եւ արդիւնքը կ'ըլլայ, ինչպէս Արքիմիդէսի մանրավէպին մէջ, «եւրեքա՛»):

Ուրեմն, իմ մօտեցումս՝ Հայաստանի անցեալի մէկ մասին, սա յղացքին վրայ հիմնուած է,— Գիտենք, որ Հայ եւ «կրակապաշտ» կամ Զրադաշտ պարսիկ ժողովուրդներուն միջեւ շատ սերտ կապեր կային, կապեր՝ զորս խզեց Հայ ժողովուրդը իր Քրիստոնէականացումէն ետք, մանաւորաբար Աւարայրէն ետք: Արդ՝ որքա՞ն սերտ էին այդ կապերը, քրիստոնէական շրջանէն առաջ: Ի՞նչ էր Հայ ժողովուրդի հեթանոս զանգուածներու կրօնքին բնոյթը: Իմ մօտեցումս կ'ենթադրէ որ Զրադաշտական կրօնքը մեծ դեր ունէր այդ մարդոց մէջ, շատ աւելի մեծ, քան Հայ մատենագիտութիւնն ու Քրիստոնեայ աւագանին ուզած է յիշել, Աւարայրէն ետք: Անոնց այս մտածելակերպի պատճառները կրնային ընդունելի ըլլալ 15 դար առաջ, բայց ոչ այսօր: Ուրեմն, ես կը քննեմ նոր եւ մանաւանդ հին տուեալներ, զանոնք մեկնաբանելու համար իմ յղացքի հայթայթած ելակէտէն կամ տեսանկիւնէն:

Առնենք, օրինակ՝ Տեառնընդառաջի տօնի ծէսերը: Յառաջի ընթերցողներէն շատեր հաւանաբար կը յիշեն թէ ինչպէս գիւղացիները եկեղեցիներու բակերուն մէջ խարոյկներ կը վառէին այդ տօնին առթիւ: Բան մը, որ Հայ ժողովուրդի կրակ — լոյս — արեւ երրորդութեան հանդէպ ունեցած աւանդական «յարգանքին» շատ աւելի բան կը փաստէ, երբ Տեառնընդառաջի ծէսերը մանրամասնօրէն ուսումնասիրենք: Այդ ընելով՝ ես յաջողեցայ փաստել որ ան ճշգրիտօրէն կը համապատասխանէ Զրադաշտականներու Սատէհ տօնին, որուն ծէսերու մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը կատարած է իմ ուսուցչուհիս՝ Փրոֆ. Մարի Պօյս (Տե՛ս Զրադաշտական Պարսկաստանի վերջին Անառիկ Բերդը, անշուշտ անգլերէնով գրուած եւ Օքսֆորտ հրատարակուած 1975ին): Հոն, արդի Իրանի Եազտ քաղաքին մօտ կայ Շարիֆապատ անուն գիւղ մը, ուր կը պահուի Զրադաշտութիւնը իբրեւ ապրող եւ կիրարկուող կրօնք: Անոնք կը տօնեն Սատէհի տօնը նո՛յն ծէսերով եւ խարոյկներով, որոնցմով Հայերը Տեառնընդառաջը:

Չմոռնամ աւելցնելու որ ցարդ գիտնականները կ'ըսէին որ լոյս — կրակ - արեւ երրորդութիւնը կարեւոր է բոլոր Հնդեւրոպական ժողովուրդներուն համար, եւ ուրեմն կը մերժէին մանրամասնօրէն քննել Հայ — Զրադաշտական կապերը: Ես նաեւ ցոյց կու տամ որ հին Հայ տարեցոյցի իններորդ ամիսը՝ Ահեկանն էր Տեառնընդառաջի տօնակատարութեան բուն ամիսը: Բառը Հայերէնին կու գայ հին պարսկերէն «Ահրականա»էն, որ կը նշանակէ «կրակի»: (Ծնթ. խ.թ.ի.— «Հր», Հայերէն «Հուր»):

Հ.— Հայ հին Աստուածներու (այսպէս կոչուած չաստուածներու) պանթէոնին մասին ուսումնասիրութիւններ կը կատարէ՞ք:

Պ. Այո՛: Զիս շատ կը հետաքրքրեն Վահագնի եւ Միհրի կրօնք — աղանդները. աղանդ կ'ըսեմ՝ որովհետեւ անոնք մասնաւոր պաշտամունքի առարկայ եղած են: Վահագնի անունը ունի նմանակ մը, Պարսիկ — Պարթեւ Վերեթհրագնա, որ յաղթանակի աստուածն է Զրադաշտական կրօնքի սուրբ գրքին՝ Աւեսթայի մէջ: Խորենացին մեզի կու տայ իր ծնունդի պատմութիւնը, կը հաստատէ թէ կրակ - արեւ կապը («եւ աչկունքն էին արեգակունք»): Գիտենք նաեւ որ ժողովուրդը զինք կը կոչէր «Վիշապաքաղ», եւ որ Աշտիշատի իր տաճարին մէջ կը պաշտուէր միայն մէկ ուրիշ չաստուած, Աստղիկը: Միջնադարեան Հայ մատենագրութեան մէջ գտայ տող մը, որ կ'ըսէ «ո-

մանք զարեգակն պաշտեցին եւ Վահագն կոչեցին»։

«Վիշապ քաղել», ըստ Աբեղեանի, «վիշապ հանել» կը նշանակէ, բայց այդ «վիշապաքաղ» բառին ճշգրիտ հոմանիշ մը չէ, թէեւ շատեր կը շփոթեն երկուքը։ Ես կը հաւատամ որ «Վիշապաքաղ» Վահագնի պատմութիւնը իր արձագանգը ունի Վանի շրջանի Հայոց առասպելին մէջ, ուր կը պատմուի թէ երբ վիշապները այնքա՜ն կը մեծնան, որ կը սպառնան աշխարհը կլլել, Գաբրիէլ հրեշտակը երկինքէն վար կ՚իջնէ ու կը պոկէ, կը հընձէ այդ մեծ վիշապները․ այս՝ իր կարգին եւ ըստ առասպելին, փոթորիկներ կը պատճառէ։

Ցաւելեա՛լ։ Եղնիկ կը գրէ, Եղծ Աղանդոցին մէջ, որ վիշապները եղերու լծուած այլերով չէ որ երկինք կը տարուին։ Ինչո՞ւ նման խօսք։ Ես գտայ Մառի եւ Սմիրնովի հրատարակած մէկ գիրքը (Լենինկրատ, 1931ին) որ ցոյց կու տայ թէ Հայաստանի մէջ գտնուած որոշ քարերու վրայ քանդակուած են ոչ միայն վիշապներ, այլ նաեւ մորթազերծուած եզերու մորթ։ Այս բոլորը ինծի ենթադրել տուաւ նոր յղացք մը, այսինքն՝ որ եթէ հին Հայկական առասպելը լիովին գիտնայինք, ան մեզի պիտի ըսէր որ Վահագն երկինքէն կ՚իջնէր եղաքարշ կառքով մը, եւ «կը քաղէր» երկրագործ ժողովուրդին վտանգաւոր նկատած «վիշապները», իրեն հետ երկինք տանելով այս պոկուած, «հնձուած» վիշապները։

Ինչպէս ծանօթ է, անհաւատալիօրէն պահպանողական եղած է Հայ ժողովուրդը։ Իր այս առասպելը թէեւ Գաբրիէլ հրեշտակի եւ անկէ առաջ Վահագնի անունով ճանչցուած է, ալ աւելի՛ հին է, թէշուպ աստուծոյ պատմութիւնն է։ Այս ալ, փոթորիկի աստուածն է, Ուրարտացիներու Թուշպա / Տուշպան է, Վանայ աշխարհի բարբառով Տուսպ, – գրաբարով բառ մը որ երբեմն կը նկարագրէ Վանը եւ Վանայ լիճը։ Թէշուպ կը շրջագայէր եղաքարշ (հողագործական բընոյթ ունեցող) կառքով մը, եւ այդ կառքով ալ կը կռուէր չար աստուածներու դէմ, որոնք մարդկութեան վնասել կ՚ուզէին։ Ճի՛շդ այդ ներկայացնող պատկեր մը կը գտնենք ոսկեայ աման մը վըրայ քանդակուած։ Այդ ամանը յայտնաբերուեցաւ Իրանեան Ատրբէյճանի Հասանլու գիւղի պեղումներու ընթացքին (Ծնթ․ Խ․Թ․Ի․– Այսինքն, հին «Պարսկահայք»ի շրջանին մէջ, որ անկէ առաջ ալ պետութեան Ուրարտու էր)։

Բայց չմոռնանք Վահագն – Միհր կապը։ Ագաթանգեղոս կը պատմէ որ երբ Տրդատ 3-րդ հեթանոս չաստուածներէ օգնութիւն ուղեց, անոնցմէ երեքին ուղղեց իր աղերսը․– Արամազդին (Իրանեան Ա(հու)րա–մազդ(ա)), Անահիտին եւ Վահագնին։ Երբ Քրիստոսէ չորս դար առաջ պարսից Արտաշէս արքան օգնութիւն կ՚աղերսէ, գիտենք որ իր աղօթքը կ՚ուղղէ նման երրորդութեան մը, ուր սակայն Վահագնին տեղը գրաւած է Միթհրա։ Հայերէնով՝ Միհր, եւ արմատը՝ Միհր–ան, Միհրդատ եւ Մհեր անուններուն։ Ագաթանգեղոս կ՚ակնարկէ «Մըհրական մեհեան»երու։ Զմոռնա՛լ որ Հայաստանի Պարթեւ ծագում ունեցող իշխանական դասակարգի կրօնքը կը հետեւէր Միհրապաշտութիւնը, եւ որոշ չափով կը տարբերէր հասարակ ժողովուրդի կրօնքէն։

Զրադաշտական աղօթքներ կան, ուր Միհր եւ Վահագն զուգուած են, եւ աղօթողին ոյժի եւ յաղթանակի խնդրանքը հուղղուի երկուքին։ Այս երկուքին պաշտամունքը եղած է Հայաստան, եւ տեղ գրաւած է, ըստ այն հոլովոյթին՝ զոր յաճախ կը նշմարենք հեթանոս ժողովուրդներու պատմութեան մէջ,– այսինքն՝ ժողովուրդը կ՚ընդունի նոր անուններ, երբ զանոնք կարելի է յարմարցնել իր հին հաւատքներուն։ Փաստեր ունիմ, որոնք մանրամասնօրէն ցոյց կու տան որ Վահագն – Միհր երկուքն ալ կը պաշտուէին Հայաստանի մէջ, սակայն առաջինը աւելի յարմար էր ժողովրդական կրօնքին եւ սիրելի էր անոր, մինչ երկրորդի պաշտամունքը զարգացաւ միայն իշխանական – զինուորական դասակարգին մօտ, եւ անոնցմէ ալ հաւանաբար փոխանցուեցաւ արեւմուտք՝ Հռոմէական լեգէոնականներէ շատերու կրօնքը դառնալով։

Ըսի որ Հայ ժողովուրդը չափազանց պահպանողական է․ այդ՝ ինծի նման հընագէտի մը համար, գանձի մը կը վերածէ անոր առասպելները, հին աւանդները եւ պատմութիւնը։ Արեւմուտքի հընագէտները դեռ չեն ընդունած թէ որքա՛ն մեծ է այդ պահպանողականութեան ոյժը, չեն ընդունած՝ ինչպէս ես կ՚ընդունիմ, որ Հայ ժողովուրդը ինքնին ուսուցիչ մըն է հնագէտին համար։ Դըժբախտաբար, գիտութիւնը որոշ գոռոզութիւնով մը պրահապատած է արեւմուտքի գիտնականներու միտքերը, եւ անոնցմէ շատեր կը մերժեն հաւատալ որ հիմնականօրէն արեւելեան ժողովուրդ մը, որպիսին է Հայութիւնը, կրնայ շատ բան սորվեցնել իրենց։ Ես կը յուսամ ստեղծագործ «միջնորդ» մը ըլլալ այս հարցին մէջ․ օրինակ՝ գործածել Երեւանի Մատենադարանին մէջ յայտնաբերուած ձեռագրային նիւթեր՝ մանրամասնօրէն պրպտելու համար հեթանոսութենէն դէպի Քրիստոնէութիւն շարժումը, որ տեղի ունեցաւ ընդհանրապէս ամէն տեղ, Միջին Արեւելքի եւ Եւրոպայի մէջ։ Սակայն այդ լաւ ընելու համար պէտք է նախ հասկնալ Հայ հեթանոսական կրօնքի բնոյթը։ Իմ համոզումս սա է, – որ իր պանթէոնին մէջ բազմաթիւ աստուածներ ունեցող Հայ ժողովուրդը հիմնականօրէն զրադաշտական հակում ունէր, կը պաշտէր արեւ – լոյս – կրակ երրորդութիւնը։ Կը հաւատամ նաեւ որ այս կը փաստեն լոյսի եւ արեւի հանդէպ որոշ հակում, Քրիստոնեայ շրջանին (Ծնթ․ Խ․Թ․Ի․– օրինակ՝ «Առաւօտ լուսոյ»ն), եւ նոյնի՛նքըն Հայ քրիստոնէութեան ատելութիւնը՝ զրադաշտական Պարսկաստանի հանդէպ, այսինքն՝ հանդէպ նո՛յն այն կրօնքին, զոր հալածած էին Հայաստանէն Սբ․ Գըրիգոր Լուսաւորիչ եւ իր յաջորդները,․ (թէեւ դեռ մինչեւ 16րդ դար Սասնոյ եւ Տիգրանակերտի որոշ շրջաններու մէջ կը մնային «Արեւորդիք» Հայ զրադաշտական աղանդներ)։

Գիտնականը պէտք է հաւատայ իր տեսութեան, որքան ատեն որ այն լուսարձակ մըն է այդ եւ կ՚օգնէ իրեն՝ պրպըտումներ կատարելու։ Ներկայիս, փարած եմ այն հաւատքին՝ որ հեթանոս Հայաստան ի հիմէ զրադաշտական էր, եւ այդ ուղղութեամբ կը շարունակեմ աշխատանքըս։ Փակեմ, կրկնելով խնդրանքս,– եթէ Յառաջի ընթերցողները կը յիշեն ժողովրդական աւանդներ, այս նիւթերուն շուրջ, կ՚աղաչեմ որ գրեն ինծի, տուած հասցէիս։

Կազմեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԹԻՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(Տոմարներով լեցուն գորշագոյն պահարաններ իրարու մօտ կէս բոլորակաձեւ դաններու շարք մը, գրամեքենաներ եւ ամէն կողմ թուղթ։ Ցուցատախտակ մը՝ «Անձնագրերու Բաժանմունք»։ Հոն են գրասենեակի պատասխանատուն եւ գրագրուհին։ Անոնց դիմաց նստած է մարդ մը։ Խաղը կը սկսի կիսաբոլորակի մէկ ծայրէն եւ կը վերջանայ միւս ծայրը։ Անոնց զուգահեռ գրասեղանը կը կազմեն։ Ժամը երկուքն է)։

Մարդը․– Կը կոչուիմ… բսել կ՚ուզեմ, պզտիկ ճշդում մը կատարելու եկած եմ․․

Պաշտօնեան․– Պզտիկ ճշդում մը… անպայման…։

Մարդը․– Կու գամ դրամատունէն։ Քովս ունիմ հինգ հազար ֆրանքնոց չէք մը որ Արամի անունին գրուած է, որովհետեւ դպրոցի պաշտօնէութիւնը՝ ուր կը դասաւանդեմ, Արամ կը ճանչնայ զիս։ Սակայն անձնագրիս մէջ անունս Արման է։ Փորձեցի անունս ստորագրել չէքին ետեւը եւ չկրցայ որովհետեւ չէի գիտեր ի՞նչ ստորագրել։ Դրամատան պաշտօնէութիւնը զգուշացուց զիս անուններու այս շփոթէն…

Պաշտօնեան․– Դրամատան պաշտօնէութիւնը շարժած է ըստ օրէնքին, ինչ որ իրենց պարտականութիւնն է եւ հետեւաբար գնահատելի։ Սակայն չեմ հասկնար ինչո՞ւ այս երկուութիւնը։

Մարդը․– Ես ալ չեմ հասկնար, երբեք ալ հաճելի չէ, հաւատացէ՛ք։ Սկզբնական սխալ մը կու գայ շատ հինէն։ Շատ հաւանաբար սխալը կը սկսի պաշտօնեայէն որ սխալ լսած է անունս եւ հետեւաբար սխալ արձանագրած։

Պաշտօնեան․– Մեր պաշտօնեան, պարոն, ճիշդ կը լսէ տրուած անունները եւ նորածինին անունը կ՚արձանագրէ այնպէս՝ ինչպէս ծնողքը կ՚ուզեն, եւ այնպէս ինչպէս որ պէտք է…

Մարդը․– Այդ միջոցին չէի կրնար գիտնալ թէ ծնողքս ի՞նչպէս տուած են անունս… բայց անհաւանական չէ որ ձեր պաշտօնեան նախորդ գիշեր շատ խմած կրնար ըլլալ։ Կրնար նոյն պահուն ցըրուած ըլլալ։ Իր աչքերը կրնային յոգնած ըլլալ։ Մատերը ճիշդ չգրէր։ Կամ իր անգիտակիցը… կրնար, ինչո՞ւ չէ, հայրս ցրուած ըլլալ եւ անունս տուած միջոցին թոթոված ըլլար…

Պաշտօնեան․– Եւ ինչո՞ւ չէ կրնար նոյն պահուն հսկայական որոտում մը տեղի ունեցած ըլլար եւ ձեր անունը բնաւ լըսուած չըլլար… Մենք, պարոն, պարտաւոր ենք ձեզ ճանչնալու այնպէ՛ս ինչպէս ձեր անունը արձանագրուած է մեր տոմարներուն մէջ։ Եթէ ձեր անունը մեր տոմարներուն մէջ Արման արձանագրուած է դուք կը կոչուիք Արման եւ այդչափ։

Մարդը․– Եթէ ձեր տոմարներուն մէջ Արման կը կոչուիմ, ձեր տոմարներէն դուրս կրնամ կոչուիլ ինչո՞ւ չէ Արամ կամ…

Քարտուղարուհին․– Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք․․

Մարդը․– Ցետագայ բարդութիւններէ խուսափելու համար կը խնդրեմ անմիջապէս կատարել այս կարեւոր ճշդումը։ Մինչեւ ժամը վեց պէտք է գանձեմ այս գումարը։ Կինս երկունքի մէջ է, պարոն․ մենք անպայման պէտք ունինք այս դրամին։

Պաշտօնեան․– Ձեր անձնագիրը, պարոն։

(Անձնագիրը լաւ մը կը քննէ։ Կը նօթագրէ եւ թուղթը կ՚երկարէ քարտուղարուհիին որ քովը դրուած տոմարին էջերը կը սկսի թերթատել)։

Այս պատկերը ձեզի չի նմանիր…

Մարդը․– Անձնագիրս հինգ տարի առաջ նորոգեցի։ Հինգ տարուան մէջ մարդ կրնայ իր իսկ պատկերին չնմանիլ։

Պաշտօնեան․– Բայց ոչ մէկ նմանութիւն կը տեսնեմ…

Մարդը․– Իմ պատկերս երբեք ինծի չէ նմանած։ Ես իմ պատկերս երբեք չեմ տեսած։ Չեմ գիտեր պատկերս ինչի՞ կը նմանի, բայց ես ատիկա հիմնականօրէն անձնական հարց կը նկատեմ։

Պաշտօնեան․– Դուք բնաւ հայելին նայա՞ծ էք եւ վստա՞հ էք որ դուք ձեզ հոն գտած էք։

Մարդը․– Ես ամէն առտու հայելիին կը նայիմ եւ հոն մէկը կը տեսնեմ, եւ այդ մէկն ալ վստահ եղէք զիս կը տեսնէ։ Մենք զիրար կը դիտենք երկար։ Եթէ կ՚ուզէք եւ ամէն առտու նախաճաշ ալ կ՚ընեմ…

Քարտուղարուհին․– Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

Պաշտօնեան․– Ձեր ծննդեան թուականը պարոն։

Մարդը․– 1945 եւ սակայն…

Պաշտօնեան․– Հոս գրուած է 1946․ ինչպէ՞ս կը բացատրէք։

Մարդը․– Դարձեալ պզտիկ թիւրիմացութիւն մը․ կը խնդրեմ որ հասկնաք զիս։ Ես իրապէս 1945ին ծնած եմ։ Ծնողքս դժբախտաբար քիչ մը անհոգ եղած են եւ ծնելէս տարի մը յետոյ միայն «Անձնագրերու Բաժանմունք»ը եկած են։ Պաշտօնեան փոխանակ ծնունդս հաստատող վկայագրէն առնելու ծննդեանս թուականը, ծնողքիս հարցուցած է։ Հայրս առանց մեծ կարեւորութիւն տալու ճշգրիտ թուականին, իր հոն եկած տարին, այսինքն՝ 1946 ըսած է։ Ահաւասիկ բժիշկին կողմէ ստորագրուած հաստատագիրը ուր կ՚ըսուի թէ ես ծնած եմ 1945ին։

(վկայագիրը կ՚երկարէ պաշտօնեային որ կը սկսի լրջօրէն քննել)։

Պաշտօնեան․– Ձեր ծննդեան թուականը վաւերացուած չէ ո՛չ հիւանդանոցի տնօրէնութենէն ո՛չ ալ շրջանի ոստիկանութենէն։ Ձեր ծննդեան թուականը խղրոյ առարկայ է, ինչպէս ձեր անունը։

Մարդը․– Անուններու այդ շփոթը ես ճշդեցի արդէն։ Չեմ հասկնար եթէ այսպէս շարունակուի պիտի սկսիմ կասկածիլ թէ ծնա՞ծ եմ կամ ոչ, անուն ունի՞մ կամ ոչ…

Պաշտօնեան․– Շատ հաւանաբար երկու անգամ ծնած էք․ ասոր մէջ տարօրինակ բան չկայ։

Մարդը․– Կարեւոր չէ թէ քանի անգամ ծնած եմ կամ թէ քանի անգամ մեռնելու միտք ունիմ։ Կարեւորը՝ անմիջապէս կատարեցէք այս ճշդումը որ կարենամ այս չէքը մանրել։ Կինոջս վիճակը հաւատացէք ծանր է։ Հոն մարդ մը ծնելէն առաջ մեռնելու վրայ է…

Քարտուղարուհին․– Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

Պաշտօնեան․– Ի՞նչպէս կրնաք մեզ վըստահեցնել թէ դուք Արամն էք թէ Արմանը…

Մարդը․– Եղածը պարզ թիւրիմացութիւն մըն է։

Պաշտօնեան․․ Մեր գրասենեակը թիւրիմացութիւններով չի զբաղիր պարոն։

Մարդը․– Բայց ես երբեք պատասխանատու չեմ այն անունին որ տուած են ինծի եւ այն թուականին որ ուզած են որ ծնիմ…

Պաշտօնեան․– Մենք վստահ եւ համոզուած պատասխանի մը կը սպասենք։

Մարդը․– Ես կրնայի կոչուիլ Ժան, Ժագ, Ժօզէֆ, Միքայէլ կամ եթէ կ՚ուզէք կրնաք անմիջապէս դուք նոր անուն մը տալ ինծի…

Պաշտօնեան․– «Անձնագրերու Բաժանմունք»ը մեր պետութեան ամենալուրջ հաստատութիւնն է…

Մարդը․– Եթէ կ՚ուզէք, Արամն եմ, եթէ կ՚ուզէք՝ Արմանը…

Պաշտօնեան․– Կամ եթէ կ՚ուզէք մենք ձեզ մեր տոմարներուն մէջ կրնանք յիշել որպէս անանուն մարդ մը…

Քարտուղարուհին․– Մեր տոմարներուն մէջ նման անուն մը չկայ եւ ոչ ալ այս անձնագրի թիւին համապատասխանող թիւ մը… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

Պաշտօնեան․– Դուք երեսունը կ՚անցնիք պարոն եւ մինչեւ այսօր անունով մը ապրած պէտք է ըլլաք անշուշտ։ Բայց ինչո՞ւ անպայման այսօր եւ անպայման այս ժամուն կ՚ուզէք կատարել այս ճշդումը։

Մարդը․– Ես շատ լաւ գիտեմ անունս։ Պէտք չունիմ որ զիս ճշդէք։ Ես պարզ սրբագրութեան մը պէտք ունիմ։ Ես կըրնամ երրորդ անուն մը, չորրորդ մը կամ հինգերորդ մը ունենալ եւ ես միայն կըրնամ ճանչնալ եւ այդ ալ ոչ բաւարար չափով…

Պաշտօնեան․– Մենք անծանօթ եւ անանուն հարցերու հետ գործ չունինք։

Մարդը․– Մենք երբեք անծանօթ հարցերու մասին չենք խօսիր։ Ես Արամն եմ, մեր թաղին մէջ ամէն մարդ կը ճանչնայ զիս։ Ես Արմանն եմ, հոգեբանութեան ուսուցիչը։ Աշակերտներս կը յարգեն զիս, ես ալ կը յարգեմ զիրենք։ Մեր վերջին դասը անհատականութեան մասին էր․ մենք երկար խօսեցանք այդ մասին։ Անհատականութեան մասին գիրք մը կը գրեմ եւ որ տակաւին չէ վերջացած, թերեւս կը մնայ տասը էջ, թերեւս՝ հարիւր․ թերեւս երբեք չմննայ եւ թերեւս երբեք չստորագրեմ այդ գիրքը…

Պաշտօնեան․– Նոր թիւ մը կարգադրեցէք այս պարոնին։

Քարտուղարուհին․– Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

Պաշտօնեան․– Մեզի համար հոս անծանօթ բաներ չկան եւ չեն կրնար ըլլալ։ Տասնըեօթը տարեկանին թատերգութիւն մը գրած էք դուք, պարոն, ուր հոգեբուժարանին եւ աշխարհին միջեւ մեծ տարբերութիւն մը չէք տեսներ…

Մարդը․– Ես ատիկա մոռցած էի։ Միայն կը յիշեմ որ թատերախաղի վերջաւորութեան բոլոր հանդիսատեսները վրաս խնդացին։ Այո՛, կը յիշեմ նաեւ որ հոն տիպար մը նկարագրած էի որ ճիշդ ձեզի կը նմանէր․ որ կարծէք ձեզ շատոնց ճանչցած ըլլայի։ Զարմանալի է, կը հար-

●▶

ցընէր նոյն հարցումները որ դուք հոս կը հարցնէք…

Պաշտօնեան.— Մենք հոս ունինք անձ մը որ շատ հաւանաբար ձեր թատերախաղի տիպարներէն մէկն էր։ Հոգեբուժարանի տիպարներէն մէկը, թերեւս։

(Կռճակի մը վրայ կը կոխէ. զանգի ձայն)։

Վկայ Ա.— Ուղղակի հոգեբուժարանէն կու գամ… Մասնաւոր ինքնաշարժով բերին զիս… Ճամբան հաճելի էր… ծառեր կային… Ձեզ գիտեր յստակօրէն ո՞վ պիտի ըլլաս. Արամն է, ո՛չ, Արմանը… երկուքն է… Սպասեցէ՛ք վայրկեան մը։
Թիւրիմացութիւն մըն է եղածը, կարծեմ լաւ չեմ յիշեր…
Բայց ո՛չ, ի՛նքն է. այո՛, ի՛նքն է. այո՛ ի՛նքն է. Հոգեբուժարանին մէջ մեզի հետ էր։

Մարդը.— Բայց ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ հոս։ Ես երբեք հոգեբուժարան չեմ եղած եւ ձեզ չեմ ճանչնար…

Վկայ Ա.— Ի՞նչպէս թէ չես ճանչնար զիս։ Չե՞ս յիշեր Պէպէրը որ յաճախ կը կրկնէր թէ կին մը կը սիրէր խնձորի մը նման եւ կ'ըսէր թէ ինք չորս զաւակ ունէր։ Դուն համոզեցիր զինքը թէ սէրը երեւակայական չէ եւ ինք համոզուեցաւ եւ ըսաւ թէ ինք վեց կիներ կը սիրէ։

Մարդը.— Բայց դուք կ'երեւակայէք։

Վկայ Ա.— Ինչպէ՞ս չես յիշեր Ծօծօն որ ամէն ինչ կիներով կը բացատրէր։ Ամէն ինչ կին կը տեսնէր։ Հապա եօթը կիներու մասին գեղեցիկ թատրոնը որ խաղացինք եւ դուն սինիք սիրահարի դերը վերցուցած էիր։

Մարդը.— Ես հոգեբուժարանին մէջ երբեք դեր չեմ վերցուցած. ես սիրոյ մասին երբեք չեմ խօսած հոգեբուժարանին մէջ։

Վկայ Ա.— Հապա Սարան…

Մարդը.— Սարա՞ն…

Վկայ Ա.— Սարան, որուն հետ մտերիմ բարեկամներ էինք եւ պարտէզին մէջ ժամերով կը խօսէինք։ Երեսունհինգ տարեկան էր եւ երբեք չէր սիրած։ Թէեւ աղօտ ձեւով կը յիշէր թէ մէկը սիրած պէտք էր ըլլար…

Մարդը.— Ես այդ անունով կին մը չեմ ճանչցած…

Վկայ Ա.— Բայց Սարան յաճախ կը յիշէր քեզ։

Մարդը.— Ես պիտի սպաննեմ Սարան եթէ չարունակես այդ յիմար երեւակայութիւնդ։

Վկայ Ա.— Սարան մեռաւ… իր երազներն ալ մեռան… եւ… դուն կը մերժես զիս ճանչնալ…

Մարդը.— Բայց ես ըսի թէ ձեզ չեմ ճանչնար։

Վկայ Ա.— Կը խնդրեմ որ ճանչնաք զիս անպայման։ Սարան մեռաւ, գոնէ մէկը պէտք է ճանչնայ զիս։ Դուն պէտք է յիշես որ մենք լաւ բարեկամներ էինք։ Չե՞ս յիշեր մեր պարտէզը. պալոններով կը խաղայինք եւ յետոյ կը հոլովէինք.— Ես, Դուն, Ան, Մենք Դուք, Անոնք։ Ապա կրկներգ մը շինած էինք Ես, ես, ես. դուն, դուն, դուն, դուն, ես – դուն, ես – դուն… եւ վերջն ալ ապուշներու նման բարձրաձայն կը խնդայինք…

Մարդը.— Ես պարզապէս կը գնահատեմ, բարձրօրէն կը գնահատեմ ձեր երեւակայութիւնը։

Վկայ Ա.— Մերկ կիներու պատկերներ կը պահէր գրպանը։ Մեզի ցոյց կու տար ապա հատ հատ կը պատռէր։ Եւ միշտ կը կրկնէր աշխարհի վրայ շատ բաներ կան քանդելիք…

Մարդը.— Այո, լաւ յիշեցիր մերկ կիներու պատմութիւնը։ Ասիկա շատ բաներ կը յիշեցնէ ինծի.. Ըսել է Սարան մեռաւ, Պէպէրը եւ Ծօծօն դեռ կը պատմեն իրենց յիմար պատմութիւնները եւ ապուշներու պէս կը խնդա՞ն. եւ ամէն օր նոր կիներ կը սիրե՞ն… Հաւատա՛ ի՜նչ լաւ օրեր էին. պալոններով կը խաղայինք. հապա մեր կրկներգը…

Վկայ Ա. եւ Մարդը.— Ես, ես, ես, դուն, դուն, դուն. ես, ես. դուն, դուն. եւ ապա ապուշներու նման կը խնդայինք հա՛, հա՛, հա՛, հա՛…

Մարդը.— Ըսի թէ կը գնահատե՛մ ձեր երեւակայութիւնը. ես Արա՞մն եմ թէ Արմա՞նը, եթէ կ'ուզէք երկուքը… մէկն է որ պիտի ծնի, չե՞ս յիշեր։

Վկայ Ա.— Չեմ յիշեր… ո՞վ էք դուք… թիւրիմացութիւն մըն է թերեւս, կրնա՞մ երթալ։

(Դուրս)։

Քարտուղարուհին.— Թաք… Թաք.. Թաք.. Թաք…

Պաշտօնեան.— Բարդութիւններէ խուսափելու համար… ի՜նչ բարդութիւններ կրնան ըլլալ անոնք…

Մարդը.— Այն թիւրիմացութիւնը որուն մէջն ենք օրինակ…

Պաշտօնեան.— Ութ օրուան մէջ ութերորդ ռումբն է որ կը պայթի քաղաքին մէջ։ Թերորիզմը աւեր կը գործէ… Այս երկու անուններէ ո՞ր մէկն է ձեր անունը, ո՞ր մէկը ծածկանունը…

Մարդը.— Ի՞նչ անուն, ի՞նչ ծածկանունի մասին կը խօսիք։

Պաշտօնեան.— Թերթերը եւ գիրքերը որ կը կարդաք, գաղտնի ժողովներուն որ կը մասնակցիք, կասկածելի եւ խափանարար գաղափարները որ ունիք՝ երբե՛ք անծանօթ չեն մեզի…

Մարդը.— Բայց այս բոլորը ի՞նչ կապ ունին ինծի հետ…

Պաշտօնեան.— Ութերորդ ռումբը որ պայթած է, պարոն, սարսափելի՛ է. հաւատացէ՛ք. երեսուն մեռեալ եւ տասնեակ վիրաւորներ։ Ամբողջ քաղաքը ահազանգի դրած ենք։
Ոճիրին պատասխանատուն ծածկանուն մը ունի. մեր տեղեկութիւնները չեն սխալիր։

Մարդը.— Ես ձանձրացած եմ այս անուններէն. պարզապէս բան մը գրեցէք այս թուղթի կտորին վրայ որ կարենամ … բժիշկները արդէն ըսին թէ կ'ոզջս պարզապան ծանր է։ Մահուան հետ գործ ունինք. գիտէ՞ք ինչ կը նշանակէ մահ կամ մեռնիլ…

Պաշտօնեան.— Ծածկանունի մը պարագան է որ կը բարդացնէ ձեր հարցը…

Մարդը.— Ինծի այնպէս կը թուի թէ դուք իրապէս կը ճանչնաք մահը. դուք անծանօթ չէք անոր… մահը ձեր բարեկամն է…

Պաշտօնեան.— Կրնաք վստահ ըլլալ իմ ազնիւ տրամադրութիւններուս։ Անցեալ օր ձեզ նման մարդ մը եկաւ որ կը պնդէր թէ ինք հինգ անուն ունէր բայց իր իրական անունը չէր գիտեր…

Մարդը.— Լաւ, ըսենք ես բնաւ անուն չունիմ, ես անուն ունենալու միտք չունիմ…

Պաշտօնեան.— Երեւակայեցէ՛ք, այդ մարդը պիտի կոչենք իր հինգ անուններով։ Բայց ինք կը պնդէր թէ ինք հինգ անուններ ունէր եւ որոնցմէ մէկը իրական պէտք էր ըլլար։ Սակայն ինք շատ լաւ գիտէր իր մեծ հօրը եւ մեծ մօրը անունները։ Սակայն մարդ իր հինգ անուններով կոչել՝ օրէնքը չարտօներ ատիկա։ Իսկ դուք վստա՞հ էք որ միայն երկու անուն ունիք. թերեւս մեր տոմարները շատ աւելի գիտեն ձեր մասին։

Մարդը.— Կարեւորը ձեր տոմարները եթէ միայն անունս գիտնային… բայց այս բոլորը իմաստ չունին. վայրկեան առաջ կատարեցէք այս սրբագրութիւնը…

Պաշտօնեան.— Մեր սահմաններն ալ ահազանգի մէջ են, պարոն։ Պէտք է ըսել որ շատ լաւ կը խաղաք։ Արդեօք ձեր թատերախաղերէն մէկուն մէջ ուրիշ հետաքրքրական տիպար մը չէ՞ք յիշեր։ Մենք պատրաստ ենք դայն ձեզի յիշեցնելու…

(Զանգը կը հնչէ)

Վկայ Բ.— Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ էր քու ծածկանունդ։ Մենք ընդհանրապէս ծանօթ յեղափոխականներու անուններ կու տայինք։ Դժուար ծածկանուն մըն էր քուկդ. լեզուիս տակն է. կը սկսէր Գ–ով, Դ–ով, շատ հաւանաբար Ա–ով։ Թերեւս ալ բնաւ անուն չէինք տար քեզի։ Բայց դուն բոլորովին անծանօթ չես, շատ լաւ կը յիշեմ հանելուկային դէմքդ։ Այս յստակ է. երբեք չէինք սպասեր որ դուն կարենայիր ընել ինչ որ կը պահանջուէր քեզմէ։ Մենք չէինք հաւկնար քեզ…

Մարդը.— Բայց… բայց ես խաղաղասէր մարդ եմ։ Եւ մանուկի մը չափ անմեղ եմ պարոն։ Հինգ տարեկան փոքրիկ մը կրնայ խաբել զիս։

Պաշտօնեան.— Այս երկու անուններէն ո՞ր մէկն է ձեր անունը, ո՞ր մէկը՝ ձեր ծածկանունը։

Մարդը.— Կրնան երկուքն ալ իմ անունս ըլլալ, երկուքն ալ իմ ծածկանունս ըլլալ… Կը կրկնեմ որ ես խաղաղասէր մարդ եմ, բայց այդ երբեք չի նշանակեր թէ թերորիսթ մը չեմ կրնար ըլլալ քանի մը ծածկանուններով եւ երբեք չի նշանակեր թէ թերորիսթ մը չէի… կամ թերորիսթ մը ըլլալու վրայ չեմ…

Վկայ Բ.— Իրմէ պահանջուեցաւ ռումբերը զետեղել չէնքի հատոր սիւներուն տակ։ Ռումբը հացի փշրանքներուն մէջ փաթթուած էր…

(Դուրս)

Մարդը.— Այն ռումբը որ դրի շէնքին յատակը, մէջքս փաթթած էի եւ ոչ թէ հացի փշրանքներուն մէջ դրած էի։ Այդ ռումբը վրաս պիտի պայթեցնէի. կը վստահեցնեմ որ կարող էի ատիկա ընելու. երկվայրկեան մը զիս կը բաժնէր կեանքէն, եւ ի՜նչ երկվայրկեան էր. ոչ Արամը պիտի ըլլայի, ոչ Արմանը… Հիմա կարելի է այս սրբագրութիւնը կատարել որ փրկուիմ այս կացութենէն։ Առաջին անգամն է որ մարդու մը ծնունդը այսչափ ուժգնութեամբ կը զգամ, կ'ուզեմ ապրիլ այդ պահը։ Գիտէ՞ք ինչ կը նշանակէ մարդու մը ծնունդը։ Ամէն ինչ ծնունդով կը սկսի… դրամատուները գոցուելու վրայ են։

Պաշտօնեան.— Այն դրամատունը ուրկէ պիտի զանձէիք ձեր դրամը նո՛յն այդ դրամատունն է որ փոշիացուցած են թերորիսթները… ութերորդ ռումբն էր…

Քարտուղարուհին.— Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

Պաշտօնեան.— Բայց ինչո՞ւ անպայման կը շեշտէք մանուկի մը ծնունդին վրայ։

Մարդը.— Մենք հինգ տարի է ամուսնացած ենք, պարոն։ Մեր առաջին զաւակն է։ Գիտէ՞ք ինչ կը նշանակէ կնոջ մը համար զաւակ մը ունենալ եւ մարդու մը համար հայր ըլլալ։ Ես առաջին կինն է որ ամբողջականօրէն կը սիրեմ։ Մեր սէրը պէտք է իմաստաւորուի՛, իմաստաւորուի զաւակով մը որ ծնելու վրայ է…

Պաշտօնեան.— Բայց առանց այս ճշդումին ոչինչ կրնայ ծնիլ։

Մարդը.— Դուք բնաւ չէ՞ք սիրած, պարոն. դուք մանուկները չէ՞ք սիրեր։ Ես աշխարհի վրայ ամէնէն շատ մանուկները կը սիրեմ։ Աշխարհի վրայ միայն իրենց անմեղութեամբ կ'ապրիմ։ Հաւատացէք, ես մանուկի մը չափ անմեղ եմ։

Պաշտօնեան.— Դուք լո՞ւրջ կը խօսիք…

Մարդը.— Ես շատ լուրջ եմ։ Ես պիտի բռնեմ իմ մանուկին ձեռքէն եւ անոր սորվեցնեմ մարդիկը սիրել եւ միայն սիրել…

Պաշտօնեան.— Դուք բաւական հարուստ երեւակայութիւն ունիք։

Մարդը.— Ես շատ զօրաւոր երեւակայութիւն ունեցած եմ։ Մանուկ օրերուս ամէն օր երեք չորս առիւծ կը սպաննէի Ափրիկէի անտառներուն մէջ։ Կը յիշեմ օր մը հսկայ փիղի մը հետ կռուի բռնուեցայ՝ որ կ'ուզէր զիս ճզմել, թաթը բարձրացուց. ես գլորեցի զինք եւ իր հսկայ փղոսկրը կոտրեցի։ Ես այս պատմութիւնը պատմեցի մեծ հօրս որ շատ գնահատեց։ Ես մինչեւ այսօր կը սիրեմ պատմութիւններ պատմել, կը սիրեմ պատմութիւններով խաղալ…

Պաշտօնեան.— Գիտէ՞ք որ ձեր հարցը լաւ ընթացքի մէջ է։ Ըսինք Արամ Արման կամ Արման թէ Արամ… Զարմանալի չէ եթէ ըլլայ Արա. ի՞նչ կը խորհիք…

Մարդը.— Ես ճիշդ այդ մասին կը խորհէի. ես Արան կը ճանչնամ. անմեղ մանուկ մըն է. ես այնչափ լաւ կը ճանչնամ զինքը որ կարծէք Արան ես ըլլայի…

Պաշտօնեան.— Ցաւալի է. կարծեմ պէտք է ձերբակալել Արան…

Մարդը.— Ես ատիկա չեմ արտօներ ձեզի։ Դուք այլեւս կը չափազանցէք. ես երկար ժամանակ է կը ճանչնամ Արան. մենք շատ լաւ բարեկամներ ենք…

Պաշտօնեան.— Արան պէտք է անմիջապէս ձերբակալել…

Մարդը.— Ատիկա անկարելի է. ես պիտի սպաննեմ Արան, նախքան որ ձերբակալէք զինքը…

Պաշտօնեան.— Դուք ըսիք թէ պիտի սպաննէք Արան…

Մարդը.— Ե՞ս ըսի թէ պիտի սպաննեմ Արան… Այդ անկարելի. ինչպէ՞ս սպաննել Արան… Ատիկա անկարելի է պարզապէս… Պարզապէս Արան կարելի չէ սպաննել…

Քարտուղարուհին.— Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

(Հեռաձայնը կը հնչէ)։

Պաշտօնեան.— «Անձնագրերու Բաժանմունք»ն է, այո՛, հրամմեցէք… Կեդրոնական Հիւանդանո՞ցն է. այս Մանկաբարձութեան Բաժի՞նն է… Տղայ զաւակ մը ունեցած է։ Ապահով եղէ՛ք, մենք լուրը կը հաղորդենք իրեն. շնորհակալութիւն։
Ուրեմն, այսպէս, տղայ զաւակով մը բախտաւորուած էք։ Շնորհաւորութիւն..

Մարդը.— Ի՞նչ կ'ըսէք… իրապէս ուրեմն մահուան հետ գործ չունինք. կինս փրկուած է. եւ մեր զաւկին ի՜նչ գեղեցիկ պատմութիւններ ունիմ պատմելիք…

Պաշտօնեան.— Ժամը հինգուկէսն է։

Մարդը.— Ես դպրոցական օրերէն կը ճանչնամ կինս… սքանչելի կին մը ունիմ, հաւատացէ՛ք…

Պաշտօնեան.— Դրամատուները ժամը վեցին պիտի գոցուին…

Մարդը.— Մենք զուգադիպութեամբ հանդիպեցանք, բայց մեր սէրը մեծ էր եւ ամէն ինչի յաղթեց…

Պաշտօնեան.— Արդէն պաշտօնեաները կը սկսին դրամատան հաշիւները փակել։

Մարդը.— Գիտէ՞ք ինչ կը նշանակէ մարդու մը ծնունդը… կը զգամ թէ կ'ապրիմ…

Պաշտօնեան.— Ժամը վեցը կը մօտենայ։

Մարդը.— Պէտք է կինս տեսնամ ժամ առաջ…

Պաշտօնեան.— Ժամը վեցը կը մօտենայ, պարոն, եւ այն դրամատունը ուրկէ ձեր դրամը պիտի զանձէիք՝ նո՛յն այդ դրամատունն է որ փոշիացած է այսօր, եւ ռումբը հատոր սիւնի մը տակ տեղաւորուած է…

Մարդը.— Բայց ատիկա ի՞նչ կապ ունի. մեր զաւակը ծնած է. պէտք է մտածել անունի մը մասին…

Պաշտօնեան.— Ինչո՞ւ ձեր զաւկին անունը Արա չդնել. գեղեցիկ անուն է…

Մարդը.— Դուք ինչո՞ւ Արան կը յիշէք. Արան ի՞նչ կապ ունի այս հարցին հետ. հանգիստ ձգեցէք Արան…

Պաշտօնեան.— Հեռաձայնը շատ լաւ ձեւով կարգադրուած էր եւ ճիշդ ժամանակին… Դուք թատերական ո՞ր ինքնութիւնը առարտած էք… դուք գիտէ՞ք որ տաղանդաւոր դերասաններ կը պակսին մեր բեմերուն վրայ… Դուք «Անձնագրերու Բաժանմունք»ին մէջն էք կարծեմ…

Մարդը.— Հոս մարդ մը եկած էր որ պարզ ճշդում մը կատարել կ'ուզէր։ Դուք պաշտօնեայ մը չէք, դուք տաղանդաւոր բեմադրիչ մըն էք՝ բեմադրական հսկայական կարողութիւններով։ Եւ ի՜նչ յարմար ժամանակին ներս մտան թերորիսթը եւ հոգեբուժարանի խենթը եւ ի՜նչ տաղանդով պատրաստած էիք զիրենք…

Պաշտօնեան.— Երեք տարի առաջ նո՛յն այս ձեր խաղը մարդ մը ուզեց խաղալ մեր վրայ եւ մենք իրապէս որ շատ խնդացինք այն օրը, եւ որպէս պատիժ իր անձնագիրը բռնագրաւեցինք, սակայն ինք չդադրեցաւ խաղալէն…
Մենք խսկապէս կը յարգենք ձեր երեւակայութիւնը. դուք թատերական հեղինակ մըն էք եւ ի՜նչ ազուոր արարներ կը ստեղծէք…

Մարդը.— Ես անանուն թատրոն մը գրած եմ արդէն… բայց կը սպասէի այս հարցի ճշդումին… դերասանները կեցած են բեմին վրայ, իրենց անունները ճշդուած չեն տակաւին… վարագոյրը բաց է եւ հանդիսատեսները տակաւին կը սպասեն.. Մէկ վայրկեանէն միւսը այս խաղը պիտի սկսի… Ես ձեզի կ'առաջարկեմ այս խաղին բեմադրութիւնը…

Քարտուղարուհին.— Թաք… Թաք…

(Քարտուղարուհին անշարժացած է։ Միայն մատները կը շարժին։ Կծու ժպիտ մը քարացած կը մնայ հարցաքննիչի սառն դէմքին վրայ։ Թեւը տոմարներուն վրայ դրած է, մատիտ մը կը սեղմէ։ Խաղը հասած է կիսաբոլորակին միւս ծայրը)։

Մարդը.— Ձեր յաջորդ հարցումը… մեր հարցը ո՞ւր հասաւ…

(Հայելի մը կը յառաջանայ կռնակի կողմէն։ Դիմակ մը կ'իջնէ վերէն նիշդ իր դիմացը։ Դիմակը եւ մարդը կը ցոլացուին հայելիին մէջ)։

Մարդը.— Թերեւս Արային պատմութիւնները պատմելու կու գան։ Արային պատմութիւնները իրապէս որ գեղեցիկ են…

Քարտուղարուհին.— Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

Մարդը.— Կը կոչուիմ… ըսել կ'ուզեմ պզտիկ ճշդում մը կատարելու եկած եմ…

Քարտուղարուհին.— Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

Ոստիկան.— Շրջանիս ոստիկանութիւնը կորուսած անձնաթուղթ մը գտած է, որուն ոչ անունը, ոչ մականունը, ոչ ծնընդեան թուականը եւ ոչ ալ պատկերը յստակ են…

Քարտուղարուհին.— Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք… Թաք…

ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Փարիզ, Յունիս 1979

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : Nº 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
3
MARDI
3 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. Հատը – 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.416 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.416

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Եղեռնափորձերու Շարան Սպանիոյ Մէջ

— O —

ՊԱՍՔԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՎՆԱՍԵԼ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ

Էթան ամէն օր կը գործադրէ այլեւս իր սպառնալիքները, հոս ու հոն ռումբեր պայթեցնելով, սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծելով զբօսաշրջիկ շրջանակներու եւ վայրերու մէջ: Ցարդ միայն երկու Պելժիքացի վիրաւորուած են եւ 48 ժամուան ընթացքին մնացեալ պայթած իննը ռումբերը նիւթական վնասներ պատճառած: Վերջին եղեռնափորձը պատահած էր Կիրակի գիշեր Փարիզ – Իրուն կառախումբին, որու դէմ եղած յարձակումը կը նկարագրուի ուեսթեռններու նման:

Ընդհանրապէս Էթան քանի մը ժամ առաջ լուր կու տայ թէ ո՛ւր եւ ե՛րբ պիտի պայթի ռումբը: Այսպէս Շաբաթ օր, Մառպիա տէ Փուէրթօ Պանուսի մօտ է, որ պայթած ռումբը կը վիրաւորէր երկու պելժ զբօսաշրջիկներ: Ուրիշ ռումբ մը կը քանդէր Պայոնի ենթահանգապետութիւնը: Այս եղեռնափորձին առթիւ, Էթա հիւսիսի ճիւղը Իփառէթարաք կը յայտնէր թէ իր պահանջն է՝ քաղաքական պատսպարեալի կանոնագիր բոլոր Պասքերուն, որոնք զրկուած են անկէ: Ընդհանուր ձեւով Էթաի «կարծր» ճիւղը որոշած է վնասել Սպանիա գտնուող ֆրանսական շահերուն, մինչ քաղաքա – զինուորական ճիւղը կ'ուզէ սնանկացնել Սպանիոյ զբօսաշրջիկութիւնը, զոր երկրին ամէնէն կրունկը կը նկատէ: Ի՞նչ կ'ուզեն ներկայիս Պասքերը, որոնց ներկայ կացութիւնը չի բաղդատուիր, անշուշտ, Ֆրանքոյի օրով իրենց կրածին հետ: Այսօր Մատրիտի նոր վարչակարգը կը քննէ պասք երկրի ինքնավարութեան խնդիրը մը, Պասքերէն իսկ ընտրուած դէմքերուն հետ: Նման ծայրայեղ չարժումներ, ըստ ոմանց, կրնան միայն նըպաստել Ֆրանքոյի կարօտով ապրող այն տարրերուն, որոնք դժգոհ են Խուան Գարլոսի եւ Սուարէզի վարչակարգին ազատականացման եւ ժողովրդականացման ձեւերէն: Ուրեմն, սկզբունքով տրամաբանական չի թուիր ինչ որ կը պատահի: Էթաի քաղաքական պատասխանատու մը կը բացատրէ Մաքէնի Թղթակցին. «Կը յարձակինք սպանական կառավարութեան վրայ, որպէսզի շնորհէ ինքնավարութեան կանոնագիրը, թոյլ տայ որ պասք երկիրը վերադառնան քաղաքական այն բանտարկեալները, որոնք անմարդկային պայմաններու մէջ կ'ապրին Սորիա: Կը յարձակինք զբօսաշրջիկութեան վրայ, որպէսզի դժուարանայ կառավարութեան մատակարարութիւնը եւ զոհացում տայ մեր պահանջներուն»:

Առաջին առթիւ կը նկատուի որ արդիւնք տուած է սարսափի այս քաղաքականութիւնը, քանի այս Յուլիսին սահմանը անցնողները դէպի Սպանիա 58 առ հարիւր նուազ եղած է բաղդատմամբ անցեալ տարուան: Փարիզ – Իրունի ճամբորդները խուճապի ենթարկուած են կէս գիշերէ 15 վայրկեան անց, երբ Հանտայի մօտ սպրդող անիծեր ստիպած են ուղեւորը, որ կառախումբը կեցնէ եւ անծանօթներ սկսած են տարճանակ պարպել

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ՈՒԶԷ «ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ» ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄՆԱԼ, ԲԱՅՑ «ԳԻՆԸ» ԲԱՐՁՐ Է

Անտրէ Պորովիէք, Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի Թղթակիցը, Թուրքիոյ ներկայ վիճակի մասին բաւական երկար յօդուածի մը մէջ կը շեշտէ իրավիճակին լրջութիւնը, եւ կ'ընդգծէ այն հակասութիւնները՝ որոնք կը դիմագրաւեն Պետութիւն մը որ կ'ուզէ Արեւմտեան ըլլալ, երբ իր ժողովուրդն ու աւանդութիւնները ընդհանրապէս Արեւելեան բնոյթ ունին:

Պորովիէք կը նկարագրէ «Կէճէքոնտու» կոչուող այդ գիշերաբոյս ու աղքատիկ խրճիթները կամ հիւղակները որոնք կը շինուին գիւղերէն քաղաք գաղթող Թուրքերու կողմէ :թէ՛ Անգարայի, թէ՛ ալ մանաւանդ Իսթանպուլի մէջ, գրեթէ ամէն տեղ՝ ուր պարապ թիզ մը հող կայ կը նկարագրէ Կէճէքոնտուներէն բաղկացած թաղերու աղքատութիւնը, հոն յաճախ տարածուող եւ համաճարակի բնոյթ ունեցող հիւանդութիւնները, հոն արմատացած յուսահատութիւնը, եւ որոշ չափով կ'ընդհանրացնէ իր տեսածը՝ իբր խորհրդանիշ Թուրքիոյ մէջ տիրող մռայլ գոյավիճակին:

«Թուրքիա», կը գրէ ամերիկացի լրագրողը, ժառանգորդն է անցեալի հըզօր Օթթոման կայսրութեան, եւ գիշերաբոյս, մէկ օրէն միւսը կերտուած Պետութիւն մը չէ վերջապէս, սակայն ներկայ Թուրքիոյ 45 միլիոն բնակիչներէն շատեր սկսած են երկրին մէջ տեսնել «կէճէքոնտու»ի բնոյթ մը»: Այս խորհրդանշական բաղդատութիւնը, կ'աւելցնէ Պորովիէք, աւելի ճշգրիտ է երբ ամառուան կիզիչ արեւը կը թուի ճնշել Անատոլուի տարածքը, երբ քաղաքներու մութ փողոցները ատրճանակներու ձայնէն կը թնդան եւ ծայրայեղականներ գնդացիրներով եւ ռումբերով կը կռուին իրարու հետ ամէն օր:

Թուրքիա ստանձնած է դերեր, որ հաւանաբար չի կրնար կատարել, ըստ ամերիկացի լրագրողին: Պաշտպանն է ՆԱԹՕ-ի (Օթան) հարաւ – արեւելեան թիկունքին, ուր խարիսխ մը՝ քարիւղ արտադրող Միջին Արեւելքի հսկողութեան համար: Սակայն այս «պաշտօնները» կրնա՞յ գոհացուցիչ ձեւով կատարել Թուրքիան, հարց կու տայ Պորովիէք: Իր պատասխանն է, — «կասկածելի է»:

Պորովիէք կը մատնանշէ որ Թուրքիա իր դրամը 40 առ հարիւրով արժեզրկեց վերջերս, որպէսզի կարենայ Ինթընէշընըլ Մանըթէրի Ֆոնտէն (Միջազգային Դրամական Ֆոնտ) մէկուկէս միլիառ տոլար փոխ առնել: Բայց նոյնիսկ այս կարեւոր գումարը, կ'եզրակացնէ ան, չի կրնար լիովին փրկել Թուրքիան: Այս երկիրը, կ'ըսէ Պորովիէք, որ «կէս դար մը առաջ Եւրոպայի հիւանդ մարդն էր, այժմ կարելի է կոչել Եւրոպայի մահամերձը, եւ արդէն «Եւրոպա» բառն ալ սխալ որակում մըն է, քանի որ երկրին 90 առ հարիւրը Ասիոյ մէջ կը գտնուի եւ հակառակ Աթաթիւրքի յիսուն տարի առաջ արձակած հրահանգներուն, Թրքական մտածելակերպը ցարդ շատ քիչ կապ ունի եւրոպականին հետ»:

Էճէվիտի եւ Տէմիրէլի տեւական վէճերուն ակնարկելով, Պորովիէք կը շեշտէ թէ դժուար է կառավարել, ո՛ւր մնաց «փրկել» երկիր մը, երբ նախագահը 450 անդամ ունեցող երեսփոխանական ժողովին մէջ 222 զօրավիգ ունի (կէսէն պակաս): Ամէն օր կը տատանի, թէեւ ցարդ չէ ընկղմած, այդ կառավարութիւնը:

Տնտեսութիւնը «ցնցոտի» մըն է, կը գրէ Պորովիէք: Քաղաքական ներքին դրոյթը ոչ միայն համերաշխութեան կարելիութիւն չի ներկայացներ եւ երկխօսութիւն մը չէ՝ հակառակորդներու միջեւ, այլ, ինչպէս կը գրէ ամերիկացի լրագրողը, «կէտադրուած է տեռորով, ռումբերու պայթումով»: Բանակը, որ 485.000 զինուոր ունի, յուսահատական վիճակի մէջ կը գտնուի, այնքա՛ն հին են անոր զէնքերէն շատերն ու կազմակերպութիւնն ու զինավարժութեան մեթոտները: Թուրք կառավարական շրջանակները, զինուորականները եւ մտաւորականները միշտ բարկացած են ու պատրանազուրկ:

Բայց անշուշտ բոլորովին յուսահատական չէ Թուրքիոյ վիճակը, ինչպէս կ'ընդգծէ Պորովիէք, քանի որ թէ՛ նոր Սալթ-2 դաշնագիրը, թէ՛ Իրանի անկայուն վիճակը ստեղծեցին իրավիճակ մը՝ որուն մէջ Թուրքիա չեշտուած կարեւորութիւն մը կը ստանայ՝ Արեւմուտքի, մանաւանդ Ամերիկայի համար:

Ամերիկայի «վերջին յոյսն» է Թուրքիան, կը գրէ Պորովիէք (առանց ըսելու որ առաջին ու վերջին յոյսը միշտ Իսրայէլը եղած է): Հոն 26 ամերիկեան զինուորական կայաններ գոյութիւն ունին կամ ունեցած են, եւ անոնցմէ երկուքը, որոնք ունին զուտ լրտեսական բնոյթ, կենսական կը թուին ըլլալ Սալթ-2ի համաձայնագրի պայմանները «լրացնելու» համար, — այսինքն՝ երաշխաւորելու համար որ Ամերիկա պիտի կարենայ գիտնալ թէ ի՞նչ մակարդակի վրայ է ռուս հրթիռային ուժերու զարգացումը, բան մը՝ որ կը պահանջէ Սովետ. Միութեան սահմանին մօտ կայաններ, եւ որոնցմէ երկու ամենակարեւորները կորսնցուց Ամերիկա՝ Իրանի մէջ: Յաւելեալ՝ Ամերիկա կ'ուզէ Թրքական արտօնութիւն, Իւ-2 լրտես – օդանաւերու թռիչքին համար:

Պղտոր է վիճակը, որովհետեւ Թուրք զինուորական ու կառավարական շրջանակներ յստակ դիրք չեն բռնած Իւ-2 թռիչքներու հարցին շուրջ: Անցեալ շաբաթ բանակի Սպայակոյտի պետը, Զօր. Քէնան Էվրէն, ըսաւ բացէ ի բաց որ առանց նոր ամերիկեան տնտեսական օժանդակութեան՝ նոր արտօնութիւն պիտի չստանայ Ամերիկա, իր թռիչքներու եւ կամ զինուորա – լրտեսական գործունէութեան համար: Այս կառավարութենէն անկախ եղած յայտարարութիւնը գուցէ ունէր իբր նպատակ՝ ընդգծել Թուրքիոյ բանակի «անկախ» եւ անզիջող մօտեցումը:

Եթէ նախագահ Գարթըր յաջողի յաղթել Ամերիկեան Քոնկրէսի մէջ իրեն դիմադրող երեսփոխաններուն եւ 50 միլիոնի յաւելեալ վարկ մըն ալ ստանալ, Թուրքիա մէկ միլիառ տոլար գումար մը պիտի ունենայ յաջորդ երկու տարիներու ընթացքին: Բայց աւելի՛ն պէտք ունի:

(Մնացեալը յաջորդով)

«ուեսթերնեան ոճով» առանց սակայն մարդ վիրաւորելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ եղեռնափորձ մը կատարուած է ծայրայեղ–աջ Թիւրքէշի կեդրոնաթեղիին վրայ, 2 մեռեալ եւ 3 վիրաւորներ պատճառելով: Թիւրքէշ նամակ մը յանձնած է նախագահ Քորութիւրքի պահանջելով, որ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուին իր կուսակիցներուն համար: Ցարդ 200 «Թիւրքէշեան» ըսպաննուած են, որոնց մէջ չորս դատաւական պատասխանատու:

UNE MEMOIRE ARMENIENNE

maintenant que tout le monde est mort...

Վերոյիշեալ խորագրին տակ Ժերար Շալեան խիստ հետաքրքրական գրութիւն մը ստորագրած է Էսփրի պարբերաթերթին Յունիսի թիւին: 1978ին գրուած այս կտորին մէջ, Շալեան անկեղծ վերլուծում մը կ'ընէ, որ անձնական բնոյթ ունենալով հանդերձ, շատ չի տարբերիր իր սերնդակիցներու կտրած ճամբէն:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄ

ԵՐԿՈՒՔԻՆ ԴԻԱԿՆԵՐԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

— O —

«Ազդակ» Յունիս 20ի եւ 21ի իր թիւերով հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ ցաւալի ոճիրի մը առթիւ:

Յունիս 18ին առաւօտեան կանուխ ժամերուն (ժամը 0,30ին) երեք Հայեր՝ Ստեփան Տէօվլէթեան (ծանօթ՝ «Սթիքա» ծածկանունով), Րաֆֆի Թովմասեան եւ Յարութիւն Տէր–Սահակեան առեւանգուած են Անտիլիասէն Ջալքա ճամբուն վրայ:

Առեւանգումը տեղի ունեցած է այն պահուն, երբ կը վերադառնային «Քազինօ»էն. անոնց հետքը կորսուած է, Րաֆֆի Թովմասեանի եղբայրը՝ Յարութիւնը (որ կ'ընկերանար իրենց) Անտիլիասի իր բնակարանը ձգելէ ետք:

Ստեփան Տէօվլէթեան(որուն բնակարանը Ջալքա կը գտնուի) երբեք տուն չէ հասած:

Աւելի ուշ, Յարութիւն Տէր–Սահակեանի դիակը գտնուեցաւ Երկուշաբթի օր, Նահրի քոռնիշին վրայ՝ ճամբեզրի փոսի մը մէջ: Միւս առեւանգուածները կը մնան անգտանելի, իսկ մինչեւ երէկ ուշ գիշերին, զանազան շրջանակներու հետ տարուած շփումներն ու աշխատանքները մնացին ապարդիւն:

Ոճրային ու բուռն դատապարտելի այս արարքներուն դրդապատճառները կը մընան անծանօթ: Լիբանանեան ներկայ անորոշ պայմաններուն մէջ, երբ մազմաթիւ մութ հաշիւներու ոճրային արարքներով հարթումը դարձած է առօրեայ երեւոյթ, ատիկա չի նշանակեր որ նմանօրինակ արարքներ կը դադրին դատապարտելի ըլլալէ:

×

Յունիս 20ին, Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ալ Սին էլ Ֆիլի կայանին մօտ, նոյն պայմաններու տակ գտնուած է նաեւ Րաֆֆի Թովմասեանի (33 տարեկան) մարմինը:

"HARATCH" à 2 Fr.

«ՅԱՌԱՋ» 2 Ֆր.

Վերջին շաբաթներուն, փարիզեան բոլոր օրաթերթերը իրենց գինները բարձրացուցին: Քանի մը հատը, ի շարս որոնց «Յառաջ» այդ յաւելումը կը կատարեն միայն՝ այսօր: Ուրեմն հատավաճառի մեր նոր գինն է՝ 2 Ֆր.: Բաժնեգինը՝ 260 Ֆր. տարեկան, կը մնայ անփոփոխ:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Հայագէտ Դոկտ. Եուենկմանի մահէն ետք, Գերմանիոյ մէջ Տիկ. Թեսսա Հոֆմանն հանդիսացաւ գրեթէ միակը, որ թէ՛ իր հայագիտական ուսումնասիրութիւններով, թէ՛ իր քաղաքական դիրքաւորումով նոր ներկայութիւն մը եղաւ շրջանի Հայութեան համար

Տիկ. Թ. Հոֆմանն 1969 – 1974 թուականներուն ուսած է Սլաւական լեզուներու Բանասիրութիւն եւ Ընկերաբանութիւն, Պերլինի համալսարանին մէջ, զոր աւարտած է լաւագոյն յաջողութեամբ: Իսկ 1974 – 75 թուականներուն մէկ տարի ուսումնասիրութիւններ կատարած է Լենինկրադի, Երեւանի եւ Թիֆլիսի համալսարաններուն մէջ, «Բազմազգութեան Հարցը խորհրդային Միութեան մէջ» նիւթին շուրջ: 1973էն ի վեր իր աշխատութիւնը կեդրոնացուցած է հայ գրականութեան եւ պատմութեան վրայ: Միեւնոյն ատեն հետեւելով Պերլինի համալսարանի հայերէն լեզուի դասընթացքներուն՝ Պր. Ժիրայր Քոչարեանի մօտ, ինչ որ իրեն համար կարելի դարձուցած է հայ գեղարուեստական գրականութենէն (մանաւանդ Զարենցէն) թարգմանութիւններ կատարել:

Եթէ Տ. Հոֆմանի անունը մինչեւ այսօր միայն նեղ շրջանակի մը համար աւելի իր դասախօսութիւններով ծանօթ էր, յառաջիկայ տարիները պիտի ըլլան իրեն համար բեղուն շրջան մը՝ հրատարակութիւններով ողողուած: Արդէն 1979 Ապրիլի թիւ 13 *Լիթֆաս* գրական ամսաթերթին մէջ «Գրական Նամակ Երեւանէն» խորագրով իր մէկ ուշագրաւ յօդուածը լոյս տեսաւ: Այս գրութեան պիտի յաջորդէ ի մօտոյ ծանօթ ամսագրի մը մէջ ընդհանուր ակնարկ մը «հայկական հարց»ի շուրջ: Իսկ 1980 թուին իր նախաձեռնութեամբ լոյս պիտի տեսնէ հայ գրականութեան «Ծաղկաքաղ» մը, ներածականներով ու Դոկտ. Ռ. Քէպապճեանի եւ Ժ. Քոչարեանի աշխատակցութեամբ: Իսկ Շթութկարտի մէջ պիտի հրատարակէ հայկական հէքեաթներու հաւաքածոյ մը: Հոս ներկայացուող յօդուածի գերմաներէն բնագիրը լոյս պիտի տեսնէ *Միւստոսթփորշունկ* պարբերաթերթին մէջ, 1980ին:

Այս տարի լրացաւ Պերլինի Վեհաժողովի հարիւրամեակը, որը խոր հետքեր թողեց Եւրոպայի դիւանագիտութեան պատմութեան մէջ, եւ որ ունեցաւ բացառիկ կարեւորութիւն հայկական հարցի զարգացման համար: Արեւմտահայերի վիճակը էլ աւելի ծանրացաւ յատկապէս Սուլթան Աբդուլ-Համիդ Բ.ի տիրապետութեան օրօք: Միւս ոչ-թուրք եւ ոչ-մահմեդական ազգերի պէս, սակայն էլ աւելի խիստ Հայերն էլ ենթակայ էին Օսմանեան Պետութեան անօրէնութեան: Հայերը ոչ միայն անպաշտպան էին իշխանութեան առաջ, այլ անհատների կամայականութեան էլ ոչ-պահով էին թողնուած: 1866ի Հայկական Սահմանադրութիւնն անգամ էական փոփոխութիւն չէր պատճառել, որը կեանքի էր կոչուել 1862ի Զէյթունի անկախութեան շարժման դրոշմի ներքոյ: Հայկական ճակատագիրը որոշուեց մի լարուած մթնոլորտում, որ ստեղծել էին երկու միմիանցից չեղուող եւ 19րդ դարի քաղաքական կեանքին ընթացք տուող գլխաւոր ուժեր, — մէկը՝ ազգային ազատագրական շարժումը, եւ միւսը՝ մի շարք եւրոպական մեծ պետութիւնների ձգտումը դէպի իմպերիալիզմը: 1870ական թուականներին տեղի են ունենում հակաօսմանեան ապստամբութիւններ Բոսնիայում եւ Հերցեգովինայում եւ ստեղծւում է այնպէս կոչուած մերձաւոր արեւելեան ճգնաժամը: Հեղինակաւոր եւրոպական վեց Պետութիւնները՝ Ռուսաստան, Անգլիա, Ֆրանսիա, Գերմանիա, Աւստրո-Հունգարիա եւ Իտալիան փորձում են 1877 Ապրիլ 9ին Լոնտոնի արձանագրութեամբ միմեանց մէջ համաձայնութեան գալ, որ սակայն Աբդուլ Համիդը մերժում է, պատճառաբանելով՝ միջամտութիւն Թուրքիոյ ներքին գործերին: Ռուսաստանը, որ ինքն իրեն հռչակել էր բալկանեան քրիստոնեայ ազգերի դաշնակիցը, 1877 Ապրիլ 24ին Թուրքիային դէմ յայտարարում է պատերազմ եւ զինուորական մեծ յաջողութեամբ մտնում է Արեւմտեան Հայաստանը: Այս իրադարձութիւնը 1878 Յունուար 31ին սուլթանի խնդրանքով յանգում է Ադրիանապոլսի զինադադարին, որուն յաջորդում է 1878 Մարտ 3ին Սան Ստեֆանոյի նախնական հաշտութեան պայմանագիրը:

Այս նախահաշտութեան պայմանագրով ոչ միայն մի շարք բալկանեան ազգեր են ազատագրւում — Սերբիա, Ռումենիա, Մոնթենեգրօ — այլ եւ առաջին անգամ լինելով հայկական հարցը դառնում է միջազգային իրաւունք խնդրոյ առարկայ: Ըստ Սան Ստեֆանոյի պայմանագրին, Ռուսաստանը Բաթումի եւ հարաւ-արեւմտեան Բեսարաբիայի հետ միասին ստանում էր Կարս-Արտահանը եւ Բայազետը, իր զօրքերը պահելու էր Արեւմտեան Հայաստանում, դեռ վեց ամիս վերջնական հաշտութեան պայմանագրից էլ յետոյ: 16րդ եւ 25րդ յօդուածը պարտաւորեցնում էր Թուրքիային անմիջապէս բարուոքում եւ բարեկաւում մտցնել Արեւմտեան Հայաստանի հայ բնակչութեան վիճակի մէջ եւ երաշխաւորել Արեւմտահայերին քրդա-չերքէզեան հրոսակներից: Սակայն այս յօդուածները թերի էին, որովհետեւ Ռուսաստանի անմիջական հսկողութեան կարելիութիւնը բարեփոխութիւնների կենսագործման համար չէր համաձայնուած:

Ռուսաստանին չյաջողուեց, որ հայկական հարցը միայն իր եւ Թուրքիայի միջեւ որոշուի: Անգլիան հանդիսացաւ Ռուսաստանի ազդեցութեան ծաւալման առաջին հակառակորդը Բալկաններում եւ Արեւմտեան Հայաստանում, եւ ինքն էլ զբաղուեց հայկական հարցով: Նա ըմբռնեց հայկական բարձրաւանդակի ռազմական խոշոր դեր խաղացող աշխարհագրական դիրքը, եւ իր շահախնդրութեան առարկայ նկատեց նրան՝ ցածրադիր Միջագետքի նկատմամբ: 1878 Յունիս 4ի պայմանագրի համաձայն Անգլիան երաշխաւորեց իր զինուորական օժանդակութիւնը Թուրքիային, այն պարագայում եթէ Ռուսաստանը փորձի Արեւմտեան Հայաստանը գրաւել, որպէս փոխ-հատուցում ստացաւ Կիպրոս կղզին:

Սան Ստեֆանոյի պայմանագրի վերանայման համար էր ջանում նաեւ Աւստրիո-Հունգարեայի դիւանագիտութիւնը, ռուս-թրքական պատերազմի հետեւանքները խորհրդակցութեան ենթարկելու յոյսով. այս նպատակով առաջարկում էր նա որ Լոնտոնի արձանագրութիւնը ստորագրող Պետութեանց հետ միասին մասնակցին նաեւ Թուրքիան, Յունաստանը, Ռումենիան, Մոնթենեգրօն, Սերբիան եւ Պարսկաստանը:

Ռուսաստանը Աւստրիո-Հունգարիային կանխակալելու համար չընդունեց Վիեննայում հանդիպել, այլ առաջարկեց Պերլինը, որտեղ Օթօ ֆոն Բիսմարքը ոչ թէ իբր միջնորդ-դատաւոր այլ որպէս ազնիւ միջնորդ պիտի մասնակցէր բանակցութիւններին: Սակայն խորհրդակցութիւն վարող Բիսմարքը չէր շահագրգռուած հայկական հարցի քննարկումով նա միայն այն ժամանակ էր պատրաստ հայկական հարցը օրակարգում մտցնել, երբ յունական հարցը արդէն լուծուած լինէր: Այսուամենայնիւ ժողովի 12րդ օրանիստում (1878 Յուլիս 4) քննարկուեց Արեւմտեան Հայաստանի Հայերի վիճակը: Վեհաժողովին մասնակցող միակ Հայը Միրզա Մելքում Խանն էր, որպէս Պարսկաստանի Ներքին Գործոց նախարարը: Հայոց պատուիրակութիւնը՝ Հայերի կողմից շատ սիրուած Մկրտիչ Խրիմեանի (Հայոց Հայրիկ) գլխաւորութեամբ, մինչեւ անգամ իրաւունք չստացաւ ժողովասրահը մուտք գործել: Հայոց այս անզօրութեան մասին (այնքա՜ն անզօրութիւն, որ իրենց ներկայացուցիչները իրաւունք չստացան այն վեհաժողովին մասնակից լինել, որտեղ խորհրդակցւում էր Հայերի ամենատարրական իրաւանց մասին) արտայայտուել է իր ժամանակին Խրիմեան Հայրիկը, իր յայտնի դարձած հարիսայի պատմութիւնով. «Մեր փորձը՝ թղթէ շերեփով հարիսայ ուտելը, ձախողուեց, մինչ ուրիշները երկաթէ շերեփով կերան, որքան ցանկանում էին»:

Պերլինի վեհաժողովի կողմից ծրագրուած հայկական հարցը, համեմատած Սան Ստեֆանոյի պայմանագրին, պարզ ու յստակ վատթարացում էր. մինչեւ անգամ Սան Ստեֆանոյի 16րդ յօդուածում գործածուած ամէնքին ծանօթ Հայաստան հասկացութիւնը տեղ չգտաւ Պերլինի 61րդ յօդուածում: Թուրքերը խոստացան հայկական վիլայէթներում բարեփոխութիւն մտցնել, իսկ Ռուսաստանն էլ իր հերթին պարտաւորւում էր իր ուժերը յետ քաշել Թուրքիայից, վերադարձնելով Բայազետն եւ Ալաշկերտի հովիտը: Պերլինի վեհաժողովում, ուրտեղ ի զուր փորձուեց հայկական հարցը դաղտնի դիւանագիտութեան ճանապարհով լուծել, կրում էր արդէն իր մէջ գալիք ողբերգութեան սերմերը, քանի որ այս վեց Պետութիւններին կարելիութիւն էր ընծայւում հայկական խնդիրը որպէս էժան պատրուակ օգտագործելով, Թուրքիայի ներքին եւ արտաքին գործերին միջամտելու, ինչ որ առիթ էր ընձեռում Թուրք կառավարութեանը՝ որ հայ տարրին աւելի ատի եւ թշնամական դիրք բռնի: Միւս կողմից էլ Պերլինի համաձայնագիրը կասեցնում էր հայկական հարցի լուծումը, որովհետեւ ոչ մի հովանաւորող Պետութիւն չէր նշանակուած Արեւմտեան Հայաստանի համար. գործնականում ոչ մի Պետութիւն էր պատասխանատու այս հարցին:

Փաստօրէն դրութիւնը աւելի ծանրացաւ երբ ռուսական զօրքը քաշուեց Արեւմտեան Հայաստանից եւ թուրք կառավարիչները սկսեցին վրէժխնդիր լինել Հայերին, հանդէպ նրանց Ռուսաստանի հանդէպ համակրանք ցուցաբերելու համար: Որպէս հեգնանք Պերլինի վեհաժողովին, որ հաւատ էր ընծայել Թուրք Պետութեանը Հայերին հովանաւորելու համար, սուլթան Աբդուլ Համիդ Բ.ը կազմում է քրդական քչւոր ցեղերից հեծեալ գնդեր, վատահամբաւ Համիդիէն, որոնք տեղադրուած էին հայկական բնակավայրերում, թուրք-ռուսական սահմանի երկայնքում: Կրօնական ատելութիւնը քրիստոնեաների հանդէպ գրգռւում էր Պետութեան իսկ կողմից, մինչդեռ նոյն ժամանակ էլ Հայերին արգելուած էր զէնք կրելը: Հայաստան բառի գործածումը լիովին արգելւում է Պետութեան կողմից, դրա փոխարէն գործածական են դառնում «Քուրդիստան» եւ կամ «Արեւելեան Անատոլիա» հասկացողութիւնները, այս նոր անուանում-

---

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Դ.

Վերջապէս կառավարութիւնը, տակաւին չգոհանալով Հայուն հաւաքաբար եւ անհատաբար ըրած այնքան զոհողութիւններէն, 1915 տարւոյ սկիզբն, առանց միջոց տալու, գրաւեց նաեւ Ս. Նշան վանքն, ուրկէ Սանասարեան վարժարանը տունի մը մէջ փոխադրել հարկադրուեցանք, եւ մերձակայ Ս. Անապատի եւ Ս. Յակոբայ վանքերը, զորս յատկացուց մերթ գերիներու եւ մերթ զինուորներու բնակութեան:

Զմոռնանք նաեւ ըսել թէ Սեբաստիոյ առաջնորդական վիճակի կեդրոնին եւ թեմերուն Հայերն, երբ հայրենասիրական եւ հաւատարմական պարտք, նիւթական ամէն ձեռնտուութիւն Իթթիհատի ապերախտ կառավարութեան ընծայելէ զատ, լաւ ըմբռնելով ժամանակին խիստ փափուկ վիճակը, չզադարեցան ամէնուէն իրենց Թուրք եւ իսլամ դրացիներու հետ խաղաղասիրութեամբ եւ համբերատարութեամբ վերաբերելէ: Այս մասին, Պատրիարքարանի հրահանգին համաձայն, Առաջնորդարանն ալ չվլացաւ թէ եկեղեցւոյ բեմէն եւ թէ անկէ դուրս միշտ խոհականութեան յորդորներ կարդալով իր պարտքը կատարել, միմիայն հայ ժողովուրդին օգտին եւ արհաւիրքի օրերը սահեցնելու բացարձակ պէտքին վրայ խորհելով, առանց երբեք րոպէ մը իսկ միտքէ անցնելու թէ Իթթիհատի հրէշային ծրագրի գործադրութեան եւ հետեւաբար Հայ անմեղ ազգի մարտիրոսագրութեան օրեր ը համրուած էին:

Ե.

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԶԷՔԵՐԸ ՀԱՒԱՔԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

1915 *տարւոյ սկիզբը հազիւ պաշտօնի ձեռնարկած, երբ սկսայ յարաբերական խնդիրներու համար դիմումներ կատարել կուսակալին, գրեթէ ամէն առթիւ Մուամմէր չէր քաշուեր երեսիս տալու թէ շատ մը զինուորական տարիք ունեցող Հայեր հայրենիքին ծառայելու պարտականութենէն խոյս տալով պահուած են հոս ու հոն, եւ չարունակ կը պահանջէր որ Առաջնորդարանը յորդորներ կարդայ այդպիսիներուն գալ զինուորագրուելու համար: Մեր վարչութեան հետ չըգարմանալով հանդերձ առաւելագոյնց թըւով Թուրք փախստական բայց հրապարակի վրայ ազատ համարձակ երեւցող եւ մինչեւ իսկ վաճառականութեամբ ըզբաղող զինուորներու դէմ հետապնդում չկատարուելուն վրայ Առաջնորդարանի միջոցներուն ներած չափով կը ջանայինք ստուգութեան իրազեկ ըլլալ եւ համոզուելէ յետոյ Հայ զինուորական փախստականներու չգոյութեան, պէտք եղածը կը պատասխանէինք թէ կուսակալին եւ թէ հրամանատարին: Եւ որպէս զի առաջնորդանիստ եկեղեցիէն անպակաս հայ լրտեսներու տեղեկատուութեան դերը չէզոքացնենք եւ միեւնոյն ատեն Մուամմէրի ճնշումներուն չափը նուազեցնենք, Վարչութեան որոշմամբ անգամ մը եկեղեցւոյ դասէն յորդորականով մը ժողովուրդին արդէն գիտցած Մուամմէրի յանձնարարութիւնը կրկնեցինք: Յաջորդ օրն իսկ Իտարէի ժողովին նիստին կուսակալն ակնարկեց նախորդ օրն եկեղեցւոյ մէջ խօսուածին, զոր վայրկեանին լսած էր արդէն, եւ ես չզարմացայ բնաւ, որովհետեւ ալ լաւ համոզուած էի թէ բոլոր իմ խօսածներս բեմին վրայէն կամ անկէ դուրս, ինչպէս նաեւ որպիսի անձերու հետ տեսնուիլս օրն օրին Մուամմէրի ականջը հասցնող բարի ծաղիկներ պակաս չէին: Շատ տխուր վիճակ մըն էր այս, որուն դժբախտաբար ենթարկուած մնացի մինչեւ* 1917*ին նոյն պաշտօնով Գոնիա փոխադրուիլը:*

Առաւօտ մըն ալ յանկարծ իմացայ որ շուկային մէջ եւ ամէն կողմ կառավարական ազդարարութեան մը համաձայն ընդհանուր ժողովուրդը պարտաւոր է որոշ ժամանակամիջոցի մը մէջ, իր ունեցած զէնքերը յանձնել բնակած թաղի պահականոցին կամ ուղղակի կուսակալական պաշտօնատան:

(Շար. – 7)

Յ. ՕՐԲԵԼԻԻ ՄՈԿՍԵԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջ)

Ի՞նչ նպաստ բերաւ Յ. Օրբելի հայ բարբառագիտութեան։

Ան կազմեց ընդարձակ բառարան մը, որ ընդգրկեց Մոկսի մէջ գործածուած շուրջ 4.500 բառեր, որոնց շարքին՝ ընդհանուր հայերէն, բարբառային եւ փոխառեալ։ Բառարանին արժէքը յատկապէս բարձր է քերականական նշումներով, բառակապակցութիւններուն եւ խօսքերուն նմոյշներուն գոյութեամբ։ Ասոնց շնոր- հիւ կարելի կը դառնայ քաղաքին խօսակցական լեզուին գլխաւոր յատկանիշները ճանչնալ։

Յ. Օրբելի կազմեց նաեւ Մոկաց գաւառին տասը գիւղերուն համառօտ բառացանկերը. ասոնց համեմատութիւնը քաղաքին խօսակցական լեզուի հետ՝ տարբերութիւնները երեւան հանելու կը ծառայեն։

Յ. Օրբելի գրի առաւ նոյնպէս մոկացի գողերներուն (կաթաններ) ծածկալեզուն, մօտ 150 բառ. այդ բառերուն ինքնատիպ շեղումները բարբառին սկզբնական իմաստներէն, ինքնին հետաքրքրական են եւ ցոյց կուտան ժողովուրդին վառ, սրամիտ երեւակայութեան ստեղծումները լեզուական մարզէն ներս։ Այս բառերու քննութիւնը կարեւոր է թէ՛ իմաստաբանական, թէ ընկերային – լեզուաբանական իմաստով։

Գրի առաւ արձակ եւ չափածոյ նիւթեր՝ հէքեաթներ, կատակներ, առակներ, քերթուածներ, ծիսական երգեր, հանելուկներ, ասացուածքներ, շուտասելուկներ եւայլն, որոնք ժողովրդական արուեստին ընտիր գոհարներն են եւ, միաժամանակ, անգնահատելի աղբիւրներ են բարբառին ուսումնասիրութեան համար։

Յ. Օրբելի նշումներ կատարեց նաեւ բարբառին հնչիւնին, բառակազմութեան եւ քերականութեան յատկանիշներուն մասին (հինգ մեքենագիր էջ), առանց որոշ շրջաններու մէջ պարփակուելու, այսինքն՝ քաղաքին թէ գիւղերուն։ Յատկանիշները, ի հարկէ, կը վերաբերին գիւղերուն, որոնց առաւել ծանօթ էր, եւ մասնակի չափով միայն քաղաքի լեզուին։ Թերեւս ան նկատեց, որ ամէնէն մեծ շեղումները գրական լեզուէն ի յայտ կուգան Մոկսի գիւղական վայրերուն մէջ, որով իր ուշադրութիւնը ասոնց վրայ կեդրոնացուց։

Նոյն եռանդով աշխատեցաւ նաեւ Մոկսի քրտական բանահիւսութեան եւ բառարանին վրայ ե՛ւ հայերէն, ե՛ւ քրտերէն նիւթերը գրի առաւ յօրինելով տառադարձութեան յատուկ եղանակներ։

Վանի նահանգին վերաբերող Յ. Օրբելիի ուսումնասիրութիւնները դեռ հիմնականին մէջ անտիպ կը մնան։ Հրատարակուած է միայն Աղթամարի շինութիւններուն նուիրուած աշխատութիւնը, 1968ին։ Մնացեալները յանձնուած են դիւանին։ Վերջին տարիներուն, Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկութեան Լենինգրադի ճիւղին աշխատակիցներուն ջանքերով, մոկսեան աշխատասիրութիւնները հրատարակելու միտքը գործնական փուլի մէջ մտաւ. ասոր ձեռնամուխ եղան թէ հայագէտներ՝ Ռ. Օրբելի, Կ. Եուզբաշեան, թէ՛ քրտագէտներ՝ Ի. Ցուկերման, Կ. Մուսայէլեան, Կ. Կուրդոյեւ, Մ. Ռուդենկօ։ Լենինգրադցիներուն առաջարկով աշխատանքներուն մասնակից դարձաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի լեզուին հիմնարկութիւնը (բարբառագիտութեան բաժինէն Մ. Մուրադեան)։ Հարկ եղաւ հայագիտական նիւթերը միասնական գիտական տառադարձութեան ենթարկել, ասիկա իրականացաւ Օրբելիի ձեռագիրներուն մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան եւ բարբառախօս մարդոց հետ կատարուած հետեւողական աշխատանքին շնորհիւ։ Միւս կողմէ, գիւղերուն վերաբերող բառացանկերը, որոնք առանձին – առանձին եւ տարբեր տառադարձութիւններով արձանագրուած էին, ձուլելով մեծ քաղաքին բառարանին մէջ, ամբողջական դիմագիծ ստացան։ Ասիկա կատարուեցաւ, որպէսզի քաղաքին եւ գիւղերուն խօսակցական լեզուին տարբերութիւնները դիւրութեամբ նկատուին։

Մոկսեան ժառանգութիւնը, որ արդէն պատրաստ է տպագրութեան համար, կը կազմէ ականաւոր գիտնականին « Ընտիր երկեր »ուն Բ. հատորին նիւթը. բաղկացած է երեք պրակներէ։ Առաջինին մէջ զետեղուած է « Մոկսը եւ նրա բնակիչները » խորագիրը կրող ընդարձակ ակնարկը, ինչպէս նաեւ հայ բանահիւսական նիւթերուն ռուսերէն թարգմանութիւնը։ Երկրորդ պրակը քրտական բնոյթ ունի. կ'ամփոփէ Մոկսի քրտերէնին ստուար բառարանը ռուսերէն բացատրութիւններով, բայերու խոնարհումին յարացոյցները եւ բանահիւսական կէտեր։ Երկրորդ պրակին մէջ զետեղուած է Մոկաց բարբառին բառարանը, որ գլխաւորաբար կ'ընդգրկէ քաղաքին բառապաշարը, ինչպէս նաեւ կիրճին մէջ գտնուած տասը գիւղերուն բառացանկերը։ Հոս է նաեւ մոկսեցի գողերներուն (կատաններ) ծածկալեզուին բառարանը։ Բացատրութիւնները ռուսերէն են։

Հատորը իր բաղկացուցիչ մասերով, ըստ էութեան միասնական աշխատութիւն մըն է։ Յ. Օրբելի ընդհանուր անունով կոչած էր « Նիւթեր հայ եւ քիւրտ բարբառագիտութեան »։

ՄԱՌԼԵՆԱ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
ԿԱՐԷՆ ԵՈՒԶԲԱՇԵԱՆ

(Գրական թերթ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԻԷՆ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 10, Ժեմանի դղեակին մօտակայ դաշտը, խուռն բազմութեան մասնակցութեամբ։ Անի նուագախումբը ազգային, յեղափոխական երգերու մեկնաբանութեամբ ստեղծեց խանդավառ մթնոլորտ մը։ Երիտասարդներ պարեցին հայկական ժողովրդական տոհմիկ պարեր մինչեւ ժամը 17, երբ սկսաւ դաշտահանդէսի պաշտօնական բաժինը։ Վարչութեան քարտուղարուհին Տիկին Արփինէ Մուրատեան բացման իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որոնք միշտ քաջալեր հանդիսացած են Կապոյտ Խաչուհիներու ձեռնարկներուն եւ աւելցուց թէ Միութեան Վիէնի մասնաճիւղը միօրեայ դպրոց կը պահէ, զայն դարձնելով իր գործունէութեան առանցքը։ Դպրոց յաճախող մանուկներ կը սորվին ու կը զարգացնեն իրենց մայրենի լեզուն, հայկական պար ու երգ կը սորվին։ Ու այս բոլոր աշխատանքները եւ ջանքերը ի գործ կը դրուին վաղուան գիտակից հայ տղաքն ու աղջիկները պատրաստելու համար։

Այնուհետեւ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ եղան հայկական խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ երէցներու կողմէ հայկական տոհմիկ պարեր, որոնք մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին հասարակութեան մօտ։

Ժամը 20ին սկսաւ անձրեւել, բայց հակառակ ատոր ներկաները մնացին եւ դաշտահանդէսը վերջ գտաւ ժամը 21ին, գոհունակութիւն պատճառելով թէ կազմակերպողներուն եւ թէ ներկայ հասարակութեան։

ԹՂԹԱԿԻՑ

...Ները մինչեւ այժմ էլ գործածական են։ 1880ին Եւրոպայի մեծ Պետութիւնները միասին ստորագրած երկու յուշագրերով բողոքում են բարենորոգումների ձգձգումը եւ մատնանշում են առաջուայ նըման Հայոց յուսակտուր դրութիւնը։ Թուրքերը այս բողոք – յուշագրին բանի տեղ չեն դնում, քանի որ լաւ ըմբռնել էին մեծ Պետութեանց անվճռական եւ հակասական վիճակը, յատկապէս Անգլիայի եւ Ռուսաստանի միջեւ։ 1881ին արտայայտուած Բիսմարքի կարծիքը՝ թէ – Հայոց հարցի արծարծումը կարող է անհաճոյ հետեւանք ունենալ — բնութագրում է այդ դրութիւնը, որ մեծ Պետութիւնները որդեգրել էին իրենց սպառողական, ոչ – գործունեայ ընթացքով։ Այս վիճակը պահպանւում է նաեւ երբ Աբդուլ Համիդը եւ նրան հետեւող Երիտ. Թուրքերը յետագայում ծրագրուած բարեփոխութիւններին (1895, 1913 Ռուսաստան, Անգլիա, Ֆրանսիա) 1895 – 96 1909 եւ 1915 – 18 Մեծ Եղեռնի ջարդերով են պատասխանում։ Վերը յիշուած երեք Պետութիւններից որեւէ մէկը չի անում որեւէ քայլեր՝ Արեւմտահայերին ոչընչացումից փրկելու եւ կամ Թուրք դահիճներին պատժելու համար։

Արեւմտահայաստանի հասարակայնութիւնը հակադիր, հակասական ձեւերով արձագանգում է Պերլինի վեհաժողովի պայմանագրին. մի կողմից Հայերը պարզամտօրէն հաւատք են ընծայում մեծ Պետութեանց բարի կամեցողութեան եւ կարողութեան, իբր թէ հայկական հարցը դիւանագիտական ճանապարհով դրական լուծում կը ստանայ, միւս կողմից էլ Թրքական դաժան հասարակարգի բռնած ուղին եւ դուրսից խոստացուած օգնութեան բացակայութիւնը յուսախաբում է Հայերին եւ նրան մղում ազգային ազատագրական շարժման։ Արեւմըտեան Հայաստանի հայրենիքի փրկութեան գաղտնի կոմիտէները 80ական թուականներին, յատկապէս Վանում եւ Կարինում, քարոզում էին ժողովրդին այս ուղղութեամբ։

ԹԵՍԱ ՀՈՖՄԱՆ

(Գերմաներէ թարգմանեց
Ժիրայր Քոչարեան)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Սան Մարթին հրապարակին վրայ, Մայիս 28ի առաւօտեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութեան եւ Խրիմեան Կրթ. Հիմնարկութեան աշակերտութիւնն ու ուսուցչական կազմը ծաղկեպսակ մը դրած են յուշարձանին եւ խօսք առնելով Փետրօ Թադէոսեան պատմականը ըրած է Մայիս 28ի։ Երեկոյեան օփերային մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը։

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ պետական թատերասրահին մէջ, Մայիս 28ին, նշուած է Մայիս 28ին, տօնը։ Բացումը կատարած է Աստուր Վանէսքեհեան։ Լեւոն Գաթրճեանի (Միացեալ Նահանգներէն) մեկնաբանած ազգային – յեղափոխական երգերէն ետք, օրուան բանախօսը՝ Պետրոս Հաճեան, անդրադարձած է Մայիս 28ին իբրեւ պատմական խէժալ մը խորհրդանշող թուական։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ պետական ձայնասփիւռի էֆ. էմ. ալիքով, Յունիս 3էն ի վեր՝ երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 9, հայկական յայտագիր կը ձայնասփռուի։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

...կերան, կշտացան, խմեցին, յղփացան։ Սեղանին շուրջ մարմինները ցրցուեցան այլեւս, աթոռները ճռնչեցին ու ...ներու ծուխը բարձրացաւ։ Ամէն ...ում որ այդպէս հաւաքուին Հրաչին ...ակը, նախ կը խօսին « տուն »է եկած ...կներու եւ գործի վրայ, իրարու կը ...մէն աղջկան դէպքեր, սիրարկածներ, յետոյ երկարօրէն կը վիճին պատմած վերջին փարիզեան ոճիրներուն եւ ...պրութիւններուն շուրջ, զանոնք ...րելու համար երգով։

...ի առաջին գաւաթներուն յաջորդող երգը կ'ըլլայ. « Ես սիրեցի մի զոյգ աչեր »ը, ու այդ խռպոտ համերգը կ'աւարտի « Հէր եէր զարմնըք »ով։

Հիմա լուռ են ալ։ Սուրէնն է որ պիտի խօսի։ Անոր պղտիկցած աչքերը կը փայլին արտակարգօրէն եւ մատները մազերուն մէջ թաղելու այդ ձեւը իր վիճակը կը մատնէ։ Հինգին մէջէն ամէնէն աւելի բարձր իմացականութեան տէր երիտասարդն է ան։ Ընկերները տեսակ մը ակնածանք ու հիացում ունին անոր մըտաւորական լայն պաշարին հանդէպ, որ իր անծանօթով կարծես կ'իշխէ այդ պարզ տղոց ակնարկներուն վրայ։ Կատարեալ գրագէտ մը ըլլալու սահմանուած մէկն է ան, որ սակայն չի գրեր որովհետեւ կը կարդայ եւ կը ժպտի։ Խիստ հազուադէպօրէն կ'արտայայտուի այս ընկերութեան մէջ, ուր մտաւորական յարաբերութիւններէ տարբեր դլացնութեան մը գոհացում տալու կուգայ միայն

Սակայն գինին կարծես սկարացուց զինքը եւ զարմանալի անկեղծութիւն մը տուաւ իր խօսքին։ Սանձարձակ արձակեց մտածումները, թափ տուաւ անոնց, աբաղացուց եւ թողուց որ ջերմութեան տակ շէշտուին, սաստկանան։

Սուրէն չեղակի նայեցաւ Պետրոսին ու ըսաւ.

— Դուն ալ մարդ չեղար, թի՛հ... Լուսանկարի՛չ, լուսանկարի՛չ... տասնոց չարժեր։ Մենք ամէն երկիր ունեցած ենք եւ ունինք լաւ լուսանկարիչներ, կաղապարի վարպետներ, սակայն ո՞ւր է էականը, բարձրագոյնը, գեղեցիկը։ Դուն ալ կատարեալ մարմնացումն ես Հայութեան։ Հայը ունի լաւ նկարիչներ, բայց ոչ նկարչութիւն. Հայը ունի լաւ դերասաններ՝ բայց ոչ թատերգութիւն. յոգնիլ չգիտցող ճամբորդներ՝ բնա՛ւ նաւապետ. Հայը ունի զմայլելի բանաստեղծներ, բայց ո՛չ գրականութիւն. Աստուածներ՝ ո՛չ դիցաբանութիւն. խնկելի յեղափոխականներ՝ բայց ոչ յեղափոխութիւն. Հայը ունեցած է ազատութիւններ, երբե՛ք՝ անկախութիւն։

Յետոյ գինիի գաւաթը մէկ ումպով պարպելով շարունակեց արագօրէն աւանց շրթունքները չորցնելու.

– Հայը ամուլ է, անծին, անպտուղ։ Հայը դատարկ է, փուճ, ունայն, սնոտի։ «Ապրելու իրաւունք չունի ան, քանի որ չէ ծնած։ «Բէ՛օհ, օր մը թերեւս ծնի, եւ մեր յուսացածէն տարբեր գոյնով մը. կարմիր, դեղին կամ թէ սեւ։ Սակայն մե՛նք, հայութեան այս թեւը, դատապարտուած ենք կորստեան։

« Մենք չենք ծնած։ — Boy, cocktail! »

Գաւաթը լեցուցին ու պարպուեցաւ։

– Կ'ըսեմ ձեզի, վստահ թէ հասկնալի պիտի դառնամ, քանի որ դուք ամէնքդ ալ դժբախտ սէր մը ունեցած էք ձեր առենին։

(64 – Շար.)

Պ. Պարգեւ Սերոբեան, այրի Տիկին Լիւսի Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Սերոբեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Սերոբեան ընտանիքները, Պ. Արամ Եոբեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մաքրուհի Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհաննէսեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սահակեան եւ զաւակները (Էջմիածին), այրի Տիկին Մաքրուհի Աւետիսեան եւ զաւակները (Էջմիածին), այրի Տիկին Պայծառ Ալոյեան եւ զաւակները (Էջմիածին), այրի Տիկին Մարկօ Աւետիսեան եւ զաւակները (Էջմիածին) եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, հարսին, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՊԱՐԳԵՒ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ
(ծնեալ Անոյշ Պաղտասարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 29ին, 78 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Յուլիս 3, ժամը 14·15ին Իսսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6, Ավընիւ Պուվէն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի լէ Մուլինոյի Քոմիւնալ գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Սերոբեան եւ Եոբեան ընտանիքներուն։

Այրի Տիկին Արմենուհի Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հայթայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբելեան եւ զաւակները, Բամպուքճեան (Փարիզ եւ Պոլիս) եւ Գալփաքեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 30ին, 90 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Յուլիս 4, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոնի սու Պուայի հին գերեզմանատունը։

Ըստ ողբացեալին փափաքին, ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆ - ՍԻՌ ՍԻՒՐ ՄԷՌ. — Պ. Արիս Թէճիրեան եւ զաւակը՝ Իշխան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէճիրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Քաջունեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պօղոսեան եւ ժանին Քաջունեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Յուլիս 8, Սէն-Սիռ Սիւռ Մէռի եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ քրոջ՝

ՊԵՐՃՈՒՀԻ - ՄԱՐԻ ԹԷՃԻՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Քաջունեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մարկրիթ Տէրտէրեանէ 500 ֆր. եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

×

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Բարսեղ Բարսեղեանէ իր ապաքինման առթիւ։

×

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ ստացած նուէրներուն առթիւ. — Տիկ. Լիւսի Աչճեան 300 ֆր., Պր. Վամրամ Մոստիչեան 500, Միսաք Կիւլպէնկեան 100 (Նոր Կեսարիոյ ֆոնտին)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Սիսակ Սիսլեանի մահուան տխուր առթիւ Վալանսի խումբ մը հին ընկերներ փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի կը նուիրեն.

Արսէն Տէր-Սարգիսեան	50 ֆր.
Ղազար Գալուստեան	50 ֆր.
Պետրոս Խաչերեան	50 ֆր.
Նշան Թէպոյեան	50 ֆր.
Մատթէոս Պըլըգեան	50 ֆր.
Յարութիւն Մաղաքեան	50 ֆր.

×

Ընկ. Սիսակ Սիսլեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Պօյաճեան 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Տիկին Արշալոյսին եւ Օրիորդ Սեդային։

Նոյն տխուր առթիւ, Կրընոպլէն Պր. Նշան Քիւրաճեան 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։ Իսիէն Խաչիկ Քէօշկէրեան 50 ֆր. նաեւ «Յառաջ»ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տէր եւ Տիկին Եղիազար Մելքոնեան իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Սեդա եւ Տարօն Պօղոսեանի իրենց հօր՝ Կարապետ Հաքիմեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրեն Յառաջին։

×

Տիկին Զապէլ Թիրէքեանի (Մարսէյլ - Սէն Լու) մահուան առթիւ Համբարձումեան - Լեւոնեան եւ Պօղոսեան ընտանիք 100 ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութիւն 100 ֆր., Գրիգոր Փիլիկեան, Սէն Լուի եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն 50 ական ֆր.։

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES
ORGANISE UN

PELERINAGE aux EGLISES et MONUMENTS ARMENIENS de ROUMANIE

DU XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles
Animé par Gérard STEPHANESCO

avec la participation de hautes personnalités religieuses, des parlementaires ainsi que la Télévision qui réalisera un reportage à cette occasion.
Facultatif : Semaine supplémentaire les plages de la Mer Noire.
Renseignements et Inscription :

BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e ètage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

LIC. A. 1037

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՓԱՐԻԶ

Ա Զ Դ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատ իունենալ թէ Յունիս մէկէն ի վեր Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակի հեռաձայնին թիւը փոխուած է եւ եղած՝ 520-03-18

Իսկ Միութեան Նուպարեան Մատենադարանը ներկայիս ունի իր հեռաձայնի առանձին գիծը, որուն թիւն է՝ 525·60·77

GALA

DE L'ECOLE DE DANSE

Edouard Bolikian

chorégraphe
Opéra Municipal de Marseille
Samedi 7 Juillet, 20 h. 30
Sous l'égide de l'union Départementale des Clubs UNESCO, au profit des enfants du Tiers-monde
sous la Présidence de :
ROLLAND PAVINELLI

Organisation Terre & Culture
7, rue du Fg. St. Honoré 75008 Paris

CAMPAGNE DE TRAVAIL 1979

A) Mise en valeur des domaines arméniens d'Iran du nord

séjours de 4, 6 et 8 semaines, juillet et août

4 stations

1 — Monastère de St. Thadée (situé à 70 km au Sud du Mont Ararat)
2 — Monastère de St. Etienne (à 25 km à l'est de Djoulfa, en longeant l'Araxe).
3 — Village de Hafthevan (Région de Salmasd).
4 — Village de Guerdabad (Région d'Ourmia).

B) Mission d'assistance à Beyrouth

séjours de 4 et 6 semaines de mi-juillet à fin août

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
PARIS : K. Kévonian, 702-99-45 ; H. Kévorkian, 883-29-36 ;
LYON : I. Bara ian, 49-11-89 — MARSEILLE : S. Sarkissian, 52-18-75 ;
BRUXELLES : P. Isbendjian, 537-86-41.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տիկ. Նուարդ Հացագործեանի եւ Տիկ. Վարդանոյշ Փանոսեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով՝ Տէր եւ Տիկ. Նորայր Հացագործեան 200 ֆր., Տիկ. Վարդանոյշ Փանոսեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Բարէեան 100 ֆր.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապ. Խաչի Պլ. Օտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Տարօնի Հայր. Միութեան հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Արշակ Միրոյեան 30 ֆր., Սեդրակ Իսկէնտէրեանի թաղման առթիւ Տուտու Պօղոսեան 20, այրի Տիկ. Աբրահամեան 20, Տէր եւ Տիկ. Մանուկեան եւ զաւակները Ծաղկազարդի առթիւ 20, Տէր եւ Տիկ. Պաղտասարեան Զատկուան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Տէրտէրեան Զատկուան առթիւ 10, Սեդրակ Իսկէնտէրեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Իսկէնտէրեան 50, Օր. Սիրուհի Թիթիկեան իր մօր ապաքինման առթիւ 25 ֆր.։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Տիկ. Արփինէ Տէրտէրեանի, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Տէրտէրեանի, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Տէրտէրեանի, Արամ Տէրտէրեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Յովհաննէս Տէրտէրեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Երուանդ Քօրաճեանի մահուան առթիւ Քօրաճեան ընտ. 200, Միսաք Եմէնճեան, Յովհ. Սարգիսեան 30ական, Ֆիլիփ Գասպարեան 25, Պօղոս Պէրպէրեան, Մկրտիչ Պապուչեան, Բարիկ Կիւլէսեան, Մանուկ Քէշիշեան, Յարութիւն Պօտիկեան, Կարօ Ասլանեան, Նարդուհի Պապուչեան, Նազար Գալայճեան 20ական, Սերոբ Գինոսեան 15, Արամ Ժամկոչեան 10 ֆր.։ Յակոբ Գէօլէյեանի մահուան առթիւ Մարիամ Սանուկեան, Օննիկ Սուլթանեան, Նուարդ Գույումճեան, Մարի Թերզեան 50ական, Արաքսի Գիւբէլեան, Յովհ. Սարգիսեան 30ական, Միհրան Նազաշեան 20 ֆր.։

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77, Rue Lafayette — 75009 Paris

BOURSES d'Enseignement Superieur

1979 - 1980

Premières demandes de bourse

Les élèves ou les étudiants désirant bénéficier de l'aide de l'A.A.A.S. en vue de poursuivre des études en France dans l'enseignement supérieur (Université, Grandes Ecoles, classe préparatoire aux grandes Ecoles, classe de techniciens supérieurs) doivent obligatoirement constituer un dossier complet de demande de bourse d'enseignement supérieur.

Les imprimés sont à retirer directement au siège de l'A.A.A.S.

Demandes de renouvellement de bourse

Il est rappelé aux intéressés que les bourses d'enseignement supérieur sont attribuées pour une seule année.

Les boursiers d'enseignement supérieur qui ont bénéficié d'une bourse ou d'une aide A.A.A.S. doivent constituer un nouveau dossier et le déposer au Siège.

Dates de dépôt des dossiers

Les dossiers de première demande et les dossiers de demande de renouvellement doivent être remis au Siège de l'A.A.A.S.

Il est de l'intérêt des candidats de déposer ce dossier avant le 15 Juillet 1979.

Les bureaux du Siège sont ouverts tous les jours saauf Dimanche et fêtes de 9 à 12 h. et de 14 à 1 7h.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Շաւարշ Հազարապետեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակները Գուրգէն եւ Վարդանոյշ։ Գուրգէն 47 տարեկան է։ 1963էն ի վեր ոչ մէկ լուր ունի անոնցմէ։

Լուր ունեցողներէն իմացնել՝
HAZARABEDIAN CH.
24, Rue de la Division Leclerc
94250 GENTILLY

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
4
MERCREDI
4 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման – Տար. 300 Ֆ. / Վեցամսեայ – 140 Ֆ.
Ֆրանսա – Տար. 260 Ֆ. / Հատը – 2 Ֆ.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.417 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.417

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ ոստի – կանութիւնը կարեւոր « յաղթանակ » մը տարած է երեկ հանելով մարքսիստ գոյգ մը խմբակ, որ պատասխանատու է երկու ամերիկացի զինուորներու սպա – նութեան (Ապրիլին եւ Մայիսին) : « Թուրք ժողովուրդի ազատագրութեան բանակ »ի երկու ցանցերու խորտակու – մը, անցեալ շաբթու, մաս կը կազմէ զինեալ ճիգի մը վերջ տալու համար քաղաքական անհաբեկչութեան : Վերջին չորս տարիներուն, 1700 հոգի սպաննուած է երկրին մէջ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր կառավարութեան կազ – մութիւնը յանձնուած է հրաժարեալ նա – խարարապետին՝ Սելիմ էլ Հըսի : Սիւննի ժամեմտական, Հըս, կրկին պիտի ջանայ որեւէ գինով ընդունիլ տալ 1978 Հոկ – տեմբերին տրուած որոշումները Պէյթետ – տինի մէջ, ուր գումարուած էր արաբ Արտաքին եւ Ելմտական նախարարներու ժողովը : Կրկին կը հաստատուէր Լիբա – նանի հողային ամբողջականութիւնը եւ կը դատապարտուէր որեւէ գործակցու – թիւն Իսրայէլի հետ :

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ կացութիւնը չատ ծանր է եւ մայրաքաղաքին բնակչութեան վիճակն ալ աւելի քան ողբալի : Արգա – րեւ Մանակուայի 150 գաղթականները մտնմնդէ գրկուած են եւ Կարմիր Խաչը իր կոչին մէջ կ'ըսէ թէ եթէ 48 ժամէն արտասահմանէն ուտելիք չհասնի, գաղ – թականները այլեւս սնունդ պիտի չստա – նան եւ գաղթակայանները պիտի ստիպ – ուին փակել (24 հատ կայ) : Իսրայէլ ընդհ Նիքարակուայի հետ զէնքի բոլոր պայմանագրութիւնները, այլ խօսքով այլեւս զէնք պիտի չտայ Սոմոզայի :

ՊԱՍՔԵՐԸ Երեքշաբթի օր նոր ազգա – րարութիւն մը տուին, յայտնելով թէ 2 ռումբ եւս պիտի պայթին : Ընդհանուր ձեւով, ոչ ոք չատ խելացի գործունէու – թիւն մը կը նկատէ այս ծայրայեղու – թիւնները, որոնք ոչ պասք դատին կը ծառայեն, ոչ ալ կրնան նպաստել Սպա – նիոյ նոր վարչակարգին ժողովրդավա – րացման եւ ազատականացման : Ֆրանսա – կան շրջանին մէջ ալ սկսած է մտահո – գութիւն տիրել :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Թղթատարը ահա – ւոր վիճակի մը հասած է եւ իշխանու – թիւնները անգամ մը եւս կը խնդրեն, որ միայն ու միայն ստիպողական նամակ – ները ղրկուին : Զատման կեդրոններուն մէջ քան միլիոն նամակ կը սպասեն եւ 17 հազար ծրարներ իրենց տեղը չեն հա – սած :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ ալ գիներու յաւելումներ կան : « Գիներու կոմիտէն » յայտնած է Յուլիս 1ին թէ « վերանըչ – դում » մը պիտի ըլլայ : Ասիկա, ամէն տեղ, յաւելումի « քաղաքավար » բանա – ձեւումն է : Այս յաւելումները 18էն 50 առ հարիւր են : 18 առ հարիւրի ենթակայ են կառքերը, որոնք արդէն սուղ են : Օրինակ Ժիկուլի (տեսակ մը Ֆիաթ 124) կ'արժէ 7000 ռուբլի կամ 46.200 Ֆր., բայց արտածումի պարագային միայն՝ 2800 ռուբլի : Ներածուած կարասիները 35 առ հարիւր յաւելում կը կրեն, մինչ տեղականը՝ միայն տասը առ հարիւր : Ճաշարան, սրճարան 25 առ հարիւր կըր – նան յաւելումներ ընել խիկոնները : Գարեջուրը՝ 45 առ հարիւր յաւելում կը կրէ :

ՎՐԱՅԻ այլախոհ մը՝ Կամսախուրտիա ազատ արձակուած է, տարի մը միայն աշխատանքի արդելակայան մը անցընելէ ետք : Ներումի արժանացած է : Թաս կ'ը – սէ նաեւ թէ իր խոստովանութեան ա – տեն, ընդունած էր որ պատրաստած ու ցրուած էր զրպարտութիւններ Պետու – թեան դէմ :

ՄՈՆՍԻ մօտ, Զօր. Հէյկի դէմ ձախողած մահափորձին տէր եղած է Արեւմտեան Գերմանիոյ ահաբեկչական խմբակը, « Հատուած Կարմիր Բանակ » :

ՅՈՒԼԻՍ ՄԷԿԷՆ գիներու զգալի յաւե – լումներ եղան բազմաթիւ ճիւղերու մէջ՝ վարձք, փոխադրութեան միջոց, թղթա – տար, կաթ, կառք վարելու դպրոց, եւն :

ՓԱՐԻԶ հրապարակուած զեկոյցի մը մէջ, « Իրանական Դեմոկրատ եւ Յեղա – փոխական Շարժումի » համախոհութեան կոմիտէն կը բողոքէ իսլամ եւ յառաջդի – մական շարժումի մէկ անդամի ձերբա – կալութեան եւ բանտարկութեան ծանր պայմաններու դէմ : Կ'ըսէ թէ չարչա – րանքներու ենթարկուած է :

ՎԻԼԻ ՊՐԱՆՏ զօրավիգ պիտի չկենայ Տիկին Սիմոն Վէյլի թեկնածութեան իբ – րեւ նախագահ եւրոպական Խորհրդարա – նի : Ժիսքար այդ մասին խօսեր է Շմի – տի, բայց Պրանտ յայտներ է թէ Ֆրան – սայի նախագահին գործը չէ : Ընկերվա – րական եւ Ընկերային – Դեմոկրատ կու – սակցութիւնները թեկնածու մը պիտի ներկայացնեն, զոր ժողովին ընկերվա – րական խմբակը պիտի նշանակէ : Այդ պատճառով է որ Ժիսքար փորձած է ճըն – չում բանեցնել :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ կանոնագրի նոր օրինագիր – քը լոյս տեսաւ Պաշտօնաթերթին մէջ, փոխարինելով նախորդը, որ 24 տարուան էր : Կարգ մը նորութիւններ կան բանա – ձեւումի կամ նիւթի :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 26-28)

Ա. ԲԱԿՈՒՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ակսել Բակունցի ծննդեան 80ամեակին առթիւ կազմակերպուած են երեկոյթներ եւ հանդիսութիւններ : Այդ կարգին, Հա – յաստանի Գրողներու Միութեան մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երե – կոյթ մը, որուն բացումը կատարած է Մկրտիչ Սարգսեան : Գրողներու Միու – թեան վարչութեան քարտուղարը նշած է որ Ակսել Բակունց չեչտուած անհատա – կանութիւն ունեցող ինքնատիպ գրող է, որ հաւատարիմ մնալով անցեալի գրակա – նութեան աւանդութիւններուն, ստեղծա – գործաբար չարունակեց զանոնք : Բա – կունց ըրաւ աւելին, քան կարելի էր ընել մէկ տասնամեակի ընթացքին : Իր վաս – տակը հաստատուն տեղ ունի խորհրդա – հայ գրականութեան ընտիր էջերու կար – գին : Ապա Բակունցի մասին յուշեր պատ – մած են իր ժամանակակիցները՝ Փրոֆ. Յարութիւն Մկրտչեան եւ Հմայեակ Սի – րաս : Սերօ Խանզադեան խօսած է Բա – կունցի տոհմի, ծննդավայրի, բնաշխարհի տեղեկութիւններու մասին : Խօսք առած է նաեւ ճարտ. Ալեքսանդր Սահինեան : Երեկոյթին ներկայ եղած է գրագէտին որդին՝ Հայաստանի Գիտութիւններու Ա – կադեմիայի թղթակից անդամ Սեւադա Բակունց :

ԹՈՒՐՔԻԱ Կ'ՈՒԶԷ «ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ» ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄՆԱԼ, ԲԱՅՑ «ԳԻՆԸ» ԲԱՐՁՐ Է

(Բ. եւ վերջ)

1978ի աշնան էճեվիթ ըսաւ որ Թուր – քիա ութ միլիառ տոլար փոխ պէտք է առնէ Եւրոպական Հասարակաց Շուկա – յէն՝ իր պէտքերը փակելու համար : Գու – մարը այնքան մեծ էր որ նոյնիսկ Թուր – քիոյ մէջ « շոք » պատճառեց, սակայն այնքան ալ զարմանալի չէ նախագահին պահանջքը : Պորովիէք կը չեշտէ որ ներ – կայիս Թուրքիա արդէն 14 միլիառ տո – լար պարտք ունի ուրիշ Պետութիւններու : յաւելեալ՝ տարին երկու միլիառ տոլար կը ծախսէ միայն քարիւղի իր ներածու – մին համար : Այս ծախքը այնքան մեծ է որ արտասահմանէն ուրիշ հում նիւթեր գնելու դրամ չի մնար. աշդինք՝ Թուր – քիոյ ճարտարարուեստի 50 առ հարիւրը միայն կը բանի լրջօրէն, գիներու բար – ձրացումը տարեկան 60 առ հարիւրի կը հասնի երբեմն, եւ աշխատաւորներու մօտ 20 առ հարիւրը անգործ է :

Անցեալ հինգ տարիներուն Նիքսըն, Ֆորտ եւ Գարթըր համոզուած մնացին որ Խորհրդային Միութեան հետ 370 մղոն սահման ունեցող Թուրքիան կենսական էր Ամերիկայի շահերուն, բայց Ամերիկ – եան Քոնկրէսը աւելի հետաքրքրուած էր Թուրքիան « պատժելու » հարցով, Կիպ – րոսի խնդրին առթիւ : Գարթըր կրցաւ 1978ին՝ համոզել Քոնկրէսը՝ որ իր դրած արգելքները վերցնէ, սակայն ցարդ ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կամ փոփոխու – թիւն Կիպրոսի մէջ, ուր Թուրքիա կը շարունակէ տիրել կղզիի 40 առ հարիւ – րին, հակառակ անոր որ բնակչութեան 18 առ հարիւրը միայն Թուրք է : Միակ զիջումը որ եղաւ, մի քանի խարիսխ – ներու վերաբացումն էր : Անոնցմէ՝ ամե – րիկեան էլէկթրոնիք լրտեսութիւն ընող կազմակերպութիւնները կը քաղեն Ամե – րիկայի ստացած գաղտնի տեղեկութիւն – ներու երեսուն առ հարիւրը՝ Ռուսիոյ մասին : Այս զիջումն ալ սահմանափակ է. պէտք է վերանորոգուի 1979ի Հոկ – տեմբերին, ապա թէ ոչ Թուրքիա կը սպառնայ կրկին փակել ամերիկեան լըր – տեսական խարիսխները :

Թուրքիոյ կառավարութիւնը կը հաւա – տայ որ զինուորականն ու տնտեսականը կարելի չէ իրարմէ անջատել, կը գրէ Պո – րովիէք, եւ ամերիկեան զինուորական շրջանակներ համաձայն են, եւ չատ հա – մակրանք ունին Թուրքիոյ հանդէպ : Ամե – րիկացի ազդեցիկ զինուորական մը կ'ըսէ — « Կամ լրջօրէն կ'ընդունինք Թուրքիոյ դժուար կացութիւնը ու հսկայ գումար – ներ կը ներմուծենք անոր տնտեսութեան մէջ, եւ կամ կ'ընդունինք որ պատրանք է հաւատալ՝ որ Թուրքիա Նաթոյի հա – րային թեւունքը կրնայ պաշտպանել » :

Թուրքիա լաւ դիրքի մէջ է, իր ապա – գայի մասին սակարկելու համար : Ամե – րիկացի լրագրողը կը չեշտէ որ եթէ իր երկիրը պատրաստ է Եգիպտոսին հինգ միլիառ տոլար տալու, որպէսզի Իսրա – յէլին հետ խաղաղութեան դաշինք մը գնէ, պէտք չէ վիճի Թուրքիոյ հետ, ու սակարկութեան ելլէ, աւելի փոքր գու – մարներու համար. բան մը՝ որ կ'ընդ – վզեցնէ Թուրքերը :

Թուրքիոյ ցամաքային բանակը ունի 375.000 զինուոր, — մէկ հրասայլային զօրամաս, երկու մեքենիզացուած եւ 14 հետեւակ զօրամասերով : Ունի նաեւ վայրաշուները եւ քոմանտօ զօրագուն – դեր : Բայց այս 2800 հրասայլով օժտուած բանակին գրեթէ բոլոր հրասայլերը 1954ի (քորէական պատերազմի) « ապրանք » են, հաղորդակցութեան միջոցները հին են, եւ քարիւղը այնքան սուղ է՝ որ հրա – սայլային զինավարժութիւն քիչ ընելով անփորձ է ցամաքային ուժի այս կենսա – կան զօրամասը : Յետոյ, Թուրք զօրա – վարները այնքան « կապուած » են իրենց հրասայլերուն, կը գրէ Պորովիէք, որ չեն ուզեր ընդունիլ ամերիկեան առա – ջարկ մը, որ կը թելադրէ նուազեցնել անոնց թիւը եւ անոնց տեղը դնել շար – ժուն գունդեր, հակահրասայլային չատ արդիական զէնքերով զինուած :

Թուրք ծովուժը այնքա՜ն հին է, կ'ըսեն ամերիկացի մասնագէտներ, որ « նաւե – րուն աղբակոյտի մէտաղ ըլլալու ատենէն ալ տարի մը անցած է » : Ծովուժը ունի 43.000 նաւաստի, 14 սուզանաւ, 12 յա – ծանաւ, 2 մեծ ռազմանաւ ու զանազան փոքր նաւեր, բոլորն ալ առանց արդիա – կան հրթիռներու : Ամերիկա կ'ուզէ հա – մոզել Թուրք սպայակոյտը, որ լքէ այս հին նաւատորմիղը եւ զինուի նոր, փոքր, արագաշարժ բայց արդիական հրթիռ – ներով եւ արագ հաղորդակցութեան մի – ջոցներով օժտուած նաւերով : (Ծանօթ. «Յառաջ»»ի.— Յիշել որ 1974ի Կիպրոսի յարձակումի ընթացքին Թուրքիոյ կրած ամէնէն մեծ կորուստը 582 նաւազներու մահն էր. պատճառը. — Թուրք ռմբա – կոծիչ սաւառնակ մը ընկղմեց Թուրք ծովուժի յածանաւը, կարծելով որ նոյն (ամերիկեան) մարքայով յունական նաւ մըն էր ան : Արդի պատերազմի յարա – փոփոխ եւ արագաշարժ վիճակը կը պա – հանջէ, ամէն բանէ առաջ, հաղորդակ – ցական կապ, գործօն զօրամասերու մի – ջեւ) :

Թուրքիոյ օդուժը ունի 315 օդանաւ, բաւական արդիական, սակայն չարժակ – ներու եւ ուրիշ մեքենայական լրացուցիչ մասերու պակասը՝ որ արդիւնքն է Քոն – կրէսի պարտադրած արգելքներուն, այդ օդանաւերուն 50 առ հարիւրը գամուած է օդակայաններուն. չեն թռչիր հիմա – կուհիմա :

Այս տարուան առաջին չորս ամիսնե – րու ընթացքին 400 մարդ սպաննուած է Թուրքիոյ մէջ, եւ իրավիճակը բանակին մէկ մեծ մասը զբաղած կը պահէ՝ քա – ղաքներու ապահովութեան հարցով : Թուրքիա մռայլ է ու դժգոհ : Ինքզինքը Ամերիկայի ներքին էթնիք քաղաքակա – նութեան (այսինքն՝ Յոյներու եւ նաեւ Հայերու բանեցուցած ներքին ճնշումին) զոհը կը նկատէ, եւ կ'ըսէ Ամերիկայի,— « Դուք մեզի պէտք եղած գումարները տուէք, մենք մեր տունը կարգի կը դը – նենք » :

Ըստ Արեւմուտքի աւանդութեան, ամե – րիկացի լրագրողը համակրանքով կը փակէ իր բաւական մռայլ վիճակ պար – զող յօդուածը, գրելով որ որքան Արեւ – մուտքը ուշացնէ իր ամբողջական օգ – նութիւնը, այնքան մեծ պիտի ըլլան Թուր – քիոյ պահանջները եւ անոնց գինը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՊԵԼՖՈՆԹԵՆԷՆ կը հեռաձայնեն .—
Օգափոխութեան կայանի Յուլիսի խում – բերը ողջ առողջ եւ հանգստաւէտ ճամ – բորդութենէ մը ետք, հասած են Պելֆոն – թէն, Երկուշաբթի ժամը 17.30ին :

ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՓԱՅԼՈՒՆ ԱՍՏՂԸ

(ԱՐՈՒՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 90-ԱՄԵԱԿԸ)

... 1949 Թուականն էր։ Երեւանի Թատերական ինստիտուտի դահլիճում ասեղ գցելու տեղ չկար։ Այդ օրը ուսանողների հիւրն էր անզուգական Վահրամ Փափազեանը։ Աշխարհ տեսած ու աշխարհին հիացրած, անսպառ հմայքի, անհատնում մտքերի եւ յոյզերի տէր արտիստը կախարդել էր մեզ ու տարել մի ուրիշ աշխարհ...

Եւ ահա հանդիպման վերջում սկսուեց հարցերի տարափը։ Այսօրուայ պէս յիշում եմ հարցերից յատկապէս մէկը։

— Վարպետ, աշխարհի տարբեր բեմահարթակների վրայ բազմիցս խաղացել էք Օթէլլօ եւ, բնական է, ունեցել էք շատ Դեզդեմոնաներ. ո՞ւմ էք ամէնից շատ սիրել, նրանցից ո՞ր մէկին էք տուել նախապատուութիւնը...

Փափազեանը մի պահ մտահոգուեց, գեղեցիկ դէմքին իջաւ լուսաւոր տրտմութիւն... ապա դահլիճում տիրող խորհրդաւոր լռութեան մէջ, ասես նրա հոգու խորքից պոկուեց ու շշուկով տարածուեց նուիրական մի անուն՝ Արուսին... Արուս Ոսկանեանին...

Մեզանից շատերը այդ պահին Թերեւս անհաղորդ մնացին մեծ արտիստի փոթորկոտ հոգու երբեմնի ապրած տառապանքին, քաղցր, անկրկնելի վերյուշին։ Սակայն տարիներ յետոյ, կարդալով նրա «Ցետադարձ հայեացքը» գիրք-խոստովանութիւնը եւ մօտիկից ծանօթանալով անուանի դերասանի կեանքի ոդիսականին, մենք հասկացանք որ «... դեռեւս ոչ մի Օթէլլօ, այդքան չէր սիրել իր Դեզդեմոնային», որքան Փափազեանը՝ Արուսին, որ «... աշխարհում չեն ապրել երկու սրտեր այնքան մօտ իրար, որքան նրանց սրտերը, եւ երբեք ներկու աստղեր տարբեր ուղիներով չեն սլացել, ինչպէս նրանց աստղերը...»։

Եւ այսօր վերյիշելով հայ Թատրոնի անզուգական Օթէլլոյին եւ Դեզդեմոնային, ափսոսանքի խոր զգացումն է համակում մեզ, Թէ ինչու ճակատագիրը «այլ ուղիներ էր գծել նրանց համար կեանքում...»։

Գեղատեսիլ Մարմարա ծովափին գըտնուող Կոստանդնուպոլիսն է եղել Արուսեակ Դարբասեանի ծննդավայրը։

Հօր եղեռնական մահից յետոյ նա ուսուցչուհու պաշտօն է վարել քաղաքի ազգային վարժարաններից մէկում, ապա մօր հետ մեկնել է Բուլղարիա, իսկ այնտեղից՝ Կովկաս։

«Աղջիկս, ի հարկէ, գրաւիչ ու բարձր է Թատերական արուեստը, ինձ կը Թուի, որ դուն ունիս նաեւ ընդունակութիւն եւ եթէ աշխատիս, դուցէ հասնիս լաւ արդիւնքի։ Սակայն դուն գիտե՞ս, Թէ ինչ

սոսկալի պայմաններու մէջ քեզ վիճակուած է աշխատիլ։ Քո մէջ կա՞յ արդեօք այնքան ուժ՝ յաղթահարելու այն բոլոր խոչընդոտները, որոնք պիտի ծառանան քո առջեւ, կարո՞ղ ես արդեօք տոկալ անապահով եւ Թափառական կեանքի անյաջողութիւններուն, քաղցին եւ, որ ամէնէն սարսափելին է, անարժան, բայց բարձր դիրքերու հասած գոռոզ մարդկանց արհամարհանքին»։

Իր սիրելի ուսուցչուհու՝ նշանաւոր բանաստեղծուհի Զապէլ Ասատուրի (Սիպիլի) մարգարէական այս խօսքերն անգամ անզօր եղան փոխելու դեռատի Արուսի՝ Թատրոնին նուիրուելու հաստատ որոշմանը։

1917 Թուականին նա իր ամուսնու՝ դերասան Ցովսէփ Ոսկանեանի հետ Բաքուից ժամանեց Թիֆլիս։

Մշակութային հարուստ կեանքով ապրող այս քաղաքում են անցել Արուսի ստեղծագործական առաջին լուրջ քայլերը։ Դրամա-օպերետային խմբի ոգին էր Արուսը։ Անսպառ հմայքը, գեղեցիկ ձայնը, երգելու անուրանալի ձիրքը նրան դարձրել էին երիտասարդութեան կուռքը...

Թիֆլիսում նրա խաղացած դերերից յատկապէս յիշատակման արժանի են Սոնան, Սուսանը, Մարգարիտը։ Լինելով վերին աստիճանի կիրթ ու երեւոյթի խորքը Թափանցելու կարողութեամբ օժտուած արտիստուհի, նա իրաւամբ համարուեց Շիրվանզադէի ստեղծած հերոսուհիների լաւագոյն դերակատարներից մէկը հայ բեմում։ Նրա անձնաւորած հայ հերոսուհիները գեղարուեստական աւարտուն կերպարներ էին, որոնք իրենց բարոյական անաղարտութեամբ քօղազերծում էին բուրժուական հասարակարգի մարդատեաց բարքերը եւ դատավճիռ կայացնում այդ հասարակարգի անխուսափելի կործանման մասին։

Արուս Ոսկանեանի այդ տարիներին խաղացած լաւագոյն դերերից էին Մետերլինկի Մոննա-Վաննան, Սենկեւիչի Լիվիկէն, Մերըրի Մեսալինան, Գորկու Նաստեան, Շէյքսփիրի Կորդիլիան։ Այս դերակատարումներով շնորհաշատ արտիստուհին իր առինքնող հմայքով ու բարձր արուեստով վերջնականապէս նուաճել է Թիֆլիսեան հանդիսատեսի սիրտը։

Մարդկային բնաւորութիւնների, հոգեկան ապրումների, սոցիալական անհաւասար պայքարի ռէալիստական հաւատի պատկերում, — ահա այդ դերակատարումների ամենաբնորոշ կողմը։ Թերթելով այդ տարիների հայ մամուլը, դժուար չէ համոզուել Թէ դերասանուհու խաղը ինչպիսի գովեստների ու հիացական գնահատականների է արժանացել։

Սակայն Արուս Ոսկանեանի վառ անհատականութիւնը, նրա ստեղծագործական բացառիկ ձիրքը լիարժէք կերպով դրսեւորուել է Գ. Սունդուկեանի անուան պետական ակադեմիական Թատրոնում։ Այստեղ է, որ զօրեղացաւ ու էլ աւելի հասունացաւ նրա տաղանդը, խորացաւ ու ընդարձակուեց նախասիրութիւնների շրջանակը, հարստացան արտայայտչական հնարաւորութիւնները, բեմական կեանքի պատկառելի կենսափորձ կուտակած արտիստուհու ասելիքը դարձաւ բազմաբովանդակ ու նպատակամէտ։

Ստեղծագործական անսպառ եռանդով օժտուած արտիստուհին, որ գիտէր անհունօրէն ոգեշնչուել ու հրապուրուել իր աշխատանքով եւ այդ ամէնով վարակել խաղընկերներին ու հանդիսատեսին, մայր Թատրոնում անձնաւորեց մի շարք անմոռանալի կերպարներ, որոնք իրենց արժանի տեղն ունեցան հայ Թատրոնի բազմադարեան պատմութեան մէջ։

Նրա անձնաւորած նուրբ ու պոէտիկ խառնուածքի տէր Ռաուտենդըլայնը Հաուպտմանի, «Ջրասոյզ զանգը» դրամայում, կարծեցեալ երջանկութիւնից անհուն հրճուանք ապրող Իբսենեան պարզ ու դիւրահաւատ Նորան, բողոքի ու ցասումի մարմնացումը հանդիսացող Սոփոկլէսեան Անտիգոնէն, ցնցող դրամատիզմով, ուժեղ պոռթկումներով ու ջերմ քնարական երանգներով օժտուած Կատերինան Ա. Օստրովսկու «Ամպրոպ» դրամայում, ընկեցիկ զաւակի անզարմանելի ցաւով տառապող Կրուչինան Ա. Օստրովսկու «Անմեղ մեղաւորներում», Անոյշը «Բաղդասար աղբարում», Ռաշէլը Կորգու «Վասա Ժելեզնովա» պիէսում, Սիւզանը Բոմարշէի «Ֆիգարոյի ամուսնութիւնը» կոմեդիայում եւ ուրիշ շատ կերպարներ գեղագիտական անկրկնելի հաճոյք են պատճառել բոլորին, վառ ու անջնջելի մնացել շատերի յիշողութեան մէջ, ովքեր անզուգական արտիստուհուն տեսնելու ու նրա չխամրող արուեստին հաղորդակցելու երջանիկ առիթն են ունեցել։

Արուս Ոսկանեանը պատասխանատուութեան բարձր զգացումով է հանդէս եկել նաեւ սովետական հեղինակների անդրանիկ Թատերգութիւններում եւ իր արուեստով մասնակցել կեանքը հիմնովին վերափոխելու պատմական ընթացքին։ Նրա անձնաւորած բարդ ու հակասական Մարիա Ստելլան Լունաչարսկու «Ազատագրուած Դոն Կիխոտը» ներկայացման մէջ, ժողովրդի ծոցից ելած Դիանան (Լունաչրսկի «Կարմիր դիմակ»), Ռիմա Գրայեւան՝ Լունաչարսկու «Թոյնը» պիէսի հերոսուհին եւ ուրիշ մի շարք կանանց կերպարներում արտիստուհին գեղարուեստական մեծ ուժով ընդգծել է ռուս կնոջ հոգեկան վերածնունդը, անցեալի ծանր բեռը Թօթափելու վճռականութիւնը, մեծ կեանքի ու մեծ պայքարի ելած, յաղթանակի աներեր հաւատով տոգորուած կնոջ տիպը։

Նա մեծ կրքոտութեամբ մերկացրել ու ձաղկել է կնոջ բոլոր արատաւոր այն գծերը, որոնք խորթ ու անյարիր են եղել Արուս արուեստագէտ-քաղաքացու խառնուածքին ու մտածելակերպին։ Նրա Քսենեան («Բեկում») Թեթեւսոլիկ, այլասերուած կին է, նեղ անձնական շահերով ապրող անձնաւորութիւն։ Իսկ Պանովան՝ («Լիւբով Եարովայա») յետադիմական հայեացքների տէր, չար ու էգոիստ, հասարակ ժողովրդի նկատմամբ արհամարհանքով ու ատելութեամբ լցուած, բարոյապէս քայքայուած եւ հոգեպէս սնանկացած։

Արուսի բեմական կենսագրութեան մէջ նշանակալից է եղել Շուարկինի «Ուրիշի երեխան» Թատերգութեան կանացի լաւագոյն կերպարներից մէկի՝ Մանիայի անձնաւորումը։ Ոսկանեանի այս դերակատարումը դասուել է Ռաուտենդըլայնի, Նորայի, Մարգարիտի, Դեզդեմոնայի, Օֆելիայի եւ նրա խաղացած միւս լաւագոյն դերերի շարքը։ Մանիայի կերպաւորումը Արուս Ոսկանեանի ստեղծագործական կեանքում խոր ու անջնջելի հետք Թողեց։ Մամուլը, ժամանակի քննադատական միտքը իրաւացիօրէն նշեց, որ Արուս Ոսկանեանը սովետական Թատրոնում հանդէս էր եկել որպէս նոր բարոյականութեան եւ ընտանեկան յարաբերութիւնների հաստատման ջերմ պաշտպան ու ջատագով։ «... Այս դերակատարումն ապացուցում է, որ Արուս Ոսկանեանն այն կենսունակ դերասանուհիներից է, որոնք իրենց տաղանդի ուժով կարողանում են հրաշալիօրէն կերտել նոր մարդու տիպը» — գրել է «Բանուոր» Թերթը։

Արուս Ոսկանեանը լինելով կեանքում նորի, առաջադիմականի հաստատման

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Դ.

Միեւնոյն ատեն կուսակալը փութաց, յայտնելէ յ ե տ ո յ Թէ բանակին պէտքերուն հ ա մ ա ր ժողովուրդին զէնքերը հաւաքել որոշուած է Կեդրոնի հրամանով, քանիցս յանձնարարել որ Առաջնորդարանն եւս ջանադիր ըլլայ Հայերը խրատելու կառավարութեան բացարձակ հրամանին գործադրութեանը համար։ Իր կարգին Ազգ. Վարչութեան խորհրդակցութեան նիւթ եղաւ այս խնդիրն եւս, վասնզի դժուար չէր հասկնալն որ իրականութեան մէջ Հայերն եւեթ զինաթափ ընելն էր Մուամմէրի բուն նպատակը։

Առաջնորդարանին եւ իրագեկ Հայերուն տեղեկութիւնն այն էր որ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակման վաղորդայնին, ինչպէս ամէն քաղաք, Սեբաստիոյ շուկաներուն մէջ եւս արտօնեալ ամենազգի զինավաճառներու ձեռքով ատրճանակ եւ նմանօրինակ ներելի զէնքեր ծախուած են կառավարութեան աչքերուն տակ, եւ Թէ ամէն տեսակ զէնքեր կանուխէն ունեցող եւ վերջէն եւս գնող Թուրքերու Թիւին բաղդատմամբ անհամեմատօրէն սակաւաթիւ Հայեր կրնան գնած ըլլալ ժամանակին հրապարակաւ ծախուած ներելի զէնքերէն։ Եւ սակայն կուսակալը չէր ուզեր բնաւ համոզուիլ այս ճշմարտութեան, մեր տուած այնքան բացատրութիւններուն հակառակ, երեւակայելով միշտ իր դէմ սպառազինուած Հայութիւն մը։

Վստահ եմ, կ'ըսէր, ձեր հասարակութեան պատկանող տեղեկատուներուն խօսքին ստուգութեանը, եւ խստօրէն կը բռնանար որ պէտք եղածը յանձնարարէք եւ չկենանք ժողովուրդին։

Մեր կարգին, յայտնելէ յետոյ Թէ զէնքեր աւելի խլամներու քով կը գտնուին, խնդրեցինք կուսակալէն ճշմարտախօս (՛) լրտեսներու մատնանշած Հայոց անունները տալ, ստուգելու համար Թէ անոնց քով զէնք կա՞յ Թէ ոչ։ Աւելորդ է ըսել Թէ գոհացում չտրուեցաւ։

Նոյն միջոցին քանի մը Հայեր, որոնք ժամանակին զինավաճառ եղած էին, ուզեցին որ Առաջնորդարանը հաւաքէ զէնքերն եւ յանձնէ կառավարութեան. խսպառ մերժեցինք զինահաւաքի տխուր դերը կատարել կրկին տեսակէտով, Թէ՛ Առաջնորդարանի հայրական իշխանութիւնը չարատաւորելու եւ Թէ ոմանք զէնք ունեցած ըլլալու անհատական խնդրոյն ընդհանուր հանգամանք մը չտալու համար, ինչ որ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Ազգ. վարչութեան եւ ընդհանուր ժողովուրդին կողմէ։ Հայեր իրենց ունեցած զէնքերը — ընդհանրապէս գրպանի ատրճանակ եւ նմանօրինակ բաներ — կառավարական խիստ ազդարարութեանց վրայ անհատապէս եւ չկեցան տանիլ յանձնելէ կամ ղրկելէ իրենց Թաղի պահականոցներուն. նոյնիսկ Քաղաքական ժողովի ատենապետ Բենիամին էֆ. Թօփալեան փութաց, որեւէ կասկածի տեղի չտալու համար, իր աստիճանաւորի համազգեստին յատուկ պատւոյ Թուրն անգամ պահականոցին յանձնել։

Կուսակալն, սակայն, չէր դադրեր տակաւին նեղելէ մեզ եւ ստիպելէ որ յանձնարարենք ժողովուրդին զէնքերը տանիլ յանձնել։ Բռնադատուած ու ճնշուած, Գաւառական Վարչութեան հետ համախորհուրդ Թէ՛ հայ ժողովուրդին որեւէ յետին միտք չունենալն անգամ մ'եւս ապացուցանելու եւ Թէ Մուամմէրի յարատեւ ճնշման ծանրութիւնը Թեթեւցնելու եւ լրտեսներու լրբութեան Թափը նուազեցնելու մտքով անյարմար չդատուեցաւ եկեղեցւոյ դասէն ծանուցումով մը յայտնել զէնքերու մասին կուսակալի յայտարարութիւնը։

Մուամմէր գոհ չմնաց դարձեալ զէնքերու հաւաքման խնդրոյն մէջ եւ իր դժգոհութիւնը չծածկեց։

(Շար. - 8)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

— Օ —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Դպրոցական տարի մըն է որ վերջացաւ: Իւրաքան- չիւր միութիւն, նախաձեռնող մարմին գիտէ ընէ անշուշտ հաշուեկշիռը տարուան եւ վստահօրէն հանէ եզրակացու- թիւններ ապագայ տարեշրջանի կազմա- կերպութեան ու գործունէութեան առըն- չութեամբ:

Մեր նպատակը, այս թղթակցութեամբ, համառօտ պատկեր մը ներկայացնել է Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Չորեք- շաբթի օրուան զբաղումներուն:

40 աշակերտ, որոնց մէջ կը մտնէ Պլ. Օտոյի կայուտ Խաչի մասնաճիւղի ա- շակերտութիւնը, 5էն 14 տարեկան, կա- նոնաւոր կերպով եւ մինչեւ տարեվերջ հետեւեցան զբաղումներուն որոնք բաժ- նուած են երեք բաժնի՝ հայերէն լեզուի ուսուցում, ձեռային աշխատանքներ եւ կչռոյթի, պարերու ու հայկական պարե- րու դասեր: Իւրաքանչիւր նիւթ մէկական ժամ: Հայերէնի դասընթացքները բաժ- նուած են երեք դասարաններու: Ընթեր- ցանութիւն, գեղագրութիւն, բառագի- տութիւն սկսնակներուն համար: Քիչ մը վարժերուն համար, այս նիւթերէն դուրս՝ ուղղագրութիւն, քերականական պարզ կանոններ, Հայոց պատմութեան ծա- նօթութիւններ հետեւելով յաճախ այժ- մէականութեան: Իսկ մեծերուն (տարի- քով) համաձայն իրենց ընդհանուր ծա- նօթութիւններուն պարզ ընթերցանու- թենէն մինչեւ քերականութիւն, պատ- մութիւն: Ձեռային աշխատանքները կը բովանդակեն՝ գծագրութիւն, նկարչու- թիւն, զարդանկար, զանազան առարկա- ներու շինուածք եւայլն...: Այլ խօսքով արտայայտութեան գործունէութիւններ որոնք կը զարգացնեն պատանիին գեղեց- կագիտութեան ըմբռնումը, երեւակայու- թիւնը եւ նախաձեռնութեան ոգին: Իսկ կչռոյթի եւ պարի դասերը այլապէս կըր- թիչ են՝ ֆիզիքական եւ գեղարուեստի ճաշակի տեսակէտէն: Հարկ է ըսել որ մասնագէտներ եւ բարի կամքեր գիտակ- ցութեամբ, նուիրումով եւ անձնական զոհողութիւններով ամբողջ տարին կազ- մակերպեցին, ղեկավարեցին ու աշխա- տեցան: Կչռոյթի եւ պարերու դասըն- թացքները կ'ապահովէ պարուսոյց՝ Եւա Արզուեան: Կ'արժէ յիշատակել այս առի- թով բոլոր կամաւորներու մեծ արժա- նիքը մանաւանդ որ միշտ նախընտրած են մնալ շուքի մէջ:

×

Գալով հանդէսին, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի՝ Յունիս 24ին, Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ, ծնողքներու եւ բարեկամներու բազմութեան մը ներ- կայութեան, երկու մասերու բաժնուած էր աշակերտներու եւ Մշակոյթի Տան պարախումբին ելոյթներով: Այս վերջի- նին մէջն ըլլալով նաեւ դպրոցի աշա- կերտներէն:

Ա. մասը սկսաւ « Իմ հեռաւոր հայրե- նիք » խմբերգով՝ երգուած աշակերտու- թեան կողմէ: Յայտագիրը ներկայացուց Քրիսթին Ասլանեան, աշակերտուհի: Կրտսերները հանդէս եկան խմբական ար- տասանութիւնով մը՝ « Հերոսական Հա- յոց պատմութիւն »ը: Մաս առ մաս եւ կարգով արտասանեցին՝ Ռէպէքա Դա- նիէլեան, Վարսենիկ Դանիէլեան, Մակա- լի Տէրոյեան, Վալէրի Գարամեան, Սօ- սէ Յովսէփեան, Գաթի Ասլանեան, Սելին Մարիա, Յովսէփ Սարգիսեան, Թամար Գարակէօզեան եւ Վարուժան Պօղոսեան: Սխալները եւ թերիները չատ էին, բայց կարեւորը մասնակցիլն էր, հայերէն ար- տայայտուիլն էր հրապարակաւ, ինչ որ հեշտ չէ մանաւանդ որ չատ չատերը առաջին տարին է որ կը հետեւին հայե- րէնի դասընթացքներուն: Նոյնպէս Յա- կոբիկ Փափազեան որ արտասանեց «Ար- հեստ պատուական » կտորը: Իսկ քիչ մը աւելի վարժերը, եթէ կարելի է ըսել ար- տասանեցին առանձին առանձին բանաս- տեղծութիւններ: Նազարէթ Յակոբեան՝ « Հայը », Սիւզան Տիլովեան՝ «Երեւան», Կորին Յովսէփեան՝ « Հայաստանի զին- ուորը », Ռուբէն Ճառայեան՝ « Հայաս- տան », Յարութիւն Սեֆէրեան՝ « Ամրան գիշեր », Ազատ Եափուճեան՝ « Արա », Նաթալի Փափազեան՝ « Գարուն », Սար- գիս Կարապետեան՝ « Մառերու գանգա- տը », Գայեանէ Պօղոսեան «Դաւիթ Բէկ», Մարի – Անժ Կօթիէ՝ « Հայրենիքս » եւ Մարժորի Կօթիէ՝ «Ոչ, եղբայր »:

Ապա, հակիրճ խօսքերով Կարօ Փօլատ- եան չեշտը դրաւ օրուան իմաստին վրայ: Ալֆոնս Տոտէի « Քոնթ տիւ Լէօնտի » « Վերջին դասարանը » գլուխէն մէջբե- րում մը ընելով յիշեց ուսուցչին խօսքերը որ գերմանական գրաւումի օրերուն, Ալզասի մէջ, իր վերջին դասընթացքին կ'ըսէ. « Ան որ իր մայրենի լեզուն ունի, իր բանտի բանալին ունի »: Լեզուն գո- յութեան բանալին է: Կարօ Փօլատեան ուժեղ կերպով ընդգծեց հայ լեզուի կա- րեւորութիւնը որպէս առաջին ազդակը ազգապահպանման, մեր գոյապայքարին, մեր Հայու ինքնութեան: Կոչ ըրաւ ամէն- օրեայ դպրոցի մը բարձրացման, հա- ւաք յայտնելով թէ ան կ'իրագործուի եւ ինչու չէ այն աշակերտներու կողմէ ո- րոնք տարուէ տարի կ'անցնին շաբաթ – օրեայ դասընթացքներու նստարաններէն: Մեր սիրելի բանախօսը շնորհաւորեց բո- լոր անոնք որոնք ամբողջ տարի մը տըք- նեցան հասնելով գնահատական ար- դիւնքներու:

Յետոյ սկսաւ պարերու յայտագիրը Մշակոյթի Տան պարախումբը շուրջ մէկ տարուան պատրաստութենէ, աշխատան- քէ յետոյ հանդէս եկաւ իրապէս յաջող կերպով: Ցաջորդական պարերու, ներ- կայացուած պատկերներու մէջ յայտնի էր փնտռտուքի մը յղացումը եւ ուսու- ցումը, պարագրութիւն մը ձեւերու եւ արտայայտութիւններու ներդաշնակու- թեամբ: Նրբութիւն, ճկունութիւն, մա- նաւանդ կարգ մը պարողներու մօտ, աչքի կը զարնէին: Հագուստներու ձեւերը եւ գոյներու ներդաշնակութիւնը եւ գեղեց- կութիւնը առաւել կը գունաւորէին ու կը լուսաւորէին բեմը: Պարախումբի մասին ուրիշ առիթներ կ'ունենանք խօսելու: Ը- սենք որ լաւ տպաւորուեցանք: Կը գնա- հատենք փրոֆեսէօրը՝ Եւա Արզուեան եւ բոլոր մասնակցողները իրենց աշխատան- քին եւ նաեւ, ինչու չէ, իրենց թաքուն արուեստին համար:

×

Ահաւասիկ տարին կը փակուի: Կը մաղ- թենք որ ծնողքները գիտակից իրենց պար- տականութեան եւ իրենց զաւակներու « չահերուն » պիտի առաջնորդեն զանոնք միշտ դէպի հայկական յարկերը որպէսզի չցամքի փոքրիկներու շրթունքներուն վը- րայ նոր ծաղկող հայերէն լեզուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Թադէոս Պա- պանեանի զաւակը՝ Ալէն, յաջողութեամբ աւարտած է բժշկական համալսարանը իբրեւ աւարտաճառ ներկայացնելով (մեծ գնահատանքի արժանացած)՝

Les Hyperplaquettoses et leur valeurs Etiologiques.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» կազմակերպու- թեան թատերախումբը, բեմադրութեամբ Ա. Աղամալեանի, կը ներկայացնէ Ֆ. Վերֆէլի «Մուսա լերան 40 օրերը»: Բե- մադրութիւնը յաջողած է եւ բազմաթիւ ներկայացումներուն ներկայ եղած են մեծ թիւով հանդիսականներ:

համար պայքարող ակտիւ դերասա- նուհի, իր անձնաւորած կերպարներում, թափանցելով կնոջ տառապանքների խոր- քը, բացայայտում էր նրա ապրած ող- բերգութեան սոցիալ – դասակարգային բնոյթը:

Ահա թէ ինչու նրա անձնաւորումներն իրենց հաւաստիութեամբ եւ սեւեռիքի խորութեամբ անջնջելի հետք են թողել ականատեսների սրտերում:

Խօսելով Արուս Ոսկանեանի արուեստի մասին անհրաժեշտ է նշել, որ հայ թատ- րոնի պատմութեան մէջ, քչերին է յա- ջողուել բեմահարթակից յստակ ու ի- մաստաւորուած կերպով հնչեցնելու Հա- յոց հարուստ ու գեղեցիկ լեզուն:

Հայ բեմի ջերմ բարեկամ, անաչառ ու խիստ քննադատ Շիրվանզադէն, որ Ա- րուսի առաջին իսկ քայլերից ուշադիր հետեւել է նրա արուեստի ծաղկմանը, գրել է. « Բեմական աստուածատուր ար- տաքինը անկշռելի մի գանձ է դերասա- նուհու համար: Տիկին Արուս Ոսկան- եանը ունի այդ գանձը նոյնիսկ Մոննա- Վաննայի նման գեղեցկուհիների համար: Աւելացրէք դրա եւ տրկնոջ հնչուն ձայ- նը, հայերէնի սքանչելի արտասանութիւ- նը, գեղեցիկ առոգանութիւնը, բնական ու հոգեբանական ճիշդ խաղը, սիրուն շարժումները եւ դուք կ'ունենաք՝ ի դէմս Տիկին Արուս Ոսկանեանի, մի փայլուն աստղ հայ բեմի վրայ »:

Մեզ մնում է այս ամէնին աւելացնել, որ Արուս Ոսկանեանը այն սակաւաթիւ երջանիկներից էր, որին բնութիւնը շռայ- լօրէն պարգեւել էր գեղեցիկ առինքնող արտաքին, հարուստ հոգեաշխարհ, բե- մական բարձր կուլտուրա եւ գիտելիք- ների անսպառ պաշար:

Նա իր պոէտիկ խառնուածքով, ար- ուեստագէտ էր բառիս ամենալայն իմաս- տով: Բարձր գաղափարայնութիւն, մըտ- քերի ու յոյզերի հաւաստի պատկերում, արտայայտչամիջոցների հարստութիւն, կերպարի հոգեւագիտ ըմբռնողութիւն, ահա նրա բեմարուեստը բնորոշող հիմ- նական գծերը:

Նա իր կենսախինդ արուեստով բեմում թէ կեանքում միշտ էլ, հաստատել է լա- ւը, գեղեցիկը, վսեմը, մարդկայինը:

Հայրենիքի, ժողովրդի ճակատագրով մտահոգուած արուեստագէտ – քաղաքա- ցի էր Արուս Ոսկանեանը: Հայրենական մեծ պատերազմի օրերին, երկու տար- ուայ ընթացքում նա հինգ հարիւր ելոյթ է ունեցել, չհաշուած թատրոնում խա- ղալու օրերը:

1943ին, պատերազմի ամենաթէժ օրե- րին, թատրոնը բեմադրեց Կ. Սիմոնովի « Ռուս մարդիկ » թատերգութիւնը: Ա- րուս Ոսկանեանը հանդէս եկաւ Մարիա Նիկոլաեւնայի դերով: Այս աշխատանքն էլ եղաւ նրա կարապի երգը, որով աւար- տուեց դերասանուհու կարճատեւ, սա- կայն ստեղծագործական հարուստ ու բո- վանդակալից կեանքի ուղին:

ՌՈԲԵՐՏ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ.– Երևանէն «Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէէն» ստացուած այս յօդուածին հրատարա- կութենէն ետք, յաջորդաբար պիտի հրա- տարակենք նաեւ մեր ողբացեալ աշխա- տակցին՝ Արտաշէս Գմբէթեանի յօդուա- ծը («Յառաջ», 1958 Յունուար 16, 17, 18, 19) ամբողջացնելու համար Արուս Ոսկանեանի դիմագիծը, իր 90ամեակին առթիւ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

«Սիրահար մը, մանաւանդ դժբախտ եւ զգայնոտ սիրահար մը, գոնէ մէկ անգամ մահուան պիտի խորհի անխուսափելիօ- րէնՊիտի ուզէ տապալիլ սիրուհիին ոտքե- րուն առջեւ, մահուամբ հարուածուած իյնալ անոր բազուկներուն մէջ ու ոգե- վարիլ: Պիտի ուզէ տեսնել եւ վայելել այդ անտարբեր աղջկան յուզումն ու անձ- կութիւնը: Ի՛նչ գոհունակութեամբ պի- տի հետեւի անոր լացին, աղերսանքին, փրկութեան ճիգերուն... Սակայն անօ- գուտ, անօգուտ. ուշ է ալ եւ մանչը պի- տի մեռնի, աչքերը հետզհետէ պիտի գոց- ուին, պիտի երթայ, պիտի մեկնի: Եւ անշուշտ իր այդ մահէն վերջն ալ պիտի վայելէ սիրուհիին ցաւը: Անշուշտ:

«Եւ մե՛նք, և ե՛ս, ահա նոյն այդ ան- գութ հրճուանքը ունիմ. անսահման հըր- ճուանք մը, ժանտահոտ, թոյներով պատ- րաստուած գինովութեան մը պէս: Վրէժ մը լուծելու, ուրիշին ցաւին եւ տառա- պանքին վրայէն հեշտանք մը գողնալու ամենաբարբարոս ծամածռութիւն մը: Թող ան հիմա լայ, ակռաները կրճտէ, ձեռքերը գալարէ, ա՛ն, մեր ազգը, Հա- յը::Թող մեր պետերը գրեն, ըսեն, հա- ւաքոյթներու մէջ պոռան, ճչան, անօ- գուտ, անօգուտ: Պիտի այլասերինք ա- մէնքս ալ, պիտի կորսուինք բոլորս ալ:

«Ուրիշներու պէս մենք ալ մեր կրօնքն ու հաւատքը թաղեցինք պատերազմի ըն- թացքին: Անկախութեան մը յոյսը հալե- ցաւ, կորսուեցաւ յանձնուած բերդաքա- ղաքին հետ: Ու հիմա կը հարուածուի մեզ վեր բռնող մեծագոյն եւ հիմնական սիւնը, ընտանիքը: Հայ աղջիկը մնաց հեռուն, մնաց լքուած, ան որ անհրա- ժեշտ էր մեր արիւնին, հակառակ իր տը- գեղութեան, իր չոր հպարտութեան եւ անմիջապէս մայրանալու ու ծերանալու հակամիտութեան: Ասոնք առաւելութիւն- ներ են ուրիշի մը համար, մինչ երիտա- սարդ մը...

«Այն երիտասարդը տեսաւ Ֆրանսացի աղջիկը, Գերմանացին, Իտալացին, Յոյ- նը, Ռուսը, օր մը անոր բոյրը ծծեց, օր մը միւսը, գիշեր մը այս պանդոկը մնաց, ուրիշ առաւօտ մը տարբեր սանդուխներէ իջաւ, սիրուեցաւ քանի մը անգամներ, մինչեւ որ ինք ալ սիրեց օր մը, դուռ մը ետեւէն գոցելով:

Այժմ հայուհին իր յիշողութեանը կը ներկայանայ միայն երկու հաստ սրուն- քով ու քիչ մը պեխով:

«Ինչ փո՛յթ, ինչ փո՛յթ:

«Աւելի լաւ է ձուլուիլ, քան թէ ապրիլ առանց զարշապարներու դրոշմին:

«Ներքինիներ են մեր բոլոր պապերը. անոնք ոչինչ կրցեր են քանդակել միսին վրայ, անոնք ոչինչ կրցեր են քանդակել միսով: Մեր մէջ մեծ պակաս մըն ալ կայ զոր պէտք էր լեցնել գիտնային: Մենք Հայաստան չենք ապրած. անոր հողն ու օդը անծանօթ են մեզի. անոր բարքերն ու սովորութիւնները մեզ չեն կռած եւ բնական է որ մենք սիրենք մե՛ր ծննդա- վայրը միայն, այսինքն երկինք մը օտար: Մեր նախնիքներուն իրարու յաջորդող անվերջանալի սերունդները չեն կրցեր մեզ փրկել, չեն կրցեր մեզ այն մեծ սէ- րը տալ: Պոռոտախօսութիւնները կը ցըն- դին բոլորն ալ. ճշմարիտ հայրենասի- րութիւնը կարօտ է – մանաւանդ մեր պա- րագային – անցեալի մը, մեծութեան, օրինակներու:

«Ըսի, հայրենիքի մը գաղափարը չատ անգամ զարշապար մըն է:

«Հայրենիքի մը գաղափարը չատ ան- գամ հերոս մըն է:

«Հայրենիքի մը գաղափարը չատ ան- գամ աւանդավէպ մըն է:

«Այդ մեծ սուտին տեղ մենք դրեր ենք կեղծիքը – Մեր ամբողջ պատմութիւնը ապացոյց:

«Հերոսին տեղ դրեր ենք մշակներ – Մեր պարապ եղունգները ապացոյց:

(65 – Շար.)

Այրի Տիկին Արմենուհի Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հայթայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աբել-եան եւ զաւակները, Բամպուքճեան (Փարիզ եւ Պոլիս) եւ Գալփաքեան ընտանիք-ները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 30ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Յուլիս 4, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թոնի սու Պուայի հին գերեզմանատունը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, ոչ ծա-ղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մուրատեան, Պ. Ռեմոն Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մուրատեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փերուզ Մու-րատեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մա-րի Քէօսէեան կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ՑԱՍՄԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Յուլիս 8, Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկ. Արթիւր Ա-րութեան, աղջիկը եւ ազգականներ հո-գեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց տարաբախտ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

(ծնեալ Սաաքեան)

մահուան քառասունքին առթիւ Կիրակի, Յուլիս 8, Մարսէյլի մայր եկեղեցին, Փրատո:

Ի գիտութիւն ննջեցեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝

Նշան Կիւլխատանի

Թարմ յիշատակին, Տիկին Ալիս Կիւլխա-տան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին 1000 Փր.

Կարմիր Խաչին՝ 500

Էսաեան նախկին սան եւ համակիրներու բարեկամական Միութեան 400

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրե-րուն 400

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին՝ 400, (ստանալ «Յառաջ»էն)

եւ իր շատ սիրելի «Յառաջ»ին 400 Փ.:

×

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան եւ աղջիկը՝ Սիլվի իրենց զարմիկին՝

ՏՈՔԹ. ԳԱՍՊԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ (Լոս Անճելըս) 500 Փր. կը նուիրեն Մարսէյլի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Նալպանտեան 100ական Փր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փա-րիզի մասնաճիւղին, Շաւիլի մասնաճիւ-ղին, Ուսանողներու Օգն. Միութեան, Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին իր տալոյ՝ Զարմուհի Նալպանտեանի (ծնեալ Հաճիյակոբեան) մահուան քառասունքին նաեւ Սուրէն Գարակիւլեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդ-ներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դի-մեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ըն-թացիկը եւ նորը) եւ 10 Փր.ի դրոշմա-թուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կա-տարել տալ այս գործողութիւնը, մեծա-պէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծան-րաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատ-ճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱ-ԻՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

GALA

DE L'ECOLE DE DANSE

Edouard Bolikian

choregraphe
Opéra Municipal de Marseille
Samedi 7 Juillet, 20 h. 30

Sous l'égide de l'union Départemen-tale des Clubs UNESCO, au profit des enfants du Tiers-monde sous la Présidence de :

ROLLAND PAVINELLI

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. Հայկ Աղապէկեանի մահուան առ-թիւ, Փարիզի Աղքատախնամի վարչու-թիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիկին Լը Ռուա (ծնեալ Աղապէկեան) 5000 Փր., Պ. Պ. Գեղամ Թորոսեան 500, Ռընէ Աղաբէկեան 400 Փր.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Հինգշաբթի, Յուլիս 5, տօն է Սրբոց Թարգմանչացն մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յով-հաննէս Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԻՍԻ.— Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Ղու-կասեան 100 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Անոյշ Սերոբեանի մահուան առ-թիւ փոխան ծաղկեպսակի:

×

Տէր եւ Տիկին Ջուլալ Գազանճեան 100 Փր. կը նուիրեն Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Կարապետ Հաքիմեանի մահուան առ-թիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ.Մ.Ը.Մ. ՓԱՐԻԶԻ – ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՓԱԿՄԱՆ ՃԱՇ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Շաբաթ, Յուլիս 7, երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

17, Rue Bleue, 75009 PARIS

LE COMITE DES JEUNES
DE L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE DE MARSEILLE
ORGANISE :

un pèlerinage à saint Etchmiadzine et en Arménie du 7 au 27 Août

AVEC UN PROGRAMME CULTUREL ET TOURISTIQUE

Le Comité des Jeunes de Marseille est heureux de porter à la connaissance de tous les jeunes de l'U. G. A. B. et leurs sympathisants qu'il se rend sur invitation de VASKEN 1er, CATHOLICOS DE TOUS LES ARMENIENS, en Arménie du 7 au 27 Août.

Personnes intéressées : s'adresser au Secrétariat de l'U.G.A.B. MARSEILLE : 33, Cours Pierre-Puget 13006 MARSEILLE
Tél. : (91) 37-75-97
avant le 5 Juillet

Conditions du voyage : 21 jours
Date de départ : le 7 Août de Marseille
Programme : 14 jours en Arménie,
3 jours à Moscou, 4 jours à Léningrad
Retour : Le 27 Août à Marseille.

participation au frais 3.500 F.

ORG. Lic. 97 A

le restaurant

LA CAPPADOCE

tél. 375.05.30

A PARTIR DU 16 JUIN OUVRE SES NOUVEAUX LOCAUX EN BORDURE DE SEINE, AVEC, TOUS LES SOIRS L'ORCHESTRE DE LA CAPPADOCE
ET
MARTEN YORGANTZ

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

DINER DANSANT, PISCINE, JARDIN D'ETE, MARIAGES, BANQUETS etc...

(Salle de 140 couverts)

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մարսէյլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է Յուլիս 13ի գիշերը, ճամբորդութիւն մը դէպի Կապ. Խաչի կայանը, Պելֆոնթէն:

Օրուան ճաշը կը պատրաստուի Մար-սէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու կողմէ: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ, հեռ. 50·15·09,

Բացի Երեքշաբթիէն ամէն օր ժամը 13·30էն սկսեալ:

Mme Frangulian, 32 Rue de la République, Tél. 91-51-51 ou 68-02-84

Mme Hototian, 13 Bd. Cazoran Tél. 66-28-33

Mme Saradjian, 3 Bd. Benedictines Tél. 93-67-97

Mme Kouyoumdjian, 71 Rue Paul Coxe les Micocouliers Bt 3, Tél. 60-11-39

Ճամբու ծախք 150 Փր.

Dans le cadre de l'exposition

Miniatures Arméniennes du Matenadaran

13 Juin — 13 Juillet
en l'Hôtel de Sens, 1 rue du Figuier 4e

VISITES GUIDEES
DE L'EXPOSITION

Samedi 7 Juillet de 17 h. à 18.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ՝ որ շնորհիւ խումբ մը ազգանուէր նախկին աշակերտներու զոհողութեան, վարժարանի մէջ 40 կիսաթոշակ աշակերտի տեղ կը տրա-մադրուի (գիշերօթիկ կամ ցերեկօ-թիկ), 1979 – 1980 ուսումնական տարիէն սկսեալ:

Ֆրանսահայ գաղութի տնտեսա-պէս չափաւոր ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ այս նպաստէն, եւ կիսաթոշակ արձանագրել դպրոց իրենց զաւակները, փութով դիմեն Տեսչութեան:

ՄԻԱԿ ՊԱՅՄԱՆ.— Ներկայացող թեկնածուները պէտք է ըլլան բարե-րեկիրթ, ազգասէր, աշխատասէր:

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 534-68-28

SUR FRANCE - MUSIQUE

Dans le cadre de son magazine des Musique Traditionnelles : LES CHANTS DE LA TERRE, *France Musique* diffusera le Vendredi 6 Juillet à 20 h. 30, une émission d'Aris Fakinos sur la musique arménienne au cours de laquelle Aïda HAROUTIOUNIAN chantera, accompagnée à la guitare par Artho PEHLIVANIAN, trois mélodies populaires :

Noubar Noubar, Delé yaman, et *Gueromkner*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար-չութիւնը հետեւեալ նուէրները ստացած է ամավերջի մանկական տարեկան հան-դէսի առթիւ.—

Տիկ. Յովնանեան և Պ. Վարդանեան 100ա-կան Փր., Պ. Մուսայեան եւ Գրիգորեան 50ական: ոմն, Տիկ. Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիսեան, Պ. Զօրաբաբելեան, Պ. Նշանեան, Տէր եւ Տիկ. Մութաֆեան, Տիկ. Նոտարեան, Տէր եւ Տիկ. Նատիր-եան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Փափազեան 100ա-կան, Պ. Պետրոսեան եւ ոմն 20ական, ոմն 50, ոմն եւ ոմն 100ական Փր.:

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE et ENVIRONS
ORGANISE UN PELERINAGE

en Arménie à l'occasion du Jubilé de la Nouvelle Césarée

du 9 au 25 Septembre

Le voyage durera 14 jours dans les lieux historiques d'Arménie dont une journée complète en Nouvelle Césarée, ainsi que 2 jours à Moscou avec spectacle dernier soir au Théatre Bolchoï ou Palais des Congrès.

— Le prix 3900 F. tout compris.
— Prix spéciaux pour les jeunes.

Pour les inscriptions :
F. NICHANIAN
15, Avenue Mathurin-Moreau
75019 Paris — Tél. : 205-47-40
Le trésorier : KEVORK SAADETIAN
18, Rue de Picardie, 75003 Paris
C.C.P. La Source 34 136-02
Tél. : 887-99-06
Le secrétaire : AGOP VEZIRIAN
84, Rue Adolphe-Guyot
92270 Bois-Colombes — Tél.: 780-82-58

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : Nc 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
5
JEUDI
5 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE. 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.418
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.418

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 26-28)

ՓՐՈՖ. ՕՀԱՆ ԶՈՒԲԱՐԵԱՆԻ ԵՐԿԸ ԳԻՐՔԻ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի « Նաուկա » ակադեմական հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է անուանի գիտնական Փրոֆ. Օհան Զուբարեանի հաւաքածոն՝ « Մարդը եւ գիրքը » տիտղոսով: Գիտնականին յետ մահու հրատարակուած այս աշխատութեան մէջ կը քննարկուին ընթերցանութեան ընդհանուր հարցերը եւ կ'ուսումնասիրուի անոր դերը դաստիարակութեան եւ կրթութեան մէջ: Հատորի հրատարակութեան խմբագիրն է Ակադ. Միխայիլ Կիմ: Փրոֆ. Օհան Զուբարեան Խորհ. Միութեան անուանի մասնագէտներէն էր մատենագիտական եւ գիրքի գործի տեսական եւ գործնական ասպարէզին մէջ: Իր աշխատութիւնները եւ գործունէութիւնը մեծ ազդեցութիւն գործած են ընթերցագիտութեան եւ գրադարանագիտական համակարգի կազմաւորման ու զարգացման վրայ: Ան ձեւակերպած է նոր գիտական կարգ մը, որ ստացած է « Ընդհանուր գրադարանագիտութիւն » անունը: Հայ գիտնականը հրապարակած է աւելի քան հարիւր աշխատութիւններ, որոնց մէջ անդրադարձած է բազմաթիւ գիտական հարցերու: Ան եղած է մատենագրութեան եւ գրադարանային գործի տեսութեան միջազգային յանձնաժողովներու նախագահ:

×

ՅԱԿՈԲ ՄԵՂԱՊԱՐՏԻ ԱՐՁԱՆԸ ԳՈՐԾ՝ Խ. ԻՍԿԱՆԴԱՐԵԱՆԻ

Հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի արձանը, որ մօտ ատենէն պիտի կանգնի Երեւանի մէջ, կերտած է նկարիչ Խաչատուր Իսկանդարեան: Այդ աշխատանքը հայ ազգային մշակոյթի ու լուսաւորութեան գործիչներու այն ընդարձակ քանդակաշարքի գործերէն է, որ կ'ընդգրկէ միջնադարէն մինչեւ մեր օրերը: Արուեստաբաններու կարծիքով Իսքանդարեանի գործերը աչքի կը զարնեն յուզական մեծ ուժով եւ մտքի խորութեամբ, կերպարը բազմակողմանի կերպով բացայայտելու ձգտումով:

×

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ ԿԸ ՀԱՐՍՏԱՆԱՅ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐՈՎ

Ալ. Սպենդիարեան տուն - թանգարանը ստացած է արժէքաւոր նոր ցուցանմոյշ: Ռոբէր Աթայեան թանգարանին նուիրած է « Ալմաստ » օփերայի 1951ին Փարիզ (միակը արտասահմանի մէջ) տեղի ունեցած անդրանիկ բեմադրութեան ազդն ու յայտագիրը: Օփերայի վեթերաններէն Ա. Դաւթեան թանգարանին յանձնած է Սպենդիարեանի անունը կրող օփերայի մէջ 30ական թուականներուն « Ալմաստ »ի առաջին բեմադրութենէն հազուագիւտ նկարներ:

×

«ՍԳԱՒՈՐ ՁԻՒՆԸ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը պատկերասփռած է «Հայֆիլմ» արուեստանոցի պատրաստած «Սգաւոր ձիւն» շարժանկարը, որ արժանացած է բարձր գնահատանքի: Շարժանկարին հիմք ծառայած է Անրի Թրուայայի վէպը: Բեմադիր Եուրի Երզնկեան եւ գլխաւոր դերակատարները՝ Արմէն Ջիգարխանեան եւ Գուժ Մանուկեան, հարազատ մնալով հեղինակին, ընդհանրացնող ուժով կը պատմեն բարիի յաղթանակի եւ չարի կործանման մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ կը քշուին հոս ու հոն, « ծովի գաղթականներէն » զատ, կան Քամպոճցիներու ողբերգութիւնը: Կը քշուին, կը քշուին, 42 հազար գաղթականներ, որոնցմէ արդէն 36 հազարէն աւելին մեռած է սովէ կամ ականներէն, քանի որ այդ ականուած են մէն'գ լէնտի վրայ է որ կը քշուին: Եւ այս ամբողջը, յամի Տեառն 1979ին, երբ մարդկութիւնը կը կարծէ հասած ըլլալ քաղաքակրթութեան եւ յառաջդիմութեան գագաթնակէտին, որովհետեւ մարդը լուսին գացած է...: Բայց պէտք չէ յուսահատիլ, քանի որ միջազգային ժողով մը պիտի գումարուի Ժընեւ, Յուլիս 20ին, գաղթականներու նուիրուած, որպէսզի « մեծերը » քանի մը հոգեշահ խօսքերով խղճերնին հանդստացնեն, օգտակարութեան մեկնելէ առաջ:

ՓԱՐԻԶԻ ընկերվարական կեդրոնատեղին առջեւ, Սիթէ Մալզերպ չուրջ հազար հոգի, Երեքշաբթի օր, ցոյց մը ըրին, առջի օրուան ոստիկանական միջամտութեան դէմ: Միթերան յայտարարեց այս առթիւ « Պատասխան - Զայնասփիւռի հարցը մեր կուսակցութեան համար աւելի արտայայտուելու կարելիութիւնը պահանջել չէ: Այս դատը մեզ կը գլէ կ'անցնի»: Ընկերվարական կուսակցութեան դէմ եղածը ալ աւելի անընդունելի կը թուի երբ պարզ է, որ ամիսներէ ի վեր Սէ. Ժէ. Թէ.ն Լոնկվիի մէջ, նման « փախստական « ձայնասփռում - ներ կ'ընէ եւ ոչ ոք (այսինքն իշխանութիւնները) կը խանգարէ, ինչ որ կը հաստատէ երկու չափ, երկու կշիռի խնդիրը:

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ մէջ շատ ծանր կացութիւնը կը տեւէ, քանի որ Սոմոզա « մինչեւ ծայրը » քաղաքականութիւնը կը շարունակէ: Ընդդիմադիր Սանդինիսթները կը տարածեն իրենց հակակշիռը մասնաւորաբար հիւսիսը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ Անտրէոթթի կը յաջորդէ Անտրէոթթիի բայց նախկին եւ ներկայ նախարարապետին գործը շատ դիւրին չէ մանաւանդ որ երկու կարեւոր խոչընդոտներ ունի: Մէկը իր կուսակցութենէն իսկ կուգայ, որ շատ պառակտուած է, միւսը կուգայ ընկերվարականներէն, որոնք քիչ « շատ մաշած » կը նկատեն Անտրէոթթին: Գալով համայնավարներուն, Պերլինկուէր միշտ համաձայն է « պատմական համաձայնութեան »: Հակառակ կրած ձախողութեանց այդ դրութիւնը ի զօրու է, կ'ըսէ համայնավար պարագլուխը:

ՊՈՒՆՏԸՍԹԱԿԸ (գերմանական Խորհրդարանը) մեծամասնութեամբ քուէարկեց պատերազմական ոճիրներու անժամանցելիութեան օրինագիծը: Այս արդիւնքը հետեւանք կը նկատուի նաեւ Հօլոքոսթի ներկայացումներուն: Այս ձեւով բոլոր նացիները կրնան դեռ հետապնդուիլ: Իսրայէլ իր գոհունակութիւնը յայտնեց այս առթիւ:

ՎԱՏԻԿԱՆ եւ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի ստեղծեն եւ դեսպան փոխանակեն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Յուլիս 22էն 28 «միասեռականներու ամառնային համալսարան» մը տեղի պիտի ունենայ, որ կը ներկայացուի իբրեւ «տօն մը եւ խորհրդածութիւն մը միասեռական պարագային վրայ»: Օրակարգի գլխաւոր նիւթերն են.— « Միասեռական մամուլը », « Գրութիւն եւ միասեռականութիւն » (Ժընըվիէվ Փաթր) եւ երրորդը՝ « Երախաներու սեռականութիւնը եւ մանկասիրութիւնը » (Կապրիէլ Մացնէֆ): Համագումարը վերջ պիտի գտնէ մեծ «գունաւոր տողանցքով» մը Քանըպիէռի վրայ:

ՊԱՌ շատ խիստ աղդարարութիւններ ըրաւ պահակազօրքերուն, որպէսզի արագութեան սահմանափակումները յարգուին: Կառք վարելու արտօնագիրը կրնայ անմիջապէս ետ առնուիլ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱ՝

Երկդիմի Քաղաքականութիւն

— Օ —

Նիքարակուայի տագնապը լուծելու սահմանուած ամերիկեան ծրագիրը, ներկայացուած Յունիս 21ին Ուաշինկթընի մէջ, Ամերիկեան Պետութիւններու Կազմակերպութեան արտակարգ ժողովին, կը նախատեսէր, բնականաբար, Զոր. Սոմոզայի մեկնումը. այսինքն՝ մէկը, որ Լատին Ամերիկայի մէջ Միացեալ Նահանգներուն «լաւագոյն դաշնակիցներ»էն մին կը նկատուի: Անիկա արտակարգ շրջադարձ մըն է Ուաշինկթընի համար, քանի Նիքարակուացի մենատէրը Միացեալ Նահանգներու բոլոր նախագահներուն եւ պետական դէմքերուն հաճութեանց արժանացած է:

Սակայն, Ուաշինկթընի պնդումը, թէ « սոմոզական » տարրեր մուտք գործեն « վերահաշտութեան » ժամանակաւոր կառավարութեան կազմին մէջ, մանաւանդ, բազմաթիւ յայտարարութիւնները ամերիկեան զինուորական միջամտութեան մը մասին՝ միակողմանի թէ Ամերիկեան Պետութիւններու Կազմակերպութեան դրօշին տակ, մտածել կուտայ ամերիկեան շրջադարձին անկեղծութեան եւ տարողութեան մասին:

Միւս կողմէ, Փենթակոնի կողմէ զինուորական յատուկ գունդի մը կազմութիւնը՝ սահմանուած միջամտելու « Երրորդ Աշխարհի բոլոր թատերաբեմերուն վրայ, երբ Միացեալ Նահանգներու շահերը վտանգուած կ'ըլլան », առաւել չափով կ'աւելցնէ կասկածը անոնց, որոնք կը մտածեն, թէ Նիքարակուա կրնայ ամերիկեան միջամտութեան առաջին նըշանակէտը դառնալ:

Ամերիկացիք այլեւս չեն կրնար Զոր. Սոմոզայի անձն իսկ պաշտպանել, թէեւ անոր ընտանիքը մեծ ծառայութիւններ մատուցած է քառասուն տարիներէ ի վեր: Եւ այս, հակառակ լաւ կազմակերպուած եւ ազդու « լոպպի »ի մը ճնշումներուն՝ նրբանցքներուն ետին:

Շփոթած Ամերիկան, իր դուռներուն առջեւ հաստատեց բարբարոսութիւնը՝ ականատես ըլլալով հեռատեսիլի լրագրողի մը սպանութեան, բացասաբար Սոմոզայի ծառայութեան լծուած ազգային պահակախումբի զինուորի մը կողմէ: Բայց այս արարքը — անհասկնալի ամերիկեան հանրային կարծիքին համար — պարզ հետեւութիւնն էր վարչակարգի մը, որ հաստատուած էր ճնշումի, սարսափի, ապականութեան եւ մարդիկն արհամարհելու սկզբունքին վրայ. վարչակարգ մը, որ կեանքի կոչուած էր չորս տասնամեակներ առաջ, Միացեալ Նահանգներուն հովանաւորութեամբ:

Ամերիկեան քաղաքականութեան երկդիմի նկարագիրը կը պարզէ Սպիտակ Տան չփոթութիւնը: Այս վերջինը, անկասկած, կը փափաքի ազատիլ « շատ ճնշող » դարձած Սոմոզայէ մը, բայց որ դեռ կը փորձէ արգիլել կազմութիւնը Մանակուայի մէջ ղեկավար խմբակի մը, տիրապետուած սանտինականներով, հայրենասէրներով եւ յեղափոխականներով: Ասոնք, անշուշտ, պատճառներ ունին զգուշանալու համար Ուաշինկթընի ուղղակի կամ անուղղակի միջամտութիւններէն: Ուաշինկթընի առաջարկը այն տպաւորութիւնը կը ստեղծէ, թէ Սպիտակ Տունը կ'ուզէ փրկել Սոմոզայի ընտանիքը:

Ամերիկեան առաջարկը՝ « խաղաղութեան ուժ » մը ղրկելու Նիքարակուա, յամենայն դէպս ոչ մէկ խանդավառութիւն կը ստեղծէ Հարաւ. Ամերիկացիներուն մօտ: Մեքսիքա կը մերժէ ամէն լուծում, որ կը նախատեսէ որեւէ բնոյթի բանակցութիւն Սոմոզայի վարչակարգին հետ: Անդեան երկիրները՝ Վենեզուելա, Քոլոմպիա, Էքուաթոր, Փերու, Պոլիվիա, կ'ուզեն նոյնպէս, որ ապագայ իշխանութենէն դուրս մնան Մանակուայի մենատէրին մարդիկը: Սոմոզայի անկումին հետեւանքներէն վախցող երկիրները, ինչպէս Զիլի, Պրազիլ, Ուրուկուէյ, Փարակուէյ, Կուաթեմալա, Հոնտուրաս եւ Սալվատոր, իրենց վերապահութիւններն ու կրաւորական դիրքը արդարացնելու համար, « ոչ - միջամտութեան » սկզբունքին ետին կ'ապաստանին:

Սանտինականներուն համար խօսք իսկ չի կրնար ըլլալ զինուորական միջամտութեան մասին:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.

ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Գործադիր Յանձնախումբի նիստերուն (Յուլիս 9 - 11) մասնակցելու նպատակով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռակից Կաթողիկոսը Գարեգին Բ. Յուլիս 6ին Միացեալ Նահանգներ կը մեկնի:

Այս առիթէն օգտուելով, Արեւելեան Միացեալ Նահանգներու Կիլիկեան Թեմի Ազգ. Իշխանութիւնը դիմած է Աթոռակից Կաթողիկոսին որ իր այցելութիւնը երկարաձգէ եւ այցելէ կարգ մը գաղութներ:

Գարեգին Բ. Պոսթընի Լոկըն օդակայանը կը հասնի Յուլիս 6ին եւ կ'առաջնորդուի Ուաթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցին:

Յուլիս 8ին, Հայրապետը կը պատարագէ ու կը քարոզէ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ: Նոյն օրը երեկոյեան Պաքսպորոյի Շերաթոն պանդոկին մէջ կը տրուի ճաշ մը ի պատիւ Գարեգին Բ.ի:

Յուլիս 11ի երեկոյեան Հայրապետը կ'այցելէ Փրավիտենս՝ Ս. Վարդանանց եկեղեցին:

Յուլիս 14ին Գարեգին Բ. կը մեկնի Նիւ - Ճըրզի եւ կ'այցելէ Ս. Վարդանանց եկեղեցին:

Յուլիս 15ի առաւօտեան Գարեգին Բ. կը պատարագէ ու կը քարոզէ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ եկեղեցական արարողութեանց ճաշ, ի պատիւ Հայրապետին, Ուալտորֆ Աստորիա պանդոկին մէջ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՈՒՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Արեւմտահայութիւնը բազմաթիւ անուանի բեմական գործիչներ է ծնած, որոնք անգնահատելի աշխատանք են տարած արեւմտահայ թատրոնի ծագման եւ զարգացման գործին մէջ: Այդ աշխատանքը գնահատելի է եղած մանաւանդ անոր համար, որ այդ բուռ մը նուիրեալները հայ թատրոնին համար պայքարած են հալածանքի, բռնութեան, արիւն ու արցունքի կրկէս հանդիսացող միջավայրի մը մէջ:

Աւելորդ չենք նկատեր, յիշողութիւնները թարմացնելու համար անգամ մը եւս յիշել խնկելի անուններ.— Պետրոս Ադամեան, Մարտիրոս Մնակեան, Թովմաս Ֆասուլիաճեան, Պետրոս Մաղաքեան եւ մինչեւ մեր օրերն ալ տակաւին քրտինք թափող՝ Վահրամ Փափազեան, Հրաչեայ Ներսէսեան եւ տակաւին բազում ուրիշներ:

Վերեւ յիշուած բռնութեան ու հալածանքի զազիր շրջաններուն շատ դժուար էր դերասանուհի ճարելը: Հակառակ այս հանգամանքին, սակայն, Պոլիսը տուած է նաեւ տաղանդաւոր դերասանուհիներ, որոնք իրենց տղամարդ արուեստակիցներու կողքին անոնց շուքն ու շաղն են կրկնապատկած.— Արուսեակ Փափազեան, Հրաչեայ, Սիրանոյշ, Գարագաշեան քոյրեր, Մարի – Նուարդ...

Անհատնում է շարքը հայ արուեստի տաճարին այս քրմուհիներուն, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը նուիրած են հայ բեմին եւ օր մըն ալ կրակին շուրջ դարձող թիթեռնիկներու նման զոհած են իրենց կեանքը, առաւել կամ նուազ ճակատագրական պայմաններու մէջ:

Այդ քրմուհիներէն մէկն էր նաեւ Արուս Ոսկանեան:

Ծնած է Պոլիս՝ 1889ին: Իր հայրը՝ Տիգրան Դարպասեան մտաւորական պաշարով լեցուն անձ մըն է եղած, Կարինի Սանասարեան վարժարանէն շրջանաւարտ եւ որ երկար տարիներ վարած է ուսուցչական պաշտօններ: Բացի իր մայրենի լեզուէն, Տիգրան Դարպասեան ծանօթ էր եւ կը տիրապետէր նաեւ Փրանսերէնին եւ Թուրքերէնին:

Արուսեակ Դարպասեան մինչեւ տասնըեօթը տարեկան կանոնաւորապէս հետեւած է ուսման, յաճախելով Բերայի Եսայեան վարժարանը, որուն բարձրագոյն դասընթացքը կ՚աւարտէ 1904ին: Այնուհետեւ երկու տարի ալ կը յաճախէ Ֆրանսական քոլէժ մը:

Եսայեան վարժարանի իր ուսանողութեան շրջանին, Արուս առիթ ունեցած է նոյն վարժարանին մէջ յաճախադէպ կերպով կազմակերպուող գեղարուեստական երեկոյթներու մասնակցելու:

Այդ երեկոյթներուն մէջ, Արուս միշտ ալ աչքի է զարկած իր գեղեցիկ առոգանութեան եւ գեղարուեստական բազմաթիւ շնորհներուն համար:

Իր մատաղ տարիքէն մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց է տուած գրականութեան, պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, որոնց մէջ միշտ ալ առաջնութիւն է շահած իր ուսանողութեան շրջանին:

Արուսեակ Դարպասեան գեղատեսիլ պարմանուհի մըն է եղած, եւ անպակաս են եղած իր շուրջը պտըտող երիտասարդները՝ զարպասելու համար Օրիորդ Դարպասեանը...

Սակայն պարմանուհին միշտ ալ խուսափած է ոեւէ մէկուն հետ կապ հաստատելու եւ իր կեանքը մէկուն կապելու գաղափարէն, վասնզի իր մէջ խորապէս արմատացած էր զինքը ծնող ժողովուրդին ծառայելու եւ անոր նուիրուելու ազնիւ մտածումը:

Առիկա է եղած պատճառը որ դպրոցը աւարտելէն ետք, Արուս Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցի որբանոցին մէջ ուսուցչական պաշտօն ստանձնած է:

Արուսի մտաւոր եւ գեղարուեստական կազմաւորման մեծ զարկ տուած է աննման մանկավարժ – ուսուցչուհի մը, որ միեւնոյն ատեն խոր ազդեցութիւն է ունեցած Արուսի հոգեկան աշխարհի կազմաւորման համար:

Բանաստեղծուհի Սիպիլն էր ատիկա:

Մեծանուն գրագիտուհին շատ է սիրած Արուսը անոր ուշիմութեան, աշխուժութեան եւ խելացիութեան համար, եւ երբեք չէ զլացած իր բարի խորհուրդները չափազանց ընդունակ իր աշակերտուհիին:

×

Արուս ուսուցչական պաշտօնը կը շարունակէր երբ 1908ին Թուրքիոյ մէջ հաստատուեցաւ սահմանադրական կարգերը:

Ճնշուած Հայութեան լեզուին կապերը արձակուեցան: Թեւ առին ծուարած արծիւները եւ ուզեցին խոյանալ դէպի վեր:

Պոլսահայ երիտասարդութեան մէջ ուժեղ ձգտում մը վերերեւաց դէպի բեմը:

Այս շարժումին մասնակից եղաւ նաեւ Արուս: Այդ շրջանին Միլանոյէն նոր վերադարձած Վահրամ Փափազեան սկըսաւ շարքը իր հայերէն ներկայացումներուն, որոնց, ապագայ տաղանդաւոր դերասանուհին, կը մասնակցէր փոքրիկ դերերով:

Սակայն Արուսի մայրը շատ ալ հաշտ աչքով չէր դիտեր իր աղջկան դէպի բեմ խոյանաւ վազքը:

Կասեցնելու համար այս «ցնորամիտ» արշաւին թափը, Արուսի մայրը կը հեռացնէ իր աղջիկը Պոլսէն եւ կը տանի զայն Պուլկարիա, ուր ունէին ազգականներ:

Կը համակերպի Արուս մօրը կարգադրութիւններուն, մոռցած ըլլալ կը ձեւացնէ բեմը, սակայն իրականին մէջ անոր սրտին խորը անթեղուած կը մնայ

ՎԻԷԹՆԱՄ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— o —

Վիէթնամի տնտեսութիւնը տագնապահար պատկեր կը պարզէ՝ գլխաւորաբար երկու պատճառներով: Հանոյ միշտ վախն ունի չինական նոր յարձակումի մը եւս, հետեւաբար, զէնքի տակ կը պահէ տրամադրելի իր բոլոր ուժերը: Միւս կողմէ, Վիէթնամցիք մխրճուած են Քամպոճի մէջ, ուր հարկադրուած են իրենց ներկայութիւնը ցայտուն, տիրական դարձնել զինուորական գետնի վրայ:

Տնտեսական ծանր տագնապը, համաձայն քաղաքական շրջանակներուն, Հանոյի կը պարտադրէ, որ Խորհ. Միութեան անմիջական օժանդակութեան դիմէ ուտեստեղէնի, ճարտարարուեստի մեքենաներու, ինչպէս նաեւ զէնքերու հայթայթումին համար: Ներկայիս շուրջ չորս հազարի կը հասնի խորհրդային մասնագէտներուն թիւը Վիէթնամի մէջ:

Մոսկուա– Հանոյ կապը՝ դարբնուած խաղաղութեան եւ բարեկամութեան համաձայնագիրով, առաւել չափով ամրապնդուեցաւ Չինաստանի յարձակումէն ետք: Այդ կապը այժմ հետեւեալ երեսները կը պարզէ:

—Խորհ. Միութիւնը յանձն առած է բրինձ եւ երաշխիք տուած է, թէ պիտի հայթայթէ անհրաժեշտ քանակութեամբ հացահատիկ: Ըստ դէտերուն, Մոսկուա, որ իր կարգին հացահատիկի պահանջն ունի, Վիէթնամի պիտի յանձնէ երկու միլիոն թոն հացահատիկ, որպէսզի Հանոյ կերակրէ թէ՛ իր բնակչութիւնը, թէ իր զինուորական ուժերը Քամպոճի մէջ:

— Մոսկուա Ցունուարէն Յունիս, անցեալ տարուան համեմատութեամբ, կրկնապատիկ չափով ռազմամթերք, ճարտարարուեստի կազմածներ ղրկած է: Առաքուածներուն մէջ են Միկ–19եր եւ Միկ—21եր, հազար փոխադրակառք, հաւանաբար արագացնելու համար բրինձին բաշխումը Վիէթնամ եւ Քամպոճ:

— Օդանաւային երթեւեկութիւնը բատուգող կայան մը պիտի շինէ Քամ Ռան ծոցին մէջ: Խորհրդային քանի մը հարիւր մասնագէտներ պիտի բանեցնեն զայն, որ անկասկած սահմանուած է չինական օդային հաղորդակցութիւնները հսկողութեան ենթարկելու:

—Խորհրդային նաւերը պարբերաբար պիտի օգտագործեն Վիէթնամի նաւահանգիստները: Այսուհանդերձ, ամերիկեան շրջանակներուն համար, չի թուիր թէ Հանոյ ընդունած ըլլայ մնայուն կայքեր ապահովել խորհրդային նաւատորմին:

Հանոյի պատասխանատուներուն մատնանշումով, Մոսկուայի հետ հաստատուած սերտ կապը «ինքնապահպանման» նպատակով է, քանի Չինաստանի զօրաւոր շուքը միշտ նկատելի կը մնայ: Ճիշդ է, որ Չինացիք սահմանին մերձ գօտիներէն հեռացուցած են յարձակման նախօրեակին համախմբած իրենց ուժերը՝ կէս միլիոն զինուոր, աւելի քան հազար օդանաւ, սակայն Վիէթնամցիք միշտ կ՚ակնկալեն նոր յարձակում մը:

Այս պատճառով է, որ Հանոյէն չին սահմանը շուրջ 200.000 զինուոր կեդրոնացած է, երբ 17 օրեայ յարձակումէն առաջ ասոնց թիւը 50էն 70.000ի մէջ էր: Դիմադրութեան նախապատրաստական աշխատանքները մեծ թափով յառաջ կը տարուին: Անդին Քամպոճի մէջ, վիէթնամեան 23 զօրագունդեր «գամուած» կը մնան եւ յաճախակի բուռն կռիւներու մասնակից կը դառնան Փօլ Փոթի ցրուած ուժերուն դէմ:

Լարուած կացութեան հետեւանքներէն մէկն այն է, որ զօրակոչի տարիքը սահմանուած է:

Թ. Ա. Թ.

այդ կայծը: Կը սպասէր յարմար առիթի մը, պոռթկալու եւ բոլորովին նուիրուելու համար բեմին:

Եւ այդ առիթը չուշանար ներկայանալու:

Արդարեւ, Աբէլեան – Արմենեան խումբը կը հասնէր Պոլիս.. ընդհանուր ոգեւորութիւն մը ծայր կուտայ Պոլսոյ մէջ:

Արուս որ նոր վերադարձած էր Պուլկարիայէն այդ թատերախումբին գրեթէ ոչ մէկ ներկայացումը կը փախցնէ եւ այս անգամ արդէն անդարձ կերպով կը վճռէ բոլորովին նուիրուիլ բեմին:

Եւ բարեդէպ դէպք մը կուգայ իրականացնել իր բաղձանքը: Այդ դէպքը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ նոյնինքն Արուսը.—

«Ազգային հիւանդանոցում կայանալիք ինչ որ տօնակատարութեան առթիւ հրաւիրուած էի եւ ես, ու կրտսեր եղբօրս հետ գնացքով գնում էի Եոտի – Գուլէ: Յանկարծ նկատեցի որ մեր կուպէումն է Աբէլեանը՝ մի քանի դերասանների հետ: Ես նրան դեռ մօտիկից չէի տեսել: Մեծ հրճուանքով դիտում էի նրան: Դերասաններն իմ մասին իրար հետ խօսելիս այն կարծիքն էին յայտնում, թէ ես Հայ չեմ: Դրա վրայ հանեցի գրպանումս եղած հայերէն թերթերը եւ սկսեցի կարդալ: Նրանք իրար մէջ ծիծաղեցին եւ քիչ անց մենք արդէն ծանօթներ էինք: Ես, չափազանց ուրախացած այդ ծանօթութիւններից, Աբէլեանին յայտնեցի որ մեծ ցանկութիւն ունեմ բեմ մտնելու, արդեօք ի՞նչ խորհուրդ կը տայ...: Նա խոստացաւ ինձ քննել: Մի երկու օր յետոյ ես դերասանների ներկայութեան քննութիւն տուի եւ Աբէլեանը գտաւ որ ես ընդունակ եմ ու խոստացաւ ինձ իւր հետ Կովկաս տանել»: («Թատերական դիմանկարներ», Ռուբէն Զարեան, Երեւանի 1956):

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Շար. 1)

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝

ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԷՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Զ.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒՄՆ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒՄԸ

1915 Մարտ 15/28 Ծաղկազարդի Կիրակի առաւօտ եկեղեցական արարողութեան պահուն յանկարծ լսուեցաւ որ կուսակալ Մուամմէր ձերբակալել տուած է վիլայէթի թէրճիմանը Մարտիրոս Գաբրիէլեան, դեղագործ Վահան Վարդանեան, հնչակեան Մուրատ, Յովհաննէս Բոյատեան, Նշան Մոսկոֆեան, Տէվէ Տիգրան, նալպանտ Յովհաննէս եւ Մանուկ Պէյլէրեան ազգայինները, որոնց վրայ վերջէն աւելցաւ նաեւ մեր Քաղաք. ժողովի անդամներէն Յարութիւն Վարդիկեան: Նոյն առաւօտ թէեւ Կովտուն գիւղի յայտնի դաշնակցական Մուրատն եւս, ինչպէս իմացուեցաւ յետոյ, «Մուամմէր պէյ ձեզ տեսնել կ՚ուզէ հիմա» խաբեպատիր խօսքերով ձերբակալելու գացեր են ոստիկան – զինուորներ, բայց հայազգի հերոսը հիւրասիրելէ յետոյ զանոնք տանը մէջ, իր մտացի եւ արագ գործելակերպին շնորհիւ կ՚աշտանակէ իր ձին եւ կը հեռանայ գիւղէն ազատ թռիչքով մը:

Ձերբակալուած Հայերը ծանօթ դէմքեր էին թէ կառավարական շրջանակներու եւ թէ քաղաքին մէջ. նոր յուզումի մը մատնուած էր Հայ ժողովուրդը: Եկեղեցւոյ աւարտումէն անմիջապէս յետոյ փութացինք կուսակալին մօտ երթալ, եւ յայտնելէ յետոյ բանտարկեալ ազգայիններու անմեղութիւնն ու պատուաւորութիւնը կրկին ու կրկին խնդրեցի անոնց ամէնուն խակոյն ազատ արձակուիլը, միանգամայն չեշտելով սեբաստահայ հաւատարիմ ժողովուրդին վերահաս Զատկի տօնական օրերուն մէջ գոնէ անյուզում աղօթելու եւ հոգեւորապէս մխիթարուելու պէտքը:

Մուամմէր սուր նայուածքով մը աչքերը աչքերուս յառած, լսելէ յետոյ իմ խօսքերս, ուզեց նախ գիտնալ թէ ես ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանիմ: Զարմացայ իր հարցումին վրայ, վասնզի ականջս հասած էր թէ կուսակալն իր Հայերուն միջոցաւ տեղեկանալէ յետոյ Ռումանիայէ գալս, հետամուտ է գիտնալ թէ արդեօք որեւէ կուսակցութեան ըը պատկանիմ՞: Առանց վարանումի պատասխանեցի թէ ես, իբր հոգեւորական մը, հովուական առժամեայ պաշտօնով Սեբաստիա դեռ նոր եկած, եւ ի ձեռին ունեցած կայս. Պէրաթովս, որ գերազանցօրէն կը հաստատէ անձիս պատուաւորութիւնն ու հաւատարմութիւնը, կը պատկանիմ Հայ ժողովուրդին միայն, եւ երբեք խտիր չեմ դներ Օսմ. կառավարութենէն պաշտօնապէս ճանչցուած ու վաւերացուած կուսակցութիւններու յարող ազգայիններու միջեւ, եւ իմ պարտքս է հայրական աչքով նայիլ ամէնուն վրայ: Հարցում մը եւս. Դուք Ռումանիոյ առաջնորդն ըլլալով ի՛նչպէս եւ ի՛նչու Անատոլու ղրկուեցաք Ս. Պատրիարքի կողմէ: Պատասխանեցի.— Պէյ էֆէնտի, Ռումանիոյ առաջնորդութիւնը ցարդ ունիմ անձիս վրայ եւ Ռումէն արքայական եւ պետական բարձր շրջանակներուն ալ անծանօթ մը չեմ, ինչ որ անկարելի չէ ըստուգել նոյնիսկ Պոլսոյ Ռումէն դեսպանատունէն (Ռումանիա դեռ պատերազմի մտած չէր). երբ արձակուրդով Պոլիս եկայ պատերազմ սկսելէ վերջ Զաւէն Պատրիարք, որ դպրոց-ընկեր եղած է Արմաշ, գիտնալով իրեն պէս «զկայսերն կայսեր եւ զԱստուծոյն Աստուծոյ» տալու աւետարանական սկզբունքին հետեւող մը ըլլալս, առաջարկեց ինձ մինչեւ պատերազմին վերջանալը ժողովուրդին հոգեւոր հովուութիւնն ստանձնել, եւ Ձեր Վսեմութեան մօտ իր ներկայացուցիչն ըլլալ, եւ ես Աստուծոյ ապաւինած եւ տեղական իշխանութեանդ բարեացակամութեան եւ պաշտպանութեան վստահելով ընդունեցի պաշտօնն եւ փութացի միակ բաց մնացած ցամաքի ճամբով Սեբաստիա գալ»:

(Շար. - 9)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) .— Խմբական երգեցողութիւնը գրեթէ միշտ գտած է ժողովրդական լայն ընդունելութիւն :

Տարիներէ ի վեր Մարսէյլ զրկուած էր հայերէնի երգի ու երաժշտութեան մթնոլորտէն ու վայելքէն : Վաստակաւոր երգահան եւ խմբավար Վարդան Սարգսեանի հիմնած Արմենիա երգչախումբի ցրուումէն յետոյ, երգչախումբ որ վեր- ջին շրջանին ղեկավարեց Րաֆֆի Սվաճեան եւ բացի Փարիզի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի հաղուագիւտ ելոյթներէն եւ Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբի այցելութենէն, այս վերջին երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին հրապարակը զուրկ էր նման գեղարուեստական յայտագիրներէ :

Արդ, ժողովուրդը գոհունակութեամբ դիմաւորեց 18 ամիս առաջ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կազմութիւնը, արտայայտեց իր առաջին քաջալերանքները Յունուար 1979ին երբ երգչախումբը մեկնաբանեց Մակար Եկմալեան քառաձայն պատարագը Փրատոյի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ ու այս անգամ ալ խուռներամ ներկայ եղաւ Յունիս 25ին, Մարսէյլի քաղաքապետական օփերայի մէջ երգչախումբի առաջին համերգին :

Սկզբնական շրջանի մը համար երգչախումբը գոհացում տուաւ մեր ակնկալութիւններուն :

Մեկնելով ոչինչէն մէկուկէս տարուան մէջ բեմ բարձրացնել աւելի քան հարիւր ժամանակցողներ, բոլորովին ամաթէօր, ինքնին արդէն քաջագործութիւն մըն է, որ յաջողեցան խանդավառ եւ կարողութիւններու տէր խմբավար Խաչիկ Երլաղեան եւ երգչախումբի պատասխանատու մարմինը :

Յայտագրի առաջին մասը նուիրուած էր եկեղեցական երգերու : Մ · Եկմալեանի « Հայր Մեր »ը, « Ամենայնի »ն եւ «Օրհնեալ է Աստուած »ը, Շուպէրի գերմանական պատարագէն « Քիրիէ », «Սանքթուս », « Կլորիա », Կոմիտասի «Ցարեաւ Քրիստոս »ը եւ « Ով զարմանալի » Յայտնութեան օրհներգը, Պրամսի « Սանքթ Ռափայէլ »ը, Կոմիտաս – Ալանեանցի « Հայրապետական մաղթանք »ը : Այս շարականներու մեկնաբանութեանց մէջ երգչախումբը ցոյց տուաւ արդէն կարգապահ եւ միատարր կեցուածք եւ երաժշտականութեան մէջ որոշ որակ մը : Ապա բեմ եկաւ Լուսինէ Զաքարեան որուն անունը անքակտելիօրէն կապուած է հայ հոգեւոր երաժշտութեան՝ միջնադարեան տաղերէն մինչեւ ժամանակակից մեր շարականները : Լուսինէ Զաքարեան մեկնաբանեց Եկմալեանի « Սուրբ Սուրբ »ը, Կոմիտաս – Սարգսեանի « Տէր կեցո՛ »ն երգչախումբին հետ, յետոյ Պարթեւեանի « Զայնեցեր առ Ղազարոս » եւ « Մայր եւ կոյս »ը եւ վերջաւորութեան Կոմիտասի՝ « Տէր ողորմեա »ն : Ջերմ հնչականութիւն, արտայայտութեան մեծ հարստութիւն, Լուսինէ Զաքարեան չերգեր, այլ կ'աղօթէ : Այս առաջին մասին իրենց մասնակցութիւնը բերին « Անսամպլ էնսթրիւմանթալ տը Փրովանս »ի երաժիշտները :

Յայտագրի երկրորդ մասը կը բաղկանար ժողովրդական երգերէ առանց նուագախումբի, միայն դաշնակի ընկերակցութեամբ : Ժիւլիէթ Երլաղեան, դաշնակահարուհին ունի արհեստ եւ տաղանդ : Յաջորդաբար ունկնդրեցինք Ալթունեանէն՝ « Լուսնակ գիշեր », « Խամբաչի », « Մալուլօ », Ժ · Պրելէն՝ « Լա Թանտրէս»ը, Դ · Տիւպուայէն՝ « Պերժըրէթ »ը, Ալթունեանէն՝ « Երեմ ճան », Ղազարեանէն « Ուռենին », Ալթունեանէն՝ « Տույ – տույ », Պարթեւեանէն՝ « Իմ եարի պօյ », Կարամուրզայէն՝ « Ալագեազ », Ալթունեանէն՝ « Նազան իմ եարը » եւ համերգի եզրափակիչ կտորը Բաբաջանեանի՝ « Ազգ փառապանծ »ը : Այս վերջին երկու երգերը կրկնութեան արժանացան : Երգչախումբը աւելի յաջող էր բարձր ձայնաշարքերու մէջ քան ցած եւ չհասկցանք ինչու Խաչիկ Երլաղեան ընտրած էր ընդհանուր առմամբ դանդաղ կշռոյթներ եւ այնքան լայն տեղ տուած եկեղեցական երգերուն : Արդէն, երկրորդ բաժինը աւելի լայն ընդունելութիւն գըտաւ ունկնդիրներու մօտ :

Չենք մտներ ուղղակի երաժշտական քննադատութեան մէջ : Կային անշուշտ թերի կողմեր : Սակայն, երգչախումբը երիտասարդ է, հետեւաբար կատարելագործելի : Քաջալերական են մէկ տարուան մէջ կատարուած աշխատանքները եւ արձանագրուած արդիւնքները : Խոստումնալից սկիզբ մը անտարակոյս : Ճանչնալով խմբավարին տաղանդը եւ երգչախումբի պատասխանատու մարմնի տրամադրելիութիւնը, ինչպէս նաեւ լըրջութիւնը անդամ – անդամուհիներուն եւ անոնց սէրը հանդէպ հայ երգին, վըստահ ենք որ յարատեւ ճիգերով Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբը կրնայ բանալ իր ուղին :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

— Օ —

Շաբաթ, Յունիս 23, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ վարժարանի տարեվերջի մրցանակաբաշխութեան հանդէսը :

Ժամը 16ին, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Կաթող · Պատուիրակ Սերովբէ Արք · Մանուկեանի եւ Գիւտ Եպս · Նաղգաշեանի ժամանումէն ետք կը սկսէր յայտագրին գործադրութիւնը :

Տնօրէնուհի Օր · Հռիփ · Գարագաշեանի բարի գալստեան խօսքերէն ետք հանդէսը վարեց աշակերտուհի Իռմա Խուտավերտեան : Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի, երկձայն մեկնաբանեց հայկական գողտրիկ երգեր՝ « Իմ հեռաւոր հայրենիք », « Երազ », « Զարթիր որդեակ », « Բարի արագիլ », « Մեր ճանապարհը » : Մէջ ընդ մէջ կատարուեցան հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ, որոնք արժանացան ներկայ ծնողքներու եւ բարեկամներու գնահատանքին :

Օր · Հ · Գարագաշեան տուաւ վարժարանին միամեայ գործունէութեան համառօտ պատկերը, որմէ պարզուեցաւ որ Դպրոցասէրը 1978 – 1979 ուսումնական տարեշրջանը սկսած է 86 աշակերտներով եւ վերջացուցած է 84ով : Առողջապահական լաւ պայմաններու մէջ ապրած են աշակերտուհիները : Աշակերտուհիներու անհրաժեշտ քանակի պակասի պատճառով Գ · դասարան կարելի չէ եղած ունենալ : Անցեալ տարեշրջանին Գ · դասարանի հինգ աշակերտուհիներն ալ յաջողած են պրըվէի քննութեան մէջ : Իր խօսքի վերջաւորութեան տնօրէնուհին շընորհակալութիւն յայտնեց այն հաստատութիւններուն՝ որոնք նիւթական օժանդակութեամբ սատարած են վարժարանին :

Յառաջադէմ աշակերտներու մրցանակներ բաշխելէ ետք խօսք առաւ Սերովբէ Արք · եւ շեշտեց հայկական դպրոցի անհրաժեշտութիւնը եւ դերը, իբրեւ շտեմարան հայկ · ոգիի եւ դարբնոցը հայկականութեան :

Հանդէսը վերջ գտաւ աշակերտուհիներու պատրաստած եւ մեկնաբանած հայկական տոհմիկ պարերով, որոնք իրենց ներդաշնակութեամբ եւ նրբութեամբ մեծ տպաւորութիւն թողուցին ներկայ հասարակութեան վրայ :

Յայտագրի աւարտին առիթ ունեցանք դիտելու դասարաններու մէջ ցուցադրըուած նկարչական եւ գծագրական գործերն ու ձեռային աշխատանքները, արդիւնք՝ վարժարանի աշակերտութեան շնորհքներուն :

ՇՐՋ · ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՇՆԱԿ ԴԱՇՆԱԿ

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Համալսարանական Ընդհ · Միութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է Արմենուհի Նահապետեանի եւ Արմինէ Յովհաննիսեանի նկարներու ցուցահանդէսը : Արմենուհի Սիամանթոյի, Զարենցի եւ այլ բանաստեղծներու գըրուածքներու տպաւորութեան տակ գծած է պատկերներ, իսկ Արմինէ՝ Րաֆֆիի վէպերու, Իրանի յեղափոխութեան, Քիւրտիստանի կռիւներու ազդեցութեան տակ :

ԳՈՔԻՆԻՈՑ (Աթէնք) « Զաւարեան » երգչախումբը, Յունիս 17ին, մասնակցած է Նէոս Կոզմոսի մէջ տեղի ունեցած գեղարուեստական ձեռնարկին՝ Մանուկներու Տարուան ծիրին մէջ : Երգչախումբը մեկնաբանած է մէկ յունական եւ չորս հայկական երգեր, արժանանալով ներկայ յոյն եւ հայ հասարակութեան գնահատանքին :

ԹԵՀՐԱՆԻ « Սահակեան » Ազգ · վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 14ին, տեղի ունեցած է « Արարատ » կազմակերպութեան թիւ մէկ երգչախումբին համերգը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի : Յայտագիրը բաղկացած է սփիւռքի եւ Հայաստանի երաժիշտներու 16 գործերէ, զորս 80 հոգինոց երգչախումբը մեկնաբանած է յաջողութեամբ : Ներկայ եղած են Թեհրանի եւ Նոր Ջուղայի առաջնորդները եւ գնահատական խօսք ուղղած խումբին եւ ղեկավարին :

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ Հայ Կեդրոնի «Հուրիկ Պաղտասարեան» սրահին բացումը տեղի ունեցած է Յունիս 16ին, ճաշ–պարահանդէսով : Ներկայ եղած են 500 հոգի : Ժապաւէնը կտրած են Գալուստ եւ Այտա Պաղտասարեան, որոնց վաղամեռիկ քրոջ՝ Հուրիկի անունով կոչուած է սրահը, որ կառուցուած է շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Պաղտասարեանի նուիրատուութեան : Խօսք առած են զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, որմէ ետք հայկական նուագախումբը ստեղծած է ջերմ մթնոլորտ մը :

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճելըս) Ս · Աստուածածին Ազգ · վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ սըրահին մէջ, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ : Բացումը կատարած է տնօրէնը՝ Մարսէլ Քարեան : Յայտագիրը բաղկացած է հայերէն երգ ու արտասանութիւններէ : Յատուկ գնահատանքի արժանացած են ուսուցչուհի Մարիետա Անասեանի աշակերտները՝ որոնք դաշնակի վրայ նուագած են հայ եւ օտար երաժըշտական գործեր : Եկեղեցւոյ հովիւը՝ Անուշաւան Քհնյ · Արթինեան եւ տնօրէնը վկայականներ տուած են մանկապարտէզի աշակերտներուն : Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Եփրեմ Ծ · Վրդ · Թապագեան :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՐԱՒԱՆԸ
(Պատմուածքներ)

Գրեց՝ Բիւզանդ Եղիայեան
Տպարան Կաթողիկոսութեան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Լիբանան, 1979

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4·

«Հաւաքական ճիգին տեղ դրեր ենք հայրուկներ – Մեր բոլոր վանքերը ապացոյց :

«Ալիքներու ճիչին տեղ դրեր ենք արցունքներ – Մեր բոլոր բանաստեղծները ապացոյց :

«Աստուածային կիրքին տեղ դրեր ենք հարսեր – Մեր բոլոր առաջնորդները ապացոյց :

«Փաղափարականին տեղ դրեր ենք կաղապարներ, մեր բոլոր գիրքերը ապացոյց :

«Պայքարին տեղ դրեր ենք կուսակցութիւն – Մեր բոլոր կուսակցութիւնները ապացոյց :

«Անոր տեղ դրեր ենք այս՛ – Մեր հոգին ապացոյց :

«Զուլուեցէ՛ք, ձուլուեցէ՛ք, ձուլուեցէ՛ք, – Boy, cocktail!»

Լեցուցին ու խմեց : Միասք ըսաւ ·

—– Աղէկ որ այդ խօսքերդ ուրիշին չես ըսեր · քեզ անմիջապէս դաւաճան, ագռաւ, վատասերած պիտի անուանեն : Ցանցանքը քուկդ չէ սակայն, գինիինն է : Կարծեմ քիչ մը շատ փախաւ...

– Անհոգ եղիր, ան գինով չէ, պատասխանեց Պետրոս իր լաւագոյն լրջութեամբ · գինովի կամ դաւաճանի խօսքեր չեն անոնք : Ընդհակառակն ես պիտի ուզէի որ մեր աղաները իմանային այս բառերը եւ փոխանակ հաչելու կամ հայհոյելու, վերջապէս ըմբռնէին տիրող մթնոլորտին ծանրութիւնը, ըմբռնէին աղէտը եւ դարմանին մասին խորհէին եթէ կարելիութիւն կայ... եթէ կարելիութիւնը կայ...

Հրաչ՝ որ իր խառնուածքով հակառակ է սովորականէն քիչ մը բարձր նիւթեր խօրացնելու, որ անընդունակ է չափազանցուած ճշմարտութիւն մը ըմբռնելու, սկսաւ նեղուիլ : Պէտք էր որ իր Հայու հանգամանքով վարժուած ըլլար այսպիսինախադասութիւններու ուռուցիկ շեշտին, սեւ յոռետեսութեան եւ ազգ մը քանի մը նախադասութիւնով դատելու սովորութեան, սակայն սկսաւ նեղուիլ եւ ուզեց նիւթը փոխել՝ դոչելով մանուկի մը պէս ·

– Հա յաս տա նի պատ կեր նէ պան մը տուէք նա յե ցէք · Հա յաս տա նի պատ կեր նէ պան մը տուէք նա յեցէք · Հա յաս տա նի պատ կեր նէ··

Լռեցուցին զայն եւ Սուրէն շարունակեց ·

– Հայաստանի պատկերն է, ո՛հ նայեցէք, տուէք ինչ որ ունիք, բայց նայեցէք որովհետեւ ձեզմէ ոչ ոք տեսած է զայն եւ դեռ պիտի չտեսնայ... Քանի քանի անգամներ փորձութիւնը ունեցած եմ կերտելու այդ մեծ պատկերը, այնպէս ինչպէս որ պէտք է, այնպէս ինչպէս որ ես պէտքը կը զգամ... Ծայրէն սկսիլ մեր պատմութիւնը, գոնէ միայն ինծի համար, գոնէ միայն իմ նմաններուս համար :

«Որքան որ մտածումս ետեւ տանիմ, Հայերը կը տեսնեմ միշտ այնպէս ինչպէս որ են այսօր : Պզտիկ, գաճաճ, տըխեղծ : Իւրաքանչիւրը անդիմադրելի պաշտամունքը ունի ի՛ր կաշիին, ի՛ր մորթին : Եսամոլ, անձնասէր, անմիաբան, նպարավաճառ... մինչեւ այն օրը, երբոր չեմ–գիտեր ո՛ր հարսնիքին, երկնքէն ոսկի, արծաթ ու մարգրիտ տեղաց ամբողջ օր մը եւ գիշերն ողջոյն... ոսկի, արծաթ, մարգրիտ · Պօյ, քօքթէյլ »:

«Հոն ուր ահագին հարստութիւն կայ, հոն ծայրահեղ թշուառութիւն կայ :

«Այն երկիրը ուր խոր թշուառութիւն կայ, հոն ազատութիւն կու գայ :

«Եւ եղաւ ազա՛տ, եւ եղաւ ազատ :

(66 – Շար ·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, Տիկին Լուիզ Լը Ռուա – Աղապէկեան, Պ. Հրանդ Աղապէկեան կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կի-րակի, Յուլիս 8, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր՝
ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

COMITE D'ORGANISATION
DU PELERINAGE

PELERINAGE et PROCESSION de Saint Gregoire l'ARMENIEN à BONDAROY

Près PITHIVIERS

La traditionnelle Procession de Saint Grégoire, après huit siècles de vie et 19 ans d'interruption, reprend Dimanche 8 Juillet, sous la présidence de Mgr Séropé Akelian, de la Congrégation Mekhitariste de Venise, Père Supérieur du Collège Arménien de Sèvres.

Tous nos compatriotes sont cordialement invités à participer à ce pélerinage et à cette procession destinés à devenir, dans les années qui viennent, une manifestation franco-arménienne de première importance.

A 10 h. 30, messe solenelle chantée de rite arménien, célébrée par Mgr. Séropé Akelian, en l'Eglise Saint Grégoire de Bondaroy (Saint Martin le Seul).

A 11 h. 45, procession des Reliques de Saint Grégoire, châsses de Bondaroy, d'Estouy et de Pithiviers. Prière devant la Grotte-Oratoire de Saint Grégoire et devant la Chapelle de la Bonne Dame (Notre Dame de Bon Secours, Source). Retour à l'Eglise Saint Grégoire et dislocation.

A 12 h. 45, au Monument aux Morts de Pithiviers, place du Martroi, dépôt d'une gerbe et minute de silence en présence des Anciens Combattants Arméniens et Pithivériens et de leurs Présidents.

A 13 h., déjeuner (facultatif) au Collège Saint Grégoire, 5 Avenue de la République à Pithiviers, à 200 m. du Monument aux Morts. Allocutions des personnalités.

RENSEIGNEMENTS PRATIQUES

Un autocar, mis à notre disposition par la Municipalité de Clamart, se trouvera le dimanche 8 Juillet à 8 h. du matin devant l'Eglise arménienne d'Issy-les-Moulineaux, 6 Avenue Bourgain à Issy. Participation aux frais : 15 Fr. (en train S. N. C. F. 50 Fr.). Départ à 8 h. 15.

Pour ceux qui y vont en voiturae : Autoroute du Sud, direction Orléans ; R.N. 20 jusqu'à Etampes ; R.N.721 jusqu'à Pithiviers ; puis direction Puiseaux, trajet fléché « Saint Grégoire » jusqu'à Bondaroy (env. 2 kms). Parcage assuré. Après la procession, on reprend la voiture jusqu'à Pithiviers, et on gare tout de suite, soit sur le Mail Ouest, soit dans les cours du Collège Saint Grégoire, 5 Avenue de la République (à l'angle des mails Ouest et Sud), où une trentaine de places de voitures sont mises à notre disposition par la Direction. De là, on se rend au Monument aux Morts, Place du Martroi (3 min. à pied).

Restauration :

1. Pique-nique traditionnel à assurer soi-même.

2. Restaurants (certains fermés à cette époque : il est prudent de réserver individuellement sa table).

3. Participation au déjeuner campagnard au Collège Saint Grégoire, dans la limite des places disponibles. Participation aux frais environ 50 F. à régler sur place.

Pour tous renseignements, s'adresser à M. Henri DAMADIAN, Secrétaire Générale, A.A.S., 77 Rue Lafayette, 75009 Paris, Tél. 899-06-18 ou 343-53-26

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մարսէյլի Կ ապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է Յուլիս 13ի գիշերը, ճամբորդութիւն մը դէպի Կապ. Խաչի կայանը, Պելֆոնթէն:

Օրուան ճաշը կը պատրաստուի Մար-սէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու կողմէ: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ, հեռ. 50.15.09,

Բացի Երեքշաբթիէն ամէն օր ժամը 13.30էն սկսեալ:

Mme Frangulian, 32 Rue de la République, Tél. 91-51-51 ou 68-02-84
Mme Hototian, 13 Bd. Cazoran
Tél. 66-28-33
Mme Saradjian, 3 Bd. Benedictines
Tél. 93-67-97
Mme Kouyoumdjian, 71 Rue Paul Coxe les Micocouliers Bt 3, Tél. 60-11-39

Ճամբու ծախք 150 ֆր.

MEUBLES
"JAM - JAK"

CHAMBRES à COUCHER
CUISINES INCORPORÉES
SALLES à MANGER
SALONS, LITERIES etc.
MATELAS
ÉPÉDA - TRÉCA - Mondial

EXPOSÉS SUR 2000 m²

vente directe

87-89, Av. Jean-Jaurès — 69150 DECINES Tél. : 78 49-15-35

TOUTES MARQUES D'APPAREILS MÉNAGERS

ՅՈՒԼԻՍ 29-ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 13
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

կազմակերպութեամբ
ՍԵՒԱՆ ճամբորդական գործակալութեան
եւ ընկերակցութեամբ տիօրէն՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
օդանաւով մեկնում՝
ԼԻՈՆԷՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով անյապաղ արձանագրուիլ
ՅՈՒԼԻՍ 5 ԷՆ ԱՌԱՋ

A LYON	A PARIS
sevan voyages	saberatours
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

l'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը:

EXPOSITIONS
ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU
Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
A partir du 22 Juin
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորու-թեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւ-ղեր:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)
Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. 927-01-72

On Recherche

L'A. A. A. S. recherche pour travail à temps complet

SECRETAIRE
BILINGUE

dans les langues française et arménienne sachant également taper à la machine et ayant des notions de sténographie.

Le dépôt des candidatures doit se faire au nom de Monsieur Noubar ARPIARIAN de Varentz, président, et Monsieur Henri DAMADIAN, secrétaire général.

Adresse : Association Arménienne d'Aide Sociale, 77 Rue Lafayette
75009 PARIS.

NORAIR
RESTAURANT ARMÉNIEN
24, Rue RODIER — 75009 PARIS
TEL. : 280-35-84
SERA FERME POUR LA PERIODE DES VACANCES.
du 1er Juillet au 5 Septembre

Hôtel EGRAZ
à St-Germain de Joux — 01490 AIN
Tél. : 50 - 59.80.35
RAPHY
Vous présente ses œuvres récentes de MAI à SEPTEMBRE

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Փ. Անդրէասեանի, զաւակներուն, թոռներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան պա-րագաներուն, իրենց սիրեցեալ ամուս-նոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝ Միհրան Անդրէասեանի մահուան առթիւ:

Ինչպէս նաեւ ընկ. Ս. Եօթնեղբայր-եանի եւ զաւակներուն իրենց սիրեցեալ զարմուհիին՝ Մառի Տագէսեանի մահ-ուան առթիւ:

du nouveau au CAUCASE
Le GROUPE OLYMPE
Anime vos soirées
jusqu'à 2 heures du matin
DANSE NON-STOP

Spécialités de Deuner - Kébab

Le CAUCASE
15, Rue St. Gilles — 75003 Paris

Réservation :
887-31-24 272-42-67

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
6
VENDREDI
6 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.419
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.419

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ ԵՒ ԿՈՂՔԻՆ՝ ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ՝ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

——— O ———

Ուրեմն Տիկին Սիմոնն Վէյլ հինգ տարուան պաշտօնավարութենէ մը ետք, քաշուեցաւ ինչպէս ըսած էր ընտրապայքարի ատեն, նուիրուելու համար Եւրոպայի: Զինքը կը փոխարինեն երկու հոգի, որրուած ըլլալով որ Առողջապահութեան Նախարար կը դառնայ Ժաք Պառօ բայց Ընկերային Ապահովութիւնը կ'անջատուի եւ կը յանձնուի ենթանախարարի մը՝ Ժան Ֆառժ: Առողջապահութեան Նոր Նախարարը գաւառացի երիտասարդ մըն է (41 տարեկան), որ 1978 Ապրիլէն ի վեր Առեւտուրի եւ Արհեստի նախարար էր: Ենթանախարարը, որուն կը տրուի «Թունաւոր Նուէր» մը, Ժան Ֆառժ, բոլորովին անծանօթ մը չէ: 1972ին իրեն յանձնուած էր քննութիւնը, գտնելու համար թէ ուրկէ՞ Քանառ Անշէնէ ձեռք ձըգած էր Շապան - Տելմասի, այն ատեն Նախարարապետ, տուրքերու յայտարարութեան պատճէնը: Եզրակացուցած էր որ Ելմտական Նախարարութիւնը եւ անոր «փաթրոնը» (Ժիսքար) անմեղ էին: Ծանօթ մըն է նաեւ սենտիքաներուն, որոնք յարմար նշանակում մը չեն նկատեր իր ներկայութիւնը Ընկերային Ապահովութեան գլուխը, այսինքն տեղ մը, ուր Տիկին Սիմոնն Վէյլ մեծ «պարապ» մը կը թողու եւ այդ «պարապը», ինչպէս կը գրէ Քանառ Անշէնէ, կը գտնուի Ընկերային Ապահովութեան գանձին մէջ: Բայց եւ այնպէս Տիկին Վէյլ «բախտաւոր» անձ մըն է, որու հաշուեկշիռը դրական կը նկատուի եւ նոյնիսկ Նախագահը ըսած է հրաժեշտի պահուն. «Ձեր ժպիտը պիտի կարօտնանք»: Իր գլխաւոր դրական գործը անկասկած, այլեւս իր անունը կրող օրէնքն է, այսինքն վիժումի արտօնութիւնը:

Ցիշենք սակայն թէ այս օրէնքը «անցաւ» շնորհիւ ընդդիմութեան, քանի որ մեծամասնութեան միայն 99 երեսփոխան համամիտ եղան, որոնց վրայ կ'աւելնար սակայն 178 ընդդիմադիր:

Նախարարաց Խորհուրդը նաեւ ուրիշ նշանակում մը ըրաւ, Առեւտուրի նախարարութեան գլուխը դնելով, փոխարինելու համար Ժաք Պառօն, Մորիս Շառըթիէ, 53 տարեկան փաստաբան մը:

Սմիքը, նուազագոյն ամսական աշխատավարձք, ժամական 12,15ի բարձրացաւ ինչ որ կը նշանակէ ամսական 2105 Ֆր. 173ուկէս ժամ աշխատանքի համար եւ 2114,10 174 ժամուան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ, որ 1965էն ի վեր քաղաքական պատճառներով արգելափակուած էր առանձին բնակարանի մը մէջ, ազատ արձակուեցաւ: Ալժերական յեղափոխութեան հայրը, որ քշուած էր Պումետիէնի կողմէ, կրկին ազատութեան ճամբան պիտի բռնէ, բայց միայն հետզհետէ: Ալժերիոյ նոր նախագահը, Շատլի Պենճետիտ, կամաց կամաց կը ձեռնարկէ որոշ ազատականացման: Այս առաջին քայլը առաւ Ալժերիոյ անկախութեան 17րդ տարեդարձին առթիւ: Այսօր, Պէն Պելլա 63 տարեկան է: 21 տարեկանին Վիշիի երիտասարդական ճամբարներուն մէջ էր: Ալժերիոյ ինը «պատմական ղեկավարներէն» մէկն է, որ կ'որոշէր 1954 Նոյեմբեր մէկի ապստամբութիւնը: 1956-ին երբ Մարոքէն Թունուզ կ'երթար, ֆըրանսական օդուժը կտրեց իր օդանաւին ճամբան եւ Պէն Պելլան բանտարկեց մինչեւ 1962 Մարտ 18 երբ կը ստորագրուէին Էվիանի համաձայնագրերը: Իր հայրենիքին ազատագրման օրը կ'ընդունուէր իբրեւ հերոս, ապա կը մտնէր շուքի մէջ: Բանտարկութեան շրջանին, ամուսնացած է եւ երկու աղջիկ որդեգրած:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Տնտեսական Համաքակայեւութիւնը որոշած է ջնջել բոլոր օժանդակութիւնները Վիէթնամի: Այդ օգնութիւնը գլխաւորաբար կաթ եւ բըրինձ 70 միլիոն տոլար էր, 1979ի համար: Պիտի փոխանցուի գաղթականներուն:

ՊԱՍՔ անջատապաշտ շարժումը՝ Էթա, կը շարունակէ ռումբեր պայթեցնել ծովափներն ու պանդոկներու մէջ, սարսափի մթնոլորտ մը կիրարկելով Սպանիոյ զբօսաշրջիկութեան վայրերը: Նոր ռումբեր պայթեցան Անտալուզիա, Քոսթա Պռավա: Ցարդ վնասները միայն նիւթական են:

ԷՍԱՆՍԸ կը սղէ ամէն կողմ: Ֆրանսայէն զատ, ուր լիթրը 3 ֆրանքը պիտի անցնի Օգոստոսին, սղած է նաեւ Սպանիա եւ Յունաստան: Թուրքիոյ մէջ բաժնեչափ հաստատուած է՝ 80 լիթր միայն ամիսը, անձնական կառքերու համար, 500 վարձակառքերու (թաքսի):

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ առաջին անգամ ըլլալով Պապի մը նկարը լոյս տեսաւ մամուլին մէջ: Ամսաթերթի մը մէջ է, որ հրատարակուած է Յովհ.-Պօղոս Բ.ի նըկարը Լեհաստան կատարած այցելութեան առթիւ:

ՄԱՏՐԻՏԻ կեդրոնը, զօրաւոր ռումբ մը պայթած է Հինգշաբթի առտու, Պաճէ Նասիոնալ տը Փարի մէկ գործակալութեան մէջ:

ԹԵՀՐԱՆ հրապարակուած զեկոյց մը մինչեւ Յուլիս 10 պայմանաժամ կուտայ ոստիկանութեան եւ բանակի անդամներու դէմ բողոքագիր ներկայացնելու համար: Այն բողոքներուն (կարելի է նաեւ «մատնութիւն» ըսել) պէտք է հարկ եղած փաստաթուղթերը ընկերանան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունիս 26-28)

«ԱՐԵՒԻԿ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ՓՐԱԿԱՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Փրակայի մէջ վերջ գտած է հեռատեսիլի ժապաւէններու «Զլատա Փրակա» աւանդական միջազգային փառատօնը, որուն կը մասնակցէին զանազան երկիրներու 40 հեռատեսիլի կազմակերպութիւններ: Մէկ շաբթուան ընթացքին Փրակայի մէջ ցուցադրուած են 53 ժապաւէններ: Տոմաթիք յայտագիրներու մէջ գլխաւոր մրցանակը շնորհուած է «Արեւիկ» ժապաւէնին, որուն բեմադիրն է Արկադի Հայրապետեան: Գնահատելով հայ շարժարուեստագէտներու այդ աշխատանքը, «Ռուդէ Պրաւօ» թերթը գրած է, որ «Արեւիկ» շարժանկարը հանդիսականները կը գրաւէ իր խոր մարդկայնութեամբ, կենսական ճշմարտութեամբ ու լաւատեսութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐԷՆ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ

Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, ներկայիս, շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ մահապատիժի հարցին՝ ջնջե՞լ թէ ոչ: Ինչպէս հաղորդեցինք իր ատենին (Յառաջ, Յունիս 16-17) Ազգային Ժողովի Օրէնքներու յանձնախումբը մահապատիժին ջնջումը քուէարկեց եւ հարցը ներկայացաւ Ազգ. Ժողովին, սակայն առանց քուէարկութեան:

Ստորեւ կը ներկայացնենք Արեւմտեան Եւրոպայի, ապա աշխարհի այլ երկիրներու օրինագիծերը մահապատիժին մասին:

ԱՒՍՏՐԻԱ.— 1920 Հոկտ. 1ի Սահմանադրական օրինագիծին թիւ 85 յօդուածով ջնջուած է մահապատիժը խաղաղութեան ժամանակ: Բոլորովին ջընջուած է 1968ին:

ՊԵԼՃԻԱ.— Պատժական օրինագիծը որոշ ոճիրներու համար մահապատիժ կը նախատեսէ: Ներումը միշտ կը շնորհուի: Վերջին մահապատիժը գործադրուած է 1867ին:

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ.— Մահապատիժը ջընջուած է 1974ին քրէական յանցանքներուն համար՝ խաղաղութեան ժամանակ: Զինուորական պատժական օրինագիծը կարգ մը պարագաներու համար մահապատիժ կը սահմանէ՝ պատերազմի ժամանակ:

ԴԱՆԻԱ.— Ջնջուած է 1920ին, վերահաստատուած է Բ. պատերազմէն ետք բայց երբեք չէ գործադրուած եւ վերջնապէս ջնջուած է 1978 Յունիս 1ին:

ՍՊԱՆԻԱ.— Ջնջուած է 1978 Դեկտեմբերին: Բացառութիւն՝ «եթէ զինուորական օրէնքները այլ տնօրինումներ կը սահմանեն պատերազմի ժամանակ»:

ՖԻՆԼԱՆՏԱ.— Ջնջուած է 1949ին խաղաղութեան ժամանակ կատարուած ոճիրներուն համար: Բոլորովին ջնջուած է 1972ին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Պատժական օրինագիծը մահապատիժ կը նախատեսէ կարգ մը ոճիրներու համար: Ցամենայն դէպս երբեք չի գործադրուիր:

ԻՐԼԱՆՏԱ.— 1964էն ի վեր մահապատիժը գործադրելի կը մնայ միայն ոստիկան սպաննողներուն համար:

ԻՏԱԼԻԱ.— Ջնջուած է 1944ին խաղաղութեան ժամանակ գործադրուած ոճիրներուն համար: Վերջնապէս ջնջուած է 1948ին:

ԼԻՒՔՍԱՆՊՈՒՐԿ.— Մահապատիժը, որ բոլորովին խափանուած էր, ջնջուած է 1979 Մայիս 17ին:

ՆՈՐՎԵԿԻԱ.— Ջնջուած է 1905էն ի վեր: Դաւաճանութիւնը պատերազմի ժամանակ ենթակայ էմահուան պատիժին (1950 Դեկտ. 15ի օրէնքը):

ՀՈԼԱՆՏԱ.— Բոլորովին ջնջուած է 1870ին, վերահաստատուած 1943ի պատերազմի ոճիրներուն համար: Մահապատիժի վճիռ կրնան արձակել զինուորական կամ յատուկ ատեանները:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ.— Ջնջուած է 1867ին խաղաղութեան ժամանակի համար, բոլորովին ջնջուած է 1977 Ապրիլին:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ.— 1949 Մայիս 23ի հիմնական օրինագիծը (Յօդ. 102) ջնջած է մահապատիժը: Զինուորական պատժական օրինագիծը՝ 1957 Մարտ 30ի, չի նախատեսեր նոյնպէս ասիկա:

ԱՆԳԼԻԱ.— 1965ին «Մըրտըր աքթ»ը ջնջած է մահապատիժը հինգ տարուան փորձի շրջանի մը համար: 1969ին վերջնական ջնջումը քուէարկուած է: 1973 Մայիս 14ին, մահապատիժը ջնջուած է Ըլսթէրի (Հիւսիս. Իրլանտա) մէջ: 1975 Դեկտ. 11ին Բրիտանական Համայնքներու Տունը մերժեց վերահաստատել մահապատիժը ահաբեկիչներուն համար: Ցաջորդիւ նորէն քննութեան պիտի առնուի:

ՇՈՒԷՏ.— Ջնջուած 1921ին խաղաղութեան ժամանակ գործուած ոճիրներուն համար: Վերջնապէս ջնջուած է 1973ին:

×

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՅԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԻՒՍԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱ.— Քանատա զայն ջնջած է 1976 Յուլիսին: Արդէն մինչ այդ կը գործադրուէր միայն, երբ իրենց պաշտօնին գլուխը գտնուող ոստիկաններ եւ բանտապահներ կը սպաննուէին:

Միացեալ Նահանգներու ութ նահանգներուն մէջ մահապատիժը ջնջուած է: Ասոնք են Հաուայի, Այովա, Մէյն, Միշիկըն, Մինեզոթա, Օրեկոն, Արեւմտեան Վիրճինի, Վիսքոնսին: Չորսը պահպանած են ցկեանս բանտարկուածներուն գործած մարդասպանութիւններու եւ քանի մը պարագաներուն համար: Ասոնք են Ռոտ Այլընտ, Վերմոն, Տաքոթա եւ Նիւ Եորք: Միւսները պահպանած են: 1967էն ցայսօր չորս մահապատիժ գործադրուած է՝ վերջինը 1979 Մայիսին:

ԿԵԴՐ. ԵՒ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ.— Քանի մը Պետութիւններ, ինչպէս Պրազիլ եւ Փերու, ջնջած են զայն Վենեզուէլայէն ետք, առաջին երկիրը, որ պաշտօնապէս ջնջած է մահապատիժը 1863ին:

Մահապատիժը գոյութիւն ունի սակայն Մեքսիկայի 32 նահանգներէն երեքին մէջ, ինչպէս նաեւ Չիլի, Փարակուէյ, Պոլիվիա, Քուպա, Հայիթի, Կուաթեմալա, Հոնտուրաս, Նիքարակուա, Սալվատոր եւ Արժանթին, ուր վերահաստատուած է 1976 Յուլիս 15ին: Մահապատիժը բոլորովին ջնջած Պետութիւններէն ոմանք, ինչպէս Պրազիլ եւ Փերու, յատուկ օրէնքներով որոշ նախատեսութիւններ սահմանած են ասոր գործադրութեան համար:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ.— Ջնջուած է 1917ին, վերահաստատուած կրկին, վերբըստին ջնջուած է 1920ին: Կեանքի կոչուած է 1922ին «հակայեղափոխական ահաբեկիչներուն դէմ»: Այնուհետեւ պատժական օրինագիծը կը նախատեսէ «մահապատիժի կիրարկումը, իբրեւ բացառիկ միջոց, մինչեւ որ վերջնապէս ջնջուի»: Կը թուի, թէ բազմաթիւ մահապատիժներ կը վճռուին ամէն տարի եւ դժուար է ճշդել, թէ ասոնցմէ ո՛րքանը 15 տարուան բանտարկութեան կը սահմանուին, պատժական օրինագիծին ամէնէն երկար պատիժը:

ԱՅԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐ.— Մահապատիժը ջնջուած է Իսրայէլի մէջ, ի բաց առեալ ցեղասպանութեան դէպքին եւ 1979 Ապրիլ 20էն ի վեր ահաբեկչական ծանր արարքներ գործողներուն դէմ: Նոր - Զելանտայի, Նեփալի, Աւստրալիոյ ութ նահանգներէն երկուքին եւ Հնդկաստանի մէջ, ուր երկու մաօականներ կախաղան հանուած են 1975ին, մահապատիժը վերցուած է: Միւս կողմէ մահապատիժը գոյութիւն ունի Ափրիկէի, արաբ երկիրներուն, Արեւելեան Եւրոպայի, Ճափոնի եւ Չինաստանի մէջ: Պարսկաստանի մէջ, յեղափոխութենէն ի վեր, շուրջ 300 հոգի մահուան դատապարտուած են: Չինաստանի մէջ մահապատիժը կիրարկութեան մէջ է, սակայն ոչ մէկ վիճակագրութիւն գոյութիւն ունի այս հարցին կապակցութեամբ:

Թ. Ա. Թ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՈՒՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Աղջկան մօտ վերադարձած հին սէրը խոտոր կը համեմատէր Արուսի մօր գաղափարներուն: Կը փորձէ դարձեալ արգելք ըլլալ եւ նոյնիսկ անձամբ դիմելով Արմենեանին կը գանգատի ու կ'ըսէ.— « Աղջիկս խենթեցեր է, խելքը ու միտքը թատրոնին է տուեր, առտու իրիկուն ձեր խումբին վրայ կը խօսի եւ կ'ուզէ ինքն ալ դերասանուհի ըլլալ: Շատ կ'աղաչեմ, Պ. Արմենեան, իբրեւ հայր խրատ տուէք իրեն, եա կեցուցէք այդ միտքէն, մեղք է աղջիկը... »:

Ազգականներն ալ, միացած Արուսի մօր, կը սկսին խեղճ աղջկան գլուխը դարձնելու համար ամէն անգամ ալ կըշտամբել ու յանդիմանել զինքը, այնպէս որ Արուս, յուսահատ, երկընտրանքի մատնուած, կ'որոշէ դիմել իր սիրելի ուսուցչուհիին՝ Սիպիլին եւ անկէ խորհուրդ հարցնել:

Սիպիլ մտիկ կ'ընէ Արուսի տրտունջները, կը տեղեկանայ անոր իղձերուն, անոր դէպի բեմը ունեցած սիրոյն, եւ ահա թէ ինչ կը պատասխանէ անոր.—

« Աղջիկս, ի հարկէ գրաւիչ ու բարձր է թատերական արուեստը, ինձ թւում է որ դու ունիս նաեւ ընդունակութիւն եւ եթէ աշխատիս՝ գուցէ հասնիս լաւ արդիւնքի: Սակայն դու գիտես թէ ի՛նչ սոսկալի պայմանների մէջ է քեզ վիճակուած աշխատիլ: Քո մէջ կա՞յ արդեօք այնքան ուժ յաղթահարելու այն բոլոր խոչընդոտները, որոնք ծառանալու են քո առաջ, կարո՞ղ ես արդեօք տոկալ անապահով եւ թափառական կեանքին, անյաջողութիւններին, քաղցին եւ, որ ամէնից սարսափելին է, անարժան, բայց բարձր դիրքերի հասած գռեհ մարդ — կանց արհամարհանքին ու վիրաւորանքներին: Ես ինքս իմ գրական եւ մանկավարժական գործունէութեան ընթացքում քիչ ստնձգութիւնների չեմ ենթարկուել: Կնոջ համար հասարակական ասպարէզ մտնելը չափազանց դժուարին է: Պէտք է օժտուած լինել կամքի մեծ ուժով: Տիկին Հրաչեան ու Սիրանոյշը խոշոր տաղանդի տէր լինելով հանդերձ, այսպէս ասած « պատուաւոր » տներում մուտք չունէին: Եթէ այս բոլորն ի նկատի ունենալով զգում ես քո մէջ այնպիսի ուժ, որով կարող ես մաքառել կեանքի դժնդակ պայքարում, ապա գնա՛ բեմ, քեզ յաջողութիւն »: (« Թատերական դիմանկարներ », Ռուբէն Զարեան):

Սիպիլի այս խօսքերը իրենց ճակատագրական ազդեցութիւնը կը գործեն Արուսի վրայ: Արդարեւ, անիկա վստահ էր իր ընդունակութիւններուն, գիտէր որ իրեն պիտի չպակսէր խոչընդոտներու դէմ պայքարելու համար անհրաժեշտ կամքի ուժը, սակայն պէտք ունէր վըճռական խօսքի մը, անյողդողդ ձեռքի մը որ զինքը ուժգին թափով մը մղէր դէպի իր երազներու աշխարհը՝ բեմը: Գիտէր նաեւ ինքը թէ Սիպիլի ակնարկած դժուարութիւնները կային բեմական կեանքին մէջ, գիտէր ու համոզուած էր որ այն ճամբան ուրկէ կ'ուզէր քալել, փշոտ էր, սակայն որոշած էր իբրեւ նուիրեալ հերոսուհի՝ զոհուիլ իր նախասիրած ասպարէզին համար:

Անդիմադրելի պահանջ մըն էր այլեւս այն սէրը որ Արուս կը տածէր դէպի բեմը: Անհնարին էր այլեւս կանգ առնել:

Այս հարցը լուծելու մէջ բարենպաստ դեր մը կը խաղայ նաեւ այն պարագան որ Աբելեան — Արմենեան Թատերախումբէն երիտասարդ դերասան Յովսէփ Ոսկանեան կը սիրէ Արուսը, եւ փոխադարձաբար կ'արժանանայ այս վերջինի սիրոյն:

Շուտով կ'ամուսնանան եւ Արուսեակ Դարպասեանը դառնալով Արուսեակ Ոսկանեան, նորապսակ ամոլը կը մեկնի Կովկաս:

×

Առաջին առթիւ Ոսկանեան ամուսինները կը հաստատուին Պաքու:

Դերասան Ոսկանեան այդ քաղաքի արուարձաններուն մէջ ներկայացումներ կը սարքէր, որոնց մէջ Արուս առաջին անգամ հանդէս կուգայ: Աւելի ուշ՝ կը փոխադրուին քաղաք ուր երիտասարդ դերասանուհին կ'ընդունուի Պաքուի Կուլտուրական Միութեան Թատերախումբին մէջ:

Պաքուի մէջ, այդ շրջանին, բեմէն քաշուած վիճակի մէջ կ'ապրէր Արեւմտահայ Թատրոնի մեծանուն դերասանուհին՝ Ազնիւ — Հրաչեայ, որ իր հոյակապ տաղանդով իր առենին մեծ համբաւի էր տիրացած:

Դերասան Ոսկանեան իր կինը կը ներկայացնէ Հրաչեային եւ այս վերջինը իր խուզարկու ու խորագնին աչքերով խոյն կը տեսնէ Արուսի մէջ ապագայ տաղանդաւոր դերասանուհին, կը հետաքրքրուի իրմով, խորհուրդներ կուտայ, եւ միով բանիւ կը դառնայ Արուսի ուսուցչուհին:

Սիպիլէն յետոյ, Ազնիւ — Հրաչեայ երկրորդ կինը կ'ըլլայ որ Արուսի վրայ խոր ազդեցութիւն կը գործէ:

Ռուբէն Զարեանի հատորին մէջ, Արուս հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Ազնիւ-Հրաչեան.—

« ... Իմ վրայ շատ մեծ տպաւորութիւն է գործել նրա « լայնաբիր » աչքերը որ արտայայտում էին ամբողջ մի տեղերք: Սեւ, փայլուն ու խոշոր աչքեր, որոնք կարծես խօսում էին, այնքան գեղեցիկ, այնքան արտայայտիչ, որ իսկոյն մտածեցի՝ ի՛նչ պիտի լինէր այդ աչքերի հմայքը մի քանի տարի սրանից առաջ »:

Երկար ժամանակ Ազնիւ — Հրաչեայ կը զբաղի Արուսով, ցուցմունքներ կ'ընէ, խորհուրդներ կուտայ, որով կը նպաստէ տաղանդաւոր դերասանուհիին արագաքայլ վերելքին:

Առաջին մեծ դերը Արուս Ոսկանեան կը խաղայ Թիֆլիզ, հանդէս գալով Շիրվանզադէի « Չար Ոգի »ին Սոնայի կերպարով:

Այս դերի կատարման պահուն Արուս Ոսկանեան մեծ սրտադողի մը կը մատնուի: Ահա՛ թէ ինչպէս կը նկարագրէ ինքը այդ օրը.—

« Թիֆլիզի խստապահանջ հասարակութեան առաջ հանդէս գալը ինձ միանգամայն յուզել էր: Թէեւ բուռն ծափահարութիւնների էի արժանանում, իւրաքանչիւր գործողութիւնից յետոյ ծաղկեփունջեր էի ստանում, սակայն անհանգիստ էի, չգիտէի թէ առաջաւոր եւ կուլտուրական խաւը, այդ թւում եւ Շիրվանզադէն, որ դիտում էր ներկայացումը, ինչպէս են վերաբերւում իմ խաղին »:

Սակայն, հակառակ դերասանուհիին մտավախութիւններուն, այս առաջին փորձէն յաղթական դուրս կուգայ ինք, եւ ներկայացումէն ետք հասարակութիւնը եւ նոյնինքն հեղինակը, մեծ հիացումով ու խանդավառութեամբ կը շնորհաւորեն զինք: Շիրվանզադէն իր հիացումը այնքան առաջ կը տանի որ կը յայտարարէ թէ Արուս Ոսկանեանի Սոնայէն լաւը չի կրնար երեւակայել ինք:

« Ուրախութիւնն ու յուզմունքը այլեկոծում էին կուրծքս — կը շարունակէ պատմել դերասանուհին — սրտագին սեղմեցի Շիրվանզադէի ձեռքը եւ ասացի, որ շրջապատուած լինելով այդպիսի խոշոր արուեստագէտների ու թատերագէտների հսկողութեամբ եւ ուշադիր վերաբերմունքով, անպայման ես պիտի առաջդիմեմ եւ դառնամ լաւ դերասանուհի »:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Շար․ 2)

Կեանքը

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ Վարժարանին Մէջ

1978 – 1979 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

— O —

ՎԵՆԵՏԻԿ.— 1979ի Յունուարին, վարժարանը ունեցաւ տեսչական նոր մարմին մը: Տեսուչ՝ Հ. Վարդան Քէշիշեան, ուսումնապետ՝ Հ. Յարութիւն Պզտիկեան, Տան մեծաւոր՝ Հ. Միքայէլ Յովհաննէսեան:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ.— Աւարայրի դիւցազներու աւանդական յիշատակութիւնը, մասնաւոր փայլ մը առաւ, ըլլալով նաեւ Տեսուչ վրդ.ին անուան տօնը:

Նոյն օրը (Փետրուար 22) աշակերտներու կողմէ երգուած ձայնաւոր պատարագէն եւ Վարդանանց ոգեկոչումէն բացի, կատարուեցաւ նաեւ Մշակոյթի օր մը, Մարտ 18ին, միշտ ի յիշատակ Աւարայրի դիւցազներուն: Եղան արտասանութիւններ, Դանիէլ Վարուժանէն, Սիամանթոյէն, Թումանեանէն, Պ. Սեւակէն, Շիրազէն, խմբերգներ՝ աշակերտական երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Արթօ Քէօշկեանի. երգուեցան իմ «Հեռաւոր հայրենիք» (Ալէմշահ), «Ծաղկէ ազատ իմ Հայրենիք», «Խուժան ասկեար» եւ « Տա՛նք, տա՛նք » խօսք եւ երաժշտութիւն՝ Արթօ Քէօշկեանի: Ապա վարժարանին « Անի » նուագախումբին ընկերակցութեամբ սկսաւ հայ երգերու մրցոյթը, աւանդական, աշուղական եւ նորագոյն, ուր առաջին երեք տեղերը գրաւեցին Ժիրայր Թոմասեան, Անդրէ Խաչիկեան եւ Պարգեւ Ասլանեան:

Հանդէսի երկրորդ բաժինը պատրաստած էին Աւարտականի տղաքը, ներկայացնելով դպրոցական կեանքէ առնուած եւ իրենցմէ շարադրուած զուարթ եւ սրամիտ զաւեշտ մը՝ հայերէնով որ մեծապէս զուարճացուց Փատովայէն եւ Վենետիկէն խուռներամ փութացած երեւանի մօտ նախկին սաները եւ նոյնթիւով հայրենակիցներ:

« ՄԵՐ ՁԱՅՆԸ ».— Նախապատրաստական Դ. դասարանի տղոց մտասեւեռումը եղած էր, Նոր Տարիէն սկսած, ունենալ իրենց պատի թերթը որու միջոցով կարենային հաղորդել իրենց ազգային, գիտական, գեղարուեստական, մարզական եւ նոյնիսկ քաղաքական գիտելիքները իրենց երէց եւ կրտսեր ընկերներուն. եւ որքան մեծ եղաւ ուրախութիւննին երբ Մարտ 10ի առաւօտեան, Տեսուչ վարդապետը, բոլոր վարժարանի ներկայութեան, կարեց « Մեր Ձայն »ի առաջին թիւին ժապաւէնը: Այնուհետեւ « Մեր Ձայնը » կանոնաւորապէս վերանորոգուեցաւ ամէն 15 օր, միշտ աւելի ճոխ բովանդակութեամբ:

ԱՊՐԻԼ 24.— Ապրիլեան նահատակներու ոգեկոչումը աւելի հանդիսաւոր կատարելու համար որոշուեցաւ միացնել զայն Ապրիլ 25ի Իտալիոյ Ազատագրութեան տօնին հետ:

Առաւօտեան ձայնաւոր պատարագէն եւ հոգեհանգստեան հոգեպարար արարողութենէն վերջ, բացումը կատարուեցաւ, վարժարանիս արդիական եւ ընդարձակ խաղասրահին մէջ, տպաւորիչ ցուցահանդէսի մը, զոր ուսումնապետ՝ Հ. Յարութիւն Վրդ. օրերէ ի վեր տենդագին կը պատրաստէր, տասնեակներով փաստաթուղթեր եւ լուսանկարներ օգտագործելով: Ցուցահանդէսը բաց մնաց մինչեւ Ապրիլի վերջ եւ առիթ ընծայեց որ բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ նախկին սաներ ալ կարենան այցելել:

Նոյն օրը՝ երեկոյեան, աշակերտները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան, վարժարանիս Թատերասրահին մէջ, իրենց ուսումնապետին Հայ Դատին եւ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԷՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Զ.

Այս բացատրութենէս անմիջապէս յետոյ դարձեալ կրկնեցի բանտարկեալները արձակել տալու խնդրանքս, եւ այս անգամ սապէս պատասխանեց կեղծապարիշտ կուսակալը. «Անհոգ եղէք, էֆէնտի, իրարանցումի տեղը չկայ, այդ քանի մը անձերը պատճառով մը կանչելու պէտք տեսնուեցաւ. երէկ գիշեր ռուս դերինեբէն սպայ մը փախած է, ճամբայ չգիտեր անիկա, հաւանական է որ քաղաքին մէջ կամ շրջանակներն անկիւն մը պահուած է, յարմար առիթով եւ անշուշտ ընկերով սահմանագլուխ երթալու դիտաւորութեամբ, եւ որովհետեւ ձեր կուսակցութիւնները լաւ կազմակերպուած ըլլալով ամէնուրեք մասնաճիւղեր ունին, կառավարութիւնը փախստական սպան կարենալ ձերբակալելու համար պէտք ունեցաւ կուսակցութիւններու հետ խորհրդակցիլ, ինչպէս ժամանակին հակասահմանադրական խլրտումներ զսպելու մասին միշտ Դաշնակցութեան հետ խորհրդակցութիւններ եւ սերտ յարաբերութիւններ ունեցած ենք»: Այսքան զարմացուցիչ զաւեշտի մը առջեւ չէի գտնուած կեանքիս մէջ. իր ամբողջութեամբ կեղծ ու ստապատիր պատասխան մը, զոր չէր կարելի երեւակայել: Անհնար էր չզայրանալ, բայց ջանացի պահել պաղարիւնութիւնս, եւ իսկոյն դիտել տուի թէ խորհրդակցութեան կամ տեսակցութեան կանչուողներ միթէ բա՞նտ կ'առաջնորդուին. գուցէ թիւրիմացութիւն մը եղած է, ըսի, եւ գոնէ երաշխաւորութեամբ անոնց ազատ արձակուելուն վրայ պնդեցի: Դժբախտաբար սոր ալ գոհացում չտրուեցաւ, եւ հազիւ յուսադրական քանի մը խօսքեր եղան միայն: Նոյն երեկոյին եւ յաջորդ օրերուն կրկնուեցան դիմումները, որոնց կարծես ողբալի արդիւնքն եղաւ հէք բանտարկեալներուն գիշերային սոսկալի եւ անխնայ դանակոծութիւնը: Նոյն այն օրերուն, Առաջնորդարանէն զատ անհատական դիմումներ եւս կատարուեցան կուսակալին, որ ապաքէն ոչ Աստուծմէ վախնալ եւ ոչ մարդոցմէ ամչնալ գիտէ եղեր, յուսալով որ գոնէ զինքն այնքան ձանձրացնելուս հետեւանքով գոհացում մը կու տայ ազատելու անվերջ դիմումներու տաղտուկէն, մինչդեռ բացարձակապէս սխալած ենք եղեր ամէնքս ալ: Օր մըն ալ Տօքթ. Հայրանեան իր գին. բժիշկի համազգեստով եւ Դաշնակցութեան անունով գացեր էր անիրաւ կուսակալին քով նոյն բանտարկեալներու խնդրոյն համար, սակայն դժբախտաբար ոչ միայն նպաստաւոր որեւէ արդիւնք ձեռք չէր բերած ժրաջան երիտասարդն, այլ նաեւ ապշելով լսեր էր Դաշնակցութեան իբր թէ բարեկամ ճանչցուած Մուամմէրի սպառնալից պատասխանն, ինչպէս տարաբախտ բժիշկն վերադարձին Առաջնորդարան գալով պատմեց:

Շաբաթները յաջորդեցին իրարու, ոչ հարցաքննութիւն եւ ոչ դատավարութիւն տեղի ունեցաւ: Կացութիւնը վատթարացած շրջանի սկիզբներն, առաւօտ մը ըտուեցաւ դժբախտաբար որ գիշերուան մութին յանկարծ ճամբայ հանուած են բանտարկեալ ազգայիններն ժանտարմաներու հսկողութեամբ, որպէս թէ Եոզղաթի ճամբով Սինոպ աքսորուելու համար, այլ սակայն տխուր իրականութեան մէջ այդ տարաբախտ Հայերուն չարաչար սպաննուած ըլլալը միայն իմացուեցաւ դառնակսկիծ ցաւով: Յարգա՛նք եւ օրհնութիւն իրենց յիշատակին:

Է.

ՀԱՅՈՑ ԸՆԴՀ. ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Քաղաքական հորիզոնն սկսած էր տակաւ մթագնիլ եւ ելեկտրականութեամբ լեցուիլ: Զինուորական եւ մանաւանդ քաղաքային բարձր պաշտօնատարներէն սկսեալ մինչեւ ամենայետին Թուրքը այլեւս չէր ծածկեր իր ատելաւառ ոգին ընդհանուր Հայոց հանդէպ:

Մեր ժողովականներով ու ժողովուրդով արդարեւ կը նշմարէինք կացութեան անսովոր վիճակն ու փափկութիւնը, բայց հակառակ տարուած ջանքերուն կարելի չէր ըլլար ուղղակի կամ կողմնակի միջոցներովստոյգ բան մը լսել կամ կռահել անցուդարձէն: Ամէն ինչ ծածկելու ուղղութիւն մը որդեգրուած էր եւ կը զարմանայինք թէ ի՛նչպէս Թուրք նկարագրին վրայ աւելցած էր այնքան խիստ գաղտնապահութեան մը ոգին: Ազգային վարչութեան անդամներու հետ մեր կատարած դիմումներն ալ կուսակալին մօտ որոշ արդիւնք մը չտուին մեր մտահոգութիւնը փարատելու չափ:

(Շար. – 10)

1914 – 15ի պատմական անցքերուն նը-կարուած բանախօսութեան, որմէ վերջ խօսք առաւ Հ. Միքայէլ Վ. Յովհան-նէսեան, պատմելով աշխահար նոր սե-րունդի պատանիներուն, իր ականատեսի վկայութիւնները Խարբերդի տեղահանու-թեան առաջին օրերուն, ուր ծնած էր եւ ուր կորսնցուցած՝ իր ծնողքը, բազմա-թիւ ուրիշ սիրելիներու հետ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Վենետիկի մէջ – վար-ժարանային մրցոյթներու մէջ «Արմէնի»-ները, հին օրերէն ի վեր, միշտ պատ-կառանք ազդած են։ Այս տարի ալ հա-ւատարիմ իրենց աւանդութեան, ոսկի մետալ մը եւս (ոտնագունդի) եկաւ ճո-խացնելու, արդէն իսկ հարուստ հաւաքա-ծոն պատուոյ ցուցափեղկին։

Սակայն նորութիւն էր մեր տղոց մաս-նակցութիւնը Վենետիկի քաղաքապետա-րանի կողմէ կազմակերպուած «Կամուրջ-ներն ի վեր» քայլարշաւին ուր նուազա-գոյն 11.000 մասնակցողներու մէջ աւար-տականի տղաքը առաջնութեան ոսկեմե-տալը ձեռք ձգեցին «օտար մասնակից-ներու» մէջէն։

ԱՅՆԱՐՈՒՐ ՄԵՐ ՄԷՋ.— 1978 – 79ի տարեշրջանին ազգային բազմաթիւ հիւ-րերու մէջ (Փրոֆ. Ս. Երեմեան, Հաս-րաթեան, Ղափադարեան, Յովհաննիս-եան եւայլն) ամէնէն հանրածանօթը Աղ-նաւուրն էր կարծեմ։ Մարտ 29ին երգա-հանդէս մը ունէր քաղաքիս «Մալիպրան» սրահին մէջ։ Նոյն օրը, առաւօտեան հե-ռաձայնով կը հաղորդէր իր պանդոկէն թէ կը փափաքի այցի գալ վարժարան։ Հ. Յարութիւն Վրդ. եւ աւարտական-ներէն մի քանի ուսանողներ անմիջապէս փութացին հոն եւ ղինք առաջնորդեցին վարժարան, ուր սեղանակից եղաւ մեզի եւ մինչեւ ուշ ատեն մեր մէջ մնաց, ըլ-արձացնելով տղաքը հայերէն մաքուր խօսելու իր չեչտուած ջանքովը, ունկն-դրելով, ի պատիւ իրեն յանկարծաբան-ուած վարժարանիս «Անի» նուագա-խումբին երգերն ու նուագները եւ հրա-փիրելով մեծերը իր երգահանդէսին։ Եր-գահանդէս մը որ հայկական ջերմ երե-կոյթի մը երեւոյթն առած էր։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ.— Տարուան մը ծանր աշխատանքէ եւ մանաւանդ խիստ քննութիւններէ վերջ, ժամը հա-սած էր քաղելու անոնց արդիւնքը։

Կիրակի, Յունիս 17ին, ծնողքներէն շատեր հասած էին արդէն, հեռաւոր Թեհրանէն, Աթէնքէն, Միացեալ Նա-հանգներէ ն եւ Սպանիայէն։ Առա-ւօտեան ձայնաւոր պատարագէն վերջ ներկաները կ'ուղղուէին ճաշասրահ ուր պատուոյ տեղ գրաւած էին 13 շրջանա-ւարտները, շրջապատուած իրենց դաս-տիարակներով, ծնողքներով եւ բարձրա-գոյն կարգերու ընկերներով, որոնք կը կատարէին նաեւ սպասարկութիւնը։ Ե-ղան սրտաբուխ բաժակաճառեր, Տեսուչ Վրդ.ի եւ ծնողքներու անունով։

Երեկոյեան ժամը 5ին իտալական եւ վարժարանիս քայլերգներով սկսաւ կա-ճառական հանդէսը, նախագահութեամբ Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբ-բահայր՝ Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեանի։ Ապա Հ. Յարութիւն Վ. Պզտիկեան, Ու-սումնապետը կարդաց տարեկան տեղե-կատուութիւնը, որմէ վերջ տեղի ունե-ցաւ մրցանակաբաշխումը. իւրաքանչիւր դասարանէ վարձատրուեցան առաջին եւ երկրորդ հանդիսացողները եւ հայերէնի (լեզու, պատմ., գրականութիւն) լաւա-գոյնը։

Երկրորդ բաժինը վերապահուած էր գեղարուեստական ելոյթներու։ Բացումը կատարեց Օր. Սոնիկ Զաքըրեան, սքան-չելիօրէն մեկնաբանելով Ռավէլի Ռափ-սոտին, ընկերակցութեամբ դաշնակա-հար Տանիէլ Ռոյի։ Ապա ժան Անսըրլեան Արմենց իր հրապուրիչ ձայնովը դիւթեց ներկաները երգելով Կոմիտասի Կռունկը, Քելէ քելէն, Կանաչեանի «Ալվարդի ե-րազը» եւ Անոյշ օփերայէն՝ Սարոյի ա-րիան, Մանուկ Մինլաեան արտասանեց Թէքէեանի «Հայ լեզու»ն, եւ Արի Յով-սէփեան՝ Վարուժանի «Հացին երգը» (իտալերէն)։ Վարժարանի խմբերգը ըն-կերակցութեամբ «Անի» նուագախում-բին կատարեց «Իմ հեռաւոր հայրենիք», «Երեւան–Էրեբունի» եւ «Կիլիկիա» եր-գերը։ Փոքրիկն Անարէ Խաչիկեան ար-տասանեց Շիրազի «Սփիւռքի Հայու-թեան», Վաչիկ Շահնազարեան՝ Էլուա-րի «Ազատութիւնը» (ֆրանսերէնով) եւ Սերգէյ Թոմասեան Թումանեանի «Հին օրհնութիւնը». ապա 13 շրջանաւարտ-ները ստացան իրենց վկայականը՝ Աբբա-հօր ձեռքէն, որուն յաջորդեցին հրա-ժեշտի խօսքեր՝ հայերէն (Մկրտիչ Տէն-տոյեան) եւ իտալերէն (Օնիկ Գալըպ-ճեան). հուսկ խօսք առաւ Տեսուչ Հ. Վարդան Վ. Քէչիչեան, իր յուզումը հա-ղորդելով բոլոր ներկաներուն եւ մաղ-թելով որ այս առաջին կարեւոր հանգըր-ուանէն վերջ, անոնք կանգ չառնեն կեան-քի որեւէ դժուարութեան առջեւ եւ անվե-րապահ ծառայեն հայ ժողովուրդին ուր որ ալ գտնուելու ըլլան որպէսզի արդա-րացնեն իրենց խղճին եւ ազգին առջեւ «Մխիթարեան աշակերտ» որակումը։

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ծանօթ է բոլորիդ այն աղէտը, որուն ենթարկուեցաւ «Արարատ օրաթերթը։

Ակնթարթի մը մէջ, քարուքանդ եւ հրոյ ճարակ դարձաւ տպարանն ու խմբագրատունը։ Քառասուն եւ երկու տարուան տքնաջան աշխատանքով ու զոհա-բերութեամբ իրականացուած վաստակ մը կը փոշիանար երկվայրկեանի մէջ, մոխ-րացնելով ամէն բան, մեքենաներէն սկը-սելով մինչեւ յետին իրը չխնայելով թերթի հաւաքածոներուն, գրադարանին ու անտիպ ձեռագիրներուն, որոնց կո-րուստը նիւթականով կարելի չէ գնահա-տել դժբախտաբար։

Հայ մամուլի տարբեր օրկաններու շար-քին, «Արարատ»ին վերապահուած էր ուրոյն առաքելութիւն մը, որ ընդմիջ-ուած է այսօր, գոյացնելով բաց մը մեր ազգային կեանքին մէջ։ Խափանուած եւ վիրաւոր մամուլը հարկ է, որ վերա-կանգնի եւ շարունակէ իրեն վիճակուած անփոխարինելի առաքելութիւնը։ Այս-պէսով արժանի վարձատրութիւն մը ըն-ծայուած պիտի ըլլայ ժողովրդանուէր մամուլին։ Կարելիութիւն պիտի տրուի որ ան մնայ հետեւողական ազգային, լիբանանեան հայրենիքին, քաղաքական տեսլականներուն իր ծառայութեան մէջ։ Ինքզինք գնահատուած պիտի զգայ աւելի քան չորս տասնամեակներ անսակարկօ-րէն ազգին մատուցած իր զոհաբերու-թեանց փոխարէն։

Նկատի ունենալով, որ «Արարատ»ը ծառայած է ամբողջ Հայութեան, իր վե-րականգնումն ալ կը նկատուի համազ-գային պարտաւորութիւն եւ առաջադ-րանք։

Արդէն իսկ կազմուած է «Արարատ» օրաթերթի Վերականգնումի Կեդրոնական Մարմին մը, մեր համայնքի ներկայա-ցուցիչներէն բաղկացած, որ նպատա-դրած է օրկանին ժամ առաջ վերահրա-տարակութիւնը նախ, ապա՝ զայն օժ-տելը սեփական նոր տպարան – խմբա-գրատունով։

Մարմինը մշակած է ծրագիր, ըստ ո-րուն, պիտի կազմակերպուի հանգանա-կութիւն՝ Լիբանանի եւ տարբեր գաղութ-ներու մէջ, համասփիւռքեան տարողու-թեամբ։ Պիտի դիմուի մեր ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, բոլոր հայորդիներուն, որոնք կը հաւատան հայ մամուլի կեն-սական դերին։ Պիտի հրաւիրուին բոլորը, համեստագոյնէն մինչեւ ամէնէն օժ-տեալը, որ իրենց լուման ներդնեն ազ-գաշէն այս նախաձեռնութեան, որպէսզի համաժողովրդական օրինակելի ձեռնար-կի վերածուի երախտաշատ օրկանին վե-րահրատարակութիւնը։

Հայ մամուլի վաստակաւոր օրկանին դէմ գործուած այս խափանարարութիւնը համընդհանուր ցասումի արժանացաւ։ Տիրող սրտցաւութիւնն ու կորուստը օր առաջ դարմանուած տեսնելու մաղթանքն ու տրամադրութիւնը, որոնք կուգան Հա-յութեան բոլոր հատուածներէն ու լիբա-նանեան մամուլի ընտանիքէն, կը գօտե-պնդեն մեզ ու կը յուսադրեն, որ բարի ցանկութիւնները պիտի առարկայանան շուտով եւ առաջադրուած նպատակն ալ մօտ ատենէն յաջողութեամբ պսակուի։

Ուստի, ներկայ կոչով կը դիմենք հա-մայն Հայութեան, անոր բոլոր խաւերուն անխտիր, որ վերստին ապացուցանեն ի-րենց ազգային բարձր գիտակցութիւնն ու նուիրումի ոգին։ Թող ոչ ոք անմասն մը-նայ ձեռնարկէ մը, ուր ընծայաբերումի քանակին մեծութեան չափ ու աւելի կա-րեւոր է բոլորին մասնակցութիւնը՝ իր բարոյական նշանակութեամբ։

Տուէք լիաբուռն, սրտաբուխ ընծայու-մով եւ միահամուռէն։ Նոյնիսկ առանց հանգանակիչ մարմնի դիմումին սպա-սելու։ Ձեզի հետ մասնակից դարձուցէք ձեր շրջապատը։

Վերականգնենք «Արարատ»ը ազգո-վին։ Քանդումի եւ աւերումի ընդհանուր մթնոլորտին մէջ՝ վերականգնումը Հա-յուն քաղաքակրթութեան մակարդակին եւ շինարար ոգիին լաւագոյն վկայու-թիւնը պիտի կազմէ։

Վերականգնելով «Արարատ»ը, Հա-յութիւնը ինքզինք է որ պատուած պիտի ըլլայ։

«ԱՐԱՐԱՏ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ
ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ԸՆԴՀ. ՄԱՐՄԻՆ
ՊԷՅՐՈՒԹ

Կը խնդրուի արտասահմանի հայ մա-մուլէն՝ արտատպել։

×

«Արարատ» օրաթերթի Վերականգնու-մի Կեդր. Մարմինը ունի հետեւեալ կազմը

Նախագահ՝ Պր. Արա Երեւանեան
Փոխ նախագահ՝ Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան
Ատենապետ Տոքթ. Արշակ Գազանճեան
Փոխ ատենապետ Պր. Վարդեվառ Տէր-Գալուստեան
Քարտուղար Պր. Վահրիճ Ճէրէճեան
Գանձապահ Պր. Բիւզանդ Կիլիկեան
Հաշուապահ Պր. Յակոբ Պէրպէրեան
Իրաւական խորհրդատու՝ Մէթր Նու-պար Թուրսարգիսեան
Խորհրդականներ՝ Պ. Պ. Օննիկ Ճամ-պուլեան, Սարգիս Սարգիսեան, Տիգրան Ագլեան, Մելքոն Սէֆէրեան, Պերճ Տէր-Պօղոսեան, Հայկարամ Գույըճեան։

ԴՊՐՈՑԷ ԴՊՐՈՑ

ՊԼՈՎԴԻՒԻ Մշակութային տան սրա-հին մէջ տեղի ունեցած է նուագահան-դէս մը, կազմակերպութեամբ «Երեւան» միութեան վարչութեան եւ մասնակցու-թեամբ պետական Երաժշտական դպրոցի աշակերտութեան։ Տասնութ մանուկներ՝ ջութակի, թաւջութակի, դաշնակի եւ սրինգի վրայ, նուագած են հայ, ռուս եւ եւրոպացի դասական եւ արդի երա-ժիշտներու գործերը։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

«Մեր այն Թագաւորը որ կը կոչուէր Արգար, Գագիկ կամ Խոսրով, հաւաքեց իր երկրին բոլոր այն անձերը որոնց հա-մար կ'ըսէին թէ խելացի են, իմաստուն, պայծառատես եւ լուսամիտ։ Հաւաքեց բոլորն ալ ու ջարդեց։ Հայը չա՛տ իմաս-տուն մարդ ունէր. ատոր համար օրե՛ր, օրե՛ր, օրե՛ր ջարդեց – բոլորն։ Յետոյ պահանջեց որ Ազգային Երգ մը գրուի։ Ամէն ոք եկաւ ու երգեց իր երգը. չհա-ւանեցաւ ոչ մէկին, որովհետեւ խուլ ըլ-լալուն լաւագոյն հասկացողութիւնը ու-նէր։ Այն ատեն մղեց անվերջանալի պա-տերազմներ, թշուառացուց, տառապե-ցուց եւ արիւնեց իր ազգը երկա՜ր, եր-կա՜ր տարիներ, մինչեւ որ օր մը մեծ Երգը պայթեցաւ բոլոր բերաններէն նոյն զմայլելի՛, վսեմագո՛յն վանկերով։ Այ-սինքն մէկ վանկով — «ՄԵՆՔ»։

«Յաջորդ Թագաւորը որ կը կոչուէր Արգար, Գագիկ կամ Խոսրով, կոյր էր։ Ան կը բնակէր բարձր սարահարթի մը վրայ կառուցուած մեր պալատը, որուն առջեւ իր մայրաքաղաքը կը խորանար երկու լեռնաշղթաներու կազմած հովի-տին մէջ։ Երբոր արշալոյսը ծիրանի կու տար լեռներու շրջագիծին, հովիտը կը լեցուէր մշուշով, անթափանց մշուշով մը որ կարծես բամպակի ծով մը ըլլար։ Պալատին մարմար սանդուխներէն իջնե-լով Թագաւորը իր սրօրը կը լծէր ու կը մտնէր այդ դաշտին մէջ։ Երկա՜ր, եր-կա՜ր ակօսներ կը բանար մշուշին վրայ, եւ ճակատը արշալոյսին՝ բուռ բուռ կը ցանէր ձիւն ակօսներուն մէջ ներքին ձայ-ներ եւ լռութիւն... Վարը դեռ քնացող իր զաւակներուն համար բուռ բուռ ձայ-ներ, ներքին ձայներ եւ լռութիւն։

«Ըսի թէ կոյր էր ան. եւ որպէսզի լաւ տեսնէ, իր ամբողջ գահակալութեան ըն-թացքին թռչնիկի մը երկու պզտիկ թեւերը անցուց իր ականջներուն։

«Իր որդին սակայն, որ կը կոչուէր Արգար, Գագիկ կամ Խոսրով, սիրեց Գե-ղեցիկը։ Հրամայեց որ իր մարդիկը մըտ-նեն ամէն տունէ, ամէն օճախէ ներս եւ սպաննեն այդ ընտանիքին է՛ն սիրական անձը, հայր, մայր թէ որդի։ Ամբողջ երկիրը եղաւ սգաւոր, զմայլելի, վեհ, ազնուադրոշմ։ Մաքրութի՜ւն, մաքրու-թի՜ւն։ Ծնան հանճարներ, ծնան մար-դիկ։ Այդպէս է որ մէկը հայկական տա-ռերը մոռցաւ եւ այդպէս է որ մէկը Թա-գուհիին ծնրակապը փրցուց իր ակռա-ներով։

«Թագաւորը չհաւնեցաւ իր քաղաքնե-րուն, անոնց բթամատներուն, շուրջի ակ-նարկներուն – Հրամայեց որ անմիջապէս նորոգութիւններ սկսին ամպերու վրայ։

«Հրամայեց որ ամէն ոք իր ամէնօրեայ աղօթքը պոռայ, կանայի գուլպաներու մէջ միայն։

«Հրամայեց որ կարաւանները հանգըր-ուանի մը մօտեցած ատեն իրենց գնացքը արագացնեն, որպէսզի ոչ մէկ ճամբորդ հասնի իրենց։

«Հրամայեց որ իր հպատակներէն ոչ մէկը նայի երջանկութեան յետոյքին։

«Հրամայեց որ նաւերը մեկնելով հոսկէ հասնին հոն, սակայն կայմերու վրայ միայն առագաստ պարզուի։

«Հրամայեց որ մարդիկ պտըտին խըց-հաններով եւ չնստին բնաւ սանդուխներու վրայ։

«Հրամայեց որ կիները ծնին զաւակներ, սակայն այդ զաւակները աշխարհ մտած ատեն չիյնան իրենց ծունկերուն վրայ։

«Հրամայեց որ ոչ ոք չսկսի հաշուել հա-րիւրմէկէն մեկնելով։

«Հրամայեց որ ոչ ոք ամպ մը չդնէ լուսինին շուրջ եւ չլայ, եւ չխնդայ։

«Այլ միայն, բայց միայն... Boy, Boy..

« – Դո՛ւն, Հայո՛ւ լակոտ, դուն ամէնէն շուտը կը փոխուիս անասունի, եթէ օր մը իսկ մնաս առանց վիշտի։ –

« ...Boy, Boy, cocktail!»

(67 – Շար.)

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկին Նազիկ Բարսեղեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Շողիկ Բարսեղեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռիչար եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Բարսեղեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 4ի առաւօտեան ժամը 8ին, 63 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յուլիս 6ին ժամը 16ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Շաթուէն Տէր եւ Տիկին Յարութիւն – Ստեփան Փանոսեան իրենց բարեկամներէն՝ Նշան Կիւլիստանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Փր. կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Փ. «Յառաջ»ին:

Սիսակ Սիսլեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեան (Վալանս) իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Արշալոյս Սիսլեանի եւ Օր. Սեդային եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Փր. Կրթնոպլի դպրոցին եւ 100 Փր. «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Տեսչութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ՝ որ շնորհիւ խումբ մը ազգանուէր նախկին աշակերտներու զոհողութեան, վարժարանի մէջ 40 կիսաթոշակ աշակերտի տեղ կը տրամադրուի (գիշերօթիկ կամ ցերեկօթիկ), 1979 – 1980 ուսումնական տարիէն սկսեալ:

Ֆրանսահայ գաղութի տնտեսապէս չափաւոր ծնողքներ, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ այս նպաստէն, եւ կիսաթոշակ արձանագրել դպրոց իրենց զաւակները, փութով դիմեն Տեսչութեան:

ՄԻԱԿ ՊԱՅՄԱՆ.— Ներկայացող թեկնածուները պէտք է ըլլան բարեբեկիրթ, ազգասէր, աշխատասէր:

Collège Arménien Samuel-Moorat
26, Rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 534-68-28

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

կը նուիրեն

ՓԱՐԻԶ.— Տիկին Պերճուհի Միրաքեան 100 Փրանք:
ՓԱՐԻԶ.— Համակիր մը 100 Փր.:
ՔԼԱՄԱՐ.— Պ. Սարխոշեան 40 Փր.:

Հ.Մ.Ը.Մ. ՓԱՐԻԶԻ – ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ԵՂԱՆԱԿԻ ՓԱԿՄԱՆ ՃԱՇ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԸՆԴՀԵՐԱՑԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Շաբաթ, Յուլիս 7, երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

17, Rue Bleue, 75009 PARIS

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 Փր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

L'U.G.A.B. DE PARIS
organise

un grand voyage culturel en ARMENIE

du 7 au 22 Septembre
2 jours à MOSCOU,
3 jours à LENINGRAD
11 jours en ARMENIE

Séjours en hôtels de première classe
Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni-Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.

Frais de participation : 3900 F.
Moins de 35 ans : 3.650 F.

Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :
11, Sq. Alboni, Paris 16e
Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet
et ensuite à Mme H. Kutnérian
Tél. : 964-74-81

ՃՇԴՈՒՄ

Տիկին Կիւլիստանի նուէրներու ցանկին մէջ Լուսեանի յատկացուած գումարը՝ 500 է (ոչ՝ 400):

Pelerinage en Armenie organisé par l'union compatriotique de Daron de Marseille

Du 3 au 16 AOUT
DEPART ET RETOUR A MARSEILLE
Prix par personne MARSEILLE-MARSEILLE 3650 F.
Date limite d'inscription 5 Juillet 1979

PRIX COMPRENANT :
Le transport aérien — la pension complète, Hôtel 1ère Classe, ARMENIA — Les excursions quotidiennes, les frais de visa, l'assurance, rencontre avec les Mechetzi d'Arménie.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :
MARSEILLE : M. ANTRANIK SARKISSIAN
22, Avenue de Gascogne -13015 MARSEILLE — Tél. : 60-76-02
M. JACQUES BOGOSSIAN
Tél. : 93-59-04 (le soir seulement)
LYON : M. DEMIRDJIAN MAURICE
11, Rue Robespierre, 69150 DECINES — Tél. : 49-13-72
PARIS : SONIA COUMRYANTZ OPTIMA - TOURS (Agence agréé Intourist)
67-69 Rue Quincampoix, 75003 PARIS — Tél. : 274-27-20
LIC. A. 946

COMITE D'ORGANISATION
DU PELERINAGE

PELERINAGE et PROCESSION de Saint Gregoire l'ARMENIEN à BONDAROY

Près PITHIVIERS

La traditionnelle Procession de Saint Grégoire, après huit siècles de vie et 19 ans d'interruption, reprend Dimanche 8 Juillet, sous la présidence de Mgr Séropé Akelian, de la Congrégation Mekhitariste de Venise, Père Supérieur du Collège Arménien de Sèvres.

Tous nos compatriotes sont cordialement invités à participer à ce pélerinage et à cette procession destinés à devenir, dans les années qui viennent, une manifestation franco-arménienne de première importance.

Pour tous renseignements, s'adresser à M. Henri DAMADIAN, Secrétaire Générale, A.A.A.S., 77 Rue Lafayette, 75009 Paris, Tél. 899-06-18 ou 343-53-26

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մարսէյլի Կ ապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է Յուլիս 13ի գիշերը, ճամբորդութիւն մը դէպի Կապ. Խաչի կայանը, Պելֆոնթէն:

Օրուան ճաշը կը պատրաստուի Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու կողմէ: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ, հեռ. 50.15.09,

Բացի Երեքշաբթիէն ամէն օր ժամը 13.30էն սկսեալ:

Mme Frangulian, 32 Rue de la République, Tél. 91-51-51 ou 68-02-84
Mme Hototian, 13 Bd. Cazoran
Tél. 66-28-33
Mme Saradjian, 3 Bd. Benedictines
Tél. 93-67-97
Mme Kouyoumdjian, 71 Rue Paul Coxe les Micocouliers Bt 3, Tél. 60-11-39
Ճամբու ծախք 150 Փր.

restaurant ՌԵՍԹՈՐԱՆ
EREVAN ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES
ORGANISE UN

PELERINAGE aux EGLISES et MONUMENTS ARMENIENS de ROUMANIE

DU XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles
Animé par Gérard STEPHANESCO

avec la participation de hautes personnalités religieuses, des parlementaires ainsi que la Télévision qui réalisera un reportage à cette occasion.
Facultatif : Semaine supplémentaire les plages de la Mer Noire.

Renseignements et Inscription :

BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

LIC. A. 1037

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր բոլոր անդամ – անդամուհիներով խորին ցաւակցութիւններ յայտնել այրի Տիկին Ագնիւ Սուլպայի, իր ամուսնոյն՝ Ալպէր Սուլպայի մահուան առթիւ, նոյնպէս իր զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պ. Յարութիւն Զուլհակեան 1000 Փ., Կարպիս Մկրտիչեան 200, Վահրամ Նալպանտեան 100, Տիկին Մարի Պաղտասարեան (դպրոցին) 100 Փր., Տիկ. Պայծառ Էքսիճեան (դպրոցին) 50 Փր.:

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.
54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.420
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.420

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ երեք հոգի, ձախ տարբեր կազմակերպութեանց անդամ, սպաննուած են տարբեր միջադէպերու ընթացքին, Երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի: Կը թուի թէ այս սպանութիւնները կապ ունին անցեալ շաբթուան ծայրայեղ աջ Թիւրքէշի կուսակիցներուն դէմ կատարուած եղեռնափորձին հետ («Յառաջ», Յուլիս 3): Զոհերու մէջ կայ նաեւ Հալքի մէկ անդամ: Պոլսոյ մէջ ալ ոստիկանական զինդի մը պետն է Աթէշլի որ վիրաւորուած է հինգ անծանօթներու կողմէ կատարուած մահափորձի մը ընթացքին:

ԱԼԺԷՐԻ հասած լուրերու համաձայն, Պէն Պելլա բոլորովին ազատ արձակուած չէ, այլ բանտի եւ բանտարկութեան ձեւը փոխուած է: Արդարեւ, ուրիշ վիլլա մը փոխադրուած է, Ալժէէն 300 քիլոմեթր հարաւ – արեւելք եւ կրկին ոչ ոք կ'ընդունի: Կ'ըսուի սակայն թէ ինք չուզեր, բայց ապահով ալ չէ որ կրնայ: Արդէն ժամուն ալ, ազատ արձակումի մասին չի խօսիր, այլ կացութեան «ընդլայնումի»...:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ եւ Քամպոճի գաղթականներու ողբերգութիւնը կը շարունակուի եւ ոչ ոք ի վիճակի կը թուի բան մը ընելու: ՄԱԿը անգամ մը եւս իր անկարողութիւնը ցոյց կուտայ: Վիէթնամ, որ տապալեց Քամպոճի Կարմիր Խմերներու վարչակարգը, փոխանակ այդ առթիւ աւելի մարդկային եւ նպաստաւոր դիմագիծով մը ներկայանալու, կրնայ նոյն – խել այս ձեւով գացողը փնտռել տալ, ինչ որ քիչ բան ըսել չէ: Եւ ըսել թէ, իրենք էին որ, իրաւացի կերպով, նախորդներուն բարբարոսութեան մասին կը խօսէին արդարացնելու համար իրենց միջամտութիւնը: Գալով Ժընեւի ժողովին, ոչ ոք կը հաւատայ որ բանի մը ծառայէ: ՄԱԿը դեռ կը ճանչնայ Փոլ Փոթի վարչակարգը, ուրեմն չի կրնար հրաւիրել Քամպոճի նոր պատասխանատուները:

ԹԷՀՐԱՆԻ յեղափոխական կառավարութիւնը սկսած է ամբողջացնել ճարտարարուեստի իր ազգայնացումները: Նորերը կը վերաբերին նաւային, մետաղագործութեան, օդանաւային ճիւղերուն, եւ առաւելաբար կը պատկանին ամերիկեան կամ արեւմտեան ընկերութեանց:

ՍՈՒԴԱՆԻ նախագահը Ասատ Ալժէէն Դամասկոս վերադարձած է, խօսակցութիւններէ ետք նախագահ Շատլի Պէն – Ճետիտի հետ, գլխաւոր նիւթ ունենալով Իսրայէլ – Եգիպտոս հաշտութեան դաշինքը:

ԼՈՆՏՈՆԻ փողոցներու մէջ ծայրայեղ աջ տարրեր ցոյց մը ըրած են իրենց ընդդիմութիւնը արտայայտելու համար գաղթական ընդունելու ծրագրին: Պէտք է ըսել որ ընդհանուր ձեւով արեւմտեան երկիրները շատ իրար անցած չեն գաղթականներ ընդունելու համար եւ առնելու պարագային ալ կ'ընեն կաթիլ առ կաթիլ դեղ առնելու պէս: Այսպէս օրը 1000 գաղթական կը հասնի Ինտոնեզիա եւ Ճաքարթայի կառավարութիւնը կ'ընդունի այն պայմանաւ որ բարգաւաճ երկիրները աւելցնեն իրենց օժանդակութիւնը թրանզիթի կայաններ շինելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (Արմէնփրէս Յունիս 29–Յուլիս 3)

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ

Ակսել Բակունցի ծննդեան 80ամեակին նուիրուած գիտական նստաշրջան մը տեղի ունեցած է Հայաստանի Մ. Աբեղեան Գրականութեան Հիմնարկին մէջ: Բացումը կատարելով նստաշրջանին, Հիմնարկին տնօրէնը՝ Եդ. Ջրբաշեան, Ա. Բակունցը բնութագրած է իբրեւ խորհրդահայ գրականութեան մեծագոյն վարպետ, որ իր ստեղծագործութեան շատ մը կողմերով եւ աւանդութիւններու կենսունակութեամբ եղաւ Եղիշէ Չարենցի զուգակշիռ երեւոյթը արձակի մէջ: «Բակունցի արձակի նշանակութիւնը» նիւթին շուրջ խօսած է Սուրէն Աղաբաբեան համգամանօրէն վերլուծելով խորհրդահայ գրականութեան հիմնադիրներէն մէկուն գործը եւ ցոյց տալով այն անջընջելի հետքը, զոր Բակունց թողուցած է հայկ. արձակի զարգացման վրայ: Ռաֆայէլ Իշխանեան «Բակունցի ստեղծագործութեան բարոյական հիմունքները» նիւթին շուրջ զեկուցում մը կարդալով նշած է, թէ Բակունցի գործերուն բարոյական հիմքը կը կազմէ մարդուն նկատմամբ սիրոյ մեծ զգացումը: Մարդասիրական ոգիով տոգորուած են իր երկերը, սկսած հին շրջանի գործերէն: 1918ին Բակունցի գործերը հակապատերազմական ուղղութիւն ունէին: Անոր ստեղծագործական կեանքի երկրորդ շրջանը կը սկսի 1924էն եւ իր երկերուն նիւթը կը դառնայ հայկ. գիւղի կեանքը: Նիւթն ու թեման կը փոխուին, բայց բարոյական հիմքը՝ սէրը դէպի մարդը, կը մնայ: Պիոն Ցակոբեան, որ հանդէս եկած է «Բակունցը Խ. Աբովեանի ստեղծագործութեան մեկնաբան» զեկուցումով, նշած է թէ Աբովեանի անձն ու գործը յատուկ բանալի եղած են Բակունցի համար՝ հասկնալու իմացական ու քաղաքական պատմութեան կարգ մը բարդ խնդիրները: 30ական թուականներու սկիզբէն, երբ նոր շրջադարձ մը կը սկսի Բակունցի ստեղծագործական կեանքին մէջ, երբ ան յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ պատմութեան հարցերուն եւ պատմական թեմաներուն, Աբովեանի կեանքը կը դառնայ իր քննութեան նիւթը: Բակունց Աբովեանին անդրադարձած է թէ՛ իբրեւ արուեստագէտ, թէ իբրեւ գիտնական հետազօտող: Վազգէն Ղազախեցեան նոր յայտնուած փաստաթուղթերու հիման վրայ ցոյց տուած է Ակսել Բակունցի գործունէութեան քիչ ուսումնասիրուած կողմերը: Դասախօսը հրապարակած եւ մեկնաբանած է դիւաններու մէջ յայտնաբերուած բազմաթիւ նիւթեր, որոնք առաւելապէս կ'առնչուին գիւղատնտես Բակունցի գործունէութեան, ինչպէս նաեւ գրագէտին կեանքի այլ մարզերուն: Փաստաթուղթերը զեկուցումներ են, ելոյթներ, հաշուետուութիւններ, պաշտօնական գրութիւններ, դիմումներ, նամակներ, որոշումներու եւ բանաձեւերու նախագիծեր, հեռագիրներ ու մակագրութիւններ, եւայլն:

×

ՇԷՅՔՍՓԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Շէյքսփիրագիտական կեդրոնի աշխատողները աւարտած են մեծ թատերագրի երկերու հայերէն ամբողջական հաւաքածոյի տպագրութեան պատրաստութեան գործը: Տասը հատորներէն առաջինը լոյս կը տեսնէ մօտ ատենէն՝ Երեւան: Մօտ քսան տարի առաջ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային առընթեր ստեղծուած շէյքսփիրագիտական կեդրոնը լայն կապեր ունի շատ մը երկիրներու նոյնանման կազմակերպութիւններու հետ: Հոն հրատարակուող «Շէյքսփիրական» տարեգիրքին մէջ կը զետեղուին խորհրդային եւ արտասահմանի արուեստագէտներու, գրողներու եւ թատերագէտներու աշխատութիւնները: Կեդրոնի գրադարանը ունի զանազան տեղերէ ստացուած 3000է աւելի գիրք՝ Շէյքսփիրի երկեր, իրեն մասին հետազօտութիւններ տասնեակ լեզուներով: Մեծ արժէք ունին շէյքսփիրագիտական կեդրոնի հիմնադիր Ռուբէն Զարեանի աշխատութիւնները: Ցատկապէս իր «Շէյքսփիրի հետ» վերջին աշխատութիւնը կ'ընդգրկէ շատ մը ուսումնասիրութիւններ, որոնք լոյս տեսած են Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ: Անոնց մէջ կը վերլուծուին Հայ համբային մտքի զարգացման վրայ Շէյքսփիրի գործերուն ազդեցութիւնը, անոր թատերախաղերուն թարգմանութիւններն ու բեմադրութիւնները Հայաստանի մէջ: Ռ. Զարեանի «Շէյքսփիրը եւ Հայերը» աշխատութիւնը դարձած է շատ մը շէյքսփիրագէտներու փնտռած գիրքերէն մէկը:

×

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ ՎՐԱՑԵՐԷՆ

Վրաստանի «Մերանի» հրատարակչութիւնը վրացերէն լոյս ընծայած է Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւններու հատընտիրը՝ «Եղիցի լոյս» խորագրով, որով Վրաստանի մէջ հիմը դըրուած է «Հայ գրականութեան գրադարան» մատենաշարին: Բանաստեղծին վրացերէն անդրանիկ հաւաքածոն, զոր թարգմանած է Գիվի Շահնազար, մեծ արձագանգ գտած է վրացի հասարակութեան մօտ: Թարգմանիչը ընտրութիւն կատարած է Սեւակի «Եղիցի լոյս» եւ «Մարդը ափի մէջ» հատորներէն: «Պարոյր Սեւակ իմ ամէնէն սիրելի հայ բանաստեղծներէն է, ըսած է Գիվի Շահնազար: Երբ հրապարակ ելաւ իր վրացերէն անդրանիկ հաւաքածոն, ինծի այնպէս կը թուէր որ կրնամ հանգիստ շունչ քաշել, պարտականութիւնս կատարած համարել: Բայց այդպէս չեղաւ: Պարոյր Սեւակ դարձած է իմ մնայուն գործը, եթէ ուժերս ներեն եւ ընթերցողները ընդունին իմ թարգմանութիւնները, մտադիր եմ շարունակել գործս: Իր «Եռաձայն պատարագ»ը եւ «Անլռելի զանգակատունը» եւս պէտք է հնչեն վրացերէն»:

Գիվի Շահնազար աւարտած է Թիֆլիսի պետական համալսարանի հայագիտութեան բաժինը: Իր ուսուցչի՝ Փրոֆ. Լեւոն Մելիքսէթ – Բէկի խորհուրդով, Շահնազար սկսած է հայերէնէ թարգմանութիւններ կատարել: Առաջին անգամ իր շնորհիւ վրացերէն հնչած է Միքայէլ Նալբանդեանի «Ազատութիւն»ը, որմէ ետք ան թարգմանած է Սայաթ – Նովայի, Չարենցի, Թումանեանի, Աւ. Իսահակեանի, Նահապետ Քուչակի եւ այլ գրողներու բանաստեղծութիւնները: Ներկայիս կը թարգմանէ Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան»ը: Վրաստանի մէջ կայ թարգմանիչներու խումբ մը, որուն շնորհիւ հայ գրականութեան լաւագոյն նմոյշները կը թարգմանուին վրացերէնի: Յիշենք քանի մը անուններ՝ Յովհաննէս ու Հրաչիկ Դաւթեան, Սուրէն Աւչեան, Յովհաննէս Կարայեան, Գիվի Շահնազար, Ջեգուա Մեդուլաշվիլի, Մամիկոն Թադէոսեան եւայլն, որոնք վրացերէնի թարգմանած են Խաչատուր Աբովեանի, Նար – Դոսի, Մուրացանի, Իսահակեանի, Թումանեանի, Դերենիկ Դեմիրճեանի, Հրանտ Մաթեւոսեանի, Վարդգէս Պետրոսեանի եւ այլ գրողներու գործերը:

×

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ»Ը ԼԵՀԵՐԷՆ

Վարշաւայի մէջ լոյս տեսած է «Սրտամօտ բանաստեղծութիւններ» խորագրով հաւաքածոյ մը, որուն մէջ տեղ գտած են ռուս, ուկրանական, բելոռուս ու լատվիական գրական գոհարներու կարգին նաեւ հայկական ժողովրդական դիւցազնավէպը՝ «Սասունցի Դաւիթ»: Թարգմանութիւնները կատարած է Ի. Սիրիցկի:

Ամերիկացիք և մանաւանդ Աւստրալիացիք կը նմանին, կ'ըսէ լրագրող մը, մարդոց որոնք երբ մէկը ծովին մէջ խեղդամահ կ'ըլլայ, օգնութեան հասնելէ առաջ կը հարցնեն թէ ակռայի խոզանակ ունի՞: Միացեալ Նահանգները որոնք գըլխաւոր պատասխանատուներն են ստեղծուած ողբերգութեան, բարեհաճած են 10 հազար գաղթական ընդունիլ ամիսը, փոխանակ 7000ի, բայց Մալեզիա եւ Թայլանտ կը խորհին թէ Ուաշինկթըն հարկ եղածը չըներ: Ֆրանսա քոթայէ դուրս որոշած է 5000 գաղթական ընդունիլ, ասոնց 160ը Շաբաթ օր Փարիզ պիտի հասնին: Չինաստան ալ ծանրօրէն դատապարտած է Հանոյի «գաղթականի արտածման» քաղաքականութիւնը, զայն բաղդատելով Հիթլէրի հալածանքին Հըրեաներու դէմ:

ՅՈՒԼԻՍ 14ի տողանցքը տարբեր պիտի ըլլայ այս տարի խնայողութեան համար: 161ի տեղ միայն 90 օդանաւ եւ թռան կը մասնակցին և նոյն համեմատութեամբ պիտի զեղչուի նաեւ հրետանիի մասնակցութիւնը: Այս տարի տողանցքը տեղի պիտի ունենայ Պաստիյէն Ռեփիւպլիք:

«ԴԱՐՈՒՍ ՅՐԴ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Այս խորագրին տակ, Անտրէ Ֆոնթէն, Մոնտի Յուլիս 6ի թիւին մէջ, կը ծանրանայ Խմերներու ցեղասպանութեան վրայ, յիշելէ ետք՝ «Հայաստանի Խորհ. Հանրապետութիւնը ծնաւ թրքական ցեղասպանութենէն, Իսրայէլի Պետութիւն մը ծնաւ նացի ցեղասպանութենէն, ոչինչ կ'ապահովէ, որ Խմեր Պետութիւնը վերապրի դարուս Գ. ցեղասպանութենէն», երկարօրէն կը վերլուծէ ներկայ ողբերգութիւնը:

à la découverte des Arméniens de Lehasdan

NDLR. — Jeune journaliste de talent, collaboratrice de la presse belge, Anne-Marie Mouradian vient de faire un séjour en Pologne. Elle nous en rapporte l'excellent papier que nous publions ci-dessous. La Communauté Arménienne de Pologne a toujours servi d'exemple symbolique du phénomène d'assimilation. Aussi, à notre grand intérêt se mêleront une amère nostalgie et un serrement de cœur, quand au long des lignes qui suivront, nous l'accompagnerons à la recherche de ces Arméniens, perdus sous des noms comme Abramowicz, Doniguewicz ou Axenowicz...

Le titre est de la rédaction.

Devant séjourner huit mois à Varsovie, je résolus de mettre l'occasion à profit pour y rencontrer des compatriotes. Les Arméniens, avais-je entendu dire, ont joué un certain rôle dans l'histoire polonaise. Qu'en est-il au juste ? Et comment vivent-ils aujourd'hui le communisme à la Gierek ?

Le bottin téléphonique de Varsovie ne révèle l'aubaine d'aucun club Haïastan, restaurant Erévan, ni café Ararat.

« Ah, tu es Ormianka ! » Eclairés sur le mystère de mon teint mat et de mes yeux noirs, mes amis polonais sourient. Apparemment, les voilà en terrain connu. Le premier puise dans sa bibliothèque un ouvrage concernant l'histoire des Arméniens de Pologne au XIVème siècle, le deuxième se remémore avec émotion l'hospitalité de ses amis d'Erévan. Le troisième évoquera Julius Siowacki, célèbre Romantique, poète et révolutionnaire polonais du XIXème siècle, d'ascendance, paraît-il, arménienne.

Nous célèbrerons à maintes reprises durant mon séjour, la communion de nos deux peuples, animés d'un même amour farouche de la liberté, et dont aucun conquérant ne réussit jamais à éteindre la flamme, ni par le glaive, ni par le feu.

Cette chaleureuse fraternité ne pallie pas, cependant, à ma déception. Personne ne semble à même de m'indiquer l'adresse d'un compatriote en chair et en os. Les Arméniens de Pologne ne peuplent-ils donc plus que les livres d'histoire ? Se sont-ils perdus dans la nuit des temps ? Ils y surgissent en masse pourtant.

1064 : la chute d'Ani provoque l'exode massif d'Arméniens. Traversant la Cilicie, la Turquie d'Europe puis les Balkans, un grand nombre d'entre eux finiront par s'installer, aux termes d'une traversée de deux siècles, sur les terres ruthènes. D'autres les y rejoignent à partir de la Crimée où vit, dès le XIème siècle, une importante communauté arménienne. A Kaffa — l'actuelle Feodosia — sur les rivages de la mer Noire, cohabitent au XIIème siècle, Arméniens, marchands génois et Tatars. La prise de la ville par les Turcs en 1475, provoquera une nouvelle vague d'émigration vers la Ruthénie. Or, celle-ci, depuis son annexion en 1349 par le roi Casimir le Grand, fait partie de la Pologne.

Une vingtaine de communautés arméniennes se développeront à travers le Sud-Est polonais, obtenant rapidement un statut de relative autonomie. Zamosc, son parfum oriental, son quartier « ormianska » d'où émergent aujourd'hui les fondations de l'ancienne église, ses façades de vigne sculptée abritant jadis les familles des patriciens arméniens. Kamienec Podolski, ville forteresse dressée sur un éperon rocheux. Bastion de la Chrétienté contre les hordes islamiques, la cité sera immortalisée par Sienkiewicz, l'Alexandre Dumas polonais, et ses habitants arméniens, pour leur lutte farouche contre l'assaillant turc recevront en 1665 d'importants privilèges du Roi.

Mais le grand centre, la capitale spirituelle des Arméniens polonais sera, de la fin du Moyen Age à la seconde guerre mondiale, Lwow.

Après le rattachement de la ville à l'Ukraine soviétique en 1945, une grande partie de sa population polonaise y compris de nombreux Arméniens choisit de se rapatrier sur le territoire de la Silésie cédée par l'Allemagne vaincue au gouvernement de Varsovie. Voilà pourquoi, aujourd'hui, une communauté arménienne vit à Gliwice, dans un décor gris de haut-fourneaux.

Devenu le siège de l'archevêché arménien de Pologne en 1356, Lwow se transforme en porte du Levant. De la cité grouillante, sentant le nard et les épices, s'ébranlent les vastes caravanes assurant un service commercial et postal régulier entre la Pologne, la Crimée et l'Empire ottoman. Long convois comptant jusqu'à cent chariots à quatre chevaux. Leur trafic profite aux marchands de Cracovie et de Dantsig, à ceux de Nuremberg, Cologne et Bruges.

Leur chef, le caravan pacha, toujours un Arménien, est seul maître après Dieu, responsable de centaines de vies humaines et des trésors fabuleux qu'il transporte. Les raids tatares et cosaques pullulent. Le commerce hume un air d'aventure. Les plus hardis font le voyage jusqu'en Perse, Arabie, Egypte, voire les Indes où des communautés arméniennes fleurissent au XVIIème siècle. Ils en ramènent étoffes luxuriantes, perles, soieries, harnais, tapis, armes incrustées de pierres précieuses...

La noblesse polonaise se passionne pour la mode venue de l'Est. De cet engouement naît en partie le « sarmatisme », recherche d'une identité polonaise qui se traduit par l'adoption d'un habillement, d'un style influencé par l'Orient. Le patriote préfère le « kontuch », vaste robe orientale à l'habit occidental et aux jabots dentelés de Versailles. Orfèvres et artisans arméniens sont invités par les magnats polonais à ouvrir sur place manufactures et ateliers. L'une des plus célèbres sera la fabrique de ceintures en soie fondée à Varsovie par l'Arménien Jakubowicz.

A côté des marchands et artisans, voici les intellectuels arméniens. Interprètes, secrétaires royaux, chroniqueurs, diplomates... Parlant couramment les langues orientales, connaissant hommes et peuples de l'Est : Turcs, Persans, Tatars et Cosaques, leur rôle s'affirme au moment où la Pologne resserre ses relations avec ses voisins asiatiques. Dès la première ambassade, envoyée en 1414 à la cour du sultan ottoman Mehmed Ier, un Arménien, Grzegorz Ormianin, faisait partie de la délégation. Sefer Muratowicz ouvre la lignée des ambassadeurs arméniens délégués par les rois de Pologne auprès des Chah in Chah de Perse. Kapcer Synanowicz Szymanski est chargé de mission par Jean Casimir auprès du Chan des Tatars.

Aux XVIème et XVIIème siècles, les intellectuels arméniens de Pologne maintiennent des contacts politiques vivaces avec les mouvements de libération arménienne agissant en Transcaucasie.

L'historien voyageur Symeon Lehaci, de Zamosc, visite de 1602 à 1618, Etchmiadzine et la plupart des communautés arméniennes éparpillées à travers l'Europe et le Proche-Orient. Ses Chroniques, conservées aujourd'hui dans la bibliothèque des Mekhitaristes de Vienne, peignent la vie des différentes diasporas arméniennes au début du XVIIème siècle, soulignant leur dynamisme, fustigeant leurs querelles intestines et leur éternel esprit de division.

Jusqu'au XVIIème siècle, les Arméniens polonais possèdent leurs propres tribunaux, leur Eglise et leurs Conseils des Anciens. Sans former d'Etat dans l'Etat, ils maintiennent l'équilibre entre une certaine intégration et la sauvegarde des caractères nationaux. Le peuple reste farouchement attaché à la religion grégorienne malgré les efforts missionnaires de Rome. Aux yeux des autochtones, les « Ormianie » constituent encore une race à part.

ANNE-MARIE MOURADIAN

(Suite et fin dans notre prochain numéro)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՈՒՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բացի Շիրվանզադէէն, Արուսի արուեստակից ընկերներէն երկուքը, անոր բեմական կեանքի ընթացքին իր վերելքին առընչութեամբ մեծ դեր են կատարած: Մէկը՝ մեծանուն դերասան Իսահակ Ալիխանեան է, միւսը՝ ողբացեալ դերուսոյց Յովհաննէս Սեւումեանը: Առաջինը, ջանք չէ խնայած որ Արուսը կարողանայ իր բոլոր ընդունակութիւնները երեւան հանելու լայն ասպարէզ ունենալ, իսկ Սեւումեանը, որ այդ թատերաշրջանին խումբին դերուսոյցն էր, սկիզբները թէեւ անտարբեր կը գտնուի Արուսի վերաբերմամբ, սակայն մէկ քանի ներկայացումներէ յետոյ ջերմ վերաբերմունք ցոյց կուտայ, հնարաւորութիւններ կը ստեղծէ Արուսին մեծ ու կարեւոր դերերով հրապարակ գալու, վասնզի ողբացեալ դերուսոյցին խուզարկու աչքերը տեսած էին ու ճանչցած Արուսի մէջ ճըշմարիտ տաղանդը:

Եւ կարճ ժամանակի մը մէջ Արուս Ոսկանեան կը դառնայ Թատրոն յաճախող հասարակութեան պաշտամունքին առարկան:

Արուս Ոսկանեանի մեծագոյն առաւելութիւններէն մէկն ալ այն էր՝ որ ողբացեալ դերասանուհին հայերէն լեզուին ազնուական ու անաղարտ արտասանութեան վարպետ մըն է:

Այդ առթիւ աւելորդ չեմ նկատեր հոս մէջ բերել դարձեալ Ռուբէն Զարեանի « Թատերական Դիմանկարներ » հատորէն հետեւեալ հատուածը, որ լրիւ կը հաստատէ մեր վարկածը.—

« ...Արուս Ոսկանեանը բեմական խօսքի փայլուն վարպետներից մէկն էր: Դեռ շատ տարիներ առաջ Շիրվանզադէն եւ ուրիշներ նշել են նրա հայերէնի ազնուական արտասանութիւնը, գեղեցիկ առոգանութիւնը, այնպիսի մաքուր հայկական արտասանութիւն, որ հանդիսականը զիւթւում է այդ գեղեցիկ հայերէնից: Իսկապէս, Նրա խօսքն անպատճոյճ պարզութեամբ էր պարուրած, չեչոտ կող-

---

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝

ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Է.

Իրաց այս անստուգութեան շրջանին մէջ յանկարծ 1915 Յունիս 3–16 Չորեքշաբթի առաւօտ շատ կանուխ սկսաւ Հայոց ընդհանուր ձերբակալութիւնը տուներէն, փողոցներէն եւ շուկայէն. մէկ փոլիսէ եւ սուինաւոր հրացանակիր երկու ժանտարմաներէ կազմուած խմբակներ ամէն կողմ ցրուած պաշտօն ունէին Հայ ձերբակալելու, անդադար ձերբակալելու հանդիպած Հայը անխտիր ամէն տարիքէ եւ վիճակէ, յայտարարելով որ « պիրազ վալի պէյ սիզի խիթիյոր »:

Պահ մը լուր ելաւ թէ հանգանակութիւն կատարելու համար կուսակալն իր քով կը կանչէ ժողովուրդը, բայց շուտով հասկցուեցաւ խնդրոյն այդպիսի բնոյթ մը չունենալը: Կեղծիքով ու խարդաւանանքով միայն գործելու վարժուած էին մարդիկը: Ձերբակալուածներն ուղղակի բանտ կ'առաջնորդուէին. Հայ թաղերու տիրող ահն ու սարսափն եւ շուկաներու, փողոցներու խրարանցումն աննկարագրելի էր:

Իսկոյն կուսակալին դիմեցի իր պաշտօնատան մէջ, հեռաձայնով խօսակցութեան եւ չափազանց զբաղման մէջ ըլլալը առարկեց նախ, բայց կրկնակի պընդումներուս վրայ հազիւ լսել ձեւացուց Հայ անմեղ ժողովուրդին վրայ գործ դրուածներու մասին խօսածներս: Անկարելի էր չյուզուիլ: Մուամմէր, զոր առաջին անգամ կը տեսնէի իր պաղարիւնը կորսուած, ճաղատ գլուխը բաց եւ մինչեւ իսկ բաճկոնին քանի մը կոճակները քակուած, բաւական խիստ լեզուով յանձնարարելէ յետոյ իրաւասութենէ վեր խնդիրներու չմիջամտել, յայտարարեց. « Գարահիսար Շարքիի Հայերն ապըստամբելով ժանտարմայի զօմանտանն ըսպաններ եւ լեռը ելած են. Նախարարութեան հրամանաւ միջոցներ ձեռք առնուլ ստիպուած ենք նմանօրինակ դէպքերու կրկնութեան տեղի չտալու համար. կառավարութիւնը մահու եւ կենաց կռիւը կը մղէ, անդին Հայերը մեզ դէմ կ'ապըստամբին, եւ դուք, Մուրախխաս էֆէնտի, ամէն ատեն կ'ըսէք թէ Հայերը հաւատարիմ են »:

Բոլորովին նոր եւ անակնկալ յայտնութիւն մ'էր ասի մեզի համար. ստուգութեանը մասին արդար կասկածներ ունէինք. Մուամմէրի նման անզուգական ստախօսի մը բերնին մէջ անպատճառ խեղաթիւրուած էր բուն իրողութիւնը, թէպէտ մեզմէ տակաւին ոչ ոք գիտէր թէ Գարահիսարի գիւղացուններն ինչ պարագայի տակ ստիպուած էին հերոսական ինքնապաշտպանութիւն մը գործ դնել: Կուսակալին ծանրակշիռ յայտարարութեան մեր պատասխանն եղաւ միշտ կրկնել Սեբաստիոյ Հայոց հաւատարմութիւնն եւ անմեղութիւնը, անոնց անձնական, նիւթական ու բարոյական զոհողութիւնները, եւ խպառ մերժել Սեբաստացւոց նկատմամբ տածուած որեւէ կասկած: Թէ՛ նոյն օրուան եւ թէ յաջորդ այնքան դիմումներուս բաղձացուած գոհացումը չտրուեցաւ, այլ միմիայն հաւատացող հայ բանտարկեալներուն աղօթող խմբակցի մը մէջ սոսկալի խճողումը թեթեւցաւ մէկ մասին ուրիշ շէնք փոխադրուելովն եւ տուներէ բերուած ուտելիքները հրամայուեցաւ յանձնել բանտարկեալներուն:

Առաջնորդարանն իր դիմումներն ու պահանջումներն ընելէ չէր դադրեր, բայց միշտ Գարահիսարի դէպքը մեր երեսին կը զարնուէր, և մինչ Սեբաստիոյ Հայոց պահանխոհականութեան մասին ամէն պաշտօնական երաշխիք անձնապէս թէ պաշտօնապէս ընծայելու պատրաստակամութիւն կը յայտնէինք կուսակալին, սա՛ կերպ կը պատասխանէ մեզի. « Դուք նոր եկած էք Սիվազ. այս քաղաքը չէք ճանչնար տակաւին, ես շատ տարիներ անցուցած եմ այս կողմերը իմ մայէթ մէմուրի եղած ատենէս սկսելով, իւրաքանչիւր անհատն անգամ կը ճանչնամ, հետ գոմիթէճիներն ալ գիտեմ, անոնց ժամանակ անցուցած եմ. մինչեւ որ Գարահիսարի խնդիրը վերջ չգտնէ եւ կեղրոնը հրահանգ չտայ, բանտարկեալներու մասին բան մը չեմ կրնար ըսել եւ ընել»:

(11 – Շար.)

մից՝ ճչցրիտ ու յստակ, միտքը, իմաստը առաջ քշող, միաժամանակ բնաւ չծանրաբեռնուած, միշտ թեթեւ, սա – հուն եւ հաւկնալի »։

Այս բոլոր տուեալներով եւ իր յարատեւ ու յամառ աշխատանքին շնորհիւ համեղհեաչ կ'աճի Արուս Ոսկանեանի համբաւը։

Ցաջորդաբար կը խաղայ կարեւոր դերեր, որոնցմէ յիշենք հետեւեալները.— Մարգարիտ (Պատուի համար), Ցիվա (Ովկիանոսից դէնը), Դեզդեմոնա (Օթէլլօ), Մոնա – Վաննա (Մոննա – Վաննա), Նաստիա (Յատակում), Ռուզայա (Դաւաճանութիւն), Նորա (Տիկնիկային տուն), Անոյշ (Պաղտասար Աղբար) եւն.։

×

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, Արուս Ոսկանեան շարունակած է իր հսկայաքայլ վերելքը եւ բազմաթիւ նորանոր դերերու ստեղծագործումով դարձած է Սունդուկեան պետական Թատրոնի սիրելի դերասանուհին, արժանանալով վաստակաւոր դերասանի կոչումին։

Այս նոր շրջանին Արուս Ոսկանեան իր մարմնաւորած դերերուն մէջ անմրցելի է եղած, մանաւանդ ռուս մեծանուն Թատերագիր Օստրովսկիի « Անմեղ մեղաւորներ »ու Կրուչինինայի եւ « Ամպրոպ »ի Կատերինայի դերերը։

Արուս Ոսկանեան, վերջապէս, եղած է հայ բեմի այն հազուագիւտ դերասանուհիներէն որոնք մեծ տաղանդով պատկերացուցած են մարդկային մեծ կիրքեր, տագնապալի աշխարհներ, խորունկ հոգեբանութիւններ եւ խանդավառած են դիտող հասարակութիւններ։

Մտաւորական շրջանակները, նոյնպէս միշտ հիացում ունեցած են Արուս Ոսկանեանի արուեստին ցանդէպ։ Այս տեսակէտով շատ ճիշդ ու նուրբ կերպով գրած է դերասանուհիին բեմական բարձր արուեստը՝ անմահ Ե. Չարենցը, Արուս Ոսկանեանին նուիրած իր մէկ բանաստեղծութեան մէջ զետեղելով հետեւեալ տողը՝

Արուեստդ քեզնով է հարուստ···

×

Վաղաժամ է եղած Արուս Ոսկանեանի մահը։

Իր կեանքին թելը կտրուած է այն րոպէին, երբ տաղանդաւոր դերասանուհին կը գտնուէր իր գործելու եւ աշխատելու բովանդակ կարելիութիւններուն մէջ։

1943 Յուլիս 22ին Երեւանը կը թաղէ Արուս Ոսկանեանը։

Բազմահազար ժողովուրդը կը հետեւի անոր դագաղին՝ ծանրաբեռնուած բուռ – բուռ ծաղիկներով։

Բանաստեղծ Գէորգ Էմին հետեւեալ բանաստեղծութիւնը կը կարդայ Արուսի դագաղին վրայ.—

Կարծես թէ ժպտում ես դեռ ուրախ
Կամ բեմում գեղիրան նազում ես,
Ամէն դեր քեզ համա՛ր էր գրուած,
Ամէն դեր՝ քեզ այնպէ՛ս սազո՛ւմ էր։
Եւ այնպէս լա՛ւ էիր դու խաղում,
Այնպէս ջե՛րմ, անզուսպ ու կանացի՛,
Ո՞վ տուեց քեզ այս դերը մահու,
Եւ ինչո՞ւ, դու ինչո՞ւ խաղացիր,
Դու՝ կեանքի՛ց էլ զուարթ ու թեթեւ,
Մեռնալի դերո՞ւմ ու դագաղո՞ւմ.
Թո՛ղ Արո՛ւս, դերն այս չի՛ սազում քեզ՝
Առաջին անգամ վա՛տ ես խաղում···։

×

Արեւելահայ Թատրոնը կանացի ուժերու քառանիւ շքեղ կառք մը ունէր.— Օլգա Մայսուրեան, Յասմիկ Արուս Ոսկանեան եւ Օլգա Գուլազեան։

Այս շքեղ կառքին երեք անիւները ջախջախուեցան։

Օլգա Մայսուրեան, անմիջապէս ետքը Յասմիկ, եւ յետոյ՝ Արուս Ոսկանեան մինակ թողուցին իրենց սիրելի ընկերուհին՝ Օլգա Գուլազեանը, որ այսօր Հայաստանի մէջ կը գործէ ու կը ջանայ լրացնել պակասը իրմէ յաւէտ հեռացած իր ընկերուհիներուն։

Նորահաս սերունդ, քու վրադ ալ սակայն պարտք մը կը ծանրանայ։

Ցիշէ՛ միշտ Արուսները, պահէ անոնց յիշատակը յարգանքով, վասնզի վստահ եղիր որ քու փոքր ժողովուրդիդ ծոցէն ծնած այս մեծութիւնները, ոչինչով պակաս էին աշխարհահռչակ Սառաներէն, Տուզէններէն, Ռէժաններէն, բոլորէ՛ն, բոլորէ՛ն···։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ

1958

Հ. Մ. Ը. Մ. – ԱՐԾԻւԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

— o —

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Ահաւասիկ օր մը եւս, որ տարուէ տարի առաւել խարսխուելով Մարսէյլի Հայութեան հաւաքական կեանքին մէջ, դաձած է ար – դէն ամառնային ձեռնարկներու շարքին սպասուած օր մը։ Յուլիսի առաջին Կիրակին, այս տարի ամսուն 1ին, Մարսէյլի Հ. Մ Ը. Մ. – Արծիւ մարզական Համաձայնութեան դաշտահանդէսի օրն է, Վալլպրի անտառը։ Ժամադրավայր մեծերու եւ փոքրերու, ընտանիքներու ամբողջ, որոնք առաւօտէն իսկ կը փութան ապրելու համար հայկական օր մը, Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի « դեղին եւ սեւ » գոյներուն տակ։

Կառքերու երկար շարքը քանի մը հարիւր մեթրի վրայ ճամբուն երկու եզերքներուն, արդէն ընդհանուր գաղափար մը կուտայ ձեռնարկի ձգած արձագանգին ժողովուրդի մօտ։

Ընտանեկան հաւաքոյթներէ, սեղաններէ դուրս կան բարեկամական եւ ընկերական համախմբումներ որոնք հաճելի պահեր կ'ընծայեն անոնց որոնք յաճախ տարուան մէջ առիթը չունին իրարու հանդիպելու։

Օրուան զբաղումներու կարգին առաջին տեղը կը գրաւէ պուլի մրցումը որ կը սկսի առաւօտ վերջանալու համար կանթեղներու լոյսին տակ։ Այս տարի մրցանակներէն անդին, յաղթական խումբը ստացաւ բաժակ մը, որուն վրայ պիտի արձանագրուին յաղթողներու անունները, թուականը եւ մնայ անոնց սեփականութիւնը մինչեւ յաջորդ մրցումին, այսինքն՝ Յուլիս 1980։

Երախաներու յատուկ խաղերը մասնաւոր հետաքրքրութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծեցին փոքրիկներու եւ մանաւանդ մեծերու մօտ։ Ամէն տեսակի խաղեր։ Պարկի վազքէն, արագ եւ վարպետօրէն վարունգ ուտելէն, չուան քաշելէն, գնդակէն մինչեւ հայկական երգի եւ արտասանութեան մրցումները։ Կարեւորը մասնակցիլն էր։ Շատ շատեր մասնակցեցան եւ վարձատրուեցան։

Շնորհիւ էրեբունի նուագախումբին, երգը եւ նուագը անշուշտ ամբողջ օրը եղան տիրական, տեղի տալով հայկական թէ եւրոպական պարերու շարունակական շղթայաւորումի մը։

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի վարչութիւնը, այս պատեհ առիթով, մետալով մը վարձատրեց իր կրտսեր խումբերու իւրաքանչիւր խաղացող՝ « փիւփիյ, փուսէն մինիմ եւ քատէ »։ Յատուկ տախտակի վրայ ցուցադրուած էին Հ. Մ. Ը. Մ. ի եւ ապա Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւի Ֆութպոլի աւագ խումբերու խմբանկարները ժամանակագրական շարքով, 1928էն 1935, 1946էն մինչեւ 1966, 1975 եւ 1979։ Հիներուն համար յիշատակներու վերարծարծում եւ նորերուն համար Միութեան յարատեւ եւ ամուր գոյութեան գեղեցիկ փաստ եւ արտայայտութիւն։

Արեւոտ օր մը՝ տաք եւ պայծառ որ իր ստեղծած ուրախ տրամադրութիւններով յատուկ ջերմութիւն եւ խանդավառութիւն բերաւ բազմահարիւր ներկաներու սրտերուն մէջ։

×

Օգտուելով այս թղթակցութենէն, յիշենք որ Մայիս 28ին Հ.Մ.Ը.Մ.–Արծիւ Միութիւնը իր կրտսեր խումբերով մեկնած էր Վալանս մրցելու համար տեղւոյն հայկական Մարզական Ակումբի համապատասխան խումբերու դէմ։ Տեսակ մը վարձատրութիւն փոքրերուն եւ քոյր միութիւններու հետ յարաբերելու առիթ։ Նախաձեռնութիւնը գնահատելի է։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ՆՇԱՆ ԿԻՒԼԻՍՏԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 20, հողին յանձնեցինք Ապրիլեան Եղեռնէն ճողոպրած սերունդին ներկայացուցիչներէն մէկը եւս, յանձին Նշան Կիւլիստանի։ Ողբացեալը 1915 Ապրիլ 24ին Պոլսոյ հայ մտաւորականներու խումբին հետ (անուան սխալի հետեւանքով) ձերբակալուելով տարուած է Չանղըրը։

Մեր կարճ բարեկամութեան ընթացքին, առիթով մը, Նշան պատմեց ինծի թէ ինչպէս Վ արուժանի, Կոմիտասի, Սիամանթոյի եւ շատ մը ուրիշ մտաւորականներու հոյլին հետ տարուած էր Չանղըրը ականատես եղած էր անոնց դժբախտութեանց եւ յաջողած էր փախչիլ ու զանազան դժուարութիւններով հասնիլ Գասթեմոնի, ուր քանի մը ամիս հանդարտ կեանք մը ապրելէ ետք՝ տեղւոյն հայ երեւելիներուն հետ դարձեալ բռնած էր աքսորի ճամբան։

Գրիգոր եղբայրս եւ ես Թալասի Ամերիկեան Գոլէժն էինք, երբ լսեցինք որ Գասթեմոնիէն աքսորեալներ կուգան։ Եղբայրս յաջողեցաւ երթալ դիմաւորելու, որով Կարապետ եղբայրս, ինչպէս նաեւ Յակոբ եւ Միսաք հօրեղբայրներս կրնային մաս կազմել այդ խումբին։

Գրիգոր գտած էր երեքն ալ, որոնք բազմաթիւ ուրիշներու հետ բանտարկուած են խանի մը մէջ՝ քանի մը օրուան համար։ Հոն Գրիգոր փախչելու միտքը յղացած է, սակայն Կարապետ մերժած է առարկելով որ Թուրքերը կրնան սպաննել հօրեղբայրերս։ Ողբացեալ Նշանն ալ, որ նոյն խումբին մէջ եղած է, իրաւունք տուած է Կարապետ եղբօրս ,աւելցնելով որ նման դէպք մը պատահած է Կեսարիա, ուր երիտասարդ փախստականի մը պարտքը վճարուած է մեծերու մահով։ Հօրեղբայրներս վերադարձան պատերազմէն ետք, իսկ եղբայրս··· դէպի Տէր Զոր քշուած է։

Այս քանի մը տողերը, սիրելի Նշան, զորս գրի առի ի լուր մահուանդ, ընդունէ իբրեւ վերջին յարգանք թարմ յիշատակիդ։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

Խոկումի երկար պահէ մը վերջ Միսաք ըսաւ.

— Սուրէն, պէտք է որ գրես այդ ըսածներդ, պէտք է որ ալ լրջօրէն աշխատիս եւ արտադրես։ Քիչ մը առաջ կ'այպանէիր Պետրոսը, սակայն դուն ալ նոյն սխալէն ես։ Մի մնար « անծին, անպտուղ »։ Ինչո՞ւ կը շարունակես խորհիլ ուրիշներու պէս թէ վատնելիք ճիգդ բանի մը պիտի չծառայէ, անօգուտ է եւ թէ պարզ սպառում մը պիտի ըլլայ։ Մի ըլլար այդքան դիւրագգաց եւ քանի մը տխմարներու կարծիքով մի՛ ուժաթափուիր, մի՛ յուսալքուիր։ Հայոց կարծիքը մի փնտռեր, մանաւանդ թերթերուն մէջ եւ խորհէ որ թերեւս օր մը···

Լռեց սակայն, Սուրէնին արձակած ակնարկէն ըմբռնելով որ մտածումը սխալ ճամբու մը մէջ էր։ Իսկ Հրաչ որ չէր անդրադարձած ուրախութեամբ ճչաց.

— Է՛յ խեյաԽ կ'ըլլայ. անունն ալ կը դնենք « Թէ ինչպէս կորաւ մեր ազգին գահը »···։

— Դուն լռէ՛, խնդիրը երբոր սիրաբանութեան վրայ չէ, դուն կարծիք չունիս։

— Ի՞նչ ըսիր, մոն շէրի···

— Անշուշտ, չէ՞ս հասկնար որ ճիշդ հակառակը ըսել կ'ուզէ. թէ ալ բան մը պիտի չկորսուի, քանի որ կին կայ եւ սէր, եւ մերկութիւն եւ լռութիւն···

Սուրէն որ սկսած էր ժպտիլ իր այն մուլթ ժպիտով, նիւթը հեռացնելու համար ըսաւ.

— Այն նաւը որուն վրայ կնոջ պաշտամունքը կայ, այն նաւը չի կորսուիր նոյնիսկ երբոր ընկղմի։

Այս խօսքէն ուժ առած՝ Հրաչ վեր – սկսաւ իր յանկերգը նոյն մանկապար – տիզեան շեշտով.

— Հայաս–տա–նի պատ–կեր–ն է, պան մը տու–էք նա–յե–ցէք. Հա–յաս–տա–նի պատ–կեր–ն է. պան մը տու–էք նա–յե–ցէք···։

—– Է՛յ Աստուծոյ սիրուն, ցուցուր սա պատկերդ, լմննայ երթայ։

Հրաչ ոտքի ելաւ, սակայն վարանեցաւ, չուզեց ցուցնել եւ կարծես զղջաց ըրած առաջարկին համար։ Բայց երբոր ամէնքն ալ պնդեցին զուարճանալիք նիւթ մը գտած ըլլալու յոյսով, սկսաւ ամօթխած աղջկան մը ձեւերը առնել և իր էն անդիի տակէն խնդուքովը փթթիլ։ Մէկէն ձիթապտուղի կուտ մը ինկաւ իր բաց բերնին մէջ, փթթումը ընդհատելով։ Այն ատեն Հրաչ գոցեց բերանը եւ բացաւ դարանը։ Մէջէն մեծ խաւաքարտ մը վերցուց ու զայն կուրծքին սեղմած դարձաւ տղոց, կրկին խնդաց «հի՛, հի՛, հի՛» եւ թեթեւսօլիկ շեշտով մը ըսաւ.

—– Միայն թէ տակաւին պէտք եղածին պէս չէ աւարտած··· Պետրոսին ձեռքը կը համբուրէ··· սանկ պզտիկ ռըթուշ մը։

Երբոր խաւաքարտը իր երեսը դար – ձուց սեղանին, չորս բերաններէն միաժամանակ նոյն բացագանչութիւնը թըռաւ։

Բաւական մեծ ակռանտիպըման մըն էր որ կը ներկայացնէր երիտասարդ աղջիկ մը, ոտքի, դասական ծեքծեքուն կեցուածքով, թեւերը քիչ մը բաց, ժպիտը դէմքին եւ ամբողջութեամբ մերկ։

Տղաքը կը պատրաստուէին մէյ մէկ ածական նետել կնամոլ Հրաչի երեսին, երբոր Փիէռ վեր նետուեցաւ իր աթոռէն ու պատկերը խլեց, առաւ։

—– Ծօ դուն ո՞ւրտեղէն առիր աս···

—– Քու սենեակէդ։

—– Իմ սենեակէ՞ս···

(68 – Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՀԱՄԵՐԳԸ

Դեկտ. 9ին, Կիրակի
ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

գործերուն
ծննդեան 110ամեակին առթիւ
Նոր յայտագրով

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մարսէյլի Կ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է Յուլիս 13ի գիշերը, համբորդութիւն մը դէպի Կապ. Խաչի կայանը, Պելֆոնթէն:

Օրուան ճաշը կը պատրաստուի Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու կողմէ: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ, հեռ. 50.15.09,

Բացի Երեքշաբթիէն ամէն օր ժամը 13.30էն սկսեալ:

Mme Frangulian, 32 Rue de la République, Tél. 91-51-51 ou 68-02-84
Mme Hototian, 13 Bd. Cazoran Tél. 66-28-33
Mme Saradjian, 3 Bd. Benedictines Tél. 93-67-97
Mme Kouyoumdjian, 71 Rue Paul Coxe les Micocouliers Bt 3, Tél. 60-11-39

Ճամբու ծախք 150 ֆր.

l'UGAB Jeunes Organise

Samedi 7 Juillet, à 22 heures

une soirée 2000

Animée par le Trio ORANG-OUTAN
Démonstration de Tennis de Table
Venez nombreux au 118, Rue de Courcelles, Paris 17e.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Կարապետ Հաքիմեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի, Տիկին Ռոզա Սթաթեան 100 ֆր. կը նուիրէ եւ Պր. Գուրգէն Քէչիշեան 50 ֆր.՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

3–6 Սեպտեմբեր 1979, Փարիզ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE et ENVIRONS ORGANISE UN PELERINAGE

en Arménie à l'occasion du Jubilé de la Nouvelle Césarée

du 9 au 25 Septembre

Le voyage durera 14 jours dans les lieux historiques d'Arménie dont une journée complète en Nouvelle Césarée, ainsi que 2 jours à Moscou avec spectacle dernier soir au Théâtre Bolchoï ou Palais des Congrès.

— Le prix 3900 F. tout compris.
— Prix spéciaux pour les jeunes.

Pour les inscriptions :
F. NICHANIAN
15, Avenue Mathurin-Moreau
75019 Paris — Tél. : 205-47-40
Le trésorier : KEVORK SAADETIAN
18, Rue de Picardie, 75003 Paris
C.C.P. La Source 34 136-02
Tél. : 887-99-06
Le secrétaire : AGOP VEZIRIAN
84, Rue Adolphe-Guyot
92270 Bois-Colombes — Tél. : 780-82-58

MEUBLES "JAM - JAK"

CHAMBRES à COUCHER
CUISINES INCORPORÉES
SALLES à MANGER
SALONS, LITERIES etc.
MATELAS
ÉPÉDA - TRÉCA - Mondial

EXPOSÉS SUR **2000 m²**

vente directe

87-89, Av. Jean-Jaurès — 69150 DECINES Tél. : 78 49-15-35

TOUTES MARQUES D' APPAREILS MÉNAGERS

Hôtel EGRAZ

à St-Germain de Joux — 01490 AIN
Tél. : 50 - 59.80.35

RAPHY

Vous présente ses œuvres récentes de MAI à SEPTEMBRE

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Deuxième Formule = 14 jours 2 jours MOSCOU 12 jours EREVAN	20 Juillet au 02 Août 03 au 16 Août 07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours : 2 jours MOSCOU 14 jours EREVAN	27 Juillet au 11 Août 03 au 18 Août 24 Août au 08 Septembre 31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours MOSCOU - ARMENIE GEORGIE - LENINGRAD	24 Août au 5 Septembre

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(Pour inscription par groupes de 10, nous consulter).

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

DECINES :
MARSEILLE : M. GREGOIRE YAVERIAN c/o AGENCE A. T. V.
32 ,Allée Léon Gambetta — 13000 MARSEILLE — Tél. : 95-91-27

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)
Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. 927-01-72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար.— Տէր եւ Տիկ. Դաւիթ Երամեան 100 ֆր. ապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Բարսեղեանց 100 ապաքինման առթիւ, այրի Տիկ. Մարիամ Զօպոյեան 100 իր ամուսնոյն՝ Մարտիրոս Զօպոյեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ: Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Աւտոյեան 100 ֆր.:

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Զարուհի Կազիկեանի թաղման առթիւ Կազիկեան եւ Տէր–Յակոբեան ընտ. 200 ֆր., Ժիրայր Տէրտէրեան, Մազմանեան ընտ., Գրիգոր եւ Պաղտասար Նաճարեան, Պօղոս Ազարեան 100ական, Յակոբ Կէօնճեան, Կարապետեան, Ստեփան Ծըլըղեան, Սարգիս Դանիէլեան 50ական, Միսաք Եմէնէճեան 30, Ստեփան Էնէզեան, Մալումեան, Կ. Լեւոնեան, Փափազեան, Տինօ 20ական, Աւիկեան, Մանոյեան 10ական ֆր.:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տ. Պասմաճեան ընտանիք (Իսի լէ Մուլինօ) կը նուիրեն 100 ֆր. Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի մանկանց բոյնը ընդարձակելու նպատակին, իրենց սիրելի մօր մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ:

Ա Ջ Դ

Ցարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ Յունիս մէկէն ի վեր Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակի հեռաձայնին թիւը փոխուած է եւ եղած՝ 520–03–18

Իսկ Միութեան Նուպարեան Մատենադարանը ներկայիս ունի իր հեռաձայնի առանձին գիծը, որուն թիւն է՝ 525.60.77

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Եղիսաբէթ Մարգարեանի հոգեհանգիստին առթիւ Մարգարեան ընտ. 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Թօփաքալեան 20, Տէր եւ Տիկ. Քիւրտօղլանեան 10, Յակոբ Տէրիէլեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Մակարեան 50, Մառի Դագէսեանի մահուան առթիւ այրի Տիկ. Եօթնեղբայրեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Կուտուզեան 50ական:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
10
MARDI
10 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.
54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.421 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.421

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

ՏԷՐ Կ'ԸԼԼԱՅ « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐԵՐՈՒ ՔՈՄԱՆՏՕ » ՄԸ

Ֆրանսական մամուլը արձագանգ կը հանդիսանար Երկուշաբթի առտու, չորս եղեռնափորձերու, որոնք կատարուած են Կիրակի կէսօրէ ետք, Փարիզի մէջ, չորս թրքական հաստատութեանց դէմ: Ժամը 17էն 18 է, որ ռումբեր պայթած են, նախ 34 Ավընիւ տը լ'Օփերա, Թրքիշ Էռլայնզի կեդրոնը, ուր միայն փոքր վնասներ պատահած են բայց պայթիւնը խուճապ ստեղծած է եւ դիմացի պանդոկին յաճախորդները իրար անցած: Քանի մը վայրկեան յետոյ, 102 Ավընիւ դ'Իէնէ, Թրքական Զբօսաշրջիկութեան կեդրոնատեղիին առջեւ է, որ պայթած է ուրիշ ռումբ մը, բաւական նիւթական վնասներ պատճառելով: Բազմաթիւ գրասենեակներ քանդուած են եւ պահակը թեթեւօրէն վիրաւորուած ձեռքէն: Քովի խանութներու ապակեփեղկերը ջարդուփշուր եղած են եւ Մեռֆիաի սինեման պարպուած, ապահովութեան համար: Այս առթիւ, կ'ըսուի թէ սինեմային յաճախորդներուն մէջ բաւական վիրաւորներ կրնային ըլլալ եթէ խուճապով փորձէին ապահովութեան ելքէն դուրս ելլել: Երրորդ ռումբ մը կը պայթէր քիչ ետք 26 Պուլվար Պօմառշէ, ուր կը գտնուի Թրքական դեսպանատան առեւտրական գրասենեակը: Վերջապէս, չորրորդ ռումբ մը, որ դրուած էր Թրքական Պատուիրակութեան գրասենեակը, 184 Պուլվար Մալզերպ բայց ոստիկանութեան մասնագէտները կը խափանէին:

Այս արարքներուն տէր կ'ըլլար «Հայկական Ցեղասպանութեան Պահանջատէրերու Քոմանտօ » մը, որ կ'ըսէր իր յայտարարութեան մէջ.— « Թուրք Պետութիւնը, Օսմանեան Պետութեան ժառանգորդը եւ մեր նախնեաց հողերուն գրաւողը իր կրկնակ հանգամանքով պէտք է ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնները եւ աշխատի հայկ. հողերու վերադարձին իրենց օրինաւոր տիրոջ՝ հայ ժողովուրդին »: Զեկոյցը հաղորդուած էր Ա. Էֆ. Փէ.ին (մամուլի Ֆրանսական գործակալութիւն) ոմն թղթակցի մը կողմէ բայց իրմէ յետոյ, Պէյրութէն ալ ուրիշ « ոմն՝ թղթակից » մը իր կարգին տէր կ'ըլլար եղեռնափորձերուն, միշտ յանուն « Հայկ. Ցեղասպանութեան Պահանջատէրերու (ֆրանսերէն գործածուած բառն է ժիւսթիսիէ) Քոմանտօ »ի մը: Այս եղեռնափորձերուն արձագանգ հանդիսացած էր, ինչպէս ըսինք, փարիզեան մամուլը:

ՖԻԿԱՐՕ.—

Կը խորագրէր՝ « Պահանջուած Հայկ. Քոմանտոյի մը կողմէ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ »:

Բաւական երկարօրէն կ'անդրադառնար այս ահաբեկչական արարքներուն, մէջ բերելով Հայկ. Քոմանտոյի անծանօթ թղթակցին յայտարարութենէն հատուածներ ուր կը շեշտուի.— « Կը վստահեցնենք ձեզ, որ պիտի շարունակենք մեր պայքարը մինչեւ որ արդարութիւն ըլլայ հայ ժողովուրդին »: Եղեռնափորձերու նպատակն է կ'ըսեն անոնց հեղինակները « ստիպել Թուրք Պետութեան որ ետ տայ հողերը իրենց օրինաւոր տիրոջ »:

ՕՌՕՌ.—

Կը խորագրէր՝ « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ » եւ արձագանգ տալէ ետք պատահած արարքներու, կ'ըսէ. « Վրէժը ճաշ մըն է որ պաղ կ'ուտուի: Արդարեւ յիշեցնելու համար է գոյութիւնը հայ ժողովուրդին, խաբերայութեամբ զրկուած իր ամէնէն արդար իրաւունքներէն եւ պահանջներու մշտական բնոյթը, որ ռումբեր զետեղուած են Թրքական հաստատութեանց մէջ: Երեք հատ պայթած են, չորրորդը խափանուած »:

ԼԸ ՄԱԹԷՆ.—

Կը խորագրէ.— « ԵՐԵՔ ՌՈՒՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ԴԷՄ » ու իբրեւ ենթախորագիր կը գրէ. « Եղեռնափորձերը որ մէկ վիրաւոր ըրած են, պահանջուած են Հայկ. Ցեղասպանութեան Պահանջատէրերու Քոմանտոյի » մը կողմէ:

Թերթը գրեթէ նոյն նկարագրութիւնը կ'ընէ եւ նաեւ մէջբերումներ Քոմանտոյինքանչերին ըրած յայտարարութենէն, որու եզրակացութիւնն է. « Մեր պայքարը երկար պիտի ըլլայ: Գիտակից ենք ատոր եւ ջերմօրէն կը յանձնարարենք ամբողջ հայ ժողովուրդին որ գայ խտացնէ իր կուռողներուն շարքերը »:

ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ.—

Շատ քիչ տեղ կուտայ փոքր խորագիրով մը « Հակառաթուրք եղեռնափորձեր Փարիզի մէջ » եւ ամփոփ ձեւով կուտայ լուրը:

ՓԱՐԻԶԻԷՆ ԼԻՊԷՐԷ.—

Կը խորագրէ « Փարիզի մէջ, եղեռնափորձեր Թրքական հիմնարկութեանց դէմ՝ մէկ վիրաւոր » ու կուտայ լուրերը, յիշելով թէ Հայկ. Քոմանտօ մըն է որ տէր եղած է արարքներուն:

Իւմանիթէ չէր անդրադարձած ինչպէս նաեւ Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնը:

Վերջապէս Յուլիս 10 Երեքշաբթի օրուան թուականը կրող, Ֆրանս - Սուառի առաջին հրատարակութիւնը (որ լոյս կը տեսնէ Երկուշաբթի առտու ժամը 8ին շուրջ) կը խորագրէր « Հայկ. եղեռնափորձեր Թուրքերու դէմ » եւ հեռագրական ոճով կուտար լուրը:

ԻՐԱՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂԻ ԱՐՏԱԾՄԱՆ ՆՈՒԱԶՈՒՄ

Բազմաթիւ պայթումներ որոնց հրդեհ մը յաջորդած է մեծ վնասներ բերած են քարիւղային հաստատութեանց որոնք անհրաժեշտ են Աբադանի զտարաններուն: Այդ իսկ պատճառով, Թեհրան դադրեցուց իր արտածումները թէեւ այս կարգադրութիւնը պէտք չէ վնասէ Արեւմըտեան երկիրներու քանի որ զտուած քարիւղը Իրանի արտածումներուն միայն մէկ քսաներորդը կը ներկայացնէ: Անկարելի չէ նկատուիր որ խափանարարական արարքներ են, արդէն բովանդակ երկրին մէջ նման դէպքեր եւ հաշուեյարդարները չեն դադրիր:

Միւս կողմէ, Խոմէյնիի մէկ բարեկամը, մահմետական պարագլուխ՝ Թաքի Հաճ Թարխանի սպաննուած է առջի օր: Շահի ընդդիմադիրը եղած էր միշտ: Ըստ Ներքին նախարարութեան, զոհ գացած է գաղտնի Ֆորկան խմբակին:

Քիւրտիստանի մէջ ալ կացութիւնը միշտ խառնակ է: Ընդհանուր ձեւով երկիրը շատ շփոթ վիճակի մէջ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՌԻ նահանգին մէջ, Սիփուռ, Տրակինեան հսկայ հրդեհներ հրոյ ճարակ դարձուցին անտառները: Կիրակի առտու կարելի եղած էր տէր դառնալ երբ զօրաւոր միսթրալը կուզար նոր թափ տալու: Վրանաբնակ կարգ մը շրջաններ պարպուած են: Վախ կայ որ արկածի արդիւնք ըլլայ:

ԳԱՐԹԸՐ Քէմփ Տէյվիտ քաշուած է 6 օրէ, մտածելու, խօսելու եւ ելք մը գտնելու համար ուժանիւթի տագնապին: Կրնայ ըլլալ որ քանի մը « գլուխներ » գահուին: Ծանօթ է որ վերջին պահուն, անցեալ Չորեքշաբթի, Միացեալ Նահանգներու նախագահը կը հրաժարէր խօսելէ ծրագրուած ճառը: Միշտ վարանումի մէջ է եւ չի գիտեր ի՛նչ լուծում ընտրել՝ խիստ միջոցներ տնտեսութիւնը փրկելու համար թէ ձգել որ այս ձեւով երթայ: Ոմանք իրեն խորհուրդ կուտան որ խիստ միջոցներ ձեռք չառնէ չաւելցնելու համար իր անժողովրդականութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը Պաղտատէն Աթէնք անցաւ նախքան Փարիզ վերադառնալը: Իրաք առանձնաշնորհեալ խօսակիցը կը մնայ Ֆրանսայի: Քարիւղի երկրորդ հայթայթիչն է Ֆրանսայի (առաջինը՝ Սաուտի Արաբիա): Երկու երկիրները համաձայն են որ Մերձաւոր Արեւելքի կացութիւնը ամբողջական կարգադրութիւն մը կը պահանջէ:

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆ կրկին բախումներ կան կապոյտ սաղաւարտաւորներու եւ պահպանողական քրիստոնեաներու միջեւ:

ՓԵՔԻՆԻ « Ջին երիտասարդութեան թերթը » խիստ ազդարարութիւն մը կ'ընէ.— « Սիրոյ մասին խօսիլ կը վնասէ Պետութեան եւ ուսանողներու մտաւորական, քաղաքային եւ բարոյական կազմաւորման »:

ԹԱՍ խորհրդային գործակալութիւնը կը հերքէ թէ երախաներու արգելափակման կայաններ ըլլան Խորհ.-Միութիւն, ինչպէս յայտարարած էր Թել Աւիվի մէջ Աբրահամ Շիֆրին, նախագահը « Խորհրդային Միութեան մէջ տաժանակիր աշխատանքներու, յիմարանոցներու եւ բանտերու հետազօտութեան կեդրոնին»: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է, որ կին մը պատմած էր թէ ինչպէս 1975ին հինգ տարու իր աղջնակը 2 տարի բանտարկուած էր, նոյնքան ալ ինք արտագաղթել ուզած ըլլալու յանցանքով:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ հանդիպումներ եղան Արաֆաթի, Քրայսքիի եւ Պրանտի միջեւ: Իսրայէլ խորհրդակցութեան համար ետ կանչեց իր դեսպանը, բողոքելու համար այս խօսակցութեանց դէմ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 8ի հանդիպումներու արդիւնքներն են.—

Նեֆթչի – Պախտակոր	0–1
Արարատ – Դինամօ (Թիֆլիզ)	0–0
Դինամօ (Մինսկ) – Կայրաթ	0–0
Զարիա – Դինամօ (Կիեւ)	1–1
Չերնոմորեց – Շախտեոր	0–0
Զէնիթ – Լոկոմոտիւ	2–0
Տորպետօ – Դինամօ (Մոսկուա)	0–3

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ,
(Արմէնփրէս Յունիս 29–Յուլիս 3)

ՌՈՒՍԵՐԷՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի « Իսկուստվօ » (Արուեստ) հրատարակչականը ռուսերէն լոյս ընծայած է Լիդիա Դուռնովոյի « Ակնարկներ միջնադարեան Հայաստանի կերպարուեստի » ծաւալուն աշխատութիւնը: Լ. Դուռնովօ, 915ին աւարտելով Պետերբուրգի Գեղարուեստից դպրոցը, 1936ին կը տեղափոխուի Հայաստան եւ մինչեւ իր մահը՝ 1963, կ'աշխատի պետական պատկերասրահին ու Արուեստի Հիմնարկին մէջ: Իր մասնակցութեամբ վերահաստատուած են Էջմիածնի տաճարի որմնանկարները, ընդօրինակուած Արուճի, Լմբատի, Տաթեւի, Հաղպատի, Թալինի եւ այլ հայկական յուշարձաններու որմնանկարները: Ան ուսումնասիրած է հայկ. միջնադարեան յուշարձաններու նկարչութիւնը, քանդակագործութիւնը, դաշխուրուեստը ու մանրանկարչութիւնը: Լիդիա Դուռնովօ գրած է « Հին հայկական մանրանկարչութիւն », « Հայկական նկարչութիւն » գիրքերը, ինչպէս նաեւ ռուսերէն լոյս տեսած հին հայկական նկարչութեան համառօտ պատմութիւնը: Նոր աշխատութեան մէջ հեղինակը ցոյց կուտայ միջնադարեան պատկերագրութեան ոճի զարգացումը, նկարչական դպրոցներու իւրայատկութիւնը եւ անով իսկ կը ջանայ ներկայացնել միջնադարեան Հայաստանի նկարչական մշակոյթի զարգացման գլխաւոր օրինաչափութիւնները: Հատորին մէջ առանձին բաժիններով քննարկուած են քանդակագործութիւնը, որմնանկարչութիւը եւ ձեռագրերու ծաղկումը: Աշխատութիւնը տպագրութեան պատրաստած է Նոնա Ստեփանեան: Գիրքը նկարազարդ է:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ – ՓԱՆԱՄԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած խորհրդային եւ փանամական երիտասարդութեան բարեկամական շաբաթը վերջ գտած է: Հիւրերը, զանազան հանդէսներու եւ ձեռնարկներու մասնակցելէ զատ, այցելած են Բիւրական եւ ծանօթացած հայ երիտասարդ գիտնականներու նուաճումներուն, եղած են ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսին, Ծաղկաձորի մարզական կեդրոնը, հանդիպումներ ունեցած են պիոներական ճամբարներու մէջ եւ այցելած Հայաստանի տեսարժան վայրերը:

à la découverte des Arméniens de Lehasdan

(Suite et fin)

L'histoire des Arméniens de Pologne bascula dans la première moitié du XVIIème siècle. Les catholicos d'Etchmiadzine sont en train de chercher l'aide de l'Occident chrétien contre l'oppression musulmane, turque et persane. Ce secours, qui ne sera finalement jamais accordé, semble alors monnayé en échange d'un retour du troupeau grégorien au bercail catholique latin. Les évêques arméniens de Pologne sont l'objet de pressions particulièrement fortes, tant de la part des ecclésiastiques polonais que du Pontife romain. Dans un contexte troublé, l'archevêque Thorossowicz de Lwow accepte en 1630 l'Union avec Rome. Provoquant le tollé des autres communautés arméniennes de Pologne qui n'en finiront pas moins, au fil des ans, à suivre la même route.

Au XIXème siècle, les Arméniens sont tous catholiques et complètement polonisés. On les retrouve propriétaires terriens, avocats, fonctionnaires, médecins, ingénieurs... Certains ont pénétré les rangs dorés de l'aristocratie. Seul indice de leur origine : un type physique caucasien qui a bravé les siècles et un patronyme à finale en « icz », caractéristique partagée par le Lithuaniens, Juifs, Tatars et autres populations de l'Est polonais. Le processus d'assimilation paraît achevé.

Arrivée à ce stade de mes recherches, j'abandonne presque tout espoir de rencontrer un compatriote en chair et en os. Quand un soir de Janvier 1979... Une réunion d'amis bat son plein. Depuis un certain temps déjà, un garçon souriant me fixe avec une insistance envahissante. Le voilà qui s'approche, jaugeant le noir de mes yeux et de mes cheveux. La remarque traditionnelle fuse : « Tu sais que tu n'as pas un type très belge ? » « J'ai un peu de sang suédois » expliquais-je. « Ecoutes, sérieusement, ça m'intéresse beaucoup de savoir d'où tu viens ». « Eh bien, mon père est d'Erzeroum et ma mère de Kharpout ». Loin de se troubler, le sourire, devant moi, se fend de plus belle. « Mais moi aussi je suis Arménien ; je prépare un doctorat sur l'Ourartou. Je vais te donner les adresses de compatriotes ».

Alors seulement je remarque le regard velouté, les boucles drues, trop sombres pour être ceux d'un honnête Polonais. Les ancêtres de Wojtek sont pourtant arrivés en Pologne au XVIème siècle. « Les sevoulig l'emportent toujours » explique-t-il.

Le fil avec le passé est renoué, enfin je les découvre les Arméniens de Lehasdan ! Il étaient là, toujours vivants, toujours conscients de leurs origines, m'accueillant les bras ouverts. Dix mille environ vivraient encore en Pologne, le chiffre reste impossible à contrôler. La plupart descendent des familles immigrées en vagues successives du XIIème au XVIIème siècle. Certains de leurs arbres généalogiques m'étonnent par leur richesse et leur précision. Dans leurs bibliothèques, ouvrages concernant l'histoire et la littérature arméniennes abondent. L'Ararat jette parfois une tache rose sur un mur.

Hommes d'affaires, journalistes, traducteurs, politiciens, professeurs, artistes, ils se nomment Abramowicz, Doniguiewicz ou Axentowiez comme le célèbre peintre originaire de Lodz. De huit, avant 1945, les paroisses arméniennes de Pologne ne sont plus, après l'annexion de la Ruthénie par l'URSS, qu'au nombre de trois : Cracovie, Gdansk et Gliwice. Seule l'église de Gdansk officie pour le moment, le culte catholique, évidemment. Son prêtre, le Père Filipiach, un Polonais, fut disciple du dernier archevêque arménien de Pologne Theodorowicz. Il s'est vu interdire par le cardinal Wyczinski de célébrer la messe en langue arménienne. Explication : les Arméniens ne représent plus une population suffisamment nombreuse dans le pays.

Ce n'est pas là le seul problème rencontré par la Communauté. L'entente n'est pas toujours parfaite en son sein. A l'ancienne émigration, s'en est ajoutée au vingtième siècle une nouvelle, d'un type différent. Avant la première guerre mondiale, il s'agit d'attachés de commerce, représentants d'industries sises au Caucase, d'intermédiaires pour le négoce russo-polonais. Certains s'établiront définitivement en Pologne.

Après 1917, la Pologne accueille des Arméniens de Russie et de Turquie, munis de passeports iraniens, le plus souvent liés au commerce des tapis d'Orient. La plupart partiront pour l'Europe de l'Ouest au moment de la seconde guerre mondiale. La revision des frontières en 1945 provoque l'arrivée d'Arméniens en provenance des territoires annexés par l'URSS : les anciennes provinces orientales de Pologne. Certains encore viennent d'Arménie ou d'autres régions soviétiques et s'installent en Pologne le plus souvent dans le cadre de mariages mixtes.

Entre la vieille émigration, majoritaire, professant le culte des ancêtres mais polonisés, catholique, ignorant la langue arménienne, fière de son histoire séculaire sur le sol polonais et les nouveaux venus, arménophones, grégoriens, « purs de race », souriant de l'« arménité » ambigüe professée par les premiers, les relations ne sont pas toujours au beau fixe.

M. Ter-Oghanian, immigré au début du siècle, veut fonder un club arménien à Varsovie. Refus des autorités, spécifiant que les Arméniens n'ont qu'à fréquenter le club soviétique. S'ils désirent créer leur propre association, il leur faut se déclarer minorité nationale, à l'exemple des Ukrainiens ou des Lithuaniens. Mais si les quelques dizaines d'immigrés récents sont prêts à se reconnaître comme tels, la majorité des Arméniens installés de longue date s'y refuse ou se déclare non concernée. « Nous sommes Polonais » m'affirme M. Manougiewicz. D'accord. Mais toute l'après-midi il n'aura cessé de m'entretenir du peuple arménien et pressée de questions sur les diasporas de France et de Belgique. Au moment de nous quitter, il me serre sur son cœur en m'appelant « ma fille ».

Etrange communauté de Pologne.

Ces Arméniens qui connaissent à la perfection le passé de leurs ancêtres, se passionnent pour l'histoire de leur lointaine patrie, ignorent tout des questions actuelles de l'« arménité » et des discussions qui agitent aujourd'hui le « nor seround ».

Pourtant, Ukrainiens, Lithuaniens, Tatars sont là, bien vivants. Ces derniers réclament même la construction d'une mosquée à Varsovie. Le gouvernement, dit-on, serait prêt à accéder à leur demande ne serait-ce que pour démontrer son esprit de tolérance. Quant aux Arméniens, étrangement amorphes, leur assimilation ne laisse place, semble-t-il, qu'à une curiosité sentimentale, nostalgique pour leur passé.

« Nous avons encore bien des problèmes avec nos Ukrainiens, nos Lithaniens et nos Juifs » m'explique un jour un intellectuel polonais, mais ajoute-t-il avec un chaleureux sourire, « les Arméniens ne nous ont jamais causé de soucis »... Sans doute, s'agissait-il d'un compliment.

« Je suis têtu » me confie M. Ter-Oghanion avant mon départ. « Ce club, je ferait tout pour l'avoir ».

ANNE-MARIE MOURADIAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախաձեռնութեամբ, Մայիս 22 - 24ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Թարգմանական արուեստին տօնը, մասնակցութեամբ խորհրդային այլ Հանրապետութիւններէ ժամանած գրագէտներու, թարգմանողներու եւ տեսաբաններու:

Այս առթիւ, « Գրական Թերթ »ի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է « Սովետական գրող » հրատարակչութեան գրական երկերու թարգմանութեան խմբագրութեան վարիչ Դորա Եսայեանի հետ:

Տարուէ տարի, դիտել տուած է վարիչը, զարգացում մը կ'արձանագրէ թարգմանական աշխատանքը թէ՛ լոյս տեսած գիրքերուն ընտրութեան, թէ՛ ալ մասնագէտ թարգմանողներ պատրաստելու ուղղութեամբ: Ընտրութիւնը կը կատարուի մէկ սկզբունքով՝ հրատարակել ժողովուրդին գրականութեան համար արժէք ներկայացնող նոր ստեղծագործութիւններ, միաժամանակ նկատի առնելով ասոնց բերած նպաստը մեր գրականութեան զարգացումին հոլովոյթին մէջ: Ուրեմն, հիմնականը ընտրութեան պատասխանատուութենէն խուսափիլն է, փորձելով պահպանել դասական եւ ժամանակակից գրականութեան ճիշդ յարաբերութիւնը: Առիկա շատ կարեւոր է:

Գրական արժէքաւոր ստեղծագործութիւններուն ընտրութիւնը ընդլայնելու, թարգմանութեան որակը բարձրացնելու համար, խմբագրութիւնը, անշուշտ, հետեւողական աշխատանք կը կատարէ մասնագէտ թարգմանողներ պատրաստելու ուղղութեամբ: Արդարեւ, կարեւորը բազմաթիւ լեզուներէ ուղղակի թարգմանութիւն կատարելու կարելիութիւնն է:

Այսուհանդերձ, ամէնէն մեծ ցաւն այն է, որ միջնորդ լեզուէն (իմա՝ ռուսերէն) ազատելու հնարաւորութիւնը չկայ ներկայիս: « Այո՛, ընդգծած է Դ. Եսայեան, պէտք է հասնել միայն բնագրից թարգմանելու վիճակին, որովհետեւ մենք թարգմանութեան հին աւանդոյթ ունեցող ժողովուրդ ենք, որովհետեւ մենք առաջներում միայն բնագրից ենք թարգմանել »: Ինչպէս բացատրել ուրեմն, որ վերջին քանի մը տասնամեակներուն «ընդունելի եւ սովորական դարձաւ միջնորդ լեզուից թարգմանելու միտումը»: Այս հարցումին պատասխանը տալով յայտաբարած է, թէ վերջին ժամանակներուն յատկապէս հրամայական դարձած է տեղեկատուութեան պահանջը, որ, բնականաբար, կրնար բաւարարուիլ թարգմանութեան ճամբով: Առիկա ստացած է

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝

ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Է.

Հայոց մեծ մասն արդէն զինուոր գացած էր, մէկ օրուան մէջ հայ բանտարկեալ այրերու թիւն ալ վեց հարիւրն անցեր էր: Հայ խանութներն ամբողջ գոցուած եւ առեւտուրը դադրած ըլլալով, ոստիկանութիւնը կատարեալ փութաջանութեամբ կը հրաւիրէր պատահմամբ չձերբակալուած Հայերն իրենց խանութներն բանալ անպայման, հաւաստելով որ ձերբակալութիւնները վերջացած են, վախնալու պէտք չկայ, եւայլն:

Հազիւ տասն օր անցեր էր, եւ ահա Յունիս 13-26 Շաբաթ առաւօտ միեւնոյն կերպով եւ դրութեամբ ձերբակալուեցան քանի մը հարիւր Հայեր ալ, որոնց մէջ կը գտնուէին Նախորդ Առաջն. փոխանորդ Մատթէոս քահանայ Կրկրեան, Քաղաքական Ժողովի եւ Տեսուչ Խորհուրդներու անդամներ: Կացութիւնն աւելի կնճռոտեցաւ եւ բոլոր դիմումներս ապարդիւն կը մնային:

Նոյն օրերուն մէջ բաւականաչափ զօրքով եւ թնդանօթով Սեբաստիայէն դէպի Շապին Գարահիսար կռուելու գացած էր արդէն Նէշէթ փաշա, որ կը վարէր Ուլու - Գըշլա - Դերջան ուղեգծի զինուորական փոխադրութեան հրամանատարութիւնը:

Ը.

ԲՌՆԱԳԱՂԹԻ ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄԸ

1915 Յունիս 18 - Յուլիս 1 Հինգշաբթի երեկոյեան մօտ կուսակալին մօտ կանչուեցանք Խաչատուր Թանտրճեան, Կարապետ Շահինեան եւ Միրիճան Օտապաշեան ծանօթ ազգայիններու հետ. հոն էին նաեւ Սեբաստիոյ մէկպուներէն երկուքը, Հօճա Էմին էտիպ եւ Րասիմ, նոյնպէս ժանտարմա ալայ զօմանտանի հազարապետ Խալիլ Րիֆաթ եւ փոլիս միւտիրի Րիֆաթ: Կուսակալ Մուամմէր, հակիրճ յառաջաբանէ մը յետոյ թէ՝ Օսմ. կառավարութիւնը չատ մըփորձերէ վերջ համոզուած ըլլալով որ այլեւս Հայոց հետ միասին ապրիլն ինչպէս նաեւ այնքան բազմաթիւ բանտարկեալներն մի առ մի պատժելն հնարաւոր չէ, հետեւեալն հաղորդեց իր պաշտօնը պահելու յայտնի ճիգով մը.

« Պետութիւնը վճռապէս որոշած է որ Հայերն այս քաղաքէն դէպի ծէյրէ գաղթեն. իրաւ է որ Հայերը մինչեւ հիմա գաղթած չըլլալով քիչ մը դժուար կուգայ տրուած այս որոշման գործադրութիւնը, սակայն յիշելու են որ Թուրքերն ալ ենթարկուած են այս վիճակին. ուստի պէտք է չուտով պատրաստուին, կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները տնօրինած է արդէն, յառաջիկայ Երկուշաբթի օրէն սկսեալ թաղ - թաղ ճամբայ պիտի ելլեն, իրենց ճամբու ապահովութեան համար բաւականաչափ թուով ժանտարմաներ պիտի տրուին. անշուշտ առնելիքի, տալիքի եւ ուրիշ խնդիրներ ունեցող Հայեր կը գտնուին, ասոնք մեկնելէ առաջ կրնան ուղղակի դիմել պաշտօնատանս մէջ կազմուած էմնիյէթ հէյյէթիին »:

Այս չանթահարիչ զեկոյցն հազիւ լսած, ներկայ Հայերս ընդոստ ոտքի ելլելով եւ կարի յուզուած վիճակաւ սկսանք թուել անվերապահօրէն հայ ժողովուրդին դարաւոր հաւատարմութիւնը, պատերազմի սկիզբէն անոր ըրած անձնազոհութիւնն եւ մատուցած թանկագին ծառայութիւնները, հայրենական պարտականութեան անթերի կատարումն եւ ամէն կասկածէ մեր բացարձակ անմեղութիւնը. աղաչեցինք ու լացինք չա՛տ որ կուսակալն հաճի կեդրոնի կառավարութեան մօտ իր ծանօթ ազդեցութեամբը գերծ կացուցանել Սեբաստիոյ կուսակալութեան Հայերը տեղահանութենէ:

Մուամմէր ականջ չէր կախեր մեր խօսքերուն. հազիւ սա լակոնիկ պատասխանը թռաւ իր բերնէն.

« Կառավարութեան որոշումն ու հրամանը գործադրելու պարտաւոր եմ ես, ու ուրիշ բան ձեռքէս չի գար »:

(12 - Շար.)

մեծ ծաւալ: « Արժէքները պարզ հայա – ցնելու, ընթերցողին հասցնելու այդ պը- րոցեսում անտեսուեց բնագրից թարգմա- նելու հանգամանքը, որի հիմնական պատճառը տարբեր լեզուներով ստեղծա- գործող թարգմանիչներ չունենալն էր »: Այս երեւոյթին մէջ քիչ դեր չէ խաղա- ցած նաեւ քատրեր պատրաստելու գոր – ծին մէջ ցոյց տրուած անխուէութիւնը: Երանի թէ, աւելցուցած է վարիչը, ռու- սերէնէ թարգմանուած գիրքերուն մեծ մասը խակական ստեղծագործութիւններ հանդիսանային: Այդ չէ պարագան, դըժ- բախտաբար:

Վարիչը, բնականաբար, ըմբռնած է, թէ ներկայիս կարելի չէ աշխարհի բոլոր լեզուներէն թարգմանողներ գտնել, թէեւ ասոր պէտք է ձգտիլ, այսուհանդերձ, կարելի է ապահովել թարգմանողներ բազմաթիւ լեզուներու: « Այսօր մենք արդէն հնարաւորութիւն ունենք թարգ – մանութիւններ կատարելու մօտ քսան լեզուներից »: Յիշատակած է լեզուները, – անգլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն, գերմաներէն, լատիներէն, պարսկերէն, թուրքերէն, պուլկարերէն, չեխերէն, ռումաներէն, լիթուաներէն, ուկրաներէն, վրացերէն, ադրբէջաներէն եւայլն: «Դրա համար, սակայն, պահանջ- ւում են աւելի հետեւողական ջանքեր՝ որոնելու եւ գտնելու լեզուներ իմացող շնորհալի մարդկանց »:

Երիտասարդ քատրեր պատրաստելու նպատակով, հրատարակչականը նպա – տակ ունի անգլիական, ֆրանսական եւ գերման նորավէպերու հաւաքածոներ լոյս ընծայել: Ասոնք պիտի թարգման- ուին համապատասխան բնագիրներէն եւ բացառաբար երիտասարդ ուժերով:

Ծանօթ է, որ միջազգային գրականու- թեան բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ չեն թարգմանուած դեռ: Պէ՞տք է սպա- սել, որ համապատասխան թարգմանողը գտնուի: Այս հարցումին պատասխանե – լով վարիչը նկատել տուած է, թէ ամէն ստեղծագործութիւն պէտք է յանձնուի իր թարգմանողին: Ընդունելով հանդերձ որոշ զիջումներ, ինչպէս, օրինակ, բնա- գիրէն չթարգմանելու պարագան, այսու- հանդերձ, աւելի լաւ է ուշ ունենալ գը- լուխ գործոցի մը թարգմանութիւնը, քան թէ ընթերցողին հրամցնել անյաջող գիրք մը:

Գալով հին թարգմանական երկերուն, հրատարակչականը լոյս կ'ընծայէ այն- պիսիները, որոնք ընդունելի են իրենց ստեղծագործական մակարդակով եւ կը պահանջեն միայն փոքր ճշգրտումներ: Ջախող թարգմանութիւնները չեն վեր – հրատարակուիր: Ի դէպ, վարիչը տարի- ներու փորձառութեամբ հաստատած է, թէ 30, 40, 50 տարիներ առաջ կատար- ուած թարգմանութիւնները, մանաւա – բար ռուսերէնէն, ունենալով հան – դերձ վրէպներ, թերիներ եւ ժամանակի ընթացքին անխուսափելի կերպով հին – ցած լեզուա – մտածողութիւն, հիմնա- կանին մէջ ստեղծագործական թարգմա- նութիւններ են, եւ այդ է պատճառը որ

ասոնք ատենին կատարած են իրենց դե- րը: « Անյաջող, վատ թարգմանութիւնը աւելի ուշ շրջանի արդիւնք է, երբ թարգ- մանութիւնն ստացաւ մասսայական բը- նոյթ, եւ այդ պրոցեսին լծուեցին թարգ- մանելու ձիրքով չօժտուած շատ «թարգ- մանիչներ»:

Վարիչը, այնուհետեւ, ներկայացու – ցած է յառաջիկային համար նախատես- ուած թարգմանական գիրքերուն հրատա- րակութիւնները: Ասոնց շարքին են Եւ- տուշենկօ, Կարսիա Մարկէս, Թրուայա, Մորուա, Պուալօ, Պայրըն, Սարոյեան, Ֆիցճերըլտ, Հեմինկուէյ, Սըմըրսէթ Մոմ եւ ուրիշներ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Յառաջ) .— Կապոյտ Խա- չի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնա- ճիւղերուն կազմակերպած տարեկան դաշտահանդէսը, քաղաքին մերձ զովա – սուն եւ գեղեցիկ պուրակի մը մէջ, տի- րապետող լեռնալանջերու ստուերին տակ, տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յուլիս 1ին, ա- ռաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ:

Յուլիսեան դաշտահանդէսները ընդ – հանրապէս Հերոսներու Օրուան նուիր – ուած ձեռնարկներ կը դառնան, Խանասո- րի արշաւանքին տարեդարձներուն առի- թով: Այդպէս ալ եղաւ այս մէկը կազ- մակերպիչներուն իսկ նախաձեռնու – թեամբ:

Դեռ կէսօր չեղած՝ չորս հարիւրի հա- սաւ ներկաներուն թիւը եւ չուտով ըս- տեղծուեցաւ այն խանդավառ, ջերմիկ եւ տոհմիկ մթնոլորտը, որ նման ձեռ – նարկներուն յաջողութեան հիմնական ազդակը կը կազմէ: Քոժակ (եան) նուա- գախումբը մինչեւ վերջ հնչեցուց հայ – կական մեղեդիներ, երգեր, պարեղանակ- ներ: Առաւել տպաւորիչն այն եղաւ, որ ներկայ երիտասարդութիւնը, որ մեծ թիւ կը ներկայացնէ, սկիզբէն մինչեւ վերջ յատուկ պատրաստուած « բեմահարթա- կը » գրաւեց ժողովրդական չուրջպա – րերու ամբողջ չարք մը ներկայացնելու համար: Տեսակ մը ինքնաբուխ գեղար – ուեստական յայտագիր մը եղաւ՝ չատ աւելի հոգեպարար, քան նախապատ – րաստուածները: Նո՛յն երիտասարդու – թիւնն էր, որ միջին եւ հին սերունդին անդամներուն հետ, պուրակին չորս ծայ- րերուն լսելի դարձուց ազգային – ժողո- վրդական եւ յեղափոխական երգերն ու խմբերգները՝ անվերջանալի չարքով, յաջորդական կարգով:

Գեղարուեստական կարճ յայտագիր մը գործադրուեցաւ ժամը 16ին: Օրուան խօսնակը՝ ընկ. Ժ. Լիւլեճեան, նախ ներկաներէն խնդրեց, որ վայրկեանի մը յոտնկայս յարգանքով յիշուի չրջանին ազգային – կուսակցական կեանքին գըլ- խաւոր դերակատարներէն ողբ. ընկեր Սիսակ Սիսակեանի նուիրումն ու զոհաբե- րութիւնը: Նոր Սերնդականներու կողմէ երգուած Կարկուտ տեղացէն ետք, ար- տասանեցին Օր. Էլզա Սապունճեան եւ Օր. Նադելի Գափունճեան: Ռընէ Մա – կարեանի կիթառին ընկերակցութեամբ՝ Տիկին Ավավեան երեք երգեր երգեց: Արտասանութիւններն ու երգերը ստեղ- ծան մը եւս բարձրացուցին խանդավա – ռութիւնը:

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Ժիրայր Մի- րիճեան պատկերացնելով այսպէս կոչ – ուած Խանասորեան սերունդին վճռական դերը մեր մօտաւոր անցեալին մէջ, քանի մը փաստեր յիշատակութեամբ ցոյց տուաւ, թէ հայ ազատագրական չար – ժումէն առաջ, Արմենական, Հնչակեան եւ, յատկապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադրութենէն առաջ, ի՛նչ պատկեր, մանաւանդ հոգեվիճակ կը ներկայացնէր Հայութիւնը Թուրքիոյ սահմաններէն ներս: Եւ թէ զինք շրջապատող, տիրող ժողովուրդներուն համար որքան նուաստ դիրքի մը մէջ կը գտնուէր: Դաշնակցու- թեան մարտիկները, յատկապէս Խանա- սորի մէջ, ցոյց տուին թէ հիմնական փոփոխութիւն մը կրած է երբեմնի հո – գեկկուած եւ մտալլկուած ժողովուրդը, որ հիմա այլեւս գիտէ հարուածին հար- ուածով պատասխանել: Խանասորեան սերունդին յաջորդեց Մայիսեան սերուն- դը, որ Հայոց անկախութեան, Պետա – կանութեան եւ ազատութեան հիմնաքարը զետեղեց:

Այսօր, հոն հայրենի հողին վրայ մե- ծով եւ պզտիկով, շինականով եւ մտա- ւորականով, մեր ազգին ներկան կը դրուի հաստատուն հիմերու վրայ՝ ի խնդիր մեր վաղուան փայլուն ապագա- յին: Հոս, այս եւ այլ ափերու վրայ, Արեւմտահայութեան պարտքն է իր կար- գին պահպանել եւ կերտել իր ազգային փայլուն ապագան: Հիմնաքարը մեր լե- զուն է. ասիկա քաղաքական կեցուածք մըն է, քանի իր ժողովուրդին լեզուին հաղորդակից, անոր արժէքներուն ծանօթ եւ անով հպարտացող սերունդ մը միայն կրնայ տէր կանգնիլ իր ժողովուրդին հո- գային եւ այլ իրաւունքներուն: Ազգա – յին – քաղաքական գիտակցութիւնը կը սկսի լեզուով, Մեսրոպով: Հայութիւնը, ըսաւ բանախօսը վերջացնելով իր խօս- քը, պայքարի դիրքերուն վրայ կը գըտ- նուի: Պայքարը պիտի շարունակուի մին- չեւ այն օրը, երբ Երեւանի երիտասար – դութեան եւ արտասահմանի երիտասար- դութեան զոյգ թեւերը պիտի տարածուին մեր ամբողջական հայրենիքին վրայ՝ Արարատ ունենալով իբեւ սիրտը Միաց- եալ Հայաստանին:

Ձեռնարկը, որուն յաջողութեան նը – պաստեցին Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղ- բայրեան ենթակոմիտէի ընկերները, դը- րական երեւոյթ մըն է անկասկած փոք- րաթիւ հայ գաղութի մը չրջագիծին մէջ: Հայկական վայրկեաններ, ժամեր եւ օ- րեր միշտ ալ յիշատակելի կը մնան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ « Միհայիլ Սատովեան » գրադարանի երիտասարդութեան բաժնի Տուտեան մշակոյթի տան մէջ, Յունիս 10ին, տեղի ունեցած է հայ բանաստեղ- ծութեան նուիրուած երեկոյթ մը, կազ- մակերպուած հայ համայնքին կողմէ: Բացման իր խօսքին մէջ՝ « Նոր Կեանք » շաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Սարգիս Սելեան, անդրադարձած է հայկ. միջ – նադարեան քնարերգութեան, ներկայա – ցնելով հայ բանաստեղծութեան պատ – մութեան կարեւոր ժամանակաշրջաննե – րուն բնութագիծերը: Գեղարուեստական բաժնին արտասանուած եւ կարդացուած են Շնորհալիի, Քուչակի, Սայաթ – Նո- վայի, Թումանեանի, Չարենցի գործե – րէն, ինչպէս նաեւ հայ բանաստեղծնե- րու նուիրուած հատորներու մէջ լոյս տեսած զանազան հեղինակներու կատա- րած ռումաներէն թարգմանութիւններ:

ՍԻԼԻՍՏԱՅԻ «Երեւան » ակումբին մէջ ցուցադրուած են մանկական չար – ժանկարներ, կազմակերպութեամբ « Ե- րեւան » միութեան վարչութեան, Ման- կան Միջազգային Տարուան առթիւ: Ող- ջոյնի խօսք արտասանած է վարչութեան նախագահը՝ Օննիկ Շիրվանեան:

ՊՕՅԱՃԸԳԻՒՂԻ Ս. Երից Մանկանց ե- կեղեցին, Յունիս 24ին, աւանդական մա- տաղօրհնութեամբ մը նշած է իր հիմ – նարկութեան 139րդ տարեդարձը, կրօ – նական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւննե- րով, նախագահութեամբ Շնորհք Պատ – րիարքի: Պատարագած է նորընծայ Մես- րոպ Արղ. Մութաֆեան: Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք անդրադառնալով հայ ժողովուրդի շինարար ոգիին: Եկեղեցա- կան արարողութիւններէն ետք, եկեղեց- ւոյ պարտէզին մէջ սարքուած է Սիրոյ Սեղանը, որու ընթացքին խօսք առած են բազմաթիւ անձեր՝ շեշտը դնելով թաղա- կանութեան, երգչախումբին զոհողու – թեանց եւ արդիւնաւէտ աշխատանքին, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդի տալու ա- ռաքինութեան վրայ: Շնորհք Պատ – րիարքի փակման խօսքով վերջ գտած են հանդիսութիւնները:

ՎԱՌՆԱՅԻ « Շիրվանզադէ » սիրող – ներու թատերախումբը ներկայացուցած է « Սոտախօս կը փնտռուի » թատերա – խաղը, հայերէն: Դերակատարները յա – ջող խաղարկութիւն ցոյց տուած են եւ արժանացած ներկայ հասարակութեան գնահատանքին:

ԹԵՀՐԱՆԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 10ին, նշուած է Ս. Հռիփսիմ – եանց կոյսերու նահատակութիւնը: Քա- րոզած է առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մա- նուկեան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

Փիէռ այնպիսի շեշտով մը արձակեց իր բառը որ ոչ ոք տարակոյս ունեցաւ սխալ մը պատահած ըլլալուն մասին: Հրաչ նախ զարմացաւ ու յետոյ շփոթե- ցաւ, վախնալով որ թերեւս անդարմա – նելի վէճ մը կը պատճառէր իր ընկե- րոջ եւ դէպքերուն անծանօթ՝ չգիտնա- լով ինչ դիրք բռնել, գոնէ իր պատաս – խանատուութիւնը փրկելու մտադրու – թեամբ, աւելցուց մեքենաբար.

— Քու սենեակէդ... Ձե՞ս յիշեր ինծի խոստացած էիր մերկ կնոջ պատկեր բե- րել... այն գիշեր երբոր կօշիկներդ բե- րի, լուսթռին կօշիկներդ որ Տիկնանցի պարահանդէսին համար փոխ էի առած քեզմէ, մահճակալին տակը դրած ատենս գտայ... Հոն նետեր էիր ապակին:

Երկու ձեռքերուն մէջ բռնած, Փիէռ նայեցաւ այդ պատկերին, նայեցաւ... ի զուր Միսաք ջանաց զուարթութիւնը կատակներով շարունակել. բոլորը մէկ լռեցին: Քանի անգամ որ Հրաչը համար- ձակեցաւ ակնարկը բարձրացնել Փիէռի դիմագիծին, զզջումը եւ շփոթութիւնը աւելցաւ:

— Էյ, ի՛նչ ընենք Պետրոս, ատոր հա- մար մի նեղանար... կը պատռենք կը լմննայ... Ես ի՛նչ գիտնամ, ապակիին վրայ ալ «անգործածելի » գրուած էր... Ես ի՛նչ գիտնամ...

Բայց յանկարծ Պետրոս չառագունե- ցաւ: Արիւնը այնպիսի ուժգնութեամբ մը խուժեց այտերուն, գլխին, ականջներուն որ Միսաք վախնալով ուզեց պատկերը ձեռքէն առնել. չկրցաւ բնաւ: Պետրոս զամուած էր կեցած տեղը եւ ձեռքերը կը դողային: Յետոյ նոյնքան չուտով դեղնեցաւ, եղաւ տժգոյն, սպիտակ... ուզեց բան մը ըսել, սակայն ֆրանսե- րէնը խառնուեցաւ հայերէնին հետ եւ հայհոյութենէն զատ բան մը չհասկըց- ուեցաւ: Երբոր գլուխը բարձրացուց, ակ- նարկը ինկաւ Սուրէնին վրայ որ կզակը մէկ ափին մէջ, պատառաքաղովը ձուկի մը պոչին հետ կը խաղար: Փիէռ փախաւ խենթի մը պէս:

Երբոր փողոց հասաւ, չուզեց իր աչ- քերուն հաւատալ. կրկին նայեցաւ պատ- կերին, բայց միշտ չուզեց հաւատալ:

Յետոյ վազեց, վազեց, անձրեւին տակ, հովանոցներու զարնուելով: Ամէկ վայր- կեան կ'ուզէր նայիլ, չէր համարձակեր. շատ անցորդ կար. չէր համարձակեր...: Յանկարծ զտաւ միջոցը. միզարան. հոն առանձին պիտի ըլլար: Անդադար փողոց դարձաւ մինչեւ որ գտաւ հատ մը. մը- տաւ ներս. նայեցաւ, նայեցաւ... ձեռքը տարաւ գրպանին բան մը առնելու հա- մար, բայց... երբոր դուրս ելաւ, իրեն այնպէս թուեցաւ որ մարմնին սեղմած խաւաքարտը պէտք եղածին պէս չէր կըր- նար ծածկել եւ անցորդները կը տեսնէ- ին: Կոտրեց զայն ծունկին վրայ եւ վա- զեց, վազեց:

(69 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փ Ա Ր Ի Զ

P. O. B. 41,3780 Gstaad SWITZERLAND
Tél. : 030-415.63

ՀՐԱԻԻՐԱԳԻՐ

Հայութեան հողային եւ ազգային իրաւունքները հետապնդելու եւ պաշտպանելու համար կը հրաւիրենք ձեզ մասնակցելու Առաջին Հայկական Համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզ, Նիքքօ պանդոկի սրահներուն մէջ, 1979 Սեպտեմբեր 3 – 6ին։

Ա. Հայկական Համագումարը իր տեսակին մէջ նոր եւ առաջին համագումարն է, ուր կը նախատեսուի իրապաշտ եւ գործնական կերպով սերտել եւ վերլուծել սփիւռքահայութեան ներկայ վիճակը եւ դարուս քաղաքական իրադարձութիւնները, եւ այդ լոյսին տակ բանաձեւել եւ ծրագրել հայկական հողային հարցի եւ իրաւունքներու հետապնդումը։

Մեր անկեղծ համոզումն է որ Հայկական Համագումարը չի խանգարեր, եւ պէտք չէ խանգարէ, ցարդ կատարուած եւ ասկէ ետք ալ շարունակուելիք աշխատանքները՝ այս կամ այն կազմակերպութեան կամ Հայ Դատի յանձնախումբերուն կողմէ։ Ընդհակառակն՝ ան կը միտի լրացուցիչ դեր կատարել եւ իրականացնել համայն Հայութեան հետապնդած միակ նպատակը, որ մեր հողային, ազգային եւ պետական իրաւունքներու վերահաստատումն է։ Այս հաւատքով ձեռնարկած ենք աշխատանքի եւ վստահ ենք, թէ իւրաքանչիւր Հայ կը ձայնակցի մեզի՝ բաժնելով մեր խօսքը գործի վերածելու վճռակամութիւնը։

Ա. Հայկական Համագումարը, արդարեւ, խօսքը գործի վերածելու առաջին իրապաշտ եւ գործնական միջոցն է, որ բնականաբար պիտի ունենայ իր դրական արդիւնքները, եւ պիտի առաջնորդէ մեզ կեդրոնացեալ եւ ծրագրուած գործունէութեան։

Այս հրաւիրագիրը կ'ուղղենք հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն անխտիր, վստահ ըլլալով որ անոնք իրենց անվերապահ մասնակցութիւնը պիտի բերեն նուիրական այս գործին՝ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով։

Ի դիմաց Գործադիր Մարմնի
Ա. Հայկական Համագումարի
Վեր. Գառնուզեան (030) 41563
ԿՇԹԱՏ (Զուիցերիա)
Մ. Պուլտուգեան 579·35·59
ՓԱՐԻԶ
Գ. Աճէմեան 341672 ՊԷՅՐՈՒԹ
Կարօ Բաքսեղեան 33002 ՆԻԿՈՍԻԱ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՑԱՑՏԱԳԻՐ

— Հայկ. Համագումարի նպատակը։

— Պատմաքաղաքական ակնարկ — Սան Ստեֆանոյէն Լօզան։

— Հայկ. Սփիւռքը պատմութեան ընթացքին։

— Ներկայ Սփիւռքի պատմականն ու գոյավիճակը։

— Միջազգային քաղաքական իրադարձութեանց ազդեցութիւնը Հայութեան ապագայ գոյութեան վրայ։

— Ապագայ հեռանկար։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւնը բաց է բոլորին, առանց վճարումի։

— Արտասահմանէն մասնակցիլ ուզող ուսանողներու ճանապարհածախքին մէկ մասը պիտի հոգացուի։

— Մասնակցելու համար կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ։ Մանրամասնութիւններու կամ ծանօթութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

M.M. BOULDOUKIAN
11 - 15 rue de Javel — 75015 PARIS

Հաճեցէք ձեր արձանագրութիւնները յղել վերոյիշեալ հասցէին ամէնէն ուշը մինչեւ 1979 Օգոստոս 15։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ա. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

3 – 6 Սեպտ. 1979, Փարիզ, Ֆրանսա
Hôtel Nikko, 61 Quai de Grenelle
75007 PARIS — Tél. : 575-62-62

Մականուն

Անուն

Հասցէ

Հեռախօս

Թուական

Ստորագրութիւն

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 03 Août	— 16 Août
— 18 Août	— 01 Septembre
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Յուլիս 14, ամբողջ օրը Պելփոնթէնի կայանը (ԺԻԽՌԱ)
Գեղարուեստական բաժին կոյանի տղոց կողմէ
Հեռաձայն 16 (84) 33·05·61

DE RETUR DE SA TOURNEE D'AMERIQUE DU SUD

RECITAL
de la pianiste
HUGUETTE AGEDERIAN

BACH — LISZT

Jeudi 12 Juillet à 20 h. 30 précises
dans le cadre du Festival du Marais, Centre Culturel Suédois
11, Rue Payenne — Métro St. Paul

Toutes les places à 8 Frs.

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մարսէյլի Կ ապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է Յուլիս 13ի գիշերը, ճամբորդութիւն մը դէպի Կապ. Խաչի կայանը, Պելփոնթէն։

Օրուան ճաշը կը պատրաստուի Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու կողմէ։ Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ, հեռ. 50·15·09,

Բացի Երեքշաբթիէն ամէն օր ժամը 13·30էն սկսեալ։

Mme Frangulian, 32 Rue de la République, Tél. 91-51-51 ou 68-02-84
Mme Hototian, 13 Bd. Cazoran
Tél. 66-28-33
Mme Saradjian, 3 Bd. Benedictines
Tél. 93-67-97
Mme Kouyoumdjian, 71 Rue Paul Coxe les Micocouliers Bt 3, Tél. 60-11-39

Ճամբու ծախք 150 Ֆր.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ալֆորվիլէն Տիկ. Հրանդ Յովնանեան իր եղբօր՝ Կարպիս Ալլահվերտեանի մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ եւ իր մեծ եղբօր կնոջ Աղաւնի Ալլահվերտեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 200 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

ՆԻՍ.— Ընկեր Գեղամ Խոսրովեան փոխան ծաղիկի 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ընկ. Սիսակ Սիպչեանի մահուան առթիւ։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES
ORGANISE UN

PELERINAGE aux EGLISES et MONUMENTS ARMENIENS de ROUMANIE

DU XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles

Animé par Gérard STEPHANESCO

avec la participation de hautes personnalités religieuses, des parlementaires ainsi que la Télévision qui réalisera un reportage à cette occasion.

Facultatif : *Semaine supplémentaire les plages de la Mer Noire.*

Renseignements et Inscription :

BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

LIC. A. 1037

Organisation Terre & Culture

7, rue du Fg. St. Honoré 75008 Paris

CAMPAGNE DE TRAVAIL 1979

A) Mise en valeur des domaines arméniens d'Iran du nord

séjours de 4, 6 et 8 semaines, juillet et août

4 stations

1 — Monastère de St. Thadée (situé à 70 km au Sud du Mont Ararat)
2 — Monastère de St. Etienne (à 25 km à l'est de Djoulfa, en longeant l'Araxe).
3 — Village de Hafthevan (Région de Salmasd).
4 — Village de Guerdabad (Région d'Ourmia).

B) Mission d'assistance à Beyrouth

séjours de 4 et 6 semaines de mi-juillet à fin août

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

PARIS : K. Kévonian, 702-99-45 ; H. Kévorkian, 883-29-36 ;
LYON : I. Bara·ian, 49-11-89 — MARSEILLE : S. Sarkissian, 52-18-75 ;
BRUXELLES : P. Isbendjian, 537-86-41.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
11
MERCREDI
11 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.422 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.422

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՉԵ՛ՆՔ ՈՒԶԵՐ ՎԱՂԸ ԲՈԼՈՐՍ ԱԼ ԼԵՀԵՐ ԸԼԼԱԼ

Ընտրուած օրինակ իբրեւ խորհրդանիշ ձուլման, Լեհաստանի հայ գաղութը ծանօթ է, առաւելաբար իր անցեալով: Ու այսօր, յանկարծ, դէմ յանդիման կը գտնուինք ներկայի մը, շնորհիւ Անն – Մարի Մուրատեանի, որու չահեկան յօդուածը լոյս տեսաւ մեր վերջին երկու թիւերուն մէջ:

Հին Սփիւռքի մը, այս նոր դիմագիծը, պարզ է, ոչինչ ունի խրախուսիչ: Բայց իր խօսուն օրինակովն իսկ, կրնայ մեզ մղել այլապէս օգտակար խորհրդածու – թեանց:

Պահ մը, մենք ալ վերադառնանք Վարշաւա, ու Անն – Մարի Մուրատեանի հետ, փորձենք փնտռել այդ ենթադրեալ տասը հազար Հայերէն, գոնէ մաս մը: Հոս, արդէն, պատկերը կը մթագնի: Կը տեսնենք թէ, սկիզբը, որքան ապարդիւն են մեր յօդուածագրին ճիգերը, կոր – սուած Հայերու իր փնտռտուքին մէջ: Հասած է ժամը երբ կը բախի անկարելիին ու կը յուսահատի: Ոչ իսկ Արարատ ճաշարան մը: Պիտի վերադառնայ Պրիւսէլ ու պատմէ մեզի՝ հո՛ն, այլեւս Հայեր չկան: Բայց յանկարծ, կը պատահի անսպասելի հրաշքը, շատ դիւրին, շատ պարզ ձեւով: Հաւաքոյթի մը ընթացքին, սեւորակ աչեր իրարու պիտի հանդիպին ու երբ նայուածքները վրար գտած են, պիտի փնտռուին ծագումները: Յետոյ այլեւս չղթան քակուած է եւ մէկէն միւսը, պիտի յայտնուին Հայերը, որոնք կը կոչուին՝ Տօնիկեւիչ, Աքսենդովիչ, Ասլամովիչ, երէկուան եւ այսօրուան Հայեր, որոնց մասին պիտի պատմէ Վոժ – թէկ, « ծագումով Հայ » այս երիտասարդը, որու նախնիքը եկեր են 16րդ դարուն եւ որ, այսօր, աւարտաճառ կը պատրաստէ Ուրարտուի մասին: Անն – Մարի Մուրատեան գտած է « Հայերը » մինչեւ իսկ պատերու վրայ անխուսա – փելին՝ Արարատ, սիրելիս:

Կենսականն այն է սակայն, որ իր պարզած այլապէս տխուր ներկայով, Լեհաստանի հայ գաղութը տայ մեզի հարկ եղած դասը, կերտելու համար մե՛ր, Սփիւռքի ապագան: Ի՞նչ ընել, որպէսզի օր մը, մենք բոլորս ալ Լեհեր չըլլանք: Եւ այս ուղղութեամբ, ոչ ամբոխավար ճառերը օգուտ ունին, ոչ ալ մաշած քարոզները: Հարկ է իրատես ըլլալ, չխուսափիլ մանաւա՛նդ, ինքնաքննադատութենէ, եթէ կ'ուզենք, անկեղծօրէն տեսել, տոկալ: Եթէ կ'ուզենք, որ մենք ալ, վաղը թէ միւս օր, « չգտնուինք »՝ միայն սեւորակ աչերու միջոցաւ Տիւփոններու, Սմիթներու, Շնայտըրներու ետեւ պահուըտած: Ատիկա սակայն, աշխատանք ու ճիգ կը պահանջէ, մինչ մենք նախընտրած ենք դիւրին ճամբաները: Արդա – րացման բանաձեւերն ալ չեն պակսիր թէ՝ « լեզուն անհրաժեշտ չէ », « հոգիով ու սրտով հրաշալի հայ երիտասարդներ կան » եւ նման սոփեստ մտածելակեր – պով, մենք զմեզ կը մխիթարենք: Գաղութէ գաղութ կը բազմանան, այսօր, երկլեզու, մինչեւ իսկ երեք լեզուով պարբերականներ եւ այս ընթացքով ի'ր մայրենի լեզուով իսկ, վրրար յաճախ չհասկցող մեր ժողովուրդը, վաղը այդ հասարակաց յայտարարն ալ պիտի չունենայ, ցորչափ չենք գիտակցիր թէ հայ դատը ամբողջութիւն մըն է, որու մաս կը կազմէ հողային պահանջին հետ՝ լեզուի ու մշակոյթի պահպանումը: Սոր – վիլ լեզուն, սերտել պատմութիւնն ու գրականութիւնը, քաղաքական բնոյթ ունեցող տարրեր են, որոնք անշուշտ աշխատանք ու յարատեւութիւն կ'ենթադրեն:

Երբ 25րդ ժամը հնչած է, հարկ է այլեւս ժամանակ չվատնել ու մեր ուժերը չսպառել աւելորդ տեղը: Գիտնալ կա – րեւորը զանազանել՝ անկարեւորէն: Մէկտեղել մեր ճիգերը՝ վաղուան հեռա – նկարով եւ ոչ թէ ֆոլքլորիք հրախաղութիւններու պէս խարուսիկ, հոս ու հոն ցուցական ներկայութեամբ մեր հայրենասիրութիւնը պարզել ու պարծենալ: Եթէ չենք ուզեր, վաղը՝ բոլորս ալ Լեհեր ըլլալ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ վերադարձին Նախարարապետ Պառ դոհունակութեամբ յայտարարեց թէ 1980ի համար հինգ միլիոն թոն յաւելեալ քարիւղ ապահովուած է Ֆրանսայի համար: Պառ չեշտած է փոխադարձ վստահութիւնը, որ տիրապետած է երեք օրուան խօսակցութիւններուն: Պաղտատի ղեկավարները շատ խոհեմ կը թուին թէ Թուրքիոյ եւ Իրանի կացութեան հանդէպ թէ խորայեւեւարար տարակարծու – թեան: Իրանի համար մտահոգ են տիրող անիշխանութենէն, իսկ Թուրքիոյ համար, Իրաք յանձնառու եղած է զօրավիգ կենալ նիւթապէս զարկ տալու համար տնտեսութեան: Ապահովութեան սպառնալութեանց ասպիճանի վրայ շըփումներ ալ ստեղծուած են կանխելու համար « իրանական » տեսակի արկա – ծախնդրութիւն մը:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ « Իսլամական Հանրապետութեան Ձայնը » ընդհանուր ներումի որոշումը հաղորդեց բոլոր քաղաքական բանտարկեալներուն համար բացի « մարդասպաններէն, ոճիրի դրդիչներէն եւ չարչարողներէն որո՛նք տապալած վարչակարգին կը ծառայէին »: Նոյն աղբիւրը հաղորդած է նաեւ Զօր. Ռա – հիմիի պաշտօնազրկումը, զինուորական ոստիկանութեան պետն էր եւ բանակին « կարծրերէն », որ նոյն առաւօտը յայտնած էր թէ երեւան հանած է դաւ մը, զոր որակած էր « ծանր հարց մը, որ կը ձգտէր հարուածել յեղափոխութիւնն իր անձին միջոցաւ »: Իր պաշտօնազրկման առթիւ, ըսած է թէ ան ալ մաս կը կազմէ նոյն մեծ դաւին:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ անսովոր բան մը պատահած է: Նախագահը 82 տարեկան, ընկերվարական Պեթթինօ Քրաքսիի յանձնեց կառավարութեան կազմութիւնը, արսինքն ճիշդ այն մարդուն, որ ձախողեցուց Անտրէօթթիի փորձերը: Ընկերվարականները պահանջած էին որ նախարարապետը Դեմօ–Քրիսթիանի չըլլայ: Գործը դիւրին չէ, անշուշտ, քանի դեմոկրատ քրիստոնեաները շատ համամիտ չեն որ իրենցմէ դատ մէկը վարէ կառավարութիւնը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ սկսան խօսակցութիւնները Սատաթի եւ Պեկինի միջեւ: Երեք օր, Եգիպտոսի նախագահը պիտի փորձէ երաշխիքներ ձեռք ձգել Պաղեստինցիներուն համար:

ՓԱՐԻԶԻ 18րդ թաղամասին մէջ, Ռիւ Օռտընէռ հրդեհ մը ծագած է Երկուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը: Վեց մեռեալ կայ եւ երեք վիրաւոր: Կը կարծուի թէ ոճրային արարք մըն է:

ՎԱՌԻ եւ նաեւ Պուշ տիւ Ռոնի որոշ շրջաններու մէջ, շատ մեծ են հրդեհ – ներու պատճառած վնասները: Մօտ հազար հեկտար անտառ այրած է:

avec une Généalogie ARMENIENNE

« Լեհաստանը » (Լա Փոլոնէը) պարբերականը, որ կը հրատարակուի գերմաներէն, անգլերէն, սպաներէն, ֆրանսերէն, լեհերէն եւ շուեդերէն, 1979ի իր երրորդ թիւին մէջ վերոյիշեալ խորա – գրով յօդուած մը լոյս ընծայած է: Հեղինակը՝ փրոֆ. Եւկենիշ Սլուշքեւիչ Հնդկաստանի եւ Հայաստանի մասնագէտ լեզուաբան մըն է, դասախօս Թորունի եւ Վարշաւայի համալսարանները: Յօդուածին մէջ կ'անդրադառնայ հայ գաղութին անցեալին: Նոյն թիւին մէջ հրատարակուած է նաեւ Գէորգ Էմինի մէկ գրութիւնը, նուիրուած հայերէնի եւ լեհերէնի, ուր հայրենի բանաստեղծը կը յիշէ գլխաւորաբար կատարուած թարգմանութիւնները մէկ լեզուէն միւսը: Գունաւոր գեղեցիկ մէկ պատճէնը կայ ծագումով հայ լեհ նկարիչ՝ Աքսենդո – վիչի մէկ գործին (Գարուն) ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ եւ նկարներ, 17րդ դարուն Լեհաստան հաստատուած հայ ընտանիքի մը՝ Պարաչ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ

Աւ. Իսահակեան գրած է երախաներուն նուիրուած հէքեաթներ, արձակ պոէմներ ու բանաստեղծութիւններ: Մանկան հոգեբանութեան արտայայտութիւնները տեղ գտած են նաեւ իր արձակ գրուածքներուն մէջ՝ զրոյցներ, պատմուածքներ, վիպակներ, վէպ, թարգմանութիւններ: Վերջերս այդ գրուածքներուն վրայ աւելցան նոր էջեր՝ արձակ ու չափածոյ, ինքնուրոյն եւ թարգմանական, նմանողութիւններ եւ ժողովրդականներու մշակումներ, որոնք հրատարակուեցան «Աւանգարդ» թերթի Ապրիլ 18ի եւ Յունիս 22ի թիւերուն մէջ, ինչպէս նաեւ «Գրական թերթ»ի Յունիս 1ի թիւին մէջ: Թէ ինչու ցայժմ անյայտ մնացած էին այդ էջերը: Իսահակեան, տասնամեակներ առաջ, մանկավարժ Տիգրան Ռաշմաճեանի եւ Արշակ Զիլֆիկարեանի հետ կազմած է «Դասընկեր» հայերէնի դասագիրքը, ամբողջովին գրական մշակման ենթարկած զայն, հոն զետեղած է իր տասնեակ մը գործերը: Հեղինակին անունը յիշատակուած է միայն առաջին հրատարակու – թեան ցանկին մէջ (1909):

Գիրքին յաջորդ հրատարակութիւննե – րուն մէջ, իբրեւ կանոն, չեն նշուիր գործերուն հեղինակները, ուրեմն նաեւ՝ Իսահակեանի անունը:

Հազար ինը հարիւր տասնըմէկին, արտասահման երթալէն երկու տարի ետք բանաստեղծը Տիգրան Ռաշմաճեանի ղրկած է իր նոր երկերուն ձեռագիրները, գիրքին մէջ դնելու համար, սակայն կարելի չէ եղած զայն լոյս ընծայել Ա. Աշխարհամարտի տարիներուն: Այսպէս, բանաստեղծին գործերը մնացած են մանկավարժի դիւանին մէջ: Մուշեղ Նարեան հրապարակ հանած է յիշեալ բոլոր գրուածքները, վերլուծութիւններով եւ լուսանկարներով:

ԹՐՔ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐՈՒ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Մեր նախորդ թիւով (Յուլիս 10) տըւած էինք Երկուշաբթի առաւօտեան մամուլի արձագանգները, նոյն իրիկուան փարիզեան մամուլն ալ կ'անդրադառնար եղեռնափորձերուն: Այս առթիւ առ – նուազն զարմանք կրնար պատճառել Մոնտի տուած մանրամասնութիւնները. աւելի ճիշդ՝ հացէն: Ձախ ազատական մտածելակերպի համբաւ վայելող այս ծանրախոհ օրաթերթին համար, քիչ մը տարօրինակ գտանք որ անհրաժեշտ նկատած է իր « յիշողութիւնը » քրքրել, տալու համար հետեւեալ մանրամասն տեղեկութիւնները.—

« Հայկ. Ցեղասպանութեան Պահան – ջատէրերը արդէն տէր եղած էին 1975 Հոկտեմբեր 22ին Վիէննայի թուրք դեսպանին սպանութեան եւ երկու օր ետք՝ Փարիզի թուրք դեսպանին ինչպէս նաեւ 1977 Յունիս 9ին Վատիկանի թուրք դեսպանին: 1978 Յունիս 3ին Մատրիտի թուրք դեսպանին կինը, եղբայրը եւ վարորդը նաեւ զոհ գացած էին մահափորձի մը: Անծանօթ մը մեռած է 1976 Մայիս 27ին Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, պայթումէն ուժանակի մը, որ հաւանաբար, ձեռքն էր: Թռուցիկներ ստորագրուած « Հայկ. Ցեղասպանութեան Պահանջատէրեր » գտնուած էին տան փլատակներուն մէջ: Ռումբ մը պայթած էր 1977 Մայիս 15ին թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին առջեւ, Ավընիւ տէ Շան զ Էլիզէ, վիրաւորելով պահակը, Ոճրային ճիւղի ոստիկանութիւնը, Երկուշաբթի, ձեռքը ոչ մէկ հետք ունէր: «Հայկ. Ցեղասպա – նութեան Պահանջատէրերը, որոնք քանի մը անգամ գործած են մայրաքաղաքին մէջ, կը թուի թէ հիմակուհիմա անպատժութիւն կը վայելեն »:

×

Նոյն երեկոյեան թերթերէն, Յուլիս 10 թուականով, Լա Քռուա եղեռնափորձին լուրը կուտար խորագրելով՝ « Հայեր տէր կ'ըլլան Փարիզի մէջ Թուրք հաստատութեանց դէմ գործուած եղեռնափորձերուն»: Լը Նուվօ Ժուռնալ շատ աւելի կարճ ձեւով արձագանգ կը հանդիսանար պատահածին:

×

Պէյրութի Լ'Օռիան – Լը Ժուռն ալ կուտար ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (Ա. Էֆ. Փէ.) հեռագիրը քանի մը հատուած ալ հրատարակելով քոմանտոյին բանբերին ըրած յայտարարու – թենէն:

×

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Յուլիս 10 թուակիր, թրքական կարգ մը օրաթերթեր Հիւրրիէթ, Միլլիէթ եւ Թերճիւման նաեւ կուտան լուրը իբրեւ աղբիւր ունենալով իրենց թղթակիցներն ու Ա. Էֆ. Փէ.ի լուրը:

Այս երեք թերթերէն Թերճիւմանն է միայն որ լուրը տալէ ետք, կ'ըսէ նաեւ թէ Անգարայի մէջ Արտաքին Նախարա – րութիւն կանչուած է ֆրանսական դեսպանատան խորհրդատու՝ Ֆիլիփ Պեռ – նար: Թրքական կառավարութիւնը պահանջած է ֆրանսական պատկան մար – միններէն որ Փարիզի թրքական հաս – տատութիւններու ապահովութիւնը ե – րաշխաւորուի, եղեռնափորձերու հեղի – նակներն ալ հետապնդուին ու ձերբա – կալուին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն քննութեան առնելէ ետք երգ – երաժշտութեան եւ պարարուեստին այժմու վիճակը՝ համապատասխան հաստատումներ կատարած է տուեալ երեսներէն ներս արձանագրուած յաջողութիւններուն եւ նկատելի դարձած թերիներուն մասին: Երեք առանձին «որոշում»ներով ալ հարկ եղած ցուցմունքներն ու հրահանգները տուած է:

« Հայկական ժողովրդական երաժշտական արուեստի վիճակի եւ նրա յետագայ զարգացման միջոցառումների մասին »: Այս հարցին կապակցութեամբ հիմնական հետեւեալ հաստատումները կատարած է: Կը ներկայացնենք համառօտակի:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան տասնէ աւելի երգ ու պարի, ժողովրդական նուագարաններով հրապարակ ելլող նուագախումբեր՝ բոլորն ալ մասնագիտական բնոյթով, այսինքն՝ փրոֆեսիոնէլ: Ասոնք երգահանդէսներ եւ նուագահանդէսներ կուտան թէ՛ Խորհ. Միութեան մէջ, թէ՛ արտասահման: Կան նաեւ քանի մը հարիւրի հասնող այսպէս կոչուած ինքնագործ (ամաթէօր) խումբեր:

Երաժշտական փոլքլորը հաւաքելու եւ ուսումնասիրելու աշխատանքներուն մէջ նկատելի յաջողութիւններ արձանագրած են հետեւեալ հիմնարկութիւնները: Գիտութիւններու Ակադեմիային համապատասխան ճիւղերը, ժողովրդական ստեղծագործութեան եւ մշակոյթի ու լուսաւորութեան աշխատանքի Հայաստանի գիտամեթոտական կեդրոնը, Երեւանի պետական երաժշտանոցին ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործութեան կաբինետը, Հայաստանի Երգահաններու Միութեան փոլքլորի յանձնախումբը:

Լոյս ընծայուած են ժամանակակից գուսաններու երգեր եւ ժողովրդական մշակուած մեղեդիներ բովանդակող երգարաններ:

Լուսաւորութեան նախարարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի ընդլայնէ եւ մասնագիտական մակարդակի մը հասցնէ հայկական ժողովրդական նուագարաններուն յատկացուած դասարանները մանկական երաժշտական դպրոցներուն մէջ: Երեւանի երաժշտանոցը սկսած է ժողգործիքների (ժողովրդական նուագարաններ) համար երաժիշտներ պատրաստել:

Իբրեւ թերութիւն հետեւեալ կարեւոր կէտերը մատնանշուած են: Փրոֆեսիոնէլ խումբերը պէտք եղած չափով չեն խրախուսեր ժողովուրդին երաժշտական հարուստ ժառանգութիւնը: Կապը թոյլ է ասոնց եւ ժողովրդական բնոյթի երաժշտութիւնը հաւաքող եւ ուսումնասիրող գիտական հիմնարկութիւններուն միջեւ: Հայաստանի երգ ու պարի, Հայաստանի պարի, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի եւ Հայհամերգի ժողովրդական նուագարաններու խումբերուն յայտագիրներուն մէջ հազուադէպ կ'երեւին փոլքլորի բնոյթով վառ, ինքնատիպ ստեղծագործութիւններ: Երգահանները չափազանց քիչ ստեղծագործութիւններ կը յօրինեն ժողովրդական նուագախումբերուն համար: Զապահովուիր երիտասարդ երգահաններուն գործօն մասնակցութիւնը այս ճիւղին մէջ:

Ժողովրդական երգեր երգողներ եւ նուագարաններ նուագողներ պատրաստելու աշխատանքը բաւարար մակարդակի վրայ չի գտնուիր: Հայաստանի երաժշտական ուսումնարաններուն մէջ որակաւոր մանկավարժներու պակասը նկատելի կը մնայ: Հայկական ժողովրդական երաժշտական արուեստին զարգացումին խոչընդոտ կը հանդիսանայ համապատասխան դասագիրքերուն, ձայնագրումներուն բացակայութիւնը: Որակով ցած աստիճանի վրայ կը գտնուի ժողովրդական նուագարաններ արտադրելու, զանոնք նորոգելու աշխատանքը:

Տրուած որոշումներուն հիմնական կէտերն են.—

Կատարելագործել ստեղծագործական մասնագիտացումը խումբերուն մէջ: Պատրաստել փոլքլորական երաժշտագէտներու որակեալ քադրեր: Ամրապնդել գիտական հիմնարկութիւններուն կապը արուեստի գործնական կեանքին հետ:

Երեք տարին անգամ մը Երեւանի եւ շրջաններուն մէջ կազմակերպել փառատօներ: Փոլքլորի արուեստին նուիրուած առաջին փառատօնը կազմակերպել 1980-ին:

Մշակոյթի նախարարութեան պարտականութիւն յանձնուած է երգուպարի եւ Հայաստանի պարախումբերուն մէջ կեանքի կոչել երաժշտական խումբեր՝ ազգագրական բնոյթով: Ազգագրութեան թանգարանին կողքին բանալ ժողովրդական նուագարաններու բաժին մը՝ ուսումնասիրելու համար զանոնք, ինչպէս նաեւ կատարելագործելու համար նորոգութիւններու սահմանուած արհեստանոց մը հիմնել:

Փոլքլորին երեսները ընդգրկող հաւաքածոներ, ուսումնական դասագիրքեր, ձայնագրութիւններ լոյս ընծայել: Պատրաստել ժողովրդական նուագարաններ շինող վարպետներ:

« Հանրապետութիւնում սիմֆոնիկ երաժշտութեան պրոպագանդման յետագայ բարելաւման մասին »: Այս ուղղութեամբ հետեւեալ մատնանշումները կատարուած են.

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կը գործեն երեք համանուագախումբեր, որոնց յայտագիրներուն մէջ կայուն տեղ կը գրաւեն դասական երաժշտութեան լաւագոյն էջերը, ժամանակակից երգահաններու ստեղծագործութիւնները: Ձայն – պատկերասփիւռի երաժշտական հաղորդումներուն մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն համանուագները, կ'օգտագործուին դասական ժառանգութիւնները, Խորհ. Միութեան երգահաններուն, լաւագոյն նուագախումբերուն եւ արուեստագէտներուն մենակատարումները եւայլն: Լաւ համբաւ կը վայելէ «Ոսկի էկրան» յայտագիրը, քանի կը տարածէ դասական եւ օփերայի սեռին հայող երաժշտութիւն: Փորձառութիւն ձեռք ձգած է Հայհամերգին կողքին գործող «Դպրոցականի Ֆիլհարմոնիան»:

Թերութիւններու կարգին մատնանշուած են հետեւեալ կէտերը:

Ժողովուրդին երաժշտական – գեղագիտական դաստիարակութեան աշխատանքը կը կատարուի առանց բազմակողմանի մշակուած միասնական ծրագրի մը: Յայտագիրներուն սահմանափակ, միատիպ եւ անհետաքրքրական նկարագիրը, մանաւանդ աբոնեմենտային շարքերուն մէջ, պատճառ կը դառնան, որ ունկնդիրներուն հետաքրքրութիւնը աստիճանական նուազում արձանագրէ: Համանուագախումբերը նուագահանդէսներ չեն տար արդիւնաբերութեան կեդրոններուն, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ: Անհրաժեշտ պայմաններուն բացակայութեան հետեւանքով նուագահանդէսներ չեն տրուիր մշակոյթի տուներուն եւ հանրային պարտէզներուն մէջ: Ձայն – պատկերասփիւռին մէջ սահմանափակ է երաժշտական յայտագիրներուն այլազանութիւնը: Հազուադէպ կը կազմակերպուին համանուագի հաղորդումներ նուագահանդէսներու սրահներէն եւ պատկերասփիւռի կեդրոնէն: Բաւարար վիճակի մէջ չի գտնուիր ձայնագրութիւններուն արտադրութիւնը: Սալերու արտադրութեան քանակը, որ կը սահմանուի Մշակութային նախարարութեան կողմէ՝ համաձայն երգահաններու Միութեան, կամայական կերպով կը ճշդուի Առեւտուրի նախարարութեան միջոցաւ. այս վերջինը գզալի կերպով կը կրճատէ ասոնց քանակը:

Ձայնագրութիւններուն լոյս ընծայումը եւ կը մնայ օրուան պահանջներէն: Երաժշտական գրադարանները չունին փարթիթուրաներու անհրաժեշտ ֆոնդը, ինչ որ բացասական անդրադարձ կ'ունենայ յայտագիրներուն պատրաստութեան վրայ:

Հայաստանի թերթերն ու հանդէսները շատ քիչ ուշադրութիւն կը դարձնեն սենֆոնիք երաժշտութեան հարցերուն, հազուադէպ կը հրատարակուին երաժշտական արուեստին եւ արուեստագէտներուն վարպետութեան հրատապ խնդիրներուն նուիրուած յօդուածները:

Որոշումներուն կարգին են.— Առաւել չափով կատարելագործել սենֆոնիք երաժշտութեան տարածումին ձեւերն ու միջոցները, ընդլայնել ձայն – պատկերասփիւռին երաժշտական հաղորդումներուն յայտագիրները:

Առեւտուրի նախարարութիւնը պէտք է ապահովէ սենֆոնիք, օփերայի եւ սենեկային երաժշտութեան սալերը՝ ընտրութիւններու եւ տարածումի ճամբով:

Կը նախատեսուի Երեւանի մէջ ստեղծել «Մելոդիա» համամիութենական արուեստանոց մը:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քննած հարցերէն երրորդը կը վերաբերի պարարուեստին: « Սովետահայ պարարուեստի յետագայ զարգացման միջոցառումների մասին »: Այս ուղղութեամբ հետեւեալ հաստատումները արձանագրուած են.

Հայաստանի պարախումբերը « յենուելով ազգային պարի, ռուսական դասական բալետի աւանդոյթների, սովետական պարուեստի նուաճումների վրայ », կը բարձրացնեն ներկայացումներուն, պարերու յայտագիրներուն գաղափարական – գեղարուեստական մակարդակը: Այս խումբերը ճանչցուած են թէ՛ Խորհ. Միութեան, թէ արտասահմանի արուեստասէր հասարակութեան գնահատումին:

Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան օփերայի եւ բեմապարի թատրոնին խաղացանկին մէջ կայուն տեղ գրաւած են դասական բեմապարին լաւագոյն նմոյշները, ժամանակակից հայ երգահաններու ստեղծագործութիւնները: Փորձառու պարողներուն կողքին իրենց ներկայութիւնը զգալի դարձուցած են երիտասարդները:

Ազգային պարարուեստին զարգացումին եւ տարածումին գործին մէջ նկատելի յաջողութիւններ ձեռք ձգած են Հայաստանի պարախումբը, Թ. Ալթունեան երգուպարի խումբը: Պարարուեստին նուաճումները զգալի չափով պայմանաւորուած են Երեւանի պարարուեստի ուսումնարանին յաջող աշխատանքով:

Միեւնոյն ժամանակ հաստատուած է, թէ ընդհանուր առումով հայկական պարարուեստին մակարդակը չի համապատասխաներ ներկայ յարաճուն պահանջներուն: Բեմապարի հայ արուեստագէտները շատ հազուադէպ կը մասնակցին միջազգային – համամիութենական մրցումներուն եւ մրցանակներ ձեռք չեն ձգեր: Քիչ թիւով պարողներ կ'երթան Խորհ. Միութեան պարարուեստին կարեւոր կեդրոնները եւ մաս կը կազմեն լաւագոյն խումբերուն՝ կատարելագործելու համար իրենց արուեստը:

Հայաստանի պարարուեստին ուսումնարանը տարուէ տարի դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի աշակերտներ ապահովելու համար տարրական դասարաններուն մէջ: Գիւղերօթիւկի բաժին չըլլալով՝ այլ քաղաքներէն եւ շրջաններէն

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԷՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Ը.

Հայերս կրկին ծանրացանք իր վրայ մերթ քաղցր մերթ քիչ մը դառն յայտարարութիւններով, ապա կոչում ըրինք իրեն իբր հայրախնամ (՜՜) կուսակալի մը վայել գթութեան եւ մարդկութեան, բայց ի զուր. աչքերն իր թուղթերուն վրայ յառած պատասխանեց կծու չեշտով մը թէ շատ գործեր ունի նայելիք, պէտք է զինքն առանձին թողունք:

Զհեռացանք նորէն ու չքաշուեցանք ըսելու թէ մինչեւ իսկ յայտնապէս վռնտելու ըլլաք մեզ, ձեզմէ պիտի չհեռանանք մինչեւ որ ձեր բարեացակամ խոստումը չառնունք: Նոյն ատեն խնդրեցինք ներկայ լուռ ու մունջ Թուրքերէն գոնէ Աստուծոյ սիրոյն երկու խօսք ընել ու կուսակալը հաճեցնել մեր արդար պահանջն ու խնդրանքը գոհացնելու համար:

Մէպուս Հօճա Էմին Էֆէնտի, որուն ոչ – իթթիհատական եւ հայասէր ըլլալուն վկայած են Սեբաստացի Հայեր, արտայայտուեցաւ սա՛ իմաստով. « Կառավարութեան որոշումն արդարեւ ծանր է. ամէն հասարակութեան մէջ աղէկն ալ գէշն ալ կը գտնուի. հայր մը ինչպէս իր յանցաւոր զաւակը կը պատժէ, նոյնպէս կը ներէ անոր, բոլորովին վհատելու չէ, Աստուած մեծ է »: Հայերս դարձեալ բոլորուելով կուսակալին գրասեղանին շուրջը խնդրանքնիս կրկնեցինք արցունքով. պատասխան չէր տար անիկա, իր թուղթերու ընթերցման կը պարապէր: Ներկաներն ամբողջ ոտքի ելան ու մեզ ալ միասին սենեակէն դուրս ելլելու ստիպեցին: Այն ատեն իմացանք որ կառավարութիւնը միեւնոյն ժամանակ դուրսը ոստիկաններու եւ մուխթարներու միջոցաւ արդէն սկսած է իւրաքանչիւր թաղի հայ տուներուն հաղորդել բռնագաղթի որոշումը:

Ա՛լ կարելի չէ երեւակայել տիրող աhն ու սարսափը: Զէինք յաջողած նոյնիսկ զինուորի ընտանիքները զերծ պահել տալու տեղահանութենէ. կաթոլիկներն ու բողոքականներն ալ բացառութիւն չէին կազմեր:

Հինգշաբթիէն մինչեւ Երկուշաբթի —տրուած պայմանաժամը — Հայուն սիրտը աննախընթաց յուզումով լցուած, հոգին անորակելի վիշտով համակուած եւ միտքն յետին աստիճան լարուած էր, հնարք մը, միջոց մը գտնելու փրկութեան: Բանտարկեալ այրերէն թէ դուրսի կիներէն շատեր յակամայից բռնադատեալ իսլամութեան դիմեցին. ոմանք ընդունեցան, մեծագոյն մասն մերժուեցաւ, եւ չմոռնանք ըսել թէ այդ կրօնափոխներէն ալ մաս մը տարագրուեցաւ յետոյ Մէֆէք Մէտինէ երթալ աղօթելու եւ հաճիանալու համար, ինչպէս կ'ըսէին անիծեալ Իթթիհատականները: Հակառակ մէպուս Հօճա Էմին Էֆէնտիի բարեացակամ միջամտութեան, արգիլուեցանք կայսերական ու պետական շրջանակներու եւ մեր Պատրիարքարանին հեռագրական դիմումներ ընելէ. ճարահատ տեղւոյն վրայ դիմումներն ու խնդրանքները շարունակելու պատրաստուեցանք, նոյն ատեն քաղաքացի հայ կիներու պատգամաւորութիւններ լալագին դիմում կատարեցին կուսակալ Մուամմէրին եւ հրամանատար զայմագամ Բէքիրթէվ պէյի. բացարձակապէս անլսելի մնացին: Վերջնոյն հետեւեալ պատասխանը նոր յայտնութիւն մը եղաւ մեզի. « Վանի մէջ Իսլամներու դէմ Հայոց ըրած գէշութիւններն եւ սպանութիւնները շատ աւելի սոսկալի են քան ձեր այս քաղաքէն դաղթելը »:

Ի զո՜ւր Հայն իր դարաւոր գրացնութեան բնական բերումով բարի կամեցողութիւն մը, նուազագոյն չափով պաշտպանութիւն մը հայցեց. ի զո՜ւր Հայն հայրենակցական կամ գէթ մարդասիրական զգացումներու սփոփարար արտայայտութիւն մը ակնկալեց. ի զուր Հայն քանի մը հայրենասէր եւ հաւատաւոր իսլամներու ծառանալը յուսաց Իթթիհատի հայաջինջ որոշման դէմ. անոնք, Թուրքերը եւ իսլամները, միտքէ անցընել անգամ չէին ուզեր իրենց մարդկային խօսքը, էմանէթքուլլահ եղողներու դէմ չդաւաճանելու բացարձակ պատուէրը:

Ընդհակառակն, Թրքութիւնն ուրախ զուարթ մեծէն մինչեւ փոքրը գունդագունդ կը դիմէր Հայոց թաղերն եւ անյագ տենչէ մը տարուած կը բախէր դուռները, Հայոց բոլոր ունեցածներն անօրինակ աժանութեամբ ծախու առնելու կամ աւանդ պահելու:

(Շար. – 13)

ԸՆԿ. ԳԱՍՊԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր հետապնդած երազներուն՝ Հայ Դատին արդար լուծումը չտեսած, վաստակաշատ ու ղեկավար ընկեր մը եւս յանձնեցինք Լոս Անճելըսի օտար եւ ցուրտ հողին, Հինգշաբթի, Յունիս 21, 1979ին։

Ընկ. Տոքթ. Գասպար Գասպարեան վաղուց ծանօթացած էր մահուան հետ։ Անցած է հայ ժողովուրդի գողգոթային ամէնակիր ճամբաներէն ու ցմրուր ըմպած անոր դառնութիւնները... Մանկութեան եւ պատանեկութեան շրջանները անցած են որբանոցներու մէջ... եւ, այդ է պատճառը, հաւանաբար, որ իր ամբողջ կեանքի տեւողութեան ընթացքին, կնոջը՝՝ Տիկին Ռեփեկային հետ, ջանացած է բալասան դառնալ որբերուն եւ կարօտեալներուն

Ճակատագիրը այնպէս կը տնօրինէ, որ հազիւ 16 տարեկան, 1928ին մեկնի Հայութեան սպանդանոցը՝ Տէր Զօր։ Ինքնաշխատութեամբ կը տիրանայ Ֆրանսերէն լեզուին եւ թղթակցութեամբ ատամնաբոյժի վկայականներուն՝ Պելժիոյ եւ Սուրիոյ համալսարաններէն։

Տէր Զօր բնակութեան 23 տարիներու ընթացքին, ոչ միայն իր գործնական ժամանակցութիւնը կը բերէ անապատի արաբ ցեղախումբերուն մօտ ապաստան գտած որբերու հաւաքման աշխատանքներուն, այլ նաեւ կը հիմնէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղ մը եւ Հ.Յ.Դ.« «Անապատ» խումբը, Հայու անմահութեան իբրեւ ապացոյց։

1951ին կը փոխադրուի Հալէպ ու մինչեւ Ամերիկա գաղթելը 1968, կը ծառայէ ազգային ու կուսակցական մարմիններու մէջ։ Տարիներ շարունակ, ձեռնհասօրէն վարած է Հ.Յ.Դ. Սուրիոյ Կ.Կ.ի հերթապահի պաշտօնը։ Եղած է ազգային երեսփոխան, ազգային Գաւառական ժողովի, ազգային Ուսումնական Խորհուրդի, ազգային Քաղաքական Ժողովի եւ «Քարէն Եփփէ» ճեմարանի խնամակալութեան անդամ։ Եղած է նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչական անդամ։

Սրամիտ էր եւ զուարճախօս։ Հարցերը լուծելու իւրայատուկ ոճին ու նկարագրին շնորհիւ, փնտռուած ներկայութիւն մը եղած է ան ոչ միայն ընկերական եւ ժողովական շրջանակներէ ներս, այլ նաեւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մօտ։

1961ին, Տոքթ. Գասպար Գասպարեան անգամ մը եւս դէմ յանդիման եկաւ մահուան։ Սուրիահայ բարգաւաճ գաղութի այլ ղեկավար տարրերու կարգին, ընկ. Գասպարեան եւս սուտ ամբաստանութիւններով ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ։ Բանտին մէջ, հակառակ կրած չարչարանքներուն, ան մերժեց ընդունիլ իր եւ իր ընկերներուն դէմ ուղղուած ստապատիր ամբաստանութիւնները։

Որովհետեւ ինք մանկութիւն չէր ունեցած, պաշտամունքի աստիճան կը սիրէր ու կը հիանար մանուկներուն ու պատանիներուն վրայ.— «Ասոնք են մեր ապագայ զինուորները», կ'եզրակացնէր յաղթական։

Հոգեկան այս հարստութենէն անմասն չի մնար նաեւ Հոլիվուտի Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգ. վարժարանը։ Անողոք հիւանդութիւնը կիսատ կը թողու ու չի թոյլատրեր, որ ան շարունակէ իր ամբողջական կարողութիւնները ի սպաս դնել նաեւ այս գաղութի կազմաւորման աշխատանքներուն։

Երրորդ անգամ ըլլալով կը հանդիպի իր վաղեմի թշնամիին ու ծանօթին ու կ'արհամարհէ զայն իւրայատուկ հիւմուրով մը.— «Դարձեալ պիտի յաղթեմ քեզ, ո՛վ մահ...»։ Աւելի քան չորս տարի մաքառելէ ետք, հեւասպառ կ'իյնայ Կիրակի Յունիս 17ին, հայրերու տօնին օրը։

Հ.Յ.Դ. «Գարեգին Նժդեհ» կոմիտէութեան ընկերները Եռագոյնով ծածկուած իր դագաղը կը փոխադրեն Հոլիվուտի Ս. Կարապետ եկեղեցին, ապա գերեզմանատուն... Դամբանականներ կը խօսին Հ.Յ.Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Կ.Կ.ի կողմէ ընկ. Վահիկ Գիւրջեան, Հ.Յ.Դ. «Գարեգին Նժդեհ» կոմիտէութեան կողմէ ընկ. Կարապետ Աղճեան, Պր. Ստեփան Ինճէեան՝ որպէս իր մանկութեան ընկերը. իսկ Նարեկ Քհնյ. Շրիգեան հանգուցեալ ընկերոջ փափաքին համաձայն կը յայտարարէ.— «Այսօր, հողին կը յանձնենք աշխարհի ամենաերջանիկ մարդերէն մէկը»։

Ազգ. Առաջնորդարանի կարգադրութեամբ կը կատարուի ազգային թաղում, նախագահութեամբ՝ Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վ. Թապագեանի։ Հոլիվուտի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կողմէ տրուած հոգեճաշի ընթացքին, հանգուցեալ ընկերոջ բարեկամներուն կողմէ կ'ըլլան իր կեանքն ու գործունէութիւնը գրուատող արտայայտութիւններ։

Սիրելի եւ տանջուած ընկեր, եթէ ուշանար այցելութիւնս, քեզի համար ապրում դարձած ազգային, միութենական եւ կուսակցական կեանքին մասին զեկուցում տալու, լուր կը ղրկէիր, որ ջանայի անոնցմով յագեցնել քեզ։ Այժմ ներէ՛, որ այս ալ ըլլայ քո՛ւ մասին զեկուցում մը քեզի ծանօթ եւ անծանօթ ընթերցողներուն, մօտիկ եւ հեռաւոր հարազատներուդ, ընկերներուդ եւ բարեկամներուդ թէ այսօր, հողին կը յանձնենք «աշխարհի ամենաերջանիկ մարդերէն մէկը։

Հանգի՛ստ ոսկորներուդ, սիրելի տոքթէօր։

ՅԱԿՈԲ ՕՎԱՑԵԱՆ

«Ասպարէզ»

անհրաժեշտ թիւով աշակերտներ չեն գար։

Հարկ եղած աշխատանքը չի տարուիր երիտասարդացնելու համար պարողներուն կազմը, մասնաւորապէս բարձր վարպետութիւն ձեռք ձգած տարրերով։

Որոշումներու շարքին են Մոսկուա եւ Լենինգրադ ղրկել բեմապարի օժտուած պարողներ՝ ստաժաւորման համար, ինչպէս ըսուած է։ Ասոնց շարքին նաեւ բեմապարի ղեկավարներ, արուեստի այս ճիւղին պատմութեան եւ տեսութեան նուիրուած մասնագէտներ։

Ժ. Մ.

ՊԱՆԼԸՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիսի վերջին Կիրակին, հայկական վարժարաններու ամավերջի հանդէսներու խաչաձեւում մը կայ, որուն առջեւ մեր ազգակիցները՝ պահ մը կը մտածեն, իրենց ընտրութիւնը ընելէ առաջ։

Բնական է, ծնողքները միշտ ալ իրենց զաւակներուն յաճախած վարժարանի հանդէսն է զոր կը նախընտրեն։

Սակայն, անոնց կողքին կան հաւատարիմ ու հայ աշակերտը քաջալերող, ծափահարող եւ անոր մեսրոպաշունչ թոթովանքներով՝ իր հայրենիքի ծարաւը, կարօտը յագեցնող հանդիսականները։

Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրեմ, որ Կիրակի, Յունիս 24ին, Պանեէօյի քաղաքապետարանի սրահը՝ որոշուած ժամուն ներկայ էին ոչ միայն Պանեէօ–Քաշանի եւ շրջանի Հայերէն հոծ բազմութիւն մը, այլեւ հեռաւոր վայրերէ ազգակիցներ որոնք եկած էին վայելելու՝ միօրեայ վարժարանի այնքան խնամքով պատրաստուած փայլուն հանդէսը։

Պր. Մ. Մալխեան, հանդէսին բացումը կատարեց, ծանրանալով հայրենասիրութեան եւ մեր զաւակները հայ պահելու հարցերուն վրայ։

Ուսուցչուհին՝ Տիկ. Հ. Պալըգճեան, յուզումով յիշեց անողոք ճակատագրի որոշումին զոհ եղած իր սիրելի աշակերտին՝ Արմէն Բէքմէզեանի կորուստը եւ աւելցուց «Մեր սիրելի Արմէնը՝ վարդի մը նման կարճ կեանք ունեցաւ...։ Մեր մտածումները միշտ ալ անոր անմեղ հոգիին հետ են... Արմէնը այսօր մեզի հետ է, ան խանդավառ էր ու ժպտերես, պիտի չուզէր որ իր ընկերները տխրին, այլ շարունակեն իրենց մանկական անհոգ ու երջանիկ կեանքը...։ Խոցուած սրտով, բայց գիտակից մեր պարտականութիւններուն, պէտք է շարունակենք ժպտիլ...»։

Գեղարուեստական բաժինը՝ երգերու, արտասանութիւններու եւ խմբերգներու գեղեցիկ փունջ մըն էր, յաջող կերպով կատարուած աշակերտութեան կողմէ, որոնք արժանացան ջերմ ծափերու։

Երկու զաւեշտներն ալ ստեղծեցին ուրախ տրամադրութիւն, որոնցմէ վեր հանդիսականները ախորժակով ճաշակեցին հայկական անուշեղէնները։

Վիճակահանութեան ճոխ նուէրներով բախտաւորուեցան ներկաները։

Յայտագրին երկրորդ մասը սկսաւ, նախկին աշակերտուհի Գ. Գասպարեանի հայկական մենապարով, որ իսկապէս հայ աղջկան նազանքով ու անոյշ ժպիտով կատարեց ու խելայեղ ծափեր խլեց։

Պր. Գ. Եանպէկեանի «Նայիրի» երգչախումբը ներկաներուն պարգեւեց ոգեւորիչ պահեր։ «Նայիրի» տուաւ ազգային գեղեցիկ երգերու ներդաշնակ փունջ մը։

Պր. Եանպէկեան սիրով գոհացում տուաւ հանդիսականներէն ոմանց փափաքած երգերուն։

Հանդէսը վերջանալէ առաջ, ուսուցչուհին իր աշակերտներուն մրցանակներ բաժնեց, անոնց միացնելով ամէն աշակերտի արժանի իր խօսքերը։

Համեստ տիկին մը որ չէ փափաքած իր անունը տալ, գնահատելով ուսուցչուհիին եւ վարչութեան կրթանուէր աշխատանքը, դպրոցին նուիրեց 300 Ֆր.։

Ինչպէս չգնահատել ու չշնորհաւորել դպրոցին վարչութիւնը՝ իր տարած աշխատանքին ու թափած ջանքերուն համար, որպէսզի հանդէսը ըլլար հաճելի եւ օգտակար։

Նախկին աշակերտներու ներկայութիւնը եւ մասնակցութիւնը լաւագոյն փաստն է անքակտելի կապին, դպրոցին եւ անոնց միջեւ։

Հակառակ կեանքի ամէն ելեւէջներուն, անոնց հոգիներուն մէջ կը մնայ յիշատակ մը, մտածում մը, որ ամէնէն գնահատելին է եւ յուզիչը։

Դժուար էր բաժնուիլ հայկական տաքուկ շունչով լեցուն այս սրահէն, բայց ... հանդէսը վերջացած էր։

Դանդաղ քայլերով, սակայն նոր եռանդով ու աւիւնով հեռացանք մեզի հետ տանելով խոստում մը... Յաջորդ տարի դարձեալ ներկայ ըլլալ։

ՀԱՅՈՒՀԻ

ԺՊԻՏ

ՀՐԷԱԿԱՆ

Երկու Հրեաներ կուլան Լացի Պատին առջեւ մեծ բազմութեան մը մէջ։ Երկուքէն մէկը, յանկարծ միւսին կը հարցնէ «Դո՞ւք ալ քոնֆէքսիոնի մէջ էք»։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.

Սենեակ հասնելուն պէս, հանեց գրպանէն այն պզտիկ պատկերը որ Նէնէթին երիտասարդութիւնը կը ներկայացնէր եւ զոր գողցեր էր Սէն Ժորժ ըրած վերջին այցելութեանը ընթացքին։ Հիմա այլեւս կասկած չկար թէ մերկ աղջիկը Նէնէթն էր. կասկած չկար, Նէնէթն էր։ Եթէ երբեք առաջին օրն իսկ Փիէռ չէր ճանչցած զայն ապակիին վրայ, պատճառը արտակարգ ռըթուշն էր, այդպիսի աշխատութիւններու համար անհրաժեշտ։ Մինչդեռ հոս, ամբողջութեամբ լուացեր էին զայն,, միւսին բոլոր մանրամասնութիւնները ունենալու համար անկէ։ Օհ Հրա՛չ, Հրա՛չ... ինչպէ՞ս, այո՛, Տիկնանց, լուսաթուն կօշիկներ, ձուկին պոչը, «անգործածելի»։ Բայց այն ատեն ինչո՞ւ Լեսքիւռ պահեր էր այդ գեղնած ապակիներուն տուփը. միշտ Նէնէթին կարենա՞լ սպառնալու համար... «անգործածելի», Նէնէթը, Նէնէթը... Բայց ան սխալուած էր. դրամագլուխ չունէին առաջին ամիսները, երբոր Ճօնին մերկ կնոջ պատկեր ուզեց. եւ քանի որ չունէին, ինք եղաւ ենթական... Միշտ այդպէս... այդպէս առանձին լուսանկարուեցաւ, թէ յետոյ... Ոհ, երբե՛ք, երբե՛ք ան միւսները... «Թափչիկներուն եւ Սենեկալցիներուն հետ, յետոյ Ամերիկացիները», զինուորներ, զինուորներ, կոպիտ, քաղցած անասնական կիրքեր, սպանդանոցներու վրայէ Նէնէթի պատկերներ, ծակծկուած եւ արիւնոտ Նէնէթներ... անոնք որոնք խրամին մէջ անկիւն մը պիտի զոհուէին... որոնք զոհուեցան Նէնէթով... Նէնէթով... ի՛ր Նէնէթով...

Ինկած էր մահճակալին վրայ իր ամբողջ երկայնքին ու կը ցնցուէր, կը ցընցուէր...

Դեռ այսպէս պիտի անձրեւէ երկա՞ր մթնշաղներ, եւ դեռ այսպէս պիտի անձրեւէ երկար, անվերջանալի տեսիլներ։

5.

Դժուարին ոստում մը ընկրկում կը պահանջէ։ Պէտք է նախ խօսիլ, անդադար, անվերջանալիօրէն խօսիլ ուեւէ մէկուն հետ, որպէսզի յետոյ լռութեան առջեւ մեր խօսքերը մենք չիմանանք։

Կարծես ճիշդ ատոր համար է որ Փիէռ դէպի Նէնէթը ընելիք իր ոստումին կարենալ պատրաստուելու համար, փախած էր իր պանդոկէն։ Երեք գիշեր Միսաքին սենեակը անցուց, այդ սիրելի ընկերոջ մտերմութեանը մէջ մոռնալու համար անցեալ օրերու տառապանքը եւ գտնալու քիչ մը ժպիտ՝ Մոնմառթրեան չէնշող բարձունքներէն։ Տանիքի մը քմահաճոյքներուն մէջ սեղմուած ծառայի սենեակ մըն էր այն, աստղաբաշխութեան մօտիկ, Միսաքին անսպառ զուարթութեամբը ու գաճէ աղուաններովը լեցուն։ Հոդ անցուած անվերջանալի եւ անմոռանալի երեք գիշերներուն գործը անմիջապէս քանդուեցաւ, կորսուեցաւ, չքացաւ սակայն, երբոր երէկուան իրենց ընկերական հաւաքոյթին Հրաչ կնոջ մերկ պատկերը ցուցուց։ Պետրոս կրկին ինկաւ բրտօրէն իր պատեանին, իր ցաւին մէջ, իրականութեան մէջ։ Երբոր կը խոյանար սանդուխներէն վեր, մտածումէն հալածուած ու բարիկը դողացնելով, չլսեց բնաւ պանդոկապետին կանչը որ ծրար մը ձեռքին՝ իր անունը կը պոռար։ Խաւաքարտէ այդ չարաշուք չերտին հետ առանձնանալու տենչանքը զինքը կուրօրէն կրկին իր խուցը կը նետէր քանի մը օրուան բացակայութենէ յետոյ, նորէն առանց Նէնէթի, նորէն Նէնէթով։

Դժուարին գիշերը անցաւ։ Յաջորդ առաւօտուն կանուխ պանդոկին սպասուհին անձամբ մինչեւ վեր բերաւ այդ ծրարը, պահարանով մը միասին։ Զուանը փըրցնելէ վերջ, Պետրոս զարմացումով նայեցաւ ծրարին պարունակութեան, առանց բան մը հասկնալու։

(70 – Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝
Արշաւիր Խանետանեանի
մահուան 5րդ տարելիցին, Տիկին Հ. Խանետանեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Պարգեւ Սերոբեան զաւակներն ու թոռները իրենց խորին շնորհակալու - թիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց ո- րոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսա- կի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի- րենց կնոջ, մօր, մեծ մօր՝

ԱՆՈՅՇ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ իր կնոջ յիշատա - կին Պ. Պարգեւ Սերոբեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկե- ղեցւոյ 100, Սամուէլ Մուրատեան վար- ժարանին 100, Դպրոցասէրին 100, Կապ. Խաչին 100, Կարմիր Խաչին 100, Իսիի Մշ. Տան 100 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 «Յառաջ»ին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ.

Արձակուրդներու ժամանակաշրջանի հետեւանքով անձնակազմի առժամեայ նուազումի պատճառով, Ընկերակցու - թեան գրասենեակը փակ կը մնայ Շաբաթ օրերը, Յուլիս 14էն մինչեւ Սեպտ. 2:

×

COMMUNIQUE

L'A.A.A.S. communique :

En raison de la diminution temporaire du personnel due à la période des vacances, le Secrétariat de l'A.A.A.S. sera fermé les Samedis, du 14 Juillet au 2 Septembre.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն, ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին ի նպաստ.— Պր. Թաշճեան 1000 Ֆր., Պատուելի Երամեան 600, Պր. Գալուստեան, Պր. Թորանեան, Տոքթ Գազան - ճեան, Տէր եւ Տիկ. Փափազեան, Տիկին Մալաթեան, Տէր եւ Տիկ. Ճիպիլեան, Արամ Կարապետեան, Նուպար Պասմա - ճեան, Վանիկ Գիզիրեան, Երուանդ Գասպարեան, Տիկին Վանեան, Տիկ. Յակոբեան, Նիքոլ Գազարեան, Սերժ Մաճառեան, Գ. Աշնանեան,, Պր. Անդրէաս - եան, Պր. Մանուկեան, Վերապ. Քէշիշեան 500ական, Պր. Մանուկեան, Պր. Սմսարեան 400ական, Տիկ. Թովմասեան, Պր. Արթինեան, Պր. Թավէթանճեան, Պր. Գզիրեան 300ական, Պր. Յովակիմ - եան, Պր. Գարակոզեան,, Պր. Գ. Փափազեան, Միշա Ալթունեան, Օր. Մաթէոսեան 250ական:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամավերջի հանդէսին եղած նուիրատուութիւննե - րուն.—

Տիկիններ Տ. Սէրէնկիւլեան, Ա. Հրաչեան, Օր. Մ. Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Տիրքէլէսեան, Տէր եւ Տիկ. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ. Եղիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ճորթայեան 100ական, Տիկ. Հախնազարեան, Տէր եւ Տիկ. Ոսկերիչեան, Տէր եւ Տիկ. Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Խաչատուրեան 50ական, Տիկիններ Վ. Պասմաճեան, Քէօլէեան, Պ. Պալեան 30ական, Տէր եւ Տիկ. Գր. Եսայեանց, Տէր եւ Տիկ. Եսայեան, ոմն, Գալայճեան, Տէր եւ Տիկ. Եազճեան, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Անդրէասեան, Տիկիններ Անժէլ Գույումճեան, Ս. Գարոյեան, ոմն 20ական, Տիկիններ Խաչիկեան, Ա. Գույումճեան, Ազնիւ Մարտիկեան, Ա. Թադէոսեան 10ական Ֆր.:

ԴԷՊԻ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մարսէյլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կազմակերպած է Յուլիս 13ի գիշերը, ճամբորդութիւն մը դէպի Կապ. Խաչի կայանը, Պելֆոնթէն:

Օրուան ճաշը կը պատրաստուի Մարսէյլի Կապ. Խաչի չորս մասնաճիւղերու կողմէ: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Մշակոյթի Տունը՝ 12–14 Ռիւ Սէն Պազիլ, հեռ. 50·15·09,

Բացի Երեքշաբթիէն ամէն օր ժամը 13·30էն սկսեալ:

Mme Frangulian, 32 Rue de la République, Tél. 91-51-51 ou 68-02-84
Mme Hototian, 13 Bd. Cazoran
Tél. 66-28-33
Mme Saradjian, 3 Bd. Benedictines
Tél. 93-67-97
Mme Kouyoumdjian, 71 Rue Paul Coxe les Micocouliers Bt 3, Tél. 60-11-39

Ժամբու ծախք 150 Ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նուպար Նիկողոսեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշ. Տան Կարապետ Հաքիմեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի (ստանալ «Յառաջ»էն):

le restaurant
LA CAPPADOCE
tél. 375.05.30

Midi et soir avec GARBO au piano
Et tous les soirs : YORGANTZ accompagné de l'orchestre CAPPADOCE

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

FERME LE LUNDI

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Ծովեզերեայ օդափոխութեան կայանին մէջ Շաբաթ, 14 Յուլիս ժամը 13ին
ՍԷՆԹ-ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԵՌԹ

Ճաշի մասնակցութեան համար հեռաձայնել 16 (31) 21·77·63
Արեւմուտքի կառուղի՝ Եվրէօ, Լիզիէօ, Քան, Պայէօ, Փոր ան Պէսէն, Սէնթ Օնորին տէ Փեռթ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Յուլիս 14, ամբողջ օրը Պելֆոնթէնի կայանը (ԺԻԻՌԱ)
Գեղարուեստական բաժին կոյանի տղոց կողմէ
Հեռաձայն 16 (84) 33·05·61

MEUBLES
"JAM - JAK"

CHAMBRES à COUCHER
CUISINES INCORPORÉES
SALLES à MANGER
SALONS, LITERIES etc.
MATELAS
ÉPÉDA - TRÉCA - Mondial

EXPOSÉS SUR 2000 m^2

vente directe

87-89, Av. Jean-Jaurès — 69150 DECINES   Tél. : 78 49-15-35

TOUTES MARQUES D'APPAREILS MÉNAGERS

EXPOSITIONS
ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU
Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
A partir du 22 Juin
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչական ժողովը ներկայիս կը հրաւիրէ Միու - թեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 66րդ Ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 29, 1979, առաւօտեան ժամը 10ին Արաջնորդարանի Կիւլպալի Կիւլպէնկեան Մշակոյթի Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե., ԱՄՆ:

Ներկայս 66րդ Ընդհ. ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 16, 1979 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին կամ ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue, New York, N.Y.10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1978 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1978 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետւու - թեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Բարեփոխում Հիմնական Կանոնա - գրի՝ բարձրացնելու համար Բարերար Անդամ ընտրելիութեան նուազագոյն գումարը 25·000 տոլարի, իսկ Պատուոյ Անդամ ընտրելիութեանը՝ 10·000 տոլարի:
6. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
7. Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ Ատենադպիր

Մայիս 1, 1979
Նիւ Եորք,

Ծանօթ.— Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհ. ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ: Սոսկ դիւրութեան համար ներփակուած է մասնակի ցանկ մը իրաւասու անդամներու, որոնք կրնան փոխանորդ ըլլալ: Այս ցանկը սահմանափակ չէ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրու - թիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորու - թեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւ - ղեր:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)
Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. 927-01-72

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : Nc 55935

Ա Զ Դ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատ ունենալ թէ Յունիս մէկէն ի վեր Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակի հեռաձայնին թիւը փոխուած է եւ եղած՝ 520–03–18

Իսկ Միութեան Նուպարեան Մատենադարանը ներկայիս ունի իր հեռաձայնի առանձին գիծը, որուն թիւն է՝ 525·60·77

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր սրտագին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Արշալոյս Սիսլեանի եւ Սեդային, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Սիսակ Սիսլեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՀԱՄԵՐԳԸ
Դեկտ. 9ին, Կիրակի
ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
գործերուն
ծննդեան 110ամեակին առթիւ
Նոր յայտագրով

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
12
JEUDI
12 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.423 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 54e ANNÉE | No 14.423

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

Խոմէյնի Համաձայն Չէ Պազէրկանի Հետ

— O —

կառավարութեան կողմէ պաշտօնա-զրկուած զինուորական ոստիկանութեան պետը՝ Զօր. Ռահիմի վերահաստատուելու իր պաշտօնին գլուխը Խոմէյնիի կողմէ։ Ղումէն ուր հաստատուած է, այս — թօղան հրապարակաւ դաս մը կուտար կառավարութեան եւ Պաշտպանութեան նախարարն ալ որ պաշտօնազրկման հրովարտակը ստորագրած էր կը յայտա — րարէր թէ « կառավարութիւնն ու ես իր (իմա՛ Խոմէյնիի) հրամաններուն կը հնազանդինք » ինչ որ ցոյց կուտայ թէ աշխարհական իշխանութիւնը որեւէ հեղինակութիւն չի ներկայացներ։ Արդէն պաշտօնազրկուած պահուն, Զօր. Ռահիմա ըսած էր. « Եթէ այաթոլան ըսէ որ երթամ, կ'երթամ, եթէ ըսէ որ մնամ կը մնամ։ 7000 մարդ ունիմ կազմ ու պատրաստ ինծի համար կռուող։ Աւելի զօրաւոր եմ քան Պաշտպանութեան նախարարը »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ Պուլվ– տ'Օռնանօյի շէնքին հրդեհին հեղինակը, ինչպէս կը կարծուէր խենթ մըն էր։ Ինք խոստովանած է որ ըրած է անձնապաշտ ըլլալ կրակով, գազերուն նման, յետոյ սարսափած է երբ բոցերը տեսած է։ Եօթը հոգի մեռած են, եօթը հոգի ալ վիրաւորուած։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ Խորհրդարանի նախագահի աթոռին թեկնածու է Տիկին Սիմոնն Վէյլ, որ կը ներկայացնէ ազատական հոսանքը։ Վերջին պահուն անակնկալ մը եթէ չպատահի, ընտրութիւնը ապահով կը նկատուի։

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ապահովութեան Ատեանը երէկ 13 տարի արգելափակման դատապարտեց Քորսիքացիները, որոնք կը դատուէին ելեռնափորձերու համար։ 21 ամբաստանեալներէն չորսը անպարտ արձակուեցան եւ ոմանք ալ 1 – 2 տարի յետաձգումով բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Դատաւորները հինգ ժամ 45 վայրկեան խորհրդակցած էին այս խիստ պատիժները տալու համար։ Կարգ մը ցուցարարներ Քորսիքացի, « պատերազմը սկսաւ » կը պոռային դուրսը։

ՊԵԿԻՆ շատ պարզ ձեւով ընդունուեցաւ Աղեքսանդրիա, ուր 18 ամսուան ընթացքին եօթներորդ անգամն է, որ կը հանդիպէր Սատաթի։ Խօսակցութեանց օրակարգը գաղտնի կը պահուի։

ՄԱՆԿԱԿԱՆ հոգեբանութեան միջազգային համագումարը անժամանդ կը հրաժարեցնէ Արժանթինի երախաներուն համար, որոնցմէ հազարաւորներ ոչ մէկ լուր ունին իրենց արգելափակուած ծնողքէն։ 22 ամսու էր Փաուլա երբ ոստիկանութիւնը եկած հայրն ու մայրը տարած էր եւ նման հազարաւոր պարագաներ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀԵՐ

ԱԼՊԷՐ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ

— O —

« Գրական Թերթ »ը Յունիս 29ի իր թիւով կը հաղորդէ Ալպէր Վրթանէսի Արիստակէսեանի մահը։

Ողբացեալը ծանօթ քննադատ, բանասիրական գիտութեան դոկտոր,« Սովետական գրականութիւն » ամսաթերթի գլխաւոր խմբագրի տեղակալ էր։

Ծնած 1928ին Արարատի շրջանի Ջանախչի գիւղը (այժմ Սովետաշէն), 1950ին աւարտած է Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական ճիւղը։ 1951–1952ին եղած է սրբագրիչ Պիոնէր–կանչի, ապա՝ 1952 – 53ին Աւանգարդ թերթերուն։ 1953 – 62ին աշխատող, բաժնի վարիչ եւ պատասխանատու քարտուղար է « Գրական Թերթ »ի, 1962 – 65ին բաժնի վարիչ « Սովետական գրականութիւն » ամսագրի, 1965 – 70 աւագ գիտական աշխատող « Պատմաբանասիրական հանդէս »ի։ « Սովետական գրականութիւն » ամսագրի խմբագրի տեղակալ էր 1970էն ի վեր։

Բացի մամուլի մէջ լոյս ընծայած իր բազմաթիւ յօդուածներէն, 1966ին իբրեւ աւարտաճառ ներկայացուցած է «Սիլվա Կապուտիկեանի ստեղծագործութիւնը եւ յետպատերազմեան հայ պոէզիայի հարցերը » եւստացած դոքթորի տիտղոս։ Առանձին հրատարակած է նաեւ Պարոյր Սեւակի կեանք ու գործը։

Այս առթիւ, « Գրական Թերթ »ի մէջ լոյս տեսած են երկու յօդուածներ իր յիշատակին։ Մէկը ստորագրած է Եդ. Ջրբաշեան, միւսը՝ Յարութիւն Ֆելէքեան։

×

ԱՇՈՏ ՓԱԼԱՆՋԵԱՆ

— O —

Իր մահկանացուն կնքած է նաեւ գրող եւ մասնաւորաբար երգիծաբան՝ Աշոտ Փալանջեան։

Ծնած էր 1895ին Կարս։ Աւարտած է տեղւոյն Ռէալական դպրոցը։ 1928էն 32 եղած է « Զարիա Վոստոկա » թերթին Հայաստանի՝ թղթակիցը։ Աշխատած է « Բանուոր » եւ « Սովետական Հայաստան »ի խմբագրութեան մէջ, 1954ին՝ « Ոզնի »ի մէջ։ Հրապարակագրական աշխատանքէն զատ, հեղինակ է նաեւ առանձին հատորով լոյս տեսած պատմուածքներու։ Կատարած է նաեւ թարգմանական աշխատանք։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԹՐՔ. ՄԱՄՈՒԼԸ

Յուլիս 11ի Հիւրրիյէթը կրկին կ'անդրադառնայ Փարիզի ելեռնափորձերուն յայտնելով թէ ըստ ֆրանսական ոստիկանութեան տեղեկութեանց, Հայերը կը գործակցին յոյն – կիպրացիներուն հետ ահաբեկչական այս գործունէութեան մէջ։ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը շատ դժգոհ է եղեր եւ կը դատապարտէ իր ոստիկանութիւնը, որ չի յաջողիր յանցաւորները բռնել։

ՎՐԻՊԱԿ

Այսօրուան « Յառաջ »ի Գ. էջի վերջին սիւնակին գլուխը պէտք է ըլլայ՝ ԳՈՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ։

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀՈԳԵՐԷՆ

— O —

ԽՄԲ. — Մարմարայի խմբագիր Ռոպէր Հատտէճեանի այս տոմսը, մեկնելով հանդերձ տեղական ցաւերէ, կը շօշափէ ընդհանուր հոգեր։ Ամէն կողմ « ուսուցիչ կը փնտռուի », տեղ մը նոյնիսկ « դպրապետ կը փնտռուի », ուրիշ տեղ մը՝ « վարժարանի տնօրէն » կը փընտռուի »։ Ցորչափ կազմակերպեալ աշխատանքի չտանինք քաջեր պատրաստելու, այս փնտռտուքներուն շարքը պիտի երկարի, քանի աշակերտ ալ կը փընտռուի... Իցի՜ւ թէ օր մըն ալ վարժարանի նման, տեղ մը չգրուի «Հայ կը փնտռուի »...։

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՏՈՄՍԵՐ

ԻՆՉ ՊԷՏՔ Է ՓՆՏՌԵՆՔ

Եթէ մեր մամուլի ծանուցումներու ուշադիր հետեւող մըն էք, վերջին ամիսներու ընթացքին տեսաք անտարակոյս որ այս օրերուն ամէնէն շատ փնտռուածը, ուսուցիչ կոչուածն է։ Մեր գրեթէ բոլոր վարժարանները հրապարակ իջած են եւ ծանուցում կուտան յայտարարելով, որ ուսուցիչի պէտք ունին։ Տասը տարի առաջ չէինք գիտեր թէ ուսուցիչը ծանուցումով կը փնտռուէ՞ր։ Այսօր կը փնտըռուի ահաւասիկ։ Եւ բոլորս ալ գիտենք, թէ առհասարակ մամուլով կը փնտըռուին այն բաները, որոնք դժուար գտանելի են։ Ջրսելու համար անգտանելի։

Վարժարանի մը հոգաբարձուն անցեալ օր կ'ըսէր մեզի թէ « գիտէր որ պիտի չկարենար գտնել, բայց նորէն ալ իր բախտը կ'ուզէր փորձել ծանուցում մը տալով »։

Մտիկ ըրէք մեր համայնական վարիչները. բոլորն ալ ուսուցիչի չգոյութենէ կը գանգատին։ Երկրին օրէնքները մէկ կողմէ, մեր բարքերու ապականումը միւս կողմէ, գործը հոն հասցուցին որ ուսուցիչ չմնաց հրապարակին վրայ. ուսուցչական ասպարէզը հետզհետէ նմանեցաւ արմատը կորսուած ծառի մը, որուն վերջին պտուղները կը թափին օրէ օր։

Դարձեալ ականջ տանք մեր վարիչներուն. հիմա անոնց մեծամասնութիւնը կողմնակից է որ վարժարանները միացնենք եւ կրճատենք անոնց թիւը։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ ուսուցիչ չկայ։ Շատ մը վարժարաններ 15, 20 աշակերտի համար ուսուցիչ կը պահեն։ Եթէ վարժարանները միացնենք, նոյն ուսուցիչը աւելի շատ թիւով աշակերտի կրնայ ծառայել։ Այս կերպով կը թեթեւնայ նաեւ իւրաքանչիւր աշակերտի արժեգինը, որ հասած է անհանդուրժելի համեմատութիւններու։ Նախապէս մեր վարժարանները աշակերտներու բազմութիւններ ունէին եւ իւրաքանչիւր աշակերտ աւելի աժանի ապրանք կ'ըլլար։ Մինչդեռ հիմա նախապէս հարիւր աշակերտ հաշուող դասարան մը հազիւ քսան կը հաշուէ։ Պետական վարժարաններու եւ օտար վարժարաններու մրցակցութեան դիմաց, ահաւասիկ մեր վարժարանները նախկինին պէս բազմանդամ չեն։ Երկու վարժարանը միացնենք, մէկ ըլլայ, կ'ըսեն անոնք։ Ուսուցչական տագնապն ալ այս կերպով կը հարթուի։

Մեր հոգաբարձուներուն եւ խնամակալներուն այս առաջարկը շատ համոզիչ ըլլալ կը թուի, չէ՞։ Բայց գիտենք լսելէ եւք մենք կը տարուինք խորհելու. պակսողը ուսուցի՞չն է արդեօք, թէ աշակերտը։ Ինչ որ թերթերուն ծանուցում տալով պէտք է փնտռել, ուսուցի՞չն է արդեօք, թէ ոչ աշակերտութիւնը։

Նախապէս քառասուն, յիսուն համրող դասարան մը այսօր եթէ տասնըհինգի իջեր է, կը նշանակէ թէ վաղը հինգի պիտի իջնէ։ Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընենք. այս անգամ ալ մնացեալ իւրաքանչիւր երեք վարժարանը մէկի պիտի վերածենք եւ այս այսպէս պիտի շարունակուի մինչեւ որ զերոյին հասնինք։

Չէ՛։ Մենք պոռալով կանչելով, լալով ողբալով, թերթերուն ծանուցում տալով ուսուցիչ չէ որ պէտք է փնտռենք։

Մենք աշակերտ պէտք է փնտռենք։

Մենք իրենց զաւակները հայկական վարժարան ղրկող ծնողքներ պէտք է փնտռենք։

Մենք հայկական վարժարանները չարհամարհող, Հայոց այբուբենին սէր եւ յարգանք պահող ընկերութիւն մը պէտք է փնտռենք։

Կը գտնե՞նք արդեօք, եթէ փնտռենք։ Չենք գիտեր, բայց նախ եւ առաջ պէտք է փնտռենք։

Մենք, ուրեմն, ամէն բանէ առաջ, մեր երբեմնի հիանալի բարքերը փնտռող մարդիկը պէտք է փնտռենք։

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 6–9)

ԱՐԱՐԱՏ – ԴԻՆԱՄՕ ԽԱՂԸ (*)

Յուլիս 8ին, Կիրակի, իր դաշտին վրայ Արարատ կ'ընդունէր անցեալ տարուան ախոյեան եւ այս մրցաշարքի գլուխը գտնուող՝ Դինամօ – Թիֆլիզը։ Ոչ ոք յաջողեցաւ որեւէ կէտ նշանակել, բայց Արարատի համար այս իններորդ «ոչ ոքի»ն համապատասխան էր պարտութեան եւ 14 կէտով կը մնայ 9րդ դիրքի վրայ։

Ծանօթ է որ մրցումներու կանոնագիրը կ'արտօնէ միայն՝ ութ ոչ-ոքի եւ ուրեմն Արարատի տղաքը պէտք է ձգտին միայն յաղթանակի եւ այդ տրամադրութեամբ ալ իջած են դաշտ։ Առաջին կիսախաղին կողմերը հաւասար խաղարկութիւն ցոյց տուած են մինչ երկրորդ կիսախաղին Երեւանցիք բացայայտ առաւելութիւններ են արձանագրած։ Հարուածները իրարու յաջորդած են եւ այն տպաւորութիւնը եղած է թէ Արարատ կէտ մը պիտի նշանակէ բայց վայրկեանները կ'անցնէին ապարդիւն։ Միայն կը մնար Արարատցիներու գեղեցիկ խաղը։

Մարզասէրները հաճելի պահեր ապրած են բայց երբ ոչ մէկ կէտ նշանակուած է, դաշտէն մեկնած են գլխիկոր։

(*) Արդիւնքը տուած էինք Երեքշաբթի, Յուլիս 10ի թիւով։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՖՐԱՆՍ – ՔԻՒԼԹԻՒՌԷՆ

Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 19ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, Անտրէ Ֆոնթէն, Մոնտի խմբագրապետը, պատասխանելով լրագրողի մը հարցումներուն, հակիրճ պատմականն ըրաւ Հայերու ցեղասպանութեան, շեշտելով թէ ինչ որ կը զայրացնէ այսօր Հայերը, այն է որ Թուրքիոյ ներկայ կառավարութիւնը չընդունիր այդ ցեղասպանութիւնը։ Անդրադարձաւ նաեւ Թուրքիոյ ներկայ խախուտ կացութեան, որ դժուար կը դարձնէ Պետութեան, նման ճանաչում մը ընդունիլ տալ իր ժողովուրդին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԸ

Օ

Իր կարճատեւ կեանքի ընթացքին Ակսել Բակունց հարուստ ժառանգութիւն թողուց։ Գրական, գիտական, հրապարակագրական, թարգմանչական գործունէութեան զուգընթաց ան լրջօրէն զբաղած է նաեւ շարժարուեստով։

Բակունց – գրողը առաջիններէն մէկն էր, որ հասկցաւ « բոլոր արուեստներէն մեզ համար ամէնէն կարեւոր արուեստի » հսկայ դերը լայն զանգուածներու դաստիարակման մէջ եւ սատարեց անոր զարգացման համար թափուող ջանքերուն։

Ծանօթ է, որ 30ական թուականներու սկիզբները Բակունց ղեկավարած է Հայկինոյի սենարիոյի բաժինը։ Տակաւին նոր կը ձեւաւորուէր հայկական գեղարուեստական շարժարուեստը։ Առնուած էին միայն առաջին քայլերը։ Հինգ տարուան ընթացքին նկարահանուած էին 13 – 14 շարժանկարներ, որոնցմէ միայն երկուքը կամ երեքը կարելի էր համարել շարժանկարի արուեստի յաջող գործ։

Բակունցի մուտքը Հայկինօ չափազանց կարեւոր նշանակութիւն ունէր։ « Բակունցի աշխատանքն աննկատ չանցաւ հայկական շարժարուեստի պատմութեան համար։ Գրողը ազգային նորաստեղծ շարժանկարին բերաւ ոչ միայն իր գրական մեծ իմացականութիւնը, այլեւ երեւոյթները տեսնելու եւ իմաստաւորելու ի՛ր եղանակը, ի՛ր աշխարհը եւ ի՛ր թեման », կը գրէ Սուրէն Աղաբաբեան իր « Ակսել Բակունց » ծաւալուն աշխատութեան մէջ։

Եւ իսկապէս, մասնագիտութեամբ գիւղատնտես, հայ գիւղն ու հայ շինականը լաւ ճանչցող Բակունց կը գրէ հայ գիւղացիութեան անցեալն ու ներկան ճշմարտօրէն արտացոլացնող այնպիսի սենարիոներ, որոնք մինչեւ այսօր ալ իրենց նմանը չունին։

30ական թուականներուն Բակունց կը գրէ « Սեւ թեւի տակ » կամ « Ազգանշան ջրվէժի մօտ », « Արեւի զաւակը » եւ « Զանգեզուր » շարժանկարներու սենարիոները։

Իրական դէպք մը հիմք ծառայած է « Սեւ թեւի տակ » շարժանկարի նիւթին, այն է՝ Էջմիածնի վանքին պատկանող հողերու կառավարիչ Ռոստոմ Թումանեանի դէմ գիւղացիութեան ընդվզումն ու անոր սպանութիւնը։ Բեմադիր Պատուական Բարխուդարեանի հետ Բակունց կ'երթայ Լոռիի Դսեղ գիւղը եւ ականատեսներէ կ'իմանայ այդ սպանութեան մանրամասնութիւնները։ Ի դէպ, շարժանկարին կարեւոր մասը նկարահանուած է Լոռիի շրջանը։

... Ռոստոմ անողոք կերպով կը հարստահարէ գիւղացիութիւնը։ Կը խլէ անոնց ապրուստի միջոցները՝ ոչխարն ու այծը, խոզն ու հացի վերջին պատառը։ Եւ տակաւին այդքանով չգոհանալով, այլասերած վաշխառուն կը հետապնդէ երիտասարդ աղջիկներն ու հարսները։ Շարժանկարին հերոսը՝ Արամ, չհանդուրժելով իրենց հանդէպ եղած անարդարութեան, կը սպանէ կառավարիչը եւ ստիպուած կը ձգէ կը հեռանայ շրջապատէն։ 1914ին Արամ զինուոր կ'արձանագրուի ու կը մասնակցի պատերազմի։

Իսկ Էջմիածնի վանքին պատկանող հողերու նոր կառավարիչը աւելի անողոք կը հարստահարէ գիւղացիները։ Արամ, շփումներ ունենալով ռուս յեղափոխական զինուորներու հետ, կը մասնակցի Հոկտեմբերեան կռիւներուն եւ, բոլշեւիկեան գաղափարներով տոգորուած, կը վերադառնայ գիւղ, կը կազմակերպէ գիւղացիներու եւ բանուորներու ապստամբութիւնները, կը մասնակցի Հայաստանի մէջ խորհրդային կարգերու հաստատման աշխատանքին։

Հարկ է նշել, որ « Սեւ թեւի տակ » շարժանկարը առաջին հայկական ժապաւէնն էր (թէեւ մինչ այդ շատ փորձեր եղած էին), ուր խոր ու հաւաստի կերպով արտացոլաց նախայեղափոխական հայ գիւղի ու գիւղացիի չարքաշ վիճակը։ « Ուրիշ ոչ մի ֆիլմում դուք չէք տեսնի հայ բազմաչարչար գիւղացուն՝ նկարուած այդպիսի զօրովանքով, նրա առօրեան պատկերուած այդպիսի կարեկցանքով եւ իմացութեամբ », կը գրէ Լեւոն Հախվերդեան իր « Հայ գրականութիւնը եւ կինոարուեստը » յօդուածին մէջ։

Բարեբախտաբար, տաղանդաւոր արձակագրի կողքին կար տաղանդաւոր շարժարուեստագէտը։ Շարժանկարը հարուստ է բեմադրական ինքնատիպ պատկերներով եւ այնպիսի յղացքներով, որոնք մինչեւ այսօր ալ պահած են իրենց թարմութիւնը։

Բակունցի միւս՝ « Արեւի զաւակը » սենարիօն դարձեալ բեմադրեց Պատուական Բարխուդարեան, 1932ին։

Համախմբելով գեղարուեստական, փաստագրական եւ գիտական շարժանկարի արտայայտութեան միջոցները, Բակունց գրեց սենարիօ մը, զոր կարելի էր պատմական ակնարկ համարել Հայաստանի մէջ բամպակի մշակոյթի զարգացման մասին՝ հին ժամանակներէն մինչեւ 30ական թուականները։

1935ին Բակունց կը գրէ իր լաւագոյն սենարիօն՝ « Զանգեզուր »ը, որ կը դառնայ հայկական շարժարուեստի հռչակաւոր գործերէն մէկը։

Բակունցի հետ կը սկսի գործակցիլ հայկ. շարժարուեստի երախտաւորներէն մէկը՝ տաղանդաւոր բեմադիր Համօ Բեկնազարեան։

Արդէն Բակունցի բացակայութեամբ, բայց պահելով անոր գրական սենարիոյի նիւթը եւ գլխաւոր կերպարները, Հ. Բեկնազարեան երիտասարդ թատերագիրներ Վ. Սոլովիովի եւ Եու. Դուկորի օգնութեամբ կ'աւարտէ « Զանգեզուր » շարժանկարի սենարիոյի նոր տարբերակը։

... 1960ին, երբ Ակսել Բակունց կըլլար 61 տարեկան ըլլալ, կրնար մեր կողքին ըլլալ եւ « Հայֆիլմ »ին ներկայացնել իր հերթական սենարիօն։ Իր նորավէպերու մոթիֆներով գրուեցաւ « Արեւածագից առաջ » շարժանկարի սենարիօն։

Սենարիոյի հեղինակներ Սաղաթէլ Յարութիւնեան եւ Սուրէն Աղաբաբեան, օգտագործելով « Նամակ Ռուսաց Թագաւորին », « Խոնարհ աղջիկը », « Սպիտակ ձին » եւ « Օրանջիա » նորավէպերու միջավայրն ու հերոսները, անոնց ճակատագիրներու բնորոշ կողմերը, ստեղծեցին ինքնատիպ գրական սենարիօ մը, որ յաջողութիւն կը խոստանար ապագայ շարժանկարին։ Անոնք թէեւ բաւական ազատ կերպով մտած են Բակունցեան աշխարհը, բայց մնացած են հարազատ գրողի աշխարհին ու անոր գաղափարներուն։ Սենարիոյին մէջ կան նաեւ յօրինուած պատկերներ, նոյնիսկ կերպար (Օսան), բայց անոնք կը բխին բակունցեան ոգիի ակունքէն։ Սենարիօն շարժանկարի վերածեց բեմադիր Գրիգոր Մելիք – Աւագեան։

« Արեւածագից առաջ » շարժանկարը ունեցաւ ե՛ւ հակառակորդներ ե՛ւ պաշտպանողներ։

Յատկանշական է, որ շարժանկարէն դժգոհ մնացին նախ սենարիոյի հեղինակները։ Ս. Յարութիւնեան « Նկարահանման ճանապարհին » յօդուածին մէջ անդրադարձաւ սենարիօն գրողներու եւ բեմադիրներու ստեղծագործական փոխըմբռնումի հարցերուն եւ համոզիչ կերպով վերլուծեց շարժանկարի անյաջողութեան պատճառները. ան իրաւացի կերպով գտաւ, թէ ուր որ բեմադիրը շեղած է եւ « սեփական հնարանքներ » ներմուծած, հոն տուժած է պատկերի թէ՛ յղացքը, թէ՛ շարադրանքը։

Սակայն Գ. Մելիք – Աւագեանի շարժանկարը ունի քանի մը այնպիսի տեսարաններ, որոնք բեմադրական վառ երեւակայութեան արտայայտութիւններ են։ Խօսքը կը վերաբերի յատկապէս Առաքելը տանուտէր ընտրելու եւ իրենց ձիերը յանձնելէ ետք գիւղացիներու տունդարձի տեսարաններուն։

Քանի մը տարի առաջ Բակունցի Միրհաւը» պատմուածքի հիման վրայ արձակագիր Հրանտ Մաթեւոսեան գրեց « Այս կանաչ – կարմիր աշխարհը » շարժանկարի սենարիօն։ Ասիկա հանդիսացաւ հայկական շարժարուեստի լաւագոյն նմոյշներէն մէկը, որուն ամէն մէկ դրուագը լեցուն է քնարական շունչով, պատկերներու խիտ յուզականութեամբ։ Բեմադիր Եու. Երզնկեան փորձած է հաւատարիմ մնալ սենարիոյի բանաստեղծական ոգիին, ձգտած է ստեղծել քնարական շարժանկար մը, սակայն յղացքը մնացած է կէս ճամբան։ Շարժանկարը դիտելուն կը թուի, թէ Երզնկեան չէ գուշակած իր նախընտրած ոճին, հաւատարիմ մնացած է միջավայրի ու հերոսներու ներդաշնակութեան սկզբունքին, սենարիոյի հեղինակին յղացքին։ Սակայն, դժբախտաբար, այդ «հարազատութիւնը» դարձեալ մակերեսային է։

Ակսել Բակունցի ձգած ժառանգութիւնը սպառած չէ հայ շարժարուեստագէտներու կողմէ։ Իր գրական աշխարհէն կարելի է բազմաթիւ շարժանկարներ ստեղծել։

Շարժանկարի հանդիսականները կը սպասեն անոնց։

ՍԵՐԳԷՅ ԳԱԼՍՏԵԱՆ
(Ամփոփուած, արեւմտահայերէն)

ՊՈԼԻՍ ԻՐ ՍՏԱՀԱԿՆԵՐՈՎ

Օ

ԱՆՊԱՏՍՊԱՐ 200.000 ՏՂԱՔ

Ամերիկացի լրագրող Ն. Կէյն, որ « Հերըլտ Թրիպիւն »ի մէջ յօդուած մը լոյս ընծայած էր Պոլսոյ ապականած մթնոլորտին եւ աղտոտութեան մասին (*) այս անգամ, միշտ նոյն թերթին մէջ, պարզած է պատկերը Պոլսոյ 200.000ի հասնող անչափահաս ստահակներուն։

Սենօն Սահիլ, խղճալի արտայայտութիւն ունեցող լայն աչքերով և չէկ մազերով 14 տարեկան տղայ մըն է։ Թեւին մէկը արկածի հետեւանքով անդամահատուած է, երբ տղան վեց տարեկան էր։ Համաձայն տղուն պատմածին՝ արկածին պատասխանատուն խորթ հայրը եղած է, ինչո՞ւ։ Որպէսզի իբրեւ մուրացկան խղճալի տեսք ունենայ։

Սահիլ՝ տուն – տեղ չունեցող եւ հազարներ հաշուող « փողոցի ստահակ »ներէն մէկն է, ոմանք նոյնիսկ 8 տարեկան։ Ասոնք Պոլսոյ փողոցները կը դեգերին կօշիկ փայլեցնելով, կառքերու սարքեր գողնալով, սեւ շուկայի ծխիկներ ծախելով, մուրալով եւ մխսեռականներու ծառայելով։ Գիշերները, միշտ Ամերիկացիին նկարագրութեամբ, կը քնանան դուռներուն սեմին, հանրային վայրերու, լքուած տուներու եւ կամ քաղաքին հին ամրութիւններուն խոռոչներուն մէջ։

Ոստիկանութեան բաժիններէն մէկը կազմող Երախաներու Գրասենեակին ընդհանուր պատասխանատուին համաձայն՝ միայն Պոլսոյ մէջ « Խնամակալութեան կամ պատսպարութեան կարօտ 200.000 անչափահասներ կան »։ Ոստիկանութիւ-

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԷՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Ը.

Ստուար թիւ մը կը կազմէին այդ օրերուն ժանտարմա արձանագրուող Թուրքերն, անկասկած ճամբաներու վրայ եւ Հայոց կեանքի, ինչքի եւ պատուի կողոպուտներէն իրենց բաժինն ապահովելու մարմաջով, հակառակ անոր որ ամէն կողմէ արիւնկզակ չէթէներու խումբեր հասնելու վրայ էին արդէն, եւ ոճրապարտ բանտարկեալներով կը ստուարանար օր ըստ օրէ անոնց շարքերը։

Թ.

ԲՌՆԱԳԱՂԹԻ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ԱՀԱՒՈՐ ԶԱՐԴԵՐԸ

1915 Յունիս 22 – Յուլիս 5, Երկուշաբթի օր հնչեց վերջապէս ահազանգը. Սեբաստիոյ Հայոց բռնագաղթի առաջին օրն էր։ Ամբողջ ժողովուրդը ջերմեռանդ հաւատքով մը հաղորդուած էր նախորդ առաւօտ մայր եկեղեցիին մէջ։ Կէս գիշերէն վերջ սեւազգեստ ժանտարմաներ պաշարեցին քաղաքի կեդրոնական մասի Հայոց թաղն, արգիլելով մուտքն ու ելքն եւ ամէն յարաբերութիւն, եւ ահա արշալոյսին փողխներ ու քոմիսէրներ ճիւաղային խանդով սկսան մի առ մի զարնել եւ երբեմն բռնի կոտրել բանալ դուռները մինչեւ որ ահաբեկած Հայութիւնը այդ թաղին խարազանի հարուածներու տակ քշելով ու քաշկռտելով տարին հաւաքեցին բացօթեայ վայր մը, ուրկէ ճամբայ հանեցին յետոյ արիւնարբու ժանտարմաներու ուղեկցութեամբ։ Սրտակեղէք տեսարան մ'էր պարզուած, աղեկտուր վայնասուն մը փրթած էր ամէն կողմէ. ո՜հ, աննկարագրելի էր երախաներու, մանուկներու լացն ու աղաղակը, աղջիկներու եւ հարսներու լալահառաչ կոծն ու մայրերու կսկծալի ողբը։ Աւա՜ղ, ոչ ոք օգնութեան թեթեւ ճիգ մը կամ գթութեան մը նշոյլն ցոյց տըւաւ, երբեք, ամէն փորձ ու միջոց սպառած էր, դէպի դժխեմ ճակատագիրը կ'ուղղուէին Հայոց քայլերը։ Ալ ոչ ըրածնիս գիտէինք եւ ոչ թողածնիս. սփոփանքի եւ քաջալերանքի խօսքերն ալ հատած էին. վերջին պահուն մանկամարդ կիներու եւ գեղանի աղջիկներու մազերը կտրել տալ հարկ սեպեցինք, զազաններու աչքին զանոնք գոնէ տգեղ երեւցնելու սին մտածումով։ Գրեթէ 250 տուն Հայերէ կը բաղկանար այս առաջին կարաւանը, եւ միեւնոյն անհանդուրժելի պայմաններու տակ յաջորդաբար ամէն օր եւ երբեմն օր ընդ մէջ ճամբայ կը հանուէին կարաւաններն, միշտ դէպի հարաւակողմ։ Գիւղերու տեղահանութիւնը կանուխէն սկսած էր արդէն։ Երեք շաբաթ յետոյ Սեբաստիա քաղաքը, Սենեքերիմեան այդ փառահեղ Տունն գրեթէ ամայացած էր իր այնքան հոծ ու պատուական Հայութենէն։

Գալով բանտարկուած հարիւրաւոր Հայերուն, կուսակալ Մուամմէրի ըրած յայտարարութեան համաձայն, անոնք խումբ խումբ պիտի ղրկուէին որպէս թէ իրենց ընտանիքներուն միանալու եւ որոշուած գաղթավայրը՝ Ճէզիրէ, հասնելու համար միասին։ Արդարեւ, իրերայաջորդ մութ գիշերներուն կը բացուէին բանտերու դուռները, բայց հէք բանտարկեալներն ուղղակի իրենց Գողգոթան մագլցելու կը տարուէին անդըրթօրէն։ Ափսո՜ս, դաշտեր, լեռներ ու ձորեր այդ նահատակեալներու մաքուր արիւնովը կարմրեցան... եւ իրենց հրացանի գնդակը կեավուրներու կեանքէն աւելի արժեցնող դահիճներ կացիններով եւ եաթաղաններով գործեցին նախճիրը։

Իսկ տեղահանուած ժողովուրդի կարաւաններու մէջէն բոլոր 15 տարեկանէն վեր այր մարդերը Մալաթիոյ ճամբուն վրայ մարդակերպ գազաններու միջոցաւ կը զատուէին եւ Ֆրընճի բռուած տեղւոյն մօտերը նոյնպէս մարտիրոսութեան պսակը կ'ընդունէին։ Միւս կողմանէ կարաւաններու կողոպուտները եւ թալանները, հայ կիներու մերկացումն ու բռնաբարումներն, կոյս աղջիկներու պղծումն եւ բռնագրաւումները, եւ վերջապէս նմանօրինակ անլուր չարիքները գործ կը դրուէին։

(Շար. 14)

նը, պարբերաբար, կը ժողվէ զանոնք եւ երբեւ զատարկապորտ կեդրոնատեղին կ'առաջնորդէ։ Սակայն շատ շուտով ա-զատ կ'արձակուին, որովհետեւ միայն 20 խուց կայ տրամադրելի։ Եթէ երախայի մը հացէն ձեռք ձգեն՝ տուն կը ճամ-բէն, ընդհանրապէս Թուրքիոյ աղքատ ըլլաններ, այլապէս՝ մինչեւ 10 տարե-կանները յատուկ դպրոցներ կը ղրկուին։ Ալեքսանդրեթ, եթէ 12էն 18 տարե-կաններ ըլլան, այլեւս անյոյս պարագա-ներ կը նկատուին, քանի կարելի չըլլար տեղաւորել զանոնք։ « Տեղ չկայ, որպէ-սզի հոն ղրկենք, մասնաւորաբար, երբ ատոնք միասեռականութեան, գողութեան պէս սովորութիւնները իւրացուցած են եւ կամ վարժուած են խմիչքին », գի-տել տուած է լրագրողին Երախաներու Գրասենեակին պատասխանատուն։

Օմար Կեավուր, չարժանկարի բեմա-դիր մը, տասնեակ մը ստահակներ ճանչ-ցած է, երբ ասոնց մասին ժապաւէն մը պատրաստած է։ Ահա թէ ի՛նչ ըսած է Ամերիկացին.— Այս տղաքը կա՛մ տու-նէն փախուստ տուած են, կամ ասոնց ծը-նողները Գերմանիա մեկնած են աշխա-տելու երեսի վրայ ձգելով եւ կա՛մ ալ պարզապէս փողոց նետելով զանոնք։ Երբ Պոլիս կուգան՝ շատեր կը հաւաքուին ամիջապէս կանկստէրներու կողմէ. այս վերջինները տղոց կը սորվեցնեն գողու-թիւն ընել կամ ալ մաքսանենգութեան համբով ձեռք ձգուած ծխիկները ծախել։ Տղոցմէ ոմանք մինչեւ իսկ հինգ լիրայի կը ծախուին միասեռականներուն »։

Ալի Չելիք, սեւաչեայ գեղադէմ տղայ մըն է. ծխիկ կը ծախէ, իսկ գիշերները Թաքսիմի հրապարակը կը քնանայ։ Յուրտ գիշերներուն տաքնալու համար կը կծկուի, կը փաթթուի իր ընկերնե-րուն հետ, բոլորն ալ իր ծննդավայրէն՝ Տիարպէքիրէն ժամանած։ Սահիլի նման 14 տարեկան է, բայց հազիւ 10 տարե-կան ցոյց կուտայ։ Թէեւ միասեռական-ներ մօտեցած են, սակայն երբեք չեն ընդառաջած։ « Չեն համարձակիր, ո-րովհետեւ գիտեն թէ Քիւրտ ենք », ըսած է տղան լրագրողին։

Ամերիկացին տասնեակ մը տղաք հարցաքննած է։ Բոլորն ալ ընդունած են, թէ առնուազն մէկ անգամ Երախաներու Գրասենեակին կեդրոնատեղին առաջնոր-դուած են։ Մեծ մասը ծեծի ենթարկուած է՝ զաւաղանի հարուածներ թեւերուն, զարշապարներուն վրայ։ Երախաներու Գրասենեակին պատասխանատուն չէ ժխտած, հաստատցնելով միայն լրագրո-ղին, թէ երբեմն կը ծեծեն։ Ահա պա-տասխանատուին տուած բացատրութիւ-նը.— Կը հարցաքննենք եւ տղան սխալ անուն մը կուտայ, կ'ըսէ, օրինակ, թէ Իզմիրէն է։ Լուր կը ղրկենք Իզմիր եւ հոնկէ կը պատասխանեն, թէ այդ ա-նունով եւ հասցէով մէկը չեն ճանչնար։ Երբեմն կը ծեծենք, որպէսզի խոստովա-նին իրենց ինքնութիւնը »։

Լրագրողին այն հարցումին, թէ կա՞ն արդեօք երախաներ, որ իրենց ծնողքնե-րուն կողմէ դիտումնաւոր կերպով կ'ան-դամահատուին, որպէսզի խղճալի մու-րացիկներ դառնան, պատասխանատուն ըսած է.— մինչեւ քանի մը տարիներ ա-ռաջ այդպիսի պարագաներ եղած են, սակայն այնքան խիստ պայքար մղե-ցինք, որ հիմա դուք հազուադէպ կրնաք հանդիպիլ »։

Ն. Կէյճ քանի մը տուեալներ ալ ներ-կայացուցած է։ Այսպէս, փողոցի ստա-հակները ծխիկներ կ'առնեն մաքսանենգ-ներէն. ամէն մէկը իր անկիւնը պէտք է ունենայ։ Պուլկարիայէն բերուած տուփ մը 50 լիրայի (շուրջ մէկ տոլար տասը սենթ) կը ծախեն։ Տղայ մը « լաւ » նը-կատուած օր մը կրնայ մինչեւ 15 բաքեթ ծախել՝ գանձելով 7.500 լիրա մատա-կարարին յանձնելու համար։ Այս վեր-ջինը օրապահիկը կուտայ՝ 200էն 400 լիրա։ « Անշուշտ, երեքէն հինգ քարթուշ իբրեւ պախշիշ պէտք է տաս ոստիկա-նին », ճշդած է 15 տարեկան ստահակ մը։

Թ. Ա. Թ.

(*) Տես «Յառաջ», Յունիս 30։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆ ՄԻԼԱՆՕ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ Եռամսեայ Տեղեկագիր

ՄԱՄՈՒԼԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փակուող ուսումնական տարեշրջանի վերջին եռամսեայ ընթացքին Կեդրոնիս գլխաւոր գործունէութիւնը ծանրացաւ անմիջական պատրաստութեան շուրջ Այսրկովկասեան Մշակոյթներու Միջազգային Ա. Գիտական Ժողովին, որուն մասին յանձնուած է արդէն Մամուլին հանգամանալից հաղորդագրութիւն մը, Գիտական ժողովին ընկերացող « Արդի Հայ ճարտարապետութեան » եւ « Հայ Գիրքի » ցուցահանդէսներով միասին։

Կազմակերպչական այս գործունէու-թեան կողքին շարունակուած է նաեւ հրատարակչական գործունէութիւնը՝ հը-րատարակութեամբ 20րդ պրակին « Հայ ճարտարապետութեան հետազօտութիւն-ներ » շարքէն, որուն մէջ ամփոփուած են 1976 – 77 տարեշրջանին Կեդրոնիս նախաձեռնութեամբ Միլանոյի « Սաքրօ Գուօրէ » համալսարանին մէջ տեղի ու-նեցած Հայ Մշակոյթի Առաջին Դասըն-թացքին պատկանող 26 դասախօսութիւն-ներ 12 մասնագէտներու ստորագրու-թեամբ։ Դասախօսութիւնները ներածա-կան եւ համադրական պատկեր մը կ'ըն-ծայեն Հայ մշակոյթի պատմութեան հիմնական հարցերուն վերաբերեալ, ո-րոնց սկիզբը դրուած է հայ պատմու-թեան ընդհանուր համապատկեր մը՝ Հ. Լեւոն Զէքիեանի կողմէ։

Մօտ է հրատարակութիւնը « Հայ ճար-տարապետութեան վաւերագրեր » գունա-գորդ շարքին Թիւ 10 պրակին՝ նուիր-ուած Պարսկաստանի Ս. Ստեփանոսի վանքին ու եկեղեցիին։ Պատրաստու-թեան մէջ է նաեւ Բ. տպագրութիւնը միեւնոյն շարքին Թիւ 3 պրակին « Սա-նահին »ը։

Հայ մշակոյթի ծանօթացումի ուղղու-թեամբ ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթը կազ-մած է՝ Հայ Մշակոյթի դասընթացքին այս երրորդ շրջանը, տասը դասախօսու-թիւններէ կազմուած, որոնք ծանրացած են յատկապէս Հայաստանի Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւններուն վրայ։ Դա-սախօսութիւնները, սկսած Մարտի մէջ, աւարտած են Մայիսի վերջաւորութեան եւ նշած ունկնդիրներու որակաւոր յա-ճախութիւն մը։

Յիշենք նաեւ հետեւեալ ելոյթները՝ զոր ունեցած են Կեդրոնիս աշխատակից-ները զանազան առիթներով։

Մարտ 22ին, Միլանոյի « Ֆամիլիա Արթիսթիքա » ակումբի դահլիճին մէջ Հ. Լեւոն Զէքիեան բանախօսած է « Հայ բանաստեղծութիւնը 1800էն աղին» նիւ-թին շուրջ. արտասանութիւններ կատա-րած են Զարմանեան Մարիլու, Արմէն Մալոյեան, Արտաւազդ Սրապեան, Ա-րաքսի Սրապեան, Ալպերթօ Նենչինի, հայկական քերթուածներու իտալերէն թարգմանութիւններէն՝ հրատարակուած Հ. Մ. Ճանաշեանի եւ Յ. Աշրաֆեանի գործակցութեամբ։

Փրոֆ. Ա. Ալփակօ – Նովելլօ կատա-րած է երեք դասախօսութիւններ հայ ճարտարապետութեան մասին՝ Ապրիլ 9՝ Աթէնքի մէջ կազմակերպուած Հայ Մշա-կոյթի Շաբթուան առթիւ, եւ հուսկ Պո-լոնիայի համալսարանին մէջ՝ տեղւոյն դասախօս Փրոֆ. Կ. Ուլուհօճեանի հրա-ւէրով։

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻԼԱՆՈՅԻ
Հ. Մ. Ո. Վ. ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Յունիս 1979

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ուսումնական 1978 – 1979 տարւոյն Պըրվէի ներկայացող 23 աշակերտներէն 18ը յաջողեցան, որոնց անուններն են.—

1) Շահնազեան Արէթ, 2) Շահվերտ-եան Ժիլպէր, 3) Օզանեան Անդրանիկ, 4) Մկրտէեան Արէթ, 5) Մարկոսեան Ա-րա, 6) Մազմանեան Վիգէն, 7) Գոչեան Արէթ, 8) Կանիմեան Անի, 9) Տէմիր-ճեան Ֆրանք, 10) Արզարեան Սազօ, 11) Էրօղլուեան Խաչիկ, 12) Ասլանեան Սեւան, 13) Զպուքճեան Օննիկ, 14) Ա-ռաքելեան Վարուժան, 15) Մարիլոսեան Գրիգոր, 16) Տէտէճեան Քրիսթոֆ, 17) Արմաղանեան Սարգիս, 18) Իվաթճիլ Մարտիրոս։

Վարժարանի Տեսչութեան Հայրերը, եւ ուսուցչական բովանդակ կազմը՝ գո-հունակութեամբ կ'արձանագրեն այս ար-դիւնքները։

ՇԻՔԱԿՕՅԻ մէջ գումարուած է ուսուց-չական սեմինար մը, որ տեւած է երկու օր՝ Մայիս 19 եւ 20։ Մասնակցած են Միացեալ Նահանգներու Միջ-Արեւմտեան շրջանի հայկական դպրոցներու ուսու-ցիչները։ Դասախօսութիւններ տուած են՝ Տոքթ. Յասմիկ Սերոբեան մանուկ-ներու լեզու սորվելու ընդունակութեան մասին, Տոքթ. Արա Գաբրիէլեան Հայոց պատմութեան դասաւանդութեան շուրջ, Սարգիս Ա. Քհնյ. Անդրէասեան՝ հայե-րէնի ուսուցման եւ անոր յարակից հար-ցերու մասին, Մոսիկ Յակոբեան՝ աշ-խատանոց – հանդիպումի դասընթացքի մասին։ Սեմինարը կազմակերպուած է Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդին կողմէ, որուն վարիչ – քարտուղարը՝ Յակոբ Պարսումեան, խօսք առնելով տեղեկու-թիւններ տուած է Խորհուրդի զանազան աշխատանքներուն եւ ծրագիրներուն մա-սին։ Սեմինարին խօսուած է հայերէն լեզուի արդիական դասագիրքերու, պա-տանիներու համար անգլերէն գրուած Հայոց պատմութեան դասագիրքերու, տեսողա – լսողական օժանդակ նիւթե-րու անհրաժեշտութեան մասին։

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Սրբոց Նահատակաց վարժարանի Նախակրթարանի տարեվեր-ջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 16ին, վարժարանի շրջափակին մէջ։ Մանկապարտէզի քսան մանուկներ եւ Նա-խակրթարանի 26 պատանիներ ստացած են իրենց վկայականները, ձեռամբ ա-ռաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեանի։ Խօսք առած են Խնամակալութեան ատե-նապետուհին՝ Մաքօ Մկրտիչեան, տնօ-րէնը՝ Վարդգէս Ղազարեան, որ նշած է թէ նախակրթարանը տարեշրջանը սկը-սած է հարիւր աշակերտով եւ վերջա-ցուցած հարիւր յիսուն աշակերտներով, աւելցնելով որ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին համար արդէն իսկ ար-ձանագրուած են 250 աշակերտներ։ Փակ-ման խօսքը կատարած է Թեմակալ առաջ-նորդը։

ՇԻՔԱԿՕՅԻ Ամենայն Սրբոց եկեղեց-ւոյ Հոգաբարձութեան եւ Տիկնանց Մի-ութեան կազմակերպութեամբ, Յունիս 10ին, նշուած է եկեղեցւոյ հովիւ Սար-գիս Ա. Քհնյ. Անդրէասեանի քահանա-յութեան 25ամեակը, նախագահութեամբ Թեմակալ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի։ Խօսք առած են եկեղեցւոյ շուրջ բոլորուած կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները եւ անդրադարձած Սարգիս Ա. քահանայի հոգեւոր, ազ-գային, մշակութային եւ կրթական կեան-քին ու գործին։ Հոգաբարձութեան կող-մէ յուշատախտակ մը նուիրուած է հո-վիւին, որմէ ետք Մեսրոպ Եպս. խօսած է յոբելեարի կրթական գործունէութեան եւ հոգեւոր ծառայութեանց մասին։ Հան-դիսութիւնը վերջ գտած է յոբելեարի շը-նորհակալութեան խօսքով։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Ցեխոտ անապարանքով սկսաւ նամակը կարդալ։ Քանի մը տող՝ եւ արդէն իսկ բառերը դանդաղեցան, շրթունքներու ա-կամայ շարժումը հալեցաւ եւ տղուն ակ-նարկը գնաց իյնալ փողերէն մէկուն կըռ-նակին։

Հոն օրօրուեցաւ, տատանեցաւ, ցըն-ցուեցաւ, մինչեւ որ այդ ցնցումներէն մէկը զինքը վար նետեց։ Մեծ զգուշու-թեամբ, կարծես վախով դարձուց թերթը ու նայեցաւ այդ ստորագրութեան... այն ստորագրութեան որ այնքան ան-գամներ բարձրացեր էր սա սանդուխնե-րէն, որ այնքան անգամներ եկեր էր հոս, իր առջեւ, որ նոյնիսկ գիշեր մը բախեր էր գոց դրան... Պետրոս նայեցաւ այդ պզտիկ, շատ պզտիկ ստորագրութեան ինչպէս ճերմակ ու անարիւն թաթիկի մը որ կ'ըսէ.— Փըթիթ Լիզ։

« ... Հապա Փիէռօ, մեր տարեդարձն է այսօր։ Զե՞ս յիշեր երկու տարի առաջ ճիշդ այսօր է որ առաջին անգամ... այն գիշեր ժանգի գոյն հագուստ մը հագած էի եւ միշտ քեզի հետ պարեցի, թէեւ այն ատեն դեռ լաւ պարել չէիր գիտեր։ Մի՞տքդ է որքան ոտքերուս վրայ կոխե-ցիր... Հաւատա, Փիէռօս, ես քեզ սի-րեցի ամբողջ իմ... Միշտ յուսացի որ պիտի վերադառնաս ինծի. քու փըթիթ Լիզդ պիտի չմոռնաս... անկեղծ եմ չէ՞, Փիէռօ... Կ'ըսէիր թէ իմ գլուխս պզտը-լիկ է եւ սիրտս մեծ... Յուսացի... Խնայողութիւններ ըրի որպէսզի մեր տարեդարձին բան մը նուիրեմ քեզ, պըզ-տիկ յիշատակ մը։ Երբոր գիս լքեցիր, շարունակեցի խնայել, որովհետեւ վըս-տահ էի թէ պիտի վերադառնաս... յու-սացի... չկրցայ ուրիշ բանի ծախսել. այդ դրամը քեզի համար էր... Ցիշէ՛ զիս... Նոյնիսկ եթէ հիմա ալ չգաս, վստահ եղիր որ լաւագոյն եւ անմոռա-նալի յիշատակով մըն է որ...։

Մազերը խառնիխուռն, աչքերը ան-քնութեամբ ուռած եւ տակաւին գրեթէ մերկ, Պետրոս ինկած էր աթոռին վրայ, նամակը մէկ ձեռքին, քակուած ծրարը ծունկերուն։ Երկարօրէն, երկարօրէն կը նայէր պաղած աչքերով այդ փիւլ-օվըրին զոր կարենալ գնելու համար ով գի-տէ որքան անասելի զոհողութիւններ էր ըրած խեղճ աղջիկը, ով գիտէ որքան զրկումներու էին ենթարկուած իր պզտը-լիկ ձեռքերը, ով գիտէ որքան էր քա-լած...։

Աղուոր, աղուոր փիւլ-օվըր մը, խա-կական մետաքսի փայլով, իր ամէնէն աւելի սիրած գոյնով... բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ Փըթիթ Լիզ, ինչո՞ւ « պզտիկ գլխով ու մեծ սիրտով » փըթիթ Լիզ... Հարուածին յաջորդող այս գաղջ շունչը տառապանքէն անմիջապէս վերջ եկող փայփայանքը գորովի, միմիտ սիրոյ, զինքը խորապէս կը խոցէր, վէրքը աւելի կը բանար, կը խորացնէր եւ սրտին սատկացող սեղմումները մտածումները կը ճմռթկէին անդիմադրելի ուժով։

Դող մը երիտասարդին ուսերը ցնցեց։ Փիէռ ոտքի նետուեցաւ անմիջապէս եւ սկսաւ հագուիլ, կարծես անտեսանելի ներկայութեան մը հաւատացնելու հա-մար թէ այդ դողը ցուրտին արդիւնքն էր։ Հապճեպով, մեծ հապճեպով սկսաւ հագուիլ, որպէս թէ անմիջապէս բան մը ընել որոշած ըլլար, որպէս թէ իր աչքերը նշմարած ըլլային հեռուն քիչ մը ջուր, կամ պատուհան մը չգամուած։

Երբ աւարտեց, մնաց սակայն անորոշ, երկբայական։ Անդադար դարձաւ սեն-եակին մէջ, ակնարկը սեղանին վրայի բաց ծրարին, ակնարկը սեղանին վրայի բաց, ամբողջութեամբ բաց սիրտին։

Հակընդդէմ ալիքներու պէս երկու տարբեր կիներէ մեկնող ակնարկներ, եր-կու տարբեր ժպիտներ կը բախէին իրա-րու, մէկը միւսը ծածկելով, մէկը միւ-սը յանդիմանելով փոխն ի փոխ։

(71 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկ. Սեդրակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Րէիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Արուսեակ Յակոբեան)
մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, Յուլիս 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տիկին Արշալոյս Սիսլեան եւ զաւակը՝ Սեդա Սիսլեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆԻ
մահուան առթիւ: Մասնաւոր շնորհակալութիւններ Դաւիթ Եպսկ. Սահակեանի, Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Հայ Ազգային Միութեան, Հայկ. Ակումբին, Մարտիկներու Միութեան, դամբանախօս ընկերներուն, ողբացեալին դաշնակցական ընկերներուն, «Յառաջ»ին, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, դամբանականով, հեռաձայնով հեռագրով, «Յառաջ»ի միջոցաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նշան Կիւլխաճեանի յիշատակին, Տիկին Անժէլ Թաթիկեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ.— Մամբրէ Տէր-Պետրոսեան 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկեպսակի, ընկեր Սիսակ Սիսլեանի մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Յուլիս 14, ամբողջ օրը Պելփոնթէնի կայանը (ԺԻՒՌԱ)
Գեղարուեստական բաժին կոյանի տղոց կողմէ
Հեռաձայն 16 (84) 33·05·61

du nouveau au CAUCASE
Le GROUPE OLYMPE
Anime vos soirées
jusqu'à 2 heures du matin
DANSE NON-STOP

Spécialités de
Deuner - Kébab

Le CAUCASE
15, Rue St. Gilles — 75003 Paris

Réservation :
887-31-24 272-42-67

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Ծովեզերեայ օդափոխութեան կայանին մէջ Շարաթ, 14 Յուլիս ժամը 13ին
ՍԷՆԹ-ՕՆՈՐԻՆ ՏԸ ՓԵՌԹ
Ճաշի մասնակցութեան համար հեռաձայնել 16 (31) 21·77·63
Արեւմուտքի կառուղի՝ Էվրէօ, Լիզիէօ, Քան, Պայէօ, Փօր ան Պէսէն, Սէնթ Օնորին տը Փեռթ:

EXPOSITIONS
ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU
Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

L'U.G.A.B. DE PARIS
organise
un grand voyage culturel en ARMENIE
du 7 au 22 Septembre
2 jours à MOSCOU,
3 jours à LENINGRAD
11 jours en ARMENIE
Séjours en hôtels de première classe
Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni, Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.
Frais de participation : 3900 F.
Moins de 35 ans : 3.650 F.
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :
11, Sq. Alboni, Paris 16e
Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet
et ensuite à Mme H. Kutnérian
Tél. : 964-74-81

MEUBLES
"JAM - JAK"
CHAMBRES à COUCHER
CUISINES INCORPORÉES
SALLES à MANGER
SALONS, LITERIES etc.
MATELAS
ÉPÉDA - TRÉCA - Mondial
EXPOSÉS SUR **2000 m²**
vente directe
87-89, Av. Jean-Jaurès — 69150 DECINES Tél. : 78 49-15-35
TOUTES MARQUES D'APPAREILS MÉNAGERS

Organisation Terre & Culture
7, rue du Fg. St. Honoré 75008 Paris
CAMPAGNE DE TRAVAIL 1979
A) Mise en valeur des domaines arméniens d'Iran du nord
séjours de 4, 6 et 8 semaines, juillet et août
4 stations
1 — Monastère de St. Thadée (situé à 70 km au Sud du Mont Ararat)
2 — Monastère de St. Etienne (à 25 km à l'est de Djoulfa, en longeant l'Araxe).
3 — Village de Hafthevan (Région de Salmasd).
4 — Village de Guerdabad (Région d'Ourmia).
B) Mission d'assistance à Beyrouth
séjours de 4 et 6 semaines de mi-juillet à fin août
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
PARIS : K. Kévonian, 702-99-45 ; H. Kévorkian, 883-29-36 ;
LYON : I. Baravian, 49-11-89 — MARSEILLE : S. Sarkissian, 52-18-75 ;
BRUXELLES : P. Isbendjian, 537-86-41.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ե. պայծ. եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—
Տիկ. Վ. Կարապետեան (Լաստէյն) 1000 Ֆր., Տէր-Գէորգեան ընտանիք 500, Պօղոսեան ընտանիք (Էքս) 200, Տիկ. Թուզլաճեան 500, Տիկ. Փալամուտեան 100, Յ. Քիլիճեան 100, Տիկ. Զ. Արզումանեան, Պ. Ղազարեան երգչախումբին 50ական: Յակոբ Զիլճեանի թաղման առթիւ այրի Տիկ. Ս. Զիլճեան Դպրոցասէրին 500, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ջրբաշեան, Տէր եւ Տիկ. Շ. Կուրտիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Խրիմեան Դպրոցասէրին 100ական, Աթթոյեան ընտանիք ե. պ. 200, Մկրտիչեան ընտանիք 200, Պ. Ռ. Սինանեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Դ. Խրիմեան, Տէր եւ Տիկ. Բ. Անդրէասեան, այրի Տիկ. Ա. Անդրէասեան 100ական, Տիկիններ Պ. Սողոմոնեան, Ս. Խաչիկեան, Պ. Օ. Սինանեան, Գ. Աւետիսեան, Պ. Աւետիսեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Զ. Ալեքսանեան 30:
(շար.

L'OFFICE NATIONAL DE LA CULTURE ET DES TRADITIONS ARMENIENNES
ORGANISE UN
PELERINAGE aux EGLISES et MONUMENTS ARMENIENS de ROUMANIE
DU XVIe. XVIIe et XVIIIe siècles
Animé par Gérard STEPHANESCO
avec la participation de hautes personnalités religieuses, des parlementaires ainsi que la Télévision qui réalisera un reportage à cette occasion.
Facultatif : Semaine supplémentaire les plages de la Mer Noire.
Renseignements et Inscription :
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47
LIC. A. 1037

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Տէր եւ Տիկ. Գասպարեան, Տիկ. Զատուրեան, Տոքթ. Մետաքսեան, Տէր եւ Տիկ. Տօնիկեան, Տէր եւ Տիկ. Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկ. Էլմայեան, Պր. Ալպեր Մավոյեան, Արայիկ Մավոյեան, Պր. Անանեան, Պր. Նուրիճանեան, Աշըգեան ընտանիք, Պր. Պագալեան, Պր. Խ. Փափազեան, Պր. Պէլեան, Պր. Գոնողեան, Պր. Պետրոսեան, Պր. Պատուականեան, Պր. Ժագ Ազիզ 200ական, Փիէռ Հիլէլեան, Անտրէ Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան (իրենց թոռնիկին՝ Րաֆֆիի ծննդեան առթիւ), Տիկ. Փ. Ստեփանեան, Տիկ. Պասմաճեան, Շաքէ Ուզունեան, Տիկ. Մարիամ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Խաչատրեան, Պր. Ռուտիկ Պետրոսեան, Պր. Ժագ Անէտեան, մի ոմն, Եղիսաբէթ Գումրուեան, Պր. Ճանկուրտուեան, Յարութիւն Պարոյրեան, Պր. Գազանճեան, Տիկ. Գարաճեան (փ. ծաղկեպսակի), Պր. Տ. Թիւրաք, Օր. Շահպազեան, Պր. Խաչատուրեան, Պր. Թագւորեան, Պր. Զէրչեան, Պր. Պէճէճեան 100ական, Պր. Վարդանեան, Պր. Տօնապետեան, Պր. Գոզարիքեան, Արտաշ Ժանիկեան, Նազիկ Յակոբեան, Պ. Պ. Մավոյեան, Տէր-Յակոբեան, Վարուժան Ուզունեան, Վահան Սուրեան 50ական, Պր. Կարապետեան 20:
(Գումար 20·120 Ֆր.):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Սիսակ Սիսլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկ. Վ. Աւաւեանէ 100 Ֆր., Տիկ. Տիգի Աւաւեանէ 100 Ֆր. իր դպրոցին համար: Ինչպէս նաեւ 100 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Այանեանէ՝ դաշտահանդէսի առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍ 13
VENDREDI 13 JUILLET 1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.424 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.424

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՈՒԶԻՍՏԱՆ

Հարաւային այս քարիւղային քաղաքին մէջ, խռովութիւնները կրկին սկսած են եւ ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են վերջին օրերը : Այս ցոյցերով տեղացիները կ'ուզէին ոգեկոչել Յունիսի սկիզբը դոհ գացած արաբ փոքրամասնութեան անդամներուն յիշատակը : Յունիս 6ին հաւաքակամութիւն մը գոյացած էր շրջանային իշխանութեանց եւ արաբ համայնքին գլխաւոր ղեկավարներէն մէկուն հետ :

Պաշտօնագրկուած Պազերկանի կողմէ, վերահաստատուած Խոմէյնիի կողմէ, Զօր. Ռահիմի հազար զինուոր տեղաւորած է ամրապնդելու համար ապահովութիւնը :

Իրանեան Քիւրտիստանն ալ հանդարտ չէ : Քանի մը հազար հոգի տողանցք կատարած են, բողոքելու համար իրանեան ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին հաղորդած « սխալ տեղեկութիւններուն » դէմ, Քիւրտիստանի մասին :

Միւս կողմէ դատ եւ դատապարտութիւն չեն դադրած : Սաւաքի նախկին անդամ մը ամբաստանուած ցուցարարի մը սպանութեան համար Յեղափոխութեան ատեն, գնդակահարուած է Պեհշահրի մէջ, Թաւրիզ ալ, նոյն պատճառով ոստիկան մը մահուան դատապարտուած է :

×

ՀԱՅԿ. ՃԱԿԱՏ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԼՈՂԱՐԱՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԵՐԿՍԵՌ ԷՐ...

Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք» Յուլիս 7ի իր թիւով կը հաղորդէ որ Արարատ մարզաւանի լողաւազաններու բաժինը փակուած է իմամի թիւ 3 կոմիտէի կարգադրութեամբ երկսեռ օգտագործումի պատճառով :

Արարատ Միութեան Կեդր. վարչութեան դիմումները եւ հանդիպումները ապարդիւն անցած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կարգ մը խիստ որոշումներ տուաւ գլխաւորաբար կառք վարողներուն նկատմամբ : Այսպէս, Յունուար մէկէն, պարտաւորիչ է քաղաքներու մէջ « ապահովութեան գօտին » նոյնիսկ օրուան մէջ (ցարդ պարտաւորիչ էր՝ կառուղիներու վրայ, շըրջուղիներու վրայ եւ քաղաքներու մէջ ժամը 22էն վերջ) : Այս գօտիի պարտադրութեան դէմ բողոքողները շատ են, նոյնիսկ միութիւն կազմուած է, առարկելով որ դէմ է « մարդկային իրաւանց յայտարարութեան » բայց մտիկ ընող չկայ : Արդարեւ անհատական ազատութեան բռնաբարում մըն է քանի որ ուրիշին չի վնասեր : Նաեւ պարտաւորիչ են « խաչաձեւումի լոյսերը » իրիկուններ քաղաքներու մէջ : Այլ խօսքով ազատութեան տօնին նախօրեակին, քիչ մը աւելի կը կաշկանդուի մարդոց ազատութիւնը :

ՊԱՌ, որ սովորաբար լաւատես ու ժպտուն է նոյնիսկ երբ մասնաւոր պատճառներ չկան ժողովուրդին տեսանկիւնէն դիտուած, այլեւս բացէ ի բաց չի ծածկեր իր յոռետեսութիւնը : Ֆրանսա շատ դժուար տարի մը պիտի ունենայ 1980ին ըստ Նախարարապետին ըրած յայտարարութեան Ռոն - Ալփ Թերթին : Կ'ըսէ նաեւ թէ գիներու յաւելումը նախատեսուածէն աւելի պիտի ըլլայ այս տարի :

«ՍՔԱՅԼԱՊ» ամերիկեան անջրպետային կայանը, որու անկումը, քայքայումով, նախատեսուած էր Զորեքշաբթի օրուան համար, վնասներ չպատճառեց : Ինկաւ Հնդկական ովկիանոս եւ պարզուեցաւ որ Նազայի նախատեսութիւնները ճիշդ էին եւ ամերիկեան կայանը կրցած էր տէր մնալ իր արբանեակին :

ՔՈՄԷՏԻ ՖՐԱՆՍԷԶ թատրոնին վարիչ նշանակուեցաւ Ժաք Թոժա : Ծնած է 1928ին, Նիս, դերասան ըլլալէ առաջ, իրաւաբանութիւն ուսած է : Պետական թատրոնին անդամ է 1960էն ի վեր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

ԱՆՏՐԷ ՖՈՆԹԷՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, երէկ, Երկուշաբթի իրիկուն, Ֆրանս - Քիւլթիւրէն, Անտրէ Ֆոնթէն պատասխանելով Ֆրանսուա Պատէնի հարցումներուն կարգ մը խորհրդածութիւններ ըրաւ 1915ի ցեղասպանութեան շուրջ : Տրուած ըլլալով որ շատեր չէին կրցած լսել հաղորդումը, ստորեւ կուտանք մանրամասնութիւնները :

Հաղորդումը եղաւ ժամը 19ին, Յուլիս 9ին, եւ յայտարարուեցաւ առաւօտուն իսկ, հետեւեալ նախաբանով .—

« Հայեր Թուրքերու դէմ : Եղեռնափորձերը վերսկսան Փարիզ ոխակալութենէ մը ետք կամ հետ, որ կը սկսի 1915ին : Արդարեւ 20րդ դարու պատմութեան ամէնէն եղերական դրուագներէն մէկն է, որ յանկարծ կուգայ այժմէականութեան առաջին էջին, այսինքն մէկուկէս միլիոն Հայերու ցեղասպանութիւնը Թուրքերու կողմէ, 1915ին : Երեք եղեռնափորձեր տեղի ունեցան երէկ Փարիզ Թրքական հաստատութեանց դէմ : Թքհիշ էռ Լայնզ, զբօսաշրջիկութեան կեդրոնը եւ աշխատանքի գրասենեակը ահաբեկիչներու թիրախը եղան : Եղեռնափորձերու այս շարքը նոր փաստ մըն է կարծրացումի հայ գաղութին մէջ եւ հայկ. ազգայնականութեան վերածնունդին :

×

Նոյն իրիկունը, ուրեմն, Մոնտի խմբագիրը կը պարզէր իր տեսակէտը Ֆ. Պատէնի սա նախաբանէն ետք .— Ծագումը 1915ին է երբ Թուրքերը որոշեցին տեղափոխել իրենց սահմաններէն անդին երկու միլիոն Հայերը, որոնք հոն կ'ապրէին : Պարզ պատրուակ մը, քանի մէկուկէս միլիոնը կորսնցուցին իրենց կեանքը :

Ա. ՖՈՆԹԷՆ .— Պատճառները տարբեր են ըստ կողմերու : Կայ հայկ. բացատրութիւնը կամ՝ Թրքական, դրդապատճառները նոյնը չեն : Հայերը կը խորհին թէ երկու պատճառաբանութիւն չկայ, այլ միայն այն որ Թրքական Պետութիւն մը որ կը ձգտէր օրէ օր աւելի կեդրոնանալ եւ կարծրանալ, կ'ուզէր ջնջել ամէն ինչ որ չէր համապատասխաներ մօտէլին : Թերեւս ընդունին որ Թուրք ղեկավարներուն մօտ, կրնար վախ մը ըլլալ, այն օրինակէն, հրապոյրէն որ Ռուսիան էր եւ որ հայ կամաւորներ ունէր իր բանակին մէջ, այն ատեն պատերազմի մէջ Թուրքիոյ դէմ : Ատիկա կրնար քաշողական ըլլալ օսմանեան կայսրութեան մէջ ապրող որոշ թիւով Հայերու : Թուրքերը կը պնդեն որ իսկական ապստամբութիւն մը պատահեցաւ Հայերու եւ այդ էր զոր ճզմեցին : Իրողութիւն է, որ ինչպէս ուրիշ ազգեր այդ շրջանին մէջ, հայ գաղութը քանի մը սահմանագլուխի վրայ է : Շրջան մը Հայերը անկախ եղան յետոյ զանազան նըւաճողներու տիրապետութեան տակ ինկան, ասոնց ամէնէն երկար տեւողը եղաւ Թուրքը, եւ աւելի ճիշդ Օսմանցին, որ իր օրէնքը պարտադրեց, քանի մը դար մինչեւ 1914 : Փաստ է որ դաշնակիցները պահ մը յոյսեր տուին Հայերուն, անկախ Պետութեան մը եւ Հայերը յուսախաբ եղան : Այն միակ հայ Պետութիւնը որ կայ այսօր Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութիւնն է, որ մշակութային ինքնավարութիւն կը վայելէ :

—Կարելի՞ է ցեղասպանութեան մասին խօսիլ, Թուրքերն ալ չեն ընդունիր :

Ա. Ֆ.— Ոչ միայն Թուրքերը երբեք չեն ընդունած այլեւ գղջումի ոչ մէկ խօսք ունեցած են այս ջարդերուն համար, այդ ձեւով օժանդակելով Հայերու մօտ քէնախնդրութեան մը պահպանումին Թուրքերու հանդէպ : Այսօր Թուրքիա տնտեսական տագնապ ունի, քաղաքական ալ եւ նման պարագաներու մէջ, ազգայնամոլութիւնը սուր բնոյթ կը ստանայ եւ դժուար է ժողովուրդի մը այդ մասին խօսիլ : Գալով ցեղասպանութիւն բառին, ընդունուեցաւ ՄԱԿի յանձնախումբին կողմէ, ուր Ֆրանսայի ներկայացուցիչն ալ շատ յստակ յայտարարութիւն մը ըրաւ :

Եղոյթին վերջաւորութեան, ի պատասխան լրագրողին եզրափակիչ հարցումին, Ա. Ֆոնթէն յայտնեց թէ Հայերը շատ կրթուած մարդիկ էին, որոնք կարեւոր դեր խաղացած են օսմանեան Պետութեան մէջ, նախարարներ ունեցած են : Հայերը ցեղ մը չեն, ժողովուրդ մըն են եւ Հայերու միջեւ համախոհութիւն մը կայ ինչպէս Յոյներուն կամ Հրեաներուն : Յաճախ ալ խառնուած են, ամուսնութիւններով : Լեզու մը կայ, շատ հարուստ մշակոյթ մը, կրօնական ինքնատպութիւն մը :

ԵՐԵՒԱՆ — ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 6—9)

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԼԻԶՊՈՆԻ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Լիզպոն տեղի ունեցած դաշնակահարներու միջազգային մրցումին Յարութիւն Փափազեան առաջին հանդիսացած է : Երկրորդ տեղը գրաւած է դարձեալ Հայ մը՝ Վ. Պապեան : Աւարտականի մնացած են վեց դաշնակահարներ : Յ. Փափազեան մեկնաբանած է Շոփէնի եւ Լոպիշ Գրասայի գործերը : Իր վարպետութիւնը բարձր գնահատուած է ոչ միայն դատական կազմի, այլեւ հասարակութեան կողմէ :

« Փափազեանի նուագը կը համապատասխանէ համաշխարհային ամէնէն բարձր մակարդակին », ըսած է դատական կազմի անդամ Ֆրէյտաշ Բրանկու, աւելցնելով որ « հակառակ երիտասարդ ըլլալուն, ան արդէն դարձած է իսկական երաժիշտ » : Մեծ յաջողութիւն ունեցած է նաեւ Վ. Պապեան, որ աւարտականին մեկնաբանած է Պալաքիրեւի գործերը :

×

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Խորհ. Միութեան ժողովրդական նկարիչ, քանդակագործ Երուանդ Քոչարի յիշատակը յաւերժացնելու համար, Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է՝ Երեւանի Լենին պողոտայի թիւ 91 շէնքին մէջ գտնուող իր արուեստանոցը վերածել թանգարանի եւ գայն կոչել արուեստագէտին անունով : Որոշուած է նաեւ Երուանդ Քոչար կոչել Հրազդանի նկարչական դպրոցը : Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի Հիմնարկին ալ յանձնարարուած է պատրաստել եւ հրատարակել Քոչարի նուիրուած մենագրութիւն մը :

×

« ԼԻՏԵՐԱՏՈՒՐՆԱՅԱ ԱՐՄԵՆԻԱ »Ի ՅԱՏՈՒԿ ԹԻՒԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ

Երեւան ռուսերէն լոյս տեսնող « Լիտերատուրնայա Արմենիա » (« Գրական Հայաստան ») ամսագիրը յատուկ թիւ մը նուիրած է Հայաստանի Կոմերիտմիութեան մրցանակներու վերջին երեք տարիներու դափնեկիր երիտասարդ գըրողներու, նկարիչներու, շարժարուեստագէտներու եւ երաժիշտներու գործերուն : Ամսագրին մէջ տեղ գտած են արձակ երկեր, բանաստեղծութիւններ ու հրապարակագրութիւն, յօդուածներ շարժանկարներու եւ նկարչական գործերու մասին :

×

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի մէջ մեծ տպաքանակով լոյս տեսած քոլոմպիացի արձակագիր Կապրիէլ Կարսիա Մարքէսի «Հարիւր տարուան մենութիւն» վէպը ջերմ հետաքրքրութիւն ստեղծած է ընթերցողներու մօտ : Վէպը հայերէնի թարգմանած է Ռուբէն Յովսէփեան : Հայաստանի մէջ վերջին տարիները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի լատին ամերիկեան երկիրներու զարգացող գրականութեան հանդէպ :

ՈՒՐԱՐՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ուրարտագիտութիւնը մօտ 150 տարուան պատմութիւն ունի: Այս առթիւ, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Մարգարիտ Խաչիկեան, Երեւանի «Գարուն» ամսագիրին մէջ, յօդուածով մը կը ներկայացնէ ուրարտագիտութեան նիւղին մէջ կատարուած աշխատանքները՝ համադրական ձեւով: Ստորեւ՝ արեւմտահայերէն, կարճ յապաւումներով:

Ֆ. Շուլց, Փարիզի Ասիական ընկերութեան յանձնարարութեամբ, 1827ին Վան մեկնեցաւ՝ ուսումնասիրելու համար շրջանի հնագիտական վայրերը: 1828–1829ին Շուլց ձեռնամուխ եղաւ իր գործին՝ պատասխանատուութեան մեծ գիտակցութեամբ. սատ հիմը դրաւ նոր գիտութեան մը՝ ուրարտագիտութեան: Աշխատանքը (ուրարտական արձանագրութիւններուն ձեռագիր պատճէնները) կատարեց այնքան անթերի կերպով, որ այսօր եւս մասնագէտները յաճախ կը դիմեն անոր հաւաքածոյին, հակառակ այն իրողութեան, որ այն ժամանակ, ուրարտական սեպագրութիւնը տակաւին առեղծուած մը կը ներկայացնէր: Ֆ. Շուլցի կազմած հաւաքածոն, ընդամէնը 42 արձանագրութիւն, որուն 29ը ուրարտական, ներկայացուց այն ամուր հիմնակէտը, որուն վրայ աստիճանաբար կառուցուեցաւ ուրարտագիտութեան այսօրուան հոյակապ շէնքը:

Վերոյիշեալ ժողովածուին մէջ ուրարտագիտութեան համար ամէնէն կարեւոր նիւթը եղաւ յատկապէս Արգիշտի Ա.ի (786–764 Ք.Ա.) տարեգրութիւնը. անիկա մինչեւ վերջերս մնաց եւ այսօր ալ մասամբ կը մնայ իբրեւ միակ աղբիւր:

Այնուհետեւ շարունակուեցաւ սեպագիր նիւթերուն արձանագրութիւնը. այս ձեւով սկսաւ ուրարտագիտութեան առաջին փուլը, որ մինչեւ անցեալ դարու 60ական թուականները, մասամբ նաեւ յետագային, գտնուեցաւ եւրոպացի հետազօտողներուն ձեռքը:

Ուրարտագիտութեան ծագումին առաջին օրէն սկսեալ իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ հայ մտաւորականներ, ինչպէս, օրինակ, Ն. Սարգիսեան, որ 1864ին, ծանօթ արձանագրութիւններուն հետ մատնանշեց չորս նոր արձանագրութիւններ: 1862էն սկսեալ Մեսրոպ Սմբատեանցի ջանքերով ուրարտական սեպագիրներուն մէկտեղումը աւելի լայն թափ առաւ: Այս վերջինը, Արեւելեան Հայաստանի սահմաններուն, յատկապէս Արմաւիրի շրջակայքին մէջ, իրարու ետեւէ յայտնաբերեց շարք մը կարեւոր սեպագիր արձանագրութիւններ: Այս հաւաքածոյին հիմնական մասը ժամանակին կոչուեցաւ՝ Արմաւիրեան արձանագրութիւններ:

Մեսրոպ Սմբատեանց, անշուշտ նկատի առնելով արձանագրութիւններուն վայրը, համոզուեցաւ, որ ուրարտական սեպագիրները կ՚ամփոփեն հայ ժողովուրդին եւ երկրին նախնական պատմութեան գաղտնիքները:

Արձանագրութիւններու հաւաքումին հետ գրեթէ միաժամանակ ծայր տուին անոնց վերծանումին եւ լեզուին ուսումնասիրութեան առաջին փորձերը, որոնք, թէեւ անյաջողութեան մատնուեցան, այնուամենայնիւ, անհետեւանք չմնացին եւ միշտ վառ պահեցին հետաքրքրութիւնը նոր նիւթին եւ լեզուին հանդէպ:

Անցեալ դարու 80ական թուականներուն միայն, եւրոպացի սեպագրագէտներ Ա. Սէյսի եւ Ս. Կույարի յամառ ջանքերով առեղծուեցաւ ուրարտերէնի առաջին քերականութիւնը եւ կազմուեցաւ ձեռք ձգուած արձանագրութիւններուն առաջին հաւաքածոն՝ գիտական առումով:

Այս գետնին վրայ եւս կարգ մը հայ մտաւորականներ իրենց մասնակցութիւնը բերին: Ասոնց մէջ անհրաժեշտ է յիշատակել Լազարեան ճեմարանին մէջ ուսում ստացած անուանի հայագէտը Քերովբէ Պատկանեան: Կը կարծենք, թէ երբեք սխալած չենք ըլլար, երբ այս վերջինը նկատենք ուրարտագիտութեան հիմնադիրը եւ հայրը Ռուսիոյ մէջ:

Ք. Պատկանեան ԺԹ. դարու 70–80ական թուականներուն պարբերաբար հրատարակեց ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւններ, որոնց ուսումնասիրութեան հիման վրայ կատարած անոր պատմագիտական եզրակացութիւնները դեռ մինչեւ այսօր չեն կորսնցուցած իրենց կարեւորութիւնը:

1880ին հին հայկական Արմաւիրը գտնելու յոյսով, Ռուսական կայսերական հնագիտութեան ընկերութեան անդամ կոմս Ա. Ուվարով, Ա. Երիցեանի հետ, պեղեց Արմաւիրը. սակայն վերոյիշեալ ընկերութեան հետաքրքրութիւնը ուրարտական հնութիւններուն նկատմամբ նոր թափ ստացաւ միայն անցեալ դարու 90ական թուականներուն, երբ անուանի արեւելագէտ Մ. Նիկոլսկի եւ հնագէտ–ճարտարապետ Ա. Իվանովսկի, յատկապէս ուրարտական արձանագրութիւններն ու անոնց վայրերը ուսումնասիրելու նպատակով, շրջագայեցան արեւելեան Հայաստանի մէջ: Մ. Նիկոլսկի շուտով հրատարակեց Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած ուրարտական սեպագրութիւնները, նախ 17 վիմագիր, ապա՝ 24 բնագիր (վերծանումը, ռուսերէն թարգմանութիւնը, ծանօթագրութիւնները եւայլն):

Մ. Նիկոլսկի եւ Ա. Իվանովսկի հըրջագայութիւնը սակայն, հնագիտական առումով աւելի նախնական բնոյթ կրեց. անոնց՝ համեմատաբար երկարատեւ պեղումը տեղի ունեցաւ Տաշբուռունի (պատմական Ցոլակերտը) եւ Արմաւիրի մէջ: Այսուհանդերձ, այդ արշաւախումբը մեծ արդիւնքներու հասաւ եւ ամուր հիմը առեղծեց Ռուսիոյ մէջ ուրարտագիտութեան յետագայ յառաջընթացին համար:

Տաշբուռունի պեղումներուն շնորհիւ շահեկան եզրակացութիւններու յանգեցան: Ա. Իվանովսկի պարզեց, որ Տաշբուռունի բերդը եւ բնակավայրը միեւնոյն ժամանակին պատկանած են, այսինքն՝ Ուրարտուին: Նիկոլսկի ներկայացուց այդ բերդին ռազմական արժէքը:

Ծիշդ այդ վայրը եղած է, ըստ այս վերջնոյն, Վանի թագաւորութեան բանալին՝ Երեւանի դաշտավայրը մտնելու: Հոս առաջին անգամ ամուր ոտք կոխած է Մինուա եւ ճամբան բացած է իր յաջորդին՝ Արգիշտի Ա.ի յաղթական արշաւներուն առջեւ:

Ռուսական եւ ապա անոր յաջորդող 1898–99ին Կ. Լեման–Հաուպտի եւ Վ. Բելքի Արեւմտեան Հայաստան շրջագայող գերման արշաւախումբերը գիտական առումով առաջին լուրջ հետազօտողները եղան ուրարտագիտութեան բնագաւառին մէջ: Արդարեւ, եթէ մինչեւ այդ ժամանակ ուրարտագիտութիւնը տեսակ մը մենաշնորհը մնացած էր սեպագրագէտներուն, ապա այդ թուականէն ետք մէջտեղ եկած էր հնագիտութիւնը՝ աւելի լայն ճամբայ բանալով ուրարտագիտութեան ասպարէզին մէջ:

Վանի պեղումները, ռուսական հնագիտութեան համար, շուտով օրակարգի հարց դարձան: Այդ նպատակով 1911–1912ին, Յ. Օրբելի Վան գրկուեցաւ, իսկ 1916ին Ն. Մառի գլխաւորած արշաւախումբը պեղեց Վանի Թոփրաք–կալէն: Այնուհետեւ հնագիտական պեղումները առժամանակ դադրեցան Արեւելեան եւ, աւելի երկար ժամանակ, Արեւմտեան Հայաստանի մէջ:

Ուրարտերէնին մէջ բոլորովին ուրոյն տեղ գրաւեցին Ն. Մառի եւ անոր աշակերտ Ի. Մեշչանինովի ուրարտագիտական տեսութիւնները: Առաջինին ուսումնասիրութիւններուն ելակէտը իր լեզուագիտական տեսութիւնը հանդիսացաւ.— յաբեթականութիւնը: Անիկա թէեւ շատ կարճ կեանք ունեցաւ եւ ուրարտագիտութեան մէջ գրեթէ հետեւորդներ չունեցաւ, այսուհանդերձ, Ն. Մառի համապարփակ մօտեցումը նիւթին, բացի լեզուականէն նաեւ հնագիտական, պատմա–աշխարհագրական, գիցաբանական եւայլն, կարեւոր նշանակութիւն ձեռք ձգեցին ուրարտագիտութեան զարգացումին համար:

Ն. Մառի Վանի մէջ կատարած պեղումներուն կարեւոր արդիւնքն հանդիսացաւ Յ. Օրբելիի յայտնաբերած հոյակապ տարեգրութիւնը Սարդուր Բ.ի մասին: Անիկա աննախընթաց չափով հարստացուց ուրարտագիտութիւնը եւ մեծ նիւթ հայթայթեց նոր ուսումնասիրութիւններուն համար: Անկէ պատ զօրաւոր խթան հանդիսացաւ ուրարտագիտութեան զարգացումին համար:

Ահա այս հիմերուն վրայ խարսխեցաւ ներկայ ժամանակաշրջանի ուրարտագիտութիւնը, որու հիմնադիրն ու նուիրեալը Հայաստանի մէջ Ն. Մառի աշակերտ, ակադեմիկոս Գ. Ղափանցեանը եղաւ: Ուրարտագիտութեան հայ մշակները Ք. Պատկանեան, Ն. Ադոնց, Լէօ, Լ. Մսերեանց, Յ. Օրբելի, Գ. Ղափանցեան, Ս. Բարխուդարեան, Ա. Քալանթար, Թ. Աւդալբեկեան, Ս. Երեմեան եւ շատ ուրիշներ Ուրարտուն եւ անոր մշակոյթը սկիզբէն ուսումնասիրեցին իբրեւ մէկ ճիւղը՝ անբաժանելի, հայ ժողովուրդի պատմութեան: Այս մօտեցումը արդարացաւ յայտնաբերուած նիւթերով:

Հայ ուրարտագիտութիւնը մեր ժամանակներուն ունեցաւ երկու մեծ դէմքեր՝ Ն. Ադոնց եւ Գ. Ղափանցեան, որոնք գրեթէ միաժամանակ եւ իրարմէ անկախ Ուրարտուի պատմութիւնը գրեցին: Առաջինը հրապարակ ելաւ առաւելաբար իբրեւ պատմաբան եւ ապա բանասէր, մինչդեռ երկրորդը առաւելաբար իբրեւ լեզուաբան եւ ապա պատմաբան: Երկուքն ալ իրենց ստեղծագործական պայծառ մտքին ուժով պատասխանեցին հայ ժողովուրդին պատմութեան հնագոյն շրջանին վերաբերեալ բազմաթիւ կնճռոտ հարցերուն:

Մ. Ի.

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ՈՒ ԱՐԱԲ. ԹԵՐԱԿՂԶԻՆ

Միացեալ Նահանգները վերջերս լուրջ վերաքննութեան ենթարկած են իրենց քաղաքական ռազմավարութեան հարցը Պարսից ծոցին եւ Արաբ. Թերակղզիին մէջ: Ուաշինկթըն, արդարեւ, նկատած է, թէ վերջին վեց ամիսներուն հիմնական, չըսելու համար ճակատագրական փոփոխութիւններ արձանագրուած են քարիւղ արտադրող ցամաքամասին մէջ: Միացեալ Նահանգները միշտ երկու սիւներ ունեցած են շրջանին մէջ՝ ապահովելու համար թէ՛ Արեւմուտքին, թէ՛ յատկապէս իրենց վառելանիւթը:

Երկու սիւները եղած էին Շահ Մուհամմէտ Ռեզա Փահլաւի եւ Եգիպտոս-Սաուտական Արաբիա դաշնակցութիւնը՝ կեանքի կոչուած Նիքսընի օրով եւ շարունակուած Ֆորտի եւ Գարթըրի կողմէ: Ամերիկեան քաղաքականութեան արձանագրած ձախողութիւնները եւ Քոնկրէսին ընդդիմութիւնը վաւերացնելու նախագահին վառելանիւթի ծրագիրը,

---

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Թ.

Տեղահանութեան սկիզբը Ամերիկեան Միսիոնարութեան հայասէր եւ պատուական պետ, Մըթըր Փաթրիշ, իր ընտանիքով Սեբաստիայէն մեկնեցաւ Պոլսոյ ճամբով Ամերիկա երթալու համար. իսկ աղնիւն Միս Մէրի Կրէֆիմ ընկերացաւ Թիշըր Գոլէճի ուսուցիչներու ու ուսանողներու մինչեւ Մալաթիա, ուրկէ, սակայն, ստիպուեցաւ վերադառնալ կառավարութենէն արգիլուած ըլլալով իր ուղեւորութիւնը շարունակել:

Հակառակ պաշտօնական որեւէ հանգամանք անձիս վրայ այլեւս չճանչցուելուն, քամնելի իրողութիւններուն տըխուր արձագանգը Սեբաստիա հասնելուն պէս խապաթը վինուտ ընելուս օրը կուսակալին խօսեցայ այդ մասին եւ փութով առաջքն առնել տալու միջամտութիւնն ալ ունեցայ: «Քննութեամբ ստուգել տալու եւ ատանկ բաներ չկրկնուելու համար պէտք եղածը գործ կը դրուի», ստայօդ պատասխանը միայն առնելով ճամբուեցայ:

Սեբաստիոյ մէջ մնացած ամէլէ, ինշաաթ եւ սէնայի թապուրներու այնքան հայ զինուորներու հոգեւոր պէտքերուն համար քահանայի ներկայութեան անհրաժեշտ ըլլալը քանիցս յայտնած էի կուսակալին, որ ուր ուրեմն ընտրած ու պահած էր Անդրէաս քահանան: Քանի մը շաբաթ վերջը, սակայն, հէք քահանայն քաղաքին ծայրը սուրհանդակ սպաննուեցաւ չէթէներու ջոկատէն զինուորէ մը, եւ մեր ոստիկանութիւնը գիշերօք զիս հարցափորձեց:

Այս միջոցներուն հանդիպեցաւ, անշուշտ թաքուն մտածումներով, կարգ մը հայ քաջերու կախաղան հանուիլը Սեբաստիոյ մէջ: Կանխաւ արդէն Կիւրինցի վեց երիտասարդներ, իբր զինուորական փախստականներ, կախաղանի մահով քաւեր էին իրենց մեղքը — քրիստոնեաներու յատուկ մեղքը — այս անգամ Սամսոնէն բերուած խումբ մը Հայեր, Միհրան Փիրէնեան, Յարութիւն Պօղոսեան, Գասապեան եղբայրներ, Գարեգին Թէրզեան, Յովհաննէս Արապեան եւ ուրիշ մը, որպէս թէ քաղաքական յանցանքով դատապարտուածներ, կախաղան հանուեցան:

Ժամանակ մը բանտարկուելէ յետոյ Սեբաստիայէ ճամբան հանուած ու նահատակուած են նաեւ երեք երիտասարդ բժիշկներ Հայրանեան, Վարդանեան եւ Մագսուտ: Ասոնց դառնակսկիծ մահն ողբալու վրայ էինք երբ հասաւ սպանման բօթն ուրիշ չորս հայ բժիշկներու, Եւդոկիայէն Միսաք Փանոսեանի էմինեանի եւ Արմենակի, Ամասիայէն Տոքթ. Յովհաննէսի: Ամէնքն ալ պատերազմի սկիզբէն բանակի ծառայութեան մէջ առնուած, ամէնէն տարափոխիկ ու նախճիր գործող հիւանդութիւնները դարմանելու յատկացուած հայ բժիշկներ էին, որոնք իրենց այնքան անձնուիրութեան փոխարէն վարձատրուեցան ոչ միայն իթթիհատական դարշելի բժշկապետներու խիստ ու բիրտ վերաբերմունքով այլ նաեւ կառավարութեան կայինի եւ եաթաղանի ճահացու հարուածներով:

Երկու հազարէ աւելի հայ զինուորներու ինչպէս նաեւ Սանասարեան վարժարանի ուսուցիչներու եւ ուսանողներու նահատակութիւնն առանձին գլուխներով պիտի խօսինք:

Աւելորդ է ըսել թէ այս բոլոր ոճրապարտ իրադարձութիւններն որչափ գոհացում ու զուարթացուցիչ տպաւորութիւն մը կը ներգործէին Թուրք դարաւոր հայրենակիցներու հայատեաց սրտին:

Յաւիտենապէս անխծապարտ Պէհաէտտին Շաքիր կանուխէն կուսակալ Մուամմէրի տուած յաճախակի այցելութիւններու եւ պատեհ ժամուն գործադրուած հրահանգներու քամնելի արդիւնքը մէջտեղն էր այլեւս, բովանդակ Թրքահայութիւնը բնաջնջելու իթթիհատական նպատակը դարձած էր գաղտնիք մ՚ըլլալէ, եւ Թրքութեան մէջ խմորուած այս հայրենասիրական գործն իր խանդավառ դրօշակիրներն ունեցած էր Սեբաստիոյ մէջ եւս, որոնցմէ անէծքով կը յիշենք սա սրիկաները իթթիհատճիներն, Քեաթիպի մէհմէտ Ղանի, Ամինզատէ Խալիլ, Գօբասի զատէ Ալի, Թէքքէշին Իպրահիմ, Խմլաքը միրիէ միւտիրի Խայրի, Խմիր փաշա զատէ Համիտ, Սօպաճը Շիւքրի, Պաճազզատէ Էտհէմ, Քիւթիւկին Օղլու Հիւսէյին, Գասապ Էմէրին Հասան, եւ այլն եւայլն:

(Շար. – 15)

հիմնական պատճառներ դարձած են, որպէսզի Ուաշինկթըն մտածէ զինուորա–կան բացայայտ միջամտութեան մը մասին, իբրեւ քաղաքական ազդակ:

Շահը տապալող ուժերը խարխլած են միաժամանակ Նիքսընի մշակած ռազմավարութիւնը: Համաձայն այդ ռազմավարութեան՝ Ուաշինկթըն շրջաննե–րու դաշնակցութեան ճամբով միշտ աշխատած էր ապահովել եւ պաշտպանել իր շահերը յետ – վիէթնամեան ժամանակաշրջանին մէջ: Ըստ ամերիկացի պաշտօնատարներուն, ապագայ քաղաքականութիւնը հետեւեալ ձեւով պէտք է ըմբռնուի.— խուսափիլ Վիէթնամի ծայրայեղութիւններէն, երբ ամէն բան մեր միջոցներով կը փորձէինք ընել. խուսափիլ միաժամանակ անշարժ կենալու քաղաքականութենէն »: Այլ պաշտօնատարի մը կարծիքով, ներկայիս խօսքը չի վերաբերիր մնայուն կայաններ ունենալու եւ երբեմնի դաշնակցութիւնները վերահաստատելու մասին: «Պէտք է պարզապէս ի վիճակի ըլլանք պաշտպանելու մեր շահերը խիստ կարեւոր շրջանին մէջ »:

Շահին անկումը, ապա՝ Ուաշինկթըն – Ռիեատ յարաբերութիւններուն տկարացումը, թուլցուցած են ընդհանրապէս Արեւմուտքին եւ, մասնաւորաբար, Մ. Նահանգներուն դիրքը ծոցին մէջ: Վերջին շրջանին Ուաշինկթըն հրաժարած է ձնշում բանեցնելէ Սաուտական Արաբիոյ վրայ, որպէսզի Ռիեատ զօրավիգ կենայ Եգիպտոս – Իսրայէլ խաղաղութեան դաշնագիրին:

Սաուտական Արաբիոյ ձեռք առած կարգ մը միջոցները, ինչպէս, օրինակ, քարիւղի մատակարարումին նուազումը ամերիկեան ընկերութիւններու, ցոյց տուած են առաձնաշնորհեալ կապին տկարացումը երկու երկիրներուն միջեւ: Աւելի դառն իրականութիւն մը եղած է Ուաշինկթընի համար, որ մինչեւ վերջ անտեսած էր այն պատրանքը, թէ Սաուտական Արաբիա, անոր նման կարգ մը այլ չափաւոր նկատուող երկիրներ, պիտի վաւերացնեն, առնուազն լռելեայն համաձայն պիտի գտնուին Քէմփ Տէյվիտի համաձայնագիրին հետ:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, Ուաշինկթընի համար դրական նկատուած է այն իրողութիւնը, որ զինուորական գետինի վրայ յարաբերութիւններն ու գործակցութիւնը միշտ լաւ մակարդակի վրայ կը գտնուին:

Ցամենայն դէպս, Ուաշինկթընի հիմնական մտահոգութիւնն է Ծոցին գօտիին մէջ կայուն վիճակը պահպանել եւ վառելանիւթին կանոնաւոր մատակարարումը ապահովել:

Այս իմաստով կարգ մը կէտեր մշակուած են, որոնք պարզ է, որ գաղտնի կը պահուին: Քաղաքական դէտերու մեկնաբանութեամբ նկատի առնուած են հետեւեալ կէտերը:

— Մերձաւոր Արեւելքի շրջագօտիին համար կեանքի կոչել զինուորական առանձին հրամանատարութիւն մը. (ցայսօր այդ պարտականութիւնը վերապահուած է Եւրոպայի ամերիկեան զինուորական մարմնին): Մերձաւոր Արեւելքի ընդհ. հրամանատարը, ուժեր պիտի չունենայ իր տրամադրութեան տակ, սակայն հնարաւորութիւն պիտի ունենայ, անհրաժեշտութեան պարագային, այլ շրջաններէ ուժեր մէկտեղելու:

—– Նաւատորմի մնայուն ներկայութիւն մը ապահովել Արաբական ծովուն մէջ եւ Հնդկաց ովկիանոսին հիւսիս – արեւմուտքը: Ասիկա գոհացում պիտի տայ Սաուտցիներուն, քանի « հորիզոն »ին վրայ պիտի զգան ապահովութիւնը իրենց հարստութեան:

—– Ընդլայնել Տիէկօ Կարսիա անմարդաբնակ կղզիին (Հնդկաց ովկիանոս) կայանին եւ նաւահանգիստին տարողութիւնը:

—– Առաւել չափով զարգացնել կապերը՝ զինուորական գետնի վրայ, Սաուտական Արաբիոյ հետ: Այս ուղղութեամբ արդէն շօշափելի յաջողութիւններ արձանագրուած են վերջին երեք ամիսներուն, Զօր. Ռալֆ Լորանսի կողմէ:

Քաղաքական _ ռազմավարական այս շրջագիծին մէջ, սակայն, երկու կէտեր անորոշ կը մնան: Գործադրուելու պարագային ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Մոսկուա: Ապա՝ Եգիպտոս – Իսրայէլ խաղաղութեան դաշնագիրին ճակատագիրը ի՞նչ պիտի ըլլայ վերջին հաշուով:

Ցամենայն դէպս հարցը ճակատագրական բնոյթ կը կրէ, որովհետեւ, ինչպէս նկատել կուտան դէտեր, եթէ Ռուսիա ձեռք անցընէ շրջանին քարիւղը, ձեւով մը ձեռք առած պիտի ըլլայ նաեւ Եւրոպան:

Ք. Ա. Ք.

ԲԱՐՍԵՂ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

« Յառաջ »ի Յուլիս 6ի թիւով անսպասելի գոյժը առինք ընկեր Բարսեղ Բարսեղեանի մահուան: Հաւատաւոր օղակ մը եւս մեր գաղափարական ընտանիքի շղթայէն որ անակնկալ եւ վաղահասօրէն կ'երթայ միանալու անոնց որոնք կեանք մը ամբողջ ապրեցան Հայութեան տառապանքներով, յուսախաբութիւններով եւ խռովքներով, մտատանջուեցան իրենց ժողովուրդի տագնապներով, բայց միշտ ամուր կառչելով վաղուան կառուցումին:

Ազնիւ ու ժպտադէմ, պատրաստակամ ու զոհաբերուող ընկեր Բ. Բարսեղեան եղաւ այն գրկաբաց դաշնակցականը որուն խօսքին ու գործին մէջ միշտ կը չողային սիրոյ եւ յարգանքի արտայայտութիւններ հանդէպ իր նմանին, իր ընկերոջ:

Ռշտունեաց գաւառէն, ծնած 1916ին, ժառանգած էր իր ռազմաշունչ ու պանծալի Վասպուրական աշխարհէն մարտնչելու կամք ու կորով, ծառայելու յօժարութիւն որոնք ի սպաս դրաւ իր կուսակցութեան: Ծննդավայրէն Երեւան, ուր մանուկ հասակին տեսաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, իր աքսորականի ուղին անցաւ Պաթումէն, հասնելու համար Մարսէյլ ուր կարճ կայքէ մը յետոյ հաստատուեցաւ վերջնական կերպով Վիէն:

Երիտասարդ տարիքէն զինուորագրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Ընկեր Բ. Բարսեղեան եղաւ տեղւոյն Անի կոմիտէի անդամ վարելով կարեւոր պաշտօններ որպէս վարչական: Հանրա՛յին ձեռնարկներու նախաձեռնութեան ու կազմակերպութեան մէջ միշտ աշխատանքի առաջին գիծերու վրայ եղաւ, տալով իր լաւագոյնը, անսակարկ եւ գիտակից նուիրումով:

Որպէս զաւակ Վասպուրականի, Վիէնի Հայրենակցական Միութեան սիւնեբէն եղաւ, ինչպէս էր քանի մը տարիներ առաջ տարաբախտ ընկեր Մուշեղ Մուրատեան որուն յիշատակը միշտ վառ է մեր մտքերուն մէջ: Ընկեր Բ. Բարսեղեան իր ընտանիքով, Մարսէյլ, Վիէն կամ Տէսին, ամէն տարի ներկայ էր Վասպուրականի հերոսամարտի տօնակատարութեան եւ եթէ այս տարի հիւանդութիւնը մարմնապէս հեռու պահեց զինքը սրահներէն, հոգեպէս դարձեալ ներկայ էր, քանի իր անկողնէն հեռագրով կ'արտայայտէր իր հայրենակցական խոր ապրումները:

Ընկեր Բ. Բարսեղեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիս 6ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ: Իր պաշտելի եռագոյնով պատուած դագաղին առջեւ դամբանական խօսեցաւ Մարսէյլէն ժամանած, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. վարչութեան քարտուղար՝ Սիմոն Աւտոյեան որ որպէս հայրենակից եւ գաղափարակից ընկեր, վերյիշեց յուղումով մտերիմ պահեր, ընդգծեց իր մէջ ժողովուրդին ծառայելու խոր տենչը, միշտ փարած հայրենի սրբութիւններուն եւ բարքերուն ու ըսաւ. « Վասպուրականի արժանաւոր զաւակ, թող Վասպուրականի արծիւը աւելի լայն բանայ իր թեւերը հսկելու համար այն չքնաղ հոգիներուն վրայ որոնց այժմ դուն ալ մաս կը կազմես »: Ապա մարմինը փոխադրուեցաւ Տէսինի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը: Ընկեր Սիմոն Աւտոյեան, հայրենիքէն բերած ափ մը հող սփռեց ընկեր Բ. Բարսեղեանի դագաղին վրայ:

Յարգա՜նք իր յիշատակին:

ՆԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Տարիներու սովորութիւնը յարգելով՝ Քոթ տ'Ազիւրի Հայկական կազմակերպութիւնները տարեկան իրենց դաշտահանդէսը կազմակերպեցին Կիրակի, Յուլիս 1ին, ծառախիտ զբօսավայրի մը մէջ, Քոլ սիւր Լու:

Շուրջ 500ի հասաւ սեղաններու շուրջ բոլորուած ներկաներուն թիւը: Շատեր եկած էին շրջակայքներէն՝ Տրակինեան, Լա Սիոթա եւ, նոյնիսկ ընտանիքներ Մարսէյլէն: Կազմակերպիչները չէին մոռցած Հռմի պատսպարեալները, որոնք յատուկ փոխադրակառքով մը ժամանելով բաժնեցին իրենց շուրջը բոլորուած երիտասարդներուն, տարեցներուն խանդավառութիւնը:

Նիսի՛ Հայ Մշակոյթի օճախին փոքր նուագախումբը, որ ամէն առիթով կը ձգտի փայլ տալ շրջանի ազգային ձեռնարկներուն, հոս եւս ամբողջ օրը հնչեցուց ժողովրդական եղանակներ եւ երգեր: Քաջալերանքի արժանի են նուագախումբին երիտասարդները, իրենց աշխատանքին եւ ճիգին համար:

Ներկաներուն համար շատ հաճելի եւ բեւոյթ մը եղաւ, անշուշտ նաեւ նորութիւն, Լա Սիոթայի հայկական խմբակը: Անդամները՝ նուագախումբին ընկերակցութեամբ, ժողովրդական պարերու շարք մը ներկայացուցին յաջողութեամբ եւ վառ տրամադրութեամբ:

Մեծերու թէ փոքրերու սահմանուած խաղերը, երգերն ու պարերը, առիթ ընծայեցին, որպէսզի մտերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծուի:

Նման ձեռնարկները իրենց օգտակարութիւնը ունին, քանի պատեհութիւնը կը ստեղծեն փոքրաթիւ գաղութի մը անդամներուն մէկտեղելու միասին եւ ապրելու հայկական ժամեր:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Հայ Կեդրոնի 'սրահին մէջ, Յունիս 24ին, Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէութեան ժողովէն առաջ, չորս նորագիրներ իրենց երդումը կատարելով անցած են Հ. Յ. Դ.ի շարքերը: Կնքահայրերը եղած են ընկերներ Խաչիկ Խաչիկեան, Լեւոն Կիրակոսեան եւ Ռոպէր Աստուրեան:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Փիէռ կրկին նամակը կարդաց եւ Լիզին նուիրուած անցեալ օրերու յիշատակը մտածումին ներկայացաւ անսպասելի երանգաւորումով մը:

Պարապահի մը մէջ էին հանդիպեր իրարու. ան նուրբ էր, թեթեւ, փոքրակազմ եւ իր անվերջ ժպիտովը եկաւ կծկուիլ երիտասարդին բազուկներուն մէջ:

Հայը անդադար կոխեց անոր ոտիկներուն վրայ, մինչ Լիզ («ո՛չ, գիս կը կոչեն փըթիթ Լիզ») մինչ Լիզ կը շարունակէր ժպտիլ ու կը կարմրէր, կը շառագունէր, որպէս թէ կոխողը ինք ըլլար: Ըսաւ թէ ինք Փարիզի մէջ... ոչ, ըսաւ թէ առաջին օրը այդպիսի հարցում չեն ուղղեր, այլ միայն կը ժպտին եւ կը ջանան հաճելի ըլլալ... օրեր վերջ ըսաւ թէ ինք Փարիզի մէջ առանձին էր, թէ գըլխարկ կը շինէր, թէ մեծ, այո, շատ մեծ աշխատանոցի մը մէջ կ'աշխատէր եւ թէ...: Ժանգի գոյն հագուստը Փիէռ ուրիշ անգամ մը բնաւ չտեսաւ Լիզին վրայ: Անոր ընկերուհիներէն մէկն է որ միշտ կը հագնէր զայն. Լիզ այդ օրը փոխ էր առած: Ո՞վ չի ճանչնար Փարիզի միտինէթներուն կեանքը. կամ ո՞վ իրապէս, ամբողջութեամբ կրնայ գիտնալ այդ ճնճղուկներով լեցուն աշխատանոցներուն առասպելը: Այդքան խեղճ ամսականով մը ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս կրնար ապրիլ տասնեւութ տարեկան սա պուպրիկը, միշտ ժպտուն, միշտ թարմ, միշտ թեթեւ, գետնէն գտնուած կոճակի մը պէս:

Իրենց բարեկամութեան սկիզբի շըրջանին էր, երբ օր մը յանկարծ Փիէռ մեծագոյն անակնկալը գործեց երթալ զինքը առնելով: Ճիշդ կէսօրին ճշմարիտ թռչնիկներու պէս խումբ խումբ դուրս նետուեցան միտինէթները, աշխատանոցին եռեւի մեծ դռնէն: Լիզ զինքը նըշմարելով զարմացումէն եւ երջանկութենէն անշարժացաւ յանկարծ, կարմրեցաւ ու յետոյ վազելով եկաւ նետուիլ վիզին: Համբոյրէն վերջ ետեւ դարձաւ, ժպիտ մը արձակեց ընկերուհիներուն, կարծես ըսել ուզելով. « Կը տեսնէ՞ք իմինս »: Նոյնիսկ անոնք որոնք շրթունքնին ներկելու էին զբաղած, նոյնիսկ անոնք որոց քիթին վրայ էր այդ պահուն բըրնձափոշին աշխատութիւնը, անոնք անգամ վեր առին իրենց գլուխները եւ ժըպիտով մը նպաստաւոր կարծիք տուին, չմոռնալով ճչալ, ճռուալ: Նախ բացարձակապէս մերժեց Լիզ, յետոյ պնդեց, նորէն պնդեց եւ երբոր տեսաւ թէ պիտի չյաջողի, սկսաւ աղաչել որպէսզի հոն չերթան, որպէսզի Փիէռ զինքը այդ ճաշարանը չտանի, թէ հարուստի տեղ է, մեծավայելուչ է, թէ ինք պէտք եղածին պէս չէ հագուած, թէ իրապէս կ'ամչնայ: Փիէռ անդրդուելի մնաց իր արեւելքցիի կնահաճութեանը մէջ եւ գրեթէ բռնի Լիզը ուզած ճաշարանը տարաւ:

Զմայլելի ճաշ մը ըրին, շուտով զըւարթացան երկու երիտասարդները եւ սկսան կատակել, սիրոյ քօղարկուած խօսքերու ետեւէ սրամտութիւններ արձակել, երբեմն իրարու ձեռք սեղմել երկարօրէն... Երիտասարդ աղջիկը ընտանեբար պատրաստեց աղցանը, ինքնիրեն տանտիկինի հովեր տալով եւ դեռ ընելով այսպէս, եւ դեռ ընելով այնպէս... Փիէռ որ տաքցած էր ընկերուհիին նման այդ զօրաւոր գինիի ազդեցութեանը տակ, մէկէն քմահաճոյքն ունեցաւ աղջըկան պայուսակը խառնելու: Ի՞նչ կրնար պարունակել, — շրթունքներու կարմիր ներկը, անխուսափելի վարդագոյն բըրնձափոշին, ժանեկազարդ նուրբ թաշկինակ մը, քանի մը նամակներ:

Ոչ, Լիզ չթողուց որ նայի. սակայն Փիէռ, որ պայուսակին մէկ անկիւնէն բռնած էր, յամառեցաւ իր տղայական հետաքրքրութեանը մէջ:

(72 – Շար.)

l'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51
— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OPTIMA Tours
Spécialiste de Voyages Culturels en ARMÉNIE et GÉORGIE
Deux des plus anciens pays chrétiens d'Orient à l'antique Culture.
Vols réguliers d'AVRIL à NOVEMBRE 1979
EXCEPTIONNEL : du 03 Août au 15 Août 1979, Pélerinage sous la conduite du R. P. A. KESSEDJIAN, prêtre arménien catholique de l'Ordre des Mekhitaristes.
Itinéraire : PARIS - MOSCOU - EREVAN-TBILISSI-LENINGRAD-PARIS
Envoi gratuit sur simple demande,
Renseignements et inscriptions :
OPTIMA Tours
75003 PARIS
à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :
PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

EXPOSITIONS
ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU
Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋԻ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր դպրոցին համար ստացած է Վիէնէն ողբացեալ Մուշեղ Մուրատեանի ընտանիքէն 100 Ֆր. Միսակ Միսլեանի մահուան առթիւ:

×

Նոյն տխուր առթիւ Մ. Մուրատեանի ընտանիքը նաեւ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ
ՓԱՐԻԶ

P. O. B. 41,3780 Gstaad SWITZERLAND

Tél. : 030-415.63

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Հայութեան հողային եւ ազգային իրաւունքները հետապնդելու եւ պաշտպանելու համար կը հրաւիրենք ձեզ մասնակցելու Առաջին Հայկական Համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզ, Նիքքօ պանդոկի սրահներուն մէջ, 1979 Սեպտեմբեր 3 – 6ին:

Ա. Հայկական Համագումարը իր տեսակին մէջ նոր եւ առաջին համագումարն է, ուր կը նախատեսուի իրապաշտ եւ գործնական կերպով սերտել եւ վերլուծել սփիւռքահայութեան ներկայ վիճակը եւ դարուս քաղաքական իրադարձութիւնները, եւ այդ լոյսին տակ բանաձեւել եւ ծրագրել հայկական հողային հարցի եւ իրաւունքներու հետապնդումը:

Մեր անկեղծ համոզումն է որ Հայկական Համագումարը չի խանգարեր, եւ պէտք չէ խանգարէ, ցարդ կատարուած եւ ասկէ ետք ալ շարունակուելիք աշխատանքները՝ այս կամ այն կազմակերպութեան կամ Հայ Դատի յանձնախումբերուն կողմէ: Ընդհակառակն՝ ան կը միտի լրացուցիչ դեր կատարել եւ իրականացնել համայն Հայութեան հետապնդած միակ նպատակը, որ մեր հողային, ազգային եւ պետական իրաւունքներու վերահաստատումն է: Այս հաւատքով ձեռնարկած ենք աշխատանքի եւ վստահ ենք, թէ իւրաքանչիւր Հայ կը ձայնակցի մեզի՝ բաժնելով մեր խօսքը գործի վերածելու վճռակամութիւնը:

Ա. Հայկական Համագումարը, արդարեւ, խօսքը գործի վերածելու առաջին իրապաշտ եւ գործնական միջոցն է, որ բնականաբար պիտի ունենայ իր դրական արդիւնքները, եւ պիտի առաջնորդէ մեզ կեդրոնացեալ եւ ծրագրուած գործունէութեան:

Այս հրաւիրագիրը կ'ուղղենք հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն անխտիր, վստահ ըլլալով որ անոնք իրենց անվերապահ մասնակցութիւնը պիտի բերեն նուիրական այս գործին՝ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով:

Ի դիմաց Գործադիր Մարմնի
Ա. Հայկական Համագումարի
Վեր. Գառնուգեան (030) 41563
ԿՇԹԱՏ (Զուիցերիա)
Մ. Պուլտուգեան 579.35.59
ՓԱՐԻԶ
Գ. Աճէմեան 341672 ՊԷՅՐՈՒԹ
Կարօ Բարսեղեան 33002 ՆԻԿՈՍԻԱ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՑԱՑՏԱԳԻՐ

— Հայկ. Համագումարի նպատակը:

— Պատմաքաղաքական ակնարկ – Սան Ստեփանոյէն Լօզան:

— Հայկ. Սփիւռքը պատմութեան ընթացքին:

— Ներկայ Սփիւռքի պատմականն ու գոյավիճակը:

— Միջազգային քաղաքական իրադարձութեանց ազդեցութիւնը Հայութեան ապագայ գոյութեան վրայ:

— Ապագայ հեռանկար:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւնը բաց է բոլորին, առանց վճարումի:

— Արտասահմանէն մասնակցիլ ուզող ուսանողներու ճանապարհածախքին մէկ մասը պիտի հոգացուի:

— Մասնակցելու համար կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ: Մանրամասնութիւններու կամ ծանօթութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

M.M. BOULDOUKIAN
11 - 15 rue de Javel — 75015 PARIS

Հաճեցէք ձեր արձանագրութիւնները յղել վերոյիշեալ հասցէին ամէնէն ուշը մինչեւ 1979 Օգոստոս 15:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ա. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

3 – 6 Սեպտ. 1979, Փարիզ, Ֆրանսա
Hôtel Nikko, 61 Quai de Grenelle
75007 PARIS — Tél. : 575-62-62

Մականուն

Անուն

Հասցէ

Հեռախօս

Թուական

Ստորագրութիւն

restaurant
ՀԱՅԿԱԿԱՆ
EREVAN ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9• Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՋԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՔԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ե. պայծ. եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Սմբատ Խանոյեանի թաղման առթիւ Պր. Յ. Աճէմեան եւ զաւակները 200, Տէր եւ Տիկ. Ա. Խանոյեան 100, այրի Տիկ. Տէր–Գէորգեան 50, Յ. Քիւրաճեան 20: Սաթենիկ Մէնէքշէգիլի (ծն. Փալան–ճեան) հոգեհանգիստին առթիւ Տիկ. Ս. Սարգիսեան եւ զաւակները 200, Տէր և Տիկ Մ Եավէր, Տիկ. Ա. Սէմէրճեան 50ական: Անժէլ Տէր–Մերկէրեանի (ծն. Ներսէսեան) հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Պ. Դաւիթեան, Տիկ. Վ. Փափազեան 50ական: Նուարդ Հացագործեանի թաղման առթիւ Օր. Ա. Հացագործեան 200, Տէր եւ Տիկ. Ն. Հացագործեան, Տէր եւ Տիկ. Ալ. Պապայեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Միրաքեան, Քիւփէլեան եւ Կուտուզեան ընտանիք 50ական, Պէյլարեան 60: Վիքթորիա Ալթունեանի (ծն. Գազանճեան) թաղման առթիւ Պր. Ս. Ալթունեան ե. պ. 1000, Դպրոցասէրին 500, Տէր եւ Տիկ. Վ. Ս. Պօղոսեան Ֆր. Մշակ. Միութիւն, Օր. Մ. Ճէլալեան ե. պ. եւ երգչախումբին 200ական, Տիկ. Վ. Սէֆէրեան, Պ. Ֆ. Գասպարեան, Պ. Լ. Քէլէշեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Հ. Մխիրեան 50 ե. պ., 50 դպրոցին, Դպրոցասէր վարժ. նախկին սանուհիներ, Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան, Օր. Մ. Սէմէրճեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ե. Պապոյեան երգչախումբին 50, Տէր եւ Տիկ. Ա. Փափազեան, Պ. Յ. Էնճէեան 20ական:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Եախգարտաշեանէ 100 Ֆր. ողբացեալ Նշան Կիւլխասեանի մահուան առթիւ, նաեւ Պր. Միհրան Քեհեաեանէ 1000 Ֆր.:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Օգոստ. 4էն Սեպտ. 3:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկ. Նազիկ Բարսեղեանի, Տիկ. Շողիկ Բարսեղեանի, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Բարսեղեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկ. Սահակ Բարսեղեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Աւշարի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Ղազարեանի եւ զաւակներուն (Ամերիկա) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, զաւկին, հօր, մեծ հօր, ազգականին եւ խնամիին՝ Բարսեղ Բարսեղեանի մահուան առթիւ (Վիէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Լէյլէկեանէ եւ զաւակներէն 500 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի կարապետ Հաքիմեանի մահուան առթիւ, նաեւ նոյն առթիւ 130 Ֆր. խումբ մը ընկերուհիներէ:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը իր ջերմ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պարպիզոնի «Անժէլիւս» պանդոկի տիրոջ՝ Պ. Պահատուրեանի որ Դպրոցասէրի Մայիս 20ի ճաշին օրը մեծ բարեացակամութիւն ցոյց տուած է եւ ներկայիս ալ 2000 Ֆր.ի նուէր մը կատարած է վարժարանին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ.

Արձակուրդներու ժամանակաշրջանի հետեւանքով անձնակազմի առժամեայ նուազումի պատճառով, Ընկերակցութեան գրասենեակը փակ կը մնայ Շաբաթ օրերը, Յուլիս 14էն մինչեւ Սեպտ. 2:

COMMUNIQUE

L'A.A.A.S. communique :

En raison de la diminution temporaire du personnel due à la période des vacances, le Secrétariat de l'A.A.A.S. sera fermé les Samedis, du 14 Juillet au 2 Septembre.

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 JUILLET
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.425 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 54e ANNÉE No 14.425

EDITORIAL

et toutes ces bastilles qui demeurent...

Au Cambodge, au Vietnam, au Nicaragua, c'est l'exode. En France aussi, d'un autre genre bien sûr, mais notre vocabulaire moderne utilise ce même vocable, pour qualifier aussi bien la misère humaine de ces déracinés à la recherche d'un havre de paix, que le déplacement annuel de cette autre marée humaine à la recherche de plages ensoleillées. L'exode. Hier, celui des Arméniens, des Juifs, des Palestiniens. Aujourd'hui l'exode des Nicaraguayens, des Khmers, des Vietnamiens et des vacanciers. Tout cela donne un goût bien amer, en ce jour anniversaire, où il nous est donné de glorifier, une fois encore la prise de la Bastille.

1789 une Bastille, qui tombe, mais combien de nouvelles bastilles, de par le monde, nous rappellent que les mots Liberté ,Egalité, Fraternité, vidés de leurs sens, demeurent les rêves inaccessibles des hommes, même s'ils sont de bonne volonté.

Sur terre et sur mer, des dizaines de milliers de réfugiés, hommes, femmes, enfants, vieillards, étalent leur misère. Perpétuellement « libérés » par les uns, puis par les autres, toujours au nom de la liberté, ils cherchent simplement une place au soleil. Oh, le monde ne les renie point, on marchande des quotas pour les recevoir. On convoque des conférences pour les gaver de belles paroles. En attendant, ils ont faim, ils ont soif, ils sont torturés, rejetés et dans une fuite éperdue, il leur arrive même de sauter sur des mines.

Que de nouvelles Bastilles se sont élevées ici et là, sur les ruines de celle, que le peuple de Paris prit d'assaut en ce beau jour de l'été 89, pour donner la liberté à la France et au monde,

Près de deux siècles se sont écoulés. Le progrès technique a avancé à pas de géants. L'homme a trouvé l'atome, a conquis l'espace. Avant d'aller sur la lune, il est passé par Hiroshima, au nom de la paix et de la liberté du monde.

Depuis deux siècles, toutes les nouvelles Bastilles ont pris divers aspects, divers noms. De Dachau aux goulags, des goulags aux asiles psychiatriques, l'homme ne cessa jamais d'être un loup pour l'homme. Du fascisme au nazisme et au bolchevisme, ou a leurré les peuples avides de liberté.

De Chénier à Garcia Lorca et à Bakountz, le poète a chanté la liberté et il a cru en l'homme. Dans le noir des cellules, sur l'échafaud ou face au peloton d'exécution. Ils sont morts, sans savoir pourquoi, sans comprendre.

Près de deux siècles se sont écoulés et pourtant toutes ces bastilles, ancrées dans l'homme, demeurent encore, alors que notre chant reste toujours celui de la liberté.

HARATCH

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանատան Ա· քարտուղար նշանակուած է Էտուըրտ Ճերեճեան, որ անցեալին եղած է Պուրտոյի ամերիկեան ընդհ· հիւպատոսը, Միացեալ Նահանգներու Արտ· փոխ նախարար Ժոզէֆ Սիսքոյի օգնական, ինչպէս նաեւ կարեւոր պաշտօններ վարած Լիբանանի եւ Մարոքի ամերիկեան դեսպանատուներուն մէջ: Առաջին անգամն է, որ Հայ մը կը կոչուի այս պաշտօնին՝ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, պոռնկութեան ցանց մը կազմակերպած ըլլալու ամբաստանութեամբ, երեք կիներ գնդակահարուեցան: Գնդակահարուած է նաեւ չարաթաթերթի մը արտօնատէրը՝ պոռնկագրական ժապաւէններ ներածելու եւ ցրուելու յանցանքով: Այս մահապատիժները գործադրուած են հակառակ Խոմէյնիի հաւաստիացումին, թէ մարդոց մահուան պատճառ հանդիսացողները միայն մահուան կը դատապարտուին: Մինչ այդ, Խուզիստանի մէջ կացութիւնը կը մնայ լարուած: Ապատանի շրջանին մէջ յատկապէս, ուր աշխարհի ամէնէն մեծ զտարանը կը գտնուի, խափանարարութիւններ կը շարունակուին:

ԳՆԴ· ՔԱՏԱՖԻ, որ մեծ շրջապտոյտի մը ելած է արաբական երկիրներ, առջի օր չկրցաւ Լիբանան այցելել: Կ'ըսուի թէ չիիներու բողոքին վրայ է որ Լիբանանի կառավարութիւնը խնդրած է Լիպիոյ նախագահէն «անորոշ՝ թուականով», յետաձգել Լիբանան իր այցելութիւնը: Առջի օր նոյնիսկ ռումբ մը կը պայթէր Պէյրութի Լիպիական դեսպանատան մէջ, նիւթական վնասներ պատճառելով, եւ որուն տէր կ'ըլլար « Մուսա Սատր կազմակերպութիւն »ը: Իմամ Մուսա Սատր, պետը Լիբանանի չիի համայնքին, անյեցեալ ամրան կ'անհետանար՝ երբ պաշտօնական այցելութեամբ Լիպիա կը գտնուէր:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղար Մարիօ Սուարէս յայտարարած է թէ իր կուսակցութիւնը կը ստանձնէ նախաձեռնութիւնը նոր կառավարութիւն մը (հինգերորդը) կազմելու, եթէ երբեք նախագահ Էանէս ընդունի նոր վարչապետ մը նշանակել: Սուարէս այս յայտարարութիւնը ըրած է նախագահին հետ մէկ ժամուան տեսակցութիւն մը ունենալէ ետք: Ըստ Սուարէսի այս նոր կառավարութիւնը կրնայ կազմուիլ Ընկերվարական կուսակցութեան եւ Սոցիալ — Դեմոկրատ կուսակցութենէն բաժնուած 37 երեսփոխաններուն միջեւ համաձայնութեան մը հիման վրայ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ Սատաթ — Պեկին երկու օրուան տեսակցութիւնը, ըստ քաղաքական դէտերուն, առանց որ լուծում մը բերէ ամէնէն դժուար հարցերուն, զօրացուցած է Իսրայէլ — Եգիպտոս մերձեցումը: Վերադարձին, Պեկինի օդանաւը իջած է ոչ թէ Լոտ, այլ Երուսաղէմի Աթորս օդակայանը, ինչ որ « առաջին » մը կը նկատուի: Սատաթ — Պեկին խօսակցութեանց արդիւնքը կը մնայ տակաւին գաղտնի: Մինչ Գահիրէ « գոհ » է ցարդ կատարուած բանակցութիւններու արդիւնքէն, Պեկին յայտարարած է մամուլին·— « Հաշտութեան շըր-

Լիբանանի Հայ Երեսփոխաններու Պլոքը

ՊԱՀԱՆՋԵՑ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԻՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

ՆԱԽԱԳԱՀ ՍԱՐԳԻՍԻ ԵՒ Ս ՓՈԽԱՆՑՈՒԵՑԱՒ ՊԼՈՔԻ ՆՈՅՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Իբրեւ երկրի կարեւորագոյն եօթը համայնքներէն մէկը, Լիբանանի Հայութիւնը կենսական կը նկատէ իր մասնակցութիւնը յառաջիկայ կառավարութեան կազմին, մանաւանդ՝ լիբանանեան կեանքի այս բախտորոշ հանգրուանին:

Նշանակեալ վարչապետի խորհրդարանական խորհրդակցութեանց շարքին, երէկ, կէսօրուան ժամը 12ին, Մանսուր պալատին մէջ Տոքթ· Հըսի կողմէ ընդունուելով, հայ երեսփոխաններու պլոքը յստակօրէն փոխանցեց իր այս պահանջը, ընդգծելով որ անկախ յառաջիկայ դահլիճի թիւէն ու բնոյթէն՝ Լիբանանի Հայութիւնը կ'ուզէ ներկայացուիլ անոր մէջ, որպէսզի կարենայ լրիւ տէր կանգնիլ քաղաքական իր պարտաւորութիւններուն եւ պատասխանատուութիւններուն:

Պլոքին կողմէ ներկայ էին պետական հայ երեսփոխաններ Սուրէն Խանամիրեան, Արա Երեւանեան եւ Տոքթ· Ա· Մանուկեան:

Իր կարգին, վարչապետ Հըս արդար գտաւ հայ համայնքի այս պահանջը եւ աւելցուց որ ինք եւս կը փափաքի ունենալ հայ նախարարի մը գործակցութիւնը, ընդգծելով թէ կողմնակից է ընդլայնուած կառավարութեան մը կազմութեան:

Ժամը 12·20ին, հանդիպումէն դուրս գալով, երեսփոխան Արա Երեւանեան լրագրողներուն փոխանցեց հայկական պլոքին տեսակէտը, կատարելով հետեւեալ յայտարարութիւնը·

« Տեսակցեցանք նշանակեալ վարչապետին հետ եւ միասնաբար քննեցինք օրուան ծանօթ հարցերը, Լիբանանի գերագոյն շահերու լոյսին տակ: Բնականաբար պատրաստակամութիւն յայտնեցինք վերցնելու մեզի բաժին ինկած պատասխանատուութիւնները Լիբանանի այս դժուարին պայմաններուն տակ:

« Ինչ կը վերաբերի նոր կառավարութեան կազմին, մենք հակամէտ ենք խորհրդարանական ընդլայնուած դահլիճի, ուր իւրաքանչիւր պաշտօնի համար առանձին նախարար մը կայ: Ոչ մէկ արգելք

ջանքէն անցանք բարեկամութեան ու համագործակցութեան շրջանին»:

ԻՏԱԼԻՈՅ Ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղար Կրաքսի, որուն յանձնուած է կառավարութիւն կազմելու դժուար պաշտօնը, երկու ժամուան տեսակցութիւն մը կ'ունենար Պերլինկուէրի հետ: Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը յայտնած է, թէ իր կուսակցութիւնը չի կրնար թիկունք հանդիսանալ կառավարութեան մը՝ որուն իր ուղղակի մասնակցութիւնը չի բերեր:

ՍԱՐԱԿՈՍԻ մէջ « Քորոնա տէ Արակոն» պանդոկը հրոյ ճարակ եղած է, խոհանոցէն ծայր տուած կրակի մը պատճառով: Ութսունէ աւելի մեռեալ կայ: Ազատուածներուն մէջ են Ֆրանքոյի այրին, դուստրն ու հարսը:

Ակսել Բակունցին

Ե· ԶԱՐԵՆՑ

Եւ բառերի համար քո մարմարեայ,
Հնամենի բուրեան, որպէս մեր հին
Քարաքանդակ անդուռ մատուռների
Անջնջելի գրերը հնադարեան, —
Եւ միւռոնի նման սրբազնագոյն,
Քո երգերի մաքուր սկիհներում պահուած
Խորհուրդների համար մշտահմայ,
Որպէս խորհուրդը մեր այրական ոգու,
Քո « Միհրաւի » համար եւ լուսեղէն՝
Արփենիկի յուշով սրբագործուած յաւէտ,
« Ալպիական ծաղկի » այն բուրաւէտ,
Որ բուրելու է յար անմիւթեղէն,
Եւ վերջապէս քո վեհ, ներռսական
Սերմնացանի համար, որ ձեռքերով վսեմ
Շաղում է շողք ու սերմ անանձնական,
Այս ամէնի համար եւ ծիրանի
Հազարամեայ փողի համար քո այն,
Որ դարերով տենչած խաղաղութեան
Երգն է հնչում, եւ մեր ժողովուրդը քանի
Ունի գէթ ափ մի հող արեգակի ներքոյ,
Հնչելու է երգեր եզերայրական:
Այս ամէնի համար, օ, խեղճ իմ բարեկամ
Ես քեզ օրհնում եմ արդ իմ անաղարտ
երգով···

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի օր, Յուլիս 12ին Արարատ-Կայրաթ խաղին արդիւնքն է՝ 4-2 ի նըպաստ Արարատի:

ունինք արտախորհրդարանական տարրեր եւս նախարարութեան կոչուելու սկզբունքին դէմ »—

Իսկ պատասխանելով « անուն առաջարկեցի՞ք » հարցումին, Երեւանեան ըսաւ· « Ատենին կ'իմանաք »:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Միւս կողմէ, ժամը 1ին, Հ· Յ· Դ· Լիբանանի Կեդր· Կոմիտէի ներկայացուցիչը և երեսփոխան Սուրէն Խանամիրեան այցելեցին Պաապտա եւ ընդունուեցան Հանրապետութեան նախաշահ Իլիաս Սարգիսի կողմէ, որուն փոխանցեցին նորակազմ դահլիճին մէջ անպայման հայ նախարար մը տեսնելու սկզբունքային նոյն որոշումը:

Իսկ հայահոծ շրջաններու կացութիւնը պարզելով նախագահ Սարգիսի, անոնք պահանջեցին որ Պետութիւնը աւելի ամբողջական ձեւով տէր կանգնի ոչ միայն հայաբնակ թաղերու, այլեւ, ամբողջ երկրի ապահովութեան :

Իր կողմէ, Հանրապետութեան նախագահը հասկացողութիւն ցուցաբերեց հայ համայնքի պահանջներուն հանդէպ: Խօսելով երկրի ընդհանուր կացութեան մասին, նախագահ Սարգիս ընդգծեց թէ քաղաքական կայուն լուծում մը այնքան ալ մօտալուտ չի թուիր, թէեւ՝ ապահովութեան գետնի վրայ ան լաւատեսութեամբ հաստատեց բարելաւումի բացայայտ հոլովոյթ մը: Այս առընչութեամբ՝ նախագահ Սարգիս շեշտեց կարեւորութիւնը լիբանանեան բանակի ատիճանական ամրապնդումին:

(Ազդակ, Յուլիս 5)

ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉՆ ՈՒ ՍԵՐՄՆԱՑԱՆԸ

Նրա գրական մուտքը նման էր ան-սպասելի յայտնութեան: 1924ին լոյս տեսաւ «Գաւառական նամականի» ակնարկաշարը: Թերթերը սկսեցին տպագրել անծանօթ հեղինակի նոր ակնարկներն ու պատմուածքները: Գրական մարդիկ զգաստացան: Լսւում էր մի ազդեցիկ, խորհրդաւոր ձայն, զգացւում էր տաղանդի ձգողական մեծ ուժը: Անծանօթ գրողը Ակսել Բակունցն էր:

Առերեւոյթ շլացուցիչ, անգամ հեշտ էր թւում այս երջանիկ մուտքը: Քչերը գիտէին, որ յաջողութիւնը նախապատրաստուել էր կեանքի բովում, որ ջահել գիւղատնտեսն անցել էր դժուար ու փշոտ ճանապարհ, ապրել բուռն վերելքներ եւ դառն հիասթափութիւններ: Կեանքի ինչ-ինչ կողմերով նա նման էր հանճարեղ Չարենցին, որից փոքր էր ընդամէնը երկու տարով, բայց հանգամանքների բերումով գրական գործը սկսում էր նրանից տասը տարի յետոյ:

Բակունցի մանկութիւնը անցել է լեռնային եւ չքեղ բնութեան մէջ, ժողովրդական աշխատանքի ու հոգսերի մթնոլորտում: Մանկուց նրա հոգում ծլարձակել է մի բացառիկ սէր հայրենի եզերքի ու ժողովրդական տարերքի նկատմամբ, որը յետոյ դարձաւ հզօր աշխարհազգացողութիւն, վարար հոսանք բերելով ստեղծագործական ներքին շարժմանը:

X

Նրա անցած մեծ ճանապարհը, կեանքի արտասովոր իմացութիւնը, ազգային ու համաշխարհային գրական ադնիւ աւանդների խաչաձեւումը ամուր պատուանդան դարձան բարձրացող տաղանդի համար: «Մթնաձորում» երեւան եկած ակնառու ձիրքը զօրացաւ, ծաւալուեց «Սեւ ցելերի սերմնացան»ում, «Կարմրաքար»ում, «Եղբայրութեան ընկուզենիներ»ում: Բակունցը գտնում է իր բուն թեման, ընտրում է իր հերոսին: Դրսի աշխարհը հազար ձեւերով ազդում է ինքնամփոփ թուացող Մթնաձորի վրայ, խարխլում մթին ծմակներում ապրող եւ բնութեան հետ կուլ տուող մարդկանց աշխարհը:

Աներեւոյթ մի ձեռք խառնում է հասարակ մարդկանց կեանքը: Սոցիալական չարիքը, տէրերի դաժան բռնութիւն ու ճնշումը աղէտալի հետք են թողնում, ծնւում է ողբերգութիւնը, կործանւում են մարդիկ, տրորւում է գեղեցկութիւնը: Կործանւում է որսորդ Ալին, մի չալակ ցախի համար նա անտառապահի դաժան պահանջով, կռւում է արջի հետ: Հայթուխ Շահանը («Աքարում») փոքրիկ աղջկան հարս է տալիս հարուստի հիւանդ տղային: Մեռնում է աղջիկը, եւ մի գիշերում սպիտակւում են մօր մազերը...

Արթին պապը («Նամակ Ռուսաց թագաւորին») այրւում է «սիբիրական» որդու համար: Նրա մէջ, սակայն, ապրում է յոյսը: Հայրը չի կարող հաշտուել որդու կորստեան հետ, նա միամիտ հաւատ ունի դէպի Ռուսաց թագաւորը: Որդու փրկութեան փոխարէն ծերունուն վիճակւում է դաժան ծեծ, տէրերի արիւնոտ բռունցքը... Այդ հասարակ, սովորական, «փոքր» մարդիկ, Բակունցի սիրած հերոսները, տենչեն անաղարտ հոգի եւ ցաւագին վշտեր: Նրանք դաժան կեանքից խլում են երջանկութեան սոսկ անցողիկ պահեր, բայց այդ պահերն անգամ ստանում են աղէտալի վերջաբան եւ արիւնոտ երանգներ... Դիլան դային կորցնում է սիրած աղջկան («Միրհաւ»): Սոնան հարս է գնում հարուստի որդուն: Ինչ-որ անիմանալի գաղտնիքով նրանք հնձանում մի պահ հանդիպում են: Երջանկութեան պայծառ օրը, սակայն, խաթարւում է: Հանդերն ընկած երջանիկ Դիլանի երեսին է իջնում անտառապահի դաժան մտրակը: Եղծւում է պայծառ օրը:

Միայն մի օր, մի պահ բարձր սարերում ապրող կինը զգում է մեծ աշխարհի շունչը («Ալպիական մանուշակ»), նրա արտասովոր գեղեցկութիւնը տեսնում են օտար եկուորները: Բայց եղծւում է եւ այդ պահը: Մոլեգին խանդով ամուսինը դագանակը կոտրում է կնոջ թիկունքին:

Բակունցը «փոքրիկ» փաստերի վերլուծութեան միջոցով հիւսում է գեղեցկութեան կորուստների պատմութիւնը, որը դառնում է շատ խոր եւ ազդեցիկ փիլիսոփայութիւն մարդու բախտի մասին: Նա ստեղծում է հոգու պատմութիւն, աշխարհի պատկեր, տեսնում մի ներքին կապ՝ հեռաւոր, փոքրիկ, տառապող հայ գիւղի եւ աշխարհի միջեւ: Բակունցի տաղանդի գլխաւոր յատկանիշը նրբերանգի արտակարգ զգացողութիւնն է, նրբագծի բացառիկ վարպետութիւնը, որից ինքնին բխում են նրբագեղութիւնը, ոսկերչական նրբութիւնը, շարադրանքի երաժշտական ռիթմը, քնարականութիւնը, փիլիսոփայական ընդհանրացումներ ու հոգեբանական հարստութիւնը:

Այս գեղեցիկ յատկանիշները, որոնք նոր հարստութիւն էին բերում հայ արձակին, լայնացնում հոգեբանական եւ գիտողական հնարաւորութիւնները, ժամանակին ծուռ մեկնաբանութիւն ստացան գռեհիկ սոցիոլոգիզմի կողմից:

ՀՐ. ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. Ազգանուն – Բակունց, անուն – Ալեքսանդր, հայրանուն – Ստեփանի:
2. Ծնուել է – 1899 թ.:
3. Խօսակցական լեզուն – հայերէն:
4. Էլի ինչ լեզուներով էք ազատ խօսում – ռուսերէն:
5. Ձեր ընտանիքի անդամների թիւը (չհաշուած ձեզ) – երկու:
6. Կրթութիւնը – աւարտել եմ Խարկովի գիւղատնտեսական ինստիտուտը:
7. Սոցիալական եւ ազգային ծագումը
Ա) Պապ (հօր կողմից) – գիւղացի հայ
Բ) Հայր – գիւղացի հայ
Գ) Մայր – գիւղացի հայ:
8. Ո՞ր հասակից էք ձեր աշխատանքով ապրում – 15 տարեկ., վարձով, թէ՞ ձեր տնտեսութեան մէջ (ընդգծէք):
9. Հիմնական արհեստը կամ մասնագիտութիւնը – գիւղատնտես:
10. Ապրուստի միջոցների հիմնական աղբիւրը մինչեւ 1914 թ. — Սովորում էի ճեմարանում, 1914 թ. մինչեւ 1917 – սովորում էի, 15–16 թ. ուսուցիչ, 1917 թ. մինչեւ 1920 թ. Նոյեմբ., 1920 թ. Նոյեմբ. մինչեւ այժմ — ծառայում էի, 19 թ. մինչեւ 1923 թ. Յուլիս սովորում էի գիւղատ. ինստիտուտում:
11. Դուք ո՞ր ժամանակից էք արհմիութեան անդամ — Յունուար, 24 թ.:
12. Ներկայումս մասնակցո՞ւմ էք, արդեօք, արհմիութեան աշխատանքին եւ ինչպիսի — սերմաբուծարանում, գնահատու – կոնֆլ. յանձնաժողով, տեղկոմի յանձ. արել եմ զեկուցում:
13. Ծառայե՞լ էք, արդեօք, բանակում (ցոյց տալ երբ, զէնքի տեսակը, կոչումը, պաշտօնը, մասնակցե՞լ էք արդեօք, պատերազմ. գործողութիւնների, ո՞ր պատերազմին) — զինուոր 1917–18 թ.թ. Տաճկաստանի գնդում (Էրզրում) մասնակցել եմ Աշկալայի, Իլիջայի, Արդահանի եւ Սարդարապատի կռիւներին 1918 թ.:
14. Ե՞րբ էք զօրացրման ենթարկուել — 1918 թ. Օգոստոսին:
15. Մասնակցե՞լ էք, արդեօք, Հայաստանում 1920 թ. Մայիսի շարժման եւ 1921 թ. քաղաքացիական կռւին եւ ինչումն է կայացել ձեր մասնակցութիւնը — Հայաստանում չեմ եղել:
16. Ենթարկուե՞լ էք արդեօք, հալածանքների յեղափոխական գործունէութեան համար մինչեւ Հոկտեմբ. յեղափոխութիւնը (ինչի՞ համար, ինչպիսի՞, ե՞րբ, որտե՞ղ) — 1915 թ. բանտարկութիւն, Շուշուայ «Փայլակ» թերթում Զանգեզուրի ադմինիստրացիայի դէմ ֆելիետոն գրելու համար:
17. Ենթարկուե՞լ էք, արդեօք, դատական պատասխանատու. սովետ. հանրապետ. դատարանների առաջ (դատավճիռ) — ոչ:
18. Ձեր աշխատանքը 1917 թուից (որտե՞ղ, ո՞ր ձեռնարկութեան կամ հիմնարկութեան մէջ, պաշտօն, աշխատանքի տեսակը):

17 թ. Դեկտ. – 18 թ. Օգոստոս. – Մամախաթուն, Էրզրում, Կարս, Արդահան: Զինուոր, Տաճկաստանի եւ վերջում Երզնկայի գնդերում: Զինուոր:

18 թ. Սեպտ. – Դեկտ.: Երեւան: «Լոյս» տպարանում: Սրբագրիչ:

18 թ. Դեկտ. – 19 թ. Մայիս: Երեւան: Հայաստանի պարլամենտ: Ստենոգրաֆիստ:

19 թ. Սեպտ. – 1920 թ. Մայիս – Թիֆլիս: «Աշխատաւորի» խմբագրատ.: խրոնիկեօր, թերթի աշխատակից: Պոլի – տեխնիկում: Ուսանող: Մոսկ, կոմիտէի գիմնազիոնում: Ուսուցիչ:

20 թ. Մայիս. – 23 թ. Յուլիս.– Խարկով: Գիւղատնտես. ինստիտուտում: Ուսանող:

23 Յուլիս – Սեպտեմբեր — Գորիս: Ուսուցչական կուրսերի դասախօս: Բանւ. ակումբի անդամ, դասախօս խմբակներում, «Նոր ուղի» թերթի խմբագրութեան անդամ եւ ՀՍԽՀ Ուկրաինայի դիւանագիտական միսիայի աշխատակից (ունեմ վկայականներ):

Ներկայումս.

1923 թ. Հոկտեմբերի 7ից Հողժողկոմի սերմնաբուծարանի կառավարչի օգնական, 1924 թ. Մարտ 1ից պետակ. համալսարանի մասն. երկրագործ. կաֆեդրայի ասիստենտ:

19. Բացի այդ (ցոյց տալ այս կամ այն պաշտօնավարութեան հետ կապ չունեցող գլխաւոր աշխատանքը, 1917 թուից) յատուկ յանձնարարութիւններ, յանձնաժողովների, քննութիւնների, կամպանեաների մէջ ունեցած մասնակցութիւնները — 19 թուին Երեւանում «Մամուլի Բիւրոյում», 20 թ. պոլիտեխն. ուսանող. կազմակերպութիւնում, Խարկովում՝ լուսբաժին, դպրոց հայկ., կենտր. գրադարան, հայ. ուսանող. միութիւն, Հայաստանի օգնութ. կոմիտէի (որպէս Ուկրաինայի պատգամ. մասնակցել եմ ՀՕԿի 3րդ համագումարին, Երեւանում, որի վարչ. անդամն եմ այժմ). 1923 թ. Սեպտ. – Դեկտ. նախագահ Հայաստանի նախկ. դաշնակ. համագումար նախաձ. Բիւրոյի:

20. Պահպանո՞ւմ էք, արդեօք, կապ գիւղի հետ (այո, ոչ) — Այո՛:

Ա) ինչպիսի (ունեմ իմ կամ ուրիշների հետ միասին): Ընդգծէք (տնտեսութեան դաշտային, բանջարանոցային, մեղուաբուծական, շերամապահական, խաշնաբածական եւայլն) — ունեմ ծնողներ,

---

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Թ.

Հարկ կա՞յ արդեօք յիշել նաեւ գործադիր իշխանութեան երեք տիրահռչակ պետերուն, կուսակալ Ահմէտ Մուամմէրի, բոլիս միւտիրի Մէհմէտ Րիֆաթի եւ ժանտարմա ալայ զօմանտանը գայմագամ Խալիլ Րիֆաթի անիծեալ անունները:

Սեբաստահայ բոլոր վերապրողներու խանդակաթ իղձերն ալ խառնելով իմ ձայնիս մէջ կը յայտնեմ. յաւերժ յարգանք, պատիւ եւ օրհնութիւն Սեբաստիոյ հայ նահատակներու անմոռաց յիշատակին:

Ժ.

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻՆ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհասասան պատերազմը պատեհ առիթն ընծայած էր ժէօն – Թիւրքերու կառավարութեան, իր վաղեմի հայաջինջ ծրագիրն իրագործելու համար: Ինչպէս ամենուրեք, Սեբաստիոյ մէջ եւս իշխանութեան կամքը լրացնող ամէն ճիւղ Հայոց դէմ գործադրուած անլուր միջոցներուն ընդառաջ եղաւ կատարեալ համամտութեամբ եւ դատապարտելի յանցապարտութեամբ: Ես չեմ յիշեր կառավարական գոնէ մէկ պաշտօնատուն, որ պարզապէս խիղճ ըսուած բանը — ձգենք արդարութեան գաղափարը, զոր արդէն չունէին անոնք — մարդկային ամենատարրական զգացումն ունեցած ըլլար գէթ իր իրաւասութեան ենթակայ հայ պաշտօնեաներն ազատելու ջանար բանտէն կամ տարագրումէն կամ ջարդերէն, ընդհակառակն: Եւ որպէսզի մեր այս ըսածը հաստատած ըլլանք, յիշողութենէ քաղելով կը ներկայացնենք հայ պաշտօնեաներու անունները, որոնք մարտիրոսութեան փառապսակով հանդերձեալ կեանքը կ'ապրին այսօր:

Քաղաքային ճիւղէն, Հաֆիզի գայմագամ Նշան էֆ. Ալիքսանեան, եւ կուսակալութեան թարգման Մարտիրոս էֆ. Գաբրիէլեան:

Դատականէն, վերաքննիչ ատեանի անդամ Արթին էֆ. Պէյազեան Նիկոմիտացի (պատահաբար ողջ մնացած բայց պաշտօնանկ), եւ նախագահի անդամ Արթին էֆ. Թէմիրճեան, Ռոտոսթոցի:

Նաֆաայէն, երկրաչափ Փօլքալ էֆ. Եաղուպեան, եւ անտառաց տեսուչ քառասնամեայ պաշտօնեայ Ոսկան էֆ. Արսլան:

Թղթատար – հեռագրականէն, Բենիամին էֆ. Թօփալեան եւ Արամ Ակինեան:

Կրթականէն, հայ ուսուցիչներն ու պաշտօնեաները:

Թապուետականէն, հայ ժողովականները, ճարտարապետն ու դեղագործը:

Ոստիկանականէն, հայ բոլիսները եւ ժանտարմաները:

Զինուորականէն, սէնայի, ինշաաթ եւ ամէլէ թապուրներու երկու հազարէ աւելի հայ տարաբախտ զինուորները, տարաբախտ բժիշկներ Հայրանեան, Փանոսեան, Սէրայտարեան, եւն., ինչպէս նաեւ հայ սպաներ:

Չմոռնամ ըսելու որ Հանրային Պարտուց մասնաճիւղի միակ հայ պաշտօնեան եւս, համարակալ Յակոբ էֆէնտի տարագրուեցաւ, իսկ Օսմ. Պանքայի մասնաճիւղէն հաշուակալ Խաչիկ էֆէնտի հազիւ յաջողեցաւ Գասթէմունիի ճիւղին մէջ փոխադրուելով Սեբաստիայէն մեկնիլ, եւ քարտուղար Պ. Արմէն Արսլան պաշտօնանկութեամբ ամէլէ թապուրին մէջ զինուոր առնուեցաւ: Այսպէս երկու անկախ հաստատութիւններն ալ չբարեհաճեցան իրենց մէկ երկու հայ պաշտօնեաներն անգամ պաշտպանել: Այն ատենի Սեբաստիոյ մէջ Օսմ. Պանքայի տնօրէնն էր Սարիտաքի անուն յունադի մը, որ ընտանիքովը բարեկամ ալ էր թէ կուսակալ Մուամմէրի եւ թէ զինհրամանատար գայմագամ Բեքթէշի. իսկ Հանր. Պարտուց տնօրէնն էր Տրապիզոնէն նոր փոխադրուած է յունախօս Թուրք մը:

(16 – Շար.)

ոնք վարում են իրենց տնտեսութ.:

Բ) Ինչո՞վ է արտայայտւում ձեր մասնակցութիւնը այդ տնտեսութեան մէջ (սեփական աշխատանք, դրամական աջակցութիւն եւայլն) — ոչ կանոնաւոր:

21. Լրացուցիչ տեղեկութիւններ — Երեւանում մասնակցել եմ «Մաճկալ»ին գիւղատ. յօդուածներով: «Նոր ակօս»ին եւ Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ին, ՀԿԿ ԿԿ հրատ. բաժնի յանձնարարութեամբ թարգմանել եմ 2 գիրք, գիւղատնտ. բովանդակութեամբ:

ԲԱԿՈՒՆՑ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ

29 Օգոստոս 1924 թ.

NEW WRITING FROM THE MIDDLE EAST

(Կազմողներ՝
ԼԷՕ ՀԱՄԱԼԵԱՆ եւ ԺԱՆ ԵՈՀԱՆՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Սփիւռք» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Գէորգ Աճէմեանի «Յառաջ»ի գրկած այս յօդուածը կը վերաբերի հատորի մը, զոր չենք տեսած: Ճիշդ է որ ծաղկաքաղերը միշտ ընտրութեան հարց են եւ ուրեմն՝ ճաշակի, բայց եւ այնպէս յօդուածագրին տուած տեղեկութիւններէն կը պարզուի որ այդ «ճաշակ»ը բաւական կամայական բնոյթ ունի եւ չի կրնար յատկանշական պատկեր մը տալ վերջին հարիւրամեակի մեր գրական վաստակին: Երբ միայն տասը անունի տեղ կը տրուի, անձնական ճաշակին տեղը պէտք է գրաւէ դատական ընտրութիւն մը:

Առաջին ակնարկով՝ հետաքրքրական հատոր մը, որ ուշադրութիւն կը գրաւէ անմիջապէս: «Նոր գրականութիւն Միջին Արեւելքէն»: Կը յուսաս որ Ամերիկացիները սխալած կ'ըլլան անգամ մը համար եւ հայ գրականութեան ալ տեղ յատկացուցած կ'ըլլան նմանօրինակ հաւաքածոյի մը մէջ: Յուսախաբ չես ըլլար եւ կը հաստատես որ Ամերիկացիները սխալած են իսկապէս: Խանդավառութիւնդ երկար չի տեւեր սակայն, որովհետեւ կ'անդրադառնաս որ հաւաքածոն կազմողները — Լէօ Համալեան եւ Ժան Եոհաննեան — շատ աւելի մեծ սխալ մը գործած են: Կարելի է ըսել մեղանչած են: Հայ գրականութիւնը այսքան խեղճ կերպով ներկայացնելը ոչ միայն մեղք մըն է, այլ նաեւ ոճիր: Մանաւանդ երբ հաւաքածոն կազմողներէն մէկը Հայ է եւ «Արարատ» եռամսեայ հանդէսի խմբագիրը: Եոհաննեանը կրնայ պարսիկ ըլլալ կամ հրեայ – մեզ չի հետաքրքրեր — եւ հետեւաբար իրմէ հաշիւ չենք կրնար պահանջել: Լէօ Համալեանի պարագային ալ հաշիւ չէ մեր պահանջածը. պարզօրէն կ'ուզենք դիտել տալ, թէ երբե՛ք արտօնելի չէ մեր արժէքներուն եւ մշակոյթին հետ վարուիլ այսպէս անպատասխանատու կերպով եւ քմահաճօրէն: Եւ այս դիտողութիւնը կ'ուղղենք ոչ միայն իրեն, այլ նաեւ իր հրատարակիչներուն, որոնց գրած ենք նոյն մտահոգութեամբ: Օտար հրատարակչական տուները կրնան առեւտրական նպատակներ հետապնդել, աւելի քան գրական կամ մշակութային, բայց նաեւ գիտենք թէ կրնան շատ բծախնդիր ըլլալ, երբ ցուցմունքներ կատարողներ ըլլան իրենց:

Արդարեւ այս հաւաքածոն թերի է եւ խեղճ ընդհանուր կերպով, եւ յստակ ու ճշգրիտ գաղափար չի տար հոն ներկայացուած երկիրներու նորագոյն գրականութեան մասին: Պարսկական, իսրայէլեան եւ թրքական արդի գրականութեան վերաբերեալ մեր ծանօթութիւնները կրնան ամբողջական չըլլալ, եւ հետեւաբար այդ մասին դատում կատարելու իրաւունք չենք տար մենք մեզի: Բայց գէթ կրնանք հաստատել, թէ արաբական գրականութեան յատկացուած բաժինն ալ թերի է եւ տկար — անբարեխիղճ կերպով պատրաստուած, որովհետեւ ամբողջական կերպով չի ներկայացներ արաբական ներկայ գրականութիւնը: Այսքանը՝ որպէս ընդհանուր ակնարկ հաւաքածոյին մասին:

Սակայն մեզ հետաքրքրողը, բնականաբար, հայ գրականութեան նուիրուած բաժինն է: Կարելի է առարկել, թէ եղածին համար ալ պէտք է շնորհակալ ըլլալ, նկատի ունենալով որ նմանօրինակ հրատարակութեան մը մէջ մեր գրականութեան ալ տեղ ապահովելը ինքնին յաղթանակ մըն է: Թերեւս: Եւ Լէօ Համալեան այս փորձած է ըլլալ միայն թերեւս: Չենք ուրանար, կ'արձանագրենք եւ կը գնահատենք: Բայց այսքա՞ն միայն: Այս կերպո՞վ պիտի ներկայանանք աշխարհին: Խեղճութի՞ւն պիտի ցուցադրենք, երբ ունինք հարուստ եւ որեւէ ժողովուրդի պատիւ բերող գրականութիւն: Մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք ներկայացուած ժամանակաշրջանը — շուրջ հարիւր տարի — երբ թէեւ Հայութիւնը կ'ապրէր իր պատմութեան ամէնէն դժնդակ եւ ճակատագրական շրջանը, սակայն կը կերտէր գեղեցկագոյն գրականութիւն մը, որ կը վերահաստատէր անկորնչելի հանճարը Հայուն:

Երեւակայեցէք որ մեր հարիւր տարուան գրականութիւնը կը ներկայացուի տասը անունով միայն: Աւետիք Իսահակեան, Վախտանգ Անանեան, Գուրգէն Մահարի, Սերօ Խանզադեան, Հրանտ Մաթեւոսեան, Գէորգ Էմին, Սիլվա Կապուտիկեան, Պարոյր Սեւակ, Զահրատ, եւ Անդրանիկ Ծառուկեան: Այս ցանկի վերջաւորութեան, չէք գիտեր թէ ի՛նչ տրամաբանութեամբ կամ գրական ի՛նչ հասկացողութեամբ, կը գտնէք նաեւ Կարիկ Պասմաճեանի անունը, որ կը ներկայացուի որպէս բանաստեղծ բայց որմէ կը հրատարակուի հայկական առածներու շարք մը: Ժողովրդական առածներ են ասոնք, զորս թարգմանած է հաւանաբար, բայց ստորագրած է իր անունով: Ոչ թէ որպէս թարգմանիչ, այլ որպէս հեղինակ կամ բանաստեղծ: Այս վերջին պարագան այնքան ալ կարեւոր չէ թէեւ, նկատի ունենալով որ վերջին տարիներուն հասած է սերունդ մը, որ ստեղծագործելէ աւելի՝ գիտէ իր չգրածը որպէս եզակի եւ հանճարեղ գրականութիւն ծախել կամ պարտադրել: Զարմանալի չէ՞ք գտներ, խնդրեմ, որ Սփիւռքի միակ եւ վերջին բանաստեղծը նկատուի Անդրանիկ Ծառուկեանը, եւ անկէ ետք ... Կարիկ Պասմաճեան: Ուրիշ ո՛չ մէկ անուն:

Ճաշակի՞, ընտրութեա՞ն, թէ բծախնդրութեան հարց է: Կամ՝ բացարձակ անպատասխանատուութեան հետեւանք: Ի՞նչպէս կարելի է Անդրանիկ Ծառուկեանով սկսիլ ու ստում մը կատարելով թառիլ Կարիկ Պասմաճեանի վրայ (այսինքն տեսնել զայն ու ճանչնալ, գնահատել անոր տաղանդը), բայց չնկատել երբեք Ծառուկեանի սերնդակից Մուշեղ Իշխանը, Եդուարդ Պօյաճեանը, Նիկողոս Սարաֆեանը եւ բազմաթիւ ուրիշներ: Անհրաժեշտ չենք նկատեր անուններու լման շարքը թուելու հոս: Իսկ Վահան Թէքէեա՞նը: Ճիշդ է, թէ վերոյիշեալ սերունդին չի պատկանիր, բայց արդեօ՞ք սփիւռքահայ կամ արեւմտահայ գրականութեան չի պատկանիր: Առանց Թէքէեանի արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը կարելի՞ է տարագել:

Զարմանալին այն է, սակայն, որ արեւմտահայ գրականութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ տեղ չունի այս հաւաքածոյին մէջ: Ինչո՞ւ: Այս հարցումը կամայ եւ ակամայ կ'ուղղես դուն քեզի: Չարամտութի՞ւն: Տգիտութի՞ւն: Թէ պարզօրէն՝ քմահաճոյք: Մեր կարծիքով Լէօ Համալեան, որ կրցած է շահաբեր հրատարակութեան մը համար հրատարակիչ մը գտնել, հայ գրականութեան յատկացուած բաժինին մէջ թխած է այն, որ թարգմանուած գտած է հրապարակի վրայ: Բաւական հեշտ եւ շահութաբեր ձեռնարկ:

Կարելի չէ ուրիշ եզրակացութեան յանգիլ, որովհետեւ արեւելահայ գրականութիւնն ալ նոյնքան մը անտեսուած է, հոգ չէ թէ խորհրդահայ շրջանը անոր՝ մասամբ աւելի բախտաւոր դուրս եկած է այս վիճակահանութենէն: Նմանօրինակ հաւաքածոյի մը մէջ երբ տեղ կու տանք Աւետիք Իսահակեանի, արեւելահայ գրող նկատենք զինք կամ խորհրդահայ, ի՞նչպէս կրնանք զանց առնել Վահան Տէրեան, Յովհաննէս Յովհաննիսեան, Յովհաննէս Թումանեան, Նար-Դոս, Շիրվանզադէ, Մուրացան, եւ տասնեակ մը ասոնց ժամանակակից այլ գրողներ:

Իսկ խորհրդահա՞յ գրականութիւնը: Հակառակ անոր որ առաւելագոյն տեղ յատկացուած է խորհրդային շրջանին, բայց եթէ կրնաք, երեւակայեցէ՛ք դուք՝ առանց Եղիշէ Չարենցի խորհրդահայ բանաստեղծութիւն: Կրնա՞ք: Եւ չէ՞ք ընդվզիր: Ի՞նչպէս կրնաք հանդուրժել եւ լուռ անցնիլ այս կարգի աններելի վերաբերումի մը վրայէն: Բայց միայն Չարե՞նցը: Բարեբախտաբար Պարոյր Սեւակ արժանացած է պատիւ՝ արժանաւոր տեղ գրաւելով այս էջերուն մէջ: Սակայն Յովհաննէս Շիրա՞զը: Ո՞ր շրջանին կը պատկանի ան արդեօք: Թերեւս բազմաթիւ են անտրագրելի Շիրազի մեղքերը — կը հասկնա՛նք: Վահագն Դաւթեան ի՛նչ մեղք ունի սակայն: Կամ՝ Համօ Սահեան: Եւ բազմաթիւ երէց եւ կրտսեր բանաստեղծները Խորհրդային Հայաստանի: Այս բոլորը նուա՞զ տաղանդաւոր են քան Սիլվա Կապուտիկեանն ու Գէորգ Էմինը: Յիշե՞նք տակաւին մեզմէ առյաւէտ հեռացած Խաչիկ Դաշտենցն ու Նայիրի Զարեանը եւ ասոնց նման եւ ժամանակակից ուրիշներ:

Իսկ սփիւռքահայ գրականութիւնը Զարեան չէ ունեցած կարծէք — Կոստան Զարեանը: Բայց նախքան այդ՝ արեւմտահայ գրականութիւնը չունենար կարծէք Զապէլ Եսայեան, Դանիէլ Վարուժան, Միսաք Մեծարենց, Մատթէոս Զարիֆեան, Սիամանթօ, Վահան Թէքէեան — բոլորն ալ գրեթէ ժամանակակից Աւետիք Իսահակեանի: Եւ տակաւին՝ յիշե՞լ Գրիգոր Զօհրապն ու Երուխանը, Տիգրան Կամսարականն ու Լեւոն Բաշալեանը: Ի՞նչ պատահեցաւ ասոնց: Արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն պայծառ եւ շողացող աստղերը ըստ երեւոյթին չեն փայլիր Լէօ Համալեանի երկնակամարին վրայ, եւ հետեւաբար՝ արժանի չեն նկատուիր հրատարակութեան: Ի՛նչ ողբերգական տգիտութիւն է ասիկա: Եւ այսպիսի տգիտութեամբ՝ յաւակնութիւնը ունենալ մեր հարիւրամեայ գրականութիւնը ներկայացնելու աշխարհին:

Իսկ եթէ հարցը կը վերաբերի աւելի ուշ շրջանի մը (թէեւ ինք կը սկսի Աւետիք Իսահակեանով), ի՞նչպէս կարելի է մեր նորագոյն գրականութիւնը — իր Սփիւռքով եւ Հայաստանով — ներկայացնել առանց Շահան Շահնուրի, Վազգէն Շուշանեանի, Զարեհ Որբունիի, Համաստեղի, Արամ Հայկազի, Ակսել Բակունցի կամ Վահան Թոթովենցի: Ասոնց պատկառազդու գրական վաստակէն հրատարակութեան արժանի պատառիկ մը կարելի չէ՞ր գտնել արդեօք:

Այսքա՛ն հարուստ գրականութիւն ունենալ, եւ այսպիսի՞ խեղճութեամբ ներկայանալ աշխարհին:

Լրջանա՛նք, խնդրեմ, եւ զգաստութեան կոչենք մենք զմեզ: Վերջ տանք ողբերգական այս զաւեշտին:

ԳԷՈՐԳ ԱՃԷՄԵԱՆ

Պէյրութ, Յունիս 1979

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 — 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Անմիջապէս լռեցաւ Լիզ եւ ուզեց անպայման անպայման փրկել պայուսակը: Հայը բերանը ամբողջութեամբ բացած՝ ամբարօրէն կը խնդար առանց աղջկան դիմադրութիւնը կարդալու եւ կը պնդէր, նոյնիսկ գրաւի կուգար թէ ան լեցուն է սիրային նամակներով: Ու մէկէն շատ ուժով, գրեթէ բիրտ շարժումով մը խլեց առաւ կանացի այդ առարկան, աղջկան պզտիկ ձեռքերէն: Այդ շարժումին մէջ պայուսակը բացուեցաւ սակայն ու մէջէն գետին ինկաւ պզտիկ հաց մը եւ կտոր մը չոքոլա...:

... Սեւ, սեփ սեւ կատու մը սեղանին տակ կ'ուտէր հացի այդ կտորը, մինչ անդին երկրորդ մը, այս անգամ ճերմակ, ճեփ ճերմակ, թաթիկովը կը խաղար չոքոլայի կտորին հետ:

Եւ հիմա ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, Փըթիթ Լիզ, ինչո՞ւ «պզտիկ գլխով եւ մեծ սիրտով» Փըթիթ Լիզ... Օ՜, կարելի չէր, երբեք կարելի չէր որ այժմ այս նուէրը ընդունէր անկէ. պէտք էր վերադարձնել անմիջապէս, անմիջապէս: Եւ ըսել որ երեք օրեր անցած են արդէն իսկ եւ ան կը կարծէ իրաւամբ թէ պատասխանելու փափկանկատութիւնն իսկ չունեցաւ ինք: Երկար, երկար որոնումներէ յետոյ, Փիէռ վերջապէս որոշեց նամակով մը Լիզին պանդոկը տանիլ ձգել այդ առարկան: Բայց երբոր անցաւ թուղթին սպիտակութեան առջեւ, ուրիշ արգելքի մը բախեցաւ: Գորովալից, քնքուշ եւ ցաւոտ տողերուն գաղափարը զինքը անխուսափելիօրէն տարաւ Նէնէթին: Այն ոսկի գլուխն է որ եկաւ մտածումին առջեւ, ամէն անգամ որ ուզեց սիրոյ խօսք մը ըսել, եւ ակամայ տողերը եղան տըկար, պէտք եղածէն շատ աւելի տկար: Պատռեց:

Աչքերը արցունքով լեցուելու աստիճան յուզուած էր, սիրոյ այս հազիւ թէ քօղարկուած հեկեկանքին դէմ եւ իր առաջին մտածումն էր եղած անմիջապէս Լիզը գտնել, պլլուիլ անոր, ուժով մը, իր ամբողջ ուժովը պլլուիլ անոր, ըսել, ըսել... Թէ ինք տառապեցաւ, գարհուրելիօրէն ապրեցաւ սիրոյ ցաւը, խաբուեցաւ կեղծ, մութ, երկդիմի աչերէ, թէ արժանի է կարեկցութեան, խղճահարութեան, թէ հիմա միայն կրնայ ըմբռնել եւ իր ամբողջ գերարժանիքին մէջ տեսնել պզտիկ Լիզին անխարդախ, պարզ ու մեծ հոգին: Կարօտն ունի անոր հեզութեան, անոր փափկութեան եւ բացարձակ անշահախնդիր նուիրումին: Այո՛ միայն ան է որ պիտի կրնայ մոռցնել Նէնէթը, այն անիծուած Նէնէթը: Օ՜ ինչպէս պիտի նախանձի այս վերջինը եթէ գիտնայ, եթէ տեսնէ իրենց վերածնող բարեկամութիւնը: Փիէռ իր ամբողջ կարելին պիտի ընէ որպէսզի Նէնէթ իր աչքերով տեսնէ թէ ինք ինչպէս... որքա՛ն պիտի կատղի արդեօք, քանի որ իր Փիէռօն կը սիրէ դեռ... ըսաւ թէ իր Փիէռօն կը սիրէ եւ Նէնէթը չի սեր. ոչ ան չի սեր: Միայն թէ ... միայն թէ ոչ անմիջապէս. դեռ յիշատակները շատ թարմ են կարենալ այսքան շուտ նետուելու համար Լիզին: Ո՛չ, քիչ մը ատեն պէտք է անցնի, պէտք է առիթ մը գտնէ իր միտը պաղի: Ահա թէ ինչու Փիէռ իր գորովալից նամակին մէջ ըսաւ թէ... ո՛չ, վճռական բան մը չըսաւ: Նախադասութիւնները թողուց երկդիմի, կարելիութիւններով եւ հաւանականութիւններով լեցուն, երբեմն անորոշ, սակայն ոչ առանց սիրոյ: Երբոր այդ անհաւասար տառերով ու առատ կէտադրութեամբ էջերը աւարտեց, ծրարին հետ նետուեցաւ դուրս, աճապարանքով:

(73 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Աստուր Յովակիմեան եւ զաւակներն ու Թոռները, նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԽԱԹՈՒՆ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ
(ծնեալ Աւետեան)

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Յուլիս 1ին իր բնակարանին մէջ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսի մասնաճիւղը իր բոլոր ընկերուհիներով խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պր. Պարգեւ Սերոբեանի եւ Սերոբեան ընտանիքին իրենց կնոջ եւ եղբօր կնոջ՝ Անոյշ Սերոբեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Բաբսեղ Բաբսեղեանի մահուան առթիւ.— Տիկ. Նազիկ Բաբսեղեան 200, Տիկ. Մատլէն Պասմաճեան – Օվիկեան (Լիոն) 300, Վարդավառ Քամբերեան, Միսաք Աւտոյեան, Յակոբիկ Աւտոյեան, Աստուր Քզըլեան 50ական ֆր.։

×

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Զապէլ Թիրէքեանի մահուան առթիւ Համբարձումեան, Լեւոնեան, Փօղոսեան, Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութիւն 100ական, Սէն Լուի եկեղց. Տիկնանց Միութիւն եւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 50ական ֆր.։ Պր. Գեղամ Շէհլէրեան կը նուիրէ 100 ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՀԱՄԵՐԳԸ
Դեկտ. 9ին, կիրակի
ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Նուիրուած
ԿՈՄԻՏԱՍԻ
գործերուն
ծննդեան 110ամեակին առթիւ
Նոր յայտագրով

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն, ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ։

Organisation Terre & Culture

7, rue du Fg. St. Honoré 75008 Paris

CAMPAGNE DE TRAVAIL 1979

A) Mise en valeur des domaines arméniens d'Iran du nord

séjours de 4, 6 et 8 semaines, juillet et août

4 stations

1 — Monastère de St. Thadée (situé à 70 km au Sud du Mont Ararat)
2 — Monastère de St. Etienne (à 25 km à l'est de Djoulfa, en longeant l'Araxe).
3 — Village de Hafthevan (Région de Salmasd).
4 — Village de Guerdabad (Région d'Ourmia).

B) Mission d'assistance à Beyrouth

séjours de 4 et 6 semaines de mi-juillet à fin août

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

PARIS : K. Kévonian, 702-99-45 ; H. Kévorkian, 883-29-36 ;
LYON : I. Baravian, 49-11-89 — MARSEILLE : S. Sarkissian, 52-18-75 ;
BRUXELLES : P. Isbendjian, 537-86-41.

L'U.G.A.B. DE PARIS
organise
un grand voyage culturel en ARMENIE
du 7 au 22 Septembre
2 jours à MOSCOU,
3 jours à LENINGRAD
11 jours en ARMENIE
Séjours en hôtels de première classe
Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni-Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.
Frais de participation : 3900 F.
Moins de 35 ans : 3.650 F.
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :
11, Sq. Alboni, Paris 16e
Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet
et ensuite à Mme H. Kutnérian
Tél. : 964-74-81

EXPOSITIONS
ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU
Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

Վոլթէր սրահին մէջ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

NORAIR

RESTAURANT ARMÉNIEN

24, Rue RODIER — 75009 PARIS
TEL. : 280-35-84

SERA FERME POUR LA PERIODE DES VACANCES.

du 1er Juillet au 5 Septembre

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեան իրենց սիրելի ընկերոջ՝ Բաբսեղ Բաբսեղեանի մահուան առթիւ Յառաջի բարգաւաճման կը նուիրեն 100 ֆր.։

×

Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը հայրենակից Բաբսեղ Բաբսեղեանի մահուան առթիւ «Յառաջ»ին կը նուիրէ 100 ֆր.։

×

Այրի Տիկին Մարի Կարապետեան (Տէսինէն) Սիսակ Սիսլեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Ռընաժէն ընկ. Վ. Խաչատուրեան իր սիրելի եղբօր՝ Հրանդ Խաչատուրեանի արկածահար մահուան 7րդ տարելիցին ի յիշատակ 50 ֆր. կը նուիրէ յիսունեւ չորս տարիներու իր այնքան սիրած «Յառաջ»ին։

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE et ENVIRONS ORGANISE UN PELERINAGE

en Arménie à l'occasion du Jubilé de la Nouvelle Césarée

du 9 au 25 Septembre

Le voyage durera 14 jours dans les lieux historiques d'Arménie dont une journée complète en Nouvelle Césarée, ainsi que 2 jours à Moscou avec spectacle dernier soir au Théâtre Bolchoï ou Palais des Congrès.

— Le prix 3900 F. tout compris.
— Prix spéciaux pour les jeunes.

Pour les inscriptions :
F. NICHANIAN
15, Avenue Mathurin-Moreau
75019 Paris — Tél. : 205-47-40
Le trésorier : KEVORK SAADETIAN
18, Rue de Picardie, 75003 Paris
C.C.P. La Source 34 136-02
Tél. : 887-99-06
Le secrétaire : AGOP VEZIRIAN
84, Rue Adolphe-Guyot
92270 Bois-Colombes — Tél. : 780-82-58

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Deuxième Formule = 14 jours	
2 jours MOSCOU	03 au 16 Août
12 jours EREVAN	07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours :	27 Juillet au 11 Août
2 jours MOSCOU	03 au 18 Août
14 jours EREVAN	24 Août au 08 Septembre
	31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours	
MOSCOU - ARMENIE	24 Août au 5 Septembre
GEORGIE - LENINGRAD	

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

MARSEILLE : M. GREGOIRE YAVERIAN c/o AGENCE A. T. V.
32 ,Allée Léon Gambetta — 13000 MARSEILLE — Tél. : 95-91-27

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՅԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը։ Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)
Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. 927-01-72

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
17
MARDI
17 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.426
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.426

ՏՈՔԹ. ԳԱՍՊԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ա.

Գասպարն ալ կորսնցուցինք։ — Տոքթ. Գասպար Գասպարեան, ատամնաբոյժ, որուն ասպարէզը կարծես չէր պատշաճեր իրեն, հակառակ հմտութեան եւ ճարտարութեան։ Տարբե՛ր մարզի մը մէջ պէտք է ըլլար ինք. գէթ մեզի այնպէս կը թուէր... Թէեւ մինչեւ այս պահուն ի վիճակի չենք ըսելու թէ ի՛նչ ծնած կամ եղած պէտք է ըլլար. գրագէ՞տ, արուեստագէ՞տ, հանրային գործի՞չ, հոգեբո՞յժ, խոստովանահա՞յր...

Բայց այս բոլորը ներկա՛յ էին արդէն իր մէջ։ Բոլոր այս ճակատներուն վրայ ...վկայականի կամ հաստատագրի պէտք չունէր իր տաղանդը կամ լրջութիւնը արժեւորելու համար, որովհետեւ իր գիրը, կարծիքը, գործը, խորհուրդը կամ խրատը՝ հոգեխօսութիւններ նկատուելու չափ ինքնեկ ու պարզ էին, բխումներու պէս անկեղծ, հեղինակութեան դոյզն յաւակնութենէ մը իսկ զերծ։

Պարզ, զուլալ, հաղորդական հոգի մըն էր իրը. ու պէտք չունէիր մասնաւոր որեւէ ճիգի՝ տեսնելու համար թէ ի՛նչ կը մտածէ կամ ի՛նչ կը զգայ հարցի մը մասին, դէպքի մը առիթով, ժողովի մը պահուն, ցաւի մը կամ տրտմութեան մը պարագային։ Համեստ, ձեւակերպումներու եւ ընկերային կեղծ նրբութիւններու հանդէպ խրտչոտ, կարծիքներու եւ տեսակէտներու արտայայտութեան մէջ բացխօսիկ՝ սակայն միշտ կեցուածք ունեցող, փափկանկատ, լրջախոհ եւ շրջահայեաց։ Կ'ուզենք ըսել թէ ընկեր Գասպար Մա՛րդ մըն էր. ներկայութիւն մըն էր՝ զոր կը փնտռէիր, արժէք մըն էր՝ որուն կը կարօտէիր, բարեկամ մըն էր՝ որուն կը վստահէիր, հանրային թէ կազմակերպական մարզերու մէջ պատասխանատուութիւններու կոչուած գործիչ մըն էր՝ որուն ղեկավարական հանգամանքը լեզու չունէր, չէր խօսեր ու չէր պոռար, այլ միայն կը գործէր. եւ վերջապէս՝ բժիշկ մը, գրի ու գրչի, զէնքի ու գաղափարի, սրտի ու մտքի մարդ ու տիպար մը, որ, մեր օրերուն... « ժամանակավրէպ » կրնար նկատուիլ. այնքա՛ն չէր սիրեր խօսիլ կամ լսել իր մասին։

Տէր-Զօր, Հալէպ, Պէյրութ եւ Լոս Անճելըս՝ իր կեանքի գլխաւոր հանգրուանները եղան։ Երեսունէ աւելի տարիներու իր գործունէութեանց, պատասխանատուութիւններուն եւ ապրումներուն ծանօթ ոեւէ անձ գիտէ թէ Տոքթ. Գասպարեան ի՛նչ դեր կատարած է Հայութեան համար « մահադէմ » Տէր-Զօրի ազգային, կազմակերպական, հանրային եւ յարաբերական կեանքին մէջ՝ ուր հայը թէ Արաբը հաւասար սիրով ու յարգանքով մօտեցած են միշտ իրեն, ոչ միայն իբրեւ բժիշկի՝ այլեւ բարեկամի եւ խորհրդակիցի, — երիտասարդ, համակրելի, մշտազուարթ ու սրամիտ՝ բայց ի հարկին վճռական, կորուկ, անզիջող։ Եթէ սկզբունքներ, իմացումներ, բարոյական ըմբռնումներ, մարդկային ու ընկերային հասկացողութիւններ էական պայմաններ են՝ որպէսզի մարդ անհատը դադրի « ես » մը ըլլալէ, ընկեր Գասպար հազուագիւտ նմոյշներէն մէկն էր այս տեսակէտով։ Ասպարէզը ատամնաբուժութիւնն էր, սակայն Տէր-Զօրի որբերը, Տէր-Զօրի զաւակները, մայրերն ու հայրերը միայն գիտեն թէ ան, միլիոն մը նահատակներու աքսորի եւ սպանդի այդ ճամբաներուն վրայ ու աճիւններուն մօտիկ՝ մնացորդացի ազատագրումի գործին մէջ ի՛նչ դեր կատարեց, ակամայ ցրուած Հայուհիներ կամ խլեակներ վերադարձնելու համար մայրենի գիրկ...։ Եղաւ մահաչուք այդ քաղաքին մէջ գործակիցն ու ղեկավար միտքը մեր բոլոր միութենական, կազմակերպական եւ հանրային կորիզներուն՝ որպէսզի յատկապէս պատանի եւ երիտասարդ սերունդը մեր ժողովուրդի վերածնունդն ու վերապրումի կամքը խորհրդանշէ, ծնողքներու եւ հարազատներու մահուան փոսերուն վրայ՝ Հայութեան նոր կեանքի ծիլեր ու բողբոջները ծաղկեցնէ։

խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԱԿ-Ի ՇՆՈՐՀԻՒ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԻՆ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ՊԱՐՊԵՑԻՆ ԲԱՑ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի առտու, Անգարայի եգիպտական դեսպանատան « գրաւումը » վերջ գտաւ եւ չորս ահաբեկիչները տեղի տուին, շնորհիւ Արաֆաթի ՊԱԿի (Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) ճնշումին։

Ամէն ինչ կը սկսէր Ուրբաթ վաղ առաւօտեան, երբ չորս ահաբեկիչներ կը խուժէին Անգարայի եգիպտական դեսպանատուն, կրակելով պահակ թուրք ոստիկաններուն վրայ, որոնցմէ երկուքը կը սպաննուէին տեղն ու տեղը։ Ներս մտնելէ ետք, պատանդ կը բռնէին հոն գտնուողները — շուրջ քսան հոգի — որոնց մէջ Եգիպտոսի դեսպանը՝ Ահմէտ Քամալ Օլամա։ Թրքական ապահովութեան ուժերը փորձ մը կ'ընեն վերագրաւելու դեսպանատունը, բայց շուտ կը հրաժարին հաւանաբար Գահիրէի կառավարութեան միջամտութեան վրայ, որ կը նախընտրէ բանակցիլ։ Քանի մը ժամ ետք, ահաբեկիչները, որոնք կը գործեն յանուն « Պաղեստինեան Յեղափոխութեան Արծիւներ » կազմակերպութեան մը անունով, պատուհանէն նետուած թուցիկով մը, կը յայտնեն իրենց պահանջները՝ խզում բոլոր կապերու « դաւաճան » Սատաթի կառավարութեան հետ, ազատարձակում պաղեստինցի երկու ընկերներու Եգիպտոս արգելափակուած, չեղեալ համարել Իսրայէլ – Եգիպտոս դաշինքը եւ իրեն տրամադրութեան տակ դնել հանրակառք մը մինչեւ օդակայան, հակառակ պարագային դեսպանատունը պատանդներով միասին օդը կը հանեն։

Շաբաթ օր, երկու հոգի, որոնցմէ մէկը եգիպտացի առեւտրական խորհրդատուն է, կը փորձեն խոյս տալ, նետուելով երկրորդ յարկէն, բայց եգիպտացի դիւանագէտը տեղն ու տեղը կը մեռնի, մինչ միւսը միայն կը վիրաւորուի։ Նոյն օրը, Անգարա կը հասնի ՊԱԿի մէկ պատուիրակութիւնը, զոր ղրկած է Արաֆաթ, որ առաջին առթիւ իսկ յայտնած էր թէ իր կազմակերպութիւնը որեւէ դեր չունէր այս գործողութեան մէջ։ ՊԱԿի գործադիր կոմիտէի անդամ՝ Եասըր Ապէտ Ռապօ կը յիշեցնէր, այս առթիւ, թէ իր կազմակերպութիւնը « դէմ է այս տեսակի գործողութեանց եւ կը նախընտրէ, ընդհակառակն, գրաւեալ հողերէն ներս գործել »։ Իբրեւ փաստ ալ, ուրեմն, Անգարա կը հասնէր չորս պաղեստինցի պատասխանատուներու պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէր Ապու Ֆիրաս Թրքիշ Էօլայնզի տրամադրած Ֆօքքէր 28 օդանաւով։ Այս պատուիրակութիւնը նախ երկար տեսակցութիւն մը կ'ունենար վարչապետ Էճէվիթի հետ, ապա պատուիրակութեան մէկ անդամը կ'երթար դեսպանատուն եւ կը յաջողէր ազատ արձակել տալ երեք կիներ եւ մէկ այր մարդ։ Ապա, կը սկսէր երկար բանակցութիւն մը ՊԱԿի պատուիրակութեան, Թուրք կառավարութեան, ահաբեկիչ քոմանտոյի եւ արաբ կարգ մը երկիրներու դիւանագէտներուն միջեւ։ Բանակցութիւնները կը տեւէին նաեւ ամբողջ գիշերը եւ իրենց վախճանին կը հասնէին Կիրակի առտու անձնատուութեամբը ահաբեկիչներուն։ Ազատ էին այլեւս հոն մնացած վեց պատանդները, որոնց մէջ Գահիրէի դեսպանը։ Կը ճշդուէր թէ այս անձնատուութեան փոխարէն ոչ մէկ զիջում եղած էր։ ՊԱԿի պատուիրակութիւնը յաջողած էր իր ազդեցութիւնը բանեցնել եւ համոզել։ Կ'ըսուէր թէ գործողութեան սկիզբը իրենց դրած պահանջներուն մէջ, ահաբեկիչները ուզած էին նաեւ որ Թուրքիա ճանչնայ « պաղեստինեան Պետութիւն » մը եւ խզէ իր յարաբերութիւնները Եգիպտոսի հետ։ Մնաց որ Եգիպտոս արգելափակուած երկու Պաղեստինցիներն ալ մերժած են ազատ արձակուիլ փոխ-վրէժի վախէն, եգիպտական ոստիկանութեան իրենց ըրած յայտարարութիւններէն ետք։

Այս « յաջող » լուծումէ ետք, ՊԱԿի պատուիրակը յայտարարած է թէ « այս երջանիկ լուծումը ամրապնդած է Թուրք ժողովուրդին եւ պաղեստինցի ժողովուրդին միջեւ կապերը » աւելցնելով թէ ի մօտոյ ՊԱԿի գրասենեակ մը պիտի բացուի Անգարա։ Ֆարուք յայտարարած է նաեւ թէ ՊԱԿը « ոչ մէկ կապ ունի Պաղեստինեան Յեղափոխութեան Արծիւներուն հետ »։ Գահիրէի մէջ նոյն կարծիքը չկայ եւ Եգիպտացիք ոչ մէկ տարբերութիւն կը դնեն երկու կազմակերպութեանց միջեւ եւ ահաբեկիչներուն պատիժը կը պահանջեն։ Եգիպտական մամուլը կ'ըսէ նաեւ. « Այս դէպքերը քանդեցին այն քիչ մը համակրանքը, որ դեռ կը մնար ամէն մէկ Եգիպտացիի սիրտին մէջ, պաղեստինցի ղեկավարներուն հանդէպ »։

Էճէվիթ ալ յայտնած է թէ չորս ահաբեկիչները հաշիւ պիտի տան Թրքական դատարանին առջեւ ոչ միայն իրենց գործած արարքներուն մասին, այլեւ երկու Թուրք ոստիկաններու սպանութեան։

ԻՐԱՆ

ՆՈՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ

Ծանր հաշուեկշիռ մը իբրեւ հետեւանք այն բախումներուն, որոնք տեղի ունեցած են վերջին օրերը Իրանեան Քիւրտիստան։ 24 մեռեալ կայ եւ շուրջ 40 վիրաւոր « Յեղափոխութեան Պահապան »ներու (Խոմէյնիի ոստիկանութիւն) եւ ցուցարարներու միջեւ Մարիվան, որ Իրաքի սահմանին մօտ է։ Կ'ըսուի թէ վիրաւորներէն 15ը՝ ծանր վիճակի մէջ են։ Ցուցարարները, « յառաջդիմական » ուզած են բողոքել Մարիվանի մէջ « Յեղափոխութեան Պահապան »ներու ներկայութեան դէմ։ Ըստ իրենց հոն Սաւաքի նախկին տարրեր կան եւ մարդիկ ալ, որոնք ենթակայ են շրջանի աւատապետական շրջանակներու։ Միւս կողմէ, Ղազի Շիրազի, կրօնական պետը 14 « Խոմէյնի կոմիտէ »ներէն մէկուն, մահափորձի ենթարկուած է բայց միայն վիրաւորուած է։

Խուզիստանի մէջ ալ չորս մեռեալ եւ 47 վիրաւոր կայ, իբրեւ հետեւանք ձեռնառումբի մը պայթումին մզկիթի մը մէջ։

× Մասուտ Պարզանի, իր հանգուցեալ հօր աթոռը կը գրաւէ իբրեւ նախագահ Քիւրտիստանի Դեմոկրատ կուսակցութեան։

Պաղտատ ընդհանրապէս մտահոգ է, ոչ միայն քրտական իր հարցով, որ նոր չէ, այլ մանաւանդ Իրանի վիճակով։ 1500 քիլոմեթր սահման ունի Պարսկաստանի հետ եւ միջոցներ ձեռք կ'առնէ դէմ դնելու համար Քիւրտերու թափանցումին, չըլլի « վարակումի » մը կամ համայնավար։ Իրաքցի լրագրող մը ըսած է նոյնիսկ. « Ամէն ինչ կարելի է Թեհրան։ Այաթոլաներ կան, որոնք նոյնիսկ Պահրէյնը կը պահանջեն յանուն շիիկանութեան »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՐԹԸՐ երկար խորհրդածութեանց առաջին արդիւնքը տուաւ, Կիրակի գիշեր արտասանած իր ճառին մէջ։ Խնայողութեան բաւական խիստ ծրագիր մը պարզեց։ Ուաշինկթըն մինչեւ 1990 կէս առ կէս պիտի պակսեցնէ քարիւղի իր ներածումը, առաւելագոյն պիտի շահագործէ արեւային ուժանիւթը, որ ուժանիւթին 20 առ հարիւրը պէտք է ապահովէ եւ օգտագործէ նաեւ համադրական վառելանիւթերը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ, խնայողութեան համար Քոնքորտ չառաւ Հարաւ – Խաղաղականի երթալու համար, ուր պիտի այցելէ զանազան ֆրանսական հողամասեր, ինչպէս Նոր – Քելատոնիա եւ Ուալիս։ Ճամբու երկու հանգրուաններն են՝ Ապու Տհապի եւ Սինկափուր։ Նախագահին կրկնակ նպատակն է՝ ամրապնդել ֆրանսական ներկայութեան կողմնակիցներու քաղաքական դիրքը եւ երաշխաւորել երկրին տնտեսական շահերը։

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ կացութիւնը միշտ ողբերգական է բայց կը թուի թէ այլեւս Սոմոզա իշխանութեան վերջին օրերը կ'ապրի։ Ըսած կ'ըլլայ, որ պիտի հեռանայ Զորեքշաբթիէն առաջ։ Այլեւս բարեկամ չէ մնացած իրեն Միացեալ Նահանգներուն ալ լքումէն ետք։

ՅՈՒԼԻՍ 14ը չէ այլեւս ինչ որ էր, մանաւանդ Փարիզ, ուր թաղէ թաղ, «փոքրիկ պարահանդէս»ներ ժողովրդական խրախճանքի գեղեցիկ պատկեր մը կը պարզէին։ Ոչ տողանցքը (այս տարի Ռեփիւպլիքէն Պասթիյլ) ոչ հրախաղութիւնները նախկին « Յուլիս 14 »երու համը ունին։ Տողանցքէն ետք, Ժիսքար մօտ 4000 հոգի կ'ընդունէր Էլիզէի պարտէզը։ Ինչպէս նման առիթներով, հոս ու հոն միջադէպեր, բախումներ եւ կռիւներ չեն պակսիր։ Վօքլիւզի մէջ՝ 12 վիրաւոր պարահանդէսի մը ընթացքին, Նորմանտիի մէջ, մէկ վիրաւոր, միջադէպեր Ֆոր–տը–Ֆրանս։ Այս տօնին առթիւ Մոսկուայի մէջ, կը կատարուէր նաեւ Մոսկուայի ֆրանսական նոր դեսպանատան բացումը։

ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

○

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉՆ ՈՒ ՍԵՐՄՆԱՑԱՆԸ

(Բ. և վերջ)

Բակունցը մեզազրուեց անցեալի իդէալականացման, քարանձաւային հոգեբանութեան, նահապետականութեան գովքի մէջ։ Իրականում Բակունցը մերժում էր հին գիւղի դաժան կեանքը, ընդգծում այդ կեանքի ողբերգականութիւնը։ Նա ստեղծում էր հոգեկան անտեսանելի անցումների եւ բնութեան չարժման նրբին, կախարդող պատկերներ, Վահան Տէրեանի պէս անվերջ յայտնագործում էր մարդկային հոգու անսպառ նրբաւորումները։ Այդ զարմանալի սրուած տեսողութեան եւ հոգեբանական նրբութիւնների շնորհիւ նրա երկերում հայրենի բնութիւնը, մարդիկ, ողջ եզերքը երեւում էին անսպառ հմայքներով, յարատեւ գեղեցկութիւններով ու ներքին անվերջ շարժումով։ Նրա Հայաստանը մարդկանցով, բոյսերով, բնութեան արարածներով խիտ բնակեցուած մի աշխարհ է, ուր երեւում են բոլոր ճամբաներն ու արահետները, լեռնային գետի յատակի նախշերն ու առնական բնութեան խրոտահայեաց եւ տարօրինակ ձեւերը, ուր լսւում են քարածուի թեւերի չառաչը եւ ժայռից գլորուող փոքրիկ աւազահատիկի շարժումը, որը յետոյ ստորոտում որոտում է ահեղաձայն։ Նրա երկերում դու տեսնում ես աշնանային օդի զարմանալի յստակութիւնը, որի շնորհիւ այնքան պարզ են երեւում հեռաւոր լեռնալանջերից ձգուող ձորակներն ու վայրի վարդենիները։ Այս զարմանալի հեղինակի հետ ընթերցողն էլ թեքւում է ամէն ծաղկի ու թփի վրայ, լսում լեռնային գետերի որոտը, կզում խոր ձորերի ահը եւ բնութեան խորհրդաւոր ձայները։ Այս գերող մթնոլորտում, ահա, ձեւաւորւում է գլխաւորը՝ մարդկային բախտի պատմութիւնը, սկիզբ առնում գեղեցկութեան, ցաւի ու սիրոյ մեղեդին։

Ակսել Բակունցը ամէնաարդիական գրողներից մէկն էր, որը ամբողջ խորութեամբ տեսնում էր կեանքի տեղաշարժերը, սոցիալիստական վերելքը, հայկական գիւղի եւ առհասարակ հայ իրականութեան փոփոխութիւնները եւ այդ ամէնը հաստատում հոգեբանութեան միջոցով։ Նա տարբերւում էր այն նորարներից, որոնք արհամարհում էին դասաւոր աւանդները, դասական արուեստը, ձեւը, լեզուն, հոգեբանութիւնը, կենդանի կեանքը։

Նուրբ ու զգայուն արուեստագէտը շատ կարծր էր սկզբունքների մէջ եւ, կարելի է ասել, մայրական տագնապով էր պաշտպանում գրական գեղեցկութիւնը։ Չարենցի հետ նա պնդում էր, որ նոր հասարակարգը արժանի է մեծ, հարուստ գրականութեան։ Այս սկզբունքով էլ նա ստեղծում էր իր նովելներն ու ակնարկները՝ նուիրուած վերափոխուող գիւղին, տեսնում հոգեբանական ներքին տեղաշարժերը, մարդու բարոյական վերածնութիւնը։ « Մթնաձորի չարքը », « Անձրեւ », « Սեւ ցելերի սերմնացանը », « Մուրոյի գրոյցը », « Քեռի Դաւօն », իմաստուն « Ծիրանի փողը » եւ ուրիշ շատ պատմուածքներ ու ակնարկներ նուիրուած են գիւղի նորոգ կեանքին ու մարդուն։

Տարիների հետ զօրանում էր տաղանդը, բացւում էին ձիրքի նոր հնարաւորութիւնները։ Նկատւում էր որոշակի հակում դէպի էպիկական ձեւերը՝ վէպը, վիպակը եւ խրոնիկան։ 1928 թ. նա աւարտում է « Կարմրաքար » էպոպէայի առաջին հատորը, որը ռէալիստական մեծ ընդգրկումով պատկերում էր նախապատերազմեան գիւղի կեանքը։ Միւս երկու հատորներում նա պէտք է պատկերէր յետագայ իրադարձութիւնները։ 1935 թ. գրում է « Կէօրէս » երգիծական տարեգրութիւնը՝ գաւառական քաղաքի սոցիալական հակասութիւնների մասին։ 1935 թ. լոյս է տեսնում « Եղբայրութեան ընկուզենիները » սքանչելի վիպակը՝ հայ եւ ադրբեջանցի ժողովուրդների քաղաքական անցեալից։ 1933 թ. հրատարակւում են « Խաչատուր Աբովեան » վէպի ծաւալուն հատուածները։ Բակունցը գրում է սովետահայ առաջին պատմական վէպը։ Նա բացառիկ ուժով վերստեղծում էր պատմական տարբեր միջավայրերի եւ սոցիալական – քաղաքական կեանքի պատկերը, թափանցում Աբովեանի տառապանքի ու երազների աշխարհը, հիւսում ազգային դժուար զարթօնքի ու վերածնութեան պատմութիւնը։

Բակունցը բուռն վերելքի մէջ էր... Նա պատկերում էր նորագոյն կեանքը եւ օրերի բարձունքից դիմում էր ժողովրդի պատմութեան այն երեւոյթներին, որոնք ունէին հարազատ գծեր նոր իրականութեան հետ։ Իր երկերի մէջ, հարազատ բնապատկերներով, սիրոյ չքնաղ պատմութիւններով, հին ու նոր մարդկանց կերպարներով, վիպական հմուտ հիւսուածքներով, քնարական շեղումներով, արտաքին կոնֆլիկտներով եւ ստորջրեայ դրամատիկ բախումներով Բակունցը մօտենում էր էական խնդրին՝ ժողովրդի հաւաքական կերպարի ստեղծմանը, նրա հոգու եւ գոյութեան առեղծուածներին, բարդ աշխարհին։ Բազում վտակներից գոյանում էր խոհերի ու զգացումների մեծ հոսանքը՝ ժողովրդական հոգու պատմութեան ծանրակշիռ ու խորհրդաւոր ընթացքը։ Գրողը զօրանում էր օրէօրի, խորանում կեանքի մէջ, ստեղծում ուրոյն հայեացք հայ ժողովրդի պատմական ընթացքի մասին, նոր երկերում սոցիալիստական ռէալիզմը ստանում էր ինքնատիպ որակ։ Մարմին էին առնում գեղարուեստական նոր կոթողները։

Շատ կարճ տեւեց իմաստուն մարդու, արտասովոր տաղանդի ուղին։ Նա ապրեց միայն երեսունութ գարուն, ստեղծագործեց միայն մի տասնամեակ։ 1937ի Յուլիսի 18ին ողբերգականօրէն ընդհատուեց նրա կեանքը։ Բակունցը ունէր մի նուիրական իղձ. « Ուզում եմ, որ այս անզարդ տողերը մնան այնքան, որքան կը մնայ մեր քարափը »։ Անցել են տասնամեակներ, նրա 'իչատակը՝ ողջ ստեղծագործութիւնը, Չարենցի խօսքով ասած, ցօղ է դնում ուրիշ վարդերի վրայ։ Ժամանակն անգիջում ճչում է բոլորի տեղը եւ պարզ ու պայծառ ընդգծում ճշմարիտ գեղեցկութեան բազում հմայքներն ու թաքուն հրապոյրները։ Ակսել Բակունցի չքնաղ նովելներն ու վիպակները, անաւարտ երկերի ադամանդեայ բեկորները իրենց ազնիւ մասն են բերում այսօրուայ հոգու բաղադրութեանը։ Մարդկանց հոգում մեղմօրէն հնչում է լուսաւոր մարդու հիւսած ցաւի, սիրոյ եւ երազների յաւերժական մեղեդին, հայրենի եզերքի գեղեցկութեան երգը։

ՀՐ. ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

Ռուսերէն Լեզու եւ Խորհրդային Լեզու

Ամերիկեան Երրորդ Տիպարի Հանդիպումները ժապաւէնին մէջ, երբ այլ մոլորակի վրայ այերանաւը Երկիր կը հասնի, երկու տարբեր քաղաքակրթութիւններու հասարակաց լեզուն կը հանդիսանայ երաժշտութիւնը։ Միշտ սպասելով տիեզերքի այլ բնակիչներու թէական ժամանումին, չենք իսկ նկատեր թէ մեր մոլորակին վրայ յայտնուած է տարբեր քաղաքակրթութիւն մը։ Յիսուն տարիներ առաջ, 1928ին, Լուպիանքայի նկուղներէն մէկուն մէջ մեռնելէն առաջ, Նիքոլա Պուխարին կ'ըսէ.— « Մենք ստեղծելու վրայ ենք քաղաքակրթութիւն մը, որ դրամատիրական քաղաքակրթութեան համար պիտի հանդիսանայ ինչ որ է Պէթհովէնի Հերոսական Համանուագը՝ Շուներու Վալսին բաղդատմամբ։

Խորհրդային քաղաքակրթութեան նրկատմամբ կարելի է ունենալ ամէնէն զանազանեալ կարծիքները, բայց երբեք կարելի չէ ժխտել նման քաղաքակրթութեան մը գոյութիւնը։ Այդ քաղաքակրթութիւնը ունի իր յատուկ լեզուն.— խորհրդային լեզուն։ Խորհ. Միութիւն այցելող քաղաքական անձնաւորութիւնները, մտաւորականները թէ արեւմտեան պարզ զբօսաշրջիկները յաճախ կը գանգատին թէ չեն հասկնար ոչ խորհրդային քաղաքացիները, ոչ ալ անոնց քաղաքականութիւնը։ Բացատրութիւնը պարզ է. արեւմտեան քաղաքացիները կը կարծեն թէ բաւէ ռուսերէն գիտնալ՝ հասկնալու համար խորհրդային քաղաքացիները, երբ անհրաժեշտ է իմանալ խորհրդային լեզուն։

Խորհ. լեզուն կը սկսի ձեւաւորուիլ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան իսկ օրով։ Իրապէս, բոլոր ղեկավարներն ալ լրագրողներ էին, բառին եւ իր ներկայացուցած ուժին լաւատեղեակ վարպետներ։ « Մարդիկ, կը գրէր Լենին Ինէս Արմանի, ընդհանուր առմամբ անկարող են մտածելու. գիտեն միայն բառեր սորվիլ »։

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն ետք, խորհրդային քաղաքացիները միշտ աւելի աճող բառացանկ մը « պիտի սորվին »։ Լեզուն կը վերածուի « կարգախօս լեզուի » մը։ Կարգախօսը, իր ձեւին թէ պարունակութեանը մէջ նախնական այս կուռ տարազը, իրապէս հիմը կը կազմէ խորհրդային լեզուին։ Այս տարազին առանձնայատկութիւնը բոլոր տարբերակները ջնջող մէկիմաստ իր նկարագիրն է։ Տեղի չտալով որեւէ կասկածի, կը բերէ գիտական ճշգրտութեամբ պատասխան մը միայն։ Ասով, լեզուն կը դառնայ ամբողջատիրական։ Այս փոփոխութեան եւս հիմնադիրը կը հանդիսանայ Լենինը։ Պայքարի իր ընկերներէն մին կը պատմէ, թէ օր մը երբ կը խօսէր Քառուցքիի մէկ յօդուածին պատասխանելու անհրաժեշտութեան մասին, յեղափոխութեան ղեկավարը բաց էր,— « Ինչո՞ւ համար։ Քառուցքի մեզի պիտի պատասխանէ, եւ պէտք պիտի ըլլայ պատասխանել իր պատասխանին։ Եւ այսպէս շարունակ։ Կը բաւէ յայտարարել թէ Քառուցքի բանուորական դասակարգին դաւաճան է, եւ ամէն ինչ, ամէնուն համար, յստակ կ'ըլլայ »։ Ի սկզբանէ էր բանն։ Խորհ. Լեզուի սկիզբը եւս կը գտնենք բանը, բայց բանը սուտ էր։

Խորհ. լեզուն, մեր օրերուն, Պետութեան մը ազգայնացուցած միակ լեզուն է աշխարհի վրայ։ Խորհ. իշխանութեան մենաշնորհներէն ամէնէն կարեւորը, անկասկած, Բառին մենաշնորհն է։ Խորհ. Միութեան մէջ իշխանութիւնն է որ բառերուն կուտայ իրենց սահմանումը, թոյլ կուտայ որ գոյութիւն ունենան կամ ոչ։ Բառամթերքը ատոմական ռումբէն իսկ աւելի զօրաւոր զէնքի մըն է վերածուած։

Խորհ. լեզուն, գերազոյն իշխանութեան գործիքը ըլլալու համար ստեղծուած, ունի գաղափարներ պարտադրելու առաջնահերթ պաշտօնը. բառը մոգական բանաձեւ է այլեւս։ Երկրորդ պաշտօնը կը կազմէ իր ամբողջ ինքնատպութիւնը։ Բառը կը դառնայ դիմակ մը. Յեղափոխութենէն ետք ստեղծուած գրութիւնը խառնուրդ մըն է մտացածիարդէն եւ խստիւ յանձնարարեց ութ օրն անգամ մը ներկայանալ։ Միեւնոյն պատասխանը կրկնեց աւելի խիստ ոճով երբ յայտնեցի թէ վերջին կարաւանին հետ երթալ է փափաքս։ Ալ կասկած չմնաց որ այդ վայրկեանէն անպաշտօն եւ իբր Պոլսէն հոն աքսորուած անհատ մըն եմ, խապաթը վիճուտ ընելու պարտաւոր։

Հայ կաթոլիկներու կղերին եւ ժողովուրդին տեղահանութեան պահուն Գերապայծառ Լեւոն եպիսկոպոս Քէչէճեան եւս կուսակալին հրամանով Սեբաստիա մնացած էր եւ բնականաբար երկուքս ալ դադրեցանք Իտտահի ժողովին մասնակցելէ, միայն տեղացի երկու հայ անդամներն, որոնք անուանափոխութեամբ իրենց ընտանիքին հետ մնացողներէն էին, պահուեցան այդ պաշտօնին մէջ իրենց նոր անուններով։

Հայոց անհատական բոլոր սեփականութեան հետ գրաւուեցան ազգային, կրօնական, կրթական, բարեգործական ու կալուածական ամէն հաստատութիւններն իրենց ամբողջ գոյքերով, եկեղեցական զգեստներով, սպասներով, անօթներով, ձեռագիրներով, հնութիւններով, եւ վերջապէս բովանդակ հարստութիւններով։

(17 – Շար.)

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

ԺԱ.

ՀԱՅՈՑ ԻՆՉՔԵՐՈՒ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բռնագաղթի օրերուն մէջ կառավարութեան էմվալը Մէթրուքէ քոմիսիոնը անունին տակ կազմած աւարառուներու խմբակն առաջին օրէն դրաւելով կնիքի ներքեւ կ'առնէր տեղահան Հայոց սեփական տուներն ամբողջ կահ կարասիներով, ուտելիքի եւ այլ տարեկան պաշարներովը, նոյնպէս վաճառատուներն ու խանութները գտնուած ապրանքներովը, ինչպէս նաեւ թէ՛ ազգային եւ թէ անհատական բոլոր կալուածներն, եւն., եւ ամենայն լրութեամբ կը փութար անոնց դուռներուն վրայ սեւ մելանով գրել էմվալը մերիէ։

Ամէն գիշեր, սակայն, այս կամ այն թաղի հայ տուներու պատերը ծակելով, արժէքաւոր բաներն, երբեմն ամբողջ գտնուածները կը համբարնային ոստիկաններու, պահակ զինուորներու, սպաներու եւ էմվալը մեթրուքէի անդամներու կողմէ անհատապէս, որոնք կեղծ ու պատիր քննութիւններ ալ կատարելէ չէին քաշուեր ապա, անշուշտ, երեւոյթները գոնէ փրկելու գաղտնամտութեամբ։ Իսկ օր ցերեկով թուրք կիներու եւ լաճերու խմբակներ հայ տուներու պատուհաններէն ներս երկայն ու կեռ ծայրով երկաթ թելեր երկնցնելով հանդիպածը դուրս կը քաշէին ու կը տանէին պահակներու կուրցած աչքերուն տակ։ Բայց ի՛նչ կ'ըսեմ... միթէ ամէն թուրք իր արդար բաժինն ստանալու չէ՞ր ընդհանուր առատութենէն աւարառութենէն, քանի որ Իթթիհատի կառավարութիւնը հէլալ ըրած էր Հայոց կեանքը, ինչքն ու պատիւը բոլոր իր ազգակից ու կրօնակից եղբայրներուն ու քոյրերուն...։

Առաջնորդարանի առաջին յարկը գրաւուած էր ջոկատ մը ճանտարմայի եւ ես առանձին երկրորդ յարկին մէջ կը մնայի հսկողութեան տակ եւ յարաբերութենէ զրկուած, միայն քառասուն եւ հինգ տարուան աշխատաւոր ծերունի մը, բարապան Տիգրանը կը գտնուէր քովս։

Էմվալը մէթրուքէի աւազակային խումբը ձեռք դրաւ նաեւ Առաջնորդարանի վրայ եւ հրաւիրեց զիս ամէն ինչ յանձնել։ Կեանքի եւ մահու մէջ տարուբերեալ վիճակէս արդէն յուզուած, յայտարարելէ յետոյ թէ՝ Առաջնորդարանի եւ մայր եկեղեցւոյ մէջ ամբողջ գտնուածները հայ ազգին սեփականութիւնն են, հովանոցս առի եւ մինչ անոնք կը գրաւէին ու կնիքի տակ կ'առնէին ամէն բան, միայն ոսկեղրամ պատրաստ գումարները հետերնին տանելով, փութացի կուսակալին մօտ ըսելու համար թէ իրամաճնիդ գործադրուած է, եւ նոյն ատեն յայտնեցի որ մինչեւ վերջին կարաւանին հետ մեկնիլս կ'ուզեմ մնալ Սանասարեանցի ինն աշակերտներու քով։ Այս առթիւ կուսակալը հարցափորձելէ յետոյ զիս թէ ինչպէս ռումէն կառավարութեան եւ անոր Պոլսոյ դեսպանատան ծանօթ եմ եղած, յայտնեց կտրուկ կերպով որ Պոլսէն դեռ նոր եկած ըլլալով Սեբաստիա բնակիլս որոշուած է

…ն՝ զոր Բառը կը կոչէ իրականութիւն, եւ իրականութեան՝ զոր Բառը կը մերժէ իբրեւ մտացածին։ 1920ին Զամիաթին առաջինն էր որ կը յայտնաբերէր խորհրդային լեզուի խեղութիւնը, լեզու մը որուն պաշտօնն է բառը պարպել իր իմաստէն։ Բառը կը կորսնցնէ իր սովորական, մնայուն իմաստը. այլեւս պարպուած խեփոր մըն է, զոր Գերագոյն Իշխանութիւնը կը լեցնէ ըստ կամս իր կարիքներուն համապատասխան պարունակութեամբ։ Զամիաթինէն երեսուն տարիներ ետք, Ժորժ Օրվէլ պիտի բանաձեւէ խորհրդային լեզուի այս փարատոքսը՝ որ սովը կը վերածէ առատութեան, պատերազմը՝ խաղաղութեան, ստրկութիւնը՝ ազատութեան։

Լեզուի մը ծնունդը երկար ու բարդ երեւոյթ մըն է։ Խորհ. լեզուն ստեղծուած, շինուած է խղճմտանքով, մեթոտով, հետեւելով « լեզուական քաղաքականութեան » մը։ 1923ին, երիտասարդ լեզուագէտ Կրեկորի Վինոքուր կը գրէր. « լեզուական քաղաքականութիւնը պարզապէս միջամտութիւնն է կամքին՝ լեզուին կառոյցին ու զարգացման մէջ, միջամտութիւն մը՝ հիմնուած հարցին ճշգրիտ, գիտական ըմբռնումին վրայ »։ Խորհ. լեզուին գլխաւոր սկզբունքները բանաձեւուած են Լենինի կողմէ։ Բայց լեզուն, ինքը, ստեղծուած է Լենինի լաւագոյն աշակերտին, Ստալինի կողմէ։

Ստալինի չափ ոչ ոք ըմբռնած է ուժը մոգական – բառին, դիմակ – բառին։ Կը մնայ անժխտելի վարպետը իմաստի այս խաղերուն, որ հակառակորդներուն դէմ իր պայքարին մէջ էական տարբերութիւն մը պիտի հանդիսանայ։ Ստալինի պայքարը միշտ ալ պիտի ներկայանայ իբրեւ պայքարը լաւ կարգախօսներու՝ ընդդէմ սխալ, վնասակար, յոռի տարազներու, իբրեւ պայքարը Իրաւ բառին՝ Սուտին դէմ, եւ խորհ. քաղաքացիներու հանդէպ կեանքի եւ մահուան իրաւունքը տակաւին ձեռք չձգած, հանդիսացաւ տէրն ու տիրականը քաղաքական բառամթերքներու, ապա նոյնինքն բառամթերքին։

Հիթլերի մասին կ'ըսէին.— « Ֆիւհրերը մեզի համար կը մտածէ »։ Ստալինի մասին եւս կ'ըսէին — «Առաջնորդը մեզի համար կը մտածէ », բայց կրնային աւելցնել. « մեզի համար կը մտածէ, բանի կը խօսի մեզի համար »։

Բառը կ'ըլլայ վատութեան յատկանիշ, կ'ըլլայ անմիջական գործադրուած դատավճիռ։ Դատավճիռ – բառը կրնայ տարբեր երեւոյթներով ներկայանալ. քաղաքական իմաստով, օրինակ, խափանարար, դաւաճան, սոցիալ – դեմոկրատ։ Էականը այն է, յամենայն դէպս, որ Ստալին բառը կը լեցնէր ոճրային պարունակութեամբ մը, զայն կը վերածէր ամբաստանութեան։ Տոստոյեւսքի կ'ըսէր. « Եթէ Աստուած չկայ, ամէն ինչ թոյլատրելի է ». այսօր կարելի է ըսել, — « Երբ բառին մենաշնորհը ունինք, ամէն ինչ թոյլատրելի է »։

1950ին, մինչ Խորհ. Միութիւնը պատերազմէ մը ետք ուր աւելի քան քսան միլիոն զոհ էր տուած, նոր կը սկսէր ինքզինք վերագտնել, մինչ հարիւրաւոր ու հազարաւոր քաղաքներ աւերակ էին տակաւին եւ սով կը տիրէր քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ, Ստալին ողջ իր բովին նետուեցաւ լեզուագիտութեան մէջ։ Նոր տենդ մը տիրեց երկրին։ Ակադեմականներէն մինչեւ կոլխոզի աշխատաւորները, ամէնքը նուիրուեցան լեզուագիտութեան։ Եւ սակայն այս տենդը իմաստ մը ունէր։ Ստալինի համար խորհրդային լեզուն հասած էր մակարդակի մը որ պիտի թոյլատրէր, ջղային հակազդեցութիւններու կապակցութեամբ Փաւլովի դրութեան հետեւելով, ճշգրիտ նշաններու հակազդեցութեան մը։ Վերոյիշեալ նշանները կարգախօսներ, բառեր էին։

Բարեբախտաբար խորհ. լեզուն ամբողջութեամբ չէ փոխարինած ռուսերէնը։ Բայց ան կա՛յ եւ ամէն տեսակի բառարաններն ու դասագիրքերը կ'օժանդակեն իր տարածման։ Ամբողջ աշխարհի մէջ լրագրական բարբառը կազմուած է գլխաւորաբար քլիշէներէ. Խորհ. Միութեան մէջ սակայն բառարաններն ու դասագիրքերը հիմնուած են լրագրական լեզուին վրայ։ Եւ խորհ. լեզուն ներկայացուած է իբրեւ գրական, իբրեւ զարգացած մարդու լեզու, շատ աւելի գնահատուած՝ քան խօսակցական, հասարակ, ռամիկ լեզուն։ Օրինականացած, հեղինակաւոր, խորհրդային լեզուն կը տիրէ լեզուական միւս բոլոր եղանակներուն, կ'արգիլէ որ զարգանան։

Ալեքսանդր Լաշին Լծակները իր պատմուածքին մէջ (1956) գուշակ լաւագոյնս նշած է թէ ինչպէս խորհրդային լեզուն կը սպառնայ տիրել։ Կոլխոզի քանի մը աշխատաւորներ, կուսակցական անդամ, ժողովի սկսելու համար կը սպասեն իրենց ընկերներուն։ Կը խօսակցին, եւ իրենց խօսակցութիւնը մարդկային է. կը խօսին ռուսերէն։ Բայց երբ բոլորը ժամանած են, քարտուղարը սեղանին առջեւ կը նստի եւ նիստը կը բանայ։ Եւ իբրեւ թէ յանկարծ լոյսը մարէր — ամէնքը կը սկսին խօսիլ խորհ. լեզուով, ամէնքը կը դադրին մարդ ըլլալէ՝ վերածուելու համար կուսակցական մեքենայի լծակներուն։ Ժողովը կը վերջանայ. լոյսը կը վառի. լծակները կրկին կը մարդանան՝ վերագտնելով ռուսերէն լեզուն։

Զուգահեռ երկու լեզուներուն գոյութիւնը, անընդհատ մէկէն միւսին անցնելու անհրաժեշտութիւնը, այն գիտակցութիւնը թէ մին — ռուսերէնը — աւելի գեղեցիկ է, բայց թէ միւսը — խորհրդային լեզուն — աւելի օգտակար է, չեն կրնար չանդրադառնալ խորհ. քաղաքացիի հոգեբանութեան մէջ՝ եթէ նոյնիսկ այս վերջինը գիտակից է հարցին։ Սկիզբը Տոքթ. Ժէքիլը Պր. Հայտի կը վերածուի երբ կուլ կուտայ դիւական իր խմիչքը միայն։ Բայց շուտով այս կերպարանափոխութիւնները իր կամքէն կախում չունին այլեւս։ Խորհ. լեզուն կարգ մը լեզուաբաններ պիտի հետաքրքրէր միայն, եթէ երբեք գործածուէր միմիայն Խորհ. Միութեան մէջ, բայց այսօր դարձած է ան համաշխարհային լեզու, էսփերանթօն բոլոր անոնց՝ որոնք կը յուսան, կը հաւատան « պայծառ ապագային »։ Վերջին վաթսուն տարիներու պատմութիւնը փաստեց, թէ « խորհ. լեզուն » ամբողջատիրական գաղափարաբանութեան համար անխուսափելի, անհրաժեշտ տարր մըն էր։ Գերման լեզուաբան Վիքթոր Քլեմփերեր 1947ին կը հրատարակէր ապշեցուցիչ գիրք մը, — Երրորդ Կայսրութեան Լեզուն, տեսակ մը բանասիրական օրագիր որ ցոյց կուտայ թէ ինչպէս ծնած է նացի լեզուն եւ տիրած գերմաներէնին։ Ապշեցուցիչ է նկատել թէ ի՛նչպէս նացի լեզու եւ խորհ. լեզուն յար եւ նման զարգացում արձանագրած են։ Երկու պարագային ալ ամբողջատիրական գաղափարաբանութեան մեքենականութիւնն է որ գործած է։

Պատմութիւնը ստեղծած է փորձառութեան մը ահաւոր պայմանները, որուն գիտական ապացոյցը անհերքելի է։ Կ'առնենք երկիր մը, զայն կը բաժնենք երկուքի։ Երեսուն տարի առաջ բնակչութիւնը կը խօսէր նոյն լեզուն։ Այսօր, մէկ մասը կը շարունակէ խօսիլ միշտ գերմաներէն, բայց միւս մասը, գերմաներէնի կողքին, ստեղծած է ՍԵՏ–Տէօյչը՝ Ընկերվարական Միացեալ կուսակցութեան գերմաներէնը։ Նշանաւոր այն սրամտութիւնը, թէ Անգլիա եւ Ամերիկա բաժնուած են հասարակաց իրենց լեզուով՝ դարձած է իրականութիւն. Արեւմըտեան եւ Արեւելեան Գերմանացիները բաժնուած են իրենց լեզուով։ Լեզու մը, որ տարբեր դիմագիծներ կուտայ անոնց։

Խորհ. լեզուն չի զարգանար միայն այն երկիրներուն մէջ, ուր « պայծառ ապագան » կը կառուցանեն։ Այդ լեզուն խօսուած, գրուած, ճանչցուած է բոլոր յանուն այդ ապագային գործողներուն կողմէ։ Սարսափազդու է խորհ. լեզուին ուժը։ Ան կրցաւ համոզել Արեւմուտքը թէ Խորհ. Միութեան մէջ արգելափակման կայաններ չկան եւ թէ անհաւատալի բարձր է հոն ապրելու մակարդակը։ Եւ երբ կը կարդամ, այսօր, թէ ընկերվարական երկիրներու « հաշուեկշիռը » ընդհանուր առմամբ դրական է, որքան ալ ժխտական ըլլայ, իր մանրամասնութիւններուն մէջ դիւրութեամբ կը ճանչնամ խորհրդային լեզուն։ Կոչուած պարզօրէն տիալեկթիք, Լենինէն Ստալին երկարող կոր գիծն է ան։

Խորհ. լեզուին ուժը փաստուած է հարիւրաւոր գիրքերով, ուր արեւմտեան գրիչներ կը պատմեն թէ ի՛նչպէս բացուեցան յանկարծ իրենց աչքերը, թէ ի՛նչպէս 1937ի Մոսկուայի դատավարութիւններէն, 1956ի հունգարական ապստամբութենէն կամ 1968ի Փրակայի գարնան հաշուեյարդարէն ետք, իրենց հայելին ցոյց տուաւ իրենց թէ մազերով ծածկուած են, թէ ճանկեր բուսած են, մէկ խօսքով որ ընկեր Հայտերու վերածուած են։

Խորհ. դրութիւնը լեզուի մենատիրութիւն մըն է. անոր դէմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է, առաջին իսկ հերթին, կործանել մենատիրութեան լեզուն։

Ազատութեան պայքարը սկսած է, Խորհրդային Միութեան մէջ, բառին մենատիրութեանը դէմ ըմբոստութեամբ մը։ Բոլոր իրաւ գրագէտները, Սոլժենիցինէն Էրոֆէէֆ, իւրաքանչիւրը իր հասկցած ձեւով հարուածած է խորհ. լեզուն։ Ա՛յս երեւոյթն է որ յոյս կը ներշնչէ։

ՄԻՇԷԼ ՀԷԼԼԷՐ (*)

(*) Մոնտի մէջ լոյս տեսած Միշէլ Հէլլէրի այս գրութիւնը քաղուած է հատորէ մը, որ լոյս կը տեսնէ ի մօտոյ « Մարդու Դարաշրջանը »: Հեղինակը խորհրդային պատմութեան եւ գրականութեան դասախօս է Փարիզ Դ. եւ խորհրդային Միութենէն հեռացած 1969ին:

ԴՊՐՈՑԷ ԴՊՐՈՑ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ Մեսրոպեան ազգային վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 17ին, վարժարանի շրջափակին մէջ։ Շրջանաւարտ եղած են 30 աշակերտներ։ Խօսք առած են տնօրէնը՝ Տոքթ. Օնիկ Քէշիշեան, ուսուցիչ Վիգէն Յովսէփեան, Սմբատ Եպիսկ. Լափաճեան։ Աւարտական դասարանի ուղերձ կարդացած են Վիգէն Բագրատունի (հայերէն) եւ Արմէն Հայրապետեան (անգլերէն)։ Աննիկ Մնացականեան կարդացած է աւարտական դասարանի ողջերթի ուղերձը։

×

Նոյն վարժարանի տարեվերջի ճաշ – պարահանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 23ին, Ամպասատոր պանդոկին մէջ, 400է աւելի բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Ծնողա – ուսուցչական մարմնի ատենապետուհին՝ Անահիտ Սարգիսեան, ներկայացնելէ ետք մարմնի աշխատանքը, Խնամակալութեան յանձնած է անոր արդիւնքը՝ 55.000 տոլարի գումարը։ Եղած են խօսք առնողներ եւ նուիրատուութիւն։

×

ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ (Լոս Անճելըս) Հայ կեդրոնին մէջ, Յունիս 19ին, նորագիր մը անցած է Հ. Յ. Դ.ի շարքերը, միանալով « Արմէն Գարօ » կոմիտէութեան, կնքահայրութեամբ ընկ. Վահէ Գիւրջեանի։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Պանթէոնէ անդին, ուր Մուֆթարի կողմերը կը բնակէր Լիզ։ Երիտասարդը ոչ փողոցին անունը կը յիշէր, ոչ ալ շէնքին թիւը, սակայն քանի մը անգամներ մինչեւ իր պանդոկին դուռը բարեկամուհիին ընկերացած ըլլալով շուտով պիտի կարենար գտնել զայն։ Փիէռ արագ քայլերով կը բարձրանար այդ տեղ, դարձդարձիկ ու ազատ փողոցներէ որոնք պարապաձեւ շէնքերու մէջտեղէն կը մագլցէին վեր եւ որոնց իւրաքանչիւրին անկիւնը մարդ կը կարծէ յանկարծ ծովի պատառ մը նշմարել։ Իրաւ ալ նաւահանգիստի մը բազմամբոխ ու խեղճ մէկ թաղին տպաւորութիւնը կը թողու փարիզի այդ անկիւնը, ուր սակայն ամէն փողոցի վերջաւորութեան ծովուն տեղ թշուառութիւնն է որ կը բացուի իր անսահմանութեամբ եւ ուր տակաւին կը խաղան ու պիտի խաղան Հիւկոյի հերոսները, «Թշուառներ»էն քանի մը տեսիլ։ Կապելաներ, կրպակներ, նորէն կապելաներ, շէնքեր նեղ, ծռած, կքած, որոնք կը քրտնին անդադար եւ որոնց պատուհանները այնքան շատ կը նմանին հիւանդի աչքերու։ Այստեղի շեղ մայթերը լիզող ջուրը անվերջանալի տրտունջ մը կը տանի մինչեւ վար, վառած ու մարած լուցկիներով, ըսուած ու չլսուած խօսքերով։

Յանկարծ նետուեցաւ

Յանկարծ նետուեցաւ դրան մը մէջ բնազդական, որով նաեւ շատ արագ ոստումով մը Փիէռ նետուեցաւ յանկարծ դրան մը մթութեան մէջ ու հոն մնաց անշարժ, պատին հետ նոյնացած։ Քանի մը քայլ միայն մնացեր էր պանդոկը հասնելուն եւ ահա որ անկէ աղջկան մը դուրս ելլելը կը նշմարէր։ Լիզն էր։ Շունչը բռնած, րոպէ մը այդպէս քարանալէ վերջ, երիտասարդը ուզեց դուրս ելլել իր մութ թաքստոցէն – մտածումները գինքը կը հրէին։ Այո՛, այդ աղջիկը Լիզը չէր. անշո՛ւշտ թէ Լիզը չէր. նմանցուցած էր ինք պարզապէս։ Եւ արդէն հեռուէն մէկ ակնարկով ի՞նչպէս կարելի է չսխալիլ. եւ արդէն Լիզը այս ժամուս հոս գործ չունի. պէտք է աշխատանոցը ըլլայ... Նոյնիսկ եթէ ան էր, ինչո՞ւ փախչիլ այսպէս։ Ի՞նչ արդարացում՝ եթէ իրապէս ան էր եւ տեսաւ իր պահը... մութ դրան լուսեղէն քառանկիւնին մէջէն եկաւ ու անցաւ այդ աղջիկը։ Այս անգամ կարելի չէր տարակուսիլ. Լիզն էր։

Մութ կանաչ պզտիկ գլխարկ մը եւ փօփլինէ խեղճ վերարկու մը՝ երկուքն ալ անծանօթ իրեն։ Հովանոցին կոթն է որ միայն կը ճանչնայ, ինչպէս նաեւ աղջկան նուրբ ու կանոնաւոր սրունքները։ Մեծ, բաւական մեծ ծրար մը կը տանի Լիզ, որուն ծանրութիւնը քիչ մը կը բեկանէ իր նուրբ մարմինը եւ քայլերը կ'արագացնէ պաւիթափին վրայ։ Ինչո՞ւ Փիէռ անմիջապէս չմօտեցաւ անոր։ Որովհետեւ... որովհետեւ ըսելիք չունէր, բառերը չէր պատրաստած, չէր նախատեսած այդպիսի հանդիպում մը։ Լաւ է որ մէկէն դէմ դիմաց չգտնուեցան եւ հիմայ տղան պիտի կարենայ գոնէ քանի մը նախադասութիւն կազմ ու պատրաստ ունենալ լեզուին տակ, գոնէ անգամ մը բեմադրութիւնը փորձել մտքին մէջ։ Ի՞նչ պիտի ըսէ, ինչպէ՞ս պիտի մօտենայ։ Այո՛, շատ պարզ կերպով, թեթեւ ու մելամաղձոտ ժպիտով մը եւ պիտի ըսէ թէ... խօսքերը ամէնը մէկ փախան։ Իր որոնումովը մտադրաղ՝ քայլերը դանդաղեցուցեր էր ակամայ եւ մէկէն նշմարեց որ աղջիկը կը կորսուէր իր տեսողութենէն։ Այո՛, ահաւասիկ, հոն է. պէտք է մօտենալ, գոնէ ծրարը առնել ձեռքէն եւ բան մը ըսել, հոգ չէ թէ ինչպէս... հոգ չէ թէ ինչպէս...

(74 – Շար.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրու–թիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորու–թեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւ–ղեր:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)
Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. 927-01-72

le restaurant
LA CAPPADOCE
tél. 375.05.30

Midi et soir avec GARBO au piano
Et tous les soirs : YORGANTZ accompagné de l'orchestre CAPPADOCE

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

FERME LE LUNDI

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կիւլեան 100 ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Միսակ Միսլեանի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եադըճեան ի–րենց շատ սիրելի կնքահօր՝ Նշան Կիւ–լիստանի մահուան յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի Կապ. Խաչի Փարիզի մաս–նաճիւղին կը նուիրեն 100 Ֆր.:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդ–ներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դի–մեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ըն–թացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր.ի դրոշմա–թուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կա–տարել տալ այս գործողութիւնը, մեծա–պէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծան–րաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատ–ճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱ–ՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Գալփաքեան ընտանիքը կը նուիրէ 100 ֆր. Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի մասնաճիւղին բոյնը ընդարձակելու նպատակին, փոխան ծաղկեպսակի, իրենց սիրելի մօրեղբօր Արտաշէս Բամպուքճեանի մահուան տխուր առթիւ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն թեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Օգոստ. 4էն Սեպտ. 3:
ու պատկան մարմիններէն նկատի ունե–նալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուի–ցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցու–

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE
des VOYAGES-ARMENIE
MOSCOU - EREVAN
2 nuits 12 jours
CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 03 Août	— 16 Août
— 18 Août	— 01 Septembre
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations
Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE** — **tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

Hôtel EGRAZ
à St-Germain de Joux — 01490 AIN
Tél. : 50 - 59.80.35
RAPHY
Vous présente ses œuvres récentes
de MAI à SEPTEMBRE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Հոփսի–մէ Ելքովանեանի թաղման առթիւ.—

Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Ելքովանեան 1000, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Ելքովանեան 300, Տէր եւ Տիկ. Հրայր Փիլիկեան 500, Տէր եւ Տիկ. Շապուհ Ելքովանեան, Տէր եւ Տիկ. Վարուժ Ելքովանեան, Տէր եւ Տիկ. Ռոստոմ Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Փիլիկեան եւ որդին Սոնիա, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ, Տէր եւ Տիկ. Գարալի, Պր. Պապայէկիկեան, Աստուր Հոլոբիկեան, Ռոյէ Գույումճեան 200ական, Վրէժ Ելքովանեանի աշխատանոցի կողմէ 210, Տէր եւ Տիկ. Սերգօ Չիլինկիրեան (Փարիզ) 150, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Թապիպեան, Վրէժ Ելքովանեանի խանութի գործաւորներ, Փափազեան ընտ., Օննիկ Կէօնճեան, Լ. Փրանէօզ, Տիկ. Փէլէկրինի, Իվ Գասպարեան, Վարուժան Պօզաճեան, Տիկ. Զաքարեան, Ժիրայր Պետրոսեան, Ժորժ Թերզիպաշեան, Զամանթեան, Աճէմեան, Ե. Տէր-Մարգարեան, Սեպուհ Հագճեան, Ալպէր Միրաքեան 100ական, Ժանօ Քէօսէյեան, Օննիկ Տօրումեան, Տալիտա Համբարձումեան, Ժ. Մ. Կիւլեան, Ատնիւ Մարկոսեան, Կարապետ Գոգոյեան, Տիգրան Ղազարեան, Աւետեան, Ժաք Գասապալեան 50ական, Վրէժ Ստեփանեան, Անտրէ Գոգոյեան, Յովհաննէս Սարգիսեան 30ական, Պօղոս Չիլինկիրեան 25, Լեւոն Լեւոնեան, Տիկ. Ալիոն, Միհրան Նազաշեան, Ղուկաս Փիլիկեան, Յովհաննէս Ցուսիկեան 20ական, Բիւզանդ Թիրէքեան 10 Ֆր.:

×

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է տեղւոյն եկեղեցւոյ տօնա–կատարութեան առթիւ հետեւեալ նուէր–ները.— Տիկ. Ս. Մատաթ 1000 Ֆր., Պ. Պ. Յարութիւն Զուլաքեան 1000, Հըրաչ Զուլաքեան 1000, Ժաք Թորանեան 1000, Ժոզէֆ Գազեան 250, Աւետիս Պալթայեան, Վահրամ Արսլանեան, Տէր եւ Տիկ. Պէքիրեան 100ական, Տիկ. Իսմիրեան 150, Տիկ. Փ. Փանոսեան 100, Տիկ. Շնորհիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Մարկոսեան, Երէցեան քոյրեր 50ական:

ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ
ՔԻՄՔԻ ՃԱՇԱԿ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
BOSPHORE - Epicerie - Traiteur
5, Rue de l'Echiquier 75010 Paris Tél. 246. 60. 51
Métro : Strasbourg Saint-Denis

Ուրախութեամբ կը ներկայանայ հանրութեան իր Արեւելեան եւ Հայկա–կան ուտեստեղէններու ճոխ տեսակներով

Պոսֆորի մէջ կարելի է գտնել ինչ որ անհրաժեշտ է արեւելեան եւ մա–նաւանդ հայկական խոհանոցէ ներս

ԱՌԱՒԵԼ՝ տեղւոյն վրայ եւ ապսպրանքի վրայ միշտ թարմ տերեւի տոլմա, միտիա տոլմա միջուկով, իմամ պայըլտը, թարամա, պօաչայ սու պէօրէկ, լահմաճուն ինչպէս նաեւ անուշեղէններու տեսակները՝ ճատայիֆ, պուրմա... մինչեւ իսկ պոլսական ընտիր հելվա եւ լոքումի տեսակները

Չոր մրգեղէնի եւ պիստակներու ճոխ համադրութիւն:

BOSPHORE
կրնայ գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ տանտիկինները եւ զարդարել ամենաբծախնդիր կերուխումի սեղանները

BOSPHORE
կը յատկանշուի ոչ միայն իր ապրանքներու այլազանութեամբ եւ որա–կով, այլ նաեւ իր անմրցելի եւ լաւ սերտուած գիներով:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

L'U.G.A.B. DE PARIS
organise
un grand voyage culturel en ARMENIE
du 7 au 22 Septembre
2 jours à MOSCOU,
3 jours à LENINGRAD
11 jours en ARMENIE
Séjours en hôtels de première classe
Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni-Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.
Frais de participation : 3900 F.
Moins de 35 ans : 3.650 F.
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :
11, Sq. Alboni, Paris 16e
Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet
et ensuite à Mme H. Kutnérian
Tél. : 964-74-81

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
18
MERCREDI
18 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.427 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.427

ՏՈՔԹ. ԳԱՍՊԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

(Բ. և Վերջ)

Զախահասութեան տարիներէն մինչեւ 1960ական թուականներ, մինչեւ իր ակամայ տեղափոխութիւնը այս ափերը, — ինչպէս եղած է պարագան շատերու, — ընկ. Գասպարեան Հալէպի հայահոծ գաղութին մէջ, իր անդարձ մեկնած կամ ապրող բազմաթիւ ընկերներուն հետ, գրեթէ քսանըհինգ տարի մնաց հանրային, միութենական եւ կազմակերպական պատասխանատու ծառայութեանց դիրքերուն վրայ. ողջամիտ, շրջահայեաց, լռիկ աշխատանքի լծուած, վճռական եւ հետեւողական՝ այն բոլոր պարտականութիւններուն մէջ, որոնք վստահուեցան իրեն: Գաղափարական իր ընկերներուն հետ կրեց դառնութիւնն ու դաժանութիւնը ձերբակալութեան ու բանտի, տոկաց կարգ մը յեղաշրջումներու եւ քաղաքական փոփոխութեանց հետեւանք մշուշոտ օրերու հալածանքներու, — ոչ միայն անձնապէս իր ցաւերն ու զրկանքները արհամարհելով, այլեւ ճակատակից իր ընկերներուն սիրտ տալով, անոնց տառապանքը մեղմացնելով ու ամոքելով՝ իր զուարթախոհ, հաւատաւոր եւ իրապաշտ խառնուածքով:

Իր հարստութիւնն ու ուժը՝ այն համակրանքն ու վստահութիւնն էր, զոր հանրային եւ ընկերային իր շրջապատը ցոյց տուաւ միշտ իրեն հանդէպ: Իր վարկը՝ արաբ շրջանակներու մէջ, կը պարտէր այն անկեղծ ու քաջ կեցուածքին, զոր ցոյց էր տուած հանդէպ պետական եւ վարչական պատասխանատու դիրքերու կոչուած երբեմնի բարեկամներու եւ սեղանի ընկերներու: Լոկ Հայն էր Գասպար. լոկ Մարդը. լոկ Դաշնակցականը:

Մօտիկ եւ սրտակից եղաւ մտքի եւ գրչի մարդոց. գրագէտ, ուսուցիչ, հանրային գործիչ իր ընկերներուն՝ որոնց ուրախութիւններն ու տրտմութիւնները նաեւ իրը եղան: Որքան բժշկական, կազմակերպական եւ հանրային գործունէութեանց մարզերուն՝ նոյնքան եւ գրական – հրապարակագրային մեր կեանքին հանդէպ զգայուն եղաւ: Սրտաբաց, արթուն, պատմելու անժխտելի շնորհով եւ գրելու բացորոշ տաղանդով օժտուած՝ իր ապրումներն ու կեանքի բարախուռն դրուագները տուաւ թուղթին: Դոյզն յաւակնութիւնն իսկ չունէր « գրող » մը ըլլալու, սակայն ինչ որ տուաւ մեր մամուլին իբրեւ յուշագրային գրականութիւն՝ մեր կարծիքով գրական որակի հասած տուրք է. վկայութիւն՝ ոչ միայն ժամանակակից բարքերէ, դէպքերէ, ազգային – պատմական դրուագներէ, այլեւ յետ Եղեռնեան օրերուն մեր բեկորներուն կողմէ ի յայտ բերուած վերյայտնումի եւ վերականգնումի կամքէն:

Ինք չէր սիրեր խօսիլ իր մասին: Չէր գիտեր « ծախել »: Կը խորշէր ցոյցերէ: Կ'արհամարհէր մեծամիտներուն: Փիլիսոփա՛ն էր, որ մարդոց ու կեանքին կը նայէր իբրեւ « քննութեան մը »՝ զոր պիտի տայ ամէն ապրող էակ, իր մարդկային կոչումը արժեւորելու համար: Կը ժպտէր ունայնամտութիւններու վրայ, եւ կը մոռնար: Կը փնտռէր անխօս եւ անփայլ արժէքները: « Կորսուած » ու լուռ մեծութիւնները: Եթէ քանի մը անգամ արցունք իջած է իր աչքերէն՝ ատիկա եղած է ի տես մարդկայնական ազնիւ կեցուածքներու, ճշմարիտ արժէքներու եւ փրկարար իրագործումներու:

Մինչեւ պատուհասիչ հիւանդութիւնը՝ որ իր մագիլները խրած էր կոկորդին, մնաց ազնուօրէն հպարտ, աստուածօրէն քաջ եւ մշտաժպիտ: Տարիներո՛վ տառապեցաւ ֆիզիքապէս, սակայն անընկճելի մնաց հոգեպէս: Իր անկողնին մէջ անգամ ուղիղ պահեց ողնայարը, պայծառ պահեց իր ճակատը, ու դողդոջ մատներով շարունակեց փառքը հիւսել իր ժողովուրդին՝ անոր տառապանքին ու Գողգոթային մէջ փնտռելով հայ մարդուն անմեռ արժանիքները:

Մեկնեցաւ՝ ժպիտը աչքերուն: Ինք երջանիկ մեռաւ՝ իր հարազատներու գիրկին մէջ. եւ վստահօրէն չուզեց, պիտի չուզէ նաեւ հիմա՝ որ մենք իր կորուստին վշտովը սգանք...:

Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Գարթըրի Կոչը Իր Ժողովուրդին

Օ

ՄՏԱՀՈԳ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԸ

Երկար խոկումէ մը ետք է, որ նախագահ Գարթըր արտասանեց իր ճառը: Քաշուած Քէմփ Տէյվիտ, խորհրդակցեցաւ զանազան անձնաւորութեանց հետ, նախքան իր ժողովուրդին ուղղելու իր խօսքը: Ճառին սկիզբն իսկ, յայտնեց թէ այդ տասը օրերը, զորս անցուցած էր Քէմփ Տէյվիտ պատրաստելու համար այս ճառը, արտակարգ օրեր եղած են: Նախ բաւական անձնական խրատներ ստացեր է: Նահանգապետ մը ըսեր է. « Այս երկիրը չէք ղեկավարեր, պարզապէս կը մատակարարէք »: Կրօնաւոր մը ճչդեր է. « Ոչ մէկ նիւթական զրկանք կարեւոր է », եւայլն եւայլն: Խօսակցութեանց ընթացքին, շատեր, անշուշտ, խօսեր են ուժանիւթի մասին: Մէկը ըսեր է. « Չենք կրնար շարունակել սպառել 40 առ հարիւր ուժանիւթ առաւել քան կ'արտադրենք: Երբ քարիւղ կը ներածենք, կը ներածենք նաեւ դրամահոսութիւն, աւելի գործազրկութիւն »: Ու վերջապէս նախագահը կը յիշէ նաեւ սա խօսքը, զոր մէկն ըսեր է իրեն. « Երբ մուտք կը գործենք պատերազմին բարոյական համազօրին մէջ, պարոն նախագահ, երախայի զէնքեր մի՛ բաժնէք »:

Այս յառաջաբանէն ետք եւ յայտնելէ առաջ տուած որոշումները, Գարթըր չխուսափեցաւ նաեւ ինքնաքննադատութենէ ոչ այնքան անձնական այլ մանաւանդ ընդհանուր ձեւով Ամերիկայի հաշւոյն: « Մեր ժողովուրդին երկու երրորդը չի քուէարկեր իսկ: Ամերիկացի բանուորներու արտադրութիւնը կը նուազի: Եւ ամերիկացի աշխատաւորներուն ապագային համար խնայելու տրամադրութիւնը աւելի վար ինկած է քան Արեւմտեան աշխարհի միւս բոլոր ժողովուրդներունը: Այսօր, ինչպէս գիտէք, յարգանքի աճող պակաս մը կայ կառավարութիւններու, եկեղեցիներու, դպրոցներու, մամուլին եւ միւս հիմնարկութեանց նկատմամբ: Ոչ ազուոր ոչ ալ հանգստացնող ուղերձ մըն է բայց ճշմարտութիւնն է եւ ազդարարութիւն մը: ... Վստահ էինք, որ մեր երկիրը քուէթուղթի երկիր մըն էր ոչ՝ հրացանաձգութեան մինչեւ Ճոն Քենըտիի, Ռոպըրթ Քենըտիի եւ Մարթին Լութեր Քինկի ոճիրը: Մեզի սորվեցուցած էին թէ մեր զէնքերը միշտ անպարտելի են եւ մեր դատերը՝ միշտ արդար: Բայց այդպէս չեղաւ ընդունելու համար Վիէթնամի արհաւիրքը: Կը յարգէինք նախագահութիւնը որպէս պատուոյ տեղ մը մինչեւ Ուաթըրկէյթի ցնցումը: Կը յիշէք որ սա նախադասութիւնը.— « քաջառողջ տոլարի մը նման » բացարձակ անխորտակելութեան մը արտայայտութիւնն էր, մինչեւ որ տասը տարիներու դրամահոսութիւն սկսին կծկել մեր տոլարը եւ մեր տնտեսութիւնները: Կը խորհէինք որ մեր երկրին հարստութիւնները անսպառ էին մինչեւ 1973, երբ ստիպուեցանք դէմ դնել աճող ենթակայութեան մը օտար քարիւղին նկատմամբ: Այս վէրքերը շատ խոր են եւ երբեք չեն սպիացած »:

Այս « Մէա քուլփա »էն ետք, կը մնար ծրագիր պարզել եւ փրկութեան միջոցները գտնել: Նախագահը, ուրեմն կը թելադրէ. « Ամէնէն առաջ պէտք է ճշմարտութեան նայինք դէմ առ դէմ: Ապա բարեփոխենք մեր ուղղութիւնը: Պէտք է պարզապէս փոխադարձ վստահութիւն ունենանք, հաւատանք որ ի վիճակի ենք մենք զմեզ կառավարելու, հաւատանք այս երկրին ապագային: Վերահաստատել այդ հաւատքն ու այդ վստահութիւնը Ամերիկայի հանդէպ ամէնէն կարեւոր պարտականութիւնն է, որու պէտք է լծուինք: Այցելուներէս մէկը սապէս արտայայտուեցաւ. « Հարկ է որ դադրինք լալէ եւ սկսինք քրտնիլ: Դադրինք խօսելէ եւ սկսինք քալել: Դադրինք երդուելէ եւ սկսինք աղօթել »: Ուժը որու կը կարօտինք պիտի չգայ Սպիտակ Տունէն այլ Ամերիկայի ամէն մէկ տունէն »:

Ուրեմն կը մնայ բուն ծրագիրը: Աւելի քան 140 միլիառ տոլար դրամագլուխ պիտի յատկացուի զարկ տալու համար ուժանիւթի ազգային աղբիւրներուն, գլխաւորաբար հիւլէական: Մինչեւ 1990 կէս առ կէս պիտի զեղչուի քարիւղի ներածումը: Աւելի պիտի օգտագործուի ածուխը: Արդիականացման քաղաքականութիւն մը պիտի տարուի փոխադրական հաւաքական միջոցներուն ի նպաստ: Անձնական կառքերը պէտք է տունը ձգել գոնէ շաբաթը մէկ օր: Կը հաստատուի նաեւ «ուժանիւթի ապահովութեան դրամատնակ » մը (էներճի Սէքիւրայթ Օփըս), որու նպատակն է հսկել եւ հակակշռել:

Թէ ի՛նչ արդիւնք պիտի ունենայ այս ծրագիրը, շատ յայտնի չէ: Այս ճառէն ետք, յաւելուածական կամ « յետ – գրութիւն » երկու ճառ եւս խօսած է Գարթըր, մէկը՝ Քանզաս – Սիթի, միւսը կառքի մայրաքաղաքը՝ Տիթրոյթ:

Ամէն պարագայի որքա՛ն ալ քարիւղի հարցը ճշմարտութեան համապատասխանէ եւ գլխաւոր պատճառներէն մին ըլլայ ճարտարարուեստականացած երկիրներու, քիչ մըն ալ դիւրին արդարացումի մը ճամբայ բացած է Արեւմտեան Պետութեան, բացատրելու համար, օրէ օր տագնապ մը, որու ծաւալը մանաւանդ չէին նախատեսած:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՅ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ

Օ

ԲԱՑԻ ՄԷԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅ՝ ՇԱՌԼ ՀԵԼՈՒԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի օր, կազմուեցաւ նոր կառավարութիւնը, զոր կը գլխաւորէ Սելիմ էլ Հըս: Կը մասնակցին 12 հոգի, անոնց մէջ՝ եօթը երեսփոխան եւ հինգ ոչ – խորհրդարանական: Արտաքին նախարարութիւնը կը պահէ Ֆուատ Պութրոս: Հանրապետութեան նախկին նախագահ, մարոնի, Շառլ Հելու, որուն ողջմիտ յօդուածները յաճախ լոյս տեսան վերջին տարիներուն փարիզեան մամուլի մէջ, կը դառնայ պետական նախարար, յոյն – կաթողիկէ Ժոզէֆ Սքաֆ կը ստանձնէ Պաշտպանութեան եւ Հողագործութեան նախարարութիւնները: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ եղածը չի համապատասխաներ նախագահ Սարգիսի եւ վարչապետ Հըսի փափաքած կազմին բայց դեռ կանուխ կը թուի կարենալ կարգ մը քաղաքական դէմքեր իրարու քով բերելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ նախագահը՝ էլ–Պաքր հեռատեսիլ – ճառով մը յայտնեց ժողովուրդին թէ կը հրաժարի « առողջապահական պատճառներով », ինչ որ ճշմարտութեան կը համապատասխանէ: Արդէն ինք աւելի ձեւական ղեկավար մըն էր եւ երկրին բուն պատասխանատուն էր, եւ է՛ այսօր քիչ մըն ալ աւելի՛, փոխ նախագահը՝ Սատտամ Հիւսէյն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ եւ Վատիկան 1246 տարիներու խզումէ մը ետք, վերահաստատեցին իրենց յարաբերութիւնները: Առաջին անգամն է որ օրթոտոքս Պետութիւն մը դիւանագիտական կապ կը ստեղծէ Վատիկանի հետ: 733էն է որ յոյն – օրթոտոքս եկեղեցին կապուած է Պոլսոյ Պատրիարքութեան այսօր սակայն Աթէնքի կառավարութիւնը կը խորհի թէ քրիստոնեայ արդիական Պետութեան մը համար անհրաժեշտ է ընդունիլ պապականութիւնը եւ գործակցիլ անոր հետ գոնէ որոշ մարզերու մէջ՝ քաղաքական, մարդասիրական, ընկերային:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Պաշտպանութեան նախարարը՝ Ռիահի հրաժարած է: Ծանօթ է որ խոր տարակուծութիւն ծագեցաւ քանի մը օր առաջ երբ պաշտօնանկ ըրաւ զինուորական ոստիկանութեան պետը՝ զոր Ռահիմի եւ Խոմէյնի զայն վերահաստատեց իր պաշտօնին գլուխը:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ահաբեկչական արարքը կը թուի ծառայել ՊԱԿի, որ որոշ հեռաւորութիւն առնէ նման գործունէութենէ: Փարիզի բանբերը յայտարարած է Մաքէնի թէ ՊԱԿը ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունի, ոչ մօտէն, ոչ հեռուէն Անգարայի եգիպտական դեսպանատան արարքին հետ: Հարցին կարգադրութեան համար, կ'ըսէ բանբերը, իրենք միայն իբրեւ միջնորդ ծառայած են Թուրք կառավարութեան դիմումին վրայ: Գահիրէի Ալ–Ահրամը համաձայն չէ այս տեսակէտին: (

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ ահաբեկումը կը շարունակուի: Մատրիտի մէջ քաղաքազինուորական ԷԹԱն տէր եղած է կեդրոնի երեսփոխան Ցիսներոսի մահափորձին: Նաեւ մայրաքաղաքին մէջ, ռումբի մը պայթումը պատճառ դարձած է կնոջ մը մահուան, մէկ հոգի ալ վիրաւորուած է: Ֆուէրցա Նուէվա (Նոր Ուժ) շարժումի մէկ շարքայինն ալ սպաննուած է: Երբ հանրագդեր կը փակցնէր ,կառք մը եկած ու ճզմած է զինքը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը հրաժարած է լուրջ տագնապի մը դուռ բանալով երկրին մէջ: Մինչեւ վերջը փորձած էր տեղի չտալ իր նախարարներուն պնդումին, որ կը պահանջէին իր քաշուիլը:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ յետ – քայլ կ'ընէ ազատ վիժումի իր օրէնքին մէջ բարեփոխում մը մտցնելով: Երեսփոխանական ժողովը 98ի դէմ 242 ձայնով քուէարկեց պահպանողական երեսփոխանի մը առաջարկած այդ բարեփոխումը, որ 28րդէն 20րդ շաբթուան կ'իջեցնէ յղութեան ընդհատումի արտօնութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Խորհրդային մամուլի Օրուան առթիւ, Մայիս 5, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, տարիներու ընկալեալ սովորութեամբ, հրապարակած էր իր տեսակէտներն ու ցուցմունքները բովանդակող որոշումը՝ «Գաղափարական, քաղաքական – դաստիարակչական աշխատանքի յետագայ բարելաւման մասին» (*):

Կեդր. Կոմիտէին որոշումը յատկանշուած էր խիստ քննադատութիւններով՝ ուղղուած մամուլին, ձայն – պատկերասփիւռի եւ քարոզչական այլ միջոցներուն դէմ: Հարցը ներկայացուած էր նոր պահանջներու լոյսին տակ եւ, հետեւաբար, դրական – հաստատական կէտերուն կողքին առաւել ուշադրութիւն դարձուած էր գործունէութեանց թերի երեսներուն վրայ:

Տրուած կարեւոր բացատրութիւններէն մէկն այն եղած էր, որ «իմպերիալիստական պրոպագանդան, որի հետ այժմ բացէ ի բաց համագործակցում է պեկինեան շովինիստների եւ ագրեսորների պրոպագանդան, անընդհատ կատաղի յարձակում է գործում սովետական մարդկանց մտքերի վրայ, ձգտում է ամենանուրբ մեթոդների եւ ժամանակակից տեխնիկական միջոցների օգնութեամբ նրանց գիտակցութիւնը թունաւորել սովետական իրականութեան վերաբերեալ զրպարտութեամբ, արատաւորել սոցիալիզմը, գունազարդել իմպերիալիզմը, նրա կողոպտչական, անմարդկային քաղաքականութիւնն ու պրակտիկան... Ուստի գաղափարա – դաստիարակչական եւ ինֆորմացիոն աշխատանքի կարեւորագոյն խնդիրներից մէկն է՝ օգնել սովետական մարդկանց տեսնելու այդ զրպարտչական կեղծիքը, պարզ, կոնկրետ եւ համոզիչ կերպով մերկացնելու նրա նենգ մեթոդները, երկրագնդի մարդկանց հասցնելու ճշմարտութիւնը աշխարհում առաջին՝ յաղթանակած սոցիալիզմի երկրի մասին»:

Տրուած որոշումին հետեւութեամբ, Հայաստանի մամուլը եւս քարոզչական – բացատրական լայն արշաւ մը կազմակերպեց: Գումարուեցան ժողովներ, ինչպէս Հանրապետութեան մասսայական ինֆորմացիայի եւ պրոպագանդայի մարմինների աշխատողների խորհրդակցութիւնը, Մայիս 21ին, որուն ընթացքին Կեդր. Կոմիտէի պրոպագանդայի եւ ագիտացիայի բաժնին վարիչը՝ Ա. Մկրտչեան, քննադատութեան խօսքեր արտասանեց մամուլին, ձայն – պատկերասփիւռին դէմ:

Այս շրջագիծին մէջ է, որ Յունիս 27ին գումարուած է Հայաստանի Համայնավար Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստը՝ համապատասխան օրակարգով (**):

Զեկուցաբերը՝ Ա. Քարտուղարը Կ. Դեմիրճեան երկար ներկայացուցած է գաղափարախօսական աշխատանքներուն հիմնական առաջադրութիւնները: Այս կապակցութեամբ քննութեան առած է բոլոր երեսները՝ մամուլէն մինչեւ շարժանկար, երաժշտութիւն, թատրոն, հրատարակչութիւն:

Ստորեւ կը ներկայացնենք զեկուցաբերին մատանշումներէն մէկ քանին:

Անդրադառնալով ռուսերէնին, իբրեւ ազգամիջեան հաղորդակցութեան լեզու, եւ մէջբերելէ ետք պարբերութիւն մը Բրեժնեւի յայտարարութենէն՝ Տաշքենդի ծանօթ ժողովին առթիւ (Յառաջ, Յունիս 22) Կ. Դեմիրճեան դիտել տուած է. «Կուսակցական կոմիտէները, ժողովրդական կրթութեան մարմինները, մասսայական ինֆորմացիայի եւ պրոպագանդայի միջոցները, Հանրապետութեան ստեղծագործական միութիւնները ու կազմակերպութիւնները կոչուած են մշտական հոգատարութիւն ցուցաբերելու, որպէսզի իւրաքանչիւր քաղաքացի ոչ միայն խորապէս ուսումնասիրի եւ տիրապետի մայրենի լեզուին, այլեւ լաւ իմանայ Ռուսաց լեզուն՝ ՍՍՀՄ ժողովուրդների բարեկամութեան եւ համագործակցութեան լեզուն»:

Արտաքին ճակատին դէմ պայքարին կապակցութեամբ յայտարարած է, թէ «մեր կուսակցական կազմակերպութիւնների քաղաքական, գաղափարական աշխատանքը, ինֆորմացիայի միջոցների գործունէութիւնը պէտք է նպատակամղուած լինեն բուրժուական պրոպագանդայի, ինչպէս նաեւ մեր գաղափարական հակառակորդների կառքին լծուած դաշնակցական պարագլուխների, եւ նրանց գաղափարախօսութեան դէմ հետեւողական յարձակողական անզիջում պայքարի»: Այս ուղղութեամբ կարեւորագոյն աշխատանքներէն մէկը կը ներկայանայ ինֆորմացիոն գործունէութեան ճամբով «սփիւռքահայ զանգուածներին հասցնել ճշմարտութիւնը մեր մեծ երկրի եւ մեր Հանրապետութեան, սովետական ժողովրդի մասին, կոմունիստական շինարարութեան բոլոր բնագաւառներում նրա հսկայական նուաճումների, սովետական Պետութեան հետեւողական խաղաղասիրական արտաքին քաղաքականութեան մասին: Հարկաւոր է այսուհետեւ եւս ընդլայնել ու աշխուժացնել կապերը սփիւռքահայ առաջադիմական ու դեմոկրատական կազմակերպութիւնների հետ»:

Խօսելով մամուլին քարոզչական կարեւոր դերին մասին, Կ. Դեմիրճեան, որուն պահանջներուն համապատասխան բարձրութեան վրայ չէ գտած «Սով. Հայաստան» եւ «Կոմունիստ» օրաթերթերը եւ տպագիր միւս օրգանները: «Սով. Հայաստան թերթի էջերում տակաւին քիչ են մեր հասարակական – քաղաքական եւ սոցիալ – տնտեսական կեանքի կարեւոր պրոբլեմները արծարծող սկզբունքային, խոր նիւթերը»: Երկրորդին մէջ, ռուսերէն հրատարակութիւն, վերջին ժամանակներում «թուլացել է մարտունակութիւնը, ստեղծագործական որոնումների ոգին»:

Անհրաժեշտ նկատած է, որ մամուլը, ձայն–պատկերասփիւռը կանոնաւոր կերպով պայքարին թերութիւնները սրբագրելու համար: Այս ուղղութեամբ կարեւոր դեր վերապահած է լրագրողներու միութեան, մասնաւորաբար քատրեր պատրաստելու մարզէն ներս:

Հրատպետկոմի (հրատարակչութեանց պետական կոմիտէ) գործունէութեան մէջ լուրջ թերութիւններ գտած է: Յաճախ լուրջ ուշադրութիւն չի դարձուիր ձեռագիրներուն ընտրութեան մէջ: «Դրանով է բացատրւում առջին հերթին որոշ գրքերի լոյս ընծայումը, որոնք իրենց գաղափարական, գիտական եւ գեղարուեստական մակարդակով չեն համապատասխանում ընթերցողների հոգեւոր յարաճուն պահանջմունքներին»:

Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը եւ անոր կուսակցական կազմակերպութիւնը պէտք է իրենց ուժերը լարեն մեծ ծաւալի ստեղծագործութիւններ կերտելու համար՝ արտացոլելով կոմունիզմ կերտողին տիպարը, ժողովուրդին այսօրուան քաջագործութիւնը:

Վերջին տարիներուն միջազգային դասական եւ խորհրդային թէ հայկական թատերախաղերու հիման վրայ ստեղծուած են շարք մը նոր հետաքրքրական ներկայացումներ: Հանդիսատեսը առանձնապէս հետաքրքրուած է ժամանակակից կեանքին եւ հրատապ հարցերուն նուիրուած թատերախաղերով: Բայց, դժբախտաբար, այդպիսի բեմադրութիւնները առ այժմ քիչ են:

Հակառակ շարժանկարի մարզէն ներս արձանագրուած յաջողութիւններուն եւ քանի մը հետաքրքրական ժապաւէններուն, «հայկական կինեմատոգրաֆիայի զարգացման մակարդակը դեռեւս ետ է մնում արդի պահանջներից»:

Երաժշտութեան մարզէն ներս, Կ. Դեմիրճեանի համաձայն, դեռ չէ լուծուած քաղաքական բովանդակութեամբ երգ ստեղծելու հարցը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) «Սով. Հայաստան» օրաթերթ, Մայիս 6:

(**) «Սով. Հայաստան» օրաթերթ Յունիս 29:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻ Աշխատանքներ

Լիոնի Հայկական Դատի Յանձնախումբը լծուած է լուրջ եւ հետեւողական աշխատանքի:

30րդ պարբերութեան առընչութեամբ երթը դէպի զուիցերական սահման եւ համախմբումը Ս. Ժիւլիէն ան–Ժընըվուայի մէջ, ինչպէս նաեւ ցոյցերը Ժընեւ՝ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի նիստերու առիթով, Փետրուար եւ Մարտ ամիսներուն, եղան Լիոնի Հայկական Դատի Յանձախումբի հրապարակային աշխատանքներու ամէնէն ցուցական եւ ուժեղ արտայայտութիւնները: Արձանագրուած դրական քայլերը 30րդ պարբերութեան վերահաստատման համար քաջալերական ըլլալէ անդին ցոյց կուտան այն երկար եւ դժուար երթը, որ մերն է, հասնելու համար վերջնական հանգրուանին:

Լիոնի Հայկական Դատի Յանձնախումբը իր միջոցներով եւ կարելիութիւններով կը շարունակէ հետեւողական կերպով աշխատիլ, այս վերջերս ալ լոյս ընծայելով պրակ մը եւ մամուլ – թղթածրար մը:

Պրակը՝ «Հայկական ցեղասպանութիւնը» խորագրով եւ «Անընդունելի լռութիւն մը» ենթախորագրով կը պարունակէ զանազան գլուխներ: Նախ հպանցիկ պատմականը եւ նկարագրութիւնը Հայկ. ցեղասպանութեան իր հետեւանքներով: Նկարներ, պատմական, բացատրական եւ վիճակագրական ու քարտէսներ կը բացատրեն եւ կը պատկերացնեն այս Ա. մասը: Յետոյ, 30րդ պարբերութեան պատմականը: 1971ին, ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի ցեղասպանութեան ոճիրի կանխարգելման եւ սանձումի շուրջ յատուկ զեկուցաբերի մը նշանակումէն, Յունիս 1973՝ երբ ներկայացուած, ընդունուած եւ հրատարակուած առաջին զեկուցումին մէջ 30րդ պարբերութիւնը կը նշէ հայկ. ցեղասպանութիւնը որպէս 20րդ դարու Ա. ցեղասպանութիւնը, ապա Մարտ 1974էն որ վերջնական բնագրին մէջ ներկայացուած ենթայանձնախումբին՝ ջնջուած է 30րդ պարբերութիւնը, մինչեւ 1979 Մարտ 14ի եւ 16ի ծանօթ նիստերը ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբի: Ապա, ընդհանուր ակնարկ մը մշակութային ցեղասպանութեան վրայ եւ յատկապէս հայկական ճարտարապետական կոթողներու ճակատագրին Թուրքիոյ մէջ, նկարներով: Գլուխ մը նաեւ Հայոց պատմութեան կենսական շրջաններուն եւ դրուագներուն վրայ եւ Հայկական Հարցի պատմականը 1863էն մեր օրերը: Պրակը կը վերջանայ մատենագիտութեան մը վրայ Հայկական Հարցի շուրջ, զանազան լեզուներու մէջ: Այս

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

ԺԱ.

ՀԱՅՈՑ ԻՆՉՔԵՐՈՒ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Սեբաստիա հասնելէս առաջ արդէն Ս. Նշան վանքը մանրակրկիտ խուզարկուած էր, քիչ վերջը ամբողջապէս գրաւուեցաւ զօրքին եւ ռուս գերիներու բնակչութեան յատկացուելու համար. անգամ մը միայն Վաղօրէից Խորհուրդի ատենապետ Նշան աղա Պաշտիկըքեանի հետ առիթն ունեցայ ուխտի երթալու Ս. Նշան եւ մերձակայ Ս. Անապատի ու Ս. Յակոբայ վանքերէն, որոնց մէջ եւս գերիներ դրուած էին:

Առաջնորդները միշտ բնակեր են Ս. Նշանի վանքը. բայց ինձ քաղաքամէջի առաջնորդարանը մնալ վիճակուեցաւ պարագաներու ստիպման բերմամբ: Ինչ որ կը յիշեմ մասնաւորապէս Ս. Նշանի մասին, վարչութեան անդամ Գրիգոր Տէլիզաջարեան պատուական ազգայինէն լսածներս են թէ՝ այդ դարաւոր վանքն ապահով եւ ամրածածուկ գանձարան մ'ունի որուն բանալիները հոգելոյս առաջնորդ Պետրոս արքեպիսկոպոս Թահմիզճեանի կտակով տեղացի շատ ծանօթ ազգայինի մը, Աւետիս Շահինեանի քով պահ դրուած է, միայն ի պահանջել հարկին ազգային մարմիններու ներկայութեամբը գանձատունը բանալու պայմանաւ, եւ թէ անոր մէջ կան պահուած եպիսկոպոսական թանկարժէք զգեստներ, Սենեքերիմի աթոռը, ձեռագիր մատեաններ եւ ուրիշ հնութիւններ, զորս բախտն ունեցեր է տեսնելու. միաբանակից եղբայրս ու նախորդս Թորգոմ եպիսկոպոս, բայց զիս առաջին օրէն շրջապատող տխուր պարագաներ անկարելի կ'ընէին օրուան բազմազան խնդիրներէ դուրս որեւէ բանի հետամտել:

Գրաւումներու շրջանին լսեցայ Ս. Նշանի գանձատան կողոպտուիլն եւս. նախ հաւատալ չթուեցաւ ըլլալ, այլ ի վերջոյ ինքնին հաստատուեցաւ երբ Հայոց գերեզմանատան տապանաքարերով կառուցուած Իթթիհատի կլիւպին մէջ, որ «մատենադարան»ի վերածուած էր, վանքին ձեռագիրներէն գտնուիլը ստուգեցի Ֆրանսացի գերի Պ. Պանտիրիէն, որ Մուամմէրի վստահութիւնը վայելելով «Իթթիհատի մատենադարան»ը կազմակերպելու պաշտօնն ունէր: Դժբախտաբար սակայն ազնիւ Ֆրանսացին չէր կրնար այդ մատեաններէն պակսեցնել, համրանքով յանձնուած ըլլալու համար, ինչպէս կ'ըսէր ինքն:

Իսպաթի վիճակի մէկ այցելութեանս առթիւ կուսակալը պատասխանեց թէ Հայոց արժէքաւոր հնութիւններն ապահով տեղ մը պահուած են Պոլսոյ հրամանին համաձայն, մինչդեռ դուրսէն լսածնիս այն էր որ Թաշ Խանի մէկ սենեակին մէջ մաս մը եկեղեցական զգեստ եւ անօթ կայ պահուած էմվալը Մէթրուքէի կողմէ, որուն ամենավերջի նախագահն ալ, Ճէլալ անուն նախկին սպայ մը, հարցմանս պատասխանեց թէ «Սենեքերիմի սանտալիա բռուածն եւ նոյն կարգի բաները» Պոլսոյ պետական միւզէն փոխադրուած են: Վանքերու հօտերը, նախիրներն բոլոր երկրագործական իրեղէններով ու մեքենաներով կանուխէն գրաւուած էին արդէն:

Իսկ Ս. Սարգիս Թաղային սիրուն եկեղեցին, ուր կար Կիլիկիոյ Ներսէս կաթողիկոսի գերեզմանը, հիմնայատակ փլցուեցաւ փողոցը լայնցնելու պատրուակին տակ. նոյնպէս Հողդարի Ս. Գէորգ եկեղեցին նոյն թաղի հայ տուներուն հետ հողահաւասար քանդուեցաւ. եւ, ո՛հ, Հայոց սեփական տաղձներովը վառած ջերմոցներու շուրջ անմեղունակ (") Թուրքերու պաղելիք մարմինները տաքցան: Վանքերու եւ եկեղեցիներու երկնադարդ գմբէթներու վրայ դարերով փայլած մեծադիր խաչերն անզուսպ մոլեռանդութեամբ մը վար առնուեցան:

Ֆրանսացւոց զանգակատան խաչին տեղ պատերազմի սկիզբին մահիկը զետեղած էին արդէն, միայն մեր առաջնորդարանին եկեղեցւոյ հոյակապ կաթուղիկէին խաչը չկրցան ամբարիշտները խախտել տեղէն, հոն իրենց կանգնեցուցած սանդուխն ամիսներով մնաց, եւ ուր ուրեմն խաչը դէպի վար ծռելով բաւականացան եւ շատ ժամանակ յետոյ միայն կրցան հանել զայն, Մուամմէրի յաջորդ Սըլէյման Նէճմիի կուսակալութեան օրով, Խարբերդի ռազմաճակատի զօրախումբերու հրամանատար Իզզէթ փաշայի Սեբաստիա այցելութեան առթիւ:

(18. Շար.)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՍԹԸՆԻ Ս. Ստեփանոս միօրեայ հայկ. դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 16ին: Կրթական յանձնախումբի ատենապետուհին՝ Տիկ. Գոհար Թէօլէօլեան, բացման իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է հայկ. դպրոցի կարեւոր դերին վրայ: Տիկ. Ա. Նաճարեան կարդացած է տարեկան տեղեկագիրը, որմէ կը պարզուի թէ դպրոցը ունի 10 դասարան, մանկամսուրէն մինչեւ 8րդ: Տարեկան պիւտճէն՝ 7000 տոլար: Շրջանաւարտ եղած են 13 աշակերտներ: Փակման խօսքը կատարած է Թորգոմ Ա. Քհնյ. Յակոբեան:

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Սրբոց Նահատակաց «Ֆերահեան» երկրորդական վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 17ին, վարժարանի շրջափակի մէջ, նախագահութեամբ առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեանի: Հանդէսը վարած է փոխ տնօրէնը՝ Սեպուհ Պօյաճեան: Աշակերտներու ուսուցիչներէն ետք խօսք առած է վարժարանի հայագիտական բաժնի պատասխանատու Զարեհ Զարգուն, որմէ ետք շրջանաւարտ դասարանի նախագահուհին՝ Սիրա Պօյաճեան, իր խօսքի աւարտին յայտնած է թէ դասարանը տարեկան իր նուիրատուութիւնը՝ 2500 տոլար, կը նուիրէ դպրոցի: Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովի ատենապետ Արմանտ Քէօսէեանի բանախօսութենէն ետք խօսք առնելով դպրոցին տնօրէն եւ հիմնադիրը՝ Գաբրիէլ Ինճէճիկեան, բացատրած է հանգիստի վայրի ընտրութեան նպատակը եւ շինութեան մէջ եղող երկու թեւերու յա-

պրակը ուղարկուած է ՄԱԿի ներկայացուցիչներուն, պետական անձնաւորութեանց եւ ընդհանրապէս քաղաքական աշխարհի մարդոց:

Մամուլ — Թղթածրարը կը բովանդակէ վերջին վեց ամիսներու ընթացքին Հայ Դատի հետ աղերս ունեցող հարցերու շուրջ ֆրանսական եւ պելժիական մամուլի մէջ լոյս տեսած բոլոր յօդուածները: Փարիզեան եւ գաւառի մամուլէն օրաթերթ կամ պարբերաթերթ: Պրիւքսէլի, Անվերսի, Կանտի մամուլ:

Այս զոյգ հրատարակութիւնները, պրակ եւ մամուլ — թղթածրար, կարեւոր եւ շահեկան ձեռնարկներ են: Ցոյց կուտան Լիոնի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի անդամներուն հետեւողական աշխատանքը, լուրջ նախաձեռնութիւններով եւ ժամանակին ծրագիրներու կիրարկումով: Վերոյիշեալ երկու գործերը վաճառելի են Լիոնի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի մօտ որուն հասցէն է՝ 15 Ռիւ տիւ 24 Ավրիլ, 69150 Տէսին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

տակագիծը: Տնօրէնը յայտնած է թէ շէնքի աւարտումով իրագործուած կ'ըլլայ իր երազներէն առաջինը, երկրորդը պիտի ըլլայ «հայկական քաղաք»ի մը կառուցումը: «Շրջանաւարտ եղած են միջնակարգէն 59 եւ երկրորդական բաժնէն 50 աշակերտներ:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հայ Կեդրոնի հիմնօրհնէքը տեղի ունեցած է Յունիս 24ին, Պրատըրհուտ Ուէյ հողին վրայ, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ եւ թեմակալ առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեանի նախագահութեամբ: Արարողութենէն ետք՝ Տիկնանց Միութիւնը ճաշ մը տուած է: Խօսք առած են Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ռէյ Գույաքեան, քաղաքապետական Խորհուրդի նախագահը՝ Ճոն Մոլինարի, Շինութեան Յանձնախումբի նախագահը՝ Գրիգոր Գըռուզեան, Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ Տիկ. Կոլիթի, յանուն շրջանի Հ. Յ. Դ. «Սարդարապատ» կոմիտէի ընկեր Յակոբ Զաքեան, Տնտեսական Յանձնախումբի ատենապետը՝ Սուրէն Սարոյեան, Ծրագրումի Յանձնախումբի ատենապետը՝ Սարգիս Սարգիսեան եւ հովիւը՝ Տաթեւ Քհնյ. Գալուստեան: Փակման խօսքը կատարած է առաջնորդը: Նոր Հայ Կեդրոնի շինութեամբ, Սան Ֆրանսիսքոյի Հայութեան հինգ տարիներէ ի վեր երազած ամէնօրեայ հայկ. դըպրոցը իրականութիւն կը դառնայ 1980ին:

ՊՈՍԹԸՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին գարնանային պարահանդէսը տեղի ունեցած է Յունիս 15ին, Ուաթըրթաունի Ս. Յակոբ մշակութային սրահին մէջ: Երգիչ Ատիս Հարմանտեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ժաք Գոճեանի եւ Սօսի նուագախումբը ստեղծած են ընկերային մթնոլորտ մը:

ԱԹԷՆՔԻ Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ, Յունիս 16 – 17, գումարուած է յունահայ թեմի պատգամաւորական ժողովը, նախագահութեամբ առաջնորդ Սահակ Արք. Այվազեանի եւ ներկայութեամբ 38 աշխարհական եւ եկեղեցական պատգամաւորներու: Առաջնորդը իր խօսքին մէջ անդրադառնալով սփիւռքի դժուարին պայմաններու մէջ տարուող ազգապահպանման ճիգերուն՝ կրօնական, կրթական, մշակութային եւ ընկերային կեանքի մարզերուն մէջ, թելադրած է յաւելեալ ճիգեր ի սպաս դնել, որպէսզի կարելի ըլլայ սփիւռքը պահել Հայութեամբ օծուն, իբրեւ միջոց՝ մեր ազգային իտէալներու դրական հետապնդման եւ իրագործման: Ժողովը քննած է Ազգ. վարչութեան եւ իր յարակից մարմիններու՝ Տնտեսական եւ Ուսումնական Խորհուրդերու, Թաղային մարմիններու եւ Կրօնական Ժողովի 15 ամսեայ գործունէութիւնները եւ այդ ուղղութեամբ թելադրանքներ ըրած, յունահայ կեանքը առաւել եւս աշխուժացնելու եւ նոր միջոցներով հասնելու ցանկալի իրագործումներու: Ժողովը յատկապէս անդրադարձած է յունահայ թեմի կանոնագրութեան վերանայման, որուն համար կազմած է յատուկ յանձնախումբ մը:

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունիս 22ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Միութեան ճաշ – հանդիսութիւնը: Բանախօսած է ընկ. Արմէն Պաղտոյեան ծանրանալով մերօրեայ հայկական տագնապներուն վրայ եւ ընդգծելով ՀՕՄի համահայկական բնոյթն ու նպատակները: Խօսք առած են եկեղեցւոյ հովիւը՝ Թորգոմ Աւ. Քհնյ. Յակոբեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. վարչութեան ատենապետը՝ Պետրոս Կարապետեան, ՀՕՄի Կեդր. վարչութեան ատենապետուհին՝ Սեդա Խալիկեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արեւելեան շրջանի Հ. Ե. Դ.ի 46րդ Պատգ. ժողովը տեղի ունեցած է Թըքսպլրրի (Մեսեչուսեց) Հոլիտէյ Իննի մէջ, Յունիս 16–23: Քսան ուխտերէ երեսուն լիազօր պատգամաւորներ ամբողջ շաբաթ մը հետեւած են պատգամաւորական ժողովի աշխատանքներուն: Քննուած են Հ. Ե. Դ.ի ոլիմպիականներու, Հայկ. Դատին առընչուող քաղաքական աշխատանքներու, դաստիարակչական, Հայաստան Քեմփ, անդամարշաւի եւ յարաբերական հարցեր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի (Արեւելեան շրջան) նախաձեռնութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով, Հ. Ե. Դ.ի ուխտերու ներկայացուցիչներուն համար կազմակերպուած է սեմինար մը՝ Հայկ. Դատի քաղաքական աշխատանքներուն եւ Հ. Յ. Դ.ի Ծրագրին ծանօթացնելու համար երիտասարդները: Սեմինարը տեղի ունեցած է Քեմփ Հայաստանի մէջ, Յունիս 1 – 3, որուն մասնակցած են երեսուն երիտասարդներ 15 ուխտերէ եկած: Աշխատանքներու մասնակցած են Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ եւ այլ ղեկավար ընկերներ՝ Մայքըլ Թօփալեան, Արամ Պաղտասարեան, Հերի Տէրտէրեան, Գէորգ Տօնապետեան, Լեւոն Սարգիսեան:

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ Ազգ. «Պագըճեան» սըրահին մէջ, Յունիս 16ին, տեղի ունեցած է Մայիս 28ի նուիրուած ճաշ – հանդիսութիւնը: Բացման խօսքը կատարած է Սուրէն Թորգոմեան: Օրուան բանախօսը Շահէն Այվազեան, վեր առած է Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան պատմական նշանակութիւնը: «Արմենիա» Երիտասարդաց Միութեան Գորտոպայի մասնաճիւղի կողմէ խօսք առնելով (սպաներէն) Մարսելօ Տօնիկեան շեշտած է այն շահագրգռութիւնը, զոր հայ երիտասարդութիւնը ցոյց կուտայ ի խնդիր Հայկ. Դատի լուծման: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ:

ՌՈՒՍԷԻ մշակոյթի տան մէջ, Յունիս 23ին, տեղի ունեցած է Սոֆիայի «Երեւան» երգչախումբին համերգը, ղեկավարութեամբ Գրիգոր Գրիգորովի: Երգացանկը բաղկացած է պուլկարական, հայկական եւ այլ գործերէ՝ Կոմիտաս, Ա. Բաբաջանեան, Էտ. Յովհաննիսեան, Ալ. Յարութիւնեան եւայլ: Երգերուն դաշնակով ընկերացած են Գր. Փեշտիմելեան եւ Ա. Կարժարեան:

ԱԶԳ. ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱԼԷՊ

———— Օ ————

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Ազգ. Հայկազեան երկսեռ վարժարաններու Հոգաբարձութիւնն ու Տնօրէնութիւնը որոշած են 1979 Հոկտեմբերին կազմակերպել յոբելենական հանդիսութիւն մը նուիրուած՝ Հայկական վարժարանի անունին վաթսունամեակին:

Նաեւ պատրաստել ու հրատարակել Յուշամատեան հատոր մը սերտ գործակցութեամբ կրթական մշակներու, մտաւորական դէմքերու առաւել երէց ու միջի սերունդի շրջանաւարտ ուժերու:

Առ այդ՝

Ա) Պիտի խնդրէինք արտասահման գտնուող եւ տեղաբնակ կրթական մշակներէ, շրջանաւարտներէ, ինչպէս նաեւ Հայկազեանի գոյատեւումին, անոր վերելքին սատար հանդիսացած յարգելի անձնաւորութիւններէ, որ հաճէին իրենց գործակցութիւնը չխնայել Յուշամատեանի պատրաստութեան մեր ձեռնարկած հետապնդում – աշխատանքներուն:

Բ) Կը խնդրենք բարեկամներէ եւ անխտիր բոլոր շրջանաւարտներէ որ բարի ըլլան իրենց քով պահած իմբանկար, յատկանշական գրութիւն կամ անձնական յիշատակի մէկ բեկոր, տրամադրելու Հրատարակչական Մարմնին, այն վըստահութեամբ, թէ ստացուած ամէն ինչ, օգտագործուելէ ետք, նոյնութեամբ պիտի վերադարձուի իր տիրոջը:

Գ) Կը փափաքինք նաեւ, որ այս ձեռնարկով շահագրգիռ ամէն շրջանաւարտ մեզի տեղեկութիւն տայ իր ինքնութեան, այժմ ունեցած ընկերային դիրքի, գրաւած ասպարէզին ու հասցէին մասին:

Դ) Կը խնդրուի վարժարանին կամ Յանձնախումբին հետ կապ պահել հետեւեալ հասցով՝

P. Tertzakian
Ecole Haïgazian
Djedeyde — Alep — Syrie

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ–ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 — 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Բայց ի՞նչ: Քանի տղան կը խորհէր ծագելիք խօսակցութեան, (Նէնէթ) այնքան դժուարին ու դժնդակ կ'երեւար ան իր մտածումին: Այո՛, դժնդակ՝ քանի որ անկասկած պիտի պատասխանէր իր ըսածներուն, պիտի ըսէր թէ շատ տառապեցաւ, թէ արժանի չէր այսպէս լքուելու, թէ պէտք է միանան (Նէնէթ) անմիջապէս: — Կարծես թէ նիհարցեր է քիչ մը եւ բոլոր հագուստները փոխուեր են իր վրայ Գուլպաներուն ետեւի գծիկներն են որ միայն նոյնն են մնացեր... Խեղճ Լիզ, խեղճ Լիզ... Հապա եթէ յանկարծ գլուխը ետեւ դարձնէ ու զինքը նըշմարէ՞ — նորէն Փիէռ քայլերը դանդաղեցուց: Մանաւանդ որ պիտի չուզէ իր նուէրը ետ առնել. այդ անկարելի է, անկարելի է: Եւ յետոյ տղան պիտի չկարենայ նամակը տալ: Հապա եթէ ըսէ պարզապէս մէջի գրածնե՞րը: Դարձեալ անկարելի է. ամէն գրութիւն չարտասանուիր, ինչպէս որ ամէն խօսք չի գրուիր:

Փիէռ կ'ուզէր մէկէն ետեւ դառնալ ու փախչիլ, կորսուիլ, սակայն անկարող էր եւ կը հետեւէր միշտ անոր, երբեմն մօտիկէն, ճիշդ ետեւէն, երբեմն ընդհակառակն անջրպետը բանալով: Երկու կավռօշիկներ որոնք կ'անցնէին իրենց սիկաւէթներուն հետ, կարծեցին թէ Փիէռ կնորսութեան է ելած, սակայն դեռ համբակ ու ամչկոտ՝ չի համարձակիր մօտենալ աղջկան:

Տղաքը սկսան վրան խնդալ, կատակել, եւ քանի մը քայլ հեռանալէ վերջ իրենցմէ մէկը պոռաց.— «Վազ'ի Թօթօ, վազ'ի»: Երիտասարդը սաստիկ ամչցաւ ու մայթը փոխեց: Բայց երբոր Սէն Միշէլի հրապարակը հասան, Լիզ մէկէն անհետացաւ բազմութեան մէջ: Մէթրօ՞ մտաւ, հանրակա՞ռք առաւ թէ անկիւն մը դարձաւ կրկին: Հայը չուզեց փնտռել, ընդհակառակն գոհ եղաւ այս արդիւնքէն եւ նոյնիսկ ատոր մէջ ինքնարդարացում մը գտնելու համարձակութիւնը ունեցաւ, երբոր աղջկան պանդոկը դառնալու համար անգամ մը եւս Սէնթ Ժընըվիէվի բարձունքը կ'ելլէր, նախկին ծրագիրը գործադրելու:

Նրբանցքին խորը, սանդուխներուն տակ էր կծկտած պանդոկին գրասենեակը: Պանդոկապետուհին այդ պահուն դեղձանիկին ջուրը փոխելու էր զբաղած: Անշընչելիօրէն հաստ, տձեւ ու խափանիչ գիրութեամբ կին մըն էր ան: Իր մէկ աչքը այնքան մեծ էր, ուռած, գորտի աչքի մը պէս դուրս ցցուած եւ գլպանիկներով, որ բնաւ պէտք չէր զարմանալ միւս աչքին պայթած ըլլալուն: Դեղձանիկը իրեն պէս միականի չէր անշուշտ, սակայն երկուքն ալ իրենց մէյմէկ աչքով նայեցան Փիէռին, ծրարին ու պահարանին: Այդ երկու դիտողներէն մէկը ըսաւ.

— Քիչ մը ուշ մնացիք, պարոն. պէտք չէ՞ր որ վայրկեան մը առաջ գայիք:

— Խնդիր չէ, կ'ուզեմ միայն այս ծրարը...

— Ինչպէ՛ս թէ խնդիր չէ. ան գնաց, մեկնեցաւ...

— Գիտեմ, տեսայ զինքը, բայց մասնաւոր ըսելիք մը չունէի: Կ'ուզեմ միայն այս ծրարը...

— Ես ալ կ'ըսեմ որ այդ ծրարը հիմա՛լ կարելի չէ...

— Կարեւորութիւն չունի, թող իրիկունը ըլլայ...

— Օհօ՜օ, իրար չենք հասկնար կոր... բայց սիրելի պարոնս, ձեզի կ'ըսեմ որ ան հիմա մեկնեցաւ պանդոկէն, մեկնեցաւ Փարիզէն, իր քաղաքը պիտի երթայ...

— Ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս, բայց հիմա... քիչ մը առաջ է որ...

— Այո՛, այո՛, հիմա, քիչ մը առաջ... Կայարան գնաց, 10·30ի շոգեկառքը պիտի առնէ, Աստուա՛ծ իմ, այս ինչ դժուար բան է եղեր չինարէն խօսիլը...

(75 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Այրի Տիկ. Նազիկ Բաբսեղ-եանց, զաւակներն ու թոռները իրենց խոր-րին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փո-խան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, հեռագրով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆՑԻ

մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ, իր ամուսնոյն յի-շատակին այրի Տիկին Նազիկ Բաբսեղ-եանց հետեւեալ նուէրները կ՚ընէ.—

Վասպուրականի Հայրենակցականին 200 Ֆր., Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին 100, տեղւոյն Կապ. Խաչին 100, Ազգային Միութեան 100, «Յառաջ»ի բարգաւաճ-ման 100 Ֆր.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հրայր Աշճեան եւ Փիէր Աչըքկէօզեան ընտանիքները իրենց մօր՝

Տիկին Նշանուհի Աշճեանի

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ, 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան իր եղբօր՝ Հայկ Աղապէկեանի մահուան քառասուն-քին առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ Աղքա-տախնամին, 500 Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին եւ 500 Մարի – Նուպար հիմնարկութեան Բարեկամներու Միու-թեան (ստանալ «Յառաջ»էն)։

L'U.G.A.B. DE PARIS

organise

un grand voyage culturel en ARMENIE

du 7 au 22 Septembre

2 jours à MOSCOU,

3 jours à LENINGRAD

11 jours en ARMENIE

Séjours en hôtels de première classe

Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni-Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.

Frais de participation : 3900 F.

Moins de 35 ans : 3.650 F.

Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :

11, Sq. Alboni, Paris 16e

Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet et ensuite à Mme H. Kutnérian

Tél. : 964-74-81

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ ե-կեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակա-լութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ եւ դպ-րոցին հետեւեալ նուէրները.— Սաթենիկ Մէլէմէնճեանի մահուան առթիւ իր թոռ-նիկները՝ Իվէթ, Ֆրանսիս եւ Գարոլին 300 Ֆր., Յակոբ Մէլէմէնճեան, Պր. Պիէլման 100ական, Աբրահամ Մէլէմէն-ճեան, Յակոբ Գուրուչեան, Հայկուհի Թուլումճեան, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Թու-լումճեան, Տէր եւ Տիկ. Արմէն Թուլում-ճեան, Նէվշէհիրեան ընտանիք, այրի Տի-կին Վ. Սէֆէրեան, Նշան Կիրիտլեան 50-ական, Պօղոս Պարսամիկեան, Ռուբէն Ասարլըքեան 20ական, Հմայեակ Կարա-պետեան 10, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Զէյ-թունցեան 50 դպրոցին, Մինասեան եղ-բարք, Ոսկեան, Շէրպէթեան 20ական։

Լօրան Ենովքեանի թաղման առթիւ Ար-մենակ Ենովքեան, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Գույումճեան 100ական, Աբրահամ Չէր-չիեան, Տիկ. Փիէթրի Աննիկ, Վահան Յակոբեան 50ական եւ 50 դպրոցին, Վար-դան Յակոբեան, Անահիտ Կոտւճեան 30-ական, Եդուարդ Այնալեան 20, Հայկ Մկրտիչեան 50 դպրոցին։Մաքրուհի Մն-տոյեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեան 100 դպրո-ցին, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Միքայէլ-եան, Ժօզէֆ Տէրտէրեան 100ական, Շալ-ճեան ընտանիք 50 «Յառաջ»ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յանելուածական շրջապտոյտներով

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ

ՕԳՈՍՏՈՍ — Մեկնում՝ Օգոստոս 3: 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ՝ Օգոստ. 15՝ Մոսկուա: Օգոստ 16 Փարիզ

Գին՝ 3600 ֆր.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Սեպտեմբեր 7: Սեպտ. 8ին՝ Երեւան: 11 օր Երե-ւանի մէջ — Վերադարձ Սեպտ. 19՝ Մոսկուա: Սեպ. 20՝ Փարիզ:

Գին՝ 3600 ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Հոկտեմբեր 5 (նոյն օրը՝ Երեւան): 13 օր Երե-ւանի մէջ — վերադարձ՝ Հոկտ. 18՝ Մոսկուա: Հոկտ. 19՝ Փարիզ:

Գին՝ 3500 ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3էն ՕԳՈՍ. 16 — ՍԵՊՏ. 7էն ՍԵՊՏ. 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդ-ներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դի-մեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ըն-թացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր.ի դրոշմա-թուղթ։

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կա-տարել տալ այս գործողութիւնը, մեծա-պէս դիւրացուցած կ՚ըլլան արդէն ծան-րաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը։

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատ-ճառով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱ-ԻՈՐ։ Հեռաձայնով չընդունուիր։

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շը-նորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, Սիսակ Սիսլեանի մահ-ուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ալիքեանէ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Քիւրքճեանէ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Գապաքճեանէ 100 Ֆր.։

×

Կապ. Խաչի Պանեօ–Բաշանի մասնա-ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Ժագ Թորանեանէ Կարապետ Հաքիմեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

restaurant EREVAN

ՀԱՅՍՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

EXPOSITIONS

ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU

Du 17 Juin au 30 Août

Galerie d'Art du Château des Hayes

49250 BRION

jusqu'au 30 Juillet

Maison des Princes de Pérouges

(Ain)

Pelerinage en Armenie organisé par l'union compatriotique de Daron de Marseille

Du 3 au 16 AOUT

DEPART ET RETOUR A MARSEILLE

Prix par personne MARSEILLE-MARSEILLE 3650 F.

Date limite d'inscription 5 Juillet 1979

PRIX COMPRENANT :

Le transport aérien — la pension complète, Hôtel 1ère Classe, ARMENIA — Les excursions quotidiennes, les frais de visa, l'assurance, rencontre avec les Mechetzi d'Arménie.

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

MARSEILLE : M. ANTRANIK SARKISSIAN

22, Avenue de Gascogne -13015 MARSEILLE — Tél. : 60-76-02

M. JACQUES BOGOSSIAN

Tél. : 93-59-04 (le soir seulement)

LYON : M. DEMIRDJIAN MAURICE

11, Rue Robespierre, 69150 DECINES — Tél. : 49-13-72

PARIS : SONIA COUMRYANTZ OPTIMA - TOURS (Agence agréé Intourist)

67-69 Rue Quincampoix, 75003 PARIS — Tél. : 274-27-20

LIC. A. 946

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Յուլիս 22 Վարդավառ է։ Տօն է պայծառակերպութեան Տեառն Մե-րոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Երկուշաբթի, Յուլիս 23, յիշատակ է մեռելոց։ Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ։ Յաւարտ պա-տարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին Վարդավառի առթիւ։

Կը պատարագէ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ-բերու Օգն. Մարմնի տարեկան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն, ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղ. Թաղակա-նութիւնը, եկեղեցւոյ յիսնամեակի հան-դիսութեան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Փիէր Ղազար-եան, Բժ. Զէրտապ 4000ական Ֆր., Ա. Միրաքեան, Մ. Պապուչեան 2000ական, Վ. Ելքովանեան 1500, Ա. Մալքասեան 1000, Կ. Յովսէփեան, Գ. Փիլիկեան, Գեղեւեան եղբայրներ, Բժ. Տըլլաճեան, Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկե-ղեցի, Ֆ. Սվաճեան, Բժ. Կէօնճեան, Ջա-քարեան, Յ. Պոսնոյեան, Յ. Մուրատեան եւ Շէլէլէկեան Վ. 500ական, Փիլոյեան, Գրիգորեան, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցի եւ Շալճեան ընտ. 300ական, Ազգ. Առաջնորդարան, Կ. Ճանիկեան, Կ. Թապիպեան, Պլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ ե-կեղեցի, Ժ. Մարգարեան (Ֆոս), Ա. Վարդանեան, Հ. Փիլիկեան, Վ. Գաս-պարեան, ոմն, Ա. Խուսուրեան, Պոսնոյ-եան, Կէտիկեան, Փիրանեան, Մ. Նա-գաչեան, Սարգիսեան եղբայրներ, Գո-չունեան քոյրեր 200ական, Գ. Երեմեան, Ն. Քէօսէեան, Թ. Բամպուքեան, Գ. Արգումանեան, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Գ. Թոմասեան, Յ. Յովսէփ-եան, Ա. Կուտտուզեան, Ա. Յովհաննէս-եան, Ա. Դարբինեան, Շ. Հորոյեան, Ս. Լեւոնեան, Կ. Կոնոյեան, Գ. Թիրէքեան, Տինօ, Կ. Գոգոյեան, Փ. Տէր-Մարգար-եան, Նշան Քհնյ. Գույումճեան, Լ. Աղ-նաւուրեան, Գիւրէլեան, Ս. Դանիէլեան, Ա. Առաքելեան (Պոլէն) 100ական, Մօ-րուքեան եւ Պօյաճեան 50, Հ. Մինասեան 30, Յարութիւն Տէրոյեան 20, Է. Գաս-պարեան եւ Ա. Տէր-Մխսեան 10 Ֆր.։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍ 19
JEUDI 19 JUILLET 1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.428 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.428

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ

ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆՆ ՎԷՅԼ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Նախատեսուած էր եւ օրերէ ի վեր կը կրկնուէր՝ Տիկին Սիմոնն Վէյլ պիտի ընտրուէր Եւրոպայի Խորհրդարանի նախագահ: Ինչ որ թերեւս նախատեսուած չէր, այն էր որ ընտրուէր Բ. շրջանին փոխանակ՝ առաջինին: Ասոր գլխաւոր պատճառը եղաւ հաւանաբար Շիրաքի ՀՀՀ.ն, որ մետասաներորդ ժամուն թեկնածու մը ներկայացուց յանձին՝ Քրիս — թիան տը լա Մալէնի, զուցէ պարզապէս ձեւ մը հասկցնելու համար Ժիսքարտիէններուն, որ « առանց մեզի բան չէք կրնար ընել »:

Եւրոպայի առաջին ընտրուած Խորհրդարանին, առաջին նիստին կը նախագահէր, ըստ աւանդութեան, երիցագոյն անդամը՝ Տիկին Լուիզ Վայս, 86 տարեկան: Ֆրանսացի երեսփոխաններէն կը բացակայէր՝ Ժորժ Մառշէ (հաւանաբար, կ'ըսէ Լը Մաթէն, անհրաժեշտ չէր նկատած կարճ կապել Եուկոսլաւիոյ իր արձակուրդը այս դէպքին համար): Տիկին Լուիզ Վայս, երկար մտաւորական ճառով մը կը բանար նիստը, բաւական լաւատես, ուր կը հրաւիրէր երեսփոխաններր որ պահպանեն իրենց ամէնէն թանկագին հարստութիւնը՝ իրենց մշակոյթը: Ապա, հակիրճ պատմականը կ'ընէր Եւրոպայի, Մեծն Կարոլոսի Եւրոպան որ « հաշտեցուց Լատինականութիւնն ու Գերմանականութիւնը, անգլիացի Առիւծասիրտ Հռիքարտոսի եւ գերման՝ Ֆրետերիք Շիկամօրուսի: Լուիզ Վայս երկարօրէն ծանրացած է նաեւ մարդկային իրաւանց վրայ եւ խօսած ցեղասպանութեանց մասին:

Մինչ, ուրեմն կ'ակնկալուէր բացման դասական նիստ մը, երեսփոխանները մէկ ժամուան ճառ մը « վայելած » են, որուն յաջորդած է վիճաբանութիւն մը՝ կանոնագրային: Ոմանք, այս առթիւ կ'ոգեկոչեն Ֆրանսայի Դ. Հանրապետութեան շրջանը: Ժողովին Դեմոկրատ — Քրիստոնեայ խմբակին բանբերը՝ Քլեփչ կ'առաջարկէր, որ բարեփոխում մը մտնէ եւ նախագահին պաշտօնավարութեան շրջանը մէկէն երկուքուկէս տարուան երկարաձգուի: Ասոր կողմնակից էին Պահպանողական եւ Դեմոկրատ — Քրիստոնեայ եւ դէմ՝ Ընկերվարական ու Համայնավար: Այս առթիւ կը նկատուէր, որ Լուիզ Վայս չէր յաջողեր տէր մնալ կացութեան եւ վերջապէս կ'ընդհատէր նիստը, ընդառաջ երթալով Ք. տը լա Մալէնի դիմումին:

Երբ նիստը կը վերսկսէր, նախագահը կը յայտնէր թէ Նախագահին պաշտօնավարութեան մասին վիճաբանութիւնը փակուած է:

Կը սկսէր ուրեմն քուէարկութիւնը: Կային հինգ թեկնածու. — Սիմոնն Վէյլ, որ կը ստանար Ա. շրջանին 183 ձայն (բացարձակ մեծամասնութիւն 191), Ընկերվարական Մարիօ Ցակառի՝ 118, Համայնավար Ճիորճօ Ամենտոլա՝ 44, Քրիսթիան տը լա Մալէն՝ 26, Արմատական խմմա Պոնինօ 9: Արձանագրըուած երեսփոխաններու թիւն է 410: Բ. շրջանին, քուէարկողներու թիւն է 404, արտայայտուած քուէ 377, ճերմակ կամ չեղեալ՝ 22, անհրաժեշտ մեծամասնութիւն (բացարձակ) 189:

Տիկին Սիմոնն Վէյլ կը ստանայ 192 եւ կ'ընտրուի, Ցակառի՝ 138, Ամենտոլա 47, տը լա Մալէն քաշուած էր:

Այս արդիւնքը ըլլալով հանդերձ Ժիսքարի յաղթանակը, կէս-ձախողութիւն մը կը նկատուի: Բազմաթիւ երկիրներ դժգոհ են Ժիսքար - Շմիտ այս « կարգադրութենէն »:

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱ

ԲՌՆԱՏԷՐԻ ՄԸ "ԱՔՍՈՐԸ" ՖԼՈՐԻՏԱ

Վերջ՛ապէս վերջ կը գտնէր Նիքարակուայի ողբերգութիւնը, որ կրնար անշուշտ աւելի կանուխ վերջանալ նոյնիսկ ընաւ տեղի չունենալ եւ 30 հազար մեռեալի ալ պատճառ չըլլար եթէ Միացեալ Նահանգները չյամառէին այսքան յապաղումով ընդունիլ Սանտինիսթներու գոյութիւնը եւ մետասաներորդ ժամուն միայն չբանակցէին անոնց հետ:

Սոմոզա աշխարհի ամէնէն հարուստ եւ անխիղճ բռնատէրերէն մին, ի վերջոյ տեղի տուաւ եւ ինչպէս կը խորագրէ Ֆիկառօ (չի թուիր թէ իմռուռ ուզած է ընել) « Սոմոզայի աքսորը Ֆլորիտա »...

Վարկաբեկուած վարչակարգ մը, որ կը քաշքշուէր պարզ յամառութեան պատճառաւ: Սոմոզա, որու մինչեւ հիմա զօրավիգ կը կենային Մ. Նահանգները ամէնէն աւելի «գոյնը դուրս տուած էր» արդէն 1972ին երբ կ'իւրացնէր բոլոր միջազգային օգնութիւնները, երկրաշարժին զոհերուն սահմանուած եւ կը նետուէր կալուածային շահագործումներու մէջ: Ի վերջոյ վարչակարգին տապալման նպաստեց Սոմոզայի նախապէս կողմնակից քաղքենի դասակարգի մը զինակցութիւնը Սանտինիսթներուն հետ: Այս վերջինները հիմնուած են 1961ին եւ կը կրեն անունը այն ժողովրդական հերոսին, որ ամերիկեան գրաւեալ բանակին դէմ կռուած է երկու համաշխարհային պատերազմներու միջեւ:

Այսօր, Սոմոզա որու Միացեալ Նահանգներու մէջ ունեցած հարստութիւնը մէկուկէս միլիառ տոլար կը գնահատուի, Մայամիի մէջ անոյշ օրեր կրնայ ապրիլ, աւերակներու տակ ձգելէ ետք երկիր մը, զոր սնանկութեան եւ ողբերգութեան առաջնորդեց:

Ներկայիս Պետութեան գլուխը նշանակուած է Երեսփոխանական Ժողովի նախագահը՝ Ուրկույօ, որ հաւանաբար միայն փոխանցման շրջանի մը համար վարէ երկիրը: Կը մնայ սպասել տեսնելու համար թէ ի՛նչ ճամբայ պիտի բռնէ վաղուան Նիքառակուան: Արեւմուտքը եւ մանաւանդ՝ Ամերիկա չափաւոր վարչակարգ մը կը փափաքին: Ներսն ալ՝ որոշ քաղքենիութիւն մը հիմնական ցնցում մը չի մաղթեր եւ կը նախընտրէ ընկերային - դեմոկրատ լուծում մը բայց կան նաեւ ուրիշներ որոնք Քաստրիստ երազներ ունին թէեւ ոչ ոք առայժմ բուն համայնավարներու կողմնակից է:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱԶՄԸ

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, Յուլիս 16ին նախարարապետ Սելիմ էլ Հըս կազմած էր իր նոր կառավարութիւնը, որ կրկին փոխանցման շրջանի դահլիճ մը կը նկատուի:

Հակառակ Հայկ. Պլոքին դրած պահանջին (տես՝ «Յառաջ», Յուլիս 14-15) ոչ մէկ Հայ մաս կը կազմէ կառավարութեան: Մոնտի աշխատակիցը սակայն կը նկատէ որ ան համապատասխան է յաբանուանական եւ տեղագիրութեան հաւասարակշռութեան, բայց անշուշտ զուտ լիբանանեան գետնի վրայ:

Նախարարապետ՝ Սելիմ Հըս

Արտաքին նախարար եւ փոխ - նախարարապետ՝ Ֆուատ Պութրոս (յոյն օրթոտոքս):

Պետական նախարար՝ Շառլ Հելու (մարոնի):

Ներքին եւ Զբօսաշրջիկութիւն» Պահիճ Թաքիէտտին (տիւրզի):

Պաշտպանութիւն եւ Հաղագործութիւն՝ Ժոզէֆ Սքաֆ (յոյն - կաթողիկէ):

Թղթատար, Բնակութիւն եւ Գործակցութիւն՝ Միշէլ Միւռ (մարոնի):

Ճարտարարուեստ՝ Անուար էլ Սապահ (մահմետական շիի):

Ելմտական՝ Ալի Խալիլ (մահմետական շիի):

Աշխատանք եւ Ընկերային հարցեր՝ Նազիմ Քատրի (սիւննի):

Հանրային աշխատանք, փոխադրութիւն եւ Լուսաւորութիւն՝ Պութրոս Հարպ (մարոնի):

Տնտեսութիւն, Առեւտուր եւ Առողջապահութիւն՝ Թալալ Մերապի (սիւննի):

Արդարութիւն եւ Տեղեկատուութիւն՝ Եուսէֆ Ճեպրան:

Իրազեկներու համաձայն այս կառավարութիւնը որոշ քաղաքականացում կը մտնէ մինչ նախկինը աւելի թեքնոքրաթներէ կազմուած էր: Նշմարելի է սակայն որ երկու գլխաւոր համայնքները (մարոնի եւ սիւննի) տէր չեն չորս գլխաւոր նախարարութեանց (Արտաքին, Պաշտպանութիւն, Ներքին, Ելմտական):

Մասնաւոր խանդավառութիւն մըն ալ ստեղծուած չէ: Փաղանգաւոր (Քաթայէպներ) պարագլուխին համար « նորէն փոխանցման կառավարութիւն մըն է: Անգոյն դահլիճի մը կազմութիւնը կը ձգտի իշխանութենէն հեռացնել անոնք որոնք կ'ընդդիմանան օտար հոգատարութեան »: Շամուն, թէեւ, « հաւասարակշռուած » կը գտնէ, իսկ Ճումպլաթ՝ « համապատասխան իրաց իրականութեան »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը « ճամբու դրաւ » իր դահլիճին 12 անդամները, պահելով միայն Արտաքին նախարարը՝ Վէնս, Պաշտպանութեան նախարարը եւ իր անձնական խորհրդատուն: Սկիզբի փոքր ոգեւորութենէ մը ետք, բաւական թերահաւատ մթնոլորտ մը կը տիրէ Գարթըրի ծրագրի նկատմամբ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Ժան Ֆրանսուա - Փոնսէ Լեհաստան գընաց պատրաստելու համար նախարարապետ Կէռէքի Փարիզ այցելութիւնը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Նումէայի մէջ խօսած ճառով մը շեշտեց թէ Ֆրանսա ինքզինքը չի պարտադրեր Խաղաղականի մէջ, բայց բարգաւաճում կը խոստանայ անոնց, որոնք կ'ուզեն Ֆրանսայի հետ մնալ:

ՄՈՆՌՈՎԻԱՅԻ (Լիպերիա) մէջ, բացուեցաւ Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան ժողովը: Բացակայ է Հասան Բ. Մարոքի թագաւորը: Պատճառը կը նկատուի Փոլիսարիոյի նոր յարձակումները հարաւ - Մարոքի շրջանը:

ՕՏԵՍԱՅԻ մէջ (Ուկրայնիա) 42 տարեկան բանուոր մը ձերբակալուած է: Երկուքուկէս տարիէ դիմում ըրած է Արեւմուտք մեկնելու, ըստ կնոջը յայտարարութեանց, որովհետեւ տեղւոյն վրայ չի հասնիր ութ զաւակնոց իր ընտանիքին ապրուստը հոգալ:

ԺԸՆԵՒԻ ժողովին, նուիրուած Հնդկաչինի գաղթականներուն, Խորհ. Միութիւնն ալ պիտի մասնակցի:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ պիտի չգնէ հիւլէական երկու Ֆրանսական կայաններ: Այս յայտարարութիւնը ըրին Չինացիք, մինչ Ֆրանսայի Ճարտարարուեստի նախարարը Փեքին կ'այցելէր:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ - ԿԱՅՐԱԹ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 42րդ ախոյենութեան չարքին, Յուլիս 12ին, « Արարատ » իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Ալմա Աթայի «Կայրաթ»ը: Խաղի առաջին կէս ժամուան ընթացքին հիւրերը տիրապետած են դաշտին, բազմաթիւ գրոհներով ստիպած են Երեւանցիները պաշտպանութեան անցնիլ ամբողջ խումբով: Նման կացութեան մէջ է, որ Կայրաթցիներ նշանակած են առաջին կոլը, 26րդ վայրկեանին: « Արարատ »ի տղաքը պահ մը վարանելէ ետք, ինքզինքնին գտած են եւ անցած հակագրոհի: Աշոտ Սահակեան 40րդ վայրկեանին հաւասարութեան կոլը նշանակած է:

Երկրորդ կիսախաղին « Արարատ »ի տղաքը տիրապետած են դաշտին: Անոնք զօրաւոր յենակէտ ստեղծելով դաշտին կեդրոնը, կրցած են թէ լաւ պաշտպանուիլ եւ թէ աւելի շատ յարձակիլ: Այդ ռազմավարութեան շնորհիւ Երեւանցիները նշանակած են երեք կոլեր, 48րդ վայրկեանին Անդրանիկ Խաչատրեան, 54րդ վայրկեանին Աշոտ Սահակեան եւ 70րդ վայրկեանին Բաբկէն Մելիքեան: 83րդ վայրկեանին հիւրերը նշանակած են կոլ մը եւս եւ խաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի յաղթանակով՝ 4-2: Երթի մըրցումները աւարտած են եւ « Արարատ » 34 հնարաւոր կէտերէ շահած է 16 կէտ:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Յուլիս 14-15ի թիւով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 10-12)

ՃԱԶԻ ԵՐԳԶՈՒՀԻ ՏԱԹԵՒԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է ճազի երաժշտութեան նուիրուած հանդէսներու շարք մը: Շարժանկարի մեծ սրահներու, զբօսայգիներու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու եւ ձեռնարկութիւններու մշակոյթի տուներուն մէջ հանդէս եկած են Խորհ. Միութեան լաւագոյն խումբերն ու երգիչները: «Օկտեաբր» շարժանկարի սրահին մէջ հանդէս եկած է Իգոր Բրիլի ղեկավարած նուագախումբը, որուն մեներգիչն է Երեւանցի երիտասարդ արուեստագիտուհի, Թիֆլիսի ճազի երաժշտութեան փառատօնի դափնեկիր Տաթեւիկ Յովհաննիսեան: Մամուլը, մասնագէտները դըրուատանքով արտայայտուած են իր ձայնի ու արուեստի տուեալներու, ինչպէս նաեւ մեկնաբանութեան մասին: Տաթեւիկ Յովհաննիսեան իր երգացանկին մէջ մեծ տեղ կուտայ Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայ երաժիշտներու գործերուն:

ՄԵԿԱԹՈՆՆԵՐԸ ՀԱՄՐԵԼԷ ԵՏՔ

Կազմեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

« Մեկաթոն » ռազմական թերմիք աշխարհի բառերէն է. կը գործածուի նկարագրելու համար ատոմական ռումբ մը, որուն պայթումը մէկ միլիոն թոն տրինամիթի պայթումին ուժը կը « հայթայթէ » այսինքն այդ ուժգնութեամբ կործանարար գործ կ'ընէ: Ներկայիս հիւլէական պայթուցիկներ կան՝ որոնք 5էն 8 մեկաթոն պայթուժ կը հայթայթեն. բաղդատութեան եզր մը ունենալու համար յիշել՝ որ Հիրոշիման քարուքանդ ընող ու 70.000 մարդ սպաննող ռումբը 12.500 թոն տրինամիթի ուժ ունէր միայն:

Լէօփոլտ Անկըր, ամերիկացի լրագրող մը, Սոլթ–2ի ժողովներուն ներկայ ըլլալէ ետք կը գրէ յօդուած մը՝ վերի վերնագրով, որուն մէջ կ'ըսէ, ի միջի այլոց.—

Բրեժնեւ ըսաւ որ « Աստուած պիտի չներէ մեզի, եթէ ձախողինք » կասեցնելու ատոմական ռումբերու եւ անոնցմով զինուած հրթիռներու բազմապատկումը. անկէ ետք Սովետ խօսնակներ բարձրախօսներուն առջեւ ժամանակ վատնեցին փորձելով ժխտել, որ Բրեժնեւ այդպիսի խօսք ըսաւ: Հասկնալի էր թէ ինչո՞ւ այդ ըրին, սակայն Աստուծոյ այդ մատնանշումը՝ պաշտօնականօրէն անաստուած երկրի մը մենատէրին կողմէ, ունէր աւելի լայն նշանակութիւն:

Երբ Բրեժնեւ ու Գարթըր կը բաժնուէին իրարմէ, իրենց անոյշ խօսքերը, գրկուիլը ու համբոյրները նոյնքան կեղծ էին, որքան անոնք՝ զորս կը փոխանակէին Յովհաննէս – Պօղոս Պապն ու Լեհաստանի նախագահը: Բրեժնեւ – Գարթըրի գիրկընդխառնում – համբոյրի լուսանկարները արգիլուած են Սովետ. Միութեան թերթերու մէջ, իսկ Արեւմուտքի մէջ լրագրողներ զայն կը կոչեն « Յուդայի համբոյր »: Եւ այս քրիստոնէաբարբառ որակումը կ'ընդգծէ Քրիստոնեայ Մեծին դերը՝ Վիէննայէն անդին,ու Քրաքովի մէջ:

Մէկ կողմէն կը տեսնէինք երկու «հըսկաներ», հսկայ երկիրներու առաջնորդներ՝ երկուքն ալ կէս – անդամալուծուած, մէկը՝ տարիքի եւ հիւանդութեան բերումով, միւսը՝ իր երկրի քաղաքական վիճակի անկայունութեամբ: Երկուքն ալ շրջապատուած էին հազարաւոր թիկնապահներով,ու նստած կը համրէին թէ քանի՞ մեկաթոններու պէտք ունին՝ զիրար բնաջնջելու համար: Միւս կողմէ կը տեսնէինք ժողովուրդի ալեկոծում մը՝ ովկիանոսային մակընթացութեան անդիմադրելի ուժգնութեամբ, որ Պապին շուրջ հաւաքուող ոստիկանական գիծերն ու քաղաքական « արգելքները » ծիծաղելի բանի մը վերածեց:

Երկու քաղաքներու մէջ պարզուած տեսարանները զիրար կ'ամբողջացնէին, որովհետեւ Լեհ Համայնավարներ ու Պապի օգնական կղերականներ կուտային գրեթէ նո՛յն այն բացատրութիւնները՝ զորս կ'արտայայտէին Բրեժնեւի ու Գարթըրի խօսնակները. այսինքն՝ « մենք աշխարհի մասին բոլորովին տարբեր ձեւով կը շարունակենք մտածել, սակայն կենսական է որ այս բեւեռայնօրէն տարբեր գիրքեր ունեցողները խօսին իրարու հետ »:

Անշուշտ Լեհաստանը համայնավար վարչակարգի տակ պիտի շարունակէ մընալ. անշուշտ հակա – Եալթա մը չէր Վիէննայի հանդիպումն ալ, եւ աշխարհը պիտի շարունակէ մնալ բաժնուած՝ համայնավար եւ այս կամ այն ձեւով դրամատիրական խումբերու: Բայց հակառակ այդ բաժանումներուն՝ աշխարհը շատ փոխուած է Եալթայէն ի վեր, եւ այդ փոփոխութիւնը ակամայ ընդգծեց լեհ կառավարութիւնը:

Արդարեւ, այն համայնավար ղեկավարները որոնք Պապին այցելութեան թուականը Մայիսէն Յունիսի յետաձգեցին, գործեցին քաղաքական հսկայ սըխալ մը, հոգեբանական գետնի վրայ, քանզի այդ յետաձգումին շնորհիւ՝ ան զուգադիպեցաւ Վիէննայի ժողովին:

Վիէննայի ժողովէն ետք Գարթըր ու Բրեժնեւ 146 էջ երկարութիւն ունեցող դաշնագրի մը 24 ենթաբաժանումները 24 անգամ ստորագրեցին, բայց Պապի այցելութեան նկարագրութիւն մը, շատ աւելի կարճ, շատ աւելի բան կ'ըսէ մեզի հեռաւոր ապագայի մասին:

Նախ յիշել որ Լեհաստան Խորհրդային Միութեան ամէնէն կարեւոր դաշնակիցն է Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, սակայն Պապի այցելութեան ընթացքին լեհ ժողովուրդը իր իսկ ղեկավարութենէն ետ առաւ անոր հեղինակութեան յետին նըշոյլն իսկ: Անշուշտ կառավարութիւնը ուժ ունի, սակայն յաջող Պետութիւն մը ուժի ամէնօրեայ կիրարկումով չէ որ կը բանի, — այդ կը յոգնեցնէ, կը սպառէ կառավարիչ դասակարգը եւ կը մաշէ ժողովուրդի ուժականութիւնը. սակայն, փաստօրէն, լեհ Համայնավար ղեկավարութիւնը միայն ուժ ունի, եւ ոչ այն օրինականէն անդի՛ն գտնուող հեղինակութիւնը, որ երկրի մը կարգ – կանոնի գլխաւոր երաշխաւորն է (այդ երաշխաւորը ոստիկանութիւնը չէ):

Անշուշտ քաղաքական եզրակացութիւններու չենք կրնար երթալ նման հաստատումէ մը ետք: Վաղը կամ միւս օր ժողովրդավարական վարչակարգ պիտի չհաստատուի Լեհաստանի մէջ՝ հեղինակութեան պակասի պատճառաւ: Այդ պակասը հսկայ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ կ'ընդգծէ որ քաղաքական, տնտեսական եւ նոյնիսկ ռազմական սահմանափակ վերլուծումներ եւ հասկացողութիւններ չեն կրնար ամբողջական պատկերը տալ Արեւելքի եւ թէ ալ Արեւմուտքի մէջ տիրող ներկայ իրականութեան:

Քաղաքականէն, տնտեսականէն ու ռազմականէն անդին կայ տարածք մը՝ զոր կը կոչենք հաղորդակցութեան միջոցներ (ֆրանսերէն մետիա): Մինչ խորհրդային հեռատեսիլը Պապի ամբողջ այցելութեան հինգ վայրկեանէն պակաս տրամադրեց, եւ մինչ այդ նոյն կառավարութիւնը մերժեց արտօնութիւն՝ որ մէկ Լիթուանացի քահանայ իսկ ներկայ ըլլայ Պապի այցելութեան, պայքարին ունայնութիւնը ծիծաղելի մակարդակի մը վրայ է: Արեւմուտքի ձայնասփռային կայանները մանրամասնօրէն նկարագրեցին Պապին ամէն քայլը: Երկաթէ վարագոյրը արգելք չէ այդ թափանցումին, արդիւնք՝ արգելքները դնող կառավարութեան ոչ միայն հեղինակութեան պակասը, այլ նոյնիսկ, որոշ չափով, թէքնիք ուժի պակասը բացայայտուեցաւ ենթակայ ժողովուրդին:

Որքան ալ ղեկավարները խղճմտօրէն համրեն իրենց մեկաթոնները, հաղորդակցութեան նոր աշխարհի մէջ ամէն ինչի մասին տեղեկութիւններ կը թափանցեն վարագոյրներէ անդին, եւ այդ մեկաթոններով միայն հաշուըուած բիրտ ուժը անհեղինակաւոր կը դարձնեն: Լաւ ըրած կ'ըլլային Գարթըր եւ Բրեժնեւ, եթէ իրենց ստորագրած համաձայնագրին յետ – գրութիւն մը կցէին, իրենք իրենց այս կէտը յիշեցնելու համար: Ոչ ատոմական սարսափը, ոչ ալ ոստիկանական բիրտ ուժը կը բաւեն այլեւս. մարդկային տարրական իրաւունքները պիտի պահանջուի՛ն: Պապին քարոզը իր արձագանգները պիտի ունենայ Երկաթէ Վարագոյրէն ներս ու դուրս: Մարդոց հաղորդակցութիւնը (եւ հաղորդակցութեան նոր միջոցները) հին հեղինակութիւններու կը սպառնան, անոնց կը մերժեն հեղինակութիւն, կը թողուն միայն ուժ մը՝ որուն գործածումը կը սարսափեցնէ նոյնիսկ ուժին տէրերը, մանաւանդ երբ այդ ուժը մեկաթոններով կը հաշուըուի:

Ասկէ ետք՝ Եալթայէն Վիէննա ճամբան Քրաքովէն պիտի անցնի. քաղաք մը՝ ուր պէտք է կանգ առնել տեւն մը, եւ մտածել:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ 1978 - Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Չինաստան, որ երկու տասնամեակներէ ի վեր թանձր վարագոյր մը քաշած էր իր տնտեսութեան պատկերացումին վրայ, Յունիսին, առաջին անգամն ըլլալով, հրապարակած է պետական վիճակագրական վարչութեան հայթայթած տուեալները, անցեալ տարուան տնտեսութեան մասին:

Վիճակագրութիւնը մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է երկրին ճարտարարուեստին եւ գիւղատնտեսութեան արտադրութիւններուն, ինչպէս նաեւ թիւեր առեւտուրին, աշխատավարձքերուն եւ այլ կէտերուն մասին:

Հրապարակուած վիճակագրութեան համաձայն, չինական ճարտարարուեստին եւ գիւղատնտեսութեան ընդհանուր արտադրութեան ծաւալը 363 միլիոն տոլարի համարժէք եղած է, արձանագրելով 12 տոկոսի յաւելում մը նախանցեալ տարուան վրայ: Ասիկա համապատասխան կարգով հետեւեալ պատկերը ներկայացուցած է. ճարտարարուեստ՝ մօտ 270, գիւղատնտեսութիւն՝ 93 միլիառ տոլար:

Վիճակագրութիւնը լոյս սփռած է նաև բնակչութեան թիվին մասին: Արձանագրուած է, թէ 1978ին, բնակչութիւնը, Ֆորմոզի 17 միլիոնին հետ, 975 միլիոն 200 հազարի հասած է:

Ներկայացուած թիւերը ցոյց տուած են, թէ առօրեայ սպառումին սահմանուած ապրանքները ու իրերը 1978ին ըրգալի աճեր ապահոված են, յատկապէս բամպակէ հագուստեղէնին մէջ: Զախողութիւններ ալ մատնանշուած են: Այսպէս, միայն 70 տոկոսով իրագործուած են մեծ եւ միջին տարողութիւն ներկայացնող ձեռնարկութիւններուն իրականացումները, ասոնց օգտագործումը: Շինարարութիւնը լայնածաւալ բնոյթ ձեռք ձգած է, բազմաթիւ գործատուներու չինուեթեամբ: Միւս կողմէ, երկրին ձեռնարկութիւններուն 43 տոկոսը չէ յաջողած ապահովել նախորդ տարիներուն որակը:

Կարեւոր յաւելումներէն եղած են, օրինակ, ածուխը, որուն արտադրութիւնը հասած է 618 միլիոն թոնի, արձանագրելով 12 տոկոսի աճ նախանցեալ տարուան վրայ, քարիւղը, քանի հասած է օրական աւելի քան երկու միլիոն տակառի (աճը՝ 11 տոկոս), ելեկտրականութիւնը՝ մօտ 257 միլիառ քիլովաթ-ժամ (աճը՝ 15 տոկոս), պողպատը՝ 22 միլիոն թոն (35 տոկոս աճ):

Գիւղատնտեսութեան մարզէն ներս հա-

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

ԺԱ.

Զմոռնանք ըսելու թէ մեր մայր եկեղեցին պահ մը գրաւեալ ապրանքներուն եւ ապա բանակի գերօրէնց մթերանոց ըրին, հայ – հռոմէականներու եկեղեցին եւ առաջնորդարանը զօրքի բնակարան ու բողոքականներունը Ժ. Գօլ Օրտուի ամպար: Իսկ մեր Ս. Փրկիչ ու Ս. Մինաս Թաղային եկեղեցիներն ինչպէս նաեւ Արամեան եւ միւս բոլոր ազգային վարժարաններու շէնքերն, որոնք կանուխէն զանազան վաշտերու բնակութեան յատկացուած էին, վերջնականապէս գըրաւուեցան: Անշուշտ կառավարութիւնը հայ վաճառականներու այնքան ապրանքները յափշտակելէ վերջ Միրիճան Օտապաշեան (Ոսկան Շիրինեան) Ամրուկեան ազգայիններու Պօն Մարշէ մեծ վաճառատունը յատկացուց Մուամմէրի բացած Եօքեուզ Եուրտը հաստատութեան, եւ Ա. Ռ. Լերթողեան եղբայրներու մանիֆաթուրայի ճոխ վաճառատունը սեփականացուց Իթթիհատի գիւղի գլխաւոր անդամներուն:

Ժ.

ԹԷ ՔԱՆԻ՞ ՀԱՅԵՐ ԿՐՑԱՆ ՄՆԱԼ ՍԵԲԱՍՏԻԱ

Բռնագաղթէն առաջ քաղաքի հայ բընակչութեան թիւը կը հասնէր գրեթէ 30 հազարի, իսկ առաջնորդական վիճակի ընդհանուր Հայոց թիւն էր 60.961: Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ ճշգրիտ գաղափար մը կազմել թէ ի՛նչ համեմատութեամբ Հայութիւն մը Սեբաստիայէն տեղահանուեցաւ, թալանուեցաւ ու ջարդուեցաւ, հարկ է աչքի առջեւ ունենալ չտարագըրուած ազգայիններու անունները, միասին հաշուելով անուանափոխութեամբ կամ բռնի ու վախով իսլամացողները:

Բռնագաղթէն գրեթէ ամիս մը յետոյ, Յուլիսի վերջերը, Սեբաստիա իր երբեմնի հոծ Հայութենէն իբր բեկորներ ունէր հետեւեալ ազգայինները. Տօքթ. Արթին Շիրինեան, Տօքթ. Գարեգին Սիւնի, Սանասարեանի ուսուցիչներէն Գրիգոր Ղոյինեան, Կարնեցի, Մուհասէպէի քարտուղար Ստեփան էֆ., Ապիգիէցի, Իսթինաֆի անդամ Յարութիւն Պէյազեան, Նիկոմիտացի, երկրաչափ Փաքալ Եագուպեան, Սելանիկցի, ամէնքն ալ իրենց ընտանիքներով: Նաեւ անտառաց տեսուչ նահատակուած Ոսկան Արսլանի կինը, Պոլսեցի Զարուհի իր զաւակներով, նախկին գայմագամ Արարդեանի կինը Պոլսեցի Արաքսի, իր պզտիկներով, Տօքթ. Կոզմոզի եւ անոր եղբօր նահատակ դեղագործ Եղիազար Մեսիաեանի ընտանիքներն իրենց պարագաներով, տարագրուած Աւետիս Շահինեան վաճառականին ընտանիքն, եւայլն: Սեբաստիա յաջողած էին մնալ նաեւ Խտարկէի երկու անդամներն, Կարապետ Շահինեան եւ Միրիճան Օտապաշեան, մեր Քաղաքական ժողովի անդամ Եղիա Պագալեան, երկրագործական տնօրէն Ապրօ էֆ., Քարբէթ եւ Ընկ. գորգի գործարանին տեսուչ Զմիւռնիացի Լեւոն էֆ., լուսանկարիչ Յարութիւն եւ Գարեգին Ընքապապեան եղբայրներն եւ մանիֆաթուրայի առեւտրական Անդրանիկ եւ Ռեթէոս Լերթողեան եղբայրները: Այս վերջին խումբը նախապէս բանտարկուած եւ յետոյ ազատ արձակուած էր: Իսկ Զուիցերական որբանոցի 70 – 80 հայ աղջիկներն ամերիկեան պաշտպանութեան յանձնուած ըլլալով, Միս Կրէֆըմ միսիոնարուհւոյն հովանաւորութեան տակ մնացին Սեբաստիա յաջորդաբար քանի մը տուն փոխել ստիպուելով:

Կառավարութիւնը, բռնագաղթի ատեն անդրադառնալով որ ջրաղացները կը դադրին գործելէ, հարկադրուեցաւ մերձակայ Դուբրա գիւղի բնակիչներն, որոնք արհեստով ջաղացպան էին, մաս առ մաս ցրուել զանազան կողմեր վիլայէթի սահմաններու մէջ եւ բռնի իսլամացնելէ յետոյ զանոնք աշխատցնել ջրաղացները բանեցնելու համար: Գիւղին Տէր Սիոն քահանայն եւս իր երբեմնի արհեստը վերըսկսելով գործ դնել Եւդոկիոյ ճամբուն վրայ ջաղացքի մը մէջ կրցաւ ողջ մնալ: Այս կերպով Դուբրանցիներէն մաս մը ալ փոխադրուած եղան Սեբաստիա: Իսկ Դուբրա գիւղն քարուքանդ եղաւ բոլորովին:

(Շար. – 19)

Եդուարդ Պոլիկեանի պարի դպրոցը

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Շաբաթ, Յուլիս 7ին, Մարսէյլի օփերայի մէջ Եդուարդ Պոլիկեան ներկայացուց տարեվերջի իր պարադրական կալան: Դպրոցի աշակերտներով կազմուած յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասերէ: Նախ Գայեանէի պարը չորս արարով որ բաւական յաջող էր եւ լաւ ընդունելութիւն գտաւ ներկայ բազմութեան մօտ եւ երկրորդ մաս մը որուն ընթացքին գրեթէ իւրաքանչիւր աշակերտ, մեծ թէ փոքր, հանդէս եկաւ, առանձին կամ խումբով, ամփոփ տեսարաններու մէջ: Յայտագիրը եւ արձանագրուած քաջալերական արդիւնքները հետեւանք են լուրջ պատրաստութեան:

Ե. Պոլիկեանի պարի դպրոցը բացուեցաւ 1976ին եւ այդ առթիւ «Յառաջ» արձագանգեց յատուկ թղթակցութեամբ (1976, Մարտ 24ի թիւ): Այսօր կը հաշուէ հարիւր քան աշակերտ որոնք կը հետեւին դասական եւ արդիական պարերու, նկարագրի պարերու, մարզանքի, ձայնի եւ քլաքէթի դասերու, մարմնական արտայայտութեան եւ փոքրիկները կը սորվին նաեւ խաղերգութիւն եւ կշռոյթ: Կը դասաւանդէ նաեւ կարգ մը մշակոյթի եւ երիտասարդական տուներու մէջ, ընկերական կեդրոններու մէջ, ինչպէս նաեւ հայկական միութիւններու մէջ: Իր դպրոցի աշակերտներով կազմած է յատուկ պարախումբ: Պարախումբ որ կը մեկնաբանէ հայկական պարեր: Տասնութ պարողներէ բաղկացած այս խումբը, Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն, շրջապտոյտ մը կատարած է Հարաւային Ֆրանսա եւ հանդէս եկած կարգ մը քաղաքներու մէջ:

Ե. Պոլիկեան կը ջանայ հայկական պարերու ընդմէջէն մօտեցնել, հետաքրքրութիւնը արթնցնել օտարներուն դէպի հայկական գեղարուեստ, երաժշտութիւն մինչեւ իսկ պատմութիւն եւ մշակոյթ:

Վերջերս իր արհեստանոցը այցելած է Հայաստանի Պետական Պարախումբի պարագլուխ Վանուշ Խանամիրեան որ գոհունակութեամբ տեսած է թէ ինչպէս Ֆրանսացիներ սիրած են ու կը մեկնաբանեն հայկ. պարերը: Եթէ այս խրախուսիչ կամ եզակի երեւոյթ մըն է, սակայն նաեւ Ե. Պոլիկեանի համար յուսախաբութիւն մըն ալ է: Հարիւր քան աշակերտ որոնց մէջ ոչ մէկ Հայ, տասնութ հոգինոց պարախումբ որ կը մեկնաբանէ հայկ. պարեր սակայն ոչ մէկ Հայ մասնակցող, բացի իր կնոջմէ:

Ուրախ պիտի ըլլայինք որ այս տողերը արձագանգ գտնեն գաղութէն ներս, ըստեղծեն հետաքրքրութիւն եւ Հայեր մօտենան պարի այս դպրոցին, որուն մէջ մեր երիտասարդ բարեկամը դրած է արուեստի և գեղարուեստի իր ամբողջական սէրը եւ խանդավառութիւնը, ինչպէս նաեւ իր հայկական ազնիւ զգացումներն ու տրամադրութիւնները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հացահատիկի արտադրութիւնը բարձրացած է 305 միլ. թոնի (7,8 տոկոս աճ): Բամպակը՝ երկու միլիոն թոնէն քիչ մը աւելի (շուրջ վեց տոկոս աճ) եւայլն: Աշխատաւորին միջին աշխատավարձքը ամսական 24, 25 տոլարի հասած է. ասիկա, բաղդատմամբ նախանցեալ տարուան 2,25 տոլար յաւելում նշանակած է:

Անցեալ տարուան արտածումներն ու ներածումները յատկանշական կերպով աճած են: Առաջինին տարողութիւնը հասած է գրեթէ 11 միլիարի (նախանցեալ տարուան վրայ 20 տոկոս յաւելում), իսկ երկրորդինը՝ շուրջ 12 միլիառ տոլար (41 տոկոսի յաւելում):

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Կաթողիկոսութեան Պիքֆայայի Դպրեվանքի բակին մէջ, Յունիս 21ին, տեղի ունեցած է Դպրեվանքի տարեվերջի հանդէսը, ներկայութեամբ Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներու, միաբանութեան, ուսուցչական կազմի եւ ծնողքներու: Տեսուչը՝ Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեան, տարեկան տեղեկագիրը կարդացած է ներկայացնելով Դպրեվանքի տարուան մը հոգեւոր – կրօնական, ուսումնական, մարզական, առողջապահական, կարգապահական եւ դասարանէ դուրս տարուած աշխատանքները: Դպրեվանքը ուսումնական անցնող տարեշրջանին ունեցած է 48 ուսանող եւ երեք քահանայացուներ՝ որոնցմէ երկուքը արդէն ձեռնադրուած են՝ մէկը Իրաք, իսկ միւսը՝ Պրազիլիա կը պաշտօնավարէ: Դպրեվանքի սաները կազմակերպած են Թարգմանչաց, Լուսաւորչաց, Ս. Յակոբի, Սարկաւագաց, Վարդանանց, Վահան Գողթնացիի եւ Մեծ Պահոց նուիրուած երեկոյթներ, որոնց ընթացքին իրենք դասախօսած են: Փակման խօսքը կատարած է Գարեգին Բ.:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Յունիս 20ին, մեռած է Արմենիա Մշակ. Ընկերակցութեան «Զաւարեան» մասնաճիւղի անդամներէն Մարգար Քէչէպաշեան, որ Վալենթին Ալսինայի շրջանին մէջ սիրուած դէմք մըն էր շնորհիւ իր ծառայախրութեան եւ նուիրումին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 21ին: Ազգ. գերեզմանատան մէջ դամբանական խօսած է Յակոբ Պօյաճեան՝ յանուն «Զաւարեան» մասնաճիւղի վարչութեան:

ՊԼՈՎԴԻՒԻ Սենեկային երաժշտութեան տան մէջ տեղի ունեցած է ուխտամեայ Հայուհիի մը՝ Արուսեակ Պալթայեանի ջութակի նուագահանդէսը: Ջութակահարուհին մեկնաբանած է 12 հեղինակներու 14 գործեր՝ ցոյց տալով իր տարիքին համար լաւ թեքնիք:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունիս 22ին, տեղի ունեցած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութեան Ծնողաց Յանձնախումբին կազմակերպած ճաշը՝ ի նպաստ վարժարանի բարգաւաճման: ՀՕՄի «Նայիրի» պարախումբը, ղեկավարութեամբ Պետիկ Այվազեանի, արաբական պարախումբ մը եւ «Ալէմշահ» նուագախումբը ստեղծած են ընկերային մթնոլորտ մը: Խօսք առնելով Տիկ. Արոշեան շեշտած է հայկ. դպրոցին կարեւորութիւնը:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռամոս Մեխիայի հաւաքավայրին մէջ, Յունիս 20ին, տեղի ունեցած է վարչութեան կազմակերպած ճաշը: Խօսք առնելով փոխ նախագահը՝ Տոքթ. Գարլոս Պէրպէրեան, ընդգծած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի ազգօգուտ դերը եւ պարզած մարզադաշտի համար ծրագրուած բարեփոխութիւնները:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ն. Փալանճեան» ճեմարանի Վասպուրական սրահին մէջ, Յունիս 30ին, տեղի ունեցած է վկայականներու բաշխման հանդէսը, որու ընթացքին 19 նորեր իրենց վկայականները ստացած են ձեռամբ հաստատութեան տնօրէն Հրաչ Տասնապետեանի եւ «Համազգային»ի նախագահ Վահէ Սէթեանի: ԺԱ. դասարանի կողմէ շրջանաւարտներուն ուղղուած ուղերձը կարդացած է Կարինէ Զէյթլեան: Շրջանաւարտներուն կողմէ հրաժեշտի ուղերձը կարդացած է Արա Ա. Աւետիքեան: Հրաչ Տասնապետեան իր խօսքին մէջ յայտնած է, թէ համախորհուրդ Համազգայինի Կեդր. վարչութեան, ճեմարանի տնօրէնութիւնը որոշած է Պէյրութի արեւելեան շրջանին մէջ եւս ունենալ Մանկապարտէզի, Նախակրթարանի եւ Միջնակարգի բաժիններ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՑ առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած են գերմանացի քան թղթակիցներ: Տեսակցութիւնը, որ տեղի ունեցած է Յունիս 28ին, տեւած է մէկ ժամ: Թղթակիցները՝ որոնք կը ներկայացնէին Արեւմտեան Գերմանիոյ ձայնհեռատեսիլն ու գլխաւոր թերթերը, շրջած են Միջին Արեւելք, տեսակցութիւններ ունեցած քաղաքական և եկեղեցական պետերու հետ: Հայ համայնքէն տեսակցած են Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի եւ թեմին առաջնորդական տեղապահին հետ: Արամ Վրդ. պարզած է Հայ Եկեղեցւոյ դիրքը քրիստոնէական եկեղեցիներու ընտանիքին մէջ, ընդգծած է Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան գլխաւոր երեւոյթները եւ անոր ինքնութեան յատկանշական երեսները, ամփոփ կերպով ներկայացուցած է Հայ Եկեղեցւոյ սահմանադրական կառոյցը, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դերը Սփիւռքի մէջ եւ ապա, Լիբանանի թեմի եկեղեցական ու ազգային կառոյցները եւ անոնց գործունէութիւնը:

Տեսակցութեան երկրորդ բաժնին մէջ, թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով, Արամ Վրդ. ըսած է, թէ Լիբանանի Հայութիւնը ինքզինք Հայ նկատելով հանդերձ կը նկատէ նաեւ լիիւ Լիբանանցի եւ իբրեւ այդ միշտ պատրաստ եղած է եւ է իր պարտականութիւնները կատարելու եւ իրաւունքները պաշտպանելու: Հայութիւնը նախաձեռնութիւնը ունեցաւ տիալոկի սեղանին շուրջ համախմբելու քանի մը առիթներով իսլամ եւ քրիստոնեայ քաղաքական եւ եկեղեցական առաջնորդները:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Յուլիս 1ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի Անթիլիասի մասնաճիւղին կազմակերպած դաշնակի նուագահանդէսը, գեղարուեստական ղեկավարութեամբ Ալեքսան Մնակեանի: Յայտագրին մասնակցած են դաշնակի չորս դասատուներու՝ Պօղոս Ճելալեանի, Ռուբինա Արթինեանի, Արփի Զրոյեանի եւ Նորա Ռումեանի աշակերտները, որոնք մեկնաբանած են Ս. Բարխուդարեանի, Լորիս Ճգնաւորեանի, Արամ Խաչատրեանի, Պօղոս Ճելալեանի, Առնօ Բաբաջանեանի գործերը: Յայտագրի աւարտին Կազմակերպիչ Միութեան կողմէ յիշատակի նուէրներ յանձնուած են մեկնաբաններուն:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Հայոց հիւանդանոցը այցելած է Կաթողիկէ Հայոց Վիճակաւոր Յովհաննէս Արք. Չոլաքեան, ընկերակցութեամբ Հ. Նիկողոս Վրդ. Քեհեաեանի, Յուլիս 9ին, հետաքրքրուելով հայ պատսպարեալ կամ դարմանուող մտաւորականներու վիճակով: Հիւանդանոց այցելած են, նոյն նպատակով, նաեւ յանուն Շնորհք Պատրիարքի Յովհան եւ Ստեփան քահանաները:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Ու խափանիչ գիրութիւնը այնքան գոհ մնաց իր այս սրամտութենէն որ մէկ աչքը աւելի բացաւ եւ կարծես բազմաթիւ գորտեր նայեցան Փիէռին: Ան այդ պահուն կը նմանէր մէկու մը որ իր ակնարկը կը սուզէ բնանկարի անհուն խորութեանը մէջ, եւ երբ յանկարծ չես գիտեր ինչ ուժով մը այդ «Թապլօ»ն կ'իրնայ իր կիւլն, դիտողին ակնարկը կ'երթայ փըշրուիլ պատին դատարկ սպիտակութեանը վրայ: Մինչ երիտասարդը այդպէս քարացած կը մնար ծրարին ու պահարանին հետ, շատախօսներու շառաւիղը շարունակեց.

— Տեսէ՛ք, իր կորած հին պայուսակըն ալ հոն է. պէտք է որ ելլեմ ու նետեմ զայն: Կարծես ես ուրիշ ընելիք բան չունիմ... կարծեմ Թուլոնի կողմերէն: այնպէս չէ՞, դուք ինծմէ լաւը պէտք է գիտնաք... Շատ աղէկ ըրաւ մեկնելով. շա՛տ լաւ ըրաւ: Ես իրեն հարիւր անգամ ըսի որ հոս բժշկուելիք բան չէ, ունեցածը թեթեւ բան մը չերեւար կոր. հանգիստ կ'ուզէ, օդ կ'ուզէ. շա՛տ լաւ ըրաւ մեկնելով: Արդէն տասնըհինգ օր է որ անկարող էր աշխատելու... Ելլեմ սա պայուսակը նետեմ. կարծես թէ ես ուրիշ ընելիք բան չունիմ...

Եւ որովհետեւ ուրիշ ընելիք չունէր, սկսաւ երկնային ձայնով մը քնքուշ խօսքեր ընել դեղձանիկին:

Սեւ, սեփ սեւ կատու մը սեղանին տակ բան մը կ'ուտէր, մինչ անդին...

Յաջորդ օրերը ուրուականի մը պէս անցան: Փիէռ փախաւ խելացնոր այդ յորձանքին տակ որ կ'աւլէր, կը քշէր, կ'անհետացնէր ամէն ինչ: Ամէն ինչ կը պղտորէր ու կը հեռանար երիտասարդին առջեւ որ կեանքին մէջ առաջին անգամն է որ այսքան սոսկումով կը նայէր շուրջը մեծցող պարապին, զինքը լքող բացուկներուն, անոնց ջերմութեան, եւ հակառակ իր կատաղի ու դաժան ակնարկներուն, կը սարսափէր, կը սարսափէր անկէ, առանձնութենէն: Առանձին... միս մինակ էր ալ, կողերուն շուրջ բա՛ն չկար, բա՛ն չէր մնացած: Իր սիրոյ առարկան է որ միայն չկար, եւ կը կարծէր ամէն ինչ կորսնցուցած ըլլալ անդարձ: «Ահա՛, կը գոչէր ինքզինքին, ահա սրահ մը, սրահ մը լեցուն բազմութեամբ, ահա բեմը իր բաց վարագոյրով, ահա հոն են դերասանները իրենց տարազներով, իրենց շպարով... լո՛յն է որ միայն մարեցաւ, միայն ա՛ն է որ չիջաւ ու ա՛լ բան չկայ»: Եւ սակայն հակառակ ատոր, մութին մէջէն դերասան մը շարունակեց: Դերասան մը շարունակեց լալ, լալ եւ յետոյ հազիւ թէ լսելի ձայնով մը դանդաղօրէն վերադարձաւ իր պատմութեան: —Փիէռ տուաւ ինչ որ ունէր իր Նէնէթին: Անոր յանձնեց իր սիրտը ամբողջութեամբ: Եւ դեռ տուաւ իր մտածումները, իր հոգին, իր ամբողջ էութիւնը, առանց խորհելու որ այդ աղջիկը կրնար օր մը մեկնիլ, եւ այդ բոլորը առնել ու հետը տանիլ: Չխորհեցաւ որ ինքն այն ատեն պիտի մնար պարպուած, անզեկ, անկայմ ու անլոյս: Եւ որովհետեւ չխորհեցաւ, հիմա պիտի կորսուէր անխուսափելիօրէն: Դերասանը սակայն խօսեցաւ: Այո՛, Փիէռին միայն այդ կը մնար ընելիք: Պէտք էր կրկին նետուիլ կեանքին մէջ, պէտք էր կրկին մաքառիլ կեանքի կռիւին մէջ, հոգւով մարմնով լծուիլ աշխատութեան, յոգնեցուցիչ, սպառող, չարաչար տքնութեան: Անոր միօրինակութեանը մէջ թմրիլ ու մոռնալ ինքզինքը, Նէնէթը, անցեալը, բոլորը, բոլո՛րը անխտիր: Անվերջանալի ամիսներէ ի վեր տեւող իր գրեթէ անգործ վիճակը պատճառ եղած էր որ անդադար զբաղի իր սիրտով միայն եւ սառեցնող տառապանքին տակ ըլլայ հեղդ ու տկար: Եւ յետոյ մանաւանդ որ իր դրամը սպառած էր գրեթէ ամբողջութեամբ: Նիւթական վիճակով չէր զբաղած բնաւ, որովհետեւ կեանքը ապահովելու չափ դրամ շահիլը խիստ դիւրին կը թուէր իրեն: Այլեւս մտերիմն էր Փարիզին, կատարելապէս տէրն էր արհեստի մը եւ վաղն իսկ պիտի կարենար լուսանկարչատան մը մէջ կրկին գործ գտնել: Լուսանկարչատա՞ն մը մէջ, ինչպէ՞ս, դարձեա՞լ լուսանկարչատան մը մէջ:

(76 — Շար.)

Այրի Տիկին Ալիս Գարաճեան եւ զաւակները՝ Սիլվիա եւ Ալէն, Տէր եւ Տիկին Խոսրով եւ Թագուհի Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Զօպանեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Առաքելեան եւ Պառաւեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 16ին, 51 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Յուլիս 19, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»·— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ալիս Գարաճեանի ինչպէս նաեւ Գարաճեան եւ Առաքելեան ընտանիքներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկ· Վերժին Երամեանի եւ իրենց բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Դաւիթ Երամեանի մահուան առթիւ:

Նոյնպէս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկ· Նազիկ Բարսեղեանի, ծերունազարդ Շաղօ մայրիկին (Տէսին), Տէր եւ Տիկ· Ա· Բարսեղեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ· Ս· Բարսեղեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ· Ռիշարի եւ բոլոր ազգականներուն իրենց ամուսնոյն, զաւկին, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝ Բարսեղ Բարսեղեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մաղաղաճեանէ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մաղաղաճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մաղաղաճեանէ 300 Ֆր· Կարապետ Հաքիմեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Նոյն առթիւ կը նուիրեն նաեւ 50 Ֆր· «Յառաջ»ին:

×

Կապ· Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ մէջ եղած նուէրները Տիկ· Նուարդ Հայգազործեանի եւ Երուանդ Թորոսեանի թաղման առթիւ Պր· Աճէմեան 100 Ֆր·, Մաքրուհի Արութեանի թաղման առթիւ Պր· Ալեքսան Արութեան 200 Ֆր·, Պր· Արմէն Արութեան 150, Պր· Ղազարեան (Մոնաքօ) 150, Պր· Ժորժ Ռապաթի 150, Պր· Տիգրան Ղազարեան 150 Ֆր·:

"la Premiere Lettre"

La résistance de Roger ROUXEL du groupe MANOUCHIAN de l'AFFICHE ROUGE, une série de 6 films de fiction sur la résistance d'Armand GATY, réalisés à l'Isle d'Abeau, près de Lyon, où la population a participé en apportant leur imaginaire.

Le premier film relate les commentaires des survivants du groupe ainsi que les souvenirs des familles des fusillés.

Ces films passeront sur FR 3 à 20 h. 30 tous les DIMANCHES :

22 Juillet, 29 Juillet, 5 Août, 12 Août, 19 Août, 26 Août.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՀԱՄԵՐԳԸ

Դեկտ· 9ին, Կիրակի

ղեկավարութեամբ՝

ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Նուիրուած

ԿՈՄԻՏԱՍԻ

գործերուն

ծննդեան 110ամեակին առթիւ

Նոր յայտագրով

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Յուլիս 22 Վարդավառ է: Տօն է պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Երկուշաբթի, Յուլիս 23, յիշատակ է մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս· ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին Վարդավառի առթիւ:

Կը պատարագէ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ սկիզբը ժամերգութեան ժամը 8ին:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Կեդր· վարչական ժողովը ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 66րդ Ընդհ· Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 29, 1979, առաւօտեան ժամը 10ին Առաջնորդարանի Կիւլպապի Կիւլպէնկեան Մշակոյթի Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն· Ե·, ԱՄՆ:

Ներկայս 66րդ Ընդհ· Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 16, 1979 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ· Բ· Ը· Միութեան Ընդհ· Տնօրէնին կամ ղանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին·—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue, New York, N.Y.10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1· Ներկայացում եւ վաւերացում 1978 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:

2· Ներկայացում եւ վաւերացում 1978 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:

3· Մասնակի ընտրութիւն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի:

4· Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:

5· Բարեփոխում Հիմնական Կանոնագրի՝ բարձրացնելու համար Բարերար Անդամ ընտրելիութեան նուազագոյն գումարը 25·000 տոլարի, իսկ Պատուոյ Անդամ ընտրելիութեանը՝ 10·000 տոլարի:

6· Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

7· Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր· Վարչ· Ժողովի
Ա· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Ատենապետ
Ր· Ք· ԿՐԵԿՐԻ Ատենադպիր

Մայիս 1, 1979
Նիւ Եորք,

Ծանօթ·— Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհ· Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ: Սոսկ դիւրութեան համար ներփակուած է մասնակի ցանկ մը իրաւասու անդամներու, որոնք կրնան փոխանորդ ըլլալ: Այս ցանկը սահմանափակ չէ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ՝ ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն թեան գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ Օգոստ· 4էն Սեպտ· 3:
ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցու–

du nouveau au CAUCASE

Le GROUPE OLYMPE

Anime vos soirées
jusqu'à 2 heures du matin
DANSE NON-STOP

Spécialités de
Deuner - Kébab

Le CAUCASE
15, Rue St. Gilles — 75003 Paris

Réservation :
887-31-24 272-42-67

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE et ENVIRONS ORGANISE UN PELERINAGE

en Arménie à l'occasion du Jubilé de la Nouvelle Césarée

du 9 au 25 Septembre

Le voyage durera 14 jours dans les lieux historiques d'Arménie dont une journée complète en Nouvelle Césarée, ainsi que 2 jours à Moscou avec spectacle dernier soir au Théâtre Bolchoï ou Palais des Congrès.

— Le prix 3900 F. tout compris.
— Prix spéciaux pour les jeunes.

Pour les inscriptions :
F. NICHANIAN
15, Avenue Mathurin-Moreau
75019 Paris — Tél. : 205-47-40
Le trésorier : KEVORK SAADETIAN
18, Rue de Picardie, 75003 Paris
C.C.P. La Source 34 136-02
Tél. : 887-99-06
Le secrétaire : AGOP VEZIRIAN
84, Rue Adolphe-Guyot
92270 Bois-Colombes — Tél.: 780-82-58

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն· Մարմնի տարեկան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ· վարժարաններուն, ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10-ԻՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր·ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 18 Août	— 01 Septembre
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS - VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
20
VENDREDI
20 JUILLET
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE. 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.429

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

54e ANNÉE No 14.429

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՍՔԵՐԸ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մատրիտի կառավարութեան եւ պասք «երկրի» միջեւ համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ, որ պատմական նշանակութիւն ունի: Պասք ընկերվարական երեսփոխան, մօտ անջատողական ԷԹԱ շարժումին, յայտարարած է այս առթիւ. «Հաշտութեան իսկական դաշինք մըն է զոր ստորագրեցինք»: Արդարեւ, այս համաձայնագիրը կը նախատեսէ որ պասք նահանգը կառավարութիւն մը ունենայ, որ լայն ձեռնհասութիւն պիտի վայելէ տնտեսական, մշակութային եւ քաղաքական մարզերու մէջ, թէեւ Մատրիտ իրեն վերապահած է «աչք նետելու» իրաւունք մը, խնդրոյ առարկայ չորս գաւառներու գործերուն վրայ:

Կը մնայ սակայն ԷԹԱի ծայրայեղ ճիւղը (զինուորական) որ «աջ կուսակցութեանց» գործը կը նկատէ այս կարգադրութիւնը:

Պէտք չէ անտեսել սակայն թէ հարիւրեւյիսուն տարիներու պարտադրուած կեդրոնացումէ մը ետք է եւ երեք քաղաքացիական պատերազմէ (1833 - 1936 եւ ներկայիս անջատողական շարժումին յայտարարած պատերազմը սպանական Պետութեան դէմ), որ Էօզքարիի ժողովուրդը կիսանկախ վարչակարգ մը կը ստանայ: Պիտի ունենայ իր ոստիկանութիւնը բայց իր դիմումին վրայ, եթէ ազգային վտանգ ըլլայ, Մատրիտ կրնայ իր ուժերը ղրկել: Իր տուրքերը պիտի գանձէ եւ ճշդէ հարկային դրութիւնը սպանական Պետութեան հետ, համերաշխօրէն: Լայն իրաւասութիւն պիտի վայելէ կրթական գետնի վրայ (ուսուցումը պասքերէն): Այն չորս գաւառները, որոնք մաս կը կազմեն պասք երկրին կը կոչուին՝ Ալավա, Պիսքայլ, Կիփուզքոա, որոնց կրնայ միանալ նաեւ Նավառը, եթէ ուզէ ժողովրդական խորհրդակցութենէ այսինքն հանրաքուէէ ետք:

Խօսքը կը պատկանէր այլեւս Քորթէսներուն (սպանական Խորհրդարան) որոնք պէտք է վաւերացնէին համաձայնագիրը հինգշաբթի օր, ապա Պասքերուն: ԷԹԱի մէկ բանբերը ըսած է. «Կ'ընդունինք ժողովրդավարօրէն կանոնագիրը առանց սակայն հրաժարելու մեր վերջնական նպատակէն, որ է՝ ինքնավարութիւնը եւ անկախութիւնը»:

Ասիկա անշուշտ «առաւելապաշտներու» ծրագիրն է, յաճախ մարքսիստ նկատուած, որոնք նոյնիսկ «միացեալ եւ անկախ» կ'ուզեն, այլ խօսքով՝ Ֆրանսական գաւառներն ալ: Կարելի է անշուշտ նկատել, որ պասք ահաբեկչութիւնը արդիւնք մը տուաւ (ի դէպ՝ ցայժմ միակը, քանի պաղեստինցի, իրլանտացի դրական ոչ մէկ արդիւնքի հասած են) բայց ըսել չէ թէ Խուան Գարլոս բան մը պիտի չընէր եթէ ահաբեկչութիւն չըլլար, ընդունելով հանդերձ թէ շլացող երախային կաթ չեն տար...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 10-12)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ԽՈՒՄԲԸ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Երեւանի օփերայի խումբը Լենինգրադի Կիրով օփերային մէջ ներկայացուցած է Արամ Խաչատրեանի «Գայեանէ» բեմապարը: Հետաքրքրական է յիշել, որ այս բեմապարին առաջին բեմադրութիւնը իրականացուցած է Կիրով Թատրոնի խումբը 1942ին: Հայ արուեստագէտները Լենինգրադի մէջ բեմ բարձրացած են պատասխանատուութեան զգացումով: Նուագախումբը ղեկավարած է Յակոբ Ոսկանեան. պատկերագրութիւնը՝ Վիլէն Գալստեանի, նկարչական ձեւաւորումը՝ Մինաս Աւետիսեանի: Խստապահանջ Լենինգրադցի հանդիսականները ըստ արժանւոյն գնահատած են հայ արուեստագէտները՝ Նադեժդա Դաւթեան (Գայեանէ), Սամուէլ Աբրահամեան (Արմէն), Յովհաննէս Դիւանեան (Գիքօ), Սերգէյ Պետրոսեան (Կարէն) եւ Թամար Սիրիմանովա (Նունէ):

×

ՆԻԿՈՂԱՅ ԹԱՀՄԻԶԵԱՆԻ «ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ» ԳԻՐՔԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է երաժշտագէտ Նիկողայ Թահմիզեանի «Երաժշտութեան տեսութիւնը հին Հայաստանում» գիրքը, որ հին ու միջնադարեան Հայաստանի երաժշտութեան պատմութիւնը լուսաբանող առաջին մենագրական ուսումնասիրութիւնն է: Հնագիտական տուեալներու եւ հին ձեռագիր մատեաններու հիման վրայ, որոնք կը վկայեն Պարսկաստանի, Ասորեստանի, հելլենական աշխարհի արուեստի հետ հայկական երաժշտական մշակոյթի փոխադարձ կապերու մասին, հեղինակը վերահաստատած է հին Հայերու երաժշտական արուեստի զարգացման ընթացքը: Աշխատութեան մէջ մեծ ուշադրութիւն նուիրուած է միջնադարեան հայ գիտնականներու, յատկապէս Ե. - Զ. դարերու հռչակաւոր իմաստասէրներու, ինչպէս նաեւ Ը. դարու անուանի երաժիշտ Ստեփանոս Սիւնեցիի հայեացքներու լուսաբանման: Երաժշտական արուեստը դիտելով իբրեւ ուսողագիտութեան բաղկացուցիչ մասը, անոնք երաժշտութիւնը կը համարէին այնպիսի գիտութիւն մը, որ միջին դիրք կը գրաւէ ճանաչողութեան բանական եւ զգայական ձեւերու միջեւ:

Հետաքրքրական են երաժշտութեան հետ կապուած հին ծիսակատարութիւնները նկարագրող զանազան պատմական աղբիւրներէ Թահմիզեանի մէջբերած հատուածները: Զ. դարէն սկսեալ հայկ. երաժշտական մշակոյթը բուռն ընթացք կ'ունենայ, փոխառնելով եւ զարգացնելով Բիւզանդիոյ երաժշտական շատ մը նուաճումները: Ժամանակի ընթացքին Հայաստանի մէջ լայն տարածում կ'ունենայ երաժշտական յատուկ երեւոյթներէն մէկը՝ տաղերու սեռը: Այդ ոճի գագաթնակէտն է Գրիգոր Նարեկացիի (Ժ. դար) գործը, որ իրաւամբ կը դասուի արեւելեան քրիստոնէական միջնադարեան արուեստի ամէնէն վառ եւ նշանակալից երեւոյթներու շարքին: Մասնագէտներու կարծիքով, Ն. Թահմիզեանի գիրքը կարեւոր հանգրուան մըն է հայկական երաժշտութեան քիչ ուսումնասիրուած շրջանի ներկայացման տեսակէտէն:

×

«ԱՐԵՒԻԿ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՊԱՐԳԵՒԱ - ՏՐՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չեխոսլովաքիոյ մէջ տեղի ունեցած Հեռատեսիլի ժապաւէններու 16րդ փառատօնէն ետք, ուր 56 շարժանկարներուն մէջ պարգեւատրուած էր «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ պատրաստուած «Արեւիկ»ը (բեմադրողներ Ա. Ազարբով եւ Ա. Հայրապետեան), «Արմէնփրէս»ի թղթակիցը հանդիպում մը ունեցած է Ա. Հայրապետեանի հետ: Հայ բեմադիրը խօսելով իր տպաւորութիւններու մասին ըսած է, թէ «Զլատա Փրակա» հեռատեսիլի շարժանկարներու փառատօնը կը համարուի այդ սեռի գործերու ամէնէն մեծ եւ հեղինակաւոր մրցումը: Ուստի, աւելցուցած է Ա. Հայրապետեան, մեզի համար կրկնակի ուրախութիւն է այդ բարձր մրցանակին արժանանալը: Մեր ժապաւէնի ցուցադրութեան ընթացքին արդէն խորհրդային պատուիրակութեան անդամներս դրուատական արտայայտութիւններ լսեցինք շարժանկարի քննադատներէ եւ հանդիսականներէ: Մասնաւորապէս տասնամթիք յայտագիրներու դատական կազմի նախագահը Անտոնով (Պուլկարիա), իր գործակիցներու անունով ըսաւ, թէ այդ գործը վերջին նման փառատօներու ցուցադրուած ամէնէն որակաւոր, կենսուրախ շարժանկարներէն մէկն է: Չեխոսլովաքիոյ «Ռուդէ Պրավօ» թերթը եւ տեղեկատուութեան այլ աղբիւրներ նշեցին, որ «Արեւիկ» շարժանկարը կը գրաւէ հանդիսականը նախ եւ առաջ խոր մարդկայնութեամբ եւ կենսական ճշմարտութեամբ, ինչպէս նաեւ դերասաններու լաւ խաղարկութեամբ:

«Զլատա Փրակա» փառատօնի գլխաւոր տնօրէնի՝ արուեստաբան Յոդրոյի կողմէ մրցանակը մեզի յանձնուելէ ետք, «Արեւիկ» շարժանկարը ցուցադրուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ հեռատեսիլէն՝ չեխերէն: Նման վերաբերում մը խոր տպաւորութիւն թողուց:

Շարժանկարի սենարիօն գրած են Գ. Առաքելեան եւ Ա. Ազարբով, նկարող՝ Ռ. Բաբանեան, երաժշտութիւնը՝ Տ. Մանսուրեանի: Թեքնիք պատասխանատու՝ Ս. Իսրայէլեան:

×

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Կենդանաբանութեան Հիմնարկին մէջ բացուած է «Կենդանիներու հազուագիւտ եւ անհետացող տեսակներու պահպանութիւնը» ցուցահանդէսը, որ կը ծանօթացնէ Խորհ. Միութեան լաւագոյն բուծարաններու եւ արգելավայրերու աշխատանքները: Ցուցադրուած են Խորհ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսի «բնութեան պահպանութիւնը» տաղաւարի նիւթերը, որոնցմէ լաւագոյնները արժանացած են պարգեւներու: Հայաստանի Կենդանաբանութեան Հիմնարկի ցուցանմոյշները արժանացած են երկու ոսկի, չորս արծաթ եւ չորս պրոնզէ մետալներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ եւ քանի մը այլ քաղաքներու մէջ, միլիոնաւոր Պարսիկներ կրկին հսկայ ցոյցեր եւ տողանցքներ ըրած են ի նպաստ Խոմէյնիի: Սպահան, Շիրազ, Մաշհատ, Թաւրիզ ժողովուրդը կը քալէր ցուցատախտակներով «մէկ կուսակցութիւն՝ Ալլահի կուսակցութիւնը, մէկ պարագլուխ՝ Խոմէյնի»: Այաթոլան կ'ուզէր փաստել աշխարհի որ ժողովուրդը իրեն հետ է, թէեւ Մաչ չաբաթաթերթի մէջ Ժան Լաոթեկի երկար թղթակցութեան մը մէջ, որու նկարներն ալ կցուած են, կը գրէ՝ Խոմէյնի պարտուած ամէնուր բացի լողազգեստի ճակատին վրայ: Արդարեւ կարելի է նաեւ տեսնել մեծ պատկեր մը, ուր այր թէ կին ծով կը մտնեն լաւ հագուած, կիներն ալ անշուշտ իրենց գլուխն ալ ծածկած:

ՓԱՐԻԶԻ Կիպրոսի դեսպանը մամուլին (նաեւ «Յառաջ»ին) յանձնած է հաղորդագրութիւն մը, Կիպրոսի վրայ թրքական յարձակման հինգերորդ տարեդարձին առթիւ (1974 Յուլիս 20) ուր կ'ամբաստանէ Թուրքիան «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» որ հինգ տարի է կ'արհամարհէ ՄԱԿի բանաձեւը: Այս առթիւ հաղորդագրութիւնը կը յիշեցնէ. «Համաշխարհային խիղճ»ին (ի՛նչ երանելի լաւատեսութիւն...) Կիպրոսի ողբերգութիւնը «ծաղկուն Հանրապետութիւնը Կիպրոսի, որ Թուրք բանակի յարձակումով աւերակներու, տառապանքի եւ արցունքի երկրի մը վերածուեցաւ»:

ԳԱՐԹԸՐ նոր մարդիկ նշանակեց իր դահլիճէն հեռացուցած 12 անդամներուն փոխարէն: Ասոնց կողքին ամէնէն կարեւոր նշանակումը կը նկատուի նաեւ Հէմիլթըն Ճորտանի՝ Սպիտակ Տան ընդհանուր քարտուղար դառնալը: 34 տարեկան «պլուճինով Մաքիավէլ» անուանուած, Ճորտան ամբողջ օրը ձիւթ կը ծամէ: Ինք եղած է գլխաւոր ազդակը Գարթըրի ընտրապայքարի յաղթանակին: Ոչ այս նշանակումը, ոչ ալ դահլիճին հրաժարեցումը յստակ կացութիւն մը ստեղծած են: Գարթըր իր ճառով, ոչ ալ այս կարգադրութիւններով, կրցաւ վերահաստատել ինչ որ խախտած է: Տոլարը կը շարունակէ իր անկումը ինչ որ կը նշանակէ թէ ոսկին կը բարձրանայ եւ մրցանիշ կոտրած է առջի օր անցնելով 300 տոլարը (օնսը):

ՆԻԿԱՐԱԿՈՒԱՅԻ մէջ ոչինչ լուծուած է տակաւին եւ կռիւները կը շարունակուին: Սոմոզա մեկնած է բայց իր տեղակալ Ուրքուրո յաջորդը, որ պէտք է իշխանութիւնը յանձնէր Սանտինիսթներով կազմուած կառավարութեան մը, կը մերժէ: Պահակազօրքը տեղի տուաւ սակայն:

ՍԻՄՈՆ ՎԷՅԼ արտասանեց իր պաշտօնական բացման ճառը, որու մէջ շեշտեց թէ այս Խորհրդարանը աւելի հեղինակութիւն պէտք է ունենայ քանի որ ընտրուած է:

ԵՐԲ ՓՇԱԹԵԼԵՐՈՒ ԵՏԵՒՆ ԷԻՆՔ

ԱՐԵԱՆ ՁԱՅՆԸ ՄԻՇՏ Ի ՁՕՐՈՒ

Հաճոյքով ու նաեւ յուզումով կարդացի չնորհալի Անն – Մարի Մուրատեանի այնքան չահեկան յօդուածը — Լեհաստանի Հայերու մասին (Յառաջ, Շաբաթ եւ Կիրակի 7-8 Յուլիս եւ Երեքշաբթի Յուլիս 10 թիւերուն մէջ):

Այնքա՛ն խորունկ զգացումով գրուած այս յօդուածը կարդալէ ետք, միտքս ինկաւ յուշերու չարք մը զոր ապրեցայ, — ապրեցանք — մեր հնդամեայ գերութեան ընթացքին — 1940 – 1945: Այսօր, այս տողերով յիշատակեմ գրուագ մը միայն ցուցնելու համար որ ցեղին արեան ձայնը յաճախ տուն տուած է անսպասելի, արտակարգ անակնկալներու: Այս անակնկալը ես ապրեցայ իմ այն օրերու ընկերներուս հետ մեր գերութեան առաջին ամիսներուն:

Պատմեմ կարճ: 1940 Օգոստոս 3ին արդէն մաս կը կազմէի այն բազմահազար գերիներուն որոնք բերուած էին զանազան շրջաններէ եւ տեղաւորուած էին Ֆիւտէնպէրկ (Օտըր նահանգ) քաղաքի կուշտին բաց տարածութեան մը վրայ:

ՍԹԱԼԱԿ 3 Բ: Անծառ, անջուր, չոր ու աւազուտ այդ դաշտավայրին մէջ շինուած էին ճիշդ 40 մեծկակ փայտաշէն պառաքներ, իբր բնակավայր մեզի՝ գերիներուս համար, եւ իւրաքանչիւր պառաքի միասեռ բնակչութեան թիւն էր երեք հարիւր հոգի:

Հոն, ազգութիւնները բաժնուած էին իրարմէ եւ տեղաւորած էին իրենց յատուկ տաղաւարներու մէջ: Ֆրանսացիներ (ամէնէն չատը), Լեհեր, Պելժեր, Հոլանտացիներ, Դանիացիներ, Ափրիկեցիներ, նոյնիսկ փոքրաթիւ Անգլիացիներ: Այդ քառասուն պառաքներու ճիշդ կեդրոնը ուրիշ պառաքա մըն ալ բաժնուած զանազան մասերու, մեծ ու փոքր սրահներու, իւրաքանչիւր սրահ իր փայտաշէն բեմով ու երկար նստարաններով:

Ամէն ազգի տրամադրուած էր սրահ մը իր թիւին համեմատութեամբ, որպէսզի Շաբաթ երեկոները եւ Կիրակի օրերը կարենային ժամանակ անցընել իրենց ուզած ձեւով:

Մենք՝ Հայերս, հակառակ անոր որ դեռ չէինք բաժնուած Ֆրանսացիներէն, բայց եւ այնպէս մեզի ալ փոքր սրահ մը տրամադրած էին: Ու մենք, ամէն Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը կը կազմակերպէինք զանազան ձեռնարկներ — երգ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն, նուագ, տրամախօսութիւն եւայլն: Թիւով 50 – 60 հոգի, մէջերնիս ուշիմ, բանիմաց տղաք կային, որոնք երբեմն ինքնաբուխ, երբեմն յիշողութեամբ գրի կ'առնէին առաւելապէս երգիծական կտորներ ու զանոնք կը ներկայացնէին հասարակութեան կուշտ ու կուռ ծիծաղներու արժանանալով:

Կը յիշեմ անոնցմէ «Դգումի վաճառականը», «Ասխացի սափրիչը», «Վարտալա պոմպա»ն, «Ամերիկացի փեսացուն» եւ կարգ մը այլ ինքնագիր գրութիւններ, որոնց հեղինակներուն անունները մոռցած եմ դժբախտաբար: Նուագողներ, երգողներ, արտասանողներ «դեբասան»ներ չէին պակսեր մեր մէջ բարեբախտաբար:

Մեր առաջին ձեռնարկէն սկսեալ, ինչ որ նկատելի եղաւ մեզի համար, այն էր, որ քանի մը լեհ գերիներ մեր բոլոր ձեռնարկներուն մնայուն «յաճախորդ»ները դարձան: Շաբաթ – Կիրակի անոնք մեզմէ առաջ սրահին դուռը կը սպասէին ներս մտնելու, տեղ գրաւելու համար:

Սկիզբները, կը կարծէինք որ, լոկ հետաքրքրութեան համար կուգային, չէ՞ որ մենք ալ երբեմն այլ սրահներ կը յաճախէինք տեսնելու համար այլոց «հիւնար»ները: Բայց, չուտով ուրիշ բան դուրս ելաւ: Շուտով հասկցանք որ այս տղաքը մեր ձեռնարկներուն կուգային ցեղային արեան մղումով մը... կուգային հաղորդուելու «իրենց ցեղակիցներուն հետ»: Կուգային հաղորդուելու անցեալին հետ, կուգային լսելու իրենց նախահայրերուն լեզուն, կուգային վերջապէս տեսնելու համար թէ ի՛նչ գոյն կամ կերպարանք ունէին այժմու իրենց ցեղակիցները:

Իրենք մէկ բառ Ֆրանսերէն չէին գիտեր: Մենք անծանօթ լեհերէնի կամ գերմաներէնի, ինչպէս սովորութիւն է նման պարագաներու մէջ, մենք երկուստեք դիմեցինք ձեռքի – ոտքի չարժումներու «միջազգային բարբառ»ին:

«Ֆատի՛, Ֆատի՛: Մուտի՛, մուտի՛: օ՛ լա հօ տա քոկաս»...: Արմէնչկա՛, արմէնչկա՛...» ու բազուկները բարձր բռնած, լայնօրէն պարզած դէպի հեռուները «ա լա հօ՛ տա՛ Արմէնչկա» կ'արտասանէին իրարու ետեւէ փորձելով հասկցնել ինչ որ կ'ուզէին ըսել մեզի:

«Ֆատի, Ֆատի», «մուտի մուտի»: Մեր գիտցած չորս բառ անգլերէնը օգնեց մեզի որ հասկնանք «ֆատի»ն եւ «մուտի»ն: Ֆատին եւ մուտին ապահովաբար կը նշանակէր հայր եւ մայր: Հապա՞ տա քոկասը Արմէնչկան, միթէ՞ չէին նշանակեր մեր գիտցած Կովկասը եւ Արմենեան Հայը... Հայաստանը:

Շուտով այս հանելուկը լուծեցինք: Բանակին մէջ Խոպիչոֆ անուն ծագումով ռուս ընկեր մը ունէի, ինչպէս զինուորութեանս ընթացքին, նոյնպէս գերութեան մէջ ճակատագրի բերումով միշտ իրարմէ անբաժան մնացինք: Ինքն ալ մեզի պէս տարագիր, հայրենազուրկ, գաղթական եւ զուցէ ատոր համար ալ բացառիկ մտերմութիւն մը գոյացած էր մեր երկուքին միջեւ: Ընկերս Խոպիչոֆ, ռուսերէն լեզուին կը տիրապետէր, հաւանաբար կրնար հասկնալ լեհերէնը:

Ու, ընկերներուս հետ դիմեցինք անոր օգնութեան: Յայտնի եղաւ որ մեր Խոպիչոֆը ոչ միայն կը տիրապետէր ռուսերէնի եւ Ֆրանսերէնի, այլեւ սահուն կերպով կը խօսէր լեհերէն: Անոր չնորհիւ իրազեկ դարձանք այս տղոց պատմութեան:

Ծագումով Հայ այս տղաքը, դարերու ընթացքին թէեւ կորսնցուցած են իրենց ազգութիւնը, մոռցած են իրենց մայրենի լեզուն, բայց հոգիով, սրտով մնացած են Հայ, եւ թէ իրենց տուներուն մէջ դեռ կը գտնուին, կը պահուին հայկական կրօնական գիրքեր միշտ պաշտամունքի առարկայ, ու չարք մը հայկ. աւանդութիւններ, սովորութիւններ տառացիօրէն կը գործադրուին տօն – տաղաւար օրերուն:

Անկէ յետոյ մեր յարաբերութիւնները եղան սիրալիր, եղբայրական, զորովալից: Բոլորն ալ, առանց բացառութեան, ուշիմ բանիմաց տղաք էին: Ցանկութիւն յայտնեցին որ հայերէնի դասընթացք մը բանանք իրենց համար, որպէսզի իրենց մայրենի լեզուն սորվին:

Փորձեցինք բանալ հայերէնի դասընթացքը: Բայց... ժամանակը մեզ կանխեց... չուտով մեր եւ անոնց ցանկացած ծրագիրը ջուրը ինկաւ:

1940 Դեկտեմբերի առաջին չաբաթը արդէն մեր՝ Հայերուս ամբողջական անուանացանկը կախուած էր կեդրոնական «լակըր»ի պատէն, մեզ պիտի փոխադրէին «Միթլ տոլլանտ» Ալթընկրապօֆ, հոնկէ ալ տուն ղրկելու համար: Այսպէս կ'ըսէին մեզի... (մնացեալը երկար պատմութիւն է):

Այդ համրուած օրերու ընթացքին, ծագումով Հայ մեր եղբայրները կարծես իրական սուգի օրեր կ'ապրէին... իրենց առօրեայ աշխատանքէն ետք՝ անմիջապէս կը հաւաքուէին մեր պառաքը ու կը մնային մինչեւ ուշ ատեն: Ու հարցումներ, հարցումներ անդադար: Կ'ուզէին բան մը աւելի գիտնալ, բան մը աւելի լսել Հայութեան մասին, անոր անցեալին, անոր ներկային մասին:

Հայը, Հայութիւնը իրենց համար մինչ այդ ավլիացած վէրք մըն էր, որ, այսօր այս հանդիպումներով, այս պատահարներով վերակենդանացած պալարի մը վերածուած կը կրծոտէր իրենց ներաշխարհը:

Օ՛, մինչեւ այսօր ալ, այսքան տարիներ ետք, խոր յուզումով կը յիշեմ այդ վաւաուն, այդ կորովի տղաքը: Եոհանը, Միչան Սերգեւիչը, Կորկին, Փիլոզոֆ Շմեթերլինկը որ մեր թարգմանին միջոցաւ յաճախ կը կրկնէր մեզի. «Դուք գոնէ դէպի ազատութիւն կ'երթաք, հապա՞ մենք: Մենք երէկ մէկ թշնամի ունէինք, այսօր, հիմա անոնք եղան երկու. երկուքն ալ մեծ, երկուքն ալ հզօր, երկուքն ալ մէկը միւսէն գիշատիչ, ալ ո՞ւր կը մնայ մեր ապագան...»: Այո, կը յիշեմ տակաւին Ալեքսին, մանկունակ անմեղունակ դէմքով Լութվիկը... եւ դեռ ուրիշներ, ուրիշներ...

Ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին, ինչպիսի՞ ճակատագրի արժանացան անոնք: Տուն հասա՞ն, իրենց սիրելիները գտա՞ն, մեզմէ իրենց իբր յիշատակ տրուած Հայոց Ա. Բ. Գ.ը կրցի՞ն ցուցնել իրենց ծնողքներուն ըսելով որ «Մենք ուրիշ աշխարհի մը մէջ ուրիշ Հայեր տեսանք, որ կը խօսէին, որ կը գրէին, որ կ'երգէին մեր պապենական լեզուով... Ո՛վ գիտէ:

Մեր «ազատութեան կարճ ճամբան» Ֆիւտէնպէրկէն (Սթալակ 3 Բ.) մինչեւ այս երկիրը ուղիղ հինգ տարի տեւեց, անոնցը որքա՞ն տեւեց եւ ի՞նչպիսի ճամբաներէ անցան անոնք:

Ո՛վ գիտէ, ո՛վ կրնայ հաշիւ տալ... Սպիտակ պատմուճաններու ներքեւ երբ սեւ սատանաներ տուն–տեղ եղած են, ալ մարդկային առաքինութեանց հաշիւը պահանջելու ի՛նչ խօսք:

Ազատութիւն բառածը գիտենք որ չատոնց խաչուած է:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

Թ Ի Պ Է Թ

— Օ —

Թիպէթ, որ պատմութեան հնագոյն ժամանակներէն սկսեալ աշխարհի ամէնէն անմատչելի շրջաններէն մէկը նկատուած է, ներկայիս, զբօսաշրջիկութեան նոր վայր մը դառնալու յոյսեր կը ներշնչէ: Արդէն մեծամասնութեան համար անհասանելի այդ գօտին՝ բոլորովին փակ մնացած էր օտարականներուն առջեւ 1951ի չինական գրաւումէն ասդին:

Նեփալի մայրաքաղաքին՝ Քաթմանտուի մէջ, Զինաստանի Լեռնագնացութեան Դաշնակցութեան պատուիրակութիւնը, վերջերս, մեծ չահագրգռութիւն ցոյց տուաւ Թիպէթի շրջագայութեան, լեռնագնացութեան ուղղութեամբ, ընդգծելով, թէ այս գետնին վրայ կարեւոր է Նեփալի իշխանութիւններուն համագործակցութիւնը: Արդարեւ, սահմանագլուխին վրայ կը գտնուին 60 լեռնագագաթներ, ինչպէս Էվերէսթը:

Մղում տալու համար իրենց մտադրութիւններուն՝ Փեքինի եւ Թիպէթի իշխանութիւնները վերջին ամիսներուն բազմաթիւ հրաւէրներ ուղղեցին Հնդկաստան ապաստանած Թիպէթցի տարագիրներուն, յատկապէս Տալայ Լամայի՝ հոգեւոր առաջնորդը Թիպէթցի

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԷՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

ԺԲ.

Սեբաստիա մնացեր էին նաեւ Սանասարեան վարժարանի ուսուցիչներէն ՊՊ. Մանուէլ Տէտէեան (Եօզղատցի), Գառնիկ Թուղլաճեան (Պոլսեցի), եւ Արամ Մուչեղեան (Հեռաւոր տեղացի), իրեն ուսանողներու հետ. նոյնպէս հոն կը մնային ամելէ, իմշաք եւ ակնայի վաչտերու հայ զինուորները իրենց ընտանիքները սակայն, տարագրուած էին եւ տուները գրաւուած: Թէ ի՛նչպէս Սանասարեանցիներն ու հայ զինուորները ճամբայ հանուեցան, յատկապէս պիտի խօսինք այդ մասին առանձին գլուխներով: Իսկ նախապէս չտարագրուած երկրաչափ Փաւզալ Եագուպեանը, քաղաքէն դուրս պաշտօնի կիրառութեան ատեն օր մը մահացուցին եւ ոճրագործ կառավարութիւնն անոր տունը խուզարկեց եւ ընտանիքը նեղեց գտնելու համար որպէս թէ գործէն փախած ու պահուած պաշտօնեան:

ԺԳ.

ԹՈՒՐՔ ՈՐԲԱՆՈՑՆԵՐ
ԵՒ ԲՌՆԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄ

Բռնագաղթի եւ ջարդի վաղայաջորդ օրերուն շօվէնն կուսակալին նախասիրած գործերէն մին եղաւ էվլատը չուհուտաի պատսպարման ու կրթութեան համար կուսակալութեան զանազան քաղաքներուն մէջ բացածներէն զատ երկու հաստատութիւն ալ Սեբաստիա բացաւ էօխսւզ – խուրտու եւ իշ – խուրտու անուններով, առաջինը՝ Ֆրանսացի Հայրերու եւ Մայրապետներու կրթ. գեղեցիկ շէնքերուն մէջ. անոնց ելեղեցին ալ իբր հասոյթի աղբիւր անպարչտօրէն սինեմայի ներկայացման վայր ընել տալով Ֆրանսացի գերիներու ձեռամբ – եւ երկրորդը՝ տարագրեալ Տէր – Պապեաններու ընդարձակ շէնքն իր յարակից տուներով: Երկու խուրտէն փախչող հայ աղեկներէն եւ ուրիշ միջոցաւ ալ ստուգուեցաւ որ անոնց մէջ ոչ նուազ թիւով հայ որբեր կան: Բարեբախտաբար ուսուցչական մարմնոյն մէջ հայ մը կար, Պ. Գրիգոր Ղոյինեան; զոր կուսակալը տարագրած չէր հակառակ անունն իսկ փոխել չուզելուն՝ միմիայն այդ պաշտօնի վերապահելով: Հարկ կա՞յ ըսելու որ թրքական այդ որբանոցներու բոլոր տղաքը թունդ իսլամ մթնոլորտի մէջ կը պահուէին: Յաջորդաբար այս հէք հայորդիներու թլփատութեան հանդէսները մեծ խրախճանութեամբ եւ զինուորական նուագախումբի մասնակցութեամբ տեղի ունեցան եւ այդ զաւակները պարտադրուած էին իրենց թրքածին ընկերներուն հետ իսլամական կրօնքի ամէնօրեայ դասերուն հետեւիլ, արաբերէն աղօթքներ եւ Գուրանի հատուածներ գոց սորվիլ, օրն հինգ անգամ նամազ ընել եւ իրենց կարգին մինարէի վերածուած զանգակատան վրայէն էզան կարդալ:

Իսկ չտարագրուած մերազնեայ այրերու մեծագոյն մասին բռնի իսլամացնելէ վերջ թլփատութեան հանդէսը մեծ չուքով եւ թուրք ժողովուրդին անօրինակ ցնծութեամբը կատարուեցաւ, Իթթիհատի գլխաւին կարգադրութեամբ, 1915 Յուլիս 10ին, Օսմ. Սահմանադրութեան տարեդարձին օրը: Այս անլուր խեղկատակութենէն ո՛չ իսկ մէկ Թուրքի զգացումը կամ ամչնալը չնշմարուեցաւ, ընդհակառակն, ըմբռնած ըլլալով հանդերձ թէ սրտով ու հոգւով ո՛չ մէկ Հայ իսլամութիւնն ընդունած է, թուրք ժողովուրդային ամէն խաւերն առաւելագանց հրճուանքով մը կ'արտայայտուէին հագ – տինին տարած յաղթանակին համար կեավուրներու հաւատքին վրայ:

Իրրանոսեան Եղբարք վաճառատան տեղւոյն մասնաճիւղի տնօրէն Միսաք Սարըմելքոնեան իր բնտանիքներուն հետ տարագրուած էր եւ անոր մանկամարդ կինը, Պանտրմացի Վարդուհի, իր զաւկին ծնունդ տալու ծանր օրերուն մէջ կը գտնուէր անօք ու անօգնական: Մոլեռանդ Թուրքեր փաթթոցաւորներու հետ չարունակ կ'երթային Վարդուհիի միտք խսլամացնելու եւ անմիջապէս նիքեահ ընելու համար:

Սանասարեան վարժարանի ուսուցիչներէն Պ. Գրիգոր Ղոյինեան պահակ Չէրքէզ ոստիկաններէ սոսկալի գանակոծուած ու կողոպտուած ըլլալով գրեթէ ուշակորոյս վիճակաւ անկողնոյ կը ծառայէր եւ Տօքթ. Ն. Թիւլեանի ճարտար խնամքներովը կը դարմանուէր:

(20 – Շար.)

պուտտայականներուն, որպէսզի վերադառնան հայրենիք, կամ՝ առնուազն կարճ ժամանակով մը այցելեն: Այս վերջիններուն պատասխանը ցարդ վերապահ դիրք մը կը ներկայացնէ: Սակայն քան տարագիրներէ կազմուած պատուիրակութիւն մը յանձն առաւ այցելութիւն մը կատարել եւ արդիւնքներուն մասին արտայայտուիլ Տալայ Լամայի: Եթէ արդիւնքը դրական նկատուի, անհաւանական չի նկատուիր, որ հոգեւոր առաջնորդը իր կարգին վերադառնայ կամ այցելէ հայրենիք:

Ցամենայն դէպս, Նեփալի հեռանկարը փայլուն կը նկատուի: Առաջին անգամ համաձայնագիր մը կնքեց Փեքինի հետ հաստատելու համար Անդր – Հիմալայեան օդային գիծ մը Լըհասայէն Թիպէթի մայրաքաղաքը մինչեւ Շանկհայ եւ Թոքիօ: Ճափոն սակայն կը մերժէ ընդունիլ Նեփալի օդանաւային գիծին մենաշնորհեալ դիրքը: Թուրքները, ըստ պայմանագիրին, ծայր պիտի տան Քաթման–տուէն:

Չինացիք, իրենց հեռանկարը իրագործելու ճամբուն վրայ, վերանորոգութեան մեծ ծրագիր մը կեանքի կոչեցին: Հիմնական նորոգութիւններ կատարեցին Թիպէթի գլխաւոր 22 մենաստաններուն վրայ: Նորոգութեանց ենթարկուած յուշարձաններէն են 1300 տարուան անցեալ ունեցող Փոթալա պալատը եւ նոյնքան հնութիւն ունեցող Եոքանկ մենաստանը՝ Թիպէթական պուտտայականութեան ամէնէն նուիրական սրբավայրը:

Իր երկար պատմութեան ընթացքին, Թիպէթ երբեմն անկախ եւ երբեմն ալ չինական կայսրութեան ենթակայ երկիր մը մնաց: Չինկ Հարստութեան ուժերը երկիրը գրաւեցին 1700ին, սակայն այդ հարստութեան անկումով, 1919ին, Թիպէթ վերագտաւ իր անկախութիւնը:

1951ի ձմեռը, չինական ուժերը, այս անգամ համայնավար, կրկին յարձակեցան եւ բուռն դիմադրութեան մը հանդիպեցան Խամպա ցեղախումբին կողմէ, արեւելեան Թիպէթ: Ներքին ինքնավարութիւնը ապահովելու համար, Տալայ Լամա պատուիրակութիւն մը ճամբեց Փեքին: Մայիսին, նոյն տարին, Թիպէթ կնքուած համաձայնագիրով, ընդունեց Փեքինի կեդրոնական իշխանութիւնը եւ արտաքին հարցերուն յանձանձումը յանձնեց Չինաստանի: Փոխարէնը Օրինագիծ խոստացան փոփոխութեան չենթարկել Թիպէթի քաղաքական եւ կրօնական դրութիւնը: Չինական ուժերը Թիպէթ մտան եւ, համաձայն Փեքինի, Թիպէթ «ազատագրուեցաւ խաղաղ միջոցներով»:

Թ. Ս. Թ.

19 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՏՈՒՄԷ ՄԸ ԵՏՔ ԿԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ - ՀԱՅՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ողջո՜յն ընդ ձեզ, ափունք Հայաստանի,
Երկիրք Արեւելքի, Երկիր ծիթենեաց,
Օրհնեալ ու երջանիկ քաղաք՝ Նիկոպոլիս
Ուր Աստուած ընտրեց Սուրբն Փիթիվիէի:

Փօլ Վէրոնի «Սուրբ Գրիգորի ձօներգ»էն քաղուած չեշտերով է որ շուրջ երեք հարիւր յիսուն ուխտաւորներ, Կիրակի, Յուլիս 8ին, ճամբայ ելան Պոնտարլիէի մէջ ուխտագնացութեան մը համար, որ ութ դարերու աւանդութենէ մը եւ տասնըինն տարիներու ընդհատումէ մը ետք, դարձեալ կեանքի կոչուեցաւ Սուրբ Մարտին Մենակեացի եկեղեցւոյ մէջ, ի պատիւ Ս. Գրիգոր–Հայուն:

Ժամը 10.30ն է, արեւը կը սկսի ճեղքել ամպերը, մինչ ցուրտները, որոնք գեղնած են արդէն, յուլօրէն կ'օրօրուին: Եկեղեցւոյ մուտքին զետեղուած են Ս. Գրիգորի մասնատուփերը, բերուած՝ Պոնտարլիէյէն, Լաթույէն եւ Փիթիվիէյէն. բազմութիւն մը, բաղկացած՝ Հայերէ, Փիթիվիեցիներէ եւ շրջակայքի բնակիչներէ, լեցուցած է եկեղեցին, ուր Հ. Սերովբէ Ագըլեան, տեսուչ Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանի, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ. իրեն կը սպասարկեն Հ. Ռաֆայէլ Անտոնեան եւ Հ. Վրթանէս Ուլուհոճեան: Հայկ. ծէսով կատարուած եկեղեցական արարողութեան երգերը կը հնչեն կամարներուն տակ հնամեայ եկեղեցիին, ուր կը տեսնուին ի միջի այլոց կազմակերպիչները՝ Ընդհանուր Խորհրդական եւ Փիթիվիէի Քաղաքապետ Անտրէ Սայեար, Պոնտարլիէյի Քաղաքապետ Կի Կրիվօ, Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութեան նախագահ Նուպար Արփիարեան – Վառենց, ինչպէս նաեւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Ընկերակցութեան պատասխանատու դէմքեր՝ գլխաւորութեամբ նախագահ Միհրան Քեհեայեանի, որոնց կուրծքերը զարդարուած են շքանշաններով, հայահոծ շրջաններու քաղաքապետութեանց ներկայացուցիչները, Պ. Պ. Կարապետ Քեհեայեան եւ Կղեմէս Գասպարեան, Ազգատախնամի նախկին նախագահ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանէն՝ Մէթր Յովիկ Եղիազարեան, եւայլն, եւայլն...

Նախ Փրանսերէն, ապա հայերէն իր քարոզին մէջ, Հ. Սերովբէ Ագըլեան, ներկայացնելով սուրբին կեանքը, կը յայտարարէ թէ սուրբերը չունին հայրենիք. անոնք ընդհանրական են: Եւ այս իրողութեան ցայտուն օրինակը կը մնայ Ս. Գրիգորը, զոր այսօր Ֆրանսացիներն ու Հայերը կը տօնեն միասնաբար, Պոնտարլիէյի այս փոքր եկեղեցւոյ մէջ, ուր ապրեցաւ ան:

Պատմական Հայաստանի Նիկոպոլիս քաղաքի առաջնորդ, աստուածային տեսիլքի մը հետեւանքով ճամբայ ելլելով, Կեդրոնական Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Իտալիոյ մէջ երկար թափառումներէ ետք, Գրիգոր Փիթիվիէ հասաւ հազարական թուականներուն: Ընդունուելով Սէն Ժորժ Քոլեժիալի հոգեւոր հովիւ Արլէֆրուայի կողմէ, Փիթիվիէի եկեղեցիին իշխանուհիէն ան արտօնութիւն կը ստանայ ճգնաւորի կեանք մը ապրելու Պոտըվիլիէի Սուրբ Մարտին Մենակեացի եկեղեցւոյ մօտ, զոր լքած էին Վերթուի միաբանները:

Հոգեւորականը եօթը տարի ապրեցաւ արգելափակ կեանք մը, սնանելով բուսական արմատներով եւ վայրի մեղրով, Արեւմուտքի մէջ մինչ այդ անծանօթ խատակեցութեամբ մը, իր վրայ կեդրոնացնելով ուշադրութիւնը շրջանի բնակիչներուն, որոնք հմայուած էին ի տես իր սրբակեաց կեանքին, իր գթասրտութեան ու ջերմ ընդունելութեան, իր գիտելիքներու պաշարին եւ իր քարոզներու բարձր արժէքին: Միսիի Աբբայարանին մէջ յայտնաբերուած ձեռագիր մատեան մը կը յայտնէ թէ ինք է որ Ֆրանսա ներմուծած է համեմահացը, զոր Ֆրանսացիները կը նկատեն իբր հայկական նուէր մը:

Ս. Գրիգոր մեռաւ ԺԱ. դարու առաջին տարիներուն, եւ սրբակեացի իր հռչակը այնքան մեծ էր որ Սուրբ Մարտին Մենակեացի եկեղեցւոյ խորանին ներքեւ թաղուեցաւ իր մարմինը: Փիթիվիէ շուտով զինք որդեգրեց իբր Պաշտպան Սուրբ:

Իր քարոզի աւարտին, Հ. Սերովբէ Ս. Գրիգորի պաշտպանութիւնը հայցեց շրջանին վրայ:

Ցաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կատարուեցաւ Ազգատախնամի վեթերան անդամներէն՝ Հայկ Աղապէկեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ուխտաւորներու թափօրը, առաջնորդութեամբ հոգեւորական դասուն, պարժեցաւ դէպի այն վայրը, ուր ճգնած էր Հայ Սուրբը, ապա, քիչ մը հեռուն գտնուող մատուռը, ուր իր երկար աղօթքները կը կատարէր ան: Թափօրին առջեւէն հաւատացեալներ ուսամբարձ կը փոխադրէին այն գեղակերտ ու արծաթոսկեձոյլ մասնատուփերը, որոնք կը պարունակեն սուրբին մասունքները:

Ինկպէս յուզիչ էր տեսարանը, որ կը պարզուէր, — թափօրը ուխտաւորներու, որոնք սուրբին փառքը գովերգող երգը իրենց շրթներուն, կը տողանցէին ցորենի արտերուն մէջէն, Կիրակի օրով, Ֆրանսացիներ ու Հայեր եղբայրացած՝ Սուրբ Գրիգորի փառաբանութեան մէջ:

×

Այս արարողութենէն ետք, այս անգամ Հայ Ռազմիկներու խումբը գնաց Մարթրուայի հրապարակը, ուր ծաղկեպսակ զետեղեց Նահատակաց յուշարձանին վրայ: Այս առթիւ, Տեղակալ Հ. Թորգոմեան, յանուն Հայ Նախկին Ռազմիկներու՝ հակիրճ ելոյթ մը ունեցաւ, որուն աւարտին ներկաները մէկ վայրկեանի լռութիւն պահեցին:

Այնուհետեւ, Սուրբ Գրիգոր ճեմարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գիւղական պիքնիքով ճոխ ճաշ մը, որուն ընթացքին խօսք առաւ նախ Ազգատախնամի նախագահ Նուպար Արփիարեան – Վառենց որ հետեւեալ ձեւով սկսաւ իր ճառը.— «Ահա՛ տասը դարեր եւ քիչ մը աւելի՝ անցած են այն օրէն, երբ պատմական Հայաստանի Նիկոպոլիս քաղաքին մէջ կը ծնէր բարի եւ խելօք մանչուկ մը, որ կը կոչուէր Գրիգոր: Իր առաքինութեանց օրինակով դաստիարակեց իր հայրենակիցները, եւ կանուխէն եղաւ արքեպիսկոպոս: Աստուած զինք ուխտագնացութեան կանչած ըլլալով, ան եկաւ Փիթիվիէ եւ ճգնաւորի կեանք մը վարեց Պոնտարլիէյի մէջ, ուր, դարձեալ իր սրբութեան բոյրովը օծեց իր նոր հայրենիքը՝ Ֆրանսայի աշխարհի մէջ:

«Եւ ահա՛, հազար տարիներ ետք, ուրիշ Հայեր, որոնք սուրբեր չեն, այլ պարզապէս բարի կամեցողութեան տէր մարդիկ, խլուած՝ իրենց հայրենիքէն, եւ ճողոպրած՝ անխիղճ ու մոլեռանդ բարբարոսներուն կողմէ գործադրուած ցեղասպանութենէ մը, իրենք եւս կուգային գտնելու երկրորդ հայրենիք մը՝ Ֆրանսա, երկիր՝ որուն քինակցութիւնը եւ բարեկամութիւնը Հայաստանի հետ՝ անխորտակելիօրէն շարունակուեցան Խաչակիրներու շրջանէն ի վեր: Է՛ր երբեմն:

«Հակառակ Ֆրանսական կեանքին մէջ իրենց կատարեալ միաձուլման, այս Հայերը գիտցան պահել իրենց արժանիքները, — համբերութիւնը, յարատեւութիւնը, խելացութիւնը եւ քաջութիւնը: Այս վերջին բառը արտասանած պահուս, սուտգիւ կը դառնամ դէպի մեր Նախկին Ռազմիկներն ու Կամաւորները, որոնք հոս ներկայ են, եւ որոնք այս քաջութեան կենդանի խորհրդանշանը կը հանդիսանան:

«Եւ ահա, ծագումով Հայ՝ այս Ֆրանսացիները, որոնք իրենց սրտին խորը կը պահեն՝ իրենց նախահայրերուն համար իրագործուած երբեմն պարզամիտ ցոյցերուն հանդէպ սէր մը, կ'իմանան որ իրենցմէ մէկը, Սուրբ Գրիգոր – Հայը, եւ որ մինչ այդ ծանօթ էր՝ Կաթինէի ժողովուրդէն դուրս, հոս – հոն քանի մը իմաստուն գիտնականներու միայն, Փիթիվիէի Պաշտպան Սուրբն է եղած: Կրնաք երեւակայել իրենց ուրախութիւնը, եւ դուք ձեզի բացատրել թէ Հայ Ազգատախնամ, կամ Ազգանպաստ Ընկերակցութիւնը, Ֆրանսահայ ներկայացուցչական կազմակերպութիւն մը, եւ իր նախագահը, ձեզի կ'ընծայեն՝ սիրելի պօպըրոն բարեկամներ, իրենց սրտագին աջակցութիւնը, Պոնտարլիէյի մէջ Ս. Գրիգոր – Հայու ձեր աւանդական ուխտագնացութեան վերյառնումին համար: Կը հասկնաք թէ ինչու Հայերը այս տարի մեծ թիւով եկած են ձեր ուխտագնացութեան, որ դառնալու վրայ է իրենց ուխտագնացութիւնը, եւ թէ ինչո՛ւ շատ աւելի մեծ թիւով պիտի գան 1980ի Յունիսին, երբ նախատեսուած են տպաւորիչ հանդիսութիւններ»:

Ապա, Պ. Արփիարեան - Վառենց շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց Ֆրանսացի թէ հայ, պաշտօնական անձնաւորութիւններ թէ պարզ ուխտաւորներ, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին այս ձեռնարկին:

Ապա խօսք առին Փիթիվիէի քաղաքապետը Սայար եւ ուրիշներ: Փակման խօսքը վիճակուեցաւ Հայր Սերովբէ Ագըլեանի, որ պանծացուց ոչ միայն Սուրբին յիշատակը այլեւ Ֆրանքեւհայկական եղբայրութիւնը:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ ՄԸ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 — 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Փիլոսին մտածումը անշարժացաւ մէկէն այդ հեռապատկերին առջեւ: Նոյն վայրկեանին իր դիմագիծը կարդացող մը պիտի կարենար ըմբռնել ամբողջ կատաղութիւնն ու նողկանքն այդ զարնուած հոգիին, պիտի կարենար ըմբռնել մեծութիւնը տառապանքի մը՝ որ անգամ մը եւս կը ցցուէր իր ամբողջ ծաւալով: Ո՛չ, պարզ անկլինագարձ մը չէր կատարուելիքը. սովորական ճամբորդ մը չէր ինք որ կենդանին յոգնած ըլլալուն ցատքէ երկրորդի մը վրայ ու հանդրադառնայ իսկ փոփոխութեան, եւ կամ թէ ալիքներուն դէմ մաքառելէ ուժաթափ՝ սկսի այս անգամ ալ կռնակի վրայ յառաջանալ ինքզինքը լքած, թոյլ ու անհոգ: Պէտք էր փախչիլ, փախչիլ ամէն բանէ, մանաւանդ ինքզինքէն, եւ պէտք էր որ այդ փախուստը ըլլար կատարեալ, ամբողջական, վերջնական: Չէր բաւեր միայն փօշիները թօթափելով դոհանալ ու կրկին քայլ առնել աջով թէ ձախով. չէր բաւեր բնաւ միայն շապիկ փոխել: Պէտք էր այդ տարազը վրայէն հանել քաշկռտելով, պատռտելով, եւ դեռ փոխել մո՛րթն ալ, կաշի՛ն ալ, մինչեւ որ կարելի ըլլար մաքրել կամ գոնէ մեղմել ինչ որ կայ հոգիին մէջ:

Ի՞նչպէս կրկին վերադառնալ աշխատանո՞ց, ուր ամէն ինչ իր կորսնցուցած Նէյթը պիտի յիշեցնէ, ուր ամէն ինչ նախկին օրերը պիտի վերակոչէ: Վերադառնալ աշխատանո՞ց, այն կեանքի՞ն որ զինքը այս կէտին էր հասցուցած: Երբեք, երբեք կարելի չէր որ վերստանձնէր իր կաւատի դերը, նախկին ծեքծեքանքը, զարդացած կեղծիքը, վճարուած ժպիտը, բոլոր գարշանքը այդ մթնոլորտին: Ալ երբեք կարելի չէր որ հանդուրժէր ներկայութեանը այն կիներուն որոնց բարոյականի երանգները կ'ուզէր այլեւս անգիտանալ եւ զանոնք կը խմբէր մէկ բառի մը տակ – «Պոռնիկ»: Ալ պիտի չկարենար լուսանկարել անոնց քմահաճոյքները, անհանդարտ ծունկերը, բոյրերը, եւ պիտի չկարենար սրամիտ խօսք մը ըսել չնիկին. ոչ ալ ժպտիլ այրերու կիրթ սրիկայութեան, կատարելագործուած շընականութեան, գնուած արժանիքին: Օ՜հ, չտեսնե՜լ անկումը հագուստներու եւ ներքնաշապիկներու, ալ չծծել գինովցնող բոյրեր. չլսել, օ՜հ չլսել անվերջանալի ռռնոցը չարլըթօններու:

(77 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Եղիա Սերոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ
(ծնեալ Էլմայեան)

մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ Սերոբեան եւ Էլմայեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին այս Կիրակի, Յուլիս 22, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Լիբանանի հայ Աղէտեալներու Օգնութեան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Լա Սիոթայի Հայկ. Կալոյէն	16.700
Թուլուզի Հայ Բարեկամներու Միութենէն	3550
Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութենէն	2000
Տիկին Սարգիսեան	500
Պր. Սիմոն Տէրտէրեանէն (Զուիցերիա)	500
Գումար	23.250
Նախորդ գումար	474.210,50
Ընդհ. գումար	497.460,50

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն 16

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

կազմակերպութեամբ
ՍԵՒԱՆ ճամբորդական գործակալութեան
օդանաւով մեկնում՝
ԼԻՈՆԷՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով անյապաղ արձանագրուիլ

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՓԱՐԻԶ

Ա Զ Դ

Յարգոյ հասարակութենէն կը խնդրուի նկատի ունենալ թէ ամառնային արձակուրդներու առթիւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակն ու Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնը փակ են ամբողջ Օգոստոս ամիսը:

l'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը փնտռէ պահապան մը (զոյգ կամ ամուրի) հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտցող: Բնակութիւնը ապահովուած: Գրել կամ հեռաձայնել ստորեւ տրուած հասցէին:

×

RECHERCHONS

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville recherche gardien (couple ou célibataire) bilingue arménien-français. Logement assuré.

Ecrire : M. C. A. 9 Rue de Madrid 94140 Alfortville, ou téléphoner : Mme Kouyoumdjian 375-28-37 entre 18 h. et 20 h. sauf Mercredi.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փախան ծաղկեպսակի.—

Յովհ. Տէրտէրեանի մահուան առթիւ՝ Քոչարի նուագախումբ 320 Ֆր., Արտաշէս Տէրտէրեան, Ազգանոյշ Զագեան, Մարի Ժամկոչեան, Աղնիւ Տէրտէրեան, Կարապետ Ճանիկեան, Ազգիկ Աչճեան, Մկրտիչ Պիլլիկիրեան, Կարպիս Յարութիւնեան, Սաթենիկ Թիւթէլեան, Օննիկ եւ Վահրամ Ճառայեան, Հայկազ Մարտիրոսեան, Գեղամ Գայայեան, Ութուճեան ընտ. 50ական, Տէրտէրեան ընտանիք 50, Վարդգէս Խողեան, Յովհ. Յուսիկեան 30ական Ֆր.:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՅԵԱՆ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՇԱՐԼ ՊԱՊԱՅԵԱՆ
ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց թոռնիկին եւ զաւկին՝

ԱՐՇԱՄ-ի

ծնունդը, Մարսէյլ, Յուլիս 5, 1979

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ռաֆայէլի «Հոմ Արմենիէն» հանգստեան տունը Օգոստոս ամսուան համար պէտք ունի հայ խոհարարուհիի կամ խոհարարի մը: Լաւ վարձատրութիւն: Դիմել ուղղակի հաստատութեան տնօրէնութեան: Հասցէ.—

Home Arménien
107, Ave. du Maréchal Lyautey
83700 SAINT RAPHAEL
Tél. (94) 95-00-30 en P. C. V.

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Յուլիս 22 Վարդավառ է: Տօն է պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Երկուշաբթի, Յուլիս 23, յիշատակ է մեռելոց: Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին Վարդավառի առթիւ:

Կը պատարագէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ
Կը քարոզէ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն, ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 20ԻՆ

Վոլթէռ սրահին մէջ, ժամը 20էն մինչեւ լոյս:

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փ Ա Ր Ի Զ

P. O. B. 41,3780 Gstaad SWITZERLAND

Tél. : 030-415.63

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Հայութեան հողային եւ ազգային իրաւունքները հետապնդելու եւ պաշտպանելու համար կը հրաւիրենք ձեզ մասնակցելու Առաջին Հայկական Համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզ, Նիքքօ պանդոկի սրահներուն մէջ, 1979 Սեպտեմբեր 3 – 6ին:

Ա. Հայկական Համագումարը իր տեսակին մէջ նոր եւ առաջին համագումարն է, ուր կը նախատեսուի իրապաշտ եւ գործնական կերպով սերտել եւ վերլուծել սփիւռքահայութեան ներկայ վիճակը եւ դարուս քաղաքական իրադարձութիւնները, եւ այդ լոյսին տակ բանաձեւել եւ ծրագրել հայկական հողային հարցի եւ իրաւունքներու հետապնդումը:

Մեր անկեղծ համոզումն է որ Հայկական Համագումարը չի խանգարեր, եւ պէտք չէ խանգարէ, ցարդ կատարուած եւ ասկէ ետք ալ շարունակուելիք աշխատանքները՝ այս կամ այն կազմակերպութեան կամ Հայ Դատի յանձնախումբերուն կողմէ: Ընդհակառակն՝ ան կը միտի լրացուցիչ դեր կատարել եւ իրականացնել համայն Հայութեան հետապնդած միակ նպատակը, որ մեր հողային, ազգային եւ պետական իրաւունքներու վերահաստատումն է: Այս հաւատքով ձեռնարկած ենք աշխատանքի եւ վստահ ենք, թէ իւրաքանչիւր Հայ կը ճանչնայ մեզի՝ բաժնելով մեր խօսքը գործի վերածելու վճռակամութիւնը:

Ա. Հայկական Համագումարը, արդարեւ, խօսքը գործի վերածելու առաջին իրապաշտ եւ գործնական միջոցն է, որ բնականաբար պիտի ունենայ իր դրական արդիւնքները, եւ պիտի առաջնորդէ մեզ կեդրոնացեալ եւ ծրագրուած գործունէութեան:

Այս հրաւիրագիրը կ'ուղղենք հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն անխտիր, վստահ ըլլալով որ անոնք իրենց անվերապահ մասնակցութիւնը պիտի բերեն նուիրական այս գործին՝ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով:

Ի դիմաց Գործադիր Մարմնի
Ա. Հայկական Համագումարի
Վեր. Գառնուգեան (030) 41563
ԿՇԹԱՏ (Զուիցերիա)
Մ. Պուլտուգեան 579.35.59
ՓԱՐԻԶ
Գ. Անէմեան 341672 ՊԷՅՐՈՒԹ
Կարօ Բարսեղեան 33002 ՆԻԿՈՍԻԱ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

— Հայկ. Համագումարի Նպատակը:

— Պատմաքաղաքական ակնարկ – Սան Ստեֆանոյէն Լօզան:

— Հայկ. Սփիւռքը պատմութեան ընթացքին:

— Ներկայ Սփիւռքի պատմականն ու գոյավիճակը:

— Միջազգային քաղաքական իրադարձութեանց ազդեցութիւնը Հայութեան ապագայ գոյութեան վրայ:

— Ապագայ հեռանկար:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւնը բաց է բոլորին, առանց վճարումի:

— Արտասահմանէն մասնակցիլ ուզող ուսանողներու ճանապարհածախքին մէկ մասը պիտի հոգացուի:

— Մասնակցելու համար կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ: Մանրամասնութիւններու կամ ծանօթութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

M.M. BOULDOUKIAN
11 - 15 rue de Javel — 75015 PARIS

Հաճեցէք ձեր արձանագրութիւնները յղել վերոյիշեալ հասցէին ամէնէն ուշը մինչեւ 1979 Օգոստոս 15:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ա. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

3 – 6 Սեպտ. 1979, Փարիզ, Ֆրանսա
Hôtel Nikko, 61 Quai de Grenelle
75007 PARIS — Tél. : 575-62-62

Մականուն

Անուն

Հասցէ

Հեռախօս

Թուական

Ստորագրութիւն

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : Nc 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. — Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.430
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.430

ԻՐԱՆ

Նոր Սահմանադրութիւնը եւ Հայերը

— Օ —

Ա.

ԽՄԲ.— Թեհրանի համալսարանին մէջ, Յուլիս 17 – 27, « Իրանի ժողովուրդին պահանջները Սահմանադրական Օրէնքին » նիւթին շուրջ տեղի ունեցած է սեմինար մը՝ կազմակերպութեամբ Իրանի իրաւագէտներու Միութեան եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու, կազմակերպութիւններու, միութիւններու, մամուլի եւ ազգային կրօնական փոքրամասնութիւններու 37 ներկայացուցիչներու: Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհուրդին կողմէ մասնակցած է իրաւաբան Ալբեր Բեռնարդի եւ խօսք առնելով անդրադարձած է Սահմանադրութեան նոր նախագիծին:

Կուտանք հայ իրաւաբանին խօսքը:

×

Իրանի հին պատմութիւնը վկան է բարեկամական ու երկար այն յարաբերութիւններուն, որոնք հին ժամանակներէն ի վեր գոյութիւն ունեցած են Պարսիկներու եւ Հայերու միջեւ: Հին դարաշրջաններուն, այն ժամանակ, երբ Հայաստան իբրեւ անկախ Պետութիւն կը գտնուէր Իրանի հիւսիսը, երկու երկիրները բարեկամական յարաբերութիւններ ունէին իրարու հետ: Իսկ երբ չորս դար առաջ, Հայերու ստուար խումբ մը, իբրեւ կրօնական փոքրամասնութիւն, բնակութիւն հաստատեց Իրանի մէջ, պետական եւ կրօնական իշխանութիւնները ամէն հոգատարութիւն եւ հովանաւորութիւն ընծայեցին հայ համայնքին:

Բոլորն ալ գիտեն թէ Հայերը միշտ լաւագոյնս ծառայած են այս երկրին: Հայերը ոչ միայն մեծ թիւով արհեստաւորներ ու արուեստագէտներ տուած են Իրանին, այլեւ մեծ դէմքեր ունեցած են քաղաքական ու դիւանագիտական ասպարէզներուն մէջ: Թերեւս անհրաժեշտ ալ չէ յիշել նաեւ այն՝ որ Սահմանադրական շարժումներուն, Հայութիւնը Եփրեմ Խանի հրամանատարութեամբ, մեծ թիւով փէտայիներ տուած է Իրանին եւ այն ժամանակ ալ, այս օրերու նման, հայ մարտիկները իրենց կեանքերը զոհաբերած են հակաբռնապետական ռազմերու մէջ՝ միւս մարտիկներու կողքին:

Այժմ, երբ Իրանի ժողովուրդին պայքարով հաստատուած է Իսլամական Հանրապետութիւն, եւ սահմանադրական նոր օրէնքը դարձած է օրուան ամէնէն հրատապ հարցը, Հայութիւնը իբրեւ Իրանի կրօնական փոքրամասնութեանց մեծագոյնը, իր հարցերն ու մտահոգութիւնները ունի այն իրաւունքներու նկատմամբ, որոնք տրուած են բոլոր Իրանցիներուն ու նաեւ կրօնական փոքրամասնութիւններուն:

Մօտիկ անցեալին, երբ մեր առաջնորդին գլխաւորութեամբ հայկական պատուիրակութիւնները ներկայացան Իմամ Խոմէյնիի եւ վարչապետ Պազերկանի, թէ՛ իմամը եւ թէ վարչապետը հաւաստիացուցին որ պիտի ապահովուին կրօնական փոքրամասնութեանց իրաւունքները: Իսկ իմամը աւելցուց՝ որ յետ այսօրիկ, կրօնական փոքրամասնութիւնները անցեալէն աւելի շատ իրաւասութիւններ պիտի վայելեն:

*Այս հանդիպումներէն քանի մը օր ետք, վարչապետին թելադրանքով, Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհուրդը առաջարկ*ութիւնը խնդրոյ առարկայ իրա*բանաձեւ մը կազմեց եւ ներկայացուց փոխ – վարչապետ Տոքթ. Սահաբիի, որուն բովանդակութիւնը հետեւեալն է.*—

Առաջարկ – բանաձեւ Իրանի հիմնական օրէնքի մէջ Հայոց կրօնական եւ ազգային համայնքի իւրայատուկ իրաւունքները ապահովելու համար:

Հայոց կրօնական համայնքի եկեղեցական իրաւունքները, ծէսերը եւ սովորութիւնները եւ ազգային բարքերը եւ տոհմիկ լեզուի ու մշակոյթի ուսման եւ ուսուցման ազատութիւնը եւ անձնական ու ժառանգական իրաւունքներն ու կանոնները եւ անոնց յատուկ բարեսիրական ձեռնարկութիւններու կարգերը, ի շարս Իրանի ժողովուրդի բոլոր անդամներու համար հաստատուած այլ ազատութիւններու, կ'ապահովուին եւ անոնց կրօնական եւ ազգային իշխանութիւններու իրաւունքներու եւ կանոններու հարցին մէջ՝ կը ճանչցուի եւ ընդ ամենեսեան զերծ կը մնան որեւէ ոտնձգութենէ:

Թէեւ երկու ամիս անցած է բանաձեւի յանձնումէն, բայց ոչ մէկ պատասխան ցարդ ստացուած է եւ այն ինչ որ տեղ գտած է նոր Սահմանադրութեան նախագիծին մէջ, կատարեալ չէ: Անտեսուած է բանաձեւին մէջ տեղ գտած պահանջներուն մեծ մասը:

Ուստի, այժմ աւելորդ է խօսիլ ներկայացուած առաջարկ – բանաձեւի մասին, այլ անհրաժեշտ է քննութեան առնել նախագիծի այն երեք յօդուածները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կը վերաբերին կրօնական փոքրամասնութիւններուն իրաւունքներուն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, Ուրբաթ օր կը բացուէր հնդկաչին գաղթականներու նուիրուած ժողովը: Ճիշդ 25 տարի առաջ է, որ Մենտէս – Ֆրանսի կառավարութիւնը կը ստորագրէր համաձայնագրերը, որոնք վերջ « պիտի » դնէին Հնդկաչինի գաղթատիրութեան: Անկէ ի վեր երկիրը շարունակաբար « ազատագրուեցաւ » եւ հասաւ այսօրուան ողբերգութեան: Հիմա ալ, Լենանի ափին, կուշտ – կուշտ նստած մեծերը աճուրդի հանած են գաղթականները: Վիէթնամ կը մերժէ ամբաստանեալի աթոռը: Ֆրանսայէն համայնավար պատուիրակութիւն մըն ալ Ժընեւ գացած է եւ բաներն ալ չեշտած թէ Ֆրանսա միայն մարդասիրական բնոյթը պէտք է նկատի առնէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Մամուլի Գործակալութեան Թեհրանի գրասենեակը ձայնագրուած ժապէն *մը ստացած է, ուր Պախթիար (նախկին վարչապետը, զոր Խոմէյնի քշեց) շատ ծանր յարձակում մը կ'ընէ ներկայ վարչակարգին դէմ: Կ'ըսէ ի մէջ այլոց « Եթէ Խոմէյնի յայտնած ըլլար որ իրեն համար մշակոյթը, ազատութիւնը եւ պարսիկ պատմութիւնը կուգային երկրորդ դիրքի վրայ, Իսլամէն ետք, շատեր, որոնք պայքար տարին նախկին վարչակարգին դէմ յայտնած կ'ըլլային իրենց տարակարծութիւնը իր դիրքերուն հետ: Այդ թերացումը ժամանակակից պատմութեան մէջ աննախընթաց թիւրիմացութեան մը առաջնորդեց, ամէն օր փոսը կը խորանայ ազգայնականներուն եւ անոնց միջեւ որոնք իրենք զիրենք կը սահմանեն ըստ Իսլամին »:*

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Նախարարապետը՝ Պեկին կրկին հիւանդանոց փոխադրուած էր, սրտի անհանգստութեանց հետեւանքով:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Փոլինեզիով վերջացուց իր այցելութիւնը Ֆրանսական հողամասերու մէջ: Փափէթի մէջ, ընդունուած է ծանօթ գունաւոր մանեակ – ծաղկեպսակներով եւ պոռչտուքներով ու գեղեցիկ վահինէներով: *Ընդունուած է նաեւ տարօրինակ նուէրով մը՝ տիտղոս մը Թահիթեան անունը՝* թետրի վէրուէ թեքանա, *որ թարգմանի՝ «Արքան, որ ալիքները ճեղքեց »:*

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ փոխանցման կառավարութեան գլուխը նշանակուեցաւ կին մը՝ Մարիա տէ Լուռտէս Փինթասելկօ: Մատակարարման դահլիճ մըն է, որու գըլխաւոր պաշտօնը պիտի ըլլայ երեսփոխանական ընտրութիւնները պատրաստել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Նախարարը՝ Ժան Ֆրանսուա – Փոնսէ պաշտօնապէս արտայայտուած է ի նպաստ մարդկութեան դէմ ոճիրներու անժամանցելիութեան: Այս լուրը հրապարակեց «Ֆրանսայի հրեայ տեղահանուածներու որդոց եւ աղջիկներու միութիւնը»:

ՊԱՊԸ Նիւ Եորք պիտի երթայ Հոկտեմբերին, հաւանաբար ընդունուի նաեւ Սպիտակ Տան Գարթըրի կողմէ:

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԱՆԳԱՐԱ ԱՂԹԱՄԱՐԸ ԾԱԽՈՒ ՀԱՆԵՐ Է 2500 ՈՍԿԻԻ ԵՒ ԳՆՈՐԴ ՉԷ ԳՏԵՐ...

ԵՐԿԱՐ ՏԱՐԻՆԵՐ ԻԲՐԵՒ ԱԽՈՌ ԳՈՐԾԱԾՈՒԵԼԷ ԵՏՔ՝ ԱՅՍՕՐ ԱԼ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒՆ ԱԽՈՌՆ Է ԴԱՐՁԵՐ...

ԽՄԲ.— Յուլիս 17ի իր թիւին մէջ է, որ *Ճումհուրիյէթի* աշխատակիցը Ըշրք Գանսու հետեւեալ տողերը կը նուիրէ Աղթամարի (կ'արտատպենք նոյն թուականի Պոլսոյ հայ մամուլէն): Ցաւէն աւելի, ցաւէն անդին՝ անզօր կատաղութեան մը ծնունդ կուտայ այս ընթերցումը: Եւ բսել թէ քսան տարի առաջ Թուրքերը ծախու ալ հաներ են բայց կ'ըսէ թուրք լրագրողը.— « *Բարեբախտաբար ոեւէ աչքը բաց գնորդ չէ ներկայացեր...* »: Աչքը բաց ըլլալու հարկ չկար անշուշտ, ոչ իսկ անպայման վաճեցի, կը բաւէր որ «ոեւէ աչքը գոց Հայ» իմացած ըլլար...:

×

ՎԱՆԱՅ ԼՃԻ ԱԽԹԱՄԱՐ ԿՂԶԻՆ ԼՔԵԱԼ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ

Զբօսաշրջիկութեան Նախարարը այս տարի եղանակին բացումը կատարեց Արեւելքի մէջ եւ Վանը իր շրջապատի գեղեցկութիւններով անգամ մը եւս ուշադրութիւն գրաւեց:

Յուլիս 17ի « Ճումհուրիյէթ »ի 7րդ էջին մէջ Ըշրք Քանսու ստորագրութեամբ վերոյիշեալ խորագիրով գրի առնուած յօդուած մը ճոխացած է երկու լուսանկարներով որոնցմէ մին կը ներկայացնէ Ախթամար կղզիի պատմական Հայոց եկեղեցին որ երկար տարիներ իբր ախոռ գործածուելէ յետոյ, քսան տարի առաջ ալ 2500 լիրայի ծախու հանուած է:

Իսկ երկրորդ նկարը կը պատկերացնէ Ախթամար տաճարի ներքին մասը որուն տակ կ'ըսուի թէ պատերու վրայի արձանիկները եւ փրէսքները *ամբողջութեամբ կորտած ըլլալով հանդերձ կըղզիի մէջ մօթէօրի սպասարկութիւն կատարող նաւապետ Մէհմէտ Ավճըի համաձայն ամառները զբօսաշրջիկներ մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան այս կըղզիին հանդէպ: Ըշրք Քանսու Վանէն կը հաղորդէ թէ Վանի Կէվաշ գաւառակի սահմաններուն մէջ գտնուող Վանայ լիճին մէջ, եղերքէն չորս քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունեցող կղզեակ մը կայ, Ախթամար որ շատ փոքր սակայն արժէքաւորել գիտցողին համար հազարաւոր լիրա տովիզ պառկած է այդ կղզեակին վրայ: Ինչո՞ւ: Վասնզի Վասպուրականի Գագիկ Ա. Թագաւորին 915 –921 տարիներուն միջեւ կառուցանել տուած եւ իր շրջանին տեսակէտով մեծ արժէք ներկայացնող հայկական եկեղեցի մը կայ այդտեղ:*

Եկեղեցիին կառուցման վրայէն հարիւրաւոր տարիներ անցած ըլլալով հանդերձ բնութեան խիստ պայմաններուն դիմադրել յաջողեր եւ մինչեւ մեր օրերը կանգուն մնացեր է: Սակայն ինչ մեղք որ բնութեան դէմ պայքարող Ախթամարի եկեղեցին զինքը կառուցանող մարդոցմէ պարտուեր է: Ախթամարի տաճարին մէջ պատերուն վրայ, խնամքով փորագրուած զարդերն ու կրօնական նըկարները փորուելով փճացուեր են: Ախթամարի կղզին ու եկեղեցին արդէնք տարիներով լքումի երբ ախոռի վերածուի, հետեւանքը այս կ'ըլլայ: Աւելին կայ: Անկէ քսան տարի առաջ կղզին, Պետական Գանձին կողմէ 2500 լիրայի վաճառ հանուեր է... Բարեբախտաբար ոեւէ աչքը բաց գնորդ չէ ներկայացեր ամայի « Քուշ ուչմազ, քէրվան կէչմէզ » տեղ մը նկատուելուն համար:

ՀԱՆԴԵՐՁԱՏՈ՞ՒՆ ԹԷ ԹՈՒԱԼԷԹ...

Կէվաշի երիտասարդ գաւառապետը Սալիհ Ճինիվիզի հետ երբ կը խօսակցէինք գաւառապետը յայտնեց թէ երկու հարիւր հազար լիրա ծախսելով թուալէթ փիքնիքի *վայրեր եւ Վանայ լճին մէջ լողանք առնել փափաքողներուն համար հանուելիք – հագուելիք հանդերձատուններ շինել տուած է: Բայց դժբախտաբար մեր հայրենակիցները այս զետեղումներէն կ'օգտուին նպատակին ներհակ ուղղութեամբ:*

Օրինակ, կղզիին մէջ ամէն կողմէ տեսանելի թուալէթ մը կառուցուած է: Մարդ նեղուելու պարագային ինչ կ'ընէ: Անշուշտ թուալէթ կ'երթայ: Ոչ, ճիշդ հակառակը կը պատահի... լողնալու համար պատրաստուած հանդերձատուններու խցիկները հանրային պէտքարանի վերածուած են: Կէվաշի քաղաքապետն ալ Թահսին Կէօրէնթաշ, կըղզիին արժէքը գնահատել գիտցող մարդ մը ըլլալով կղզին շահագործելու նպատակով շինել կուտայ չոգենաւ մը որ պէտքի մակոյկ աւելի շատ քանակութեամբ ճամբորդէ Ախթամարի կղզին: Բայց այդ գումարը ի՞նչպէս հայթայթած է:

Կէվաշէ 106 քառակուսի մեթր գետին իփոթէք *ըրեր է հինգ միլիոն լիրայի փոխառութիւն կնքելու համար: Քաղաքապետը Կէօրէնթաշ շոգենաւին կառուցման համար դիմեր է Տէնիզճիլիք Պանքասըի որ յայտներ է թէ քսան միլիոն լիրայի ապրանք կ'ըլլայ մէկ շոգենաւը: Ասոր վրայ մասնաւոր ընկերութեան մը դիմելով եօթը միլիոն լիրայի շոգենաւ մը շինելու ձեռնարկեր է:*

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Զարկ: Եւ թող զազանը լճանայ իր
արեան ճապաղիքներով, որպէսզի
բացուին Ազատութեան ճամբաները:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Մխացող աւերակներու, քանդուած տաճարներու, անշուք շիրիմներու եւ մոխրակոյտներու շուրջն է որ այսօր պիտի տօնենք Տարօնի տառապանքի, զուլումի, պայքարի եւ խաչելութեան օրը:

Ձեր օրն է Տարօն – Տուրուբերանցիներ, ձե՛ր օրը, որովհետեւ հազարաւոր Տարօնցիներ ազգութեան եւ հայրենիքի համար մոռցան իրենք զիրենք եւ տարուեցան դէպի մեծ ու ահաւոր գողգոթան, ներկայիս կը տեսնէք որ այդ հսկայ տարածութեան վրայ կուտակուած մոխրակոյտները, անթաղ մեռելները ինչպէս ոգի են կեցեր մէկ մարդու պէս մեզի կը նային սպասելով մեզմէ յարգանք այսօրուան հանդէպ, սպասելով ուխտի այն խօսքին, որ իրենցմէ մեզի մնաց որպէս երդումի խօսք, իբրեւ գերագոյն կտակ եւ պատգամ:

Հաւատքի եւ պաշտամունքի օր է այսօր վերապրող Տարօն – Տուրուբերանցիներուս համար, օր մը որ անմոռանալի պիտի մնայ սերունդէ սերունդ եւ պատմութենէ պատմութիւն:

Վաթսունեւչորս տարիներ առաջ ճիշդ Վարդավառի այս օրերուն էր որ իթթիհատական կառավարութիւնը իր չանսատակ Թալէաթով բնաջնջեց Տարօնի արի արանց ժողովուրդն եւ իր հերոսները:

Այսօր Տարօնցին փոխանակ ուրախութեան, սուգի յիշատակով մը կը մօտենայ արիւնոտ Վարդավառին: Տարօն – Տուրուբերանցի վերապրողները, ուր որ ալ ըլլան, ինչ փառքով ալ ապրին, այս տօնին իրենց սրտին մէջ բզքտող կսկիծ մը ունին, իրենց հոգիին մէջ կ՚երեւան ահաւոր սուգի մը վէրքերը:

Տարօնի տառապանքի, զուլումի եւ սուգի պատմութիւնը քանի քանի ողբերգական դէպքեր ունի, կախաղան, ջարդ, աքսոր, հալածանք եւ աւեր լեցուն է անոր տարաբախտ պատմութեան տխուր էջերուն մէջ: 80ական թուականներէն սկսեալ իր կրած չարչարանքի եւ տառապանքի բովէն էր, որ ի յայտ եկաւ ազգային ազատութեան գաղափարը եւ հայրենիքի տենչը: Այդ երկարաձիգ տարիներէն ի վեր, ան իր ուսերուն վրայ առաւ մեր ազգային ազատագրութեան բեռը եւ քալեց ճակատը բարձր բռնած, զարկաւ եւ զարնուեցաւ գերազանց ուժերու դէմ եւ արիւնով ներկեց մեր լեռներն ու դաշտերը, հաւատաւոր մնաց իր արդար դատին եւ պահանջքին: Դարերէ ի վեր Տարօնցիներուս կրած տառապանքը եւ խնկելի անմահ յիշատակութիւնը Հայոց պատմութեան մէջ անջնջելի կը մնայ: 90ական թուականներէն, որ վերազարթօնքի թուականն է, Տարօնը կը խայտար հայրենիքի ազատագրութեան տենչով: Տարօնցին արհամարհեց կեանքը, չտսկաց արիւնէն, չվախցաւ բանտէն, կախաղանէն եւ աքսորէն, եւս առաւել բոցավառուելով յեղափոխական գաղափարներով, հնչեցուց իր արդար բողոքի ձայնը, զէնքի դէմ զէնք բարձրացուց եւ բռունցքի դէմ բռունցք. կռուեցաւ յանուն ազատութեան տենչով եւ միշտ մնաց պատնէշի վրայ կանգնած հաւատաւոր իր սուրբ ուխտին, դատին եւ իտէալին:

Ո՞ր Տարօնցին սրտի խորունկ կսկիծով չի յիշեր Մարգար վարժապետի վերջին պատգամը Բաղէշի կախաղանի կատարէն երբ անվախ կը պոռար կարմիր սուլթանին եւ իր ոճրագործ նահանգապետներու ու կառավարիչներու երեսին.

— Թէեւ դուք ձեր արիւնոտ կախաղաններով երիտասարդ կեանքիս վերջ կուտաք այսօր, սակայն ինձմէ վերջ հազարաւորներ պիտի գան ազատագրութեան սրբազան պայքարը շարունակելու ձեր արիւնուշտ բռնակալութեան դէմ: Կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը, կեցցէ՛ ազատութիւնը:

Ահա այսպէս ուխտեցին Տարօնի գործիչներն ու հերոսները 89 տարիներ առաջ եւ իրենց ուխտին համաձայն, բոլորն ալ ինկան պատնէշի վրայ: Չէ՞ որ մենք ալ այդ գործիչներու շունչին տակ աճեցանք: Եթէ հասակ նետեցինք այս օտար եւ համայնակուլ ափերուն վրայ, սակայն այդ չի նշանակեր թէ պիտի չքալենք Մօրուք Կարոներու, Իշխան Վարդաններու, Գալէներու, Սարգիսներու, Ասատուրներու եւ Մանուկներու ճամբայէն, ազատութեան ճանապարհէն:

Ո՛վ դուք անմահ հերոսներ, ձեր արիւնով սրբագործուած եւ նուիրական ուխտին ամբողջացման համար կ՚ուխտենք քալել այն փշոտ ճանապարհով, ուրկէ դուք քալեցիք: Ահա հերոս մեր ժողովուրդին սուգի տօնն է այսօր, ոչ թէ սուգի տօն, այլ ուխտի օրն է: Սակայն, ահա Տարօնի զաւակներն են որ կ՚աղաղակեն, այս պողոտաներուն վրայ ամէն տեղ.— Աշխատէ՛ որ սուգի տօնը վերածուի յաղթանակի: Երկիւղածութեամբ ծունկի գանք այդ հերոս եւ նահատակ ժողովուրդի անշուք, ջարդուփշուր շիրիմներուն առջեւ եւ անգամ մը եւս ուխտենք անշեղ, անվհատ քալել անոնց գաղափարին եւ իտէալին փշոտ ճանապարհով:

Տարօնը հայ ժողովուրդին սիրտն է: Իր Ս. Մեսրոպներով, Սահակներով, մեր պատմահայր Խորենացիներով, Փարպեցիներով եւ Եղիշէներով դարձաւ Հայոց գրի եւ գրականութեան կեդրոնը: Իսկ 80 – 90ական թուականներուն իր Վարդան վարդապետներով, Գեղամներով, Կորիւններով, Մճօներով եւ Տիգրաններով եղաւ հայկ. յեղափոխութեան օրրանը:

Տարօն – Տուրուբերանը անմահ է, վանզի երբեք չվախցաւ մահէն, Հաճի Յակոբ Կոտոյեաններու, Զօլօներու, Ղազարներու, Ռուբէններու եւ Համբարձումներու նման հազարաւորներ ծնաւ եւ զոհաբերեց յանուն հայ ժողովուրդին եւ հայրենիքին ազատութեան:

Անուրանալի է որ Տարօնը չունեցաւ Վասպուրականի դիրքը, որովհետեւ հայ կամաւորական գունդերը օգնութեան չհասան ժամանակին, որով ցարն ալ կ՚ուզէր Թրքահայաստանը գրաւել առանց Հայութեան: Ան բախտակից դարձաւ անմահ Ուրֆային, սակայն քանիցս պանծալի իր հերոսամարտերը ունեցաւ եւ շատ անգամ պարտութեան մատնեց բռնակալ եւ արիւնազանդ թրքական բանակներն եւ Քիւրտերը, մեր ազգային գոյութեան պահպանումին ամէնէն ամուր հիմնաքարը հանդիսացաւ: Սակայն Տարօնը երբեք չէ պարտուած, նահատակներ ունենալ պարտութիւն չէ: Տարօն իր յաղթանակն է որ կը տօնէ որովհետեւ Տարօն միշտ ալ գիտցեր է մարտնչիլ եւ իր արիւնը զոհաբերել ազատութեան, անկախութեան նուիրական զոհասեղանին: Առիւծ Մհերի օրերէն մինչեւ 1918 Մայիս 28ի յաղթանակին օրերը:

Ազգերու պատմութեանց մէջ սակաւաթիւ են Հրայրներ, Գէորգ Չաւուշներ, Իշխան Մակարներ, Աղբիւր Սերոբներ եւ նմաններ, որոնք հարազատ յաջորդները հանդիսացան Սասունցի Դաւիթներու եւ Վարդաններու:

Տարօն Հայոց աշխարհի սիրտն է եղած, անոր շնչերակը, անոր հաւատոյ հանդանակը եւ անմահութեան ներշնչարանը:

Սասուն, Տարօն, Տալուորիկ, Կէլիէկիւզան, Անտոք, Ծովասար, Կեփին եւ Մարաթուկ հերոսական դրուագներու, գերմարդկային ճիգերու եւ անօրինակ զոհաբերութեանց մէկ – մէկ յուշարձաններ արիւնոտ, սակայն հրաշափառ պատմագրքեր:

Ո՛վ իմ պաշտելի ծննդավայրս Տարօն, թող քու հազարաւոր նահատակներուդ արիւնոտ պատմութիւնը ներշնչարան մը դառնայ ողջ մնացած Տարօն – Տուրուբերանցիներուս համար:

Փառք ու պատիւ անունիդ եւ յարգանք հերոսներուդ եւ նահատակներուդ յիշատակին:

ՎԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ
եւ
Տարօնի Լարախաղացները

— O —

Վաթսունեւչորս տարի անցած է այն սեւ թուականէն, որ զրկուած ենք Ս. Կարապետի ուխտագնացութենէն եւ մեր լարախաղացներուն շնորհքները դիտելէն: Մինչեւ այսօր աչքերուս առջեւ կը պատկերանայ փեհլիվանը՝ նեղ ճերմակ շապիկ մը հագած, ուսերէն վար խաչաձեւ անցուցած ուլունքներով զարդարուած կուրծքը, ձեռքին երկար փայտէ ձող մը, կը մօտենայ լարին ու կը սկսի դհոլի ու զուռնայի մեղեդին: Փեհլիվանը երեսը խաչակնքելով կամաց – կամաց կը բարձրանայ լարի վրայ ու կը սկսի իր շնորհքը ցուցադրել: Հաւաքուած ուխտաւորներու հսկայ բազմութիւնը հաճոյքով կը մասնակցի տօնախմբութեան, որ կը տեւէր շաբաթէ մը աւելի:

Այսօր մենք, վերապրող ցանցառ Տարօնցիներս, ցրուած ի սփիւռս աշխարհի, միշտ խոր կսկիծով եւ կարօտով կը յիշենք Վարդավառը ու մեր տառապած հոգիները կը մղկտան: Աւա՜ղ, այսօր աւեր է Տարօնը ու քանդուած են Ս. Կարապետի երեք գմբէթները, Թուրքը քարէն անգամ ուզեց վրէժը լուծել: Ինծի պէս քանի՛ Տարօնցի տարեցներ միայն բախտը ունեցած են տեսնելու Ս. Կարապետն ու անոր տօնախմբութիւնը: Իսկ դուք, Տարօնցի երիտասարդներ, որ օտարութեան մէջ ծնաք, ու բախտը չունեցաք սրբավայր Տարօն աշխարհը տեսնելու, որ Հայութեան սիրտն էր ու հոգին: Տարօնն էր, որ Հայութեան տուաւ գիր ու գրականութիւն, նաեւ հանճարներ՝ Սահակ, Մեսրոպ, Մամբրէ, Խորենացի, Եղիշէ, Դաւիթ Անյաղթ եւ շատ ուրիշներ: Տուած է նաեւ հերոսներ՝ Սեբոր, Գէորգ, Կորիւն, Մակար, Մանուկ, Ջոլօ, Հրայր, Սմբատ, Ցրօնքցի Մուրատ եւ անուանի ու անանուն շատ մը կտրիճներ:

Սիրելի Տարօնցի երիտասարդներ, եթէ կ՚ուզէք ձեր պապերու ծննդավայրը տեսնել, պահ մը ձգեցէք ձեր առօրեայ գործերը ու եկէք միասին երթանք Տարօն ու բարձրանանք Հաւատամքի լեռը, ուրկէ արդէն կը տեսնուի Մշոյ լայնատարած դաշտը, որ ժամանակին լեցուն էր գեղջուկ ժրաջան բնակչութեամբ: Դիտենք դաշտը ճեղքող դարաւոր Եփրատը, որուն կուգայ միանալու Մեղրագետը, որոնց մէջ ատենին հօտաղները ամրան տօթին իրենց գոմէշները կը լողցնէին: Ափսոս, որ ձեր հայրենի աշխարհը չէք տեսած ու չէք ճանչցած Բիւրակնեան լեռներն ու Խնուսկնեան սարերը:

Ներկայիս, Արարատի լանջերուն թաքնուած արիւնէն վերածնած է փոքրիկ Հայաստան մը, ուր կ՚ապրի ու կը բար–

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Մէկ կողմանէ կուսակալ Մուամմէր որպէս թէ հրաման կ՚ընէր Ղոյինեանը չտարագրել, միւս կողմանէ արբանեակները կը փութային հիւանդ ուսուցիչին սնարին մօտ եւ ընտանեօք Սեբաստիա մնալու պայման կ՚առաջարկէին անյապաղ կրօնափոխ ըլլալը: Տէր եւ Տիկին Ղոյինեան իսպառ մերժելով հանդերձ այդ գարշելի պայմանը, կրցան մնալ, Թուրք որբանոցին երաժիշտ ուսուցչի պէտք ունենալուն պատճառաւ:

Բռնի իսլամացման գերազանցապէս ուշագրաւ երկու իրողութիւններ եւս յառաջ բերենք մեր յիշածներէն: 1916 տարւոյ կիսուն, երբ Սեբաստիոյ արհեստաւոր ու բանուոր հայ զինուորները խաբեբայութեամբ դէպի սպանդանոց ճամբայ կը հանուէին, անոնցմէ մաս մը, որուն քաղաքային ու զինուորական իշխանութիւնները շատ պէտք ունէին աշխատցնելու, սպանումի սպառնալիքով եւ բռնութեամբ բանտերու խորը իսլամացուելով պահուեցաւ քաղաքին մէջ եւ ըստ առաջնոյն չարաչար աշխատութեան մղուեցաւ: Իսկ նոյն տարւոյ Յուլիս 10 Սահմանադրութեան տարեդարձի օրը բոլոր հայ զինուորական բժիշկները սոսկալի ճնշման եւ սպառնալիքի ենթարկուեցան իսլամանալու համար, բժշկապետ գայմագամ Իսմայիլ Հագգը անոչն ճիւաղի մը կողմէ, որ իր կարգին արդէն Սամսոնի հայ վաճառականներէն տարաբախտ Աղեքսանդր Սալեանի կինն ու չափահաս աղջիկներն իսլամացուցած, իւրացուցած եւ միասին Սեբաստիա բերած էր: Սպառնացող վտանգին առջեւ խեղճ հայ բժիշկներն պահ մը վարանելէ վերջ յակամայից բռնադատեալ ստորագրեցին կանխաւ պատրաստուած աղերսագիրն եւ կրցան մասնակցիլ օրուան սահմանադրական տօնին (″) առթիւ տեղի ունեցած պաշտօնական ընդունելութեան: Սահմանադրութի՛ւն եւ բռնի կրօնափոխութիւն, ի՛նչ կատակերգութիւն, Աստուած իմ: Շրջակայ գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ գործադրուած իսլամացման բռնութիւններն հաշուել անկարելի է, եւ օրինակներ մէջ բերել աւելորդ կը համարինք, քանի որ տխուր իրողութիւններն ինքնին այնքան պերճախօս են:

ԺԴ.

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԳՐՈՒՄԸ

Ասկէ առաջ Սանասարեան վարժարանի վերջին անցքերը պատկերացնող ընդարձակ տեղեկագիր մը տուած եմ արդէն Խնամակալութեան, աստանօր տխուր դրուագ մը միայն յառաջ բերել է նպատակս:

Վարժարանին տեղական հոգաբարձութեան անդամներն, Տեարք Ոսկան Արսլան, Սրապիոն Պագալեան եւ Մկրտիչ Փօլատեան, ինչպէս նաեւ ուսուցիչներէն երկուքը, Պ. Պ. Գանթարեան եւ Հայկ Սրապեան 1915 Յունիսին բանտարկեալներուն եւ ապա դէպի անծանօթն տարագրեալներուն մէջ կը գտնուէին:

Նոյն տարւոյ Սեպտեմբերի սկիզբն օր մը յանկարծ ոստիկանութեան գարշելի տնօրէն Րիֆաթ, հաղորդելով ուսուցիչ Եօզղաթցի Պ. Մանուէլ Տէտէեանի թէ տիկնոջը պուլկար հպատակութեանը պատճառաւ Պոլսոյ հիւպատոսարանէն ուզուած է, յանձնարարեց անոր պատրաստուիլ ընտանեօք դէպի մայրաքաղաք մեկնելու:

Տարաբախտ Տէտէեան չափազանց ուրախ «Սեբաստիոյ դժոխքէն ազատելու այս բախտաւորութենէն», ինչպէս քանիցս կրկնեց ինքն, փութաց քանի մը օր վերջը մեկնիլ Սեբաստիայէ, միասին ունենալով կինն ու զաւակը եւ սպասուհի մը. ապահովութեան (*) համար հեծեալ ժանտարմա մըն ալ առած էր կառավարութենէն: Դժբախտաբար սակայն, իր այնքան բուռն կերպով փափաքած Պոլսէն շատ հեռու, դեռ Կեսարիա չհասած, Կէմէրէկի ճամբուն վրայ եաթաղանի հարուածներուն տակ իր վերջին շունչը տուեր էր երիտասարդ մտաւորականը իր սրտահատորներուն հետ:

Միեւնոյն ամսոյ վերջերն էինք, եւ նկատելով որ ընդհանուր բռնագաղթէն (Յունիս 22) ի վեր երեք ամիսներ անցեր գացեր են, մենք մեզ մասամբ կը յուսադրէինք որ գոնէ միացեալ Սանասարեանցիներուն այլեւս վտանգ չի սպառնար: Թէպէտ նոյն ատեն կառավարութիւնն երբեք որոշ ուղղութեան մը, տրամաբանական ընթացքի մը չհետեւելուն բերմամբ միշտ կասկած ներշնչելէ դադրած չունէր: Ընդամէնն տասնեմէկ Սանասարեանցի մնացեր էր արդէն:

(21 – Շար.)

ՀԻՒԿԷԹ ԱԺՏԷՐԵԱՆԻ ՌԵՍԻԹԱԼԸ

Նուէտական մշակոյթի տան մէջ դաշնակի կրկին ունկնդրութիւն մը տուաւ գաղութիս սիրուած արուեստագիտուհին՝ Հիւկէթ Աժտէրեան:

Ցայտագիրը մեծ մասամբ կը բաղկանար Ֆրանց Լիսթի ամենափայլուն գործերէն որոնք նուագուեցան արտակարգ թեքնիքով եւ ուժականութեամբ:

Դաշնակահարուհիին նախասիրած հեղինակն է Լիսթ, որուն մեկնաբանութիւնը կը պահանջէ զգայուն նախադասութիւններու կարգին՝ մասնաւորաբար կրայթ, որով կարծես կը դիւրացուի ամբողջ նուագախումբի հնչականութիւնը:

Մեծ յաջողութեամբ պսակուեցաւ այս վերջին ելոյթը, ինչպէս եղած է միշտ:

Այստեղ՝ խորհրդածութիւն մը որ պատուաբեր չէ մեր գաղութին համար: Բազմաթիւ արուեստագէտներ ունինք որոնք իրենց տաղանդը ցուցաբերելու առիթներ չունին. պատճառը՝ մասուորական չարժումներու հանդէպ ընդհանուր նահանջ մըն է որ հետզհետէ զգալի կը դառնայ:

Անդրադառնալով Հիւկէթ Աժտէրեանի վերջին նուագահանդէսին, ան արժանի էր հրապարակային աւելի լայն տարածութեան մը վրայ կազմակերպուելու այն — քան բոցավառ եւ կախարդիչ է իր նուագածութիւնը, եւ ինքնաբուխ եւ պոռթկացող որոտընդոստ ծափահարութիւնները փառապսակ մը եղան իր արուեստին:

Ա. Գ.

գաւաճի հայ ժողովուրդը: Այդ բարդաւաճման իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն հայրենարնակ Տարօնցիները, բայց իրենց աչքերը յառած դէպի Տարօնը, այն վստահութեամբ որ պիտի գայ այն ցանկալի օրը, երբ արտասահմանի Տարօնցի երիտասարդներու հետ միասին պիտի վերադառնանք Տարօն՝ Հայաստանի վարդերով եւ Ինձակնեան սարերէն քաղուած ծաղիկներով զարդարելու համար այն սրբազան հողը, ուր թաղուած են մեր սիրելիները: Կրկին պիտի վերաշինենք մեր ծննդավայրը ու պիտի տօնենք Վարդավառը Տարօնի մէջ, այն ատեն է միայն որ պիտի հանգչին մեր նահատակներուն հոգիները:

ՍՈՐՏԱՐՑԻ

ԴԷՊՔԵՐ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԷՅՎՐՀԻԼԻ (Մեսեչուսեց) մէջ, Յունիս 2ին, մեռած է ընկ. Յովհաննէս (Ճան) Մանուկեան: Ծնած էր 1900ին՝ Ընձրլա (Խօզաթի շրջան): Եղեռնէն ճողոպրած՝ հասած է Հիւսիսային Կովկաս, Անկախութեան շրջանին անցած է Երեւան, իսկ խորհրդայնացումէն ետք՝ Պոլիս, ուրկէ կ'անցնի Միացեալ Նահանգներ եւ կը հաստատուի Հէյվրհիլ: Հոն միանալով տեղւոյն Հ. Յ. Դ. կոմիտէին վարած է վարչական և այլ պաշտօններ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 5ին Նորթ Անտովրի Ս. Գրիգոր եկեղեցին:

ՖՐԵԶՆՈՅԻ Հայ Գիր մշակութային Միութեան կազմակերպութեամբ, Յունիս 10ին, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, նըւիրուած Դանիէլ Վարուժանի: Միութեան ատենապետը՝ Նշան Յովսէփեան, բացման իր խօսքին մէջ անդրադարձած է դասախօսութիւններու շարքով հայ գրականութիւնը հին ու նոր սերունդին ալրումը դարձնելու Միութեան առաջադրութեան: Դասախօսած է Կարպիս Գաթարոյեան ներկայացնելով Դ. Վարուժանի կեանքը, գրականութիւնը եւ ոգին: Ներկայ եղած են տարբերախտ բանաստեղծին որդին՝ Հայկ Վարուժան, գրագէտ Վահէ Հայկ, որ յուշեր պատմած է նահատակ գրագէտներու հետ ունեցած իր հանդիպումներէն:

ՖՐԷԶՆՈՅԻ համայնական ամէնօրեայ հայկ. դպրոցի տարեվերջի հանդէս-ճաշը տեղի ունեցած է Յունիս 4ին, Հայ Աւետարանական Պանդխտաց եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ծնողական Խորհուրդի ատենապետուհին՝ Քարըն Ամասալեան, բացման խօսքով անդրադարձած է դպրոցի ձեռք ձգած յաջողութիւններուն: Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետը՝ Րիչըրտ Դարմանեան, խօսք առնելով յայտնած է թէ դպրոցին կապուած մարմինները հաւաքական ճիգերով եւ գաղութին զոհաբերութեամբ ապահովուած վարժարանին սեփական շէնքը բարենորոգման կարիք ունի: Տեղւոյն վրայ կատարուած է հանգանակութիւն: Կազմուած է նաեւ հանգանակիչ մարմին մը անհրաժեշտ գումարը ապահովելու համար:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 3ին, պատարագած եւ քարոզած է Պարոյր Վրդ. Էքմէքճեան (Նիւ Եորքէն): Ներկայ եղած են հայ ուսանողներ, որոնք անցնող տարեշրջանին վկայուած են զանազան բարձրագոյն վարժարաններէ, գոլէժներէ եւ համալսարաններէ: Ուսանողութիւնը հաղորդութիւն առած է :Պատարագէն վերջ, եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը աւարտականներուն ի պատիւ ճաշ մը տուած է «Թերխանեան» սրահին մէջ: Խօսք առնելով Պարոյր Վրդ. շեշտած է ուսման կարեւորութիւնը, ուսումը կեանքի եւ գործի վերածելու անհրաժեշտութիւնը:

ԱՄՄԱՆԻ մէջ, Յունիս 3ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղի գայլիկներու խոստման եւ 60 սկաուտներու երդման արարողութիւնը: Խօսք առնելով Միութեան վարչութեան կողմէ եղբ. Գէորգ Տաքէսեան ներկայացուցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ամմանի մասնաճիւղի ընդհանուր աշխատանքները: Լիբանանի Շրջ. Սկաուտական Խորհուրդի ատենապետը՝ եղբ. Կարօ Թիւթիւնճեան, խօսած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերին մասին:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ մէջ, Յունիս 17ին, Համազգային Մշակութային Ընկերակցութեան Թատերախումբը ներկայացուցած է Լեւոն Շանթի «Ինկած բերդի իշխանուհին», բեմադրութեամբ եղբասան Վաչէ Ատոմեանի: Բեմայարդարումը ըրած է նկարիչ Սարգիս Պօյաճեան:

ՍԻԼԻՍՏՐԱՅԻ մէջ, Յունիս 17ին, հանդէս եկած են Վանայի «Երեւան» կազմակերպութեան երգչախումբը, պարի եւ ճազի խումբերը: Հանդիսութեան աւարտին շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Սիլիստրայի «Երեւան»ի վարչութեան նախագահը՝ Օննիկ Շիրվանեան:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական ժողովի 24 աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի Յունիս 10, 1979ին:

Ներկայացուցչական ժողովի անդամ ընտրուեցան.—

Պ. Պ. Ռոպէր Աղամեան, Արմենակ Աճէմեան, Էմիլ Ասլանեան, Արմէն Բարսեղեան, Պարէտ Բամպուքճեան, Տելեմաք Գավէզեան, Քերովբէ – Միշէլ Գարամանեան, Գէորգ Պ. Գէորգեան, Արա Գորգիկեան, Սուրէն Գործունեան, Սարգիս Թաթիկեան, Պատրիկ Կէնճեան, Պերճ Մասլաք, Համազասպ Մոմճեան, Գէորգ Պագըրճեան, Սարգիս Պետոյեան, Արտաւազդ Պէրպէրեան, Կարպիս Ջրբաշեան, Հայկազուն Սինանեան, Ստեփան Տամլամեան, Բարգէն Տէր – Սարգիսեան, Միքայէլ Քոչարեան, Աղեքսանդր Օհանեան, Նուրհան Ֆրէնկեան:

Նորընտիր Ներկայացուցչական ժողովը իր անդրանիկ նիստը գումարեց

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այտա Մարկոսեան, երիտասարդ պարսկահայ դաշնակահարուհի, որ երեք տարի է կը հետեւի Փարիզի Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքի դասաւանդութեանց, վկայուած է իբրեւ դասատու դատակազմին միաձայնութեամբ եւ շնորհաւորութիւններով:

Շնորհալի արուեստագիտուհին դաշնակ նուագել սկսած է Թեհրան, 9 տարեկանին: Յետագային մասնակցած է Փօլ Միջազգային Փառատօնին (1974 եւ 1976) նաեւ Ալպիի Երաժշտական Փառատօնին 1978ին եւ այս տարի Յունիս 20ին, մեծ գնահատանքի արժանանալով:

Հինգշաբթի Յունիս 21ին՝ նախագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանի եւ ընտրեց Ներկայացուցչական ժողովը ամբողջացնող երեք եկեղեցական անդամները.—

Գիւտ Եպիսկ. Նագգաշեան, Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան, Նորվան Վրդ. Զաքարեան:

Ապա ժողովը մէկ տարուան համար ընտրեց իր Դիւանը.—

Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան՝ Ատենապետ

Պր. Ստեփան Տամլամեան փոխ – Ատենապետ

Պ. Արտաւազդ Պէրպէրեան Ատենադպիր

Պ. Արա Գորգիկեան փոխ–Ատենադպիր

Նոյն այս նիստի ընթացքին Ներկայացուցչական ժողովը երկու տարուան համար ընտրեց Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան ինն անդամները:

Վարչութեան անդամ ընտրուեցան.—

Գիւտ Եպիսկ. Նագգաշեան

Պ. Էմիլ Ասլանեան

Պ. Արմէն Բարսեղեան

Պ. Գէորգ Պ. Գէորգեան

Պ. Սուրէն Գործունեան

Պ. Պատրիկ Կէնճեան

Պ. Գէորգ Պագըրճեան

Պ. Կարպիս Ջրբաշեան

Պ. Բարգէն Տէր–Սարգիսեան:

Կրօնական Ընկերակցութեան նորընտիր վարչութիւնը իր անդրանիկ նիստը գումարեց նախագահութեամբ Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, Երեքշաբթի Յունիս 26, 1979ին եւ ընտրեց իր դիւանը.—

Պ. Արմէն Բարսեղեան Ատենապետ

Պ. Գէորգ Պագըրճեան փոխ – Ատենապետ

Պ. Պատրիկ Կէնճեան Ատենադպիր

Պ. Կարպիս Ջրբաշեան Գանձապահ:

ԴԻՒԱՆ

(Կճիք)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

կը մեծնար, փոթորիկի մը պէս նողկանքը կը մեծնար երիտասարդին մէջ: Ան կը նմանէր բողբոջ մը դուրս ելլող պատանիի մը, որ կը թքնէ, անվերջանալիօրէն կը թքնէ: Անշուշտ Փիէռ կը չափազանցէր ամէն բան: Շատ դիւրաւ կարելի էր այս կացութեան լուծում մը գտնել, պարզապէս հեռանալով մեծվայելուչ աշխատանոցներէն: Պէտք էր հեռանալ ժողովրդական թաղերը կամ արուարձաններէը երթալ, ուրտեղի լուսանկարչատումներուն մէջ այս կեանքէն ոչինչ կարելի է գտնել: Եւ սակայն զգացումները չափազանցել, ծայրայեղութեան մղել ու զանոնք իրականութեան չկարենալ պատշաճեցնելը երիտասարդութեան յատկանիշն իսկ է: Առարկայ մը պէտք էր Հայուն սիրոյ տառապանքովը կազմուած կատաղութեանը արժանի. բա՛ն մը որուն վրայ կարենար իր լործունքը ապառել: Այդ առարկան իր ապրած կեանքը եղաւ: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ մինչեւ այս պահը բանտարկուէր էր պարկի մը մէջ: Իրա՛ւ, հիւսկերէն ներանցնող աղօտ լոյսով նշմարած էր շուրջը, սակայն սիրովը կուրցած՝ ստիպուէր էր հաճոյքով տանիլ ամէն բան: Հիմա դուրս կը նետուէր անկէ. բայց որովհետեւ տակաւին կապուած կը մնար բանի մը, պատճառ կ'ըլլար որ պարկը շրջուի, մէջը դուրս դառնայ: Արեւի լոյսի տակ ի՛նչ աղտեղութիւն: Օ՜ փախչիլ, փախչիլ ինքզինքէն, վերադառնալ այն վիճակին ուր կը գտնուէր երբոր ինկաւ Փարիզ, ըլլալ նախկին Հայը, իր կոշտութեան մէջ գեղեցիկ, իր պարզութեանը մէջ վսեմ: Բայց ինչպէ՜ս, ինչպէ՜ս:

Եւ երբոր Փիէռ նշմարեց փրկութեան ուղին, իրեն այնպէս թուեցաւ որ սրունքներուն վրայ կը մեծնար, անհունօրէն կը մեծնար ու կը մաքրուէր: Հպարտութեամբ նայեցաւ բազուկներուն, երկարօրէն դիտեց իր դիմագիծը հայելիին մէջ ու ժպտեցաւ տարտամօրէն: Գրեթէ երջանիկ էր:

Երկու օրը բաւական եղաւ որ Փիէռ հաշիւը մաքրէ սենեակի տնտեսականներուն: Ծախեց ինչ որ կրցաւ. սմոքինկը, լուսթոյին կօշիկները, քիչ մը շատ վայելուչ վերարկու մը ու գնեց գիրքեր: Եւ նետեց ինչ որ չկրցաւ ծախել: Փիէռ շատ բան նետեց: Յետոյ հեռացաւ Փարիզէն ու պանդոկէն իր միակ պայուսակին հետ, առանց նոր հասցէն ձգելու: Տխուր առտուան մը մշուշը զինքը նորէն գտաւ Պիյեանքուռ. Ռընոյի մետաղէ մեծ դուռին առջեւ. քասքէթը քաշած էր մինչեւ յօնքերուն եւ մօրուքով սեւցած: Երբ իր կարգը եկաւ, ներկայացուց նախկին վկայագիրները: Թուռնէօր: Ընդունուեցաւ: «Պլէօ»ները հագաւ ու հետեւեցաւ շէֆին: Երբոր անցաւ մեքենային առջեւ...

Այսպէս է որ ուրիշները կը խոնարհին խաչելութեան մը դիմաց:

×

(78 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վերժին Երեմեան (ծնեալ Կարապետեան) իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով ու նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝

ԴԱՒԻԹ ԵՐԵՄԵԱՆԻ

թաղման առթիւ։

Այս տխուր առթիւ իր ամուսնոյն յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ․— 100 ֆր․ Հ․ Յ․ Դ․ Անի կոմիտէին, 50 Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդին, 50 տեղւոյն Ազգ․ Միութեան, 100 Կապ․ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին, իսկ 100 ֆր․ իրենց սիրելի «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

Դպրոցասէրի Նախկին Սանուհիներու Միութիւնը վարժարանին հիմնադրութեան հարիւրամեակը կը տօնէ Հոկտ․ 28ին Ս․ Սահակ — Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ Ջրբաշեան սրահը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Ալֆորվիլի Ս․ Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 13ին։ 1979 – 1980 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Արձանագրութեանց համար դիմել կրթարան․

ECOLE SAINT MESROB

4, Rue Komitas — 94140 Alfortvile

Tél. : 378-92-91 et 375-26-98

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ռաֆայէլի «Հոմ Արմենիէն» հանգստեան տունը Օգոստոս ամսուան համար պէտք ունի հայ խոհարարուհիի կամ խոհարարի մը։ Լաւ վարձատրութիւն։

Դիմել ուղղակի հաստատութեան տնօրէնութեան։ Հասցէ․—

Home Arménien

107, Ave. du Maréchal Lyautey

83700 SAINT RAPHAEL

Tél. (94) 95-00-30 en P. C. V.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները․— Տէսինէն՝ Տիկին Մարի Կարապետեան 50 ֆր․ (այցելութեան առթիւ), Տէր եւ Տիկ․ Հացագործեան 100 (Վարդանոյշ Փանոսեանի յիշատակին), Տիգրան Ներսէսեան 100 (Արշալոյս Ներսէսեանի յիշատակին)։

×

Մարսէյլի Ս․ Թադէոս մատրան Թաղական Խորհուրդը ստացած է Ցամիկ Մուրատեանի մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի․—

Տէր եւ Տիկ․ Անդրանիկ Մուրատեան 220 ֆր․, Անդրանիկ Քէօսէեան 100, Սիմոն Մուրատեան, Փրաս Մուրատեան, Տէր եւ Տիկ Պօյաճեան 50ական, Թադւոր Շահինեան 10, Աբրահամ Քէշիշեան 50, Տիկին Ճ ա մ ո ւ ղ ե ա ն 50 ֆրանք եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկ․ Յարութիւն Միքայէլեան եւ Վարդան Քէօսէեան եկեղեցիին 50ական։

YORGANTZ

18 Août Samedi à 20 h. 30

sur

TF1

chante en arménien

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը փնտռէ պահապան մը (զոյգ կամ ամուրի) հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտցող։ Բնակութիւնը ապահովուած։ Գրել կամ հեռաձայնել ստորեւ տրուած հասցէին։

×

RECHERCHONS

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville recherche gardien (couple ou célibataire) bilingue arménien-français. Logement assuré.

Ecrire : M. C. A. 9 Rue de Madrid 94140 Alfortville, ou téléphoner : Mme Kouyoumdjian 375-28-37 entre 18 h. et 20 h. sauf Mercredi.

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE et ENVIRONS ORGANISE UN PELERINAGE

en Arménie à l'occasion du Jubilé de la Nouvelle Césarée

du 9 au 25 Septembre

Le voyage durera 14 jours dans les lieux historiques d'Arménie dont une journée complète en Nouvelle Césarée, ainsi que 2 jours à Moscou avec spectacle dernier soir au Théâtre Bolchoï ou Palais des Congrès.

— Le prix 3900 F. tout compris.

— Prix spéciaux pour les jeunes.

Pour les inscriptions :

F. NICHANIAN

15, Avenue Mathurin-Moreau

75019 Paris — Tél. : 205-47-40

Le trésorier : KEVORK SAADETIAN

18, Rue de Picardie, 75003 Paris

C.C.P. La Source 34 136-02

Tél. : 887-99-06

Le secrétaire : AGOP VEZIRIAN

84, Rue Adolphe-Guyot

92270 Bois-Colombes — Tél. : 780-82-58

L'U.G.A.B. DE PARIS

organise

un grand voyage culturel en ARMENIE

du 7 au 22 Septembre

2 jours à MOSCOU,

3 jours à LENINGRAD

11 jours en ARMENIE

Séjours en hôtels de première classe

Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni-Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.

Frais de participation : 3900 F.

Moins de 35 ans : 3.650 F.

Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :

11, Sq. Alboni, Paris 16e

Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet et ensuite à Mme H. Kutnérian

Tél. : 964-74-81

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի համար ընտանիքի մը տան գործերուն եւ կերակուր եփելու համար միջին տարիքով կին մը կ'ուզուի։ Լաւ վճարում։ Դիմել Նիս 16 (93) 80·56·10

Տիկին էլիզ

8, Rue Fontaine de la Ville

Les Porquiolles les Iles d'Or, Bat. A.

06300 NICE

Հ․Բ․Ը․Մ․ — ՓԱՐԻԶ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հիլթոն պանդոկի սրահներուն մէջ,

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 20

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, մասնակցութեամբ հայրենի երգչուհի՝ ՄԵԼԱՆԻԱ ԱԲՈՎԵԱՆԻ, Նոյեմբեր 3ին։

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յաւելուածական շրջապտոյտներով

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Սեպտեմբեր 7։ Սեպտ․ 8ին՝ Երեւան։ 11 օր Երեւանի մէջ — Վերադարձ Սեպտ․ 19՝ Մոսկուա։ Սեպ․ 20՝ Փարիզ։

Գին՝ 3600 ֆր․

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — Մեկնում՝ Հոկտեմբեր 5 (նոյն օրը՝ Երեւան)։ 13 օր Երեւանի մէջ — վերադարձ՝ Հոկտ․ 18՝ Մոսկուա։ Հոկտ․ 19՝ Փարիզ։

Գին՝ 3500 ֆր․

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍՏ․ 3էն ՕԳՈՍՏ․ 16 — ՍԵՊՏ․ 7էն ՍԵՊՏ․ 20։

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ դիմել Զ․ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : Nᶜ 55935

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 ֆր․ի դրոշմաթուղթ։

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը։

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ։ Հեռաձայնով չընդունուիր։

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը։ Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT

CLASSES PRIMAIRES

ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)

Préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère

1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY

Tél. 927-01-72

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES :	CALENDRIER
Deuxième Formule = 14 jours	
2 jours MOSCOU	03 au 16 Août
12 jours EREVAN	07 au 20 Septembre
Troisième Formule = 16 jours :	27 Juillet au 11 Août
2 jours MOSCOU	03 au 18 Août
14 jours EREVAN	24 Août au 08 Septembre
	31 Août au 15 Septembre
Quatrième Formule = 13 jours	
MOSCOU - ARMENIE	24 Août au 5 Septembre
GEORGIE - LENINGRAD	

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

à LYON :

Madame Giselle BOUDOYAN

Maison de la Culture Arménienne

15 rue du 24 Avril 1915

DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures

(Tél. : 49-42-97)

tous les jours : Tél. 49-52-23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
24
MARDI
24 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

54ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.431
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.431

ԻՐԱՆ

Նոր Սահմանադրութիւնը եւ Հայերը

Օ

(Բ. և վերջ)

Այդ յօդուածներն են թիւ 14, 21 եւ 50: 14րդ յօդուածը կը վերաբերի կրօնական փոքրամասնութիւններ՝ քրիստոնեաներուն, զրադաշտականներուն եւ Հրեաներուն եւ կը նշէ թէ այդ փոքրամասնութեանց անդամներուն անձնական իրաւունքներն ու կրօնական ուսուցման գործը ապահովուած են օրէնքով եւ իրենք իրաւասու են ըստ իրենց կանոններու, տնօրինելու ամէն բան:

21րդ յօդուածը, որ կրնայ անուղղակի կերպով վերաբերիլ կրօնական փոքրամասնութեանց անդամներուն, կը խօսի տեղական լեզուներու եւ անոնց գործածութեան իրաւունքի մասին:

Եւ վերջապէս 50րդ յօդուածը, որ կը վերաբերի կրօնական փոքրամասնութիւններու խորհրդարանական երեսփոխաններուն եւ կը նշէ որ քրիստոնեաները կրնան երկու երեսփոխան, իսկ զրադաշտականներն ու Հրեաները մէկական երեսփոխան ունենալ: Աւելցուած է նաեւ այն՝ որ իւրաքանչիւր 150.000 հոգիի յաւելումով, կ'աւելնայ նաեւ մէկ երեսփոխան Խորհրդարանին մէջ:

Թէեւ յիշեալ յօդուածները ամբողջովին չեն ընդգրկեր Հայութեան կողմէ ներկայացուած բանաձեւի բոլոր պահանջները, բայց անհրաժեշտօրէն պէտք է նշել այն պարագան, որ Սահմանադրական նախագիծը կազմողները, կրօնական փոքրամասնութեանց վիճակին, անոնց օրինական իրաւունքներուն եւ կարգ մը այլ հարցերու տեղ տուած են նախագիծին մէջ:

Միջանկեալ 14րդ յօդուածին մէջ անորոշ երկու կէտեր կան: Նախ երկրի ամէնէն մեծ կրօնական փոքրամասնութեան մասին նշուած է « քրիստոնեաներ » ընդհանուր տարազը: Ինչպէս ծանօթ է Իրանի քրիստոնեաներու մեծագոյն մասը Հայեր են, ի հարկէ կան նաեւ Ասորիները, որոնք եւս մաս կը կազմեն Իրանի քրիստոնեաներուն: Այսուհանդերձ, երբ 50րդ յօդուածին մէջ կը նշուի որ քրիստոնեաները միայն երկու երեսփոխան պիտի ունենան Խորհրդարանին մէջ, անորոշ կը մնայ այն հարցը, թէ երկու երեսփոխաններն ալ Հայե՞ր պիտի ըլլան թէ կրնայ պատահիլ որ մէկը Հայ ըլլայ եւ միւսը Ասորի: Թերեւս ալ անցեալի նման, երկու հայ երեսփոխանները պիտի ներկայացնեն նաեւ Ասորիները:

Ինչ որ ստոյգ կը թուի այն է՝ որ Խորհրդարանի երկու երեսփոխաններն ալ Հայերու մէջէն պիտի ընտրուին, որովհետեւ Խորհրդարանի ստեղծումէն մինչեւ վերջին Խորհրդարանը որ լուծարքի ենթարկուեցաւ, ըստ ընտրական օրէնքի, գոյութիւն ունեցած աւանդութեանց եւ նախընթացի, միշտ երեսփոխանները Հայեր եղած են եւ հիւսիսի հայ երեսփոխանը ներկայացուցած է նաեւ Ասորիները: Ի հարկէ 10–15 տարիներէ ի վեր Ասորիներն ալ իրենց առանձին երեսփոխանը ունեցան:

Միւս կէտը, որ անորոշ է 14րդ յօդուածին մէջ, կը վերաբերի կրօնական փոքրամասնութեանց անձնական իրաւունքներուն ու կանոններուն եւ կրօնական ուսման եւ ուսուցման, ըստ իրենց սեփական օրէնքներու: Այս կէտի շարադրանքը այնպէս եղած է, որ կարծէք նախագիծը կազմողները կ'ուզեն ըսել, որ կրօնական փոքրամասնութիւնները այդ մարզերուն մէջ, — անձնական իրաւունքներ եւ կրօնական ուսուցումներ, — ազատ են անկախ գործել եւ իրենց սեփական օրէնքները գործադրել:

Անորոշ է սակայն այն պարագան, թէ ժառանգութեան հարցին մէջ կրօնական փոքրամասնութիւնները իրաւասո՞ւ են արդեօք իրենց սեփական օրէնքներով առաջնորդուելու, թէ ատիկա կ'իյնայ արդարադատութեան պատկան ատեաններու իրաւասութեանց սահմաններուն մէջ: Եթէ երկրորդ մտածումը ճիշդ ըլլայ, այդ պարագային եղած շարադրանքը անորոշ է: Իսկ յառաջ եկած անորոշութիւնը կ'աւելնայ նաեւ անով որ արդեօք 1312 թուականի (իմա՛ 1933) ոչ շիի Իրանցիներու անձնական իրաւունքներուն վերաբերող յատուկ օրէնքը իր ուժի մէ՞ջ է տակաւին թէ բեկանուած է:

Գալով կրօնական ուսուցման, որ ներկայիս կը գործադրուի մեր դպրոցներուն մէջ, պէտք է նշել որ այս նիւթը Թեհրանի հայկական 24 դպրոցներուն մէջ հայերէն լեզուով կ'ուսուցանուի, հետեւաբար հայերէնի ուսուցումը մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ հայ փոքրամասնութեան մօտ, եւ այս առումով ալ պէտք է հայերէնի ուսուցումը անպայման ներառուի հայկական դպրոցներու ուսման ծրագիրներու մէջ եւ հայերէն լեզուի դասերու նիշերը մտնեն տարեկան միջինի մէջ: Իբրեւ սկզբունք, պէտք է նկատի ունենալ, որ հայերէնի ուսումը եւ ուսուցումը Իրանի Հայերու համար մեծ կարեւորութիւն ունի: Որովհետեւ, այս փոքրամասնութիւնը, որ կը հաշուէ 150 հազարէն աւելի, Իրանի ամէնէն մեծ փոքրամասնութիւնն է, մինչդեռ այլ փոքրամասնութիւններու համար, ինչպէս օրինակ զրադաշտականներու, առանձին լեզուի հարց գոյութիւն չունի, իսկ միւս փոքրամասնութիւններու (հրեայ և ասորի) համար ալ պարզ պատճառներով, ան նուազ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ:

Հարցը հոն է սակայն՝ որ թէկուզ Իրանի մէջ բնակող փոքրամասնութիւնները ճանչցուած են իբրեւ կրօնական փոքրամասնութիւններ, այս փոքրամասնութիւնները բացի իրենց կրօնական ծէսերէն ու արարողութիւններէն, ունին նաեւ իրենց ազգային, հանրային, ընտանեկան եւ մշակութային տոհմիկ սովորութիւնները, աւանդութիւնները, նիստ ու կացը եւ կանոնները, որոնց մասին նոր Սահմանադրութեան նախագիծին մէջ, ոչ մէկ յիշատակութիւն կատարուած է: Մինչդեռ, Թեհրանի Հայոց Թեմի Թեմական Խորհուրդի առաջարկ – բանաձեւի մէջ, որ չորս տողէն աւելի չէ, վերոյիշեալ բոլոր հարցերն ու պահանջները կան:

Ըսինք թէ Սահմանադրութեան նախագիծի երեք յօդուածներէն մէկը, որ կրնայ ուղղակի կամ անուղղակի կապուիլ կրօնական փոքրամասնութիւններուն, յօդուած 21ն է: Այդ յօդուածը ճանաչումն է տեղական լեզուներու օրինական գործածութեան, այսինքն տեղական այն լեզուներու որոնք յատուկ են որոշ բնակավայրեր հաստատուած ժողովուրդներուն: Թէեւ Իրանի Հայերը յատուկ նահանգի կամ վայրի մը մէջ չէ որ հաստատուած են, այլ անոնց մեծամասնութիւնը կը գտնուի Թեհրան և բազմահազար ուրիշներ ալ կ'ապրին Սպահան, Ատրպատական եւ այլ նահանգներու մէջ, այդուհանդերձ, ազգային լեզուի գործածութեան այս իրաւունքը հայ փոքրամասնութեան համար կրնայ հայկական դպրոցներու մէջ գոյութիւն ունեցող դժուարութիւններու մէկ մասը — որոնց մասին խօսեցանք հայերէն լեզուի ուսուցման կապակցութեամբ — փարատել:

Ծանօթ է, որ Իրանի Հայերը, այս երկրի միւս անդամներու նման, երբեք չեն մտածեր որ ժողովուրդի եւ կրօնական փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն վերաբերող բոլոր մանրամասնութիւնները տեղ պիտի գտնեն երկրի Սահմանադրութեան մէջ: Այս պատճառով ալ մենք կը յուսանք որ Սահմանադրութեան վաւերացումէն ետք (ինչ ձեւով ալ որ փոխուի, ճշդուի եւ վաւերացուի), այս փոքրամասնութեան վերաբերող բազմաթիւ հարցերն ու դժուարութիւնները, — ի շարս որոնց նաեւ բարեսիրական յատուկ կանոնները, մեր կրօնական իշխանութեանց եւ ազգային մարմիններու իրաւասութեանց հարցերը եւայլն, — երկրի զանազան օրէնքներու եւ կանոններու մշակումով իրենց պատշաճ լուծումը կը գտնեն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԸՆԵՒ

ԵՐԿԴԻՄԻ ՈՐՈՇՈՒՄ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Օ

ՆԱԽ՝ ԺԱՄԱՆԱԿ ՇԱՀԻԼ...

Շաբաթ օր, Լիպերասիոն օրաթերթը Ժընեւի ժողովին մասին, խորագիր մը ունէր, որ կրնար թերեւս, առաջին առթիւ, վրդովել ոմանք բաղդատականին համար բայց խորքին մէջ լաւագոյնս կը բացատրէր կատարուածը: Արդարեւ թերթը կը խորագրէր.— « Պիգոն փիւթէ՝ Ժընեւի մէջ՝ Վիէթնամցինե՛ր, բոլորդ նոյն ատեն մի՛ մեկնիք »:

Այսինքն, ժողովը իւրացուցած է Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար՝ Ժան Ֆրանսուա – Փոնսէի առաջարկը, որ է՝ ընդունիլ տալ Հանոյի կառավարութեան վեց ամսուան յետաձգում մը արտագաղթի: Այլ խօսքով, Վիէթնամի կառավարութիւնը վեց ամիս արգիլէ գաղթել ուզողներուն ելքը, թոյլ տալու համար արեւմտեան Պետութեանց, որ նախ «ծծեն» գաղթածները, ճիշդ ինչպէս Ֆրանսայի նշանաւոր « աչքը բաց վայրի եզ »ը (պիգոն փիւթէ) կը խրատէ արձակուրդի մեկնողներուն՝ բոլորը նոյն ատեն չմեկնիլ, խճողում չստեղծելու համար:

Ասիկա զոհացում տուեր է գրեթէ բոլորին, այլեւս կրնան իրենց խիղճը հանգիստ արձակուրդի մեկնիլ եւ անոյշ քուն մը քաշել... գոնէ վեց ամիս: Բայց բողոք բարձրացուցած է « Գաղթականաց Բարձր – Մարզպանութիւնը » որ այս որոշումը դէմ կը գտնէ մարդկային իրաւանց սկզբունքին իսկ քանի որ կ'ընդդիմանայ մարդ անհատին ազատ շրջագայութեան: ՄԱԿի քարտուղարն իսկ՝ Վալտհայմ յայտարարելէ ետք թէ ժողովը հասած էր իր նպատակին, ստիպուած եղած է ընդունիլ լրագրողներուն հարցապնդումներուն տակ, որ գաղթականաց այս ողբերգութեան կարգադրութեան մէջ հակասութիւն կայ:

Ընդհանուր ձեւով, բոլոր պատուիրակները հարկ եղած « դիւանագիտական » լեզուն գործածած են, մարդու սիրտ չկոտրելու համար, միջին ճամբան պահելով « մարդասիրական » եւ « քաղաքականին » միջեւ: Միայն Ամերիկացին է, փոխ – նախագահ՝ Մընտէյլ, որ շատ խիստ ամբաստանագիր մը կարդացած է Հանոյի դէմ: « Արտաքսելու համար բոլոր անոնք զորս անբաղձալի կը նկատէ, Վիէթնամ բարդ բայց արդիւնաւէտ մեքենայ մը ստեղծած է: Այդ գործիքը նախ եւ առաջ կը հարուածէ ծագումով չին մէկուկէս միլիոն քաղաքացիներ բայց չի խնայեր միւսներուն: Իրականին մէջ, զուտ Վիէթնամցիներու համեմատութիւնը օրէ օր կ'աճի ծովի գաղթականներուն զանգուածին մէջ: Կարգ մը գնահատումներու համաձայն, Հանոյ 115 միլիոն տոլար գանձած է, անցեալ տարի, գաղթականներու առեւտուրէն շնորհիւ »:

× Այս ժողովը բոլորովին « մոռցած » է ուրիշ գաղթականներ՝ քամպոճցի եւ լաոսցի: Յաջողած է սակայն հաշուեյարդարի մը առաջքն առնել Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐՆԱՌ ՀԻՆՕ, ինչպէս կը սպասուէր, Կիրակի օր հասաւ Շան զ'Էլիզէ, որպէս օրուան հերոսը, քանի երկրորդ անգամ ըլլալով կը շահէր Ֆրանսայի շրջանը հեծանիւով: 24ուկէս տարեկան այս պըրըթոնցիի գլխաւոր մրցակիցն էր Ֆրանսաբնակ Հոլանտացի մը՝ Զէօթէմէլք, որ 34 տարեկանին երկրորդ հանդիսացաւ 3 վայրկեան 7 տարբերութեամբ: Երրորդն է երիցագոյնը փորթուկալցի Ակոսթինհօ 36 տարեկան: Մեկնած էին 150 մարզիկ, Փարիզ հասան՝ 90 հոգի միայն:

ԻՐԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ սահմանին վրայ շատ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են, առաջին անգամ ըլլալով, Քիւրտերու եւ իրանեան բանակին միջեւ: Թրքական Հիւրրիէթ թերթին համաձայն, 500 մեռեալ կայ: Թեհրան վայրաշուներ ղրկած է սահմանագլուխը: Ուրիշ Թրքական թերթ մըն ալ՝ Միլլիէթ կը գրէ թէ 88 պարսիկ զինուորներ Թուրքիա ապաստանած են:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ սպաննուած է կրօնաւոր մը՝ Սէյէտ Մոչէն Պեհպահանի, որ ձայնասփիւռի կրօնական յայտագրերու պատասխանատուն էր Շահին օրով: Հրաժարած է հեռատեսիլի գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը՝ Մեհտի Սապէր, բողոքելու համար գրաքննութեան դէմ, այս սպաննութեան, տասը հոգիի գնդակահարման եւ Նիւ Եորք Թայմզի թղթակցին երկրէն արտաքսման: Կացութիւնը միշտ շփոթ է: Խոմէյնի « լքեց » զինուորական ոստիկանութեան պետը, զոր իր պաշտօնին գլուխը վերահաստատած էր երբ Պաշտպանութեան Նախարարը պաշտօնանկ ըրած էր: Յետոյ, Այաթոլլան նոր կոչ մը ըրած է ի նպաստ « Օրէնքներու ամբողջական իսլամականացման »: Խոմէյնի կը հրահանգէ ժողովուրդին ընտրել միայն անոնք «որոնք բացարձակ հաւատք ունին Գուրանին հանդէպ »:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հարաւի հինգ գիւղերու վրայ իսրայէլեան բուռն ռմբակոծութիւն մը կատարուած է Կիրակի: Տասը մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ:

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ վրայ հսկայ հրդեհ մը պատահեցաւ առջի օր, կերպասեղէնի Մաքս հաստատութեան ներքնայարկը: Հարիւր հրշէջներ, 12 ժամ աշխատած են (երկուքը՝ վիրաւորուած իսկ) կարենալ զսպելու համար հրդեհը: Վնասը՝ տասը միլիոն կը նկատուի:

ՊԱՊԻՆ Իրլանտա այցելելը դէպի Միացեալ Նահանգներ իր ճամբուն վրայ, շատ խանդավառած է Հարաւային Իրլանտան: Բայց նոյնը չէ Հիւսիսի բողոքական փոքրամասնութեան կարծիքը, թէեւ Յովհ. – Պօղոս Բ. չէ ճշդած թէ հիւսիս ալ պիտի այցելէ: Բողոքական պարագլուխ մը Լոնտոն ալ դիմած է (Արտաքին Նախարարութեան) առաջքն առնելու համար Պապին, այսինքն ըստ իրեն «մեղքի խորհրդանիշին» այցելութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

Գրեց՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

« Հայկական ՍՍՀ իններորդ գումարման Գերագոյն Սովետի տասներորդ նստաշրջանը » գումարուեցաւ Յունիս 28էն 29, Հանրապետութեան Գերագոյն Խորհուրդի նիստերու դահլիճին մէջ:

Օրակարգը բաղկացած էր վեց կէտերէ: Առաջին կէտը կը վերաբերէր պետական ծրագրով ներկայ տարեշրջանին համար նախատեսուած ժողովուրդին առօրեայ ապրանքներու արտադրութեան, անոնց որակին, սնունդին եւ կենցաղի բնոյթի սպասարկութիւններուն այժմու վիճակին հարցը. ծրագիրները իրագործելու խնդիրը: Երկրորդ եւ երրորդ կէտերը կը վերաբերէին Հայաստանի անտառներուն — անտառներու պահպանութիւնն ու աշխատանքին բարելաւումը, անտառային պաշարներուն, արդիւնաւէտ օգտագործումը եւ, վերջապէս, անտառներու նոր օրինագիծին քննութիւնը՝ նախագիծի սահմաններուն մէջ: Հինգերորդը կը սահմանէր քննութիւնը ժողովրդական երեսփոխաններու տեղական խորհուրդներու ընտրութիւններուն վերաբերեալ մշակուած օրէնքին նախագիծին: Վեցերորդը սահմանուած էր վաւերացնելու Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան հրամանագիրները:

Առաջին հարցին զեկուցաբերը եղած է Ա. Կիրակոսեան, վարչապետին առաջին տեղակալը (1):

Շօշափուած նիւթը հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնէ երկար տարիներէ ի վեր: Բրեժնեւ, 25րդ համագումարին կը յայտնէր այն միտքը, թէ « աշխատաւորների բարեկեցութեան բարձրացումը անքաժանելի է բազմապիսի ապրանքների ու ծառայութիւնների նկատմամբ բնակչութեան պահանջարկի առաւել լրիւ ապահովումից: Չէ՞ որ բնակչութեան դրամական եկամուտների աճը դեռեւս չի նշանակում կենսամակարդակի ռէալ բարձրացում: Եւ բացի այդ, մի շարք ապրանքների պակասը, ծառայութիւնների ծաւալի սահմանափակութիւնը նուազեցնում են աշխատանքի նիւթական խթանման հնարաւորութիւնները: Ահա թէ ինչու գիւղատնտեսութեան արագ վերելքի հետ մէկտեղ կուսակցութիւնը այնքան խոշոր նշանակութիւն է տալիս արդիւնաբերութեան այն ճիւղերի զարգացմանը, որոնց անուանում են Բ. խումբ »: Խօսքը թեթեւ արդիւնաբերութեան մասին է, այն որ ուղղակի կապ ունի բնակչութեան առօրեայ պահանջներուն հետ:

Բարեբախտաբար, Հայաստանի համար սահմանուած աճին տոկոսը, առեւտրական ճիւղէն ներս, ներկայ՝ 10րդ հնգամեակին համար, խորհրդային միջինէն բարձր է, ներկայացնելով 45,8:

Զեկուցաբերին համաձայն, ներկայ տարեշրջանի առաջին հինգ ամիսներուն, Հայաստանի թեթեւ արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւնները ապահոված են ծրագրին առաջադրութիւնները, նոյնիսկ 20 միլիոն ռուբլի արժողութեամբ աւելի ապրանք ապահոված են: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, « չեն կատարուել բրդեայ եւ բամպակեայ թելերի, կտորեղէնի, գորգերի, տրիկոտաժեղէնի, որոշ տեսակների, սպիտակեղէնի, հանքային ջրերի, ծխախոտի, սպառման մի շարք այլ ապրանքների արտադրութեան առաջադրանքները, որը կարող է վտանգի տակ դնել այդ ապրանքների 1979 թուականի համար նախատեսուած ծաւալների ապահովումը »:

Զեկուցաբերը, ապա, տուեալներ հայթայթած է վերոյիշեալ ճիւղերուն գործատուներուն, ձեռնարկութիւններուն թերիներուն մասին, ընդգծելով միաժամանակ, թէ ապրանքները շուկայ հանելէ առաջ պէտք է մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրել նոր ապրանքներուն նկատմամբ բնակչութեան ունեցած պահանջը: Միեւնոյն ժամանակ, առեւտուրին ցանցը պէտք է կանոնաւոր կերպով ապահովէ անոնց մատակարարումը:

Զեկուցաբերը, այնուհետեւ, շեշտը դրած է ժամանակին հետ քայլ նետելու անհրաժեշտութեան վրայ: « Հանրապետութեան թեթեւ արդիւնաբերութիւնը պէտք է աւելի արագ արձագանգի պահանջարկի մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւններին, ետ չմնայ գնորդների պահանջարկից, բարձր ուշադրութիւն նուիրի յարդարանքով եւ քանուածքով արտադրատեսակների մոդելացմանն ու ստեղծմանը, մանկական ապրանքների տեսականու հարստացմանը »:

Շարք մը նախարարութիւններ եւ ձեռնարկութիւններ, տասներորդ հնգամեակին երեք տարիներու կրճատած են բնակչութեան սպառումին անհրաժեշտ արտադրութիւններուն քանակը: Քննադատելէ ետք երեւոյթը ներկայացուցած է տուեալները: Այսպէս, 1975ին բաղդատմամբ՝ 1978ի ընթացքին ապրանքներուն արտադրութիւնը 22 տոկոս նուազած է ելեկտրաթեքնիք ճիւղին մէջ, 16,5 տոկոս ինքնաշարժին, 48 տոկոս թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութեան ու կենցաղի սարքերու մեքենաշինութեան մէջ, 13,2 տոկոս գունաւոր մետաղագործութեան մէջ եւայլն:

Սնունդի արդիւնաբերութիւնը՝ պահածոներ եւայլն, ամէն տարի առաւել չափով իրականացուցած է ծրագիրները: Սակայն ասիկա չափանիշ պէտք չէ ընդունիլ, քանի առեւտրական մարմիններուն հետ կնքուած պայմանագիրները չեն նախատեսեր մեծ պահանջ ներկայացնող արտադրութիւնները: Ճիշդ է, որ ասիկա կախում ունի գիւղատնտեսական արտադրութիւններէն, սակայն այս գետնին վրայ կարելի է առաւել լաւ վիճակի հասնիլ կատարելագործելով արտադրութեան թեքնոլոժին, օգտագործելով գոյութիւն ունեցող բոլոր կարելիութիւնները: Իբրեւ փաստ յիշատակած է, թէ « զգալի անհամապատասխանութիւն կայ պտուղ – բանջարեղէնի պահածոների, ծխախոտի, հրուշակեղէնի, մակարոնի եւ այլ ապրանքների գծով պահանջարկի եւ առաջարկուած տեսականու միջեւ, առկայ են լուրջ թերութիւններ հացի եւ հացամթերքների արտադրութեան եւ մատակարարման գործում: Զգալի չափերի են հասնում հացի կորուստները »:

Պետական եւ համագործակցական միջոցներով, վերջին տարիներուն, զգալի կերպով բարելաւուած է բանջարեղէնին, պտուղներուն, գետնախնձորին մատակարարումին աշխատանքը: Նախանցեալ տարի բնակչութեան ծախսուած է 165.000 թոն բանջարեղէն, աւելի քան 87.000 թոն գետնախնձոր, 56.000 թոն պտուղ:

Ներկայ հնգամեակի անցնող տարիներուն շօշափելի յաջողութիւններ ձեռք ձգուած են միսի, կաթնեղէնի, փայտամշակումի մարզերէն ներս: Ձեռնարկութիւնները իրականացուցած են առաւել չափով ծրագիրները: Բայց դեռ մեծ ճիգ պէտք է թափուի որակին ուղղութեամբ. գալով կահոյքին՝ անհրաժեշտ է բարձրացնել արտադրութեան ծաւալը եւ, մանաւանդ, գոհացում տալ բնակչութեան այլազան պահանջներուն:

Խօսքը որակին մասին ըլլալով արձանագրենք, թէ այս ուղղութեամբ կարեւոր ճիգ թափուած է: Ներկայիս որականիշ ունեցող ապրանքները 13,4 տոկոսը կը ներկայացնեն արտադրութեան ընդհ. քանակին: Պարզ է, թէ ասիկա թոյլ չափանիշ մըն է, բայց բաղդատմամբ մօտաւոր անցեալին, կարեւոր ոստում մը պէտք է նկատել:

Առեւտուրին սպասարկութեան ցանցը թէեւ տարածուած է, սակայն դեռ հեռու է անհրաժեշտ բաւարարութիւնը ներկայացնելէ:

Միտքերու փոխանակութիւններէն ետք, Գերագոյն Խորհուրդը անհրաժեշտ նկատուած որոշումները տուած է, որպէսզի սրբագրուին թերիները եւ նոր մղում տրուի Բ. ճիւղի արտադրութիւններուն՝ թէ՛ իբրեւ քանակ, թէ՛ իբրեւ որակ:

Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանին երկրորդ եւ երրորդ կէտերուն (2) զեկուցաբերը՝ Վ. Մովսիսեան, վարչապետին տեղակալը, պարզած է անտառներուն ներկայացուցած արժէքը Հայաստանի համար: Ընդգծած է, իրաւամբ թէ բնութեան պահպանութեան, առաւել եւս երկրագործութեան զարգացումին համար, անտառին սահմանուած դերը շատ կարեւոր է: Նախ, որովհետեւ, միշտ վտանգ կը ներկայացնեն երաշտն ու հողին մաշումը (էրոզիոն). ապա, որովհետեւ, քիչ են ջուրի եւ հողի աղբիւրները եւ, վերջապէս, հարկ եղած չափով կանաչապատուած չեն քաղաքները, արդիւնաբերական կեդրոնները: Կը բաւէ մտաբերել, որ անտառները Հայաստանի տարածութեան միայն 10 տոկոսը կը ներկայացնեն, երբ Խորհ. Միութեան մէջ ասիկա 29ի կը հասնի:

Մասնաւորաբար 1975էն ի վեր, շօշափելի աշխատանք կատարուած է անտառները վերածաղկեցնելու եւ բուծելու ուղղութեամբ: Նկատի առնուած է անտառին արժէքը իբրեւ հանգիստի, զբօսաշրջիկութեան եւ առողջապահութեան վայր: Կարեւոր է Սեւանի շրջագօտիին մէջ կեանքի կոչուելիք համանուն հանգստավայր գօտին՝ ազգային զբօսայգին, ինչպէս անուանուած է: Համաձայն մշակուած ծրագիրին, 1978էն, մինչեւ 1990 անտառներուն տարածութիւնը պէտք է 468.000 հեկտարի հասնի, առանց հաշուելու կողմնակի ծառաստանները:

Ձեռք ձգուած յաջողութիւնները չեն կրնար ստուերի մէջ ձգել ձախողութիւնները: « Հանրապետութեան անտառային տնտեսութեան պետական կոմիտէն եւ նրա տեղական ստորաբաժանումները դեռեւս ակտիւ աշխատանք չեն կատարում անտառների վերականգնման եւ անտառաբուծութեան ուղղութեամբ, դիտել տուած է զեկուցաբերը, աւելցնելով, թէ դրանով պէտք է բացատրել, որ առայժմ անտառային ֆոնդը գրեթէ չի աւելանում եւ կազմում է ընդամէնը 440.000 հեկտար, որից անտառածածկ տարածութիւնը՝ միայն 296.000 »:

Պետական անտառներէն զատ կան շուրջ 43.000 հեկտար տարածութիւն բռնող անտառներ, որոնք կը պատկանին կոլտնտեսութիւններուն եւ սովխոզներուն: Անոնք ժամանակին յանձնուած են տնտեսութիւններուն, որպէսզի ստանձնեն անհրաժեշտ խնամքին պարտականութիւնը եւ հայթայթեն իրենց փայտը: Իրականութեան մէջ շատ մը տնտեսութիւններ կը մտածեն միայն օգտուիլ իրենց խնամքին յանձնուած անտառներէն: Միայն անցնող երեք տարիներուն հակօրինական ձեւով աւելի քան 22 հազար ծառ կտրուած է: Զեկուցաբերը անհանդուրժելի նկատած է այն իրողութիւնը, որ մինչեւ այսօր կոլտնտեսութիւններու եւ սովխոզներու անտառներուն մէջ չեն կազմակերպուած ծաղկումը ապահովելու կոչուած մարմիններ, եւ նոյնիսկ չկան ճշգրիտ տեղեկութիւններ այդ անտառներուն կազմին, արդիւնաբերութեան եւ այլ ցուցանիշներու մասին: Այս անտառները յատկապէս շատ արժէքաւոր կը նկատուին, որովհետեւ անոր ծառերուն մէկ կարեւոր մասը անհետացող տեսակ-

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝

ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Առաւօտ մը թաղին ոստիկանատունէն յանկարծ յանձնարարուեցաւ ու « Սանասարեան վարժարանի ինն աշակերտներն իրենց երկու ուսուցիչներուն հետ պատրաստուին Կ. Պոլիս մեկնելու »: Նորէն սարսափահար եղած, իսկոյն անձամբ գացինք կուսակալական պաշտօնատունը, գործին առաջքն առնելու մտածումով, բայց ի՞նչ տեսնենք. Մուամմէր, այդ հրամանը տալուն պէս արշալոյսին քաղաքէն մեկներ էր արդէն քննական պըտոյտով: Ճարահատ դիմեցինք փոխանորդին, որ առանց խնդիրներու չխառնուիլը յայտնեց, յետոյ ոստիկանութեան տնօրէնին, որ հազիւ պատասխանեց թէ անոնք կուսակալին հրամանաւ Պոլիս պիտի երթան, յուզուելու եւ իրար անցնելու տեղի չկայ ամենեւին. միեւնոյն պատասխանն ընդունեցանք ոստիկ. զին. հրամանատար Խալիլ Րիֆաթէն եւս: Աշակերտ եւ ուսուցիչ, ամէնքն ալ կասկածնին փարատեցին երբ մանաւանդ կառավարութիւնն օրինաւոր եւ տալեալ վէսիքաներ տուաւ ձեռքերնին, իրենց Կեսարիա – Ուլու-Գըշլայի ճամբով Պոլիս երթալը հաստատող:

Վերջապէս բռնութեան առջեւ տեղի տալ հարկադրուելով 1915 Հոկտեմբեր 2–15 Ուրբաթ առաւօտ Սանասարեան վարժարանի մնացած երկու ուսուցիչները, Պ. Պ. Գառնիկ Թուղլաճեան, Պոլսեցի, եւ Արամ Մուշեղեան, Կարնեցի, եւ ասոնց հետ միասին գիշերօթիկ ինն աշակերտներն՝ Գաբրիէլ Փոխանեան, Վանեցի, Գէորգ Բանիկեան, Եւդոկացի, Դարեհ Կիւլլաճեան, Սսեցի, Համազասպ Իսրայէլեան, Մշոյ Չխարէթցի, Հմայեակ Ադամեան, Բալուցի, Մելիք Մկրտիչեան, Մշոյ Աւրանցի, Սարգիս Տումանեան, Հաճընցի, եւ Վարդան Տէր–Եսայեան, Քեսապցի, ուղղակի Պոլիս երթալու համար Սեբաստիայէ մեկնեցան, իբր ճամբորդներ (ոչ–տարագրեալներ) վարժարանին վարձած երեք կառքերով եւ երկու հեծեալ ժանտարմաներու պաշտպանութեամբ:

Նահատակներու այս նոր խումբին ալ մինչեւ Կէմէրէկի կողմերն ողջմամբ տարուելէ յետոյ խժդժաբար կեանքէ զրկուիլը նոր ու խոր վիշտով մը համակեց ամէնուս ալ արդէն խոցոտուած սիրտը:

Ոճրագործ Իթթիհատի արժանաւոր ներկայացուցիչը Մուամմէր իր մահաբեր նետն այսպէս ուղղեց նաեւ քանի մը Սանասարեանցիներուն, անգամ մըն ալ ապացուցանելու համար անշուշտ առանց ազգի եւ կրօնի խտրութեան բոլոր մտաւորականներու հանդէպ իր տածած անսահման համակրանքն եւ բարի կամեցողութիւնը (՛՛), ինչպէս չէր ամչցած կանխաւ քանիցս յայտարարելու:

ԺԵ.

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ԶԱՐԴՈՒԻՆ

Ամբողջ տարի մըն էր անցած ահաւոր բռնագաղթէն ու ջարդերէն. մինչեւ այն ատեն հայ զինուորներն իրենց կեանքը մաշեցուցեր էին Ամէլէ, ինշա'աթ եւ սէնայի թապուրներուն մէջ, միեւնոյն ժամանակ իրենց տարագրուած ընտանիքին անդամներուն կորուստը ողբալով: Ենթարկուած այդքան անմխիթար կացութեան մէջ իբր միակ սփոփանք սրտերնին Լուսաւորչի լոյս հաւատք:

1916 Յուլիսի չորսուն առաւօտ մը գրեթէ երկու հազարէ աւելի այդ կմախք դարձած զինուորները բանտարկուեցան Մուամմէրի հրամանաւ, որ նոյն գիշերը վերադարձեր էր Գ. զօրաբանակի ընդհ. բանակատեղէն: Նորէն մտքերն սկսան շփոթիլ եւ ահուսարսափը պատեց ամէնուն սիրտը. խապարը վիճուա ընելու օր էր, գացի եւ հարցուցի կուսակալին, որ ոչ միայն ինծ այլ նաեւ գերման փոխհիւպատոս Քարլ Վէրդի պատասխանեց թէ հայ զինուորները Գ. զօրաբանակի հրամանատարութենէն (Ճեմալ փաշա) ուղղուած են Բուզանթիի կողմերն երկաթուղիին գիծերուն վրայ աշխատելու համար:

(22 – Շար.)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Յուլիս 1 – 18 Հայ Արիներու Ֆրան – սայի շրջանը կազմակերպած էր երեք շաբթուան բանակում մը Լուարէ նահան– գին ծովի գիւղին ընդարձակ ագարակի մը դաշտերուն վրայ, տրամադրուած ֆրանսական սկաուտական միութեան պետի մը կողմէ: Պուրակներով շրջա – պատուած բանակավայրը ունէր բոլոր յարմարութիւնները, կը լրացնէր առող– ջապահական բոլոր պայմանները: Բա – նակումին կը մասնակցէին Փարիզի, Շա– վիլի, Իսիի գայլիկները, սկաուտները, թեւիկները եւ արենոյշները, Ալֆորվիլի շրջանային խումբերը, ինչպէս նաեւ Լիո– նի եւ Տէսինի շրջանի խումբերը իրենց պետերով:

Առաջին օրէն իսկ պատուոյ կայմին վրայ բարձրացան հայկական եւ ֆրան – սական եռագոյնները:

Բոլոր շրջաններու պետերը մասնակցե– ցան բանակումի յայտագրին: Եղան դա– սախօսութիւններ, արշաւներ, առաջին կարգի քննութեանց ճամբորդութիւններ, պտոյտներ: Հաստատուած էր նաեւ ձե– ռային աշխատանքներու մեծ վրան մը եւ ամէն օր արիները, արենոյշները, գայլիկները եւ թեւիկները իրենց ճաշա– կով չատ գեղեցիկ աշխատանքներ պատ– րաստեցին:

Յուլիս 7ին բանակավայր այցելեց մի– ութեան ընդհ. պետը: Կազմակերպուե – ցաւ մեծ բանակումի կրակ մը, որուն հրաւիրուած էին ծնողքներ եւ տեղացի բարեկամներ: Ընդհ. պետը շնորհաւորեց օրինակելի բանակումին պատասխանա – տուները եւ չեշտեց թէ այս բանակումի

ընթացքին միութեան բոլոր շրջաններու սկաուտները զիրար աւելի մօտէն պիտի ճանչնան եւ միութեան ոգին աւելի պիտի ամրանայ:

Յուլիս 7ին եւ 13 – 14ի շաբաթավերջը մեծ թիւով ծնողքներ այցելեցին հայկա– կան բանակավայրը եւ մօտէն ծան օ– թացան անոր կեանքին: Բանակումին մա– տակարարութիւնը չատ յաջող էր: Բո – լոր մասնակցողները, լաւագոյն պայ – մաններու մէջ, չատ բան սորվեցան նաեւ Հայութեան մասին եւ աւելի յառաջդի – մութիւն արձանագրեցին սկաուտութեան մէջ:

Բանակումին պետն էր Փարիզի փոխ շրջանային պետ Ժայր Պասմա, որուն կ՚օգնէին Լիոնէն Տիկին Տօնապետեան (մատակարար), Արամ Ղազարեան՝ գայ– լիկներու պատասխանատու, Միչէլ Մե– ծատուրեան՝ Փարիզի շրջանի սկաուտ – ներու, Իւէն Աւագեանց՝ թեւիկներու եւ արենոյշներու պատասխանատու: Պետին կ՚օգնէին նաեւ Ալֆորվիլի շրջ. պետ Վարուժան Գալֆայեան, Արշալոյս Գալ– ֆայեան, որոնք ութ օրուան ընթացքին սատնձնած էին բանակումի թեքնիք եւ սկաուտական ուսուցումը:

Յաջող եւ սկաուտական ոգիով լի բա– նակում մը՝ որ մեծ տպաւորութիւն թո– ղուց բոլոր մասնակցողներուն եւ շրջանի ֆրանսացի բնակիչներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր այցելուներուն վրայ: Տարիներէ ի վեր առաջին անգամն էր որ այսքան երկար տեւող ազգային բնոյթով բանա– կում մը կը կազմակերպուէր, որուն ար– դիւնքը գնահատելի է եւ յուսադրիչ:

Շնորհաւորութիւններ բոլորին:

Գ. Մ.

ԴՈՂՋՈՒԹԻՒ ԴՈՂՋՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ « Անուշիրւան Տատկար » դպրոցի բակին մէջ, Յունիս 22ին, նշ– ուած է « Ալիշան » դպրոցի սկաուտական կազմակերպութեան հիմնադրութեան 10– ամեակը: Ներկայ եղած են Վատիկանի դեսպանը, առաջնորդ Արտակ Արք. Մա– նուկեան եւ հոծ բազմութիւն մը: Բա – ցումը կատարած են դպրոցին տեսուչը Հ. Մանուէլ Բոլատեան եւ Սկաուտա – կանի ընդհ. պատասխանատու՝ Սուրիկ Սարգսեան: Խօսք առած են Արտակ Արք. եւ տեսուչը չեշտը դնելով սկաուտու – թեան բարերար դերին վրայ: Տեղի ու– նեցած են տողանցք, խաղեր, խարոյկ եւ մրցումներ: « Ալիշան »ի սկաուտական կազմակերպութիւնը ունի 60 գայլիկ, 30 արծուիկ, 30 արի, 30 արենոյշ եւ 18 ե– րէց:

ներուն կը պատկանին եւ արդէն վտանգի ազդանշանին ենթակայ դարձած են:

Անտառներուն մասին մշակուած նոր օրէնագիծին (3) նպատակն է կարգ–կա– նոնի դնել ծառաստաններուն ծաղկումին աշխատանքը՝ յստակ սահմանելով իրա– ւունքներն ու պարտաւորութիւնները: Սահմանուած են նաեւ պատիժներ հակօ– րինական քայլերուն դէմ պայքարելու համար:

Նոր օրէնագիծին մասին արտայայտ – ուած է նաեւ Պ. Պետրոսեան, Գերա – գոյն Խորհուրդին գիւղատնտեսութեան մնայուն յանձնախումբին նախագահը:

Ժ. Մ.

(1) « Սով. Հայաստան » օրաթերթ Յունիս 30:

(2) « Սով. Հայաստան » օրաթերթ, Յուլիս 1:

(3) Օրինագիծը հրատարակուած է « Սովտ. Հայաստան »ի Յուլիս 4ի թիւով:

Յաջող Նուագահանդէս մը ՊՈՆՏԱՐՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Գործակցութեամբ Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան, Պոնտարուայի տօնա – հանդիսութեանց կոմիտէն վերջերս կազ– մակերպած էր բացառիկ նուագահանդէս, Սուրբ Գրիգոր – Հայ եկեղեցւոյ մէջ (Սուրբ Մարտին Մենակեաց), որ կա– նուխէն լեցուած էր ծայրէ ծայր: Առա– ջին անգամ ըլլալով է որ այս պատմա– կան եկեղեցւոյ մէջ նուագահանդէս մը կը տրուէր:

Բացի երաժշտասէր եւ պաշտօնական անձերէ, մեծ թիւով Հայեր եկած էին Փարիզէն ներկայ գտնուելու այս նուա– գահանդէսին

Կոկիկ յայտագիր մը, բաղկացած՝ Սքարլաթիի, Մոցարթի, Շոփէնի, Տը – պիւսիի, Պախի եւ Ֆօրէի կտորներէ, յաջողութեամբ գործադրուեցաւ դաշնա– կահարուհի Արմինէ Գասպարեանի (Փա– րիզի Բարձրագոյն Երաժշտանոցէն) եւ սրնգահար Ժորժ Մինասեանի կողմէ. այս վերջինին՝ դաշնակի վրայ կ՚ընկերանար Պ. Ժիրայր Գասպարեան: Երեքն ալ թարմ ուժեր, որոնք իրենց տաղանդը ցուցաբերեցին դասական գործերու մեկ– նաբանութեանց մէջ, որ անկեղծ ու սըր– տաբուխ գնահատանքի արժանացաւ ներ– կայ հասարակութեան կողմէ: Հնամեայ այդ եկեղեցւոյ կամարները կ՚ընծայէին յարմար շրջանակ մը՝ այս գործերուն կատարման:

Արուեստագէտները, ունկնդիրներու բուռն փափաքին ընդառաջելով, յայտա– գրէ դուրս կտորներ մեկնաբանեցին՝ ըն– կալման եւ բացայայտման միշտ բարձր մակարդակով, ի միջի այլոց Պեթհովէնի « Սոնաթ ան իւթ մաժէօր »ը, որոնք խոր ու գեղուն գնահատանքով ընդունուե – ցան: Այսպէսով է որ ծափահարութիւն– ներէ ետք, ներկաներուն առիթ տրուե – ցաւ՝ անձնապէս շնորհաւորելու տաղան– դաւոր արուեստագէտները՝ տեղւոյն վը– րայ կազմակերպուած ընդունելութեան մը ընթացքին: Ունկնդիրները գուրգու– րանքով շրջապատեցին շնորհալի հայ արուեստագէտները, որոնց յայտնեցին այս անգամ կենդանի խօսքով իրենց գնա– հատանքը, իրենց տրուած այս գեղեցիկ պատեհութեան համար՝ ըմբոշխնելու գե– ղեցիկ կտորներու կատարում մը:

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը ուզած էր նպաստել նման ձեռնարկի մը իրագործման, Պոնտարուայի տօնահան – դիսութեանց կոմիտէին ու բամադրելով հայ երիտասարդ արուեստագէտները, ոչ միայն կապերը ամրապնդելու համար բնակչութեան հետ, որուն մօտ միշտ վառ կը մնայ Ս. Գրիգոր – Հայուն յիշատա– կը, այլ նաեւ մեր երիտասարդ ուժերուն առիթ տալու իրենց տաղանդը բացա – յայտելու փայլուն նուագահանդէսով մը:

Ն. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՄԷՋ

— o —

Նոր Ջուղայի հայկ. մանկապարտէ– զը երկու ձեռնարկներով նշած է ուսում– նական տարեվերջը, Մայիսի ընթացքին՝ դաշտահանդէս մը, իսկ Յունիս 11ին՝ հանդէս, երկուքն ալ Հայոց Ակումբին մէջ, նախագահութեամբ թեմակալ ա– ռաջնորդ Կորիւն Ծ. Վրդ. Պապեանի: Գործադրուած է գեղարուեստական յայ– տագիր մը. խօսք առած է մանկապար – տիզպանուհի Էլիզապէթ Համբարչեան: Փակման խօսքը արտասանած է առաջ – նորդը:

×

Մայիսի վերջերը Նոր Ջուղա այցելած է Խորհ. Միութեան Թեհրանի դեսպա – նատան Բ. քարտուղար Կարլէն Միքա – յէլեան եւ մօտէն ծանօթացած հայկական գաղութի եւ ազգային հաստատութիւն – ներու հետ: Այցելած է վանք, « Արա– րատ » Միութիւն, հայկ. դպրոցներ եւ Սպահանի համալսարանի հայագիտական բաժինը:

×

Յունիս 22 – 24, Հայոց Ակումբի սրա– հին մէջ ցուցադրուած են հայկական շարժանկարներ՝ « Ժայռ » եւ « Եօթ երգ Հայաստանի մասին »:

×

Թեհրանի «Հրազդան» Միութեան թա– տերախումբը Նոր Ջուղա գացած է Յու– լիս 5ին, բեմադրելու համար « Թեմա – կան ժողովում » թատերախաղը, սա– կայն տեղւոյն հայ համայնքը, ստուար բազմութեամբ, բողոքի ցոյց մը կազմա– կերպած է եւ չէ ձգած որ ներկայացուի թատերախաղը, զայն նկատելով իբրեւ « ազգային արժանապատուութեան վի – րաւորանք եւ Իրանահայութեան պատիւը արատաւորող մի ելոյթ »:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՐՕՏԻ ՆԱՄԱԿ
ժամանակագրութիւն վաղուան
Գրեց՝ Նազարէթ Թօփալեան
Փարիզ, 1979

×

ՓՈՐՁԻ ԿԱՌ
(վէպ)
Գրեց՝ Արեգ Տիրազան, Պոլիս 1979

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

«Հայերը գիրք մը ունին: Անոնց ամէնա– պէշ, գլուխը, ամէնասխալ, վատառողջ, եւ ամէնէն աւելի անբարոյական գիրքն է ան – Նարեկը: Կ՚ամբաստանեմ զայն իբրեւ ամենամեծ թշնամին հայութեան, կ՚ամբաստանեմ այն թշուառականը որ անոր տողերը թքաւ: Եւ ըսել թէ ուրքա՜ն փառահեղ ճակատագիր մը ունեցաւ այդ թունաւորիչ հատորը: Հայերը զայն ըն– դունեցան, իւրացուցին, ընդգրկեցին: Ոչ մէկ սերունդ չխորհեցաւ զայն ջնջել, ո– րովհետեւ անոր լեզուական եւ բանաս– տեղծական ինչ ինչ յատկութիւններէն

խաբուելով ծածկուած թոյնը չնշմարեց: Ընդհակառակն փոխանցեցին սրդէ սրդի, արիւնէ արիւն, ու ան եկաւ մինչեւ մեզ: Թունաւորուեցանք, ազգովին թունաւոր– ուեցանք: Ահա թէ ինչու պարտուածներ ենք: Պարտուածներ ենք որովհետեւ այն վանականին հաշմանդամ հոգիին պէս արհամարհեցինք եւ անգիտացանք գո– յութիւնը մեր եսին, մեր ուժին, կամքին, անհատականութեան.– չկռուեցանք, չը– խածինք, չմաքառեցանք: Քրիստոնէական վարդապետութեան անոր սխալ ու թե– րի մեկնութիւնը ընդունելով եղանք ան– մտօրէն կրաւորական, համակերպող, ազերսարկու, անգիտակից: Մենք մեր ան– ձէն դուրս չելանք, չունեցանք նպատակ. խմբովին չսլացանք դէպի կարելիութիւ–

նը անկարելիին եւ մեծ խոյալ մը մեզ բոլորս իր ճանկերուն մէջ չշղթայեց: Կ՚ամբաստանեմ այն թշուառականը որ...»:

Պանկալութեան վրայ խօսած ատեն, օր մը Սուրէն այսպէս կ՚արտայայտուէր Փիլէտին:

Եւ խորհրդածութիւններու այդ գառ– թափին վրայ նետուած պահուն ըրած իր այս առաջին բոմբիւնէն յետոյ, ձայնին կրակը մեղմելով կը շարունակէր՝ իմա– ցականութեան պայծառութիւնն ու խա– ղաղութիւնը վերատին գտած.

– «Որքան ալ տարօրինակ կը թուի աղ– գի մը տկարութեան պատճառները բա– ցատրելու այս եղանակս, պէտք չէ ու– րանալ հոն ծածկուած ճշմարտութիւնը: Նարեկացին սկզբնապատճառ նկատել թէ ոչ, իրողութիւն է որ չատ մը բաներ կու– գան լիովին կ՚արդարացնեն իմ յախուռն մտածումս, որ իր ազգայնէրի տառա– պանքին մէջ կ՚ուզէ անպայման մէկը նե– տել ամբաստանեալի աթոռին վրայ: Ա– մէն ազգ, ամէն դարու, ամէն ժամա– նակաշրջանի, գիւղացի, անտաշ եւ ան– գրագէտ ամբոխէն զատ ունեցած է «պըղ– տիկ» մարդեր, «ընտրեալ» կոչուած դա– սակարգին մէջ իսկ: Սակայն Հայոց մօտ անոնց թիւը ջախջախիչ, գերապատիկ, յուսահատական համեմատութիւն կը

ստանայ: Ահա թէ ինչու, ե՛ս, Սուրէ՛ն, կ՚ուզեմ անգիտանալ փոքր խումբը բա– ցառութիւններու, եւ ամբողջ հայութիւնը կը նկատեմ Նարեկով թունաւորուածներ, հաշմանդամներ: Եւ սակայն այո՛, կը բաւէ որ գիտնանք մեր շուրջը նայիլ, կը բաւէ որ նայինք ապրող սերունդին եւ ա– նոր մէջ պիտի հանդիպինք ակնարկի մը որուն համարձակօրէն պիտի կարե– նանք պոռալ.– անհաւատ: Հաւատքը չունի ան. հաւատքը՝ կիրքին կարմիր մո– լեգնութեամբը դրուած. հաւատքը՝ որ մեծ հոգիները կը կերտէ, որ բարձրա– գոյն տենչանքը ունեցող ազգերէն կը ծնի: Այս Հայը բան մը իր խոյալը չը– ներ եւ չի պայքարիր անոր համար: Հոգ– ւով մարմնով չի նուիրուիր գաղափարի մը իրագործման, աւելին տալու չապին մէջ ինքզինքէն դուրս չելլեր խենթու– թեամբ եւ իր էութիւնը յարատեւ բարձ– րացումի մը չի հպատակիր: Աստուա– ծային կիրքը բացակայ է իր մտածում– ներէն եւ զգացումներէն որոնք անվեր– ջանալի միօրինակութեան մը մէջ կը մը– րափին: Խելացի, ուշիմ եւ կործանեայ ցեղի մը զաւակը ըլլալուն հակառակ, այդ յատկութիւնները ի սպաս կը դնէ միայն ի՛ր կաշիին շահերուն:

(79 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Միքայէլեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Սրբուհի Բամպուքճեան, Տէր և Տիկին Ժան Բամպուքճեան ինչպէս նաեւ Յարութիւնեան, Աստրեան, Զարգարեան եւ Եոփքարտաշ – եան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Յուլիս 20ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Յուլիս 24ին՝ մարմինը կը փոխադրուի Մոնմորանսիի հիւանդանոցէն, 9 Րիւ տէ Պասըռոն, ժամը 15.30-ին եւ թաղումը կը կատարուի Մոնմորանսիի գերեզմանատունը Րիւ տը Կրոլէ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ալիս Կիւլիստան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Գալուստեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ ԿԻՒԼԻՍՏԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Տիկին Ալիս Կիւլիստան իր սիրեցեալ ամուսնոյն Նշան Կիւլիստանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրէ հետեւեալ գումարները. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին 200 Ֆր., Խասեան Բարեկամական Միութեան 200, Ժաֆին 200, Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերուն (200 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկ. Մարի Մարտիկեանի ծննդեան 81-ամեակի ճաշին մեծաթիւ հրաւիրեալներ ընդառաջելով Խասեան Բարեկամական Միութեան խնդրանքին, փոխան ընծաներու, հետեւեալ խմբական նուէրները կ'ընեն.— 600 Ֆր. Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութեան, 600 Ֆր. Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Միութեան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն :

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հռիփսիմէ Ելքովանեանի մահուան առթիւ՝ Փիլիպոս Պօյաճեան 200, Գրիգոր Պօյաճեան, Կարօ Յովսէփեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-Արծիւ 100ական, Միշէլ Շալճեան, Թոնի Մուրատեան 50ական, Տիկ. Պարէյեանի մահուան առթիւ՝ Պետրոս Նազարեան եւ Փանոսեան 50ական, Տիկին Քէչէճեանի մահուան առթիւ Քէօսէեան ընտ., Բրուտեան ընտ., Մանոյեան ընտ. 20ական, Տիկ. Զարուհի Կազիկեանի մահուան առթիւ Պօղոս Մանոյեան 20:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Սիրանոյշ Փարթամեանի հոգեհանգիստին առթիւ Յ. Կէօնճեան 50, Մ. Եմէնէճեան 30, Տիկ. Գրիգորեան 100: Յարութ Կոստանդեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Մարսէյլի Հայ Մշ. Տուն 100, Վահրամ Ծառայեան, Շալճեան ընտ., Կարօ Յովսէփեան 50ական, Շուշանիկ Մանոյեան 20: Հռիփսիմէ Ելքովանեանի հոգեհանգիստին՝ Վ. Ելքովանեան 300, Գրիգոր Ելքովանեան 100, Հրայր Փիլիկեան 100, Ռ. Փիլիկեան 50, Գր. Փիլիկեան 100, ՓԱ. Պօյաճեան 100 եւ Սողոմոն Լուսաբարեան 50: Սիրաք Գորգոյեանի հոգեհանգիստին՝ Ա. Միրաքեան 200, Անոյշ Գորգոյեան եւ Անտրէ Գորգոյեան 100ական, Պարաղամեան 50, Ս. Պոմբառ 25, Հ. Սեմէրճեան 20: Միրաքեան գերդաստանի հոգեհանգիստին՝ Ա. Միրաքեան 200, Ժանօ Քէօսէեան եւ Ալիս – Սարգիս Միրաքեան 100ական: Բամպուքեան գերդաստանի հոգեհանգիստին՝ Ա. Բամպուքեան 200: Քարալէքեան գերդաստանի հոգեհանգիստին՝ Ա. Քարալէքեան 50, Ծղնաւորեան ընտ. 50, Տէր ողորմեայի համար: Հ. Գուլայեան 10, Հռիփսիմէ Ելքովանեանի կտակէն 100 Ֆր.:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ 16

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝

«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝

ԼԻՈՆԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 13ին: 1979 – 1980 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Արձանագրութեանց համար դիմել կրթարան.

ECOLE SAINT MESROB
4, Rue Komitas — 94140 Alfortvile
Tél. : 378-92-91 et 375-26-98

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի համար ընտանիքի մը տան գործերուն եւ կերակուր եփելու համար միջին տարիքով կին մը կ'ուզուի: Լաւ վճարում: Դիմել Նիս 16 (93) 80.56.10

Տիկին Էլիզ

8, Rue Fontaine de la Ville
Les Porquiolles les Iles d'Or, Bat. A.
06300 NICE

le restaurant

LA CAPPADOCE

tél. 375.05.30

Midi et soir avec GARBO au piano
Et tous les soirs : YORGANTZ accompagné de l'orchestre CAPPADOCE

67 bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

FERME LE LUNDI

On Recherche

L'A. A. A. S. recherche pour travail à temps complet

SECRETAIRE
BILINGUE

dans les langues française et arménienne sachant également taper à la machine et ayant des notions de sténographie.

Le dépôt des candidatures doit se faire au nom de Monsieur Noubar ARPIARIAN de Varentz, président, et Monsieur Henri DAMADIAN, secrétaire général.

Adresse : Association Arménienne d'Aide Sociale, 77 Rue Lafayette
75009 PARIS.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը փնտռէ պահապան մը (զոյգ կամ ամուրի) հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտցող: Բնակութիւնը ապահովուած: Գրել կամ հեռաձայնել ստորեւ տրուած հասցէին:

×

RECHERCHONS

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville recherche gardien (couple ou célibataire) bilingue arménien-français. Logement assuré.

Eerire : M. C. A. 9 Rue de Madrid
94140 Alfortville, ou téléphoner :
Mme Kouyoumdjian 375-28-37 entre 18 h. et 20 h. sauf Mercredi.

L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES

LE FESTIVAL POPULAIRE DE MARTIGUES

DANS LE CADRE DU IVe FESTIVAL POPULAIRE DE MARTIGUES, 29 Juillet au 15 Août et sur proposition de L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES-L'ETANG DE BERRE sont programmes :

« *NAHABED* »
Film de Henrich Malian, en version arménienne sous-titrée.
le 3 Août à 18 h. 30 — le 4 Août 21 h. 30
Salle Jean Renoir
(entrée : 8 F., 10 F.)

« *L'ARMENOCHE* »
De et avec REINE BARTEVE,
Mise en scène de Jean-Luc BOUTTE
le 14 Août à 21 h. 30, Place Mirabeau
(entrée : 15 F.)

Renseignements : O. M. S. C.
19, Quai Paul Doumer, 13500 Martigues
Tél : (42) 80-32-86

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, գիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ռաֆայէլի «Հոմ Արմենիէն» հանգստեան տունը Օգոստոս ամսուան համար պէտք ունի հայ խոհարարուհիի կամ խոհարարի մը: Լաւ վարձատրութիւն:

Դիմել ուղղակի հաստատութեան տնօրէնութեան: Հասցէ.—

Home Arménien
107, Ave. du Maréchal Lyautey
83700 SAINT RAPHAEL
Tél. (94) 95-00-30 en P. C. V.

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 18 Août	— 01 Septembre
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
25
MERCREDI
25 JUILLET
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.432 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE No 14.432

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿԻ ՄԵՐ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ՝ ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

վէրքերով լի ջանֆիտայ եմ,
Թափառական տուն չունեմ,
Եարիս փոխան զէնքս եմ գրկել,
Մի տեղ հանգիստ քուն չունեմ:

Պարզ, նոյնիսկ անպաճոյճ քառատող մը շատ ծանօթ երգէն: Բայց որքա՜ն խորհրդանշական եւ որքա՜ն պատկերաւոր, ինչպէս ազատագրական շարժումին նուիրուած մեր բոլոր երգերը:

Ժողովուրդն էր, որ տաղաչափներով, աշուղներով եւ շինականներով իր «սրտին խօսքը» քանդակեց բառերուն, պարբերութիւններուն մէջ: Ժամանակաշրջանին արտայայտութիւնը անկասկած: Դարաւոր հառաչներ, հայ ռանչպարին մենախօսութիւնը հերկերի հերոս եարին՝ գութանաւորին, մաճկալին եւ ապագայի վառ յոյսերով լեցուն ակօսներուն հետ, շատոնց լած էին Երկրին մէջ: Քերթողին իսկ բառերով՝ այդ մութ աշխարհին մէջ յանկարծ լուսաւոր փարոսներ դարձան մեր Ջանֆիտաները, հայդուկները՝ պաշտպանելով խոնարհ, աշխատաւոր դասերուն մարդկային տարրական իրաւունքները: Պատուհասելով ամէն կարգի եւ գոյնի ցեցերը:

Ժողովուրդը մէկ օրէն միւսը իր հերոսներուն մէջ տեսաւ եւ գտաւ իր իղձերուն, խռճալներուն եւ ձգտումներուն մարմնացումը: Հաստատեց, թէ հայրենի ծաղկերէն ժամանած, յայտնուած փէտային, ո՛չ միայն հատու բազուկ մըն էր, այլեւ իր սրտին թելերով, մտքին լարերով շաղախուած էր իրեն հետ: Աստեղական կեցուածքով, ժողովրդական մարդուն իւրայատուկ հոգեխառնութեամբ, նկարագրին բարձրութեամբ: Բաժնելով եւ կիսելով դառնութիւններն ու ցաւերը հողին կապած բազմութիւններուն: Սարերուն վրայ թէ մութ, տամուկ գոմերուն մէջ՝ կում մը ջուրով, պատառ մը հացով:

Մանաւանդ, մեր հերոսները սերմնացանները դարձան հայ քաղաքական մտքի ըմբռնողներուն: Ազատ հայրենիքի գաղափարը, որ իր նախնական տարտամ վիճակէն մինչեւ յստակ վարդապետութեան մը ձեւաւորումը ստացաւ՝ անկախ եւ միացեալ բանաձեւումներով, մէկ եւ ամբողջական հայրենիքի մը ըմբռնումով, պարբերուեցաւ Սասունի լեռներուն, Շատախի քարանձաւներուն, Արարատի լանջերուն եւ մինչեւ հեռաւոր Ղարաբաղի բարձունքներուն վրայ: Տողանցումովը ազատագրական պայքարի տիտաններուն. — Փէտայի, աճարեկիչ, զինակիր մարտիկ, սուրհանդակ թէ գործիչ: Ամէն դաս, ամէն տարիք, ամէն սեռ ունեցաւ իր ներկայացուցիչը՝ բանակ ներկայանալու չափ թիւով:

Ազգային գիտակցութեան չափանիշներէն մէկն ալ, — գլխաւորներէն ապահովաբար, — անցեալին վրայ սեւեռող հայեացքովը կը սահմանուի: Ոչ միայն իբրեւ չոր ու ցամաք պատմութիւն, այլեւ իբրեւ ոգեկան աղբիւր, կենսատու աւիշ, թարմ արիւն ներարկող խթանող ուժ:

Ազգերը մեծ են նաեւ իրենց հերոսներովը, իրենց նահատակներովը, քանի բոլորն ալ մեծ գաղափարներու ռահվիրաները կը հանդիսանան՝ քաղաքական, ընկերային թէ այլ մարզերու մէջ:

Մարդոց եւ հաւաքականութիւններուն վսեմ խռճալները հիմնակէտ ունեցած են մարտիրոսները: Եւ, այսօր չէ, որ մենք պիտի ժխտենք այս ճշմարտութիւնը: Ներկայ դարուն, այժմու բարձր աստիճաններուն վրայ:

Հերոսները մեր՝ ինչ դրօշի տակ կըռուած ըլլան անոնք, պիտի շարունակեն իրենց անցեալի դերը կատարել՝ սրբազան, նուիրական: Պիտի մնան ուղեցոյցներն ու ջահակիրները ժողովուրդի մը, որ այսօր մասնատուած երկուքի՝ վրճռած է, քրիստոսափորեան պատգամուն իսկ, պատռել արուեստական սահմանները, դառնալու համար միախումբ, միասնական հաւաքականութիւն մը իր ամբողջական հայրենիքին մէջ:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

Երաժշտութիւնը Արգիլուած Ձայնասփիւռէն

— O —

ԽՈՄԷՅՆԻ ՁԱՅՆ ՈՐԱԿԵՑ «ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՓԻՈՆԸ»

Կիրակի օր, Խոմէյնի թելադրած էր արդէն երաժշտութիւնը վերցնել ձայնահեռատեսիլի յայտագրերէն և 24 ժամ ետք Թեհրանէն կը հաղորդուէր թէ թելադրանքը արդէն գործադրուած է: Այաթոլլան չէշտած էր.— «Երաժշտութիւնը նման է ափիոնին, երբ ուղեղը վարժուի, ժամանակ մը ետք, կը կորսնցնէ գործելու իր բնական ընթացքը, չարաշահեր եւ մարդը կը կորսնցնէ իր ալջութենէն: Աւելորդ եւ մակարոյծ կը դառնայ: Այս ամբողջը մաս կը կազմէր նախկին վարչակարգին սատանայական ծրագիրներուն մեր երիտասարդութիւնը եւ մեր ժողովուրդը չեղեցնելու համար իրենց ճակատագրին բուն մտահոգութիւններէն»:

×

Այս «բարոյագիտական» կարգադրութիւններուն կողքին, կայ նաեւ երկրին ընդհանուր կացութիւնը, որ հեռու է փայլուն ըլլալէ: Խուզիստանի կառավարիչը՝ Մատանի կ'ըսէ թէ տէրն է կացութեան բայց ոչ մէկ ժողովրդականութիւն ունի Արաբներուն մօտ: Ոմանք զինքը կը նկատեն հաւանական թեկնածու մը Հանրապետութեան նախագահութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ պատմութեան մէջ ամէնէն ծաւալուն դատավարութիւնն է որ սկսած է Յուլիս 23ին, Ատանա: Արդարեւ կը դատուին 807 այր, կին թէ երախայ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ մասնակից Մարաշի ջարդին, անցեալ Դեկտեմբերին երբ կրօնական աղանդներու միջեւ ծայր տուած էին կռիւներ: Թիւրքէշ, թէեւ հերքած էր, բայց դըլէշները իր կուսակցութեան, Միլլի Սելամէթի (ծայրայեղ - աջ) անդամներ էին: 111 մեռեալ եւ քանի մը հազար վիրաւոր կար: Այս 807 ամբաստանեալներէն, 330ին դէմ մահապատիժ ուզուած է, սաոնց մէջ կան տասը կիներ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Ժան Ֆրանսուա - Փոնսէ Արեւելեան Պերլին այցելեց եւ այդ առթիւ չէշտեց թէ քաղաքը կանոնագրային ոչ մէկ բարեփոխման կրնայ ենթարկուիլ եւ կը մնայ չորս մեծերու հաւաքական պատասխանատուութեան ներքեւ:

ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏԻ ՄԸ՝

ԺՈԶԷՖ ՔԷՍԷԼ Ի ՄԱՀԸ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ ՈՒՂԵՐՁ ՄԸ ՂՐԿԱԾ ԷՐ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

Ծագումով Ռուս հրեայ, Ժոզէֆ Քէսէլ ծնած էր Արժանթին (Քլառա) 1898ին: Իր ուսումը առած է Ռուսաստան, ապա՝ Ֆրանսա, ուր 1916ին կամաւոր օդաչու կ'արձանագրուի եւ կը մասնակցի համաշխարհային առաջին պատերազմին:

Մեծ ճամբորդող մը, մեծ լրագրող մը, մեծ արկածախնդիր մը (բառին լաւագոյն իմաստով) եւ ի վերջոյ՝ մեծ գրագէտ մը: Այս է դիմագիծը, անոր որ 1963ին պիտի մտնէր Ֆրանսական Ակադեմիա, գրաւելու համար Ֆրանսացի հին ազնուական տոհմի մէկ անդամին աթոռը եւ չքաշուելու, ընդունելութեան օրուան իր ճառին մէջ, յիշելու երբ կը կատարէր իր նախորդին գովասանքը «թէ խաչակիրներէն սերած այդ դուքսին աթոռին, Ֆրանս. Ակադեմիան ընտրած էր «Հրեայ մը, ան ալ՝ Կեդրոնական Եւրոպայէն»:

×

Երկուշաբթի, Յուլիս 23 ժամը 20·30-ին է, որ հեռատեսիլին դիմաց նստած, Ժոզէֆ Քէսէլ, զոհ կ'երթար սրտի սուր տագնապի մը: Տարիներէ ի վեր արդէն վատառողջ էր եւ երբ 1975 Ապրիլին, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը իրեն կը դիմէր, յօդուած մը խնդրելով Ապրիլեան 60ամեակին Բացառիկին համար, քանի մը տողով ցաւ կը յայտնէր, որ առողջական վիճակը թոյլ չէր տար, որ երկար գրէ ու կարճ ուղերձ մը կը ղրկէր, ներողութիւն խնդրելով եւ չէշտելով «Կը հրատարակէք եթէ յարմար նկատէք», փաստ մը տալով, եթէ հարկ էր, իր մեծութեան: Պարզ է, յարմար նկատեցինք ու հրատարակեցինք այդ ուղերձը, ուր Քէսէլ կ'ըսէր.—

«Շատ լաւ կը յիշեմ, որ նոյնիսկ առաջին համաշխարհային պատերազմին սարսափին մէջ, 1915ի հայկական ողբերգութիւնը մէջս մեծ յուզում մը ստեղծեց: Ցեղասպանութիւն բառը դեռ ի զօրու չէր այն ատեն, բայց զգացի ինչ որ նշանակեց յետագային եւ ի խորոց սրտէ է, որ կը միանամ 60րդ այս եղերական տարեդարձին ոգեկոչումին»:

×

Ժոզէֆ Քէսէլ իր առաջին ծանօթ գործը հրապարակ հանած է 1923ին: Էքի - փաժը ներշնչուած էր պատերազմի օրերէն եւ պանծացումն էր քաջութեան եւ եղբայրական բարեկամութեան: Հրապարակագրական իր ասպարէզը սկսած է «Ժուռնալ տէ Տէպա»ի մէջ, իր վերջին յօդուածը լոյս կը տեսնէր 1972ին Ֆրանս-Սուառի մէջ: Իր ծանօթ վէպերն են Պել տը ժուռ, Լը Լիոն, Վան տը Սապլը, Թուռ տիւ Մալհէօր, Լէ Քավալիէ: Հեղինակն է նաեւ իր ազգականին՝ Մորիս Տրիւոնի հետ, շատ հանրածանօթ երգի մը բառերուն «Լը Շան տէ Փարթիզան»:

Երեքշաբթի առաւօտեան փարիզեան մամուլը դեռ չէր կրցած մահուան լուրն իսկ տալ բայց ձայնասփիւռէն Ժան տ'Օրմէսոն Քէսէլը կը դասէր Քիփլինկի եւ Հէմինկուէի միջեւ: Թէեւ բաղդատութիւնները մեծ իմաստ մը չունին, մանաւանդ երբ ենթական ունի, նման Քէսէլի, արտակարգ անհատականութիւն մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— O —

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին նախագահութեան որոշումով Ռաֆիկ Շահրազեան «գազիֆիկացման գլխաւոր վարչութեան պետ» նշանակուած է:

×

ՕԴԱՆԱՒԻ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱՆՈՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ ՏՈՒԳԱՆՔԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Բիւրօն քննութեան առած է Երեւանի «Արեւմտեան» օդակայանին մէջ արձանագրուած անկանոնութիւններուն հարցը:

Յուլիս 5էն 9ը, ճամբորդական ինքնաթիռ օդանաւերու թռիչքները ձգձգուած են, որու հետեւանքով խճողումներ արձանագրուած են՝ դժգոհութիւններ ըստեղծելով:

Բիւրօն հաստատած է թէ այս վիճակին պատճառը «քաղաքացիական ավիացիայի հայկական հանրապետական արտադրական միաւորման աշխատանքների անբաւարար կազմակերպումն է, ուղեւորների սպասարկման հետ կապուած ծառայութիւնների գործունէութեան մէջ յըստակութեան ու ներդաշնակութեան բացակայութիւնը, ինքնաթիռները ժամանակին վառելիքով ապահովելու նկատմամբ միաւորման ղեկավարութեան անպատասխանատու վերաբերմունքը»:

Գլխաւոր պատասխանատուն, այդ ճիւղին վարիչը՝ Դ. Աթրաշեան «կուսակցական խիստ տոյժի» (տուգանք) ենթարկուած է: Տուգանքներ ստացած են նոյնպէս վարիչին տեղակալները՝ Վ. Քոչարեան եւ Վ. Ասլանեան:

Բիւրօն անհրաժեշտ նկատած է, որ վճռական միջոցներ ձեռք առնուին, որպէսզի պատշաճ կարգ ու կանոն հաստատուի օդակայանին մէջ եւ թռիչքները կանոնաւոր կերպով կատարուին: Յիշեցուցած է այս առթիւ, թէ պէտք է բարելաւել ճամբորդներուն սպասարկութիւնը եւ պաշտօնատարները պէտք է ստանձնեն իրենց պատասխանատուութիւնը:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ

— O —

Այսօր, Յուլիս 25, Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին կը զուգադիպի ողբացեալ Միսաք Միսաքեանի մահուան քառասունքը: Իր յիշատակին նուիրուած մեր թիւը սակայն լոյս պիտի տեսնէ քանի մը օր յապաղումով (Յուլիս 31ին) թոյլ տալու համար որ «Սփիւռքահայ Հայոց մարտիրոսութիւնը» վերջ գտնէ եւ կարենանք լոյս ընծայել այդ նոյն թիւով Միսաք Միսաքեանի ինքնակենսագրութիւնը, դժբախտաբար կէս մնացած:

ՆՈՐ ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԱՒԱՏՔՈՎ

Ինչո՞ւ այսօր հոս — հոն ուխտագնացութիւններով կամ բացօթեայ հանդիսութիւններով կը մէկտեղուինք Խանասորի յաղթական արշաւանքի տարեդարձը տօնախմբելու եւ ընդհանրապէս մեր հերոսներուն յիշատակը վառ պահելու: Մարդիկ ցեղը չկայ մեր կեանքին սպառնացող: Չկայ նաեւ մեր ինչքը յափշտակող Թուրքը: Ընդհակառակն կ'ապրինք մեզ հիւրընկալող գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ հանգստաւէտ եւ բարօր կեանք: Պարզապէս մեր խիղճը հանդարտեցնելո՞ւ, մեր ազգային պատկանելիութիւնը յիշելո՞ւ կամ ալ աւերներէն եւ ջարդերէն զատ արդեօ՞ք ծարաւն ունինք յաղթանակի մասին խօսելու եւ լսելու:

Սակայն մենք ոչինչ ունինք այսօր այդ յաղթանակին մէջ: Յաղթանակները դրամի հարստութիւններ չեն որ կարելի ըլլայ ժառանգել: Իւրաքանչիւր անձ, իւրաքանչիւր սերունդ կը տանի իր յաղթանակը կամ կը կրէ իր պարտութիւնը:

Ո՞րն է այսօր մեր յաղթանակը: Ութսունեօթը տարի ետք մենք կը հպարտանանք Խանասորով, մենք կը հպարտանանք մեր հերոսներով որոնք յանդգնութիւնը ունեցան ուժգնութեամբ հակազդել, պատուհասելու համար մեր գոյութեան սպառնացող մարդիկը: Եւ դարերով ընկճուած ժողովուրդը տեսաւ յաղթանակ եւ մանաւանդ հասկցաւ որ արդարութեան, ազատութեան, իրաւունքի ճամբան կ'անցնի անպայման բռունցքէն:

Իսկ այլ ութսուներկու տարի ետք եկող սերունդը մեր ո՞ր յաղթանակը պիտի ոգեկոչէ:

Խանասորը երիտասարդական տօն է: Երիտասարդ յեղափոխականներու տօն, որովհետեւ անոնք չմեկնեցան եղածը պահելու, զինուորներով յառաջանալու, այլ ուժի ցուցադրութեամբ Հայութիւնը արթնցնելու, նոր հոգեվիճակ մը ստեղծելու, մեծնալու, ամբողջական դառնալու:

Այսօրուան երիտասարդութիւնը ի՞նչպէս պիտի կերտէ նոր Խանասորը: Դժուար է, այո, ինչպէս դժուար էր 1897ին:

Մենք ունինք ազգային — քաղաքական դատ: Մեր ժողովուրդը իրաւազրկուած ժողովուրդներու կարգին է: Նոր սերունդը զօրաւոր ազգային գիտակցութեամբ պէտք է մտնէ այս պայքարին մէջ: Իսկական է գիտակցութիւնը. զոհելու եւ զոհուելու պատրաստակամութիւնը, նպատակին հասնելու կամքը: Պայքարի հանգրուանը կարելի չէ ճշդել: Պէտք է ըլլալ պատրաստ: Ըլլալ պատրաստ կը նշանակէ ըլլալ ամէն վայրկեան մեր համբանքին, գոյութեան սպառնացող վտանգին կուրծք տալ, պահել եւ ստեղծել մշակոյթ, լեզուն զարգացնել: Ըլլալ պատրաստ պայքարին համար կը նշանակէ ըլլալ ամբողջական Հայ: Այս գիտակցութեամբ եւ այս դնով է որ միայն մենք կրնանք կերտել կամ պատրաստել նոր Խանասորը նոյնիսկ եթէ չտեսանք պսակումը: Կարեւորը չղթային ամուր օղակ ըլլալն է:

Խանասորի տօնակատարութիւնը կոչ մըն է հայ մարդուն ուղղուած, ուղղուած մանաւանդ հայ երիտասարդութեան, յանձնառու ըլլալու որպէսզի ժողովուրդը տէր կանգնի իր իրաւունքներուն: Յանձնառութիւն, որ կը պահանջէ նուիրում, զոհողութիւն ամէն տեսակի:

Նոր սերունդը արձանագրելու համար իր էջը պէտք է առաջնորդուի Քրիստափորի խօսքերով.

« Յարատեւ կռիւ. յաճախ եւ երկար ժամանակ գուցէ անյաջող, չնայած երբեմն նոյնիսկ իր լայն ծաւալին, ահա թէ ուր է մեր փրկութեան բանալին »:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

O

« Հայեր յիշէք նուիրական այս օրը Յուլիս ամսուն 25ին կատարեցէք մեր տօնը »:

Հայկ. ազատագրական տառասկոտ ու արիւնոտ ճամբաներուն վրայ ինկած մեր անթիւ ու անհամար, ծանօթ թէ անծանօթ հերոսներու օրն է այսօր:

Տարին մէկ օր վերյիշել զանոնք, խօսիլ անոնց հերոսական գործունէութեան մասին, հաղորդակից դառնալ ազատատենչ մարտնչումներուն կը նշանակէ չմոռնալ անցեալը, սերտել պատմութեան էջերը ու դաս մը հանել անոնց գործելակերպէն: Ջան փէտային զէնքին փարեցաւ միայն մէկ նշանաբանով, այն էր՝ ամէն գնով պաշտպանել Հայուն ինչքն ու պատիւը, ապաւինելով ի՛ր բազուկին, Հայո՛ւ բազուկին:

Ցիշել Խանասորները, Վանք Օթմաններու, Կուկունեաններու եւ այլ անթիւ ու անհամար հերոսական դրուագները կը նշանակէ նորոգուիլ անոնց ազատատենչ ոգիով, պրպտել հայկ. ազատագրական պայքարի փայլուն էջերը, կը նշանակէ հաւատք ունենալ՝ ամէն բանէ առաջ, ի՛ր բազուկին վրայ:

Թէ ի՞նչ էր պատճառը որ դարերու ստրկութենէն ետք Հայը ըմբոստացաւ օրուան կեղեքիչ ու հալածիչ կառավարութեան դէմ: Թէ ինչո՞ւ, հազիւ՝ եօթը տարիներ բոլորած, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմակերպեց Խանասորի արշաւանքը, զէնք բարձրացուց իշխող տարրին դէմ: Որովհետեւ Հայը ուզեց ցոյց տալ Թուրքին թէ գիտէ զէնք վերցնել ի պահանջել հարկին:

Հերոսներ էին նոյնպէս գրչի ու մտքի այն տիտանները՝ որոնք, այն օրերուն, իրենց բոցավառ եւ հայրենաշունչ տողերով ազատութեան սրբազան երգը երգեցին եւ ստրկութեան մէջ տուայտող հայ մարդուն հոգիին մէջ ներմուծեցին ինքնապաշտպանութեան բնազդը, որ միակ միջոցն էր հասնելու ամար ազատութեան: Հերոսներ էին բոլոր անոնք՝ որոնք հեռաւոր Սիպերիոյ սառնամիքներուն վրայ կամ Մէտէխի բանտերուն մէջ տաժանակիր աշխատանքներու եւ աքսորի դատապարտուեցան ազատութիւն երգելով:

Անոնք բոլորն ալ նուիրեալներ էին, ազգային մաքուր գաղափարականով եւ համոզուած՝ որ « Միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն »:

Այսօր, այդ յիշատակելի օրերէն տասնեակ տարիներ ետք, ինչպէս երէկ նոյնպէս այսօր եւ վաղը՝ չկայ փրկութիւն, երբ ազգովին համոզուած չենք որ ամէն բանէ առաջ պէտք է վստահիլ սեփական բազուկին: Խանասորի հերոսներ ա՛յս ոգին էր որ կտակեցին Սարդարապատի ճակատամարտի յաղթական մեր կորիճներուն:

Յարգանք բոլոր մեր հերոս հայորդիներուն՝ որոնք, թէկուզ տարբեր դրօշակներու տակ, պայքարեցան եւ իրենց կեանքը զոհեցին ի խնդիր ժողովուրդի ազատագրութեան:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԴԱՒԻԹ ԵՐԵՄԵԱՆ

Վիէնի Հայութիւնը կորսնցուց հին սերունդէն հայրենասէր Հայ մը եւս, յանձին Դաւիթ Երեմեանի:

Ծնած էր 1897ին՝ Իզմիթի շրջանի Գուրտ Պալան գիւղը: 1915ի Եղեռնին բազմաթիւ ուրիշներու հետ կը տարագրուէր անյայտ ուղղութեամբ. ճանապարհին համագիւղացի ընկերոջ մը հետ կը յաջողէր խոյս տալ եւ վերադառնալով գիւղ դուրս կը հանէին իրենց ատրճանակները թաքստոցէն եւ կը սկսէին թափառական կեանք մը: Քանի մը ամիս ետք, կորսնցնելով իր ընկերը, կ'իյնար Ռախայի շրջանը, որ գերմանական բանակի կայան էր եղած: Ըստ ողբացեալին, անոնց մէջ կը գտնուէր Պալաքեան եպիսկոպոս՝ իբրեւ Թարգման, որուն շնորհիւ պաշտօնի կը կոչուէր:

Դաւիթ Երեմեան հոն կ'աշխատի մինչեւ Կիլիկիոյ գրաւումը դաշնակիցներու կողմէ: Ապա կ'անցնի Կիլիկիա, ուր կը մտնէ երիտասարդական խմբակի մը մէջ, որ կազմուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ:

Այդ շրջանին Հնչակեան քանի կուսակցութեան մարմինը կը տեղեկացնէ այս մասին Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Կ'որոշուի խումբեր կազմել երկու կուսակցութեանց կողմէ ահաբեկելու համար դաւաճանները: Դաշնակցական խումբին մաս կը կազմէ ողբացեալը: Այս խումբը կը յաջողի խեղդամահ ընել Արշաւիրը, իսկ Հնչակեան խումբը գնդակով մը կը տապալէ Կարապետը, սակայն ժամ մը ետք կ'իմացուի թէ վիրաւորուած է միայն եւ հիւանդանոց փոխադրուած:

(Այդ շրջանին Հնչակեան քանի կուսակցութեան ... — see note)

Դաւիթ կը փութայ հիւանդանոց եւ հիւանդապահուհիին կը պարզէ վիրաւորին ինքնութիւնը: Երկուքով վերջ կուտան մատնիչի կեանքին:

Ողբացեալ ընկերը երկար ժամանակ եղած է Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ: Բ. Աշխարհամարտէն ետք, առողջական պատճառներով, քաշուած էր, սակայն մնաց հաւատաւոր համակիր մը, ներկայ գտնուելով բոլոր ձեռնարկներուն:

Սիրելի Դաւիթ, թող այս քանի մը տողերը ըլլան փունջ մը ծաղիկ թարմ շիրիմիդ: Հանգիստ տառապեալ ոսկորներուդ:

Ա. Ք.

×

ԳՈՔԻՆԻՈՅ մէջ, Յունիս 15ին մեռած է ընկ. Պօղոս Տէր — Աւթինեան: Ծնած էր Ատանա՝ 1902ին: Ականատես եղած է 1909ի Ատանայի Հայոց ջարդին. վեց տարի ետք ճաշակած է Ապրիլեան Եղեռնի բոլոր դառնութիւնները: Զինադադարին հրաշքով ազատած եւ որբ վերադարձած է իր ծննդավայրը, ուրկէ քանի մը տարի ետք՝ այլ գաղթականներու հետ ինքն ալ ապաստանած է Հելլադա: Կանուխէն մտած էր Հ. Յ. Դ. շարքերը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունիս 16ին Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուր դամբանական խօսած է ընկ. Կարօ Մինասեան:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԵՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Շաբաթ մը վերջն անոնցմէ մաս մը վարպետ արհեստաւորներ խալամացած դուրս եկան բանտերէն եւ սկսան շարունակել իրենց աշխատութիւնները. իսկ մնացեալները խումբ խումբ ճամբայ հանուեցան խարազանի եւ հրացանի բունի հարուածներուն տակ, ապա թեւ թեւի կապուած քշուեցան մինչեւ որ Շար — Գըշլայի եւ Կէմէրէկի շրջակայ լեռներուն ու ձորերուն մէջ աներեւակայելի խժդըժութեամբ ջարդուեցան գնդակի, կացինի, եաթաղանի եւ լախտի հարուածներուն տակ, ինչպէս նաեւ չարագործներու բուռն կիցերէն գահավիժելով անդնդախոր ձորերն ի վար:

Այս ահաւոր եղեռնագործութիւնը, որուն նմանը տեսնուած ու լսուած չէ դարերու պատմութեան ամենաքստմնելի էջերուն մէջ անգամ, կազմակերպուած եւ ղեկավարուած էր այդ շրջանակի ոստիկան զօրաց հրամանատար գազանաբարոյ Նուրի հարիւրապետէն:

Գ. զօրաբանակի այն ատենուան հրամանատար Վէհիպ փաշա իմանալով բատիշահին զաւակներուն վրայ գործ դըրուած այս կանխամտածուած ջարդը փութաց քննութեան ձեռնարկել եւ խիկոյն ձերբակալել տուաւ հայակեր Նուրին, որ խոստովանելով իր ոճիրը յայտարարեր էր թէ կուսակալ Մուամմէրի հրամանաւ գործած է զայն: Այս իրադարձութեան ատեն միայն իմացուեցաւ որ հրամայուած ջարդին կարգախօսքն ՝ էր. « Այս եկողները մէկ ժամէն կեսարիա հասցուցէք », մինչդեռ Շար — Գըշլայէն մինչեւ Կեսարիա երկու օրուան ճամբայ է: Մուամմէր, ուրանալով իր հրամանը, պահանջեր էր բնագիրը մէջտեղ հանել, իսկ Նուրի անդադար աւաղեր էր լոկ հեռաձայնական հրամանաւ բաւականացած ըլլալուն համար:

Արդարութիւնը պարտք կը դնէ խոստովանելու թէ Վէհիպ փաշա չվարանեցաւ հայ զինուորներու ջարդարար Նուրիին արժանի պատիժը տալու, զանի Սու-Շէհիրի մէջ կախաղանի մահուամբ սատկեցնելով, եւ միեւնոյն ատեն Մուամմէրի պէս ոճրապարտ կուսակալի մը անպայման իր իշխանութեան սահմաններէն հեռացուիլը պահանջելով կեդրոնէն: Ներքին Գործոց նախարար Իթթիհատապետ Թալէաթ, իր հետ ունենալով Լէվազիմաթի կաղ պետն Իսմայիլ Հագգը փաշան, 1916 Նոյեմբերի կիսուն հեւ ի հեւ հասաւ Սեբաստիա եւ անկէ գնաց Սու-Շէհիր որպէս թէ քննական պտոյտ կատարելու համար — իրականին մէջ Վէհիպ փաշայի եւ Մուամմէրի խռամատը գոցելու նպատակաւ: Սակայն հրամանատարին մինչեւ վերջը անդրդուելի մնալովը նախարարն ստիպուեցաւ շունչը Պոլիս առնել եւ իր Մուամմէրը Գոնիա փոխադրել նոյն պաշտօնով եւ Սեբաստիոյ կուսակալ ղրկել Սիւլէյման Նէճմի պէյը:

ԺԶ.

ՀԱՅԱՍԷՐ ԱՄԵՐԻԿՈՒՀԻՆ ՄԻՍ ԿՐԻՖԻՄ

Բռնագաղթի սկիզբները Սեբաստիայէն մեկնեցաւ, իր ընտանիքի անդամներուն հետ, միսիոնապետ Մր. Բարթրիճ, Պոլսոյ ճամբով Ամերիկա երթալու համար:

Ամերիկեան արդարադատ կառավարութիւնն երբ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու ստիպուեցաւ կեդրոնի զինակից Պետութիւններուն հետ, Օսմանեան կառավարութիւնն ալ տակաւ չարափոխեց իր վերաբերումն ամերիկացի միսիոնարներու հանդէպ եւ սկսաւ գրաւելու, յափշտակելու իր մասնայատուկ ճարտարութիւնը նորէն երեւան բերել, նոր ապացոյցներ տալու համար անշուշտ իր պաշտպան զինակցին՝ գերման բռնակալութեան առջեւ ուխտած հաւատարմութեան:

Այսպէս Հողդարի բարձունքը կառուցուած ամերիկեան Ցիչըր'ս քոլէճի հոյակապ շէնքը գրաւուելով Կարմիր Մահիկի հիւանդանոցի վերածուեցաւ Տոքթ. Սէրվէր Քեամիլի տնօրէնութեամբ:

Ամերիկեան պաշտպանութեան յանձնուած զուիցերական հայ որբանոցի շէնքերը Օսմ. զօրքին յատկացուեցան:

Կէօքճէ — Պօսթան թաղին մէջ ամերիկեան կատարելագործեալ հիւանդանոցը իր ճոխ դեղարանով, վիրաբուժական ամէն գործիքներով, բոլոր կազմածներով եւ յարակից դարմանատուններով գրաւուեցաւ մէկ օրուան մէջ:

(Շար. — 28)

ՖՐԱՆՍԱ

Ամառը Իր Աղէտներով

— Օ —

ՏԱՐԻՆ 35.000 ՀԵԿՏԱՐ ԱՆՏԱՌ ԵՒ ՄԱՑԱՌ Կ'ԱՅՐԻ

Գիւղատնտեսութեան Նախարարութիւնը, Յունիսի կէսէն ի վեր եւ մինչեւ Սեպտեմբեր 20 տեւելու ժամանակաշրջանով, ազգային արշաւ մը կազմակերպած է պայքարելու համար անտառներու հրդեհներուն դէմ։ Ծանուցումներ հեռատեսիլէն, զգուշութեան կոչեր ձայնասփիւռէն, ազդեր ճամբաներուն եւ կառուղիներուն եզրին, շարժուն ցուցահանդէսներ եւ այլ միջոցներ կը գործածուին, որպէսզի հանրութիւնը հարկ եղած ուշադրութիւնը դարձնէ բնութեան մեծ հարստութիւններէն մէկը ներկայացնող ծառաստաններուն վրայ։ Խուսափիլ վտանգ ներկայացնող քայլեր առնելէ։

Այս ազգային արշաւին կարեւորութիւնը ըմբռնելու համար, հարկ է թերեւս ընդհանուր գիծերով պատկերացումը կատարել աղէտին, յատկապէս երկրին հարաւային շրջագօտիներուն մէջ։

Տարեսկիզբէն ի վեր 1775 հրդեհներ շուրջ 16.000 հեկտար ընդհանուր տարածութեամբ ծառաստաններ հրկիզած են Լանկըտոք - Ռուսիյոն, Փրովանս - Ալփ - Քոթ տ'Ազիւր, Քորսիքա եւ Արտէշ շրջաններուն մէջ։

Քսան տարիներէ ի վեր, հրդեհին միջին «յառաջխաղացումը» 35.000 հեկտարի վրայ կը տարածուի, 26.000 միայն Միջերկրականեան շրջագօտիին մէջ։ Կը նշմարէ, ուրեմն, թէ տարին մօտաւորապէս հինգ տոկոսը Ֆրանսայի անտառներուն՝ հրոյ ճարակ կը դառնայ։ 1976ին, երաշտի տարին, մրցանիշը կը հաստատուի, քանի 90.000 հեկտար ծառաստան կ'այրի։ 1978ը, որ այս իմաստով միջին տարի մը կը նկատուէր, 31 հազար 318 միջամտութիւններ կ'արձանագրուին՝ 24.345ը թփաստաններու, մացառներու հրդեհները մարելու համար։ Հրդեհին թիրախ դարձած 46.701 հեկտարին գրեթէ մէկ քառորդը խտական անտառները կը ներկայացնեն — 34 տոկոսը տերեւախիտ եւ 66 տոկոսն ալ ռետինային (ռէզինէօ) ծառեր։

Լանկըտոք – Ռուսիյոն գօտին առաջին տեղը կը գրաւէ միջամտութիւններու թիւին եւ սեւցած մակերեսին տարածութեան գետնին վրայ։ Ասոր կը յաջորդէ Փրովանս – Ալփ – Քոթ տ'Ազիւրը։ Սակայն բուն անտառներուն իմաստով, այրուած մակերեսին աւելի քան կէսը կը կեդրոնանայ երեք գաւառներու մէջ.— Արտէշ, Լոզէր եւ Ալփ – Մարիթիմ։

Հրդեհներուն վնասը ի՞նչ տարողութիւն կ'առնէ Ֆրանսայի տնտեսութեան համար։ Ըստ անտառներու պատկան մարմիններուն, միջին հաշիւ մը կարելի չէ ներկայացնել. նոյնիսկ անկարելի է, որովհետեւ վնասները կախում ունին ծառաստաններուն տարիքէն, անոնց արժէքէն եւ, մանաւանդ, միջավայրին կարեւորութենէն։ Որքա՞ն կ'արժէ բնութեան հաւասարակշռումի խախտումը տուեալ շրջանին մէջ, հողին մաշումը, ջուրի աղբիւրներուն կորուստը, բնանկարին խաթարումը եւայլն։ Այս հարցերը քննելու համար կեանքի կոչուած է միջ-նախարարական աշխատանքի մարմին մը։ Տարեսկիզբէն ի վեր լուրջ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին այս ուղղութեամբ։

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԵՆԻԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Գիւտ Տփոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ տօնը նշուած է Յուլիս 8ին՝ հանդիսութեամբ եւ նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքի։ Պատարագած է Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան։ Քարոզած է Պատրիարքը։ Յաւարտ պատարագի կատարուած է մատաղօրհնութիւն, որմէ ետք սարքուած է Սիրոյ Սեղան։ Խօսք առած են Թաղական Խորհուրդի ատենապետը՝ Օննիկ Յովհաննէսեան, Վաղարշակ Սրկ. Զիլճեան, որ կարդացած է տեղեկագիրը։ Փակման իր խօսքին մէջ Շնորհք Պատրիարք ըսած է. «Իրականութեան մէջ Ենիգիւղը երբեք պէտք չունէր նման նիւթական անձկութիւններու մատնուելու, որովհետեւ ան ունէր ընդարձակ հողամաս մը, խիստ արժէքաւոր ու ծովահայեաց, որուն օգտագործման համար եթէ անհրաժեշտ արտօնութիւնը կարելի ըլլար ձեռք բերել, ոչ միայն Ենիգիւղի եկեղեցին, այլ եւ ամբողջ Պոլսոյ Հայութիւնը կրնար օգտուիլ անկէ՝ իր բոլոր համայնական հաստատութիւններով՝ կրթական, կրօնական թէ բարեսիրական։ Բայց անըմբռնելի մտայնութեամբ չի թոյլատրուիր որ հոն չէնք շինուի, պանդոկ մը կամ այլ հասութաբեր կալուած մը կառուցուի։ Այդ պատճառաւ, Ենիգիւղ ոչ միայն չի կրնար օգտուիլ անկէ, այլեւ ամէն տարի անոր տուրքը կը վճարէ Պետութեան»։ Ապա Շնորհք Պատրիարք «մաղթած է որ երկրին պաշտօնեաներուն մօտ վերջ գտնէ այդ թիւր ու վնասակար մտայնութիւնը եւ հայ տարրը աւելի լայն չափով կարենայ իր մասնակցութիւնը բերել երկրի վերաշինութեան աշխատանքներուն»։

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Ս. Ամենափրկչեան վանքին մէջ, Յունիս 10ին, տեղի ունեցած է թեմին քահանայից համագումարը, հրաւէրով առաջնորդ Կորիւն Ծ. Վրդ. Պապեանի։ Մասնակցած են 8 քահանաներ եւ թեմական ու կրօնական խորհուրդներու ներկայացուցիչները։ Կարդացուած են շրջաններու ազգային եւ եկեղեցական կեանքին վերաբերեալ զեկուցումներ եւ կատարուած են մտքի փոխանակումներ զանազան հարցերու շուրջ։ Համագումարի աւարտին ծաղկեպսակներ դրուած են վանքի բակին մէջ բարձրացած Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձանին։

ԳՈՔԻՆԻՈՑ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Յունիս 26ին, գումարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը։ Կարդացուած են վարչութեան եւ սկաուտներու երկամեայ գործունէութեան տեղեկագիրները, որոնցմէ կը պարզուի թէ միութիւնը ունի ոտնագնդակի եւ վոլէ պոլի խումբեր, կազմակերպած է ձեռնարկներու շարք մը։ Միութիւնը ունի նաեւ սկաուտներ, արենոյշներ եւ գայլիկներ։

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Համազգային մշակութային միութեան գրական յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Յունիս 16ին, տեղի ունեցած է Զարենցի նուիրուած երեկոյթ մը՝ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ։ Դասախօսը՝ Վահէ Օշական (Ֆիլատել - ֆիայէն), վերլուծած է Զարենցի գործերը, տալով բանաստեղծին կազմաւորումը եւ տաղանդին յայտնաբերումը յաջորդական հանգրուաններուն։ Յովակիմ Մանուկեան ներկայացուցած է բանաստեղծը եւ հանրային մարդը։

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանի սրահին մէջ, Յուլիս 5ին, նշուած է Ազգային Խորհուրդի հիմնադրութեան երրորդ տարեդարձը։ Ներկայ եղած են Անդրէաս եպիսկոպոս Պետողլեան, զանազան բարեսիրական միութիւններու եւ հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ, Ազգ. Խորհուրդի տարբեր յանձնախումբերու անդամներ եւ հիւրեր։ Խօսք առած է Խորհուրդի վարչութեան ատենապետը՝ Անդրանիկ Ուրֆալեան եւ շեշտած՝ որ «պէտք է շարունակուի Ազգ. Խորհուրդի գոյութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասնիլ մեր ժողովուրդի կարիքներուն»։ Խօսք առած են նաեւ Անդրէաս Եպիսկ. եւ Խորհուրդի նախկին ատենապետը՝ Տոքթ. Զաքար Մկրեան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական Ա. եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 1ին, տեղի ունեցած է պատուելի Ա. Սարգիսեանցի ձեռնադրութիւնը։ Ներկայ եղած են Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետ. Եկեղեցիներու Միութեան նորընտիր նախագահը՝ Վեր. Յ. Գարճեան (Հալէպէն), փոխ ատենապետը՝ Վեր. Մ. Ճինպաշեան եւ զանազան եկեղեցիներու հովիւներ։ Ինը հովիւներ կատարած են ձեռնադրութեան արարողութիւնը եւ պատուելի Ա. Սարգիսեանի շնորհած են Վերապատուելիի աստիճան։

×

Նոյն օրը Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետարանական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ պաշտամունք կատարուած է յիշատակելու համար Հայ Աւետարանական Շարժումի 133րդ տարեդարձը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ԱՆԻ ԺԻՐԱՐՏՈՅԻ ՄԱՍԻՆ

— Օ —

Հայաստանի հեռատեսիլը Յունիս 21ին մէկ ժամուան յայտագիր մը պատկերասփռած է նուիրուած ֆրանսական շարժանկարի ծանօթ դերասանուհի Անի Ժիրարտոյի։ Տրուած է դերասանուհիին կենսագրականը, նշելով իր դերը եւ տեղը ազգային արուեստի պատմութեան մէջ։ Խօսուած է այն աշխատանքին մասին, զոր դերասանուհիին հետ տարած են ծանօթ բեմադիրներ Վիսքոնթի, Ժան Քոքթօ, Քլօտ Լըլուշ։ Ցուցադրուած են հատուածներ «Պառաւ օրիորդը», «Վերջին համբոյրը» եւ այլ շարժանկարներէ, որոնց մէջ գլխաւոր դեր ունի Անի Ժիրարտօ։ Ցուցադրուած է նաեւ հատուած մը խորհրդային բեմադիր Սերգէյ Գերասիմովի «Լրագրողը» շարժանկարէն, որուն փարիզեան տեսարաններէն մէկուն մէջ Ֆրանսացի դերասանուհին կը կատարէ իր իսկ՝ Անի Ժիրարտոյի դերը։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ԵՐԵՒԱՆ

Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբը, Չեխոսլովաքիա կատարած շրջապտոյտէն վերադարձած է Երեւան։ «Փրակայի Գարուն» փառատօնի յիշատակելի երեկոյթներէն մէկը եղած է այն համերգը, որուն ընթացքին մեկնաբանուած են Արամ Խաչատրեանի «Ցնծութեան ձօնը» եւ Պերլիոզի «Թէ տէումը», որոնց Ա. ունկնդրութիւնը եղած է Չեխոսլովաքիոյ մէջ։ Յովհ. Չէքիջեանի ղեկավարութեամբ այդ գործին մեկնաբանութեան մասնակցած են 450 հոգի՝ Հայաստանի Պետ. երգչախումբը, Փրակայի Ֆիլհարմոնիայի սենֆոնիք խումբը, տեղւոյն ձայնասփիւռի երկու երգչախումբերը, երգէոնահարը, տաւղահարներու եւ ջութակահարներու համոյթները։ «Ռուդէ Պրաւօ» թերթը եւ այլ պարբերականներ դրուատանքով արտայայտուած են Հայաստանի Պետ. երգչախումբին եւ անոր ղեկավարին մասին։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 — 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Հաւաքականութեան հանդէպ պահած իր անտարբերութիւնը թանձր ու անթափանց կեղեւի մը պէս կու գայ իր հոգին կը չէզոքացնէ, կը բթացնէ։ Ի՞նչ անհանդուրժելի նեխութիւն, երբ մանաւանդ զարգացում մըն է ստացած. դպրոցէն հեռանալուն պէտքասրանի ու փողոցի կեանքերը բաժնող մեծ անդունդը կը տեսնէ եւ իր առաջին հոգը կ'ըլլայ մոռնալ ինչ որ սորված էր, իբրեւ անտեղի, աւելորդ, անհեթեթ։ Եթէ կրցաւ մոռնալ, անոր տեղ բան մը չի դներ բնաւ. միայն կը ջանայ իր պարապութիւնը ոսկեզօծել։ Թողէ՛ք զայն, ոսկերիչ պիտի ըլլայ։ Եթէ չմոռցաւ, դեռ պիտի շարունակէ կարդալ, հետաքրքրուիլ, առանց սակայն իր չէզոքի դերէն հրաժարելու։ Թողէք ա՛յս ալ. նորէ՛ն խարդախ ոսկերիչ՝ այս անգամ բառի։

«Վհատ, թոյլ եւ ողողումէն առաջ իսկ կղզիացած սա հոգին, ամբողջ հայութիւնը հիմնովին սարսող գէպքերէ վերջ երկու գիծով միայն կը տարբերի նախորդ սերունդներէն։ Աւելի քիչ կը հաւատայ անկախութեան, եւ նուազ կ'ատէ թուրքը։ Նուազ կ'ատէ, որովհետեւ կը ճանչնայ անոր յառաջդիմութիւնը, ինչպէս որ կը ճանչնայ մարդկային մտքին բոլոր կարեւոր արտայայտութիւնները, զանոնք միշտ դատելով իր մեկուսացած պզտիկութենէն, առանց ճիչի, առանց գերկընդխառնումի, առանց ճակատագրական մեկնումի։ Ինք կը ճանչնայ բոլոր իմաստասէրները եւ բոլոր վարդապետութիւնները. մէկ քանին կարդացած է։ Սակայն անոնցմէ ոչ մէկուն առջեւ չէ ըսած. «ահա ե՛ս, ահա ա՛յսպէս»։ Գիտէ թէ Աստուած եւ կրօնք ըմբռնումներ են, երբեմն սփոփարար ուժեր են որոնք մարդկութեան հետ պիտի մեռնին։ Գիտէ թէ հայրենիքը ներկայ օրերու միջազգայնական գաղափարներուն առջեւ պէշ արգէլք մըն է, իսկ իր հայրենիքը՝ գորգեան հանգոյց մը անլուծելի։ Գիտէ թէ բարի, չար, տգեղ, գեղեցիկ, բարոյական, անբարոյական բոլորն ալ յարաբերական բաներ են, թէ արուեստը միայն մեծ ազգերու առանձնաշնորհն է, քանի որ բարձր միջավայրի եւ երկար ժամանակի կը կարօտի։ Վերջապէս գիտէ նաեւ թէ սէրը փորձանք մըն է, կինը դրամ է, իսկ դրամը ամէն ինչ է։ Հիացում եւ առատ ներբող ունի օտարին բոլոր արժէքներուն, արժանիքներուն, մեծութիւններուն։ Շատ անգամ կուրօրէն կը փառաբանէ զանոնք. սակայն երբոր հաճի ակնարկը դարձնել իր ազգին, անմիջապէս տարակոյսով եւ թերահաւատութեամբ լեցուն քննադատի մը կը ձեւափոխուի։ Կը խորշի, կը սոսկայ հպատակութեան գաղափարէն. պզտիկութիւն կը համարի ուրիշի մը մտածումը բաժնելով միաբանիլ ու գործակցիլ անոր, երբոր հրամայողը ինք չէ։ Ինք ինք է եւ ինք բան մը չէ։

«Ի՞նչ պէտք, ի՞նչ պէտք սակա՛յն ըսել այս բոլորը որ արդէն իսկ այնքան անգամներ կրկնուած ըլլալու տժգունութիւնը ունի։ Ի՞նչ պէտք մանաւանդ գրագիր պարագաներով, որոնց լուսգոյն դարձումը բառերուն եւ խօսքերուն ուժը չի կրնար կազմել բնաւ։ Այո՛, այս տիպարը պատահական չէ, միայն ժամանակի մը ծնունդ չէ. սակայն մինչդեռ անցեալի մէջ կարելի էր մասամբ զինք անտեսել, իր վատառողջ մեղկացումը չէզոքացնել, թողլով որ ազգին թիւը բազմապատկելու իր միակ դերը կատարէ, հիմա անկարելի կը դառնայ իրեն հանդէպ անտարբեր մնալ։

(80 – Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կրընոպլէն՝ Տիկին Արշալոյս Սիսլեան եւ իր աղջիկը Սեդա՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

Սիսակ Սիսլեանի

խնկելի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

Կրընոպլի Ազգ. Եկեղ. Միութեան 500 ֆ.
Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցին 300 ֆ.
Կրընոպլի Նոր Սերունդին 250 ֆ.
Կրընոպլի Հայ Երիտասարդներու Ակումբին 250 ֆ.
Կապ. Խաչի Վիէնի դպրոցին 200 ֆր.
«Յառաջ»ի բարգաւաճման 1000 ֆր.
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Ս. Սիսլեանի գրադարանը (որ կը փոխադրուի յարմար առիթով մը)։

Մարսէյլէն այրի Տիկին Նուրիձա Խաչատուրեան եւ Տէր եւ Տիկ. Զաւէն Միլտոնեան ի յիշատակ Յակոբ Գույումճեանի, կը նուիրեն 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի համար ընտանիքի մը տան գործերուն եւ կերակուր եփելու համար միջին տարիքով կին մը կ'ուզուի։ Լաւ վճարում։ Դիմել Նիս 16 (93) 80·56·10

Տիկին Էլիզ
8, Rue Fontaine de la Ville
Les Porquiolles les Iles d'Or, Bat. A.
06300 NICE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Դուրայի Հայրենակցական Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկ. Արեւ Էլպիրի իր ամուսնոյն Յակոբ Էլպիրի մահուան առթիւ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Նշան Սայրենի 250 ֆրանքի նուէրին համար փոխան ծաղկի։ Նոյն տխուր առթիւ Պ. Միրիճան Շիրվանեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի կայանի Յուլիս 14ի հանդէսի ընթացքին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները։ Շրջանային վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս կը քաջալերեն այս ձեռնարկը։

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ 10.000, Կապ. Խաչի Մարսէյլի 4 մասնաճիւղերը 5000, Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղ 500, Միսաք Տէրտէրեան (Ս. Տընի), Փ. Հագիմեան (Պանեէօ) 1000ական, Պր. Սիմոնեան (Փարիզ), Ալեքսանեան (Քլամառ), Գրիգորեան Ֆիլիփ (Փարիզ), Խաչատուրեան (Պ. Քոլոմպ), Էրպէտ Տիւքմէճեան (Լիոն), Խաչատուրեան (Ալֆորվիլ), Հայ Մշ. Միութիւն (Վիլէօրպան) 500ական, Զալըքեան (Մարսէյլ), Մարկոսեան Գ. (Մարսէյլ), Տատէսեան (Մարսէյլ), Ճորկայէֆ (Տէսին), Պօյաճեան (Փարիզ), «Հայ Յոյս» (Վիլֆրանշ) 300ական, Հագին (Ալֆորվիլ), Կ. Տէր-Ստեփանեան (Փարիզ), Գոստիկեան (Ալֆորվիլ), Պէրպէրեան Գ. (Մարսէյլ), Տատէսեան (Արժանթէօյ), Գայիշեան (Անիէռ), Գարակէօզեան (Ալֆորվիլ), Հ. Թորոսեան (Պանեէօ), Զաքըրեան (Ալֆորվիլ), Մանուկեան (Ալֆորվիլ), Ժ. Փափազեան (Քլամառ), Ժ. Մինասեան (Մարսէյլ), Սէֆէրեան (Անիէռ) 200ական։

(Շար.)

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցասէրի Նախկին Սանուհիներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Պ. Յակոբ Ջիլճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի այրի Տիկ. Ս. Ջիլճեան 500 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Գ. Խրիմեան, Տէր եւ Տիկ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկ. Կուրտիկեան, Տէր եւ Տիկ. Զրբաշեան 100ական ֆր., Արտաշէս Սահաթճեանի յիշատակին Տիկ. Մ. Արութեան 200, Տիկ. Վ. Ալթունեանի թաղման առթիւ Ս. Ալթունեան 500, Տիկ. Մաքրուհի Արութեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Արթիւր Արութեան 250, Պր. Դաւիթեան 50, Պր. Սուրէն Ֆէսճեան (Ամերիկա) 400, Պր. Միհրան Անդրէասեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Խրիմեան 100 եւ նոյն առթիւ Տիկ. Ս. Ջիլճեան 100 ֆր.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ կը նուիրեն

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 500 կը նուիրեն իրենց թոռնիկին՝ Արշամի ծննդեան առթիւ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 13ին։ 1979 – 1980 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Արձանագրութեանց համար դիմել կրթարան.
ECOLE SAINT MESROB
4, Rue Komitas — 94140 Alfortvile
Tél. : 378-92-91 et 375-26-98

YORGANTZ

18 Août Samedi à 20 h. 30

sur

TF1

chante en arménien

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հինգշաբթի Նոյեմբեր 22
Երկուշաբթի Նոյեմբեր 26
Կիրակի Դեկտեմբեր 2
Հայաստանի «ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ» երգի – պարի պետական անսամպլի ներկայացումները ՍԱԼ ՓԼԵՅԷԼ։

SOUSCRIPTION EXCEPTIONNELLE POUR UN LIVRE D'ART

ARMENIE 1900

L'Arménie du début du siècle, vue à travers 200 anciennes cartes postales et journaux de l'époque.

PARUTION OCTOBRE 1979

Une réalisation de luxe de plus de 200 pages — Grand format : 25×33
A paraître prochainement en librairie au prix de 220 F.

OFFRE EXCEPTIONNELLE AUX SOUSCRIPTEURS :
au prix de 160 F. franco de port

Adressez votre règlement à l'ordre des Editions ASTRID

Un reçu vous sera retourné dès réception

Nom : ....

Adresse : ....

EDITIONS ASTRID
47, Rue de Cléry — 75002 Paris

restaurant EREVAN ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՔԻԹԱՌՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

L'U.G.A.B. DE PARIS
organise
un grand voyage culturel en ARMENIE
du 7 au 22 Septembre
2 jours à MOSCOU,
3 jours à LENINGRAD
11 jours en ARMENIE
Séjours en hôtels de première classe
Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni-Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.
Frais de participation : 3900 F.
Moins de 35 ans : 3.650 F.
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :
11, Sq. Alboni, Paris 16e
Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet
et ensuite à Mme H. Kutnérian
Tél. : 964-74-81

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 ֆր.ի դրոշմաթուղթ։

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը։

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ։ Հեռաձայնով չընդունուիր։
Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը փնտռէ պահապան մը (զոյգ կամ ամուրի) հայերէն եւ ֆրանսերէն գիտցող։ Բնակութիւնը ապահովուած։ Գրել կամ հեռաձայնել ստորեւ տրուած հասցէին։

×

RECHERCHONS

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville recherche gardien (couple ou célibataire) bilingue arménien-français. Logement assuré.

Ecrire : M. C. A. 9 Rue de Madrid
94140 Alfortville, ou téléphoner : Mme Kouyoumdjian 375-28-37 entre 18 h. et 20 h. sauf Mercredi.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սէն Ռափայէլի «Հոմ Արմենիէն» հանգստեան տունը Օգոստոս ամսուան համար պէտք ունի հայ խոհարարուհիի կամ խոհարարի մը։ Լաւ վարձատրութիւն։

Դիմել ուղղակի հաստատութեան տնօրէնութեան։ Հասցէ.—

Home Arménien
107, Ave. du Maréchal Lyautey
83700 SAINT RAPHAEL
Tél. (94) 95-00-30 en P. C. V.

L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES

LE FESTIVAL POPULAIRE DE MARTIGUES

DANS LE CADRE DU IVe FESTIVAL POPULAIRE DE MARTIGUES, 29 Juillet au 15 Août et sur proposition de L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES-L'ETANG DE BERRE sont programmes :

« NAHABED »
Film de Henrich Malian, en version arménienne sous-titrée.
le 3 Août à 18 h. 30 — le 4 Août 21 h. 30
Salle Jean Renoir
(entrée : 8 F., 10 F.)

« L'ARMENOCHE »
De et avec REINE BARTEVE,
Mise en scène de Jean-Luc BOUTTE
le 14 Août à 21 h. 30, Place Mirabeau
(entrée : 15 F.)

Renseignements : O. M. S. C.
19, Quai Paul Doumer, 13500 Martigues
Tél : (42) 80-32-86

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն 16

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՌԻ
ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
26
JEUDI
26 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE. 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.433 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 54e ANNÉE — No 14.433

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

Թիւրքմենիստանի կուսակցական կեդր. կոմիտէի Ա. քարտուղարը շատ մտահոգ է, ի տես կրօնապաշտ որոշ զարթնումի մը Հանրապետութեան մէջ: Կապուրով, տեղեկագիրի մը մէջ է, որ կը պարզէ մտահոգիչ պատկերը: Տեղեկագիր մը, որ հրատարակուած է Թիւրքմենսքայա Իսքրա օրաթերթին մէջ եւ ուր Ա. քարտուղարը կը շեշտէ « Կրօնաւոր ճամարտակները միշտ գոյութիւն ունին, թլփատութիւնը եւ կրօնական ամուսնութիւնը կենդանի կը մնան, իբրեւ թէ « սուրբ վայրեր »ու՝ թիւը չի նուազիր », այլ խօսքով համայնավարութիւնը չէ յաղթած Իսլամին: Քարտուղարը կը նկատէ որ « կուսակցութեան կազմակերպութիւնները կը թերագնահատեն յաճախ կրօնական քարոզչութեան ազդեցութիւնը: Մահմետական կղերին ազդեցութեան տակ է որ իրենց գոյութիւնը կը պահեն անցեալի վերապրումներ, ինչպէս կրօնական յուղարկաւորութիւնը, քալիմի վճարումը (նշանածը տուրք մը կը վճարէ հարսնցուին ծնողքին), անչափահաս աղջիկներու ամուսնութիւնը եւ բազմակնութիւնը »: Քարտուղարը դեռ ուրիշ բանէ մըն ալ դժգոհ է: Խիստ յարձակում մը գործած է եւ ամբաստանութեան տակ առած է Թիւրքմէն դասատու մը, որ վերջերս առաջարկած էր որ բարձրագոյն ուսմանց հաստատութեանց մէջ, ուսանողները կարենան ընտրութիւն կատարել եւ ռուսերէնի քննութիւնը փոխարինեն Թիւրքմէներէն լեզուի քննութեամբ մը»..

«Ճէֆ»ի Մահն ալ...

Զորեքշաբթի օրուան թիւերու մէջ է միայն, որ մամուլը կ'ոգեկոչէ Ժոզէֆ Քէսէլը, որ միայն « Ճէֆ »ը էր մտերիմներուն համար: Եթէ ճիշդ է Սերժ Ժիւլիի այն կարծիքը թէ « Լրագրութիւնը մեր ժամանակաշրջանին իսկական գրականութիւնն է », ոչ ոք աւելի լաւ կրնայ պատկերացնել այդ տեսակէտը քան Քէսէլ: Ռըփորթաժի տիպարն էր, այն ատենէն որ Լիպերասիոն կը գրէ իր մահուան աթիւ. « Ո՛չ, Ժոզէֆ Քէսէլ չէ մեռած, ինչպէս ձեզի կը կրկնեն երէկուընէ ի վեր: Նորէն լրագրողի պատմութիւն մըն է: Եթէ Քէսէլ մեկնած է, միայն ռըփորթաժի մեկնած կրնայ ըլլալ... »:

« Արկածախնդրութեան վիպասանը », « Վկայ մարդոց մէջ », « Գրագէտ լրագրողը » որակումներու հետ, անուններ նաեւ՝ Հէմինկուէյ, Սէն'Թ Էքզիւփերի, Մալրօ, Քիփլինկ...:

×

Գրական շրջանի « դադոնի գրականութեան » մաս կը կազմեն Շաւարշ Միսաքեանի լոյս ընծայած գրական պարբերականները (Հայկաշէն (Ա. եւ Բ) եւ Արածանի (Ա. Բ. եւ Գ.): Հոն է որ կը գտնենք Քէսէլի « Շան տէ փարթիզան »էն քանի մը տող թարգմանուած Շ.ի կողմէ·

Բարեկա՛մ, կը լսե՞ս
Ագռաւներուն սեւ թռիչքը
մեր դաշտերուն վրայ:

Բարեկա՛մ, կը լսե՞ս
խուլ աղաղակները
շղթայակապ երկրին:

Օ հէ՜յ, ռազմիկնե՛ր,
Բանուորներ եւ գիւղացիներ,
Մարտակո՛չ է:

Այս իրիկուն թշնամին
պիտի ճանչնայ արեան գինը
եւ արցունքները...:

×

Իր իսկ վէպին անունով մկրտուած նաեւ « Առիւծը », ինչպէս գրեցինք, կը գրաւէր Տիւք տը լա Ֆորսի (Ակադեմի Ֆրանսէզ) աթոռը, որու համար Ակադեմիան ընտրած էր « ծաղումով Ռուս մը եւ ամէն մեղքիս վրայ՝ Արեւելեան Եւրոպայի Հրեայ մը »:

Ինք որ այնքան ճամբորդած էր, ցամաքէ ցամաք, ծովէ ծով, նաեւ « արուեստական դրախտ »ներու մէջ, Զորեքշաբթի կատարեց իր վերջին ճամբորդութիւնը, Մոնփառնասի գերեզմանատունը, ուրկէ դժբախտաբար պիտի չկարենայ վերջին թղթակցութիւն մը ղրկել...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻԿԱ որոշեց ամերիկեան հրետանի գնել եւ անգամ մը եւս ֆրանսական ճարտարարուեստը կորսնցուց « դարուս Շուկան »:

« ՔՈՆՔՈՐՏ » օդանաւը հաւանաբար դադրեցնէ իր թռիչքները, տրուած ըլլալով որ հսկայ սպառում ունի վառելանիւթի, Փարիզ – Նիւ Եորքի վրայ չորս անգամ աւելի քան սովորական օդանաւ մը: 1978ին 400 միլիոն բաց պատճառած է Պետութեան:

ԻՏԱԼԻՈՅ դահլիճը կազմելէ հրաժարեցաւ Պրունօ Քրաքսի, ընկերվարական: Հաւանական կը նկատուի որ Ծերակոյտի նախագահ, նախկին վարչապետ Ամինթոռէ Ֆանֆանիի յանձնուի այդ պաշտօնը:

ԷԹԱ–ի զինուորական ճիւղը յայտնեց թէ պիտի շարունակէ զինեալ պայքարը, բոլոր անոնց դէմ որոնք զօրավիգ են Մատրիտի իշխանութեանց:

ԽՈՒԶԻՍՏԱՆԻ կառավարիչը Մատանի հրաժարած է բայց կառավարութիւնը մերժած է այդ հրաժարումը: Արաբ ըլլնիկներն են որ ամիսներէ ի վեր կ'ուզէին, որ հեռանայ:

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ նոր վարչակարգը ինքզինքը ոչ-մարքսիստ կը յայտարարէ: Հաստատուած է սակայն, որ Քուպա իր օժանդակութիւնը բերած էր Սանտինիստներուն:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ 300 քաղաքական բանտարկեալ գնդակահարուած են Ապրիլէն ի վեր, ըստ Ուաշինկթընի Արտաքին նախարարութեան:

ՊԱՊԸ Հիւսիսային Իրլանտա պիտի չերթայ:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(11 - 14 ՅՈՒԼԻՍ)

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Գրեց Ղ. ՄԱԶԴԷԵԱՆ

Այն թուականէն ի վեր՝ երբ Հիւպշման առաջին անգամ ապացուցանեց հայերէնի հնդեւրոպական նկարագիրը, 1875ին, հայ լեզուաբանութեան ուսումնասիրութիւնը ունեցաւ հսկայական յառաջդիմութիւններ: Համաշխարհային չափանիշով լեզուաբաններ, հնդեւրոպագէտներ յատկապէս, սկսան զբաղիլ հայերէնով՝ իբրեւ ուրոյն մէկ ճիւղը հնդեւրոպական լեզուախումբին, որ կը ներկայացնէ մասնաւոր կարեւորութիւն մը համեմատական լեզուաբանութեան եւ նախահնդեւրոպական լեզուին ուսումնասիրութեան համար: Մէյէի, Փետերսէնի, Մարիէսի նման օտարներու կողքին, Աճառեանի, Ղափանցեանի, Ղարիպեանի նման ազգային տաղանդներ ալ բերին իրենց անփոխարինելի լուման հայերէնի հնչիւնաբանական, ձեւաբանական, շարահիւսական, ստուգաբանական, բարբառային յատկանիշերուն յստակացումի և խորացումի աշխատանքին:

Հայ լեզուաբանութեան միջազգային Ա. համագումարը, որ տեղի ունեցաւ 11 – 14 Յուլիս թուականներուն միջեւ Փենսիլվանիայի համալսարանին մէջ, կարելի է ըսել թէ պսակումը եղաւ շուրջ դարու մը լեզուաբանական պրպտումներուն, որ կատարուեցան յիշեալ պարագլուխներու հետքերուն վրայէն բազմաթիւ հայ եւ օտար հանդուցեալ կամ ժամանակակից ուսումնասէրներու կողմէ:

Համագումարը կազմակերպուած էր « Հայկական Ուսումնասիրութիւններու Միութեան » (Սօսայըթի Ֆոր Արմինըն Սթատիզ) նախաձեռնութեամբ: Կազմակերպութեան գլխաւոր հոգատարութիւնը ստանձնած էր Փրոֆ. Ճոն Կրեփին, դասախօս Քիվլընտի համալսարանին, ծանօթ՝ իր բազմաթիւ հմտալից հետազօտութիւններով հայ լեզուաբանութեան այլ եւ այլ հարցերու շուրջ:

Համագումարը կը վայելէր տնտեսական հովանաւորութիւնը « Հետազօտութեան եւ Փոխանակութիւններու Միջազգային Մարմին »ին (Ինթերնեշընըլ Րիսըրչ էնտ Էքսչէնճ Պորտ), « Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնարկ »ին եւ Փենսիլվանիայի համալսարանին վերատեսչութեան: Այս վերջինիս առընչութեամբ կարելի չէ չյիշել այն կարեւոր դերը՝ զոր ունեցած է համալսարանի սիրուած եւ ժրաջան փոխ – վերատեսուչ Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան հասոյթներու հայթայթման եւ հրաւիրեալներու լաւագոյն հիւրասիրութեան գիծով:

Համագումարին կը մասնակցէին 12 երկիրներէ 27 գիտնականներ, որոնց տասներեքը Հայեր: Յայտագրին մէջ ներկայացողներէն չէին կրցած ժամանել՝ Միլանոյէն Փրոֆ. Ճ. Պոլոնիէզի, Մոսկուայէն Փրոֆ. Լ. Կինտին, Երեւանէն փրոֆեսօրներ Վ. Քոսեան եւ Ս. Խաչատրեան, Միացեալ Նահանգներէն փրոֆեսօր Շմալշթիկ: Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան ներկայացուած էր երեք արժէքաւոր գիտնականներէ բաղկացած պատուիրակութեամբ մը, որուն մաս կը կազմէին՝ Լեզուական Ինստիտուտի նախագահ Փրոֆ. Գ. Ջահուկեան, փոխ – նախագահ Փրոֆ. Նուարդ Պառնասեան եւ Փրոֆ. Ե. Աղայեան: Հայրենի գիտնականներու խումբին կը միանար Մոսկուայի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Լեզուական Ինստիտուտին գիտաշխատող Փրոֆ. Դոկտ. Է. Թումանեան:

Նիստերու բացումը կատարուեցաւ Զորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, համալսարանի Մաք Նիլ շէնքի դահլիճին մէջ: Առաջին նիստին կը նախագահէր Քալիֆորնիայի Պետական Համալսարանի Հայագիտութեան բաժնի վարիչ Փրոֆ. Ա. Սանճեան:

Օրուան առաջին զեկուցողն էր Քրաքովի Համալսարանէն Փրոֆ. Անտրէյ Փիսովիչ՝ նիւթ ունենալով « Քանի մը նոր տեղեկութիւններ Լեհահայերու բարբառի մասին »: Կը յաջորդէր Դոկտ. Քլոտ Քոքս, Թորոնթոյի Համալսարանէն, որ կը խօսէր « Երկրորդ Օրէնքի հայերէն թարգմանութեան լեզուական յատկանիշեր »ուն շուրջ: Հուսկ խօսք կ'առնէր Օսլոյի Համալսարանէն Փրոֆ. Ֆ. Օ. Լինտեման՝ « Հնդեւրոպերէնն ու հայերէնը, ձայնաբանական նկատողութիւն մը » նիւթով:

Ժամը 10.30ին վերջ կը գտնէր նիստին առաջին մասը ու կէս ժամուան դադարէ մը ետք կը սկսէր երկրորդ մասը: Նշենք որ օրակարգի յաջող դասաւորում մը թէ՛ հանգիստ ժամանակ կը տրամադրէր զեկուցողներուն եւ թէ բաւականաչափ միջոց կ'ընծայէր ընդհանրապէս կարծիքներու փոխանակութեան:

Երկրորդ մասին կը նախագահէր Փրոֆ. Յ. Վայթենպէրկ, Լայտընի Համալսարանէն, որ ներկայիս կը հոգայ նաեւ հայերէն սպառած մատեաններու մանրապատկերներու (միքրոֆիշ) վրայ վերատպումը: Իրարու կը յաջորդէին երկու զեկուցողներ՝ Փրոֆ. Տը Լամպեր – Թրի, Փարիզէն, եւ Դոկտ. Յ. Ռ. Ռասըլ, Լոնտոնէն, որոնց նիւթերն էին. « Հայերէնի մէջ հագագայիններու փոխանակութիւնը » եւ « Քուստիկ բառը հայերէնի մէջ »:

Կէսօրէ վերջի նիստին առաջին մասին նախագահն էր Եուսթընի (Թեքսաս) Համալսարանէն Փրոֆ. Է. Փոլոմէ, իսկ երկրորդ մասին՝ Փրոֆ. Տը Լամպեր – Թրի: Խօսք կ'առնէին կարգաւ փրոֆեսօրներ Վայթենպէրկ, Է. Շիւց՝ Պուտափեշտի Ակադեմիայէն, Մ. Մինասեան Ժընեւի Համալսարանէն եւ Օր. Լ. Ա. Մաթոսեան՝ դոկտորութեան թեկնածու Փենսիլվանիայի Համալսարանէն, հետեւեալ նիւթերուն շուրջ. « Ստ վերջաւորութեամբ հայերէն գոյականները », « Առաջին ակնարկ մը ԺԴ. դարու հայերէն բառարանի մը », « Դասական հայերէնի մէջ հարցական նախադասութիւնները », « Ամերիկայի մէջ հայերէն լեզուն. ակնարկ մը համայնքի վիճակին »:

Նոյն օրուան իրիկունը ժամը 6ին, Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան ընդունելութիւն մը կը սարքէր հիւրերուն ի պատիւ Համալսարանի Ակումբին մէջ:

Հինգշաբթի առաւօտեան նիստին առաջին հերթը տեղի կ'ունենար Պոնի Համալսարանէն Փրոֆ. Ք. Շմիտի, իսկ երկրորդը՝ Վենետիկի Միաբանութեան անդամ եւ Վենետիկի Համալսարանի դասախօս Փրոֆ. Հ. Լեւոն Վրդ. Զէքիեանի նախագահութեամբ: Կը զեկուցանէր նախ Փրոֆ. Գ. Ջահուկեան՝ իբր նիւթ ունենալով « Հնդեւրոպական բարբառներու միջեւ հայերէնի դիրքը », ապա Քալիֆորնիոյ Համալսարանէն Դոկտ. Գ. Մարտիրոսեան « Դասական հայերէնի մէջ եաղ եւ էղ բայական վերջաւորութիւններու դերը » նիւթով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՒՏՈՒՇԷՆԿՈՅԻ ՀԵՏ

Գրեց՝ ՄԱՐԶՊԵՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ՊՈՍԹԸՆ (Յառաջ).— Գրեթէ անհաւատալի էր, բայց հեռաձայնած էին Նիւ Եորքէն, Եւտուշէնկօն պիտի այցելէր Ամերիկա եւ իր բարեկամը՝ ռուս գրականութեան դասախօս մը, կը փափաքէր որ Տայանա Տէր-Յովհաննէսեան՝ նախագահը Ամերիկայի ամենահին ու պատկառելի բանաստեղծական Ընկերակցութեան, հովանաւորէր ելոյթը Պոսթընի մէջ: Միայն չորս-հինգ ամիս առաջ Վոժնեժենսկին էր եկած եւ կրկին ինքն էր հովանաւորը: Հակառակ մեր մտավախութեանց, ներկայ էր աւելի քան ութ հարիւր հոգինոց բազմութիւն մը, առաւելաբար երիտասարդ ուսանող-ուսանողուհիներ: Երեկոյթը աննախընթաց էր որովհետեւ տարի մը առաջ ամերիկացի ժամանակակից մեծ բանաստեղծ Լովել հանդէս եկաւ, ներկայ էր հազիւ չորս հարիւր հոգի: Այն պարագան որ Վոժնեժենսկիին գործը այնքան ալ ծանօթ չէր ընթերցողներուն, յաջողութիւնը կրկնակի հանգամանք կը ստանար: Իսկ հիմա, Եւտուշէնկօն:

Չեմ գիտեր թէ կ՚անդրադառնայի՞ն այն հսկայական աշխատանքին՝ նման ձեռնարկ մը յաջողցնելու: Աշխատանքը տանողը, առաւելաբար մէկ հոգի՝ մեր Տայանա Տէր-Յովհաննէսեանը:

Եթէ ռուս բանաստեղծներու համար փրեսթիժի հարց մըն էր (յետադային պիտի իմանայինք թէ այդպէս էր) անոր հովանաւորութիւնը, Տայանա Տէր-Յովհաննէսեանի մտահոգութիւնը աւելի խոր էր եւ ծանր: Ունէր մէկ նպատակ՝ ակնկալել որ ռուս բանաստեղծները իրենք անդրադառնային մեր արուեստին, մեր երկրին՝ Հայաստանի մասին որպէսզի ներկաները լսէին ու գիտնային նաեւ գոյութիւնը մեր մշակոյթին: Յաջողեցաւ իր նպատակին մէջ: Վոժնեժենսկին ոչ միայն խօսեցաւ հայ ժողովուրդի մասին, այլեւ կարդաց մասնաւորաբար այդ առթիւ գրուած քերթուած մը՝ Հայաստանի նուիրուած:

Այսպէս, երբ ամերիկացի փրոֆեսէօրը դիմեց որպէսզի կարգադրէր Եւտուշէնկոյի ելոյթը, իրեն եղաւ յստակ առաջարկ մը, թէ կ՚ակնկալուէր նման ելոյթ մը Եւտուշենկոյէն: Մարդը առարկելու ժամանակ չունէր. ընդունեցաւ: Այստեղ ոչինչ կայ անպատեհ. եթէ կ՚ուզեն բան մը առնել, փոխարէն բան մը պէտք է տային: Ի վերջոյ ահագին աշխատանք պէտք է տարուէր եւ բան մը պէտք է մնար:

Նստած կը խօսէինք:

— Ի՞նչ կ՚ըսես ձեռնարկե՞նք այս մէկուն եւս:

— Աշխատանքը դուն պիտի տանիս, բայց դէշ չըլլար: Պարզապէս թող տեսնեն թէ ուր ալ երթան պիտի հանդիպին Հայու մը եւ վերջ ի վերջոյ թերեւս ընդունին Հայոց անխուսափելիութիւնը:

— Շատ լաւ, սկսինք: Նստէ, պատրաստենք յայտարարութիւնները եւ վաղն իսկ տանք թերթերուն:

Այսքան միայն ու գործի անցաւ:

Որոշուած Կիրակի օրը օդակայան գացինք հիւրը դիմաւորելու:

— Կ՚երեւի օդանաւին անիւը պայթեցաւ, թերեւս չգայ: Սպասումի տաղտուկը թեթեւցնելու համար յարեցի:

Մինչ այդ ճամբորդները սկսեր էին մուտք գործել:

— Կեցիր, սրամտութեան առենը չէ: Տե՛ս, դիմացէն եկողը ինքն է:

Բարձրահասակ մէկը, չեմ գիտեր ինչու, Պաստերնաքը յիշեցնող, կաշիէ վերարկուով, կամաց-կամաց կը քալէր: Լուսանկարչական մեքենան ուսէն կախուած, քասքէթ մը գլխուն կը յառաջանար դէպի Տայանան:

— Բարեւ ձեզ:

Ողջագուրում եւ ծանօթացում: Ուղղուեցանք պայուսակներու ստացման սրահը:

— Տայանա, շնորհակալութիւն այս հրաւէրին համար:

Շնորհակալութիւնը, ինչպէս եւ ողջոյնի առաջին խօսքը յայտնեց հայերէն:

— Տայանա, հայերէն գիտե՞ս, կը կարդա՞ս:

— Անշուշտ: Դանդաղ կը կարդամ թէեւ, բայց շատ լաւ կը հասկնամ:

— Աղէկ: Քանի հայերէն կը հասկնաս, ի՞նչ է աւելուկը:

— Ի՞նչը:

— Աւելուկ:

— Աւելցուք չըլլա՞յ:

— Չէ՛, չէ. աւելցուք գրողներ կան, բայց աւելուկը տեսակ մը բանջար է, որ ժամանակին Հայաստանի մէջ կեանքս փրկեց:

Հարցումները արագօրէն իրարու յաջորդեցին եւ կարելի չեղաւ մանրամասնութիւններ առնել… աւելուկի մասին:

— Հայաստան գացի Իսահակեանի թաղման: Ձինք կը ճանչնայի մահէն առաջ: Հրաշալի, «պապա» մարդ եւ հոյակապ զրուցակից մըն էր:

— Այդ առեն թերեւս նոր էիք սկսեր գրել: Մէկը մէջ բերաւ:

— Չէ, կը գրէի. արդէն կը ճանչնային զիս:

Պահ մը դիտեց մեզ, մեր դէմքերէն կարդալու բաւծին տպաւորութիւնը:

— Իսահակեանի թաղման գրեթէ ամբողջ Երեւանը հոն էր: Տպաւորիչ բառը քիչ մը թոյլ կուգայ երեւոյթը պատկերացնելու:

Ինք կը խօսէր ու կը փորձէր մտաբերել այդ օրերուն կարդացածներս, միամիտ այն յոյսով թէ թերեւս յիշեմ իր անուան յիշատակութիւնը ներկաներու անուանացանկին մէջ, բայց ի զուր: Այդ առեն դեռ նոր էի սկսեր կարդալ հայ մամուլը եւ… չհասկնալ, թէեւ հասկընալը նոյնքան բարդ խնդիր է նաեւ այսօր:

Կը շարունակէր պատգամը.

— Ծանօթ եմ Կապուտիկեանին, Մարգարեանին, Էմինին, Սահինեանին, Դաւոյեանին: Շատ կը սիրէի Սեւակը. Թարգմանած եմ իր գործերէն: Կը ճանչնայի Մոսկուայի ուսանողական օրերէն: Նեղ ժամանակներ էին, բայց պայծառ մարդ էր: Ցմար արկածի մը զոհ գնաց: Կարելի չէ ըմբռնել կեանքի քմայքոտ խաղերը: Աւետիսեանը, նկարիչը նոյն ձեւով: Անոր պարագային, կրկնակի ընդվզեցնող բան մը կար, հրդեհուեցաւ սթիւտիօն: Շատ տարօրինակ բախտ, ափսոս: Կը հաւնիմ Ցակոբեանի գործերուն, շատ լաւ նկարիչ է: Հաւանաբար լսած էք իր մասին: այո՛:

— Անշուշտ:

— Շիրազը հետաքրքրական երեւոյթ մըն է — ընկերային եւ բաւականին… խոնարհ: Կը զարմանա՞ք, բնական է քանի միայն լսած էք իր մասին, բայց չէք ճանչցած մարդը: Օր մը երբ կը խօսէինք, յանկարծ ընդմիջեց եւ ըսաւ. «Ժենիա, գիտե՞ս ինչ, ինձմէ ետք լաւագոյն բանաստեղծը դուն ես»: Այս է Շիրազը, այդ խորապէս մարդկային, ջերմ եւ ինքնուրոյն բանաստեղծը:

Պահ մը լուռ մնալէ ետք.

— Կարդացած եմ Չարենցի թարգմանութիւնները: Գէշ չեն, բայց այն տպաւորութիւնը ունիմ թէ Չարենցի յախուռն խառնուածքը, ուժգը կը բացակայի: Ինծի այնպէս կը թուի թէ ես պէտք է թարգմանեմ Չարենցը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱ

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 17ին, Նիքարակուայի նախագահը Սոմոզա, կը ձգէր իշխանութիւնը հեռանալով երկրէն: Այս ձեւով վերջ կը գտնէր մենատիրութիւն մը, որ 40 տարիներ տեւած էր:

Ստորեւ, ժամանակագրական կարգով, հիմնական անցուդարձերը Նիքարակուայի վերջին 70 տարիներու պատմութեան:

1909ին, Ամերիկացիք պատրուակ բռնելով ներքին պայքարները՝ պահպանողականներուն եւ ազատականներուն միջեւ, ծովային ուժ մը կը ղրկեն. կը նըպաստեն Զելայա կառավարութեան տապալումին:

1911ին, Ամերիկացիներուն օժանդակութեամբ, Ատոլֆօ Տիազ, պահպանողական, նախագահի պաշտօնը կը գրաւէ:

1912ին, ազատականներն ու պահպանողականներուն կարգ մը տարրերը կ՚ըմբոստանան: «Մարինզ»ները կը միջամտեն. ասոնց օժանդակութեամբ կառավարութիւնը կը ճնշէ ըմբոստութիւնը: Ամերիկեան ուժեր կայք կը հաստատեն Մանակուայի մէջ: Հոն կը մնան մինչեւ 1933:

1916ին կը կնքուի Պրայըն – Շամորրօ դաշնագիրը: 300.000 տոլարով Միացեալ Նահանգները իրաւունք ձեռք կը ձգեն նաւային կայան մը հաստատելու Ֆոնսեքա ծոցին Նիքարակուեան գօտիին մէջ: Ինչպէս նաեւ միջովկիանոսային ջրանցք մը շինելու:

1927: Օկուսթօ Սեզար Սանտինօ, արձակաղէն բնոյթի կռիւներ կը հրահրէ յաջողութեամբ Ամերիկացիներուն դէմ: Ծանր հարուածներ կուտայ գրաւման ուժերուն:

1928ին ընդհանուր ընտրութիւններ կը կատարուին Միացեալ Նահանգներուն հսկողութեան տակ: Ազատականները կը շահին:

1933ին նախագահի պաշտօնը կը ստանձնէ ազատական Խուան Պաթիսթա Սաքասա: Միացեալ Նահանգներուն միջոցաւ Ազգային Պահակախումբ մը կը կազմուի: Հրամանատար կը կարգուի Էնթասթայօ Անասթազիօ Սոմոզա, որ այդ առթիւ զօրավարի աստիճան ձեռք կը ձգէ:

1934ին, Սոմոզայի հրահանգով Ազգային Պահակախումբը կը սպաննէ Սանտինօն:

1936: Հարկադրելէ ետք, որ նախագահը հրաժարի՝ Զօր. Սոմոզա կը հեռանայ Ազգ. Պահակախումբի հրամանատարութենէն, որպէսզի նախագահական թեկնածու դառնայ:

1937ին Սոմոզա, շնորհիւ ազատականներուն եւ պահպանողականներուն, նախագահ կ՚ընտրուի: Կը մշակէ նոր Սահմանադրութիւն մը: Նոր Սահմանադրութեամբ տասը տարուան համար իշխանութեան գլուխ մնալու իրաւունք ձեռք կը ձգէ: Տեւեալ ժամանակամիջոցին կը գործակցի Ամերիկացիներուն հետ: Յարաբերութիւնները սերտ բնոյթ կ՚ունենան:

1956ին Սոմոզա կը սպաննուի: Անոր կը յաջորդէ անդրանիկ զաւակը՝ Լուիս Սոմոզա Տէպայլ: Երեց եղբայրը՝ Անասթազիօ Սոմոզա կրտսեր, «Թաչիթթօ» Ազգային Պահակախումբին հրամանատարը կը դառնայ: Այս վերջինը 1967ին նախագահ կ՚ընտրուի, 43 տարեկան է: Ընդդիմութիւնը վիճելի կը նկատէ ընտրութեանց օրինաւորութիւնը:

1972ին զօրաւոր շարժ մը կը քանդէ Մանակուան, մայրաքաղաքը: Տասը հազար մեռեալ, 300.000 անպատսպարեալ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԷՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Առաւօտ մըն ալ սարսափով տեսանք որ միսիոնարութեան ամբողջ կազմը Տոքթ. Քլարքի գլխաւորութեամբ ճամբայ կը հանուի կառավարութեան բիրտ ստիպման տակ:

Ամերիկացիներու այսպէս հեռացումը նոր մտահոգութեան մատնեց Հայութեան բեկորները, բայց ասոնք շուտով հանդարտեցուցին իրենց հեւքոտ կուրծքին տակ բաբախող սիրտը երբ խնդութեամբ իմացան որ դոնէ Միս Րէֆիմ վերջին վայրկեանին յաջողած է Միս Ֆաուլ օգնականին հետ Սեբաստիա մնալ Մուամմէրի թոյլտուութեամբ, անոր խելք չհասնելիք վայրկեաններէն մէկուն հանդիպած ըլլալով բարեբախտաբար:

Միս Մէրի Կրէֆիմ, որ 15 տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէր Սեբաստիոյ մէջ, իր գերագնիւ քեռայրին Մր. Բարթրիճի պէս հայ ազգին վերաբերութեամբ յոյժ համակրալից սիրտ մը կը կրէր եւ սահուն կերպով կը խօսէր մեր մայրենի լեզուն: Ոստիկանական հսկողութիւնը շրջաններուն մէջ կարի զգուշաւորութեամբ եւ միայն իբր առ ի խս այցելութեամբ մերթ ընդ մերթ կայութեան եւ կարօտեալներու մասին տեսակցիլը երկուստեք խոհեմութիւն համարած էինք: Զանազան կողմերու տեղահան ժողովուրդէն թափառական կիներ եւ հալածական աղջիկներ հետզհետէ Սեբաստիա կը հասնէին գաղտագողի եւ ողբալի վիճակով. նոյն առեն տառապանքի ճամբուն վրայ լքուած, կորսուած երկսեռ հայ մանուկներ գրեթէ կմախք դարձած կը բերուէին քաղաք գաղտնի կերպով եւ ընդհանրապէս հայ զինուոր-կառապաններու գոմերու ջանքերով, իսկ Սեբաստիոյ մէջ եւ շրջակաները ծածկուած բաւականաչափ ազգականներ կային, նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան կարօտ, որոնք անհերեւակայելի թշուառութեան դառն բաժակը կը քամէին ցմրուր: Միւս կողմանէ տեղական իշխանութիւնն իրեն մտայնութեամբ միշտ կասկածոտ՝ կը դիտէր օձի աչքերով դիշեր ցերեկ խեղճ վերապրող Հայերուս ամէն մէկ քայլն ու շարժումը. ոչ մէկերնուս երկար առեն երկտող նամակ մը անգամ չէր եկեր նամակատունէն եւ մեր տուածներն ալ իրենց հասցէին չէին երթար, հակառակ որ ստիպողաբար թուրքերէն գրուած էին:

Իրաց այս աննախընթաց վիճակին մէջ ահա՛, հայասէրն Միս Կրէֆըմ, գրեթէ նախախնամական դեր մը կատարելու կոչուած, իր ներկայութիւնը գերագանց արժէքով մը դրաւ ի սպաս որբին, տարագրեալին եւ լռելեայն ապաստանող կարօտեալին, որոնց ամէնուն համար ալ ապաքէն օրհնութիւն մը եղաւ իր անմոռանալի գործունէութիւնը, որուն կցած էր լծորդել նաեւ հեռատեսութիւնը ժամանակին հաղորդակցութեան մէջ դըրւնելու Օսմ. Պանքայի միջոցաւ՝ մեծանուն հայասէր Մր. Բիթի հետ: Նպաստաւէ աւելի շահաբեր աշխատանք տալու գործնական միջոցները նախընտրելու համամիտ էինք երկուքս ալ, եւ շատ դոհ էր մեր անպաշտօն խորհրդակցութեանց արդիւնքներէն: Հասած բոլոր որբերը լուիկ մնջիկ դրուեցան յարմար անձերու քով որոշ ամսաթոշակաւ, բազմաթիւ կիներէն եւ աղջիկներէն ոմանք բարեսիրտ Ամերիկուհիին մօտ եւ ուրիշներ յատկապէս վարձուած սենեակներու մէջ տեղաւորուեցան եւ ապա ասոնք ամէնուն ալ բուրդ մաքրելու, մանելու եւ գուլպայ, սուէյթը, ֆլանէլ հիւսելու գործ մը կազմակերպուեցաւ: Մաս մը յարմարաւոր կիներ եւ պատանիներ ալ իշ-եուրտիի ստայնանկութեան ճիւղին մէջ, ուր անուանափոխ հայ վարպետներ կը գտնուէին, օրավարձով ընդունիլ տըրուեցան նոյն հաստատութեան տնօրէն Խայրի պէյին, որ ճիշդը խօսելով կրցածին չափ խայիր ընելէ չքաշուեցաւ, տեղացի Հօճա էմին էտիպ էֆէնտիին պէս:

Միս Կրէֆըմ, հակառակ մինչեւ Մալթիա երթեւեկելով ահաւոր իրողութիւններու ականատես մը ըլլալուն, բարեբախտաբար դադրած չէր վստահութիւնը վայելելէ քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց, իր խոհական վարուելակերպին եւ անոյշ խօսելակերպին շնորհիւ, մինչեւ իսկ կուսակալ Մուամմէր կ՚այցելէր իրեն տօներու առթիւ, ինչպէս նաեւ բարձրաստիճան զինուորականներ երբեմն սեղանակից կ՚ըլլային իրեն:

(Շար. – 24)

1974ին Ա. Սոմոզա կը վերընտրուի նախագահ (պայմանաժամը պիտի լրանար 1981ին) ։

1978ի գլխաւոր իրադարձութիւնները

Յունուար 10.— Մահափորձի զոհ կ'երթայ Փետրօ Շամորօ, « Լա Փրենսա » օրաթերթին տնօրէնը եւ ընդդիմութեան հակառակ ղեկավարը։ Հանրային կար - ծիքը կ'ամբաստանէ վարչակարգը։ Տասնեակ հազարաւորներ կը մասնակցին թաղումին։

Յունուար 25ին, պաշպանողական կուսակցութիւնը նախագահ Սոմոզայի հրաժարումը կը պահանջէ՝ խզելով միութեան կապը ազատական կուսակցութեան հետ, որ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր։

Յուլիս 20ին նախագահական պալատը հրթիռներու թիրախ կը դառնայ։

Օգոստոս 3ին Մանակուայի Արք. ը նախագահին հրաժարումը կը պահանջէ։

Օգոստոս 22ին Սանտինականներու քոմանտօ մը 60 երեսփոխաններ պատանդ կը վերցնէ Ազգային ժողովին շէնքին մէջ։ 24ին քոմանտօն կ'ապատանի փախած 59 քաղաքական բանտարկեալնե - րու հետ, որոնք ազատ արձակուած էին. 500.000 տոլար փրկագին մըն ալ ձեռք կը ձգեն։ Օգոստոս 29ին ժողովրդական ըմբոստութիւն մը կը ծագի Մաթակալ - փայի մէջ, մայրաքաղաքէն մօտ 120 քիլոմեթր հիւսիս։ Կառավարական օդ - ուժը կը ռմբակոծէ քաղաքն եւ այլ գիւղեր ու կեդրոններ։

1979ի գլխաւոր իրադարձութիւնները

Յունուար 19ին Զօր. Սոմոզա կը մերժէ ընդունիլ միջնորդ յանձնախումբին առաջարկները։ Յանձնախումբը կազմուած էր Միացեալ Նահանգներու, Տոմինիք - եան Հանրապետութեան եւ Կուաթեմա - լայի ներկայացուցիչներով։

Փետրուար 10ին Ուաշինկթըն կը դադրեցնէ իր զինուորական օժանդակութիւնը։

Ապրիլ 11ին Սանտինականները կը վերագրաւեն Էսթելլի քաղաքը։ 14ին, Ազգ. Պահակախումբը տէր կը դառնայ քաղաքին եւ մահափորձերու կը դիմէ։

Մայիս 14ին, Միացեալ Նահանգներուն համաձայնութեամբ, միջազգային դրամական ֆոնտը 65,7 միլիոն տոլարի վարկ մը կը բանայ Սոմոզայի կառավարու - թեան։

Մայիս 20ին Մեքսիկա կը խզէ դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Նիքարակուայի հետ։

Յունիս 1ին, Սանտինականներու նոր յարձակում մը ծայր կու տայ։ Ըմբոստները կը յարձակին հարաւ, հիւսիս եւ, առաջին անգամ ըլլալով, մայրաքաղաքին վրայ։ 14ին ըմբոստները տէր կը դառնան Մանակուայի մէկ մասին, Լէոնի, երկրին երկրորդ քաղաքին։ Յունիս 16ին ժամանակաւոր կառավարութիւն մը կը կազմուի Սանտինական ճակատին հովա - նաւորութեամբ։

Թ. Ա. Թ.

ԴՐՈՇՄԱՍԻՐԱԿԱՆ

Շատ զ'ելլէ, Ալբեր Կամիւի հրապարակին վրայ խճողուած են դրոշմա - վաճառները, չատերուն համար անդոր - ծութիւնն է որ կը մղէ օրապահիկ մը ճարելու համար։

Ներկայ տարիներու տնտեսական ան - կայունութիւնը շահադէտները կը մղէ գնելու որեւէ երկրի պատկանող վրոէթ դարձած դրոշմները ոսկիի գնով։

1849 – 50ի քլասիկ դրոշմները մինչեւ 1914ի (որբերու ի նպաստ) «մերսոնները », 1937ի 50 Փր. կանանչ եւ 50 Փր. « պլիւլէ » ավիոնի դրոշմները եռապատկուած են, 3 – 4000 Փր. իսկ պլոքները ալ աւելի։

Այդ տարիներու դրոշմասէրները համեմատաբար ներկայիս քիչ էին, շահադէտները նմանապէս, հաճոյք մըն էր հաւաքածոյ կազմելը։ Գործաւոր դասակարգը եւ պատանի դրոշմասէրները ի վիճակի չէին գնելու այն դրոշմները՝ որոնց անուանական արժէքը 1 Փ. էն 50 Փր. էր։ Տարիներու ընթացքին դրոշմասէրներու թիւը կը բարձրանար չարու - նակ, նոյն համեմատութիւնով դրոշմ - ներուն արժէքն ալ թեւեր կ'առնէր։

Գրեթէ ամէն երկիրներու թղթատարական նախարարութիւնները կ'օգտուին դըրոշմասէրներէն, նրբանկար գեղեցիկ դրոշմերուն քանակը երթալով 3 – 4 եւ աւելի միլիոններու կը հասնէր, նոր դըրոշմներ իրարու կը յաջորդեն չարու - նակ։

Ֆրանսական դրոշմներուն թիւը (տե - սակներով) 2500, Աւստրիան 2000, Գերմանիան 3000, Ռուսիան 5000։ Հաւաքածոյ կազմողները կը ստիպուին սահման մը դնել իրենց գնումներուն, քանի մը երկիրներու դրոշմները միայն նախըն - տրելով եւ կամ ամէն երկիրներէ միայն ծաղիկ, կենդանի, նաւ, շոգեկառք, թագաւոր, թագուհի, գիտուն եւ բանաս - տեղծներու նկարներ ունեցող դրոշմնե - րով։

Հազուագիւտ դրոշմներ կան, որոնք սիւփէռ – վըտէթներ են դարձած, իրենց արժէքով կրնան մրցիլ մեծ արժէք ունեցող իւղանկարներու հետ։

Քանի մը շաբաթ առաջ Վիէննայի Հիլթոն պանդոկին մեծ սրահին մէջ դրոշմներու մեծ աճուրդի մը ականատես եղայ. սրահը լեցուած էր ամէն երկիրներէ եկած վաճառականներով, շահադէտներով եւ սիրողներով ալ. զարմանքով դիտեցի, իսարմէ կը խլէին անգլիական դրոշմ - ները մասնաւորապէս, նաեւ գերմանական եւ ֆրանսական դրոշմները 100էն հարիւր յաւելումներով։

Հ. Ա.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու - թեան տարեկան ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 6ին, Շաբաթ օր, իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9րդ, երկու սեռէ 40 անդամներու ներկայութեամբ։

Ժամը 16.30ին օրինական մեծամաս - նութիւն մը գոյացած ըլլալով, ժողովը բացաւ նախագահ Պ. Ճէզվէճեան որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն կեդրոնականցիներուն եւ համակիրնե - րուն որոնք իրենց թանկագին օժանդակութեամբ, ալ աւելի արդիւնաւէտ դարձուցած էին Միութեան աշխատանքները եւ յետոյ բոլոր ներկաներուն որոնք իրենց կեդրոնականցիի ոգիին թելադրանքով, պարտականութիւն մը նկատած էին հաշուեյարդարի ենթարկել վարչութեան միամեայ գործունէութիւնը։

Միաձայնութեամբ օրուան նախագահ ընտրուեցաւ ճարտարապետ Ղ. Գուլթան, իսկ քարտուղարներ՝ Զ. Սարեան եւ Մ. Անտոնեան։

Քարտուղար Վ. Նաւասարդեան կարդաց ընդհանուր ժողովին ատենագրու - թիւնը որ նոյնութեամբ վաւերացուեցաւ։

Բարոյական հաշուետուութիւնը ըրաւ Պ. Ճէզվէճեան, իսկ նիւթականը գանձապահ Պ. Ղազարեան։

Հրաժարեալ վարչութեան հանդէպ արտայայտուած գնահատական խօսքերէ վերջ, եղբայրական եւ շինիչ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ միութենական զանազան հարցերու շուրջ եւ ազգանուէր խօսակցութիւններ։ Անգամ մը եւս շեշտուեցաւ սեփական հաւաքատեղի մը ունենալու անհրաժեշ - տութիւնը։

Օրակարգի վերջին նիւթն էր նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ 11 թեկնածուներու մէջէն գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան.— Ագնաւուր Վարուժան, Ալիքսանեան Ալիքսան, Աղամեան Բոպէր, Թիւզէմէն Արման, Ղազարեան Գլակ, Ճէզվէճեան Պերճ, Մանուկեան Արթօ, Նաւասարդեան Վահան եւ Փանոսեան Նորայր։

Ներկաները ջերմ ծափահարութիւններով շնորհաւորեցին երիտասարդացած նորընտիր վարչութիւնը։

×

Նորընտիր վարչութիւնը Յունիս 25ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ վերընտրեց նախորդ շրջանի դիւանը.— Նախագահ Ճէզվէճեան Պերճ, քարտուղար Նաւասարդեան Վահան, գանձապահ Ղազարեան Գլակ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լրատու տեղեկատու

Օգոստոս 4էն 20, իտալահայ նկարչուհի՝ Մարիա Սարեան իր գործերը կը ցուցադրէ Քազալինքոզ ցուցասրահը Փիացցա Ումպերթօ Ա., Կրեսոնէ Սէն - ժան (Աոսթա)։

Ծնած Միլանօ, քանի մը տարի յաճախելէ ետք Քարոլա տէ Ակոսթինի նկարչուհիին դպրոցը, շրջան մը հեռացած է իր արուեստէն, ապա վերսկսած երբ փոխադրուած է Լիկուրիա։ Իր գործերը ներկայացուցած է Թորինօ (1977ին եւ 1978ին), Ճենովա (1978ին, մէկը՝ անձնական)։

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔԵՐ

ՕՎԻԷՏՈՅԻ (Սպանիա) մէջ 99 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Գրիգոր Ալիքսանեան։ Բնիկ Պարտիզակցի, ողբացեալը երկար տարիներէ ի վեր Սպանիա հաստատուած էր իբրեւ ատամնաբոյժ։ Թէեւ Հայութենէ հեռու, միշտ մօտէն կը հետաքրքրուէր ազգ. կեան - քով։ Ծեր ու եռանդուն հակառակ իր յառաջացած տարիքին, 90ի մօտ էր արդէն երբ Փարիզէն կ'անցնէր, Հայաստան այցելելու համար, որու կարօտով խորապէս ապրած էր սպանական գաւառի մը ծոցը, ուր եւ կը հանգչի այսօր։

ՊԼՈՎԴԻՒԻ Կուսակցական Տան դահ - լիճին մէջ, Յունիս 8ին, տեղի ունեցած է « Էրեբունի » ճազի խումբին երեկոյթը։ Երկու ժամ տեւող յայտագրի ընթացքին մեկնաբանուած են պուլկարական, հայ - կական եւ այլ երգեր։ Խումբին ղեկա - վարն է Յակոբ Տաճեանեան։

ՊԵԼԿՐԱՆՈՅԻ (Արժանթին) համալսա - րանին մէջ, Յուլիս 3ին, տեսչութեան կազմակերպած դասախօսութիւններու շարքին, Պուէնոս Այրէսի Թուրք դեսպանը պէտք է խօսէր « Թուրքիա՝ կամուրջ մը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ » նիւթին շուրջ։ Սրահին մէջ հաւաքուած են շուրջ 150 ունկնդիրներ։ Երբ Թուրք դեսպանը ուզած է սկսիլ իր դասախօսութիւնը, ներկայ շուրջ 60 Հայերու մէջէն երիտասարդ մը ոտքի կ'ելլէ ու խօսքը ուղղելով ներկաներուն Թուրքերու հասցէին խօսքեր կ'արտասանէ, քօղազերծելով ցեղասպանութիւնը, ջարդերը եւ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ յառաջ տարուած քանդումի քաղաքականութիւնը հայկական մշակոյթին հանդէպ։ Դասա - խօսութիւնը վերջ գտած է... չսկսած։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 1929 – 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ
5.

Ոչ թէ որովհետեւ այժմ պատերազմ կայ ու կռիւ, ոչ թէ որովհետեւ այժմ ճակատամարտ կայ ու կենաապայքար, այլ որովհետեւ կայ բան մը աւելի ճակատագրական, աւելի աններող, կայ բան մը ահեղ, անդիմադրելի որ իր անունը կ'առնայ բոլոր քառուղիներէն. նահանջն է ան։ Նահանջը, նահանջը Հայերուն։ Կռիւը սրբազան բան է, ճակատամարտը երբեմն նոյնիսկ օգտակար. անոնցմէ ազգ մը դուրս կու գայ պարտուած կամ յաղթական, սակայն երկու պարագային ալ դուրս կու գայ։ Բայց նահանջը հոգիներու, գլխի պտոյտ տուող զառիթափին վրայ սա նահանջը կը ջընջէ, կը ձուլէ, կ'անհետացնէ ամէն բան։ Իրա՛ւ բազմաթիւ չեն այսպիսի զարգացած անտարբերներ, սակայն անդին կան ամբոխները անտաշ, անմիտ եւ ուծացած մարդոց որոնք կարծես բնազդաբար, կարծես արիւնով ու ծուծով ճիշդ նման են նախորդին։ Անոր պէս առաջինը կ'ըլլան ընկրկող, մոռցող, ուրացող։ Եւ կը կազմուի ահե՛ղ զանգուածը անոնց որոնք կը նահանջեն ու այդ մեծ հոսանքին մէջ կը քշեն կը տանին միւսներն ալ, ցանցառ բացառութիւններն ալ։

«Կը նահանջեն ծնողք, որդի, քեռի, փեսայ, կը նահանջեն բարք, ըմբռնում, բարոյական, սէր։ Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն։ Եւ մենք դեռ կը նահանջենք բանիւ եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին։

«Եղան Հայեր որոնք իրենց մորթը փրկելու համար վճարեցին ոսկի. եղան ուրիշներ, որոնք տուին հաւատք, կուսութիւն. եղան անոնք որոնք լքեցին տուն, տեղ, երկիր. եղան դեռ վատեր՝ որ ուրացան ազգ ու լեզու, եւ հերոսներ՝ որ տուին արիւն, կեանք, օր ու արեւ։ Իսկ մե՛նք, կը վճարենք իբրեւ վերջին փրկագին այն որ պիտի գայ։ Իբրեւ վերջին փրկագին՝ մանուկներ որոնք կրնային մեծնալ, ապագայի սերունդներ որոնք մեզմէ վերջ պիտի գային։ Որովհետեւ այն որ պիտի գայ, պիտի ըլլայ օտար, բանիւ եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ, մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին»։

×

Ահա այսպիսի նահանջող ազգակիցներու մէջ ինկաւ Փիէռ։ Ոչ սակայն անմիջապէս։ Այն առաջին խուճապէն ի վեր տարիներ անցեր էին եւ հիմա այս աշխարհ - գործարանը պարպուեր էր հայ պատահական բանուորներէն։ Անոնք մեծ մասամբ տեղին, միջավայրին ու լեզուին մտերմանալով, կամաց կամաց կրցեր էին փախչիլ մեքենաներու կենսակուլ երախէն եւ նուիրուիլ աւելի նպատակայարմար արհեստներու, պաշտօններու։ Կը մընային բացառութիւններ։ Փիէռին աշխատած անկիւնը ոչ մէկ Հայ կար. ձախ կողմինը քառասուննոց ճաղատ մարդուկ մըն էր, որ ամառ կիրակիները գետեզերք կ'երթար ձուկ որսալու, իսկ ամբողջ ձմեռը այդ ձկնորսութեան պատմութիւնները ընելով կ'անցընէր։ Մեքենաները իր ըմբռնողութեան պատմութիւնները ... Մեքենաները իր ըմբացուցիչն էին, ինք անոնց մէկ մասն էր եւ երկաթի այդ առեղծուածէն հեռանալուն պէս կը դադրէր արժէք մը ունենալէ։ Ատոր համար է որ ձուկ չէր կրնար բռնել եւ այնքան շատ բան կ'ունենար պատմելիք։ Իսկ աջ կողմինը առաջին օրն իսկ մտերմացաւ Փիէռին ու անոր սիկառէթներուն։ Այս չիկահեր եւ յաղթանդամ երիտասարդը որ անխոնջ ընթերցող մըն էր մարդկան օրաթերթերու, Փիէռին արտաքինէն դատելով կարծեց գաղափարակից մը գտած ըլլալ, եւ ամէն օր սկսաւ գրաւել գալ սա կամ նա մարզիկին յաղթութեանը ի նպաստ։ Բայց երբոր տեսաւ թէ ամէն օր ալ կորսնցնողը ինք է, հասկցաւ որ Փիէռ բնաւ մարզական թերթ չէր կարդար եւ չէր հետաքրքրուէր այդպիսի բաներով։ Անմիջապէս իր բարեկամութիւնը կիսով խզեց։ Կիսով միայն՝ քանի որ շարունակեց դեռ բարեկամ մնալ սիկառէթներուն։

(81 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Արշալոյս Սիսլեան եւ զաւակը Սեդա (Կրընոպլը), այրի Տիկ. Մարիամ Գոստիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գոստիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էլմայեան եւ զաւակը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, իրենց ամուսնոյն, հօր, քրոջ որդիին եւ մօրաքրոջ զաւկին, նորոգ հանգուցեալ

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

×

Մարսէյլէն Պր. Աստուր Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովակիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Շահինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հ. Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղտասարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յուլիս 29ին, Պլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԽԱԹՈՒՆ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

(ծնեալ Աւետիսեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 13ին: 1979 – 1980 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Արձանագրութեանց համար դիմել կրթարան.

ECOLE SAINT MESROB
4, Rue Komitas — 94140 Alfortvile
Tél. : 378-92-91 et 375-26-98

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապ. Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Մարիձա Շահրիկեանի, Տէր եւ Տիկն Ժան-Փիէր Շահրիկեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, ազգականին Սիմոն Շահրիկեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի կայանի Յուլիս 14ի հանդէսի ընթացքին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները: Շրջանային վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս կը քաջալերեն այս ձեռնարկը:

Ժ. Փափազեան (Քլամառ), Ժ. Մինասեան (Մարսէյլ, Սէֆէրեան (Անիէռ) 200ական, Միաճէրճեան, Գոչարեան (Ալֆորվիլ), Կարապետեան (Վիէն), Ս. Մուրատեան (Ալֆորվիլ), Քէհեայեան (Իսի), Իշխանեան (Փարիզ), Թուրիկեան (Քլամառ), Տէր-Վարդանեան (Մարսէյլ), Հապէշեան (Քլամառ), Մարտիրոսեան (Կռընոպլը), Մարգարեան (Պանեէօ), ոմն, Փափազեան (Ալֆորվիլ), Արթինեան (Մարթիկ), Թօփալեան (Իսի), Խաչատուրեան Գ. (Փարիզ), Եղիգարտաշեան (Փարիզ), Տէրտէրեան Լ. (Փարիզ), Գրիգորեան (Մոնժըրոն), Ասլանեան (Մ. Ալֆոր), Մարտիրոսեան (Պոնտի), Փափազեան Ֆ. (Ալֆորվիլ), Պառաւեան (Փարիզ), Մէմլէճեան (Մարսէյլ), Կուրտիկեան (Ալֆորվիլ), Գասգասեան (Մարսէյլ), Փէրիք Ն. (Լիոն), Տէրտէրեան (Մարսէյլ, Նայիրի պարախումբ, Աճէմեան (Մարսէյլ), Սւազեան (Լիոն), Թութլեան (Ռիւէօյ), Կիրակոսեան (Ալֆորվիլ), Մկրեան (Պօմոն), Պէրպէրեան (Լիոն), Սասունեան (Ժընեւ 100ական, Երամեան (Պօմոն) Ղազարեան (Մարսէյլ 50ական: Ընդհ. գումար 29.600

Ոմն՝ 350 սաւան, 150 վերմակ:

Ոմն՝ 5000 ֆրանքի արժողութեամբ խոհանոցային մեքենաներ: Ժիւլ Մարտիրոսեան (Տէսին) 3000 Ֆր.ի արժողութեամբ գործիքներ:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկ. Լուսին եւ Անդրանիկ Տէրտէրեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, 200 Ֆր. իրենց հարազատին Յարութիւն Տէրտէրեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

---

du nouveau au CAUCASE

Le GROUPE OLYMPE

Anime vos soirées
jusqu'à 2 heures du matin
DANSE NON-STOP

Spécialités de
Deuner - Kébab

Le CAUCASE
15, Rue St. Gilles — 75003 Paris

Réservation :
887-31-24 272-42-67

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

l'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ կը բանայ
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը:

EXPOSITIONS

ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU

Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, մասնակցութեամբ հայրենի երգչուհի՝ ՄԵԼԱՆԻԱ ԱԲՈՎԵԱՆԻ, Նոյեմբեր 3ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն, ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ:

Հ.Բ.Ը.Մ. — ՓԱՐԻԶ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հիլթոն պանդոկի սրահներուն մէջ,
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 20
Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յուլիս 29, ժամը 9.30ին Ա. կայանէն՝ Խաղողօրհնէք:

FRANCE - MUSIQUE

Այս Ուրբաթ, Յուլիս 27, ժամը 20.30-ին «Հողին Երգը» շարքի յայտագիրը նուիրուած է հայկ. երաժշտութեան: Կը մասնակցի Էլիա Բեհլիվանեան, հայկ. ժողովրդական եղանակներով:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կ'ըսան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐՈՒՈՎ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այլազան ուղեգծեր յաւելուածական շրջապտոյտներով

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — *Մեկնում՝* Սեպտեմբեր 7: *Սեպտ. 8ին՝ Երեւան:* 11 օր Երեւանի մէջ — *Վերադարձ* Սեպտ. 19՝ *Մոսկուա:* Սեպ. 20՝ Փարիզ:
Գին՝ 3600 Ֆր.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — *Մեկնում՝* Հոկտեմբեր 5 (*նոյն օրը՝ Երեւան*): 13 օր Երեւանի մէջ — *վերադարձ՝* Հոկտ. 18՝ *Մոսկուա:* Հոկտ. 19՝ *Փարիզ:*
Գին՝ 3500 Ֆր.

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ ՕԳՈՍ. 3էն *ՕԳՈՍ.* 16 — *ՍԵՊՏ.* 7էն *ՍԵՊՏ.* 20:

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Երեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

Մարսէյլ՝ *դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ*
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES

LE FESTIVAL POPULAIRE DE MARTIGUES

DANS LE CADRE DU IVe FESTIVAL POPULAIRE DE MARTIGUES, 29 Juillet au 15 Août et sur proposition de L'ASSOCIATION DES ARMENIENS DE MARTIGUES-L'ETANG DE BERRE sont programmes :

« *NAHABED* »

Film de Henrich Malian, en version arménienne sous-titrée.
le 3 Août à 18 h. 30 — le 4 Août 21 h. 30
Salle Jean Renoir
(entrée : 8 F., 10 F.)

« *L'ARMENOCHE* »

De et avec REINE BARTEVE,
Mise en scène de Jean-Luc BOUTTE
le 14 Août à 21 h. 30, Place Mirabeau
(entrée : 15 F.)

Renseignements : O. M. S. C.
19, Quai Paul Doumer, 13500 Martigues
Tél : (42) 80-32-86

Hôtel EGRAZ

à St-Germain de Joux — 01490 AIN
Tél. : 50 - 59.80.35

RAPHY

Vous présente ses œuvres récentes de MAI à SEPTEMBRE

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ
27
VENDREDI
27 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

54րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.434 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 54e ANNÉE No 14.434

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԸ

ՎՃԱՐՈՂԸ՝ ՆԱԵՒ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԸ

ԲԺԻՇԿ ԵՒ ԴԵՂԱԳՈՐԾ

ԱԼ ԱՒԵԼԻ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԵՆ

Դեղագիրը լեղի է, ինչպէս կը սպասուէր: Նախարարաց Խորհուրդը պէտք է ճարը գտնէր Ընկերային Ապահովութեան բացը գոցելու համար: Բաց մը, որուն ճշգրիտ թիւն ալ կարելի չէ գիտնալ, օր մը երկու միլիառ է, օր մը երեք, հիմա 12 միլիառի մասին կը խօսուի, նոյնիսկ 24ի մինչեւ 1980: Ըստ երեւոյթին պըղտոր բան մը կամ աւելի ճիշդ «փտած բան մը կայ Ընկերային Ապահովութեան թաղականութեան մէջ» եւ ոչ մէկ կառավարութիւն ալ կրնայ երաշխաւորել որ կացութիւնը կը փրկուի եւ օր մը այդ ծիւղը կը դադրի դանայեան տակառ մը ըլլալէ:

Նախարարաց Խորհուրդը ուրեմն հետեւեալ որոշումները տուաւ: Նախ աշխատաւորներու ընկերային ապահովութեան սակարաժնի մէկ առ հարիւր յաւելում Օգոստոս մէկէն, որ սկզբունքով 18 ամիս միայն պիտի տեւէ, այսինքն առժամեայ է, բայց ամէն մարդ գիտէ թէ միայն առժամեան կը տեւէ, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ (ոչ ոք մոռցած է 1962ի Բամաուէչի անունը կրող վինեէթը, որ մէկ տարուան համար էր...): Այս յաւելումը 12 միլիառ պէտք է ապահովէ, ըստ նախատեսութեանց: Միւս որոշումները կը վերաբերին բժիշկներուն, դեղագործներուն եւ հիւանդանոցներուն: Այս վերջիններուն համար 1979ին նախատեսուած պիւտճէն չի կրնար աւելի ըլլալ: Բուժարանները (քլինիք) չեն կրնար իրենց գիները աւելցնել: Կառավարութիւնը կ'արգիլէ բժիշկներու եւ ատամնաբոյժներու պատուագիներու նախատեսուած յաւելումը Հոկտեմբերին: Դեղագործները 1,5 առ հարիւր պիտի նուազեցնեն իրենց շահարաժինը: Դեղերու ճարտարարուեստը տուրք մը պիտի վճարէ ծանուցումներու իր ծախքերուն վրայ: Վերջապէս Պետութիւնն ալ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ, 5 միլիառի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ «Քէս տէ տեփօ»ն: Ապագային համար ալ, կառավարութիւնը կը նախատեսէ յատուկ տուրքեր դնել ոգելից ըմպելիներու եւ ծխախոտին վրայ:

Այս կարգադրութիւնը, այսինքն այն, որ կը վերաբերի աշխատաւորներու վճարելիք մէկ առ հարիւրին, շատ գէշ ընդունելութիւն գտած է սենտիքաներուն մօտ, քանի կը նշանակէ գնելու կարողութեան նուազում մը: Համայնավարները, Սէ. Ժէ. Թէ.ն եւ համախոհներ անարդար կը գտնեն որ գործատիրութիւնը ոչ մէկ մասնակցութիւն բերէ, մանաւանդ ի'ր պարտքերը չվճարէ ինչ որ պատճառներէն մէկն է Ընկերային Ապահովութեան հսկայ բացին:

Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ տրուած որոշումը չի կրնար տրամաբանական թուիլ: Երբ մէկը բաց կ'ունենայ նախ կը փորձէ խնայողութիւն ընել կամ առնուազն չմսխել մինչ այս որոշումը, ինչպէս կը խորագրէ Մաթէնի մէկ աշխատակիցը, կապկելով լոթոյի ծանու-

ցումը «դիւրին է եւ կրնայ շատ բերել»: Կը նկատէ նաեւ թէ 18 ամսուան ժամանակաշրջանը վերջ կը գտնէ նախագահական ընտրութեանց նախօրեակին եւ այն ատեն եթէ Պետութիւնը վերջ դնէ այդ մէկ առ հարիւրին, քիչ մը «կարճ» յիշողութիւն ունեցող Ֆրանսացին պիտի կարծէ, որ մեծ նուէր մը կը ստանայ...:

ՄԱՀԱՓՈՐՁ 'ՊԱԿ,Ի ՊԵՏԻ ՄԸ ԴԷՄ

Իր չքեղ յարկաբաժինը կը վերադառնար, Զուհէյր Մոհսէն, ՊԱԿի զինուորական ճիւղի ղեկավար եւ սուրիամէտ Սայքայի պետ, երբ ծանրօրէն կը վիրաւորուէր ատրճանակի մէկ հարուածէ: Մոհսէն քանն էր, գիշերը անցուցած էր քազինօն, ապա ժամադրութեան մը գացած՝ Մարթինէզ, ուրկէ կրէ ս'Ալպինի իր չքեղազարդ բնակարանը: Գնդակը մտած էր ձախ ականջէն եւ դուրս ելած աջ աչքէն: Հինգշաբթի առտու միշտ մահաքունի մէջ էր Նիսի Սէն-Ռոք հիւանդանոցը եւ մինչեւ այդ, ոչ ոք տէր եղած էր մահափորձին:

43 տարեկան, Մոհսէն 17 տարեկանին անդամակցած էր Պաասի, մինչ Թուարանութիւն կը դասաւանդէր յորդանանեան վարժարան մը: Յորդանանէն արտաքսուած է 1957ին եւ 1968ին կ'անդամակցի Պաղեստինի Սայքա ճիւղին (Սուրիոյ մօտ) եւ կ'ընտրուի միեւնոյն ատեն փոխ-նախագահ Պաղեստինեան Ազգային Խորհուրդին: Յետագային անդամ է ՊԱԿի գործադիր մարմնին: Կը նկատուի «Սուրիոյ մարդը» բայց ուրիշ մակդիրներ ալ ունի «Սուրիացին»էն զատ: Յեղափոխական գործունէութեան չափ ալ կը զբաղէր գորգավաճառութեամբ եւ ուրեմն կը կոչուէր նաեւ «Պարսիկը»: Ներկայիս քանն էր քանի մը շաբաթ ի վեր կնոջը հետ: Ուրեմն կասկածելիները շատ են: Ոմանք նախ Եգիպտացիները նկատեցին պատասխանատու, իբրեւ փոխվրէժ Անդարայի դեսպանատան պատանդի խնդրին, թէեւ Գահիրէ յայտնեց թէ միշտ դէմ է ահաբեկչութեան: Ուրիշներ Իսրայէլը կը նկատեն հեղինակը: Այս կարծիքն ունի մանաւանդ Դամասկոս: Բայց տրուած ըլլալով իր «գործի մարդու» ալ համբաւը անկարելի չի նկատուիր նաեւ այդ հարցին հետ կապ ունեցող հաշուեյարդար մը:

Նոյն օրը, Փարիզի մէջ, Արտաքին նախարարը կ'ընդունէր ՊԱԿի քաղաքական ճիւղին պետը՝ Ֆարուք Քատտումին:

×

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ աշխարհի ամէնէն հարուստ երկիրն է ըստ «Ինթըռ Նէշընըլ Պանք Սիթի»ի մէկ քննութեան:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

«Յառաջ»ի խմբագրատունը բացառաբար փակ է այս Շաբաթ (Յուլիս 28) ամբողջ օրը:

×

Օգոստոս ամսուան ընթացքին (1էն 31) «Յառաջ» չի ծախուիր Փլաս տէ Ֆէթի եւ Ռիւ Փիա-ի թերթավաճառներու մօտ: Մեր այն ընթերցողները որոնք կ'ուզեն, այդ շրջանին իրենց հասցէին ստանալ թերթը, կրնան արձանագրուիլ վարչութեան մօտ:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՓԵՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(11 - 14 ՅՈՒԼԻՍ)

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի) Գրեց Ղ. ՄԱՋԻԷԵԱՆ

(Բ. և Վերջ)

Երկրորդ մասը կը բացուէր Սթէնփորտի Համալսարանէն երկու երիտասարդ ուսումնասէրներու՝ Դոկտ. Յասմիկ Սերոբեանի եւ Լ. Զ. Մարկոսեանի միասնաբար ներկայացուցած զեկուցումով որոնք ընդարձակ բացատրութիւն կուտային հաշուիչ մեքենայով Հայերէնի ուսուցման նոր մեթոտի մը շուրջ, որուն նախաձեռնարկները եղած են: Իրենց զեկուցումը կը կրէր «Սթէնփորտի հայերէնի ուսուցման ծրագիրը» խորագիրը: Կը յաջորդէր Փրոֆ. Ազայեան՝ «Դասական հայերէնի մէջ իւ, եաւ, ուե, աւ հոլովումները» նիւթով:

Ուրբաթ առաւօտեան նիստերուն կը նախագահէին, հերթաբար, Փրոֆ. Մ. Մարտիրոսեան եւ Փրոֆ. Գ. Ջահուկեան: Խօսք առին փրոֆեսօրներ Ֆ. Քորթլանտ, Լայոնզ, Տ. Թումայեան, Տիթրոյիթէ Ճոն Կրեփփն եւ Է. Փոլոմէ: Զեկուցումի նիւթերն էին. «Հայերէնի ձայնափոխութեան յարաբերական ժամանակագրութիւնը», «Հնդեւրոպական գործիական հոլովի զարգացումները հայերէնի մէջ», «Հայերէն գի ծագումը», «Շնչափողայիններ եւ հայերէնը»:

Յետ միջօրէի նիստի առաջին մասին կը նախագահէր Փրոֆ. Ֆ. Քորթլանտ: Նախ կը խօսէր Տ. Մ. Եոպ, Պոլսեցի, «Իմաստաբանութիւնը տիպաբանութեան եւ պատմական լեզուաբանութեան մէջ» նիւթով: Կը յաջորդէր Հ. Լեւոն Զէքիեան՝ որուն նիւթն էր՝ «Թելադրութիւններ դասական հայերէնի հոլովական համակարգին դրութենական մերձեցումի մը համար»:

Երկրորդ բաժնի խօսողներն էին Փրոֆ. Լինտըմանի նախագահութեամբ, Փրոֆ. Աբրահամ Տէրեան, Պերկըն Սփրինկըլ, եւ Քալիֆորնիայի Պետ. Համալսարանէն դոկտորութեան թեկնածու Օր. Հելէն Հայկ հետեւեալ նիւթերով. «Հելլենաբան դպրոցի թարգմանութիւններուն մէջ չարահիւսական մասնայատկութիւններ», «Արդի արեւմտեան հայերէնի ժամանակային մակբայերու կիրառական դրութեան մէջ կերպական նշանակութիւններ եւ ներմիջումի յառաջընթացքները»:

Այս նիստի վերջաւորութեան Փրոֆ. Կրեքին կը յայտարարէր թէ կազմակերպիչ մարմնի ծրագիրն էր հինգ տարին անգամ մը կրկնել նման համագումար մը:

Երեկոյեան ժամը 7ին բոլոր հրաւիրեալները կը հիւրասիրուէին ընթրիքի ճոխ սեղանի մը շուրջ համալսարանի ակումբին մէջ: Խօսք կ'առնէր Փրոֆ. Է. Շիւց, իբրեւ երեք անդամներէն մէկը ներկաներուն միջեւ, յայտնելով իր ջերմ գնահատանքը եւ շնորհակալութիւնը Փրոֆ. Ճ. Կրեփփնի նման ձեռնարկի մը այս յաջող իրականացման համար: Ապա Հ. Լեւոն Զէքիեան յայտնելով իր մասնակցութիւնը միեւնոյն ղզացումներուն, իբր թարգման այդ գնահատանքին եւ իբր մնայուն յիշատակ մը այս օրերէն, Մխիթարեան Միաբանութեան անունով կը նուիրէր Փրոֆ. Ճ. Կրեփփնի արծաթեայ մետալը, թաւշապատ տուփի մէջ, Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300-ամեայ յոբելեանին:

Շաբաթ առաւօտեան եզրափակիչ նիստին նախագահեցին կարգաւ Փրոֆ. Է. Աղայեան եւ Փրոֆ. Տ. Եոպ: Խօսք առին փրոֆեսօրներ Ն. Պառնասեան, Ե. Արպայեան՝ Նիւ Եորքի Համալսարանէն, Ք. Շմիտ եւ Է. Թումանեան հետեւեալ բնանիւթերով. «Հոմանիշեր եւ համանուններ արդի հայերէնի քերականական դրութեան մէջ», «Հայերէն լեարդի ստուգաբանութիւնը», «Հայերէնն ու հնդեւրոպերէնը», «Հայերէնը հայ Սփիւռքի մէջ ընկերալեզուաբանական, հոգելեզուաբանական, ազգաբանական տեսակէտներ»:

Այսպէս կը փակուէր հայ լեզուաբանութեան այս Ա. Համագումարը: Ինչպէս կը նշմարուի այս ամփոփ տեղեկագրութենէն, կը մասնակցէին անոր լեզուաբանական առաջնակարգ հեղինակութիւններ համաշխարհային չափանիշով՝ ինչպէս փրոֆեսօրներ Փոլոմէ, Շմիտ, Ջահուկեան եւայլն: Շօշափուած նիւթերը կը հայէին առաւելաբար հայերէնի եւ հնդեւրոպերէնի յարակցութիւններուն ընդժամանակեայ (տիաքրոնիք) նկատողութեան: Սակայն կողքին կային նաեւ ուղղակի դասական հայերէնի կամ յունարան եւ միջնադարեան հայերէններու ըլլա՛յ համաժամանակեայ (սենքրոնիք), ըլլա՛յ ընդժամանակեայ նկատողութեան վերաբերեալ նիւթեր: Հուսկ աշխարհաբարն ալ, արեւելահայերէն թէ արեւմտահայերէն, ունէր իր տեղը:

Կարեւոր եւ ամէն կերպով շնորհաւորելի ձեռնարկ մըն էր որ ի գլուխ կը հանէր Հայկական Ուսումնասիրութիւններու Միութիւնը Փրոֆ. Ճ. Կրեփփնի եւ Փրոֆ. Վ. Գրիգորեանի գլխաւորութեամբ: Մխիթարական եւ խրախուսիչ է տեսնել որ վերջին տասնամեակները աչքի զգալի վերելք մը հայ լեզուի, հայ արուեստի եւ առհասարակ հայ մշակոյթի հանդէպ գիտական հետաքրքրութեան: Լեզուաբանական այս համագումարը, որ կը յաջորդէ Հայ Արուեստի զոյգ Սիմփոզիումներուն վկայ է այս երեւոյթին: Երէց մասնակցողներէն շատեր իրաւամբ դիտել կուտային թէ քառասուն տարի առաջ դժուար պիտի ըլլար գուցէ մէկտեղ հաւաքել այսքան օտար գիտնականներու թիւ մը, որոնք գրաղէին հայերէնով, եւ որոնցմէ ոմանք կրնային արտայայտուիլ նաեւ հայերէնով: Անշուշտ մեր Հայերուս վրայ ալ կը ծանրանայ պարտականութիւն մը նպաստելու ամէն կերպով որ վառ մնայ ու եւս աւելի տարածուի հայ մշակոյթի հանդէպ այս հետաքրքրութիւնը՝ նաեւ սեղմօրէն գիտական շրջանակներէն դուրս: Մինչ կը փակենք այս տողերը, կրկին շնորհաւորելով բոլոր կազմակերպիչները, մեր ջերմ մաղթանքն է որ ոչ միայն կրկնուին այս համագումարները, այլ արթնցնեն նաեւ Սփիւռքի մեր նորահաս սերունդին մէջ հայ մշակոյթին ու Մեծասքանչին փարումը: Այս տեսակէտէ դեղեցիկ զուգադիպութիւն մըն էր, որ Փենսիլվանիայի Համալսարանին մէջ ճիշդ միեւնոյն օրերուն տեղի կ'ունենար միամսեայ դասընթացք մը հայ լեզուի եւ մշակոյթի, «Հայ Սգնութեան Միութեան» կողմէ կազմակերպուած, որուն կը մասնակցէին շուրջ 40 ամերիկահայ երիտասարդներ, որ ներկայ գտնուեցան նաեւ Համագումարի նիստերէն ոմանց: Այս համեստ, բայց նշանակալից թիւին մէջ, պիտի ուզէինք տեսնել երախայրիքը յաջորդ տարիներու առատագոյն հունձքերու:

ԵՒՏՈՒՇԷՆԿՈՅԻ ՀԵՏ

(Բ. և վերջ)

Գրեց՝ ՄԱՐԶՊԵՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Իրեն ընկերացող դասախօսը, որ հետաքրքրական կը թուէր սկիզբը, չեմ գիտեր ինչու, երթալով կը թուէր անհեթեթ եւ աւելորդ։ Պատեհապաշտ բան մը կար վրան. աւելորդ էր եւ հազիւ հանդուրժելի։ Կան այսպիսի փարազիթներ, ի չգոյէ ամուր անհատականութեան, կը փակին տաղանդաւոր մէկու մը որպէսզի անկէ բան մը բաժին իյնայ, Ծառուկեանի ակնարկած «մտաւորական ապտակ»ներն են ասոնք, որ ուր երթանք կը հանդիպինք։ Անխուսափելի են։ Կը նմանին քննադատներու այն սեռին որոնց մէրիֆէթը կը կայանայ քննութեամբ գովել խակական տաղանդները, յուսալով որ հռչակ մը ապահովեն իրենց յիմար գոյութեան։ Անհրաժեշտ նկատեց յիշեցնել.

— Պանդոկ երթալէ առաջ նախ ճաշենք երթանք ձուկ ուտենք։

Գացինք ճաշարան մը։ Աղանդերներէն ետք, երբ իր պատուէրը կուտար աղջըրկան, Եւտուշէնկօ պահանջեց որ պղպեղ, եւայլն չդնեն իր լանկուստին վրայ։

— Թումանեանի տարեդարձին, կարծեմ հարիւրամեակն էր, Երեւան էինք։ Շքեղ տօնակատարութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Անկէ վերջ մեզ տարին Լոռի, բանաստեղծին ծննդավայրը։ Հոն պէտք էր տեսնել հիւրասիրութիւնը, ամէն մէկ գիւղացի շարած էր փառահեղ սեղան մը՝ բեռցուած իր ունեցած բարիքներով։ Կերանք, խմեցինք եւ երեկոյեան, ստամոքսային սոսկալի խիթ մը անհանգըստացուց զիս։ Կարծէք կեանքիս վերջին օրը ըլլար։ Յաջորդ օրն էր որ բերին այդ փրկարար աւելուկը։ Ազատեց զիս։ Հրաշքի պէս բան մըն էր այդ խոտը եւ զարմանալի է որ չունիք հոս։

— Թերեւս կարելի է գտնել։

— Չեմ կարծեր։ Միակ խանութը ուր կարելի է գտնել, Լենինական է։ Զարմանալի, ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ, մէկ հատիկ խանութ մը կայ, կը պատկանի մէկու մը. ան կը գնէ ու կը ծախէ։ Ոչ ոք կը միջամտէ, այդ ալ Լենինականի մէջ. կապիտալիզմի պլպլացող միակ փարոսը՝ ընկերվարական ովկիանի առջեւ...։

— Մոսկուայի մէջ ապրող Հայերու հետ յարաբերութիւն ունի՞ք։

— Բարեկամներ ունիմ։ Օր մը տխուր սկսած եւ զուարճալիօրէն վերջացած դէպքի մը մաս կազմեցի։ Առաւօտ մը, ժամը 10ի մօտերը բարեկամուհիիս հետ շամփայն կը խմէինք սրճարանի մը մէջ։ Քովի սեղանին վրայ տարեց մարդ մը կը հեկեկար։ Հրաւիրեցի մեր սեղանը, հարցուցի իր ցաւը։ Բացատրեց թէ կինը հիւանդանոցն էր եւ կը տառապէր արեան հիւանդութենէ, բժիշկները թելադրեր էին սեւ խաւեար ուտել որպէս... բուժում։ Ստուգեցի, ճիշդ էր։ Դիմեցի վրացական ճաշարան մը, որուն տէրը կը ճանչնայի։ Չունէր։ Թելադրեցի բարեկամի մը որ երթար օտարներու յատուկ խանութը։ Հոն ալ չկար։ Մէկ տեղ մնացած էր, մեր կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի պահեստը, ուր ամէն ինչ եւ միշտ կարելի է գտնել։ Զար դիմուածէն, հոն ալ չկար։ Չկարծէք թէ որեւէ չարամտութիւն կար եղածին մէջ։ Ոչ ոք գիտէր մարդուն ինչ ըլլալը, չէին գիտեր թէ որո՞ւ համար կը փնտռէի։ Մարդը թաքսիի շոֆէօր մըն էր։ Մոսկուայի մէջ կը պատահին օրեր երբ այս կամ այն բանը կարելի չէ գտնել։ Ինչ որ է, հեռաձայնեցի... Աստրախան, խաւեարի... մայրաքաղաքը։ Յաջորդ օրն իսկ ճամբեցին երկու քիլօ խաւեար։

Հասցուցինք հիւանդանոց, ու ամէն ինչ լաւ անցաւ։ Երբ դուրս եկանք, ինքնաշարժիս ապակիին մաքրիչները գողցեր էին։ Հարցը լուրջ էր, որովհետեւ Մոսկուայի մէջ դժուար է գտնել այդ մաքրիչները։ Մարդիկ յաճախ կը գողնան, ու երբ կ'անձրեւէ մարդիկ կը հանեն ու կը պահեն զանոնք։ Ի՞նչ ընէինք. պատահեցաւ։ Խաւեարը գտանք զոհ տալով մաքրիչները։ Մարդը հազար շնորհակալութիւն յայտնեց ու մեկնեցաւ Երեւան։ Քանի մը օր անցաւ, բոլորովին մոռցեր էի թէ՛ խաւեարը եւ թէ մաքրիչները։ Շուրջ տասը օր ետք ծրար մը ստացայ Երեւանէն, բացի, մէջը կային ինքնաշարժի տասը զոյգ մաքրիչներ...

Ճաշը վերջացուցեր էի՛նք, ինք կը խօսէր.

— Ափսոս որ Երեւան չէք եղած։ Գեղեցիկ քաղաք է եւ ինքնուրոյն ճարտարապետութիւն կայ հոն։ Տպաւորիչ է Երեւանի ճարտարապետներու ճաշակը։ Լսած էք տուֆ քարի մասին, շատ վարպետօրէն եւ նուրբ ճաշակով կը գործածուի այդ քարը. ունի զանազան երանգներ եւ կարծէք Երեւանը ըլլար գեղեցիկ քալլօ մը տուֆ քարի երանգներու ներդաշնակ համադրումով։ Երբ Սեւ ծովի ափին տուն մը շինեցի, տուֆը Հայաստանէն բերել տուի։ Գեղեցիկ բան մը դուրս եկաւ։

Երբ սրահ հասանք, արդէն լեցուած էր։ Մտահոգուելու պէտք չունէր, աւելի քան հազար հոգի եկած էր իրեն մտիկ ընելու, աւելի քան Վոժնեժենսկիի ունկնդիրները։

Ելոյթ կ'ունենար ռուսերէն։ Յայտնի էր որ վարժ էր բեմին։ Հակառակ ներկաներու մեծ մասին ռուսերէն չգիտնալուն, կրցաւ հաղորդականութիւն ըստեղծել. կրկնուող ծափերը ուրիշ բան չէին փաստեր։ Առաւելաբար զոյգ կ'արտասանէր իր գործերը եւ իր անձով կը լեցնէր ամբողջ սրահը։

Վերջաւորութեան, կարդալէ առաջ իր մէկ քերթուածը, նուիրուած հայ մարտիկի մը, խօսեցաւ Հայաստանի, հայ ժողովուրդի եւ մշակոյթի մասին։ Խօսեցաւ անկեղծ եւ ջերմօրէն։ Ըսաւ թերեւս թէ որո՞ւն էր պէտք, կամ ի՞նչ արդիւնք կրնայ տալ պարագայական ելոյթ մը։ Արդիւնքը՝ չեմ գիտեր, բայց երբ մենք ենք խօսողը, օտարը հաւանաբար քաղաքավարութեամբ հանդուրժէ որ վերջացնենք, բայց յաճախ չէ որ ռուս գրականութեան ապրող մեծագոյն դէմքերէն մին Պոսթըն գայ եւ ամերիկացի հանդիսատեսին խօսի մեր մասին, մեր իրագործումներու մասին։ Մարտ 25ի կիրակի օրը եղաւ այդ ելոյթը։ Ի վերջոյ ատենը վաղուց անցած է որպէսզի խօսեցնենք օտարները՝ մեր մասին, մեզի պէս եւ մեզմէ լաւ։ Ու չորս – հինգ ամսուան կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, Տայանա առանձինն, իր ջանքերով միայն, յաջողեցաւ ընել տալ այդ գործը։ Մեծ բան մը չէ, բայց տասնըչորս տարիէ ի վեր Ամերիկա եմ եւ առաջին անգամն է որ կը տեսնէի նման երեւոյթ մը։

Անոնք որ կը կարծեն թէ մեծ գործ մը չէ, թերեւս իրաւունք ունին։ Բայց լաւ կ'ըլլայ որ ցոյց տան թէ ի՛նչ է մեծ գործը եւ ի՛նչպէս կ'իրագործեն։

Պոսթըն, Յուլիս 14, 1979

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

1979-Ի ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

— O —

Կրթական նախարարութիւնը հրապարակեց պաքալօրէայի արդիւնքները թիւերով, տոկոսներով եւ եզրակացութիւններով։

Առաջին յատկանիշն է, անցեալ եւ նախանցեալ տարիներու բաղդատմամբ, յաջողածներու տոկոսին ընդհանուր նըւազումը, թէ ընդհանուր պաքալօրէային՝ 2,14 առ հարիւրով եւ թէ թեքնիսիէնի պաքալօրէային 1,40 առ հարիւրով։

Ընդհանուր պաքալօրէային 155.013 թեկնածուներ յաջողած են 235.558 ներկայացողներու վրայ, այսինքն 65,81 առ հարիւր, մինչ տարիներէ ի վեր յաջողութիւններու տոկոսը կը տատանէր 67 եւ 68 առ հարիւրի միջեւ։ Այս նուազումը ամէնէն աւելի զգալի է «Տէ. փրիմ» սէռիին մէջ (գիւղատնտեսական եւ մանադիտական գիտութիւններ), 5,11 առ հարիւր նուազ. իսկ միայն սէռի «Ը» (թեքնիք եւ մաթեմաթիք) է որ կ'արձանագրէ աննշան յաւելում մը՝ 0,25 առ հարիւրով։

Թեքնիսիէնի պաքալօրէային 103.032 թեկնածուներու վրայ 61.587ը յաջողած են, այսինքն 58,60 առ հարիւր։ Անկումը հոս ալ բոլոր սէռիներու մէջ է բայց ի մասնաւորի սէռի՝ «Ժէ» (տնտեսութիւն) եւ սէռի «Աչ» (թեքնիք էնֆորմաթիք)։

Այլ խօսքով եւ միայն թիւերով 338.590 ներկայացողներու վրայ ընտրեալներու թիւն է՝ 216.600։

Ի՞նչ ուղղութիւն պիտի առնեն այս 216.600 նոր պսակաւորները։ Եթէ հետեւինք Կրթական նախարարութեան անցեալ տարիներու կատարած վիճակագրական հարցախոյզի արդիւնքներուն, կարելի է ըսել որ 80 առ հարիւրը պիտի շարունակէ իր ուսումները, 60 առ հարիւր համալսարաններու եւ թեքնոլոժիի համալսարանական էնսթիթիւներու մէջ, իսկ 20 առ հարիւր բարձրագոյն թեքնիսիէնի ճիւղերուն կամ մեծ դպրոցներու պատրաստական դասարաններուն։ Ընդհանրապէս համալսարան յաճախողներու մեծամասնութիւնը կը հետեւի դպրութեան (շուրջ 25 առ հարիւր) եւ իրաւաբանութեան (շուրջ 16 առ հարիւր)։ Նաեւ բժշկական ճիւղը կը հաշուէ շուրջ 17 առ հարիւր եւ գիտութիւններու ճիւղը 15 առ հարիւր։

Ահաւասիկ դպրոցական տարի մը եւս կը փակուի եւ որուն ընթացքին շահեկից կողմերը ունեցան կարգ մը հարցերու շուրջ տեսակէտի խոր տարբերութիւններ եւ անոնցմէ բխող պայքարները որոշ չափով դրդեցուցին հանրային կարծիքը։ Առաջին հերթին՝ արձակուրդներու հարցը եւ դպրոցական տարիին բաժանումը, ինչպէս նաեւ վերատեսութիւնը դպրոցական քարտէսին որուն կապուած է ուսուցիչներու պաշտօնի անապահովութիւնը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ, Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

«Սովետական գրող» հրատարակչականը, որ «Հայ դասականների գրադարան» մատենաշարով լոյս ընծայած է Մուրացանի, Նար-Դոսի, Յովհ. Թումանեանի, Շիրվանզադէի, Ե. Օտեանի, Դ. Դեմիրճեանի եւ Ղ. Աղայեանի երկերը, հրապարակ հանած է Սիամանթոյի եւ Դ. Վարուժանի նուիրուած հատոր մը։ «Դիւցազնօրէն», «Հայորդիներ», «Հոգեվարքի եւ յոյսի ջահեր», «Կարմիր լուրեր բարեկամէս» եւ «Հայրենի հրաւէր» շարքերու առաջին հրատարակութիւններն ու անոնց վերամշակուած օրինակները հիմք ծառայած են ներկայ հատորին համար։ Հոս տեղ գտած է Սիամանթոյի ամբողջ գրական ժառանգութիւնը, բացի սեւագրութիւններէ եւ տպուած քանի մը գործերէ։

Դանիէլ Վարուժանի երկերու այս հրա-

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԷՄՔԷՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Այս վերջիններուն մէջ էր ոչ-իթթիհատական լաւ անձնաւորութիւն մը, քալիմկեանի հրամանատար զայմագամ (յետոյ գնդապետ) Նաճի պէյ, նախկին եպարքոս անգլիասէր Քեամիլ փաշայի փեսան։ Մենք Հայերս շատ գոհ էինք ճարտարամիտ միւթեսարըֆին վայելած վստահութեանը համար, որով եւ եթ ի վիճակի կ'ըլլար անիկա գործելու Հայուն համար։

Վերջապէս, բոլոր սեբաստացւոց Հայոց քաջածանօթ Միս Կրէֆըմ, որուն հայանուէր գործունէութիւնը հայ տառապանքի օրերուն մէջ տատանօր հակիրճօրէն պատկերացնել ջանացինք, աշխարհասասան սա պատերազմի տարիներուն, իբր սփոփարար հրեշտակ, իր յաւերժական երախտիքովը իսկապէս արժանի հանդիսացած է վերապրող Սեբաստացի Հայուն խոր հիացման եւ շնորհապարտ զգացման։

Պատի՛ւ, ուրեմն, եւ յարգա՛նք իրեն եւ նմաններուն։

ԺԷ.
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ
ԹԱԼԷԱԹԻ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱԼԸ

Բռնագաղթէն վերջն ալ յաճախ էնվեր եւ բանակին ուրիշ հրամանատարներ կուգային Սեբաստիա, բայց ոչ մէկին ընդունելութեան հանդէսին կամ բարի գալուստի այցելութեան երբեք չէի մասնակցեր, զինուորականութեան չպատկանելուս մէջ բերելով միշտ։ Իսպաթը վիճուտի չարաթական մէկ այցելութեանս կուսակալն հաղորդեց ինծի թէ Ներքին Գործոց Նախարարը Սեբաստիա կուգայ «քննական պտոյտով» — նախընթաց ԺԵ. գլխուն մէջ ըսած ենք արդէն Թալէաթի բուն ինչ շարժառիթով գալը։ Հարցուցի իսկոյն Մուամմէրի թէ կարելի՞ է այցելութիւն մը տալ նախարարին. վայրկեան մը խորհելէ յետոյ ուզեց գիտնալ թէ մասնաւոր խնդրանք մ'ունի՞մ։ «Ո՛չ, պատասխանեցի, թերեւս նախարարը գիտնալով իմ հոս գտնուիլս գուցէ սրտնեղի իրեն չայցելելով աչքառու պակաս մը ընելուս համար»։ Կուսակալը մտածկոտ երեւոյթով մը հազիւ հաւանեցաւ կառավարական պաշտօնատան մէջ Թալէաթի ներկայանալուս եւ պատուիրեց որ քաղաքէն դուրս ընդառաջ չըլլայ որ երթամ. արդէն ո՛չ կամք ունէի տրանկ բանի մը եւ ոչ միջոց։

Նախարարը Սեբաստիա հասաւ 1916 Նոյեմբեր 16–29ի երեկոյին։ Վաղայսջորդ օրը կուսակալական պաշտօնատան մէջ ընդունելութեան մեծ հանդէս մը տեղի ունեցաւ եւ պաշտօնական անձերու ունկնդրութիւն շնորհուեցաւ մինչեւ կէսօր։ Ամէն ինչ վերջանալէն յետոյ տրուած հրամանին համաձայն թիկնապահի մը միջոցաւ առաջնորդուեցայ կուսակալին սենեակն, ուր ճիշդ մէջտեղը ոտքի կեցած էր Թալէաթ սաթէ համրիչ մը ի ձեռին, իր ձախ կողմն ունենալով Մուամմէրն եւ քիչ մը անդին, պատուհանին մօտ, Լիվայիմաթի Թօփալ Իսմայիլ Հագգը փաշան, որ Պոլսէն միասին եկած էր։ Նախարարն արագ նայուածքով մը դիտելէ յետոյ գունաթափ փակեղս ու մաշած վերարկուս, տեսակ մը հեղնանքով եւ հայ լեզուն պղծելով ըսաւ. «Բարեւ աղբար», մինչ ես թրքաձեւ լուռ բարեւ մը տալով մօտեցայ եւ ըսի. «Պէյ էֆէնտի, նախապէս առիթ ունեցած ըլլալով ծանօթանալու ձեր մեծութեան, այս անգամ ձեր Սեբաստիա այցելութեան առթիւ եւս փափաքեցայ բարի գալուստի գալ անհատապէս միայն. ինչպէս գիտէք, այստեղ ալ ո՛չ հայ ժողովուրդ կայ հիմա, ո՛չ առաջնորդութիւն որ կարենամ անոնց անունով խօսիլ»։

Հեգնոտ ժպիտը դէմքին վրայ, Թալէաթ ուզեց գիտնալ ի՛նչ նպատակաւ Ռումանիայէն մինչեւ Սեբաստիա եկած ըլլալս, եւ փութացի մանրամասնօրէն պատմել թէ ինչպէս Պատրիարքարանի որոշմամբ ու կայս. հրովարտակով եկած էի Սեբաստիա առժամապէս վարելու Առաջնորդարանի գործերը, բայց բռնագաղթը վրայ հասաւ, եւ թէ Պոլսէն ինծի ուղեկցող Սահակ Վրդ. Օտապաշեան, որ իբր տեղապահ Երզնկա կ'երթար, սպաննուեցաւ ճամբուն վրայ եւն.։

Ասոր յաջորդեց ուրիշ հարցում մը. «Այլեւս քեզի այստեղ գործ չէր մնացած ինչո՞ւ Պոլիս չվերադարձար, դուն Պոլսեցի չե՞ս»։ «Այո՛, պատասխանեցի, Պոլիս ծնած եմ, Առաջնորդարանէ դուրս հանուած օրս կառավարութեան որոշումը հաղորդուեցաւ եւ ըստ այնմ հոս մնալ եւ ամէն շաբթու կուսակալութեան ներկայանալու հարկադրուեցայ»։

(25 – Շար.)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ցաւով իմացայ թէ քանի մը ամիս ա-
ռաջ մեռած է բանաստեղծ եւ դաստիա-
րակ Արսէն Աճէմեան, Ատտիս Ապապայի
մէջ (Եթովպիա):
Կը պատկանէր «Անձինք նուիրեալք»ի
սերունդին:
Կանուխէն ընդգրկած է ուսուցչական
ասպարէզը: Եղած է գործակից Լեւոն
Շանթի եւ Նիկոլ Աղբալեանի, Մար -
սէյլի մէջ հայկական վարժարան մը հիմ-
նելու ծրագրով: Հինէն աշխատակցած է
«Յառաջ»ի:
Անցած է Լիբանան եւ Սուրիա միշտ
ուսուցչի պաշտօնով: Տարիներ ծառայած
է զաւառի վարժարաններուն մէջ: Ապա՝
Ատտիս Ապապա, ուր տասնամեակներ
դասաւանդած է մանաւանդ Հայոց պատ-
մութիւն, ազգային Գէորգեան բարձրա -
գոյն նախակրթարանին մէջ: Ինքնատիպ
մեթոտ մը ունէր Հայոց պատմութիւնը
տալու պատանիներուն:
Իր խրախուսիչ դասը՝ խանդավառ
ձառ մըն էր, Հայութեան գովքը հիւսող,
անոր քաջութիւնը պանծացնող:
Իր հին աշակերտները, զորս ճանչցած
եմ, խոստովանած են թէ մեծ բան կը
պարտին իրենց Հայոց պատմութեան ու-
սուցչին՝ իրենց հայապաշտութեան մէջ:
Ա. Աճէմեան է՛ր նաեւ շնորհալի բա -
նաստեղծ: Քերթուածներու հատորներ
ունի, տպուած Վենետիկ, եթէ չեմ սխա-
լիր:
Վերջին պատկերը, զոր կը պահեմ իր-
մէ, Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին էր:
Ատտիս Ապապայի Նորակառոյց եւ շքեղ
քաղաքապետարանի սրահը բերնէ բերան
լեցուն Թունդ հայրենասէր Եթովպա -
հայերով:
Ինքը, բեմին վրայ, թեւերը վերամ -
բարձ, խոր յուզումով արտասանելով
Ապրիլեան նահատակներուն ձօնուած իր
մէկ ինքնագիր քերթուածը:

Կ. Փ.

...արակութեան համար հիմք ծառայած
են «Սարսուռներ» (1906), «Ցեղին սիր-
տը» (1909), «Հեթանոս երգեր» (1912)
եւ «Հացին երգը» (1921) բանաստեղծա-
կան շարքերու առաջին հրատարակու -
թիւնները, որոնք լոյս տեսած են Վենե-
տիկ եւ Կ. Պոլիս: Հատորէն դուրս մնա-
ցած է ժամանակի պարբերականներու
մէջ վարուժանի տպագրած բանաստեղ -
ծութիւններու մէկ փոքր մասը, որ չէ
մտած հեղինակին կենդանութեան օրով
հրատարակուած գիրքերուն մէջ: Դուրս
մնացած է նաեւ «Սարսուռներ»ու մէկ
մասը: Հատորը կազմած, յառաջաբան -
ները, ծանօթագրութիւնները եւ բառա -
րանները գրած է Հեկտոր Ռշտունի:

Ս. ՆԱՅԻՐԵԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. Միացեալ Նահանգներու մէջ

Դէպի Պոսթըն իր ճամբուն վրայ Գա-
րեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսը Յու-
լիս 5ին ժամանած էր Լոնտոն, ուր օդա-
կայանին մէջ դիմաւորուած էր Անգլիոյ
Հայոց Կաթող. Պատուիրակ Ներսէս Եպս.
Պօզապալեանի, Պսակ Արք. Թումայեա-
նի, Լիբանանի դեսպանատան կցորդի եւ
հայկական գաղութի ներկայացուցիչնե -
րուն կողմէ: Հայրապետը օդակայանէն
առաջնորդուած էր Ս. Պետրոս եկեղե-
ցին, ուր մուտք գործած էր «Հրաշա-
փառ»ով: Յանուն գաղութին բարի գա-
լըստեան իր խօսքը արտասանած էր Ներ-
սէս Եպիսկ., որուն ի պատասխան Հայ-
րապետը ուրախութիւն յայտնած էր գա-
ղութէն ներս կատարուած իրագործում -
ներուն համար, մասնաւորաբար մշա -
կութային եւ կրթական մարզերէն ներս:
Կէսօրէ ետք Ուէսթմինիսթըրի մէջ Գա-
րեգին Բ. դիմաւորուած էր Լոնտոնի ե-
պիսկոպոս եւ Անկլիքան Եկեղեցւոյ Խոր-
հուրդի արտաքին յարաբերութեանց ընդ-
հանուր քարտուղար Քանոն Մայքըլ Մու-
րի կողմէ: Հայրապետը առանձին հան -
դիպում մը ունեցած էր Քենթըրպըրիի
Արքեպիսկոպոսին հետ:
Երեկոյեան ժամը 7ին, Հայրապետը ըն-
կերակցութեամբ Ներսէս եպիսկոպոսի
ընդունուած էր Քրիստոնէական Գիտու -
թեանց Զարգացման Ընկերակցութեան
ընդհ. քարտուղար Փաթրիք Կիլպըրթի
կողմէ, որ Աթէնիում Քլըպի մէջ ընթրիք
մը տուած էր ի պատիւ Հայրապետին:
Յաջորդ առաւօտ, Գարեգին Բ. ուն -
կընդրութիւն շնորհած էր Լոնտոն գըտ -
նուող պարսկահայ, լիբանանահայ ու
քուէյթահայ ազգայիններու, որմէ ետք
ընդունած է այցելութիւնը Լիբանանի
ընդհ. հիւպատոսին:
Հայրապետը կէսօրին մեկնած է Պոս-
թըն:

ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ

Գարեգին Բ. Յուլիս 6ի կէսօրէ ետք
ժամանած է Պոսթընի օդակայանը, ուր
զինք դիմաւորելու եկած են թեմին ա-
ռաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան,
Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, Բերիոյ
(Հալէպ) թեմի առաջնորդ Սուրէն Եպիսկ.
Գաթարոյեան, հոգեւոր դասը, ազգային
իշխանութեան, Հ. Յ. Դ.ի, Հ. Ե. Դ.ի,
Հ. Օ. Մ.ի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ այլ
կազմակերպութեան ու «Հայրենիք»նե-
րու ներկայացուցիչները:
Ընդունելութեան յանձնախումբին կող-
մէ Տոքթ. Վարանդ Յակոբեան բարի գա-
լըստեան խօսքը արտասանած է, որուն
ի պատասխան Գարեգին Բ. իր ուրախու-
թիւնը յայտնած է այցելութեան առթիւ
եւ անդրադարձած Լիբանանահայութեան
վճռական կեցուածքին: Առաջնորդին ող-
ջոյնի խօսքէն ետք Հայրապետը առաջ -
նորդուած է Ուաթըրթաունի Ս. Ստեփա-
նոս եկեղեցին, ուր ուրախութիւն յայտ-
նած է Ամերիկահայութեան մէջ նշմար-
ուող վերազարթօնքին համար:
Յուլիս 8ին, Գարեգին Բ. պատարա -
գած եւ քարոզած է Ս. Ստեփանոս եկե-
ղեցւոյ մէջ: Իր խօսքին մէջ Հայրապետը
անդրադառնալով Յիսուսի կեանքէն առ-
նուած փորձառութեան մը, ըսած է.
«Ծովը աշխարհն է, որ խռով է այսօր:
Իսկ մակոյկը՝ հայ ազգն է: Ծովը ա-
ռաւել եւս փոթորկայոյզ դարձաւ Միջին
Արեւելքի մէջ, եւ հայ ժողովուրդի հա-
մախումբ ապրող մէկ մասնիկը ընկճուե-
ցաւ հինգ տարիներու տանջալի փորձա-
ռութեան մը մէջ: Սակայն որքան խոր
ու ծանր է տագնապը, նոյնքան ամուր է
վերականգնելու հաւատքը»: Հայրա -
պետը խոր գնահատանքով արտայայ -
տուած է Վազգէն Ա.ի կեցուածքին հա-
մար:
Նոյն օրը, երեկոյեան, ճաշ մը տրուած
է Շերաթըն Ին պանդոկին մէջ, ի պատիւ
Գարեգին Բ.ի: Խօսք առած են հոգեւո-
րական եւ աշխարհական դէմքեր, որոնց-
մէ ետք ճառ մը խօսած է Հայրապետը՝
հայ ժողովուրդը հրաւիրելով առաւել
նուիրումի, առաւել յանձնառութեան,
սիրոյ եւ համերաշխ գործունէութեան:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

Հայրապետը Նիւ Եորքի օդակայանը
ժամանած է Յուլիս 14ի կէսօրէ ետք:
Զինք դիմաւորած են Հիւսիսային եւ Հա-
րաւային Ամերիկայի յոյն եկեղեցւոյ ա-
ռաջնորդը Եաքովոս Արք., Լիբանանի
դեսպանին ներկայացուցիչը, Ղպտի Եկե-
ղեցւոյ ներկայացուցիչը, թեմին առաջ -
նորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ., Արեւելեան թե-
մին առաջնորդը՝ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թա -
պագեան, ազգ. իշխանութեանց ներկա-
յացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը:
Հայրապետը առաջնորդուած է Ռիճ -
ֆիլտի Ս. Վարդանանց եկեղեցին, ուր
Գոհաբանական աղօթքէն ետք, սրահին
մէջ տեղի ունեցած է բարի գալուստի
մասնաւոր հանդիսութիւն մը: Խօսք ա-
ռած են Կրօնական Ժողովի, Ազգ. իշխա-
նութեան ներկայացուցիչները:

×

Յաջորդ առաւօտ, Գարեգին Բ. պա -
տարագած եւ քարոզած է Նիւ Եորքի
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր եկեղեցին:
Ներկայ եղած է խուռներամ բազմութիւն
մը:

×

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, Ազգ. իշխա-
նութիւնը ճաշ մը տուած է ի պատիւ
Հայրապետին, Ուալտորֆ Աստորիա պան-
դոկին մէջ: Խօսք առած են Մուշեղ Յա-
րութիւնեան, Ազգ. իշխանութեան ատե-
նապետը՝ Գառնիկ Փիլիկեան, Կրօնական
Ժողովի ատենապետը՝ Վահրիճ Քհնյ. Շի-
րինեան, Արեւմտեան թեմի առաջնորդ
Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեան, Արեւելեան
թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշ-
ճեան, որ յանուն իր թեմին՝ Հայրապե-
տական ոսկեզօծ սաս մը նուիրած է
Գարեգին Բ.ին: Յոյն Եկեղեցւոյ առաջ-
նորդը՝ Եաքովոս Արք., իր ողջոյնի խօս-
քին մէջ Գարեգին Բ.ի մասին ըսած է.
«Ձեր առաջնորդը ոեւէ այլ առաջնորդ
չէ, ան մէկն է ամէնէն օժտուած անձե-
րէն, որ ճանչցած եմ կեանքիս մէջ»:
Հայրապետը խօսած է անգլերէն եւ հա-
յերէն, անդրադառնալով հայ եւ յոյն ժո-
ղովուրդներու գործակցութեան եւ բա-
րեկամութեան, հայկ. կեանքի ներկայ
կացութեան ու շեշտած է. «Ազգային
ինքնութեան գիտակցութիւնը հետզհետէ
աւելի կը խորանայ մեր ժողովուրդին
մէջ, աւելի հասունցնելով զայն»: Գարե-
գին Բ. լատիներէն ասացուածքով մը ամ-
փոփած է իր պատգամը Ամերիկահայու-
թեան. «Միութիւն՝ անհրաժեշտութեան
մէջ, ազատութիւն՝ վիճելիին մէջ, եւ
սէր՝ յամենայնի»: Ապա Հայրապետը
Պիքֆայայի Ապրիլեան յուշարձանի փոքր
նմանակերտը նուիրած է Քալիֆորնիոյ
հայկ. գաղութին, իսկ Մաշտոցի բար-
ձրաքանդակ պրոնզէ դիմանկարը՝ Արե-
ւելեան թեմի հայ համայնքին: Փոխա -
դարձելով Արեւելեան թեմի նուէրը,
Գարեգին Բ. հայրապետական իր գա-
ւազանը նուիրած է առաջնորդ Մեսրոպ
Աշճեանին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Յուլիս 8ին,
ոգեկոչուած է Հնչակեան քսան կախա -
ղաններու յիշատակը: Կէօրին, Ս. Գրի-
գոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ պա-
տարագած եւ քարոզած է Գիսակ Վրդ.
Մուրատեան: Յաւարտ պատարագի, հո-
գեհանգստեան պաշտօնէն ետք, ծաղկե -
պսակ մը զետեղուած է Ապրիլեան յու-
շարձանին առջեւ, ուր խօսք առած է
(սպաներէն) Մարթին Կակոսեան: Ոգե-
կոչումն ու ճաշը տեղի ունեցած են Մա-
րաշի Տունը, ուր ներկայ եղած են հոգե-
ւորականներ, զանազան կազմակերպու -
թեանց ներկայացուցիչներ: Հանդէսը վա-
րած է Հերմինէ Ազինեան: Խօսք առած
են Սուսանա Զալեան, Գիսակ Նահապետ-
եան եւ Վահան Գալֆայեան: Փակման
խօսքը ըրած է կազմակերպիչ միութեան
կողմէ Սամօ Սարգիսեան, «Շարժում»
շաբաթաթերթի խմբագիրը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929 — 1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ե.

Խաղաղութի՜ւն, խաղաղութի՜ւնը հո-
գիի: Փէէռ այն հաստատ համոզումն ու-
նէր թէ պէտի կարենայ զայն գտնել հոս,
պէտի կարենայ տիրանալ անոր այս կեան-
քին մէջ, որ հակառակ յոգնեցուցիչ ըլ-
լալուն, միօրինակ էր, անփոփոխ ու ան-
վերջանալի: Առաջին այն քանի մը օրե-
րը սահեցան կատարելապէս անդիտակից
անրան եւ անզգայ տպաւորութեան մը
տակ: Փարիզէն իր փախուստը, կրկին
մութ ու նեխոտ պանդոկ մը իյնալը,
գործ փնտռելը եւ անոր անգամ մը եւս
վարժուելու ճիգը, անդրադարձումի ամէն
կարողութիւն ջնջեցին իրմէ: Անմիջա-
պէս յետոյ ինկաւ անսահման, անզուսպ
կատաղութեան մը մէջ. օրերը, գիշեր-
ները, իր բոլոր պահերը անէծքով լեց-
ուեցան: Կ՚ատէր, սարսափելիօրէն կ՚ատէր
իր Նէնէթը, ակռաներուն մէջէն անէծքը
անվերջ կը սուլէր, այլեւս առանց ինք-
զինքը զսպելու: Դեռ սատի՛կ, սատի՛կ
կը տառապէր: Գիշերները ճաշէն վերջ ան-
կարող կ՚ըլլար սենեակ վերադառնալ եւ
այն մութ ու անծայր փողոցներու եր-
կայնքին ցուրտին հետ կր տանէր իր տեն-
դը, գրեթէ բարձրաձայն կրկնելով. «Ա-
նիծուի՛ս, անիծուի՛ս դուն, Նէնէթ, տա-
ռապի՛ս դուն. կ՚ուզեմ որ տանջուիս եւ
փնտռես զիս. ինչպէ՜ս, ինչպէ՜ս տար-
ուեցայ ես, խաբուեցայ անկէ: Ի՞նչ էր
որ. միւսներուն պէս «հաւ» մըն ալ ինք.
բացառիկ ի՞նչ ունէր որ. ոչինչ: Նախ որ
ինծմէ շատ տարէց էր. քանի մը տարիէն
ա՛լ պիտի ծերանայ. արդէն խարտեաշնե-
րը շուտով կը խամրին: Որքան տղայ եմ
եղեր. չկրցայ բաց աչքերով իրականու-
թիւնը տեսնել. հմայուեցայ իր շպարէն,
վայելչութենէն, գեղեցիկ զգեստներէն,
նուրբ ճերմակեղէններէն: Իրաւունք ունին
եղեր Ֆրանսացիները զանոնք կոչելու.«
Կնոջ ծանր հրետանին»: Այո՛, հոմ ու-
նէր, արտաքին տեսք մը ունէր, բայց ար-
դէն կիրքը ի՞նչ է որ. անճկելի հպար-
տութիւն մը բռնաբարել է. զօրաւոր ան-
հատականութեան մը տիրանալ ու տիրա-
պետել է. կիրքը կարող է եւ ուժիմ դաս-
տակներ անշարժեցնել, կապել է. խեղա-
ցի գլուխ մը թմրեցնել, ցաւի եւ հեշ-
տութեան արտայայտութիւնը անոր վրայ
վայելելն է. այո՛, կիրքը կեցուածք մը
բռաբարել է: Խեղճ Լիզ, խեղճ Լիզ, ինչ-
պէ՜ս քեզի չճանչցայ... անիծուի՛ս դուն,
այո՛, քեզի եմ, Նէնէթ, քեզի՛...»:
Եւ օրերը դարձան, դարձան: Մեքենա-
ները անկապ բառեր եւ թերի նախադա-
սութիւններ կրկնեցին իրեն անվերջ, ո-
րոնց բացատրութիւն մը կամ երբեմն ալ
պատասխան մը գտնելու իր ճիգին մէջ
երիտասարդը մոլորեցաւ, ինկաւ հակա-
սութիւններու գիրկը, մինչեւ որ լռեց:
Հեռաւոր խարտոց մը կը Փշշար ականջ-
ջին — «Խօլ շուայտ, խօլ շուայտ, խօլ
շուայտ, խօլ շուայտ...»: Կամ աղմին,
աղմկարար մեքենայ մը իր բոժոժները
կը հնչեցնէր կրկնելով.— «Ինչու չըրինք
չարիք, ինչու չըրինք չարիք, ինչու չը-
րինք չարիք, ինչու չըրինք չարիք...»:
Փիէռ լռեց, որովհետեւ նախ աւելորդ ու
անօգուտ գտաւ առելութիւնը որ միայն
իր հոգին մրոտելու պիտի ծառայէր, իսկ
ուրիշ պահու մը վախցաւ անկէ, որպէս
թէ անէծքին ազդեցութիւնը անխուսափե-
լի ըլլար: Ինք իր անէծքէն վախցաւ ու
հեռանալով գոհացաւ արտասանել մեղ-
մաձայն, աղօթքի մը պէս.

Grands yeux dans ce visage ;
Qui vous a placés là ?
De quel vaisseau sans mâts
Etes-vous l'équipage ?
Depuis quel abordage
Attendez-vous ainsi
Ouverts toute la nuit ?

Եւ երբոր Նէնէթին անուան անմիջա-
պէս յաջորդող այն երկու բառերը, շէ-
ռի եւ «անիծուիս», դադրեցան արտա-
սանուելէ, երիտասարդը էապէս փոխուե-
ցաւ:
(82 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Արշալոյս Սիսլեան եւ զաւակը Սեդա (Կըրնոպլը), այրի Տիկ. Մարիամ Գոստիկեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Գոստիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էլմայեան եւ զաւակը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի, իրենց ամուսնոյն, հօր, քրոջ որդիին եւ մօրաքրոջ զաւկին, նորոգ հանգուցեալ

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՅՈՒԼԻՍԻ ԽՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ Յուլիս 30, ժամը 18ին

Ave. Paul Appell,
Porte d'Orléans, Paris.

Օգոստոսի խումբի մեկնում՝ Յուլիս 31, ժամը 7.30ին

Ave. Paul Appell,
Porte d'Orléans, Paris.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

COMMUNIQUE

Nous apprenons qu'une personne n'ayant aucun rapport avec HAY-BAIKAR, s'adresse actuellement à nos compatriotes pour ramasser de l'argent en notre nom, ce qui est pour le moins un abus de confiance. La rédaction de HAY BAIKAR met en garde les patriotes arméniens contre ce genre de pratique. A tous ceux qui désirent soutenir financièrement notre combat nous demandons de s'adresser aux vendeurs habituels de HAY BAIKAR ou d'envoyer directement leurs dons à A. Toranian B. P. 39
92162 ANTONY CEDEX

HAY BAIKAR

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Թադէոս մատրան Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մարիամ Չէօրտիւքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.—

Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Միքայէլեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Օհան Չէօրտիւքեան 20, Տէր եւ Տիկ. Գեղամ Գայայեան, Տէր եւ Տիկ. Ժողէֆ Չէօրտիւքեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Օհան Մնակեան 30, Տէր եւ Տիկ. Ֆիլիփ Չէօրտիւքեան 50, Տէր եւ Տիկ. Պաղտասար Թօփալեան 20, Տէր եւ Տիկ. Կիւլպէնկ Հայալեան 50, Պր. Բարսեղ Լեւոնեան 30, Պր. Եղիա Գէորգեան 10, Տէր եւ Տիկ. Աճէմեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Զորուքեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Մըսըրլեան 40, Տէր եւ Տիկ. Ներսէս Մըսըրլեան 30, Վարդանեան ընտանիք 50, Ադանաքի Քէչիճեան 15 ֆր.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Յուլիս 29, ժամը 9.30ին Ա. կայանէն՝ Խաղողօրհնէք:

Նուպարեան Մատենադարան

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասէրներու փափաքին, որոշած է մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը, հետեւաբար մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ Նուպարեան Մատենադարանի
11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել մէթրօ Փասի:

Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 10էն 12, յ. մ. 14էն 18, բացի Չորեքշաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ:

FRANCE - MUSIQUE

Այս Ուրբաթ, Յուլիս 27, ժամը 20.30ին «Հողին Երգը» շարքի յայտագիրը նուիրուած է հայկ. երաժշտութեան:

Կը մասնակցի Էլիա Բեհլիվանեան, հայկ. ժողովրդական եղանակներով:

ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ ՔԻՄՔԻ ՃԱՇԱԿ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

BOSPHORE - Epicerie - Traiteur

5, Rue de l'Echiquier 75010 Paris Tél. 246. 60. 51
Métro : Strasbourg Saint-Denis

Ուրախութեամբ կը ներկայանայ հանրութեան իր Արեւելեան եւ Հայկական ուտեստեղէններու նոր տեսակներով

Պոսֆորի մէջ կարելի է գտնել ինչ որ անհրաժեշտ է արեւելեան եւ մանաւանդ հայկական խոհանոցէ ներս

ԱՌԱՒԵԼ՝ տեղւոյն վրայ եւ ապսպրանքի վրայ միշտ թարմ տերեւի տոլմա, միտիա տօլմա միջուկով, իմամ պայըլտը, թարամա, պօաչայ առւ պէօրէկ, լահմաճուն ինչպէս նաեւ անուշեղէններու տեսակները՝ քատայիֆ, պուրմա... մինչեւ իսկ պոլսական ընտիր հելվա եւ լոքումի տեսակները

Զոր մրգեղէնի եւ պիստակներու նոր համադրութիւն:

BOSPHORE

կրնայ գոհացնել ամէնէն դժուարահաճ տանտիկինները եւ զարդարել ամենաբծախնդիր կերուխումի սեղանները

BOSPHORE

կը յատկանշուի ոչ միայն իր ապրանքներու այլազանութեամբ եւ որակով, այլ նաեւ իր անմրցելի եւ լաւ սերտուած գիներով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5

Կազմակերպուած գաղութիս Հայ Բարեկամական Միութեան կողմէ, նախկին «Կոլֆ Քամփինկը», մասնակցութեամբ Վալանսի «Ժաք – Քոժա» խումբին նաեւ հայկական թիփիք երրեակ խումբի մը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE et ENVIRONS ORGANISE UN PELERINAGE

en Arménie à l'occasion du Jubilé de la Nouvelle Césarée

du 9 au 25 Septembre

Le voyage durera 14 jours dans les lieux historiques d'Arménie dont une journée complète en Nouvelle Césarée, ainsi que 2 jours à Moscou avec spectacle dernier soir au Théâtre Bolchoï ou Palais des Congrès.

— Le prix 3900 F. tout compris.
— Prix spéciaux pour les jeunes.

Pour les inscriptions :
F. NICHANIAN
15, Avenue Mathurin-Moreau
75019 Paris — Tél. : 205-47-40
Le trésorier : KEVORK SAADETIAN
18, Rue de Picardie, 75003 Paris
C.C.P. La Source 34 136-02
Tél. : 887-99-06
Le secrétaire : AGOP VEZIRIAN
84, Rue Adolphe-Guyot
92270 Bois-Colombes — Tél. : 780-82-58

Un cinéaste professionnel accompagnera le groupe pour filmer toute la visite

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-Էն 16

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՌԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ
ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ, ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Ազատուհի Մկրտիչեանէ եւ Մկրտիչեան եղբայրներէ, իր զաւկին եւ եղբօր՝ Ժորժ Մկրտիչեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով 500 ֆր.:

×

Պոլ. Օտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հին ընկ. Նազլի Ղարիպեանէ (այժմ Ամերիկա) 100 ֆր. Ֆրանսա իր այցելութեան առթիւ:

×

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեանէ 100 ֆր. Սիսակ Սիսլեանի մահուան առթիւ, Ովսաննա Շահինեանի հոգեհանգստեան առթիւ 100, Տիկ. Ճամուզեանէ Վարդգէս Իզմիրլեանի թաղման առթիւ 50, Օր. Յամփէկմուրատեանի քառասունքին առթիւ 50 ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 13ին: 1979 – 1980 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Արձանագրութեանց համար դիմել կրթարան.

ECOLE SAINT MESROB
4, Rue Komitas — 94140 Alfortvile
Tél. : 378-92-91 et 375-26-98

EXPOSITIONS

ԳԱՌԶՈՒ — CARZOU

Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայերէն ճիւղեր:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)
Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. 927-01-72

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.435
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
54e ANNÉE No 14.435

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՀԷՅՐ ՄՈՀՍԷՆ « Պաղեստինեան Ազատագրութեան Կազմակերպութեան » զինուորական ճիւղի պետը եւ Սայ–քայի ղեկավարը, որ մահափորձի են–թարկուած էր առջի գիշեր երբ Քաննի իր յարկաբաժինը կը վերադառնար, մե–ռաւ 40 ժամուան հոգեվարքէ մը ետք: Մինչեւ Ուրբաթ առտու ոչ ոք տէր ե–ղած էր այս մահափորձին: Անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ Լիբանանցիներու գործն ըլլայ: Կը յիշուի որ բազմաթիւ Լիբանանցիներ Թոթ ա՛Ազիւս հաստատ–ուած են եւ մասնաւորաբար պատաս–խանատու կը նկատեն պաղեստինեան զինուորական բաժնի այս ղեկավարը: Ֆրանսական ոստիկանութիւնը կարեւոր ուժեր ղրկած է Թոթ ա՛Ազիւս: Նիսի Մէ–րիտիէն պանդոկը ՊԱԿի պատուիրակու–թիւն մը կայ մինչ պաշտօնապէս ՊԱԿն ալ մահափորձը կ՚ուզէ միայն Իսրայէլ–եան եւ եգիպտական գաղտնի սպասար–կութեանց գործը նկատել: Իսրայէլ եւ Եգիպտոս, ընդհակառակն, պաղեստին–եան մրցակից խմբակներու ներքին հաշ–ուեյարդար մը կը նկատեն բայց եւ այն–պէս Իսրայէլեան Մաարիւ թերթը կը գրէ· « Ովքեր ալ ըլլան մահափորձին հեղինակները, արդար գործ մը տեսան»:

«ԻՆԹԵՐՆԷՇԸՆԸԼ ՀԵՐԸԼՏ ԹՐԻՊԻՒՆ» Ուրբաթ օր կը հրատարակէր իր 30 հա–զարերորդ թիւը: Այս առթիւ կը յիշէ թէ երբ Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէր առա–ջին թիւը էյֆէլի աշտարակը կիսաւարտ էր դեռ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Արտաքին նախա–րարութիւնը կանչած է Ա. էֆ. Փէ.ի (ֆրանս. մամուլի գործակալութիւն) գրասենեակին տնօրէնը « խելքը տուն կանչելու » համար: Այս միջոցին, խոր–հրդային իշխանութիւնները մասնաւորա–բար անհանդուրժող են օտար թղթա–կիցներու նկատմամ,: Արտաքին նախա–րարութիւնը դիտողութիւն ըրած է ֆը–րանսական գործակալութեան երեք թըղ–թակիցներու հասցէին իրենց « անվայել ընթացքին »համար, « տեւականօրէն կը բռնաբարեն (եղեր) խորհրդային օրէնք–ները »: Նման ազդարարութիւն մըն ալ տրուած է Ֆայնէնշըլ Թայմզի թղթա–կիցին...:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ալ գործազրկութեան մեծ տագնապ մը կ՚ապրի, կը կարծուի որ շուրջ քսան միլիոն անգործ կայ: Բաւա–կան ցոյցեր եղած են, գլխաւորաբար Շանկայ:

ԳԱՐԹԸՐ նորէն « օգնութի՛ւն, օգնու–թիւն »կ՚ուզէ Ամերիկացիներէն, որոնք սակայն այնքան ալ գոհ չեն իր նոր կա–ռավարութեան կազմէն, ոչ ալ իրմէ (վերջին քննութեան մը համաձայն իր–մէ դժգոհ են 70 առ հարիւրը...):

ՆԻՔԱՐԱԿՈՒԱՅԻ յեղափոխական նոր կառավարութիւնը ազգայնացուց դրամա–տուները եւ հրահանգեց չորս օտար դրա–մատուներու որ այլեւս անհատական պա–հեստներ չընդունին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Առողջապահութեան նախկին նախարար՝ Շէյխոլէզամզատէ յանցաւոր նկատուած է իբրեւ « հանրա–

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 13–19)

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տաշքենդի մէջ տեղի ունեցած է երա–ժըշտական արեւելագիտութեան հարցե–րու նուիրուած առաջին համամիութենա–կան համագումարը: Կարդացուած են զե–կուցումներ « Ափրիկէի եւ Ասիոյ երա–ժըշտական մշակոյթի արդի վիճակի եւ ուսումնասիրութեան հեռանկարներ », « Ասիոյ ժողովուրդներու երաժշտական մշակոյթը իբրեւ խորհրդային երաժշտա–գիտութեան ճիւղ մը » եւ այլ նիւթերու շուրջ: Հայաստանէն մասնակցած եւ զե–կուցումներ կարդացած են Մարգարիտ Բրուտեան՝ « Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ բանագէտ – մասնագէտներու պատ–րաստութեան քանի մը հարցեր » եւ Անահիտ Ցիցիկեան՝ « Հայկական երա–ժշտական նուագարանային մշակոյթի պատմաբանները եւ այդ մշակոյթի զար–գացման քանի մը հարցեր » նիւթերուն շուրջ: Համագումարին կատարուած է խորհրդային եւ արտասահմանեան արե–ւելքի երաժշտական մշակոյթի վերլու–ծումը, ինչպէս նաեւ քննարկուած են արեւելագէտ երաժշտագէտներու պատ–րաստութեան հարցերը:

×

ՀԵՆՐԻԿ ՄԱԼԵԱՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐ՝

Երեւանցի բեմադիր Հենրիկ Մալեանի « Նահապետ » շարժանկարը, որ անցեալ տարի արժանացաւ 11րդ համամիութե–նական շարժանկարի փառատօնի գլխաւոր մրցանակին, ներկայացուած է գրակա–նութեան եւ արուեստի Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի համար: Շարժա–նկարը, որ պատրաստուած է Հրաչեայ Քոչարի վիպակի հիման վրայ, կը ներ–կայացնէ հայ գեղջուկ ընտանիքի մը ճա–կատագիրը, որ 1915ի ցեղասպանութեան սարսափները ապրելով երջանկութիւնը գտած է վերածնած հայրենիքին մէջ: Շարժանկարը յաջողութեամբ ցուցադրը–ուած է Խորհ. Միութեան պաստառներու վրայ: Շարժանկարի քննադատները զայն կոչած են « Վերջին տարիներու նշանա–կալի երեւոյթը խորհրդային շարժար–ուեստին »: Հենրիկ Մալեան, որ ներկա–յիս կը պատրաստէ « Կեանքը հին հռո–մէական ճանապարհին » շարժանկարը՝ Վահան Թոթովենցի վէպի հիման վրայ, մտադիր է մօտ ատենէն շարժանկարի վերածել Ֆրանց Վերֆէլի « Մուսա լե–ռան քառասուն օրերը » վէպը, որ կը ներ–կայացնէ Հայերու ազգային ազատագրա–կան պայքարի վառ էջերէն մէկը:

×

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԱՇՃԵԱՆԻ

ՔԱՐԻ ՓՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեւանի Շինարարական – Նախագիծի կեդրոնը բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Կարապետ Թաշ–ճեանի քարի փորագրութիւնները՝ խաչ–քարեր ու բնապատկերներ, կատարուած նուրբ ու վառ երեւակայութեամբ: Ա–կուցող – փականագործ Կ. Թաշճեան այս առթիւ ըսած է, թէ փորագրութեամբ հրապուրուած է վերջին տարիները: Կ՚ապրի Երեւանի ներքին Չէյթուն թա–ղամասը. դրացի է արձակագիր Ստեփան Ալաջաջեանի եւ փորագրիչ Հրաչեայ Ստեփանեանի, որոնք դարձած են իր ուսուցիչները, առաջինը՝ իր խորհուրդ–ներով եւ թելադրութիւններով, իսկ երկ–րորդը սորվեցուցած է մուրճի եւ հա–տիչի հետ աշխատիլ:

×

ՄԱՐԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

« Հայաստան » հրատարակչականը լոյս ընծայած է մարեշալ Յովհաննէս Բաղ–րամեանի « Իմ յուշերը » գիրքը, որ կ՚ընդգրկէ նախապէս հրատարակուած « Այսպէս սկսուեց պատերազմը » եւ « Այսպէս էինք մենք գնում դէպի յաղ–թանակ » գործերը: Հեղինակը կը խօսի Բ. Աշխարհամարտի կարեւոր դէպքերու մասին, կը վերլուծէ պատերազմական գործողութիւններու ընթացքը այն ուղ–ղութիւններու մէջ, ուր իրեն վիճակ–ուած է գլխաւորել մեծ վաշտեր, ըլլալ բանակի, ապա նաեւ ռազմաճակատի հը–րամանատար: Նոր հատորը բաղկացած է վեց ծաւալուն մասերէ. կան բազմաթիւ նկարներ:

×

ԴԱՒԻԹ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Բանաստեղծ Դաւիթ Յովհաննէսի «Ան–ցեալ կորուսեալ» խորագրով նոր գիր–քին մէջ տեղ գտած են ժամանակակից երիտասարդներու նուիրուած քերթուած–ներ: Հաւաքածոն կը բացուի հեղինակին մտորումներով իր տարեկիցներու՝ աշ–խատաւոր մարդոց ու գիտնականներու գործերուն մասին: Յառաջաբանը գրած է Սերօ Խանզադեան: 35ամեայ բանաս–տեղծը որդին է Հրաչեայ Յովհաննիսեա–նի: Ընթերցողներու մօտ ժողովրդակա–նութիւն կը վայելեն իր « Ժողովրդական կառոյց » եւ « Իմ ժամանակակիցի մա–սին » պոէմները, « Երգերի փունջ », « Պոէզիայի արուեստը », « Բարեկամիս » բանաստեղծութիւններու շարքերը եւն.:

ՄԻՆ. – ԳՈՒՄԱՐԸ ..

յին գանձ մսխող եւ գործակից ամօթալի վարչակարգին » ու ցկեանս բանտարկու–թեան դատապարտուած եւ ձրի խնա–մելու թշուառները:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ Խոմէյնիի «գը–լուխին» համար, այս է պարգեւը, զոր կը խոստանան Իտալայի միասնական–ները համախմբուած Ֆուօրի (յեղափո–խական միասնականներու ճակատ) ա–նունին տակ: Ով որ Խոմէյնին յանձնէ Ֆուօրիի կեդրոնատեղին (Թորինօ) այդ գումարը պիտի ստանայ: « Խոմէյնի ձանձրացուց միլիոնաւոր միասնական–ները, կը գնդակահարէ անխնայ, Շահէն ալ աւելի արիւնարբու է » յայտարարած է Ֆուօրիի մէկ պատասխանատուն Սթամ–փա թերթին:

ՅՈՒՆԻՍԻՆ գիներու յաւելումը Ֆրան–սայի մէջ 0,8 առ հարիւր եղած է:

ԵՐԵՒԱՆ

Եդուարդ Յարութիւնեան Ձերբակալուած

Էսոշիէյթըտ Փրէս կը հաղորդէ Մոս–կուայէն թէ Հելսինքիի համաձայնագրի Հսկողութեան Կոմիտէի Հայկ. ճիւղի հիմնադիրներէն՝ Եդուարդ Յարութիւն–եան ձերբակալուած է, շուրջ տասը օր առաջ:

Յարութիւնեանի բնակարանը խուզար–կուած է եւ ինք ալ տարուած: Կը հե–տեւցուի թէ ձերբակալուած է թէեւ ամ–բաստանութիւնները ծանօթ չեն: Իր եղբայրն ալ՝ Շահէն, որ անդամ էր Կո–միտէին, ձերբակալուած էր 1977 Դեկ–տեմբերին եւ Յունուար 78ին երեք տար–ուան տաժանակիր աշխատանքի դատա–պարտուած էր:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱՌՈՑ ՀԱԿԱՌՈՒԹԻՒՆ

— O —

ԽՄԲ.— Վերոյիշեալ արդար խորա–գրին տակ, Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիք», Յուլիս 21ի իր թիւով կը գրէ·

« Կրթական Նախարարութեան Թեհ–րանի գերատեսչութիւնը, թէպէտ եւ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութեանց պայմանների մասին յղած շրջաբերականի մէջ ի միջի այլոց նշում է որ՝ կրօնական փոքրամասնու–թիւնները կարող են երկսեռ դպրոցներ ունենալ մահմեդական աշակերտներ չըն–դունելու պայմանով, սակայն զարմանքով տեղեկանում ենք, որ նոյն Նախարարու–թեան մի շարք բաժանմունքներ արգելք են հանդիսանում Հայոց դպրոցներին՝ երկսեռ աշակերտութիւն արձանագրելու համար, որով մեր դպրոցների արձանա–գրութիւններն անորոշութեան են մատ–նուել »:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՏԻԿԻՆ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ

Ցաւով իմացանք որ Յուլիս 14ին, Ալ–ֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ՝ մեր բարեկամը Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի դըժ–բախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու իր կինը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 19ին, Ալֆորվիլ, հայ գաղութի կողմէ ծաղկեպսակներ ղրկած էին Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին եւ Մաշտոց Կրթարանը, Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն, Հայ Մշակ. Տունը, Ալ–ֆորվիլի Հայ Մարզականը եւն., եւն.:

Այս տխուր առթիւ մեր ցաւակցութիւն–ները Պ. Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԵՒ ԽՈՐԱՆԱՇԱՏԻ ՎԱՆՔ – ԴՊՐՈՑԸ

ԺԲ. դարու վերջաւորութեան, ԺԳ. դարու սկիզբը Հիւսիսային Հայաստանի մէջ Զաքարեան իշխանապետութեան հաստատումը մեծ խթան եղաւ հայ իմացական եւ նիւթական մշակոյթի զարգացման: Ինչպէս կը վկայէ Կիրակոս Գանձակեցի, վերաշինուեցան հին վանքերն ու եկեղեցիները, որոնք քանդուած էին « ի հինիցն Իսմայէլի » եւ կառուցուեցան նորերը: Անոնցմէ շատերը դարձան ուսումնակրթական եւ գրչութեան անուանի օճախներ, մեծ դեր խաղալով միջնադարեան Հայաստանի մշակութային կեանքին մէջ: Այդ օճախներէն էր Խորանաշատի վանք – դպրոցը, որուն հիմնադիրն ու ուսուցչապետն էր իր ժամանակի Հայաստանի անուանի գիտնականներէն մէկը՝ Յովհաննէս Վանական վարդապետ Տաւուշեցի, որ առաւելապէս ծանօթ է Վանական վարդապետ անունով:

Վանական վարդապետ ծնած է 1181ին, պատմական Հայաստանի Տաւուշ գաւառը (ներկայիս Շամշադինի շրջան): Նախակրթութիւնը ստացած է եղբօր՝ Պօղոսի մօտ եւ 20 տարեկանին քահանայ օծուելով, Նոր Գետիկի մէջ (Գօշավանք) ուսումը շարունակած է հռչակաւոր Մխիթար Գօշի մօտ՝ դառնալով վերջինոյս լաւագոյն աշակերտներէն մէկը եւ իրմէ ալ ստացած է վարդապետական գաւազան՝ ուսուցչապետի աստիճան: Վանական վարդապետը ուսուցչապետ դառնալէ ետք որոշ ժամանակ դասաւանդած է Գօշավանքին մէջ եւ ապա 1205 – 1210 թուականներուն վերադարձած իր հայրենի գաւառը՝ Տաւուշ, որ 1203ին Զաքարեան աւատական տան կրտսեր ճիւղի՝ Վահրամեաններու կողմէ ազատագրուած էր սելճուքեան լուծէն եւ ատով իսկ վանականի ուսումնակրթական գործունէութեան համար բարեբեր հող ստեղծուած էր: Տաւուշ վերադառնալէ ետք Վանական վարդապետ ձեռնամուխ կ'ըլլայ Խորանաշատի վանքի կառուցման, որով հարկադրական ընդմիջումները ներառեալ, կը զբաղի շուրջ 40 տարի, մինչեւ իր մահը, սերունդներուն թողլով հայկ. միջնադարեան ճարտարապետութեան հրաշալի կոթողներէն մէկը: Խորանաշատի վանական համալիրէն այսօր կը մնան Ս. Աստուածածին եկեղեցին, անոր արեւմտեան կողմը գտնուող գաւիթը, հարաւէն եկեղեցւոյ կից Ս. Կիրակի մատուռը եւ վանքէն 200 մեթր արեւելք կիսաւեր մատուռը, որուն անունը անծանօթ է: Վանքը կառուցուած է տարոնագոյն սրբատաշ քարէ եւ զարդարուած խաչքարերով, կենդանակերպ զարդաքանդակներով ու այլ զարդանախշերով:

Ինչ կը վերաբերի վանքի անունին, այդպէս կոչուած է խորաններու շատութեան պատճառով:

Խորանաշատի կառուցման զուգահեռ, Վանական վարդապետը հոն կը հիմնէ իր հռչակաւոր դպրոցը, որուն դասաւանդութիւնները կը կատարուէին գաւիթը, ինչպէս կարելի է հասկնալ Կիրակոս Գանձակեցիի տուած տեղեկութիւններէն: Այդ դպրոցի մեծ վարկի ու հեղինակութեան մասին կը վկայէ այն հանգամանքը, որ հոն ուսանելու կուգային Հայաստանի ամէնէն հեռաւոր վայրերէն իսկ: Ժամանակուան աղբիւրներէն մէկուն վկայութեամբ Վանականը երկիրը լեցուցած էր աշակերտներով, որոնք գիտութեամբ կը փայլէին իբրեւ աստղեր: Պատմագրական ուղղութիւն ունեցող այս դպրոցին մէջ Վանականի աշակերտած են հայ անուանի պատմիչներ Վարդան Արեւելցին, որ նաեւ ծանօթ աստուածաբան էր, դպրութեան տեսաբան ու քերական, Կիրակոս Գանձակեցին եւ Գրիգոր Ականցին, առանց պատմական երկասիրութիւններու այսօր մեզի համար մութ կը մնային ճակատագրական դէպքերով լեցուն ԺԳ. դարու Հայոց պատմութեան բազմաթիւ էջեր:

Խորանաշատի կրթական օճախի պատմագրական ուղղութիւնը պատահական չէր: Անիկա պայմանաւորուած էր այն իրողութեամբ, որ Վանական վարդապետը իր ժամանակի պատմագրական դպրոցի հիմնադիրն էր, հեղինակը երկու կարեւոր պատմագրական աշխատութիւններու, որոնցմէ մէկը նուիրուած է Անիի եւ Լոռիի 1204, 1205 թուականներու ժողովներու, իսկ միւսը՝ « Նետողաց ազգի » (Մոնկոլներու) նուաճումներու պատմութեան եւ ընդգրկած է շուրջ 30 տարուան ժամանակաշրջան մը: Դժբախտաբար, այդ արժէքաւոր աշխատութիւնները մեզի չեն հասած, բայց լայնօրէն օգտագործուած են Վանականի աշակերտներու կողմէ: Պահուած են իր միայն մեկնողական եւ այլ բնոյթի քանի մը երկերը:

Խորանաշատը եղած է նաեւ հայկ. գրչութեան հռչակաւոր օճախ մը: Այդ մասին կը վկայեն Մատենադարանին մէջ գտնուող այն տասը ձեռագիր մատեանները, որոնք գրչագրուած են Խորանաշատի մէջ (երկուքը Վանականի կենդանութեան ժամանակ): Անոնցմէ յատկապէս արժէքաւոր են « Բարոյախօս »ի պահուած ամէնէն հին՝ 1223ի ընդօրինակութիւնը եւ Գրիգոր Նարեկացիի « Մատեան ողբերգութեան » երկի մեզի հասած հնագոյն ընդօրինակութիւններէն մէկը (1283), որ մեծ նպաստ կրնայ բերել այդ հանճարեղ քերթուածի բնագրի վերահաստատման:

Վանական վարդապետի շինարարական եւ կրթական բեղուն գործունէութիւնը շուտով կը խաթարուի: Վրայ կը հասնին Ջալալ Էտտինի եւ մոնկոլական աշխարհաւեր արշաւանքները:

1227ին Վահրամեան իշխան Վահրամ Գագեցիի դէմ արշաւանքի ելած Ջալալ Էտտինի հրոսակներն աւելի կ'աւերեն Խորանաշատը: Վանականը իր աշակերտներով կը յաջողի խոյս տալ եւ ապաստանիլ Տաւուշ բերդին մօտ: Հոն կը փորէ քարայր մը, կը կառուցանէ փոքր եկեղեցի մը եւ քանի մը սենեակներ ու կը շարունակէ իր արդիւնաշատ մանկավարժական գործունէութիւնը: Սակայն կը հասնին մոնկոլական արշաւանքները, որոնց զոհը կը դառնայ նաեւ Վանական վարդապետ իր աշակերտներով: Այդ արշաւանքներու ատեն Մոլար Նոյինի գլխաւորած մոնկոլական զօրաբանակը, կազմակերպուած դիմադրութեան չհանդիպելով, կուգայ եւ 1236ի ամառը կը պաշարէ յիշեալ քարայրին մէջ ապաստանած Վանականը, իր աշակերտները (որոնց մէջ էր նաեւ Կիրակոս Գանձակեցի) եւ շրջակայ Լորուտ գիւղի անպաշտպան բնակիչները: Տեսնելով որ դատապարտուած են կա՛մ սովամահ ըլլալու, կա՛մ սուրի քաշուելու վտանգին, պաշարուածները կը խնդրեն Վանականէն երթալ Մոլար Նոյինի մօտ եւ ներողամտութիւն հայցել: Վանականը ըսելով թէ իր անձը չի խնայեր անոնց համար, եթէ փրկութեան կարելիութիւն կայ, իրեն հետ առնելով երկու աշակերտները՝ Մարկոս եւ Սոսթենէս քահանաները, կ'երթայ Մոլար Նոյինի մօտ եւ ներողութիւն կը խնդրէ: Սակայն Մոնկոլները կը խաբեն Վանականը եւ կը գերեվարեն ոչ միայն պաշարուածները, այլ եւ զինք՝ իր աշակերտներով, որոնց մէջ էր նաեւ Կիրակոս Գանձակեցի: Վանականը ազատելու համար Մոնկոլները կը պահանջեն մեծ փրկագին՝ 80 դահեկան, զոր ի վերջոյ կը վճարեն Գագ բերդի բնակիչները եւ կ'ազատեն զինք: Այս իրողութիւնը կը վկայէ այն մեծ սիրոյ մասին, զոր կը տածէր ժողովուրդը Վանականի նկատմամբ:

Գերութենէ ազատելէ ետք Վանական վարդապետ, ինը տարուան ընդմիջումէ ետք, կը վերադառնայ Խորանաշատ, կը շարունակէ անոր կառուցումը եւ կը զբաղի մանկավարժական աշխատանքներով, ինչպէս նաեւ, որպէս անառարկելի հեղինակութիւն, վճռական մասնակցութիւն կ'ունենայ կարգ մը դաւանաբանական հարցերու լուծման:

Վանական 1238ին կ'երթայ Թիֆլիս, ուրկէ կը բերէ տեղւոյն Հայերու կողմէ փրկագնուած Խորանաշատի ձեռագիրներէն մէկը, իսկ 1240ին կը մասնակցի Գանձասարի վանքի օծման: 1246ին Խորանաշատի վանահայրութիւնը կը յանձնէ եղբօրորդւոյն՝ Պօղոսի, վարելով միայն դպրոցի ուսուցչապետութիւնը:

Վանական վարդապետ վախճանած է 70 տարեկանին՝ 1251 Մարտ 18ին եւ իր իսկ խնդրանքով թաղուած Խորանաշատի մօտ գտնուող աղքատներու գերեզմանատունը: Իր մահէն ետք դպրոցին ուսուցչապետութիւնը կը ստանձնէ Գրիգորիս վարդապետ եւ մինչեւ ԺԳ. դարու վերջը դպրոցը կը շարունակէ գոյատեւել՝ թէեւ ոչ նախկին շուքով եւ ապա հետզհետէ կը մարի, հայկ. բազմադարեան մշակոյթի պատմութեան մէջ թողլով լուսաւոր հետք մը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Օ

ԾԱՆՕԹ.— Ամերիկայի ամէնէն կարեւոր թերթը *Նիւ Եորք Թայմզը*, ունի կիրակնօրեայ գրական բաժին մը, ուր երբեմն կը հրատարակուին նշմարներ՝ հանրածանօթ գրագէտներու կիսաւարտ գործերուն մասին: Յուլիս 15ի թիւին մէջ, ուրիշ ծանօթ գրողներու կարգին Ուիլիըմ Սարոյեանն ալ մի քանի պարբերութիւններով կը նկարագրէ այն նոր գիրքը, որուն վրայ սկսած է աշխատիլ: *Յառաջի* ընթերցողները անկասկած կը յիշեն որ անցեալները ան փարիզէն եւ *Յառաջի* գրասենեակէն անցաւ, երբ կ'երթար Պուլկարիա, ուր հրաւիրուած էր՝ գրողներու համագումարի մը ներկայ ըլլալու համար. այս կտորին մէջ ան կ'ակնարկէ այդ այցին: Յիշել նաեւ որ անոր ամենավերջին գիրքն է *Օլիթուէրիզ* (« Մահագրութիւններ »):

Սարոյեանի պատասխանը Նիւ Եորք Թայմզի հարցարանին.—

Կը հարցնէք թէ ի՞նչ կը գրեմ: Պատասխանս է, — « Ծնունդներ »: « Մահագրութիւնները » հրատարակելէ ետք, երբ Պուլկարիա էի, մտածեցի յանկարծ որ գուցէ լրագրային մահագրութիւններէն տարբեր, « հակառակ » սեռը պէտք է օգտագործել, այսինքն՝ ծնունդներու յայտարարութիւններն ու նշմարները:

Անշուշտ նման յայտարարութիւններէն միայն մէկը գրական ձեւ ստացած է՝ Յիսուսի ծնունդին առթիւ (Ծն. Խ. Թ.— Յարգելի գրագէտը կը սխալի. Վահագնի ծնունդը նկարագրող հայ գուսանական երգին ծանօթ չէ՞): Յիսուսէն զատ գրեթէ ամէնուն ծնունդը չէ արժանացած գրական նշմարի: Կարծես միայն իւրաքանչիւր ծնողի մայրն է որ ամբողջական հասկացողութիւնը ունի այս նորի մը ծնունդի դէպքին: Երբ Սոֆիա էի, Գրող-

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ ր ե ց՝
ԳՆԷԼ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԵՄՔԵԱՐԵԱՆ

1919, Կոստանդնուպոլիս

Նախարարը խօսքը Մուամմէրին ուղղելով ըսաւ. « Այս էֆէնտին կը ճանչնամ Պոլսէն եւ Ռումանիայէն. կրնաք Պոլիս ղրկել զինքը »:

Արդարեւ, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ Կեդր. կրօնական եւ երեսփոխանական ժողովներու անդամակցութեանս ատեն Ատանայի կոտորածին խնդիրներով քանիցս Բ. Դուռն եւ անգամ մըն ալ կայս. պալատ գացող Պատրիարքարանի պատուիրակութեան մէջ կը գտնուէի. իսկ 1914 Մայիսի սկիզբն երբ Թալէաթ փոխադարձ այցելութեան եկաւ Ռումանիա, Ներքին Գործոց նախարար Պ. Թաքէ Եօնէսքուի, պէտք տեսած էի այցելել իրեն եւ խնդրել մասնաւորապէս որ Օսմ. հպատակ Հայերու անցագրի եւ նմանօրինակ խնդիրներու մէջ Օսմ. հիւպատոսարաններէն յարուցուած դժուարութիւններուն վերջ տրուի: Սեբաստիայէն կարենալ մեկնելուս համար հազիւ շնորհակալութեան երկու բառ արտասանած էի, երբ նախարարը յանկարծ կուսակալին դառնալով վրայ բերաւ, կարծես խորհրդաւոր շեշտով մը. « Պոլիս վերադառնալուս պէս ձեզի կը գրեմ եւ Գնէլ էֆէնտին ճամբայ կը հանէք »: Աւելորդ է ըսել թէ ի՛նչպիսի տպաւորութեան տակ հրաժեշտ առնելով դուրս ելայ սենեակէն:

Նախարարական այս խոստումէն եօթն ամիսներ անցեր էին, որ ատեն Թալէաթ եպարքոս էր եղած, Մուամմէր Գոնիա փոխադրուած էր իբր կուսակալ եւ Սեբաստիա իրեն յաջորդած էր Սիւլէյման Նէճմի պէյ, երբ 1917 Մայիսի վերջերն առաւօտ մը կանուխ այս Նէճմի պէյն իր մօտ հրաւիրելով անձամբ հաղորդեց թէ՝ գիշերն հասած հեռագրական հրամանի մը վրայ արտօնուած եմ Պոլիս մեկնելու:

Սեբաստիայէն Պոլիս ցամաքէն միայն ճամբայ կար ուղեւորութեան. դժուարութիւն եւ տաժանք նկատի չէի առներ բնաւ, բայց տիրող անապահովութիւնը մտածել կուտար: Տարիներով սպասողի մը համար անշուշտ նշանակութիւն չունէր ժամանակ մ'եւս համբերել իրաց վիճակին համեմատ շարժելու նպատակաւ. այս մտածումով երկու ամիս եւս անցուցի եւ ահա օր մը տեղւոյն բարեսիրտ հաքիմն, ազգաւ Վրացի Հասան Իւվէյս էֆէնտի, որ հուրի սուրի օրերէն շատ վերջը Սեբաստիա եկած էր, լուր ղրկեց որ ինքն Պոլիս երթալու պատրաստուած է եւ ես ալ կրնամ ընկերանալ իրեն եթէ կ'ուզեմ մեկնիլ: Այս բարեացակամ հրաւէրն աւելորդ է ըսել թէ սիրով ընդունեցայ, եւ որոշեալ օրը զինուորական բեռնաբարձ մեծ օթոմոպիլի մը հակերուն եւ պարկերուն վրայ բազմելով (') միասին ճամբայ ելանք Սեբաստիայէ, եւ Կեսարիա – Նիյտէ ճամբով տաժանելի ուղեւորութենէ մը յետոյ ութ օրէն հասանք Ուլու – Գըշլա, ուրկէ շոգեկառք նստանք եւ Գոնիա – Էսկիշէհիր գծով վերջապէս Հայտար – փաշայի կայարանն ողջամբ իջնելու երջանկութիւնը ունեցանք: Յարգանք եւ շնորհակալութիւն ունիմ սոյն բարեխիղճ հաքիմին, որ ամբողջ ճամբորդութեան միջոցին զիս երբեք չհեռացուց իր քովէն:

. . . .

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Աչքի առջեւ ունենալով վիճակացոյց պատկերն, իր այնքան պակաս մասերովն հանդերձ, դիւրին է ըմբռնել թէ Իթթիհատի ոճրապարտ կառավարութեան եւ իր ցեղին գործ դրած ահաւոր ջարդերուն, անլուր խժդժութեան, բռնի իսլամացման, պետական գրաւման, խուժանային աւարառութեան եւ անհամար առեւանգումներուն, ըկումներուն ենթարկուած է իր կարգին Սեբաստիոյ առաջնորդական վիճակն իր 60.967 լուսածնունդ հայ զաւակներովն, որոնցմէ չէ ճշդուած թէ հարիւրին քանի՞ն հրաշքով ազատած է, իր 49 եկեղեցիներովը, 7 վանքերովը եւ կրթական ու բարեգործական այնքա՛ն հաստատութիւններով ու կազմակերպութիւններովն, ինչպէս Սենեքերիմեան, Լուսաբեր, եւայլն, ընկերութիւններն, եւ վերջապէս ժողովուրդի անհատական ու ազգային բոլոր կալուածներովն ու հարստութեամբը:

(Շար. 26 և վերջ)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Արեւմտեան Գերմանիոյ հեռատեսիլը փաստագրական բնոյթի ժապաւէն մը հեռասփռած է Յուլիսին: Ցոյց տրուած են այն վայրագութիւնները, որոնց ենթարկուած են Գերմանացիները Արեւելեան Եւրոպայի հողամասերուն վրայ, Վերմախտի ջախջախումէն ետք:

Փաստագրական նիւթերը հիմնուած են Քոպլենսի դիւաններուն մէջ ի պահ մնացած վկայութեանց վրայ: Հեռատեսիլը, բնականաբար, լուսարձակի տակ չէ բերած բոլոր վկայութիւններն ու նկարագրութիւնները: Սակայն դիւաններուն քննութիւնը հաստատած է, թէ զրկուելէ ետք Վերմախտի պաշտպանութենէն, աւելի քան 600.000 Գերմանացիներ սպաննուած են Օտեր – Նայս շրջագոտիին, ինչպէս նաեւ Հունգարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Անդին, երբեմնի Թոյխի շուրջ երկու միլիոն Գերմանացիներ անհետացած են մինչեւ այսօր անծանօթ մնացած պայմաններու մէջ: Անոնք մաս կազմած են այն 16 միլիոն Գերմանացիներուն, որոնք Գերմանիոյ այժմու սահմաններէն դուրս բնակած են պատերազմին աւարտին:

Հարկ է ընդգծել, թէ ժապաւէնը պարզած է հաշուեկշիռը Նացիներուն վայրագութիւններուն: Եւ յաղթականներուն գործած խժդժութիւնները որակուած են հակնալի փոխադարձութիւն, թերեւս նոյնիսկ անխուսափելի հակադարձու-

թիւն այն ժողովուրդներուն կողմէ, որոնք պատերազմի տարիներուն անլուր տառապանքներու ենթարկուած են:

Ժապաւէնին մէջ Իլիա Էրէնպուրկ, որուն համար միակ լաւ Գերմանացին « մեռած Գերմանացին » նկատուած է, պատուոյ տեղը գրաւած է: Խորհրդային գրագէտին բազմաթիւ արտայայտութիւններէն յատկապէս չեշտուած է սա մէկը.— Կորսուած օր մը պէտք է նկատես այն օրը, երբ Գերմանացի մը չես սպաննած:

Կասկածէ դուրս է, թէ ժապաւէնին հեռասփռումը նպատակ ունեցած է ձեւով մը հակակշռելու Օլոքոսթին շարքին ցուցադրութեան ձգած ազդեցութիւնը: Զգտումն ունեցած է նոյնպէս ամբաստանելու Պոննի կառավարութիւնը, որ ցայսօր փորձած է սքօղել ճշմարտութիւնները, այսինքն՝ յաղթականներուն գործած խժդժութիւնները: Այս ամբաստանութիւնը այնքան ալ անհիմն չէ: Այժմու « յայտնութիւնները » հաստատուած են տեղեկագիրով մը, որ պատրաստուած է 1969ին, Ազգային Դիւանատան կողմէ, կառավարութեան իսկ կարգադրութեամբ:

Արդ, իշխանութիւնները երբեք չեն ուզած, որ այդ տեղեկագրին եզրակացութիւնները հրապարակուին:

Բայց Տէռ Շփիկըլ ճշդած է, թէ ուեւէ անձ, Դաշնակցային Գերմանիոյ որեւէ հանրային գրադարանին մէջ, կրնայ պրպտել, թղթատել այն հաստափոր հինգ հատորները, որոնք նկարագրած են պատերազմի աւարտին, արեւելեան գօտիներէն արտաքսուած գերման բնակչութեան կրած տառապանքները: Անոնք լոյս տեսած են 1953էն 1963ի ընթացքին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յուլիս 5ին, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցած է լուրայատուկ հանդիսութիւն մը, որու ընթացքին 450 Հայեր վկայական ստացած են Արժանթինի իրենց յիսնամեայ եւ աւելի կեցութեան համար: Ներկայ եղած են Ներքին Նախարարութեան միութենական հարցերու քարտուղարը՝ Ատոլֆօ Կոնզալէս Ալպարրասի, Ներգաղթի նախարարութեան ընդհ. տնօրէնը Ռեմիխիօ Ասքոնա, կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչներ: Հայ համայնքի անունով խօսք առած է Տոքթ. Անդրանիկ Արսլանեան: Հանդէսը վարած է Գէորգ Գարամանուկեան, որմէ ետք Ազգ. Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ տրուած է ճաշ մը, ի պատիւ պետական հիւրերու:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅ Ազգ. իշխանութեանց նախաձեռնութեամբ, Յունիս 9ին, «Տիգրան Ալեքսանեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է գրագէտ եւ հանրային գործիչ Մէթր Ստեփան Շահպազի յոբելեանը, հովանաւորութեամբ Թեմին առաջնորդ Զաւէն Եպիսկ. Չինչինեանի եւ նախագահութեամբ Քաղաքական Ժողովի ատենապետ Վահան Ալեքսանեանի: Բացման խօսքը արտասանած է օրուան նախագահը: Խօսք առած են գաղութի զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները եւ անդրադարձած յոբելեարի հանրային գործունէութեան եւ գրական վաստակին: Կարդացուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կոնդակը, որով Ստեփան Շահպազ կը պարգեւատրուէր Ս. Սահակ – Մեսրոպ շքանշանով: Զաւէն Եպիսկ. շքանշանը յանձնելէ ետք յոբելեարին խօսած է անոր գրական եւ ազգային արժանիքներու մասին: Շնորհաւորական հեռագիրներ ղըրկած են Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, Շնորհք Պատրիարք, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան եւ զանազան կազմակերպութիւններ: Վերջին խօսողը եղած է Ստեփան Շահպազ, որ յայտնած է իր երախտագիտական զգացումները յոբելեանը կազմակերպողներուն:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ազգ. Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, Յունիս 1ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ Գահիրէի ձայնասփիւռի կայանի եգիպտացի պատասխանատուներուն, որոնց անմիջական գործակցութեամբ, աւելի քան 25 տարիներէ ի վեր հայկական յայտագիր մը կը սփռուի Գահիրէի ձայնասփիւռի եւրոպական բաժնէն: Ներկայ եղած են առաջնորդը՝ Զաւէն Եպիսկ. եւ զանազան կազմակերպութեանց եւ մարմիններու

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԺԱՆ ՏԷՐ–ՄԵՐԿԵՐԵԱՆԻ ՋՈՒԹԱԿԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

« Հայհամերգ »ի Ա. Խաչատրեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է Ժան Տէր – Մերկէրեանի ջութակի նուագահանդէսը: Անուանի արուեստագէտը մեկնաբանած է Պեթհովէնի թիւ 1 ռէ մաժէօր սոնաթը, Մոցարթի Ռոնտօն եւ Շիմանովսկիի ու Ղազարոս Սարեանի գործերը: Ջութակահարին դաշնակով ընկերացած է Ջիլինէ Զաքարեան:

×

Թ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ԵՐԳՈՒՊԱՐԻ ՀԱՄՈՅԹԸ

Նոյն սրահին մէջ, այլ առիթով մը, տեղի ունեցած է Թաթուլ Ալթունեան երգուպարի պետական համոյթի երեկոյթը: Գործադրուած է ճոխ յայտագիր մը՝ որուն մէջ հայկական ժողովրդական հին կատակ – պարեր, քնարական պատկերներ, Տարօնի ազգագրական պարեր:

ԵՐԳԻ ՈՒ ԱՍՄՈՒՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

« Հայհամերգ »ի փոքր դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հայկական երգի ու քնարերգութեան երեկոյթ մը: Յայտագրի առաջին բաժնին երգչուհի Բելա Դարբինեան մեկնաբանած է հայ գուսաններու եւ Աւ. Իսահակեանի խօսքերով ստեղծուած « Ախ, իմ ճամբէն » եւ «Որսկան ախպէր» ժողովրդական երգերը: Ապա հանդէս եկած է Վոլոդիա Արաքելեան՝ ներկայացնելով Վ. Դաւթեանի « Ռեքվիէմ » պոէմը, ինչպէս նաեւ Պ. Սեւակի գործերէն քանի մը հատը, նուագի ընկերակցութեամբ Իլիա Մինասեանի:

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՕՏ

Հայաստանի վարչապետը՝ Ֆադէյ Սարգսեան, Յունիս 18ին ընդունած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ը: Ընդունելութեան ներկայ եղած են Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի գործերու կառավարիչ Հ. Վարդանեան եւ Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր Հայ Եկեղեցւոյ գործերու Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ա. Հայրաթեան:

ներկայացուցիչները: Խօսք առած է ձայնասփիւռի կայանի եւրոպական բաժնի գլխաւոր խօսնակներէն Նիքոլա Պարաքաթ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ տեղի ունեցած պուլկարական Թատրոնի Երգ. մրցման արդիւնքները երեւան ելած են: Բեմադիրներու յատկացուած մրցանակը շահած է Գրիգոր Ազարեան՝ Ն. Ռուսէի « Երկրէն մինչեւ երկինք » եւ Յ. Ռատիչքովի « Թռչելու փորձ » թատերախաղերու բեմադրութեանց համար:

ներու Երկրորդ Միջազգային Համագումարին, հետաքրքրութեամբ գրգռուեցայ այս պարզուած ընդհանուր երեւոյթով ու նիւթով: Հիմա նոր վերադարձած եմ համբորդութենէս եւ սկսած եմ գրել «Ծնունդներ »ը: Եթէ Երկինքն ու խենթութիւնը արտօնեն, բաւական երկար հատոր մը պիտի ըլլայ:

Կրնաք հարց տալ որ այս թափով պիտի շարունակե՞մ գրել « Ամուսնութիւններ », « Ամուսնալուծումներ », եւ յետոյ, գուցէ « Մարդասպանութիւններ եւ Անձնասպանութիւններ » (այս վերջինը մէկ հատոր, ոչ երկու): Կարելի է, բայց հաւանական չէ. այս ալ կ'ըսեմ որ եթէ ուրիշը կ'ուզէ գաղափարը օգտագործել՝ ազատ զգայ:

Այս ողբերգական դէպքերը մարդկային կեանքի եւ փորձառութեան կորիզը չե՞ն կազմեր: Այո՛, անշուշտ: Բայց միաժամանակ զանոնք ոչ – ողբերգական ալ չե՞նք կրնար որակել: Ճշմարտութիւնը կը թուի սա ըլլալ,— ոչ-ողբերգական դէպքեր չկան. միայն ծնիլը ոչ–ողբերգական է, իսկ այդ ալ ոչ-դէպք մըն է: Իւրաքանչիւր ծնունդ բոլորիս ծնունդն է արդէն:

Անկասկած ապսիւրտ բան մը կայ սա իրականութեան մէջ, որ ես կ'արտօնեմ որ հոգիս ծնունդի նիւթով խռովի: Բայց ուրիշ կարելիութիւն կա՞յ: Եթէ կեանքը 71 տարի խնայեց զիս, նպատակը այն չէր որ ես գրելէ դադրէի, լռէի եւ ունեցած դրամս ծախսէի՝ այդ գումարին թուաբանութեան վերածուելէ առաջ: Պարզ իրականութիւնը սա է, որ կը նախընտրեմ գրել, նոյնիսկ ծանրօրէն գրել, քան կեանքի անիմաստութիւնը գովերգել:

Քաղեց՝ Խ. Թ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

1929

1979

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Նոր հանգրուան մը կը հասնէր: Կարծես ան կը հաւաքուէր ինքն իր վրայ, կը կծկուէր, կը խտանար: Կզակը եղաւ բռունցք եւ ակնարկը սլացաւ հեռուն, տարածուեցաւ, զօրակոչի մը պէս: Երիտասարդին մէջ մարդն է որ կը կազմուէր, կը կաղապարուէր, մարդոցմէ եւ ընկերութիւններէ հեռու:Պատանի մը օրօրող պզտիկ երգերը, սիրուն եւ քընքուշ աւելորդութիւնները դադրեցան զինքը հետաքրքրելէ եւ զգաց որ կեանքին ու իրերուն կը նայէր արհամարհանքով, սակայն բարձրէն, բոլորովին նոր ակնարկով

մը: Կը կարծէր թէ հիմա կը քալէ առանց քշուելու, կ'ապրի առանց կառչելու:

Ահա այս շրջանին է որ Հայերուն խառնուեցաւ: Անոնք կէսօրները մօտակայ ճաշարան մը կը հաւաքուէին, յետոյ խմբովին երթալ դրուելու համար սրճարանի մը նոյն անկիւնը: Անոնց մէջ կային նախ յաւիտենական մանուկները, թեթեւսոլիկներն ու կնամոլները, որոնք աշխատութենէն վերջ տարատ կը փոխեն եւ կը նետուին պարասրահ: Կային իրենց պատանին մէջ կծկտած, անտանելի գձուձները եւ քանի մը տարեց գաւառացիները: Անոնց մէկը ,հակառակ Ֆրանսացիի եւ անոր կնոջը հետ «երեքնոց ընտանիք» մը կազմած ըլլալուն, գլուխը կախ կը

խորհէր, կը խորհէր, անթափանց կընճիռներ ճակտին: Կարծես թէ ապիսակը արձակի կը վերածէր: Ուրիշ տարեցի մը շուրջ տղաքը դեղին շրջագիծ մըն էին քաշած :Մեծ նախազգուշութեամբ կը մօտենային անոր, այսինքն բնաւ չէին մօտենար :Ատենը անգամ մը կ'ըսէր. «Նորէն կնիկէս նամակ եկաւ, հոս գալ կ'ուզէ կոր: Ես ինտո՞ր բերել տամ...»: Պատճառը չէին հարցներ բնաւ. ամէնքն ալ գիտէին թէ խեղճ մարդը ահաւոր ախտէ մըն էր վարակուած: Կային դեռ երկու նախկին վարժապետներ, հազիւ երեսունոց, որոնց մէկը դեռ կը յամառէր յանգեր գտնել իր գիւղին հարսերուն, եւ ոտքեր՝ եզներուն: Իսկ երկրորդը անդադար նամակ ու խնդրագիր կը տեղացնէր ամէն կողմ, աղաչելով որ զինքը չուտով փրկեն այս դժբախտէն, ապա թէ ոչ անձնասպան պիտի ըլլայ. այո՛, անձնասպան պիտի ըլլայ:

Պետրոս կրցաւ բարեկամանալ – անշուշտ պոլսահայերու նոյն ընկերային խաւին պատկանելուն – Նուբը, տկարակազմ, քիչ մըն ալ բծախնդիր Սկիւտարցիի մը՝ Խնտամեանին հետ: Այս վերջինը սաստիկ կը տառապէր, կը չարչարուէր, կը խաչուէր իր ընկերային դիրքը կորսնցնելով գործարանի մը աշխատութեան մէջ ինկած ըլլալուն համար:

Կ'ըսէր. «Ես քիչ մը դրամով եկայ Փարիզ. ընկերոջ մը հետ քաստըրմայի մը գործ սկսանք. վիճակս լաւ էր այն ատեն. տակ գացինք. տասնոց չմնաց. եւ հիմա... բայց ինչո՞ւ՛նք ունիմ դժգոհ ըլլալու, ինչո՞ւ՛նք ունիմ այս կեանքը ատելու. անիկա ամէն երեսով իմ խառնուածքիս ճիշդ հակոտնեան է: Ես կը սիրեմ լռութիւնը, երկա՛ր լռութիւնը եւ այդ լռութեան մէջ խորունկ ձայները. զանգակը, էզանը, գորտերը, էշը... Եւ ես կը սիրեմ բնութիւնը, զմայլելի արշալոյսները, որոնց մէջ թլփատուած լակոտ մը իր եարէ՛յը կը նետէ: Ես կը սիրեմ վարդ միսերը կնոջ, մաքուր, չուշան կուրծքերը, բոյրերը, գեղեցիկ ճերմակեղէնները... Ի՜նչ աղէկ էր ան քաստըրմայի գործը, մէ՜ղք, մէ՜ղք...»:

(83 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Սպայից Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը եւ իր բարեկամները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յուլիս 29, առաւօտեան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՐԳԱՐԵԱՆՑԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

EXPOSITIONS

ԳԱՌԶՈՒ — CARZOU

Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 13ին: 1979 – 1980 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Արձանագրութեանց համար դիմել կրթարան.

ECOLE SAINT MESROB
4, Rue Komitas — 94140 Alfortvile
Tél. : 378-92-91 et 375-26-98

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍ. ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի, Օգոստ. 5, ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւրէն՝
Լուսինեան գերդաստանը

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979

CETTE ANNEE 4 FORMULES : — CALENDRIER

Deuxième Formule = 14 jours
2 jours MOSCOU
12 jours EREVAN — 07 au 20 Septembre

Troisième Formule = 16 jours :
2 jours MOSCOU — 24 Août au 08 Septembre
14 jours EREVAN — 31 Août au 15 Septembre

Quatrième Formule = 13 jours
MOSCOU - ARMENIE — 24 Août au 5 Septembre
GEORGIE - LENINGRAD

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Érevan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.
(Pour inscription par groupes de 10, nous consulter).

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :
Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours Tél. 49-52-23

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Փ Ա Ր Ի Զ

P. O. B. 41,3780 Gstaad SWITZERLAND
Tél. : 030-415.63

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

Հայութեան հողային եւ ազգային իրաւունքները հետապնդելու եւ պաշտպանելու համար կը հրաւիրենք ձեզ մասնակցելու Առաջին Հայկական Համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Փարիզ, Նիքքօ պանդոկի սրահներուն մէջ, 1979 Սեպտեմբեր 3 – 6ին:

Ա. Հայկական Համագումարը իր տեսակին մէջ նոր եւ առաջին համագումարն է, ուր կը նախատեսուի իրապաշտ եւ գործնական կերպով սերտել եւ վերլուծել սփիւռքահայութեան ներկայ վիճակը եւ դարուս քաղաքական իրադարձութիւնները, եւ այդ լոյսին տակ բանաձեւել եւ ծրագրել հայկական հողային հարցի եւ իրաւունքներու հետապնդումը:

Մեր անկեղծ համոզումն է որ Հայկական Համագումարը չի խանգարեր, եւ պէտք չէ խանգարէ, ցարդ կատարուած եւ ասկէ ետք ալ շարունակուելիք աշխատանքները՝ այս կամ այն կազմակերպութեան կամ Հայ Դատի յանձնախումբերուն կողմէ: Ընդհակառակն՝ ան կը միտի ամրացուցիչ դեր կատարել եւ իրականացնել համայն Հայութեան հետապնդած միակ նպատակը, որ մեր հողային, ազգային եւ պետական իրաւունքներու վերահաստատումն է: Այս հաւատքով ձեռնարկած ենք աշխատանքի եւ վստահ ենք, թէ իւրաքանչիւր Հայ կը ձայնակցի մեզի՝ բաժնելով մեր խօսքը գործի վերածելու վճռակամութիւնը:

Ա. Հայկական Համագումարը, արդարեւ, խօսքը գործի վերածելու առաջին իրապաշտ եւ գործնական միջոցն է, որ բնականաբար պիտի ունենայ իր դրական արդիւնքները, եւ պիտի առաջնորդէ մեզ կեդրոնացեալ եւ ծրագրուած գործունէութեան:

Այս հրաւիրագիրը կ'ուղղենք հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն անխտիր, վստահ ըլլալով որ անոնք իրենց անվերապահ մասնակցութիւնը պիտի բերեն նուիրական այս գործին՝ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով:

Ի դիմաց Գործադիր Մարմնի
Ա. Հայկական Համագումարի
վեր. Գառնուգեան (030) 41563
ԿՇԹԱՏ (Զուիցերիա)
Մ. Պուլտուգեան 579-35-59
ՓԱՐԻԶ
Գ. Աճէմեան 341672 ՊԷՅՐՈՒԹ
կարօ Բարսեղեան 33002 ՆԻԿՈՍԻԱ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՀԱՄԱՌՕՏ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

— Հայկ. Համագումարի նպատակը:

— Պատմաքաղաքական ակնարկ _ Սան Ստեֆանոյէն Լօզան:

— Հայկ. Սփիւռքը պատմութեան ընթացքին:

— Ներկայ Սփիւռքի պատմականն ու գոյավիճակը:

— Միջազգային քաղաքական իրադարձութեանց ազդեցութիւնը Հայութեան ապագայ գոյութեան վրայ:

— Ապագայ հեռանկար:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մասնակցութիւնը բաց է բոլորին, առանց վճարումի:

— Արտասահմանէն մասնակցիլ ուզող ուսանողներու ճանապարհածախքին մէկ մասը պիտի հոգացուի:

—_ Մասնակցելու համար կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ: Մանրամասնութիւններու կամ ծանօթութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին՝

M.M. BOULDOUKIAN
11 - 15 rue de Javel — 75015 PARIS

Հաճեցէք ձեր արձանագրութիւնները յղել վերոյիշեալ հասցէին ամէնէն ուշը մինչեւ 1979 Օգոստոս 15:

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

3 – 6 Սեպտ. 1979, Փարիզ, Ֆրանսա
Hôtel Nikko, 61 Quai de Grenelle
75007 PARIS — Tél. : 575-62-62

Մականուն

Անուն

Հասցէ

Հեռախօս

Թուական

Ստորագրութիւն

ՓԱՐԻԶ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՅՈՒԼԻՍԻ ԽՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ Յուլիս 30, ժամը 18ին
Ave. Paul Appell,
Porte d'Orléans, Paris.
Օգոստոսի խումբի մեկնում՝ Յուլիս 31, ժամը 7.30ին
Ave. Paul Appell,
Porte d'Orléans, Paris.

L'U.G.A.B. DE PARIS
organise
un grand voyage culturel en ARMENIE
du 7 au 22 Septembre
2 jours à MOSCOU,
3 jours à LENINGRAD
11 jours en ARMENIE
Séjours en hôtels de première classe
Visite des sites historiques : Etchmiadzine, Tzitzernagaberd, Garni-Kéghart, Lac Sévan, Erébouni, Haghardzine, Haghpat, Sanahine, etc.
Frais de participation : 3900 F.
Moins de 35 ans : 3.650 F.
Pour tous renseignements et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. :
11, Sq. Alboni, Paris 16e
Tél. : 520-03-18 jusqu'au 31 Juillet
et ensuite à Mme H. Kutnérian
Tél. : 964-74-81

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5

Կազմակերպուած գաղութիս Հայ Բարեկամական Միութեան կողմէ, նախկին « Կոլֆ Քամփինկը », մասնակցութեամբ Վալանսի « Ժաք _ Քոժա » խումբին նաեւ հայկական թիփիք երբեակ խումբի մը: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչական ժողովը ներկայիւս կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 66րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 29, 1979, առաւօտեան ժամը 10ին Առաջնորդարանի Կիւլպապի Կիւլպէնկեան Մշակոյթի Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե., ԱՄՆ:

Ներկայս 66րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 6, 1979 իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue, New York, N.Y.10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1978 տարեշրջանի ընդհանուր տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1978 տարեշրջանի ընդհանուր հաշուետուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Բարեփոխում Հիմնական կանոնագրի՝ բարձրացնելու համար Բարերար Անդամ ընտրելիութեան նուազագոյն գումարը 25.000 տոլարի, իսկ Պատուոյ Անդամ ընտրելիութեանը՝ 10.000 տոլարի:
6. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
7. Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի
Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ Ատենապետ
Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ Ատենադպիր

Մայիս 1, 1979
Նիւ Եորք,

Ծանօթ.— Կը խնդրուի իրաւասու այն անդամներէն, որոնք չեն կրնար անձնապէս ներկայ ըլլալ Ընդհ. Ժողովին, իրենց փոխանորդ նշանակել ուրիշ իրաւասու անդամներ: Սոսկ դիւրութեան համար ներփակուած է մասնակի ցանկ մը իրաւասու անդամներու, որոնք կրնան փոխանորդ ըլլալ: Այս ցանկը սահմանափակիչ չէ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ
31
MARDI
31 JUILLET
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

54րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.436 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 54e ANNÉE | No 14.436

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԻՍԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

(Մահուան քառասունքին առթիւ)

Սփիւռքի տարածքին՝ Եղեռնին յաջորդող տարիներուն, բացառիկ դեր վիճակուած սերունդի մը, որ տրամաբանական զուգորդութեամբ, Ապրիլեան մակդիրը տարաւ : Նաեւ՝ Անապատի :

Հալածական, տարտղնած բեկորներ, խլեակներ անկասկած, իրենց կեանքին լաւագոյն տարիները քաշկռտեցին տառապանքի ճամբաներուն վրայ՝ հեւծելով մինչեւ սուրբական անապատները : Հալ ու մաշ վիճակի մէջ : Բնաւեր որբերը կիզիչ աւազներուն վրայ արտասանեցին տարրական այբ, բեն, գիմը եւ կիսամութ, խարխլած եւ անհրապոյր «ակումբ»ներուն մէջ ստացան իրենց առաջին մկրտութիւնը՝ ազգային քուրային մէջ : Ինչպէս երբեմնի հեռաւոր, կորսուած մենաստաններուն վանականները :

Անկէ նաեւ անկասկած, այն անեղծ, անբիծ ոգին, որ շրջուն հայրենիքներու դիմագիծը ձեռք ձգեց ծագէ ծագ, հորիզոնէ հորիզոն : Հայրենական ապրումներով բորբոքած, ազգային ամուր գիտակցութեամբ դարբնուած, քաղաքական հայեացքներով թրծուած :

Մեր ողբացեալ ընկերը՝ Սիսակ Սիսլեան, այդ սերունդին արժանաւոր ներկայացուցիչներէն մէկը դարձաւ : Շատերու նման ինքնիրմով հայկականութեան «բերդ»ը հանդիսացաւ, հոն ուր որ գտնուեցաւ, հոն ուր որ շրջեցաւ : Հաճընէն Հալէպ, ապա Հայաստան, Յունաստան եւ ի վերջոյ Ֆրանսա : Ազգ եւ հայրենիք, իրենց անցեալով, աւանդութիւններով, բարքերով, երգերով ու վէրքերով, պարզ կրկներեւոյթներ, միրաժներ չեղան իրեն նմաններուն համար : Այլ հայրենի, յարատեւող արժէքներ :

Այսպէս է, որ անոնք փարեցան՝ պինդ բազուկներով, այդ սրբութիւններուն : Եւ տարիներ ու տասնամեակներ շարունակ, առանց ընկրկումի, առանց վհատումի, առանց տատամսումի, կուրծք ցցեցին իրենց ժողովուրդին հաստատուն կռուաններու պահելու – պաշտպանելու համար : Ներսի թէ դուրսի պաղ հովերուն դէմ, պարզ կամ բարդ ալեկոծումներուն դէմ :

Մեր ողբացեալ ընկերը, շատ շատերու նման իր ազգային, քաղաքական եւ ընկերային համոզումներուն, ձգտումներուն եւ երազներուն բիւրեղացած խտացումը տեսաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դաւանանքին մէջ : Եւ մինչեւ վերջ, երբեւ իր արեան մէկ կաթիլը, հաւատարիմ մնաց անոր : Դաշնակցութեան հաւատամքին սպասարկուն եւ, միաժամանակ, քարոզիչը դարձաւ մեր գաղութէններու՝ բեմերէն, Յառաջի էջերէն, հանրային աշխատանքի դիրքերէն : Մնայուն եւ տեւական ճիգով, յարատեւ կորովով :

Անոր համար, խռէալ եւ սկզբունք, ոգի եւ տառ, դաւանանք եւ արի կեցուածք, գաղափարախօսութիւն եւ նկարագրի հաստատակամ դիմագիծ՝ զուգորդուած միասնականութիւններ ներկայացուցին : Անբաժանելի եւ անկխելի :

Զարմանա՞լ ուրեմն, որ ընկ. Սիսլեան, ուրիշներու պէս, իր կեանքին արշալոյսի ժամերէն մինչեւ վերջալոյսի պահը՝ տեսակէտի եւ սկզբունքի մարդը մնաց : Հանրային գործիչը : Սակարկութիւնը նկատելով նախադուռը դասալքութեան, իտէալներու տեղատուութեան : Նոյնիսկ՝ ուրացումին կէս ճամբան :

Սերունդը, որ հասակ նետեց այս թէ այլ ափերուն վրայ, պայմաններուն իսկ հարկադրանքով, շատ բան կը պարտի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՄԲ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՐՍԱՓ ԿԸ ՏԱՐԱԾԷ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

8 ՄԵՌԵԱԼ, 113 ՎԻՐԱՒՈՐ

Էթաի քաղաքզինուորական ճիւղն է, որ տէր եղած է երեք ահաբեկումներու, որոնք կատարուած են Մատրիտի Պարախաս օդակայանը եւ երկաթուղիի երկու կայարաններ՝ Շամառթէն եւ Աթոչա : Ընդհանուր հաշուեկշիռն էր, Երկուշաբթի առտու, 8 մեռեալ (7ը՝ օտար) եւ 113 վիրաւոր :

Հազիւ ծագած էր այն տպաւորութիւնը թէ Էթան դադրեցուցած է արձակուրդային իր սարսափը տարածել Սպանիոյ մէջ, որ Կիրակի օր կը վերսկսէր ահաբեկումը որու տէր կ'ըլլար պասք անջատողական շարժումին կարծր ճիւղը : Անոնք բաւարար չեն գտներ Սպանիոյ տուած ինքնավարութիւնը, ամբողջական անկախութիւն կ'ուզեն եւ իրենց 50 բանտարկեալ ընկերներուն տեղափոխումը : Խորքին մէջ սակայն, ինչ որ կ'ընեն այս ծայրայեղները շատ չի նպաստեր պասք դատին եւ կը թուի թէ, առանց նպատակն է խախտել Մատրիտի իշխանութիւնը եւ չթողուլ որ Խուան Գարլոս յաջողի ժողովրդավարութիւն հաստատել : Կ'ուզեն գրգռել նաեւ բանակը : Ոմանք չեն վարանիր իսկ ըսելէ թէ այս Պասքերուն համար, ժողովրդապետութիւնը աւելի «կը խանգարէ» քան ֆաշիզմը :

×

ՊԱՐՍԻԿ «ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐ» ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱԼԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ «ՍԱՒԱՔ»Ի ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

— Օ —

Սարսափ մըն ալ տարածուած է Արեւմտեան Գերմանիա, գլխաւորաբար Միւնիխի, ուր պարսիկ յեղափոխական նոր վարչակարգին հաստատած են հետապնդելու եւ դատելու համար Սաւաքի բոլոր հին անդամները :

Արեւմտեան Գերմանիան առաջին հանգրուան մը կը նկատուի, այս առընչութեամբ : Արդէն գիրենք ժողովրդապետութեան ղանդարութիւնն ու չափազանց ապաստանութիւններ թոյլ տուած են որ պարսիկ շարքայիններ մինչեւ Պերմանիա (Միւնիխի, Համպուրգ, Պիգէլ, Էքս – լա – Շաբէլ, Պերլին, Ֆրանքֆուրթ, Հանովր, Շթութկարթ, եւայլն)

Սիսլեաններուն : Ազգային հաւատամք, քաղաքական դաւանանք, ժողովուրդին ծառայելու գիտակցութիւն, որոնք ցորենին զատողական ընդունակութեան : Եւ այդ բոլորին հետ՝ հանրային մարդու կեցուածք ընտրողական մտքին նկարագիր :

Ցաւակցինք եւ երախտագիտութեան յուշի արտայայտութիւն մը կայ — հետեւիլ խօսել, նկարագիր եւ դիմագծի ունեցող երէցներու օրինակին :

Մե՛նք այդ որոշումն ենք տուած :

Ժ. Մ.

Մնա՜յ, մնա՜յ Արարատին

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱՐԱՐԱՏԸ ԿՏՈՐ-ԿՏՈՐ ԿԸ ԾԱԽԵՆ ԵՂԵՐ...

Պոլսոյ «Մարմարա»ն Յուլիս 23 թուականի իր թիւին մէջ, հետեւեալ ազդեցիկ լուրը կը հաղորդէ, զոր կուտանք նոյնութեամբ «Նոր Օր»էն պիտի ըսէինք անգլիախօսները, իսկ մենք ի՞նչ կրնանք ըսել...

«Արեւելեան շրջանի բնակիչները զրամ շահելու նոր միջոց մը ալ գտած են Արարատ լեռը կտոր – կտոր ընելով կը ծախեն ու իրենց վիճակին շատ ալ գոհ են այս օրերս :

«Պարզուած այն է, որ յայտնի եղած է թէ լերան կողերուն գտնուող հողն ու քարը շատ յարմար են իրենց բաղադրութեամբ՝ կարգ մը նիւթերու պատրաստութեան համար, ինչպէս շէնքաքար եւ իբրեւ այդ պատճառաւ ալ մեծ պահանջ կայ ձարտարարուեստի մէջ օգտագործման համար : Հիմա ամէն օր բաննա բեռնաշարք կուգան, հաւաքած Արարատի ճիւղերուն եւ կը փորէ, կը փորփրէ, բեռնակառք մը լեցնել հողն ու քարը հաւաք տանելու կը ծախէ : Գիւղացիները շատ երջանիկ են այս պատճառաւ, որովհետեւ մշակելի հողերը պարտականութեան բերքի պէտք ըլլալ ասողէն, ամէնակ հողերն ալ այդ ձեւով պիտի օգտուին, իսկ մնացեալ բնակութիւնը ալ մաքուր բանելու ալ վարձը պիտի քաշելիէրուի կատարելութեան կողմէ »:

հալածեն նոր վարչակարգին ընդդիմադիրները : Ներքին նախարարը յայտ երեւան հանած է 11 հարցաքննութեան շարունակման տակ, կատարուած 55 պարսիկներու կողմէ (33ը՝ նախկին, 22ը արդէն բանտարկուած Համպուրկ) յեղափոխութեան ծանօթնելէն մինչեւ այսօր : Նույն չէ հեռացած արդէն եւ Միւնիխի պարսիկական հիւպատոսարանին մէջ հաստատած է, որ «սեւ ցանկեր» կան Սաւաքի երեք հարիւր անդամներու...

Գերմանիա սկսած է լուրջի առնել եւ մտահոգուիլ երկրին մէջ ծագած կացութենէն, քանի որ չորս միլիոն օտար կայ, առանց մէջ 81.500ը կայ ունին ծայրայեղ շարժումներու հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ զանգուածային մաքրագործումներ կը կատարուին բերեւ հետեւանք «արտօն դաւ»ի մը, որ երեւան հանուած է : Այս առթիւ բռնաքներ մտահոգ գործակալութեան հրապարակած զեկոյցը կը յայտնէ թէ հինգ «դաւաճաններ» գնդակահարուած են : Դաւը, բաւ նոյն աղբիւրին, կը ձգտէր ներմուծել իրաքը անձնատուութեան այն ծրագրին մէջ, զոր ոտքի դրած է ամերիկեան աջակողմեան սիոնիստներու եւ Սուրիոյ ներուն եւ չուզի ուժերուն : Եւ աստուծոյ նախագահ Հիւսէին վարչակարգը Մեզրայ առարկայ է Սուրիոյ, որու հետ զոյդ ունեցեր են «հինգ»ը : Կ'ըսուի նաեւ թէ Պասսի շուրջ 100 անդամներ եւ 50 սպաններ ալ ձերբակալուած են :

ԻՐԱՆ գաղթեցայ կայի իր արտաքսումը, ինչ որ ծանր հարուած մըն է Արեւմտեան համար բայց նաեւ ասոնց հայ Հայաստանի : Ծանօթ է որ Հայաստան շատ առնչեց արդին ձմեռ երբ իր զաղթելութեան ակերպ առնամ ամ գաղութ մը եղաւ : Աշխարհի ուժանիւթի սպառումի 20 առ հարիւրը բնական կազ է :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԾՈՎԱԾՈՑԻՆ մէջ ալ պարսկական յարձակման շեղման մեծ ամս կատարութիւնը մեծամասնական կը փորձէ բանակին երկու ծովային վրայ նեղերին տեղւոյն բնակչութեան հետ, արաբերին Թուրքիայ հետ : Թեհրան եւ Անգարա կ'ուզեն արդէն այս ափէն սահմանելու իրենց յարաբերութիւնները :

ԼԻԲԻԱ, ուր ուժանիւթով մեծահարուստ, որ 39 օր առաջ ամեն եւ կը պարուակ նոր իր արձակուած կրակէ : Փրկութեան վճարուած էր եւ ենթակային տեղուն չէր յայտնած տուգանքութեան վեց

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուլիս 13–19)

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Լենինգրադի մէջ կը շարունակուին Հայաստանի օփերայի խումբին ներկայացումները՝ Ա. Խաչատրեանի «Գայիանէ», Էդկար Յովհաննիսեանի «Անտունի» բեմադրութիւնները, Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Ալմաստ Նոյնն» եւ Արմէն Տիգրանեանի «Դէպի արեւն էին գնում» օփերաներները. ինչպէս նաեւ Բելլինի «Նորմա» ի : Կիրով Թատերաբեմը, որ երկու հազար աթոռ ունի, միշտ լեցուն եղած է հանդիսականներով : Մեծ գնահատանքի արժանացած են Գոհար Գասպարեանի «Նորմա»ի մենեկերին համար, Գոհար Գալաչեան եւ Նար Յովհաննիսեան : Ռոմանի Կորսակով Երաժշտանոցը օփերայի արուեստանոց Թատերաբեմներէն մէջ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայով սկսած է հայ արուեստագէտներու ներկայացումներու երկրորդ բաժինը : Հան «Անոյշ»էն եւ «Գայիանէ»էն զատ կը ներկայացուին Ռոսինիի «Սեւիլեան սափրիչ» օփերան, մէկ գործողութեամբ բեմադրութեր կոմպոզիտոր Ցրիքեանի «Անմահութիւնը», ինչպէս նաեւ «Շոպենիանա» եւ «Լորկեանա» :

×

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Երեւանի Արուեստի Թանգարանին մէջ բացուած է «Մէկ աշխատանքի ցուցահանդէս»ը, ուր ներկայացուած են Հայաստանի նկարիչներու բոլոր սերունդներու նշանաւոր նկարներէն : Ցուցադրուած նկարներու մէջ ուշագրաւներէն կը զրաւեն Գրիգոր Խանջեանի, Ցակոբ Յակոբեանի, Սիւլեյման Ալյանեանի, Ռուբէն Ալիփեանի, Սէյրան Խաթլամաջեանի, Վարդան Վարդանեանի եւ այլ արուեստագէտներու գործերը :

միլիոն վճարումին ձեւն ու վայրը : Կ'ըսուի թէ կրնայ ամբաստանուիլ որ յարգարժ չէ մասնած : Անցած մը եւս եղածն Հեղինակը կը նկատուի Մեսրին :

Ինչպիսի Հերոս Ընկերներ Մեռան...

Փոս մը եւս, որուն առջեւ մեր սրտերը կը մղկտան: Փոս մը՝ որ մեզի կը յիշեցնէ մեծ Հայուն իմաստուն պատգամը. « Ամէն փոս կոչ մըն է... »: Կո՛չ մըն ալ անշուշտ, մեր ամէնուս սիրելի ընկեր Սիսակ Սիսլեանի փոսը, կամ դեռ թարմ հողակոյտը...:

Հա՞րկ է յիշել, նօսրացաւ, չափէն աւելի նօսրացաւ ճշմարի՛տ հաւատաւորներու, անսակարկ նուիրեալներու, իրենց զոհաբերութեանց մէջ երջանկութիւն փնտռող մարդոց —– ընկերներու համրանքը...:

Ի՞նչ է արդարեւ սա հերոսութիւն բառուածը: Զէնքը ՝ուսին լեռ բարձրացող ազգին համար կռուող մա՞րդն է հերոսը: Անշո՛ւշտ: Կախաղանի բարձրունքէն « կեցցէ՛ ազատութիւնը » գոռացող անհա՞տն է հերոսը: Ո՛չ մէկ տարակոյս: Իրենց ազգային, ընկերայի՛ն, քաղաքական ըմբռնումներուն համար աքսորի, տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուածնե՞րն են հերոսները: Այո՛ անշուշտ:

Բայց եւ կան այլ ձեւի հերոսութիւններ որոնք նոյնքան արժէք կը ներկայացնեն որքան մեր վերեւ յիշածները:

Միթէ՞ հերոսութիւն չէր մեր Սիսակին ապրած կեանքը իր բոլոր ստորոգելիներով:

Դեռ դեռատի պատանեկ, աքսորի ահարկու ճամբաները: Յետոյ որբանոց, յետոյ թափառում երկրէ երկիր —– Արմաշ, Հայաստան, Յունաստան հուսկ՝ այս երկիրը վերջնական կայք հաստատելու համար: Հոս ալ գործի, հացի պայքար, ոտքի կանգնելու պայքար: Ու ասոնց մօտ դեռ հայու պատառ մը հաց ճարելու հնարաւորութիւն եւ ահա՛ նուիրումի, ծառայելու բուռն ցանկութիւն:

Միթէ՞ հերոսութիւն չէ ասիկա:

Իր տեսած, ապրած, դառնութիւնները ոչ թէ ընկճած էին զինք, այլ կարծես աւելի զօրացուցած էին իր մէջ ծառայելու գիտակցութիւնը:

Ամբողջ կէս դար, քիչ մըն ալ աւելիով մենք կը գտնենք ընկեր Սիսակը հոգեւին ծառայելու պատրաստ: Անիկա հայ մանկլոտոց դասատու է, նոր սերունդին կամաւոր գործակատարն է, Կապոյտ Խաչին անպաշտօն գործիչն է, իր շրջանին ազգային – հանրային գործերու ոչ բացակայ անձն է:

Այդ բոլորէն զատ, կուսակցական էր, —– Դաշնակցական էր Սիսլեանը: Դաշնակցականը և Դաշնակցութիւնը իրեն համար լոկ ցուցադրական երեւոյթներ չէին, այլ հաստատուն միտք էր, հոգի էր, ապրում էր, իր գաղափարական ըմբռնումին լուսաւոր հորիզոնն էր: Ուրիշ խօսքով՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետապնդած գաղափարներուն իրագործման մէջ կը տեսնէր մեր ժողովուրդին — հայ ժողովուրդին —– մեծ տեսլականը: Իրական եւ տեւական կեանքի մը, վերածնունդի մը կենդանի եւ հաստատուն վէժը:

Սնած ու մեծցած Դաշնակցական մեծ առաքեալներու շուքին ու շունչին տակ, իր միակ ցանկութիւնը եղաւ համեստ բայց իրական շարունակողը հանդիսանալ անոնց գծած գաղափարի, հաւատամքի ուղիներուն, որդեգրել, խօսքէն գործի վերածել այն բոլոր առաքինութիւնները զորս անոնք կտակած էին իրենց յետնորդներուն:

Ու մեր Սիսակը, Աստուած վկայ, լրիւ, ճշմարիտ եւ հաւատարիմ հերթափոխը եղաւ այդ գաղափարներուն, այդ վսեմ առաքինութեանց: Կրնանք վկայել, կրնան վկայել այս մասին ընկեր, բարեկամ թէ հակառակորդ հաւասարապէս:

« Ոչ »ը, « ժամանակ չունիմ »ը, « չեմ կրնար »ը իր անձնական բառարանին մէջ գոյութիւն չունէին: Այս խօսքերը կամ բառերը խորթ պէտք է համարուէին բոլոր Դաշնակցականներուն մօտ: Ահա՛ իր անձնական օրինակէն ետք, յարաճուն թելադրանքը առաւելապէս մեր երիտասարդ ընկերներուն:

Այս « մանկութիւն չունեցող » տղան, եթէ մեր օրերուն դարձաւ ուսուցիչ, դարձաւ դասախօս, հրապարակախօս, յօդուածագիր, կուսակցական գործիչ, Կեդր. Կոմիտէի անդամ եւայլն, պարզապէս իր անխոնջ աշխատանքին յամառ եւ յարաճուն ճիգերուն շնորհիւ եղաւ:

Կրնայինք տակաւին շատ բաներ գրել կամ ըսել այս ընկերոջ մասին որուն հետ կէս դարու ծանօթութիւն _ մտերմութիւն մը ունինք, որուն հետ տաք ու պաղ օրեր շատ անցուցած ենք: Բայց ինչո՞ւ աւելի երկարել քանի գիտենք որ իր քառասունքին առթիւ ուրիշ ընկերներ ալ ըսելիքներ ունին իր մասին:

Փակե՛նք այսքանով: ընկեր – ընկերուհիներու կողմէ երգուած խմբական երգով մը « Մենք անկեղծ զինուոր ենք » փոսը իջեցուցինք իր դագաղը: Պատշաճ թաղում մը իրօք վասնզի մեր սիրելի Սիսակը, անկեղծ, վաւերական զինուորեալը եղաւ իր պատկանած կուսակցութեան եւ ինչո՞ւ չէ նաեւ իր ժողովուրդին — հայ ժողովուրդին:

Սիսակին, եւ Սիսակներու բացը, պակասը երկա՜ր, երկար ատեն զգալի պիտի ըլլայ յատկապէս մեր կուսակցութեան, մեր գաղութին համար: Անիկա իր կեանքով, իր նուիրումով, իր վազքով « խօսքի ասպետ » մը չեղաւ, այլ իրապէս գործի ասպետ մը եղաւ: Մեր օրերուն, աւա՜ղ, խօսքի ասպետներ շատ ունինք, գործի մարդիկն են որ կը պակսին:

Ընկեր Սիսակին համար, իրօք, արդարօրէն կրնանք կրկնել շատոնց ըսուած բանաստեղծին խօսքը. « Ինչպիսի հերոս ընկերներ մեռան »: Այո՛, ինչպիսի հերոս ընկերներ թաղեցինք այս խորթ երկնակամարներու տակ հայրենիքի կարօտը իրենց սրտերուն մէջ, անոնցմէ մէկն ալ մեր սիրելի Սիսակը:

Հանգի՛ստ իր բազմաչարչար ոսկորներուն... Ո՛չ, ո՛չ Այլ օրհնութիւն եւ փառք իր անցած ճամբուն, իր անսակարկ նուիրումին, իր բարի եւ անմոռանալի յիշատակին...:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

«ԲԱՆԱՁԵՒ»Ի ՍԻՐԵԼԻ ԸՆԿԵՐՈՋՍ
ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ

— O —

Սիսակի ծանօթացած եմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի տարեկան Շրջ. Ժողովներուն, երբ ինք կուգար Կրընոպլի շրջանէն, միշտ, իսկ ես Շաւիլէն կամ Փարիզէն, եւ ընդհանրապէս « խորհրդակցական » ձայնով: Շատ չէինք ճանչնար զիրար. ես միշտ չխօսկան էի, եւ գիտէի որ Սիսակ միշտ կ'ըլլար բանաձեւային յանձնախումբի անդամ:

Սիսակ, լաւ վարպետ բանաձեւ պատրաստող էր. այնքան վարպետ, որ առտուան ժողովին իսկ « արձանագրութիւն » նիստը լրանալուն, լրացուցած կ'ըլլար յաջորդ նիստին կարդալու համար, միշտ դիւրին չէր, մանաւանդ ժողովի մէջ իր խօսածները շատ մը ընկերներ իրենք մոռցած կ'ըլլային իրենց լսածները եւ ընկ. Սիսակ ինք տեղն ու տեղը կը պատասխանէր:

Այնտեղ դժուար խնդիր մը կար. ըստ կուսակցական կանոնագրին ,յանձնախումբը երկու ընկեր պիտի ըլլար. առաջինը դիւրին էր, հապա երկրո՞րդը, «չեմ ու չում»ները, երեք կամ չորս անգամ պատահած է, որքան կը յիշեմ, որ իմ անունս տրուած է, իբր յանձնախումբի անդամ՝ ընկեր Կիւլեան, միաձայնութեամբ եւ բոլորը ուրախ էին որ դժուարութիւն մը հարթուեցաւ: Ես գոհ էի որ բան մը պիտի չընէի, Սիսակը գոհ էր որ իր պատրաստած բանաձեւը շատ յարմար պիտի գտնեն եւ պատգամաւոր ընկերները աւելի գոհ էին, որ ժողովը պիտի լրանար եւ հանդարտ սրտով օգտակար գործ կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ հանգիստ սրտով ճաշի կ'երթային:

Մենք յանձնախումբի երկու անդամներս քանի մը ժամ կը քաշուէինք անկիւնը իբր թէ բանաձեւ կը պատրաստէինք, որ արդէն պատրաստ էր, Սիսակին գրպանը ժողովը սկսելուն պէս: Այդ ժամերուն է որ ես ճանչցայ ընկեր Սիսլեանը եւ եղանք մտերիմներ եւ ամէն անգամուն երբ կը պատահէինք իրարու, խնդալով կ'ըսէինք. « Բարեւ, ընկեր Բանաձեւ »:

« Յառաջ »ի ընթերցողները հասկցան կարծեմ, թէ ինչու վերդիրս գրեցի «Ընկեր Բանաձեւ»:

Հպարտ էր ընկ. Սիսակ որ կը ծափահարուէր ժողովին կողմէ. հպարտ էի ես որ անոր հետ միասին ոտքի, կը ծափահարուէի, առանց բան մը ըրած ըլլալու:

Եւ հիմա հիւանդ ըլլալս անգամ կ'անգիտանայի: Կը կարդայի անունդ «Յառաջ»ի մէջ իբր բանախօս: Սիրելի եւ թանկագին ընկեր, ուրեմն քառասուն օր առաջ եկեր գացեր ես առանց լուր տալու: Հիմա ես այս երթալդ ի՞նչպէս պիտի բանաձեւեմ:

Եւ դուն, սիրելի «Յառաջ», օրերով գրեցիր ընկեր Սիսլեանի մասին, հիմա իրաւունք չունի՞մ ըսելու.— Ախր ժամանակին մենք ալ բաներ մը ըրած էինք էլի:

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ԸՆԿ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ալպեան զովասուն քաղաքին, Կրընոպլի մէջ, համոզուած ու հաստատամիտ Դաշնակցական մը մեռաւ:

Անխօս, բայց Հայու իր ներքին կրակով ապրող, այրող Դաշնակցական մը:

Մտքի ու հոգիի նուիրեալ Դաշնակցականը՝ որ գաւառներուն մէջ շունչ էր, մտաւորական ներկայութիւն ու սնունդ:

Ամէն տեղ էր, տիւ ու գիշեր. գաւառի որբ տղաներուն հետ. ինք եւս գաւառացի՝ մինչեւ գերեզման:

Ըմբոստ էր՝ Դաշնակցականի իր նկարագիրը չեշտող ու բնորոշող ըմբոստութեամբ, երբեմն ի հարկին « գէշ մարդ » ըլլալու աստիճան իր արդարասիրութեամբ, ազատատենչութեամբ:

Ես տխուր եմ, սիրելի ընկեր: Օրէ օր կը նօսրանանք, կը նուազինք: Ա՜ս ի՜նչ տերեւաթափ, ի՜նչ աշուն՝ գարնանային այս օրերուն: Ե՞րբ պիտի գան ծիլերը. արդեօ՞ք պիտի գան՝ նոյնքան խիտ, կենսալից, պտղաբեր:

Գաւառացի իմ սիրելի ընկեր, Սփիւռքի հողերով զարնուած սրտի « վէրքերով ու ջան փէտայի », հողը թեթեւ գայ վրադ. տուն ունեցար՝ բայց եւ հանգիստ քուն չունեցար, որովհետեւ այդ տունը քուկդ չէր: Մեր տուները մերը չեն. ոչինչ ունին մեր արեան գոյնէն ու ապրումէն: Աքսորական՝ ապաստանեցանք իրարու սրտերուն, հոգիներուն մէջ՝ հարազատօրէն, իբրեւ տնեցի. այսպէս սորվեցուց մեզի Դաշնակցութիւնը: Թող մարդիկ ու մահ չկարենան զատել մեր սրտերն ու հոգիները: Թող գերեզմանիդ իջնէ խաղաղութիւն՝ Դաշնակցական ընկերոջդ այս արցունքին հետ: Ննջէ խաղաղ, սիրելի ընկ. Սիսլեան, ննջէ հանգիստ եւ մանաւանդ վստահ՝ թէ ընկերներդ կը մնա՛ն, կը շարունակեն ապրիլ ու գործել նոյն հաւատքով ու գաղափարով, միշտ Հայութեան հետ՝ Հայրենիքին համար:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԱՆԱՒԱՐՏ ԷՋԵՐ...

(ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Ամբողջ կեանքս հեւ ի հեւ, առանց ընդհատումի, շարունակական, առանց իջեւանի երկարատեւ վազք մը եղած է: Ժամանակը միշտ պակսած է: Ժամանակ իսկ չեմ կրցած առնել: Իմ անցեալիս մասին ես ինծի հարցումներ տալու եւ մտածուած պատասխաններ փնտռելու: Կեանքը ապրած եմ ծայրը ծայրին առանց պահեստի ժամանակ ունենալու տրամադրութեան տակ:

Պատահած է նաեւ անհաւատալին, չըսելու համար ծիծաղաշարժը: Ժամանակ չեմ ունեցած... Նշանախօսութեանս ներկայ գտնուելու, Գարեգին Սարգիսբէկեան՝ զիս փոխարինելով, նշանախօսութեանս մատանին անցուցած է նշանածիս մատին, իմ բացակայութեանս:

Այսօր կեանքիս արեւմուտին, պիտի փորձեմ ինքզինքս պարտադրել ժամանակին, որպէսզի գոնէ մօտաւորապէս պատրաստ ըլլամ գալիքին: Որովհետեւ գիտեմ թէ բնութեան օրէնքները, Աստուծոյ օրէնքները բացառութիւն չեն ճանչնար: Ո՛չ կրնամ յաւելուածական ժամեր խնդրել Բարձրեալէն եւ ոչ ալ զիս փոխարինող փնտռել... նոյնիսկ եթէ գտնուի, զիս կանչելու եկողը ինծի հետ միայն կը վերադառնայ:

Ու անգամ մը եւս ժամանակի հարց: Ի հարկէ չեմ կրնար ժամանակ ունենալ ուզածներս բոլորը գրի առնելու: Ստիպուած պէտք է գոհանամ, կեանքիս գըլխաւոր անցքերէն դրուագներ գրի առնելով:

Բայց ինչո՞ւ անպայման գրելու այս պահանջը:

Այո՛, իսկապէս ինչո՞ւ.. ձեզմէ առաջ ես ինծի հարց տուի:

— Որովհետեւ, ես, մէկ փոքրիկ մասնիկն եմ սերունդի մը՝ որուն վիճակուեցաւ իր մորթին վրայ ապրիլ մեր ժողովուրդի պատմութեան ամենամեծ եղեռնագործութիւնը՝ որով մեր պատմութիւնը իր հունէն դուրս ելաւ եւ կրեց ճակատագրական վերիվայրումներ, չըսելու համար մահացու հարուածներ:

Եթէ մեր աչքերուն առջեւ տեղի ունեցած այս դէպքերը մեզ շատ քիչ կը հետաքրքրեն այսօր, վաղը պատմագէտը, հայ պատմագէտը, մոմով պիտի փնտռէ 1915ին թրքական կառավարութեան, իր մանրամասնութիւններու մէջ սադայելական խնամքով պատրաստուած եւ հայ ժողովուրդին դէմ գործադրուած ցեղասպանութեան մեծ ոճիրին ծուէնները, որպէսզի քով քովի բերելով զանոնք, յըստակ գաղափար մը կազմէ հարցի ոճրային էութեան մասին:

Գիտեմ թէ պատմագէտի ակնոցով քննողներ եղած են, գրականութիւն մըշակուած է այդ ուղղութեամբ, բայց վկայութիւններու բաժինը մնացած է գրեթէ անմշակ: Մեզի դէմ գործուած ցեղասպանութեան այս բաժինը, Անապատի Սերունդը միայն կրնար տալ եւ չէ տուած: Քանի բոլորովին ուշ չէ, փորձենք փրկել առաւելագոյնը, խորհելով թէ մեզմէ իւրաքանչիւրին ըսածներն ու ըսելիքները, գրածներն ու գրելիքները քով քովի գալով պիտի տան Մեծ Եղեռնի ամբողջական պատմութիւնը, առնուազն պիտի կազմեն անոր լրացուցիչ մասը:

Կայ ուրիշ կէտ մը եւս:

Ցեղասպանութիւն ըսելով Ֆիզիքական ոճիրը միայն նկատի կ'ունենանք. իրականութեան մէջ, ցեղասպանութիւնը իրական կ'ըլլայ այն ատեն միայն, երբ տրուած ցեղի մը, ժողովուրդի մը, ազգի մը, շնչաւոր թէ անշունչ բոլոր գոյութիւններն ու արժէքները կորստեան դատապարտուին: Թուրք վարիչները իրենց մտքին մէջ այսպէս ձեւաւորեցին մեր մասին իրենց տուած որոշումները: Մեզի կը մնայ կորուստէ փրկել մեր ժողովուրդի ամէն տեսակի արժէքները, հագուստ – կապուստէն սկսած, մեր բարքերն ու սովորութիւնները եւ Մեծ Ոճիրին մանրամասնութիւնները:

(Շար. – 1)

ԽՄԲ.— Ողբացեալ Սիսակ Սիսլեանի այս ինքնակենսագրութիւնը կէս մնացած է, ուրկէ՝ պարագայական խորագիր մը՝ մեր կողմէ:

«ԱՆԽՈՆՋ ԱՇԽԱՏՈՂԸ»

Վազգէն Շուշանեան, որ մօտիկ ընկերը եղած է Սեւակ Սեւլեանի, «Անխոնջ աշխատող» մակդիրը տուած էր իրեն նուիրած մէկ գրութեան որպէս վերնագիր:

Պատրաստութեամբ թեքնիքի մարդ, ուսանած Վալապրի գիւղատնտեսական դպրոցը, մեթոտիք, որեւէ գործ պատասխանատւութեան չէր ձգեր, կ'աշխատէր պատրաստուած նախագծի մը վրայ, օժտուած կազմակերպական եւ վարչական յատկութիւններով իր գործակիցներու անմեղած կարողութիւնները գիտէր արժեցնել: Պահանջկոտ էր նախ իր անձին հանդէպ, միշտ կը ձգտէր կատարելագործութեան հասցնել ամէն ձեռնարկ:

Ընկերական ջերմ, հեզահամբոյր մտերիմներու հետ, աններող եւ անողոք բոլոր կարգի անարդարութիւններու դէմ, հաւասարակշիռ, լայնախոհ, համեստ, ներողամիտ համեստ ընկերներու հանդէպ, անկուռն Դաշնակցութեան գաղափարականին, քաղաքացիական քաջութիւնը ունէր իր համոզումները բարձրաձայն յայտարարելու: Պատրաստաբան էր, ուղեղը զարմանալի արդութեամբ կ'աշխատէր, իրատես էր եւ մնաց մինչեւ վերջին վայրկեան: Անմիջապէս կը կռահէր իր խօսակցին նպատակին ուր յանգիլը:

Անշուշտ շատեր չէին կրնար մարսել իր վայելած ժողովրդականութիւնը, սակայն չէին կրնար չխոնարհիլ իր տարած աշխատանքին ու նուիրումին առջեւ, կրնանք աւելցնել շատ հազուագիւտ առաւելութիւն մը՝ համեստութիւն:

Օր մը, անձ մը, որ աւելի իր ժառանգած մականունով ճանչցուած էր քան ի՛ր տուած աշխատանքով, կ'ըսէր. «Սեւակ, զարմ՜ օ քեզի որ ա՛յս տեսակ մարդոց հետ կ'աշխատիս»:

Բանագրօսիկ ժպիտով մը պատասխանեց. «Իմ տեղս ա՛յս ընկերներուն կողքին է»:

Մեծ յոյս ունէր երիտասարդութեան վրայ, փոխադարձաբար կը վայելէր անոնց յարգանքը, որովհետեւ կը հասկնար երիտասարդները, այժմէական հարցերու մասին կրնար վիճիլ, իր մտային պաշարը կը թօյլատրէր, միշտ կը վերանորոգուէր եւ այժմէական հարցերը լաւ կ'ուսումնասիրէր ու կ'իւրացնէր:

Մեր երեք տասնամեակներէ աւելի գործակցութեան ընթացքին, շատ քիչ անգամներ լսած եմ իր մասին խօսիլը, հատ ու կտոր բաներ գիտեմ, կ'ենթադրէի թէ օր մը կրնայ խօսիլ, ափսոս արդէն ուշ է:

Այն եզրակացութեան կրնանք յանգիլ, թէ մնաց իր բարձրութեան վրայ, հաւատարիմ իր պաշտած սրբութիւններուն, երբե՛ք ուրիշներուն հաճելի երեւալու մտահոգութիւնը չունեցաւ, իր դրոշմը դրաւ մեր գաղութի հանրային կեանքին վրայ:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ԲԱՑԱԿԱՅ ՄԸ ԵՒՍ

Պատահական ու ցանցառ էին մեր հանդիպումները, բայց միշտ հաճելի եւ մանաւանդ՝ սրտբաց: Վերջինը տակաւին Ապրիլ 8ին էր, Կրենոպլի Կապոյտ Խաչի յիսնամեակի տօնակատարութեան: Խօսակցութեան շեշտը միշտ հաստատ ու համոզիչ, ընկ. Սեւակ Սեւլեան կը յայտնէր իր մտածումները ազգային հարցերու շուրջ: Ոչ մէկ ընկրկում իր արտայայտութիւններուն եւ տրամադրութիւններուն մէջ կը մտնէր պինդը տանջող ցաւը:

Ո՛չ սերնդակից եւ ոչ ալ ուղղակի գործակից եղած ենք, բայց միշտ զիրար հասկցած, յարգած ու սիրած:

Ես յարգած ու սիրած եմ ընկեր Սեւակ Սեւլեանը որովհետեւ իր մէջ տեսած եմ տիպար մարդը, հարազատ Հայը եւ մարտնչող Դաշնակցականը: Տիպար մարդը, տէր առաքինութիւններու եւ բարոյական յատկութիւններու, ու միշտ պատրաստ ամէն յօդնութեան կեանքի պայքարը մղելու մէջ: Հարազատ Հայը որ իր ամբողջ էութեամբ ապրեցաւ իր ազգութիւնը՝ խօսքով, գրիչով եւ գործով: Մարտնչող Դաշնակցականը՝ ցուցաբերելով կուսակցական ջիղ եւ նկարագիր ու զօրեղ կամք՝ որ ծառայեց, կազմակերպեց, առաջնորդեց, զոհաբերեց: Ս. Սեւլեան՝ իր կեցուածքով եւ պատրաստակամութեամբ եղաւ դէմք եւ անհատականութիւն իր շրջապատին եւ միջավայրին մէջ: Կիսադարեան հանրային եւ կուսակցական ծառայութեամբ եւ գործունէութեամբ ընկեր Սեւլեան արժեւորեց եւ բեղնաւորեց իր կեանքը:

Որպէս մտածող եւ բծախնդիր Դաշնակցական շարքային կառուցանած էր իրեն համար հաւատալիքներու շէնք մը, իբրեւ բացարձակ եւ անյեղլի ճշմարտութիւն ընդունած էր իր կուսակցութեան հիմնական սկզբունքները՝ քաղաքական, ընկերային թէ ազգային: Իր տեսողութիւնը եւ զատողութիւնը երեւոյթներուն եւ դէպքերուն խորը թափանցելու ուժգնութիւնը ունէին: Անզիջող էր իր տեսակէտներուն մէջ: Զէր հանդուրժեր շեղումներուն ու անարդարութիւններուն: Անդամ Կեդր. Կոմիտէի, թէ գործիչ, հրապարակախօս ընկ. Սեւակ Սեւլեան Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան մատեանին մէջ ունի իր արժանաւոր էջը: Նորեր ու երիտասարդներ կրնան գործել իրենց յատուկ ոճով, սակայն Սեւլեաններու ոգիով ու հաւատքով կերտուած պատուանդանէն է որ միայն թռիչք կրնան առնել իրենց նախաձեռնութիւնները:

Սերունդ մը կը մեկնի առանց աղմուկի: Անփոխարինելի սերունդ մը որ ամէն տեղ կը թողու բացեր: Փարիզէն զատ հայրենի շունչը կը ցամքի: Հայ գիրն ու լեզուն պահակներ կը կորսնցնեն: Իր պարագային յատկապէս, կարելի չէ չյիշել զաւառի մարդուն, զաւառի նուիրուած Դաշնակցականին դերը: Կեանքի բերումով հաստատուած ըլլալով Կրընոպլ՝ տեղւոյն թէ շրջակայ բոլոր քաղաքներուն մէջ ուր ներկայ է Հայութիւնը, երբեմն նոյնիսկ իբրեւ սոսկ փոլքլորիկ խմբաւորում, ներկայ էր Սեւլեան՝ միշտ բան մը աւելի ընելու, յատկապէս ազգային գետնի վրայ շնահանջելու իր խօսքով ու շունչով: Եւ անկասկած զաւառն է որ առաւելագոյնս պիտի զգայ իր եւ իր նմաններուն բացակայութիւնը:

Բացակայ մը եւս:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Հայկ. հին խաղերը, որոնց բացայայտման հարցով զբաղած են Կոմիտասէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերու արուեստագէտները, այսօր դարձած են նաեւ ուսողագէտներու հետազօտութեանց առարկան: Անոնց վերծանման հետաքրքրական փորձեր կատարուած են Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հաշուիչ կեդրոնը: Մշակուած են հին հայկական ձայնագրութեան տեսական համակարգի հիմքերը, որոնք ստուգուած են Ե.–Է. դարերու մօտ հարիւր շարականներու վերծանման համար: Ստացուած արդիւնքները յոյս կը ներշնչեն գտնելու խաղերու բանալին: Կեդրոնի աշխատողները նոյն ատեն կը ջանան միջնադարեան հոգեւոր եւ աշխարհիկ երաժշտութեան կերտուածքները յայտնաբերել, ուսումնասիրել եւ տարածել: Ակադեմիայի համակարգին մէջ ստեղծուած է երիտասարդ գիտնականներէ կազմուած երգչախումբ մը, որուն անդամներէն ոմանք նոյն ատեն կ'ուսումնասիրեն Երեւանի Մատենադարանի ձեռագիրները, խումբերու երգացանկերը նոր տաղերով ու շարականներով հարստացնելու համար:

Օգտագործելով ուսողագիտութեան արդի նուաճումները՝ ուսողագիտական տրամաբանութեան, հաշուողական արհեստագիտութեան կարելիութիւնները, մասնագէտները կը թափանցեն անցեալին անմատչելի գիտական մարզերը, կ'օգնեն ստեղծելու հիւանդութիւններու ախտորոշման արդիւնաւէտ եղանակներ, երաժշտութիւն գրելու, մայրենի լեզուի եւ մշակոյթի պատմութեան անծանօթ էջերը բացայայտելու:

Հայ ուսողագէտներու հիմնալի դպրոցի հետազօտութիւններու հիման վրայ ստեղծուած է հաշուիչ արհեստագիտութեան մեծ ճիւղ մը՝ գիտա-հետազօտական հիմնարկ եւ արդիւնաբերութիւն, որոնք ծանօթ են Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ: Հայկական ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու ընտանիքը վերջերս ամբողջացած է երկու տեսակ հզօր մեքենաներով՝ «Նայիրի 4» եւ միացեալ շարքի 10 – 45 համակարգով:

ԳՈՂԹՕԹԻ ԳՈՂԹՕԹ

ԱԹԼԱՆԹԻՔ ՍԻԹԻԻ մէջ, Յուլիս 15 – 21, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Ֆիլատելֆիոյ կոմիտէի «Հայկական Շաբաթ»ը: Յուլիս 15ին, Ուըրլտ Ինթըրնէշընըլ պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է բազման հանդիսութիւն մը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Յուլիս 16ին «Քնար» երգչախումբը համերգ մը տըւած է Արսէն Սայեանի ղեկավարութեամբ: Յուլիս 17ին ներկայացուած է Յ. Պարոնեանի «Պաղտասար աղբար»ը: Յուլիս 18ին, հրապարակային ճաշի մը ընթացքին խօսք առած են Հրաչ Աբրահամեան, Մինաս Թէօլէօլեան եւ Մայքըլ Նաճարեան: Յուլիս 19ին տեղի ունեցած է դասական ուտի ունկնդրութիւնը, Ծորճ Մկրտիչեանի նուագածութեամբ: Յուլիս 20ին Աթլանթիք Սիթի ժամանած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ.ի: Բոլոր ձեռնարկները վարած է Աստուր Կիրակոսեան:

ԼՈՆՏՈՆԻ Հայկ. Երաժշտութեան Հիմնարկը, Միջին Արեւելքի մէջ պատահած դէպքերու հետեւանքով նիւթական դժուարութիւններու հանդիպելով, առայժմ փակուած է եւ ակադեմական եւ հետազօտական յայտագիրը փոխադրուած է Քալիֆորնիոյ համալսարանը, նախաձեռնութեամբ Տոքթ. Հրանդ Բէկլարեանի: Այսպէսով, յառաջիկայ Սեպտեմբերին Հարաւային Քալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ հիմը դրուած կ'ըլլայ հայկական Երաժշտութեան առաջին ամպիոնին: Երաժիշտ Լորիս Ծգնաւորեան, որ ղեկավարն էր Լոնտոնի Հայկ. Երաժշտութեան Հիմնարկին, պաշտօնի կոչուած է Լա Վէրնի Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճին մէջ:

ԹԵՀՐԱՆԻ հայ համալսարանականներու Ընդհանուր Միութեան սրահին մէջ, Յուլիս 11ին, տեղի ունեցած է Վարանդ Փափազեանի (Պէյրութէն) դասախօսութիւնը՝ «Լիբանանի քաղաքական կացութեան եւ Լիբանահայութեան մասին»: Դասախօսը անդրադարձած է պատերազմի պատճառներուն, Լիբանահայութեան վիճակին եւ հայկական կուսակցութիւններու դիրքին:

ԼՈՆՏՈՆԻ Թիաթըր իճ ըը Սէուէյի մէջ Յուլիս 19ին ներկայացուած է, առաջին անգամ ըլլալով, հայերէնէ թարգմանուած թատերգութիւն մը: Հեղինակն էր Պոլսէն՝ Արման Վարդանեան, թարգմանիչներ՝ Էթի Պիւլպիւլեան եւ Կէյլ Ռիտըրմէքըր: Ուէգէլը գործերէն մէկն է հեղինակին, որ նաեւ երաժիշտ է եւ հեղինակ զանազան այլ թատերգութեանց: Ներկայացման ղեկավարն է Յովհաննէս Փիլիկեան:

<table>
<tr><td>ՇԱՀԱՆ
ՇԱՀՆՈՒՐ</td><td>ՆԱՀԱՆՋԸ
ԱՌԱՆՑ
ԵՐԳԻ</td><td>1929

1979</td></tr>
</table>

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.

Սակայն կար ուրիշ մը զոր Պետրոս անմիջապէս սիրեց: Սիրեց՝ առանց սակայն անոր շատ մօտենալու, առանց մտերմութեան ազդանշանը տալու, ոչ թէ որովհետեւ աւելի կարեւորութիւն եւ արգահատանք կար այդ զգացումին մէջ, այլ որովհետեւ այդ տղուն բուռն եւ արտասովոր նկարագիրը շատ հեռու էր դիւրահաղորդ ըլլալէ: Նախկին կեդրոնականցի մըն էր, քահանայի տղայ, եւ զինքը կը կոչէին լօխում: Անոր դասընկեր Խնտամեանը կը պատմէր թէ մանուկ եղած ատեն ճեփ ճերմակ միս, կակուղ նկարագիր եւ քաղցր բնաւորութիւն մը ունենալուն՝ զայն այդպէս են անուաներ: Խիստ անխնամ արտաքին մը, միշտ ծխող բարակ շրթունքներ, պզտիկ աղտոտ ակռաներ, իսկ խարտեաշ եւ գանգուր մազերուն շրջագիծը՝ հարցական նշաններով, փակագիծերով, կախման կէտերով: Ի՞նչ հակասութիւն սակայն իր կրած մակդիրին հետ: Հիւանդագին ըլլալու աստիճան չափազանցուած ջղայնոտութիւն մը կը թրթռացնէր զինքը: Զէր խօսեր, այլ կը փրփրէր, կ'ոռնար, կը կռուէր: Արդէն միայն կռուի արժանի նիւթերով կը զբաղէր, իր նախադասութիւնները հայհոյութեամբ ստորագծելով: Պետրոս անգամ մը ներկայ եղաւ անոր այսպիսի մէկ յորդումին:

– «Ի՞նչ, ի՞նչ, կը գոռար ան, նորէ՛ն Ֆրանսերէն թերթ, նորէ՛ն Ֆրանսական թատրոն. ատոնց հայերէնը չկա՞յ: Պիտի չըլլայ որ դուք սանկ մէյ մը ցընցուիք, զիտակցիք մեր վիճակին. չպիտի՞ ըլլայ որ կռուիք, մաքառիք ձուլումին ու այլասերումին դէմ: Մարած մոխիրներ բոլո՛րդ ալ; կաշիի վաճառականներ բոլո՛րդ ալ. միայն ձեր պզտիկ շահերուն կը նայիք, միայն ձեր մատներուն վրայ կը դողաք: Մե՛նք ալ հայրենիք մը ունինք. պէտք է պատրաստ կենանք հոն երթալու: Զբաղեցէ՛ք անով. պէտք է որ ճահիճները չորցնենք, պէ՛տք է որ ջրանցքները բանանք որպէսզի... Վատե՛ր, թօյլեր... Պոլիս ալ այսպէս էիք, ձեր հայրերն ալ այսպէս էին: Երբոր հոն մէկը փողոցէն անցնէր վազելով, սարսափի ու ցաւի արտայայտութիւնը դէմքին՝ գիտէի թէ մէկը չէ սպաննուած, խարուած ամուսին մը իր հակառակորդը չէ բզքտած, կին մը իր մանուկները չէ խեղդած, սիրահարներ անձնասպան չեն եղած ինչպէս որ հոս կ'ըլլար, այլ պարզապէս արեւելքցի մը գետինն է իյնած՝ կաթուածահար: Հարիւրին իննսունն այսպէս կը մեռնէին. փտածութեամբ, անշարժութեամբ: Իսկ դո՛ւք, հոս... ինչպէ՛ս ձեզմէ կայծ մը պիտի հանենք երբոր ժամը հնչէ, դուք որ մարած մոխիրներ էք հիմա: Ուրկէ՞ կրակ պիտի գտնենք երթալու համար կռուի. որովհետեւ այո՛, կռիւ պիտի ունենանք մենք, որքան ատեն որ տակաւին ոտքի կաթողիկէ մը ըլլայ եւ ձիւնազարդ գագաթ մը լեռան, որքան ատեն որ մեր երակներուն մէջ արիւնին հետ եռացող «մեր հայրենիք» մը ըլլայ, որքան ատեն որ մեր հայրենիքը չըլլայ...»:

Պետրոս կը լսէր: Իսկ անոնք որ կը նեղուէին եւ կը բարկանային, լաւագոյն կը համարէին մեկնիլ, անգամ մը եւս տեղի չտալու համար ասկէ առաջ պատահած այնքան ցաւալի վէճերու, կռիւներու: Այս խօսքերուն պատճառած անբացատրելի անհանգստութենէն զատ, Պետրոս խուռնկ ցաւ մը կը զգար ի տես այն տառապանքին որ խարտեաշ տղան կը ցնցէր ամբողջ էութեանը մէջ, անոր ամբողջ մանկական պարզութեանը եւ միամտութեանը մէջ: Պռռացած ատեն ձերքերը կը դողային ու իր ակնարկը կարծես կու գար երկու խոշորացոյցերու ետեւէ: Երկրորդ Սուրէն մըն էր այս, բայց նուազ գիտուն, նուազ զերասան, նուազ արուեստագէտ:

(84 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՈՐՏՕ.— Այրի Տիկին Սաթենիկ Հալաճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԻՐԱԿՈՍ ՀԱԼԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Պոր-տոյի հիւսիսային գերեզմանատունը (Պորտօ – Նոռ) Երեքշաբթի, Յուլիս 31, ժամը 16ին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ընտանեկան հարցի մը համար կը փնտռուի լիբանահայ Պր. Յովսէփ Նաճարեան որուն ընտանիքը կը բնակի Գամիշլի, Սուրիա։ Յիշեալը 1976ի սկզբնաւորութեան մեկնած է Լիոն եւ կը կարծուի թէ առեւտուր մը ի վեր հաստատուած է Փարիզ։

Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Տոքթ. Սիմոնեան 750, Յարութիւնեան Ալէն, Յարութիւնեան, Պիւժիքեան, Պառաւեան, Գարակէօզեան, Սրմաքէշեան, Տիկ. Փափազեան (ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ) 500ական, Ժաք Գամեան, Փափազեան 300ական, Տոքթ. Թիրեաքեան, Տէրվանեան 250ական, Քէշիշեան, Զապունեան, Տոքթ. Յակոբոֆ, Զիլճեան Բաթրիք, Ուրբաթեան, Բարսեղեան, Յարութիւնեան Քրիստոֆ, Պոյաճեան, Մանուկեան, Փափազեան Մարսէլ, Տիկ. Գեպիլեան, Պետրոսեան Րաֆֆի, Գիրէճեան, Պէրպէրեան, Տիկ. Ներշանեան 200ական, Պօզողլեան, Սիմոնեան, Յակոբեան 150ական, Շահինեան Աշքեան, Յովհաննէսեան, Յովհաննէսեան, Գահեան, Պետրոսեան Իշխան, Թարլայեան Յակոբ, Թաշճաօղլու, Տանէլս, Նէտիլեան, Յովսէփեան, Մանուկեան, Կիւզէլեան, Գարօղլու Արսէն, Իզաաք, Յովհանեան, Գուսինեան, Տուտաքեան 100ական, Գայսէրլեան 75, Իշխանեան Ժան 70, Աբգարեան, Գարա, Յովհաննէսեան Վ., Փափազեան Յ., Մէսքեան, Մաճառեան Յ., Չիլինկիրեան, Կոստանեան, Քամիւ Ա., Սահաթճեան, Գույումճեան, Մեսրոպեան, Աւետիքեան, Գարկօ, Սմսարեան 50ական, Իկիթպաշեան, Բալոյեան, Արա, Պէթթի, Տէլէքեան, Տիկ. Յակոբեան 20ական։

(Գումար 31.745)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղց. Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Աբրահամ Կարապետեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Աստիկ Աշճեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Կէօնճեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Պարէեան 100ական, Յակոբ Գոռաճեան, Շարլ 30ական, Տիկ. Գույումճեան եւ Գալուստ Եազմաճեան 20ական։ Գրիգոր Չիլինկիրեանի մահուան առթիւ՝ Սարգիս Չիլինկիրեան 1000, Վրէժ Ելքովանեան 400, Գաբրայէ 250, Բժ. Տըլանեան, Պօղոս Չիլինկիրեան 200ական, Փափազեան Էլիզ, Հրայր Փիլիկեան 100ական, Յովհ. Սարգիսեան, Խաչիկ Տէմիրճեան, Բիւզանդ Շահպազեան, Լիկորի, Պարսումեան, Յակոբ Կէօնճեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Լեւոն Շուշանեան, Եսայի Տէր–Մարգարեան, Գրիգոր Տուրնայեան, Մարի Աստուրեան, Փօլ եւ Ժորժ Փափազեան 50ական, Գրիգոր Մաճառեան 150 Ֆր., Գալուստ Եազմաճեան, Ժան Թիրէքեան, Գէորգ Թիրէքեան, Լեւոն Պէշիկթաշլեան, Յովսէփ Ինճէեան 30ական, Աւագ Չալըքճեան, Լեւոն Գէլէշեան, Ալպէռ Պէգլեան, Նարդուհի Պապուչեան, Կ. Դարբինեան, Կարապետ Սարգիսեան, Սմբատ Պօղուքլեան, Կարօ Աւետիսեան 20ական, Հայկազ Զուքուրեան, Էթոռի 10ական Ֆր.։

×

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար.— Ողբ. Դաւիթ Երեմեանի մահուան առթիւ Տէսինէն Տիկ. Մարի Կարապետեան 50 Ֆր.։։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆԻ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ...»

գիրքը

արձակ ... կէս – երգիծական ...

յուշեր ... դէմքեր ... դէպքեր ...

խորհրդածութիւններ

Մատենաշար « ՅԱՌԱՋ »

Պատկերազարդ, 400 էջ

Գին՝ 50 Ֆր.

Առաքման ծախքով 60 Ֆր.)

Ստանալու համար դիմել՝ «Յառաջ»

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 13ին։ 1979 – 1980 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Արձանագրութեանց համար դիմել կրթարան.

ECOLE SAINT MESROB
4, Rue Komitas — 94140 Alfortvile
Tél. : 378-92-91 et 375-26-98

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը փակ է

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն 31

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար, դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 10 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ։

Մեր այն բաժանորդները որ կրնան իրենց թաղին թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած վարչութեան աշխատանքը։

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով։

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ։ Հեռաձայնով չընդունուիր։

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

ՕԳՈՍՏՈՍ 5

Կազմակերպուած գաղութիս Հայ Բարեկամական Միութեան կողմէ, նախկին « Կոլֆ Քամփինկը », մասնակցութեամբ Վալանսի « Ժաք – Քոժա » խումբին նաեւ հայկական թիփիք երրեակ խումբի մը։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI :	RETOUR JEUDI :
— 24 Août	— 06 Septembre
— 31 Août	— 13 Septembre
— 01 Septembre	— 15 Septembre
— 14 Septembre	— 27 Septembre
— 12 Octobre	— 25 Octobre
— 28 Décembre	— 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — **87 la Canebière 13001 MARSEILLE tél. (91) 95 90 12**

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France

Org. Lic. 97

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՑԵՐԵԿԵԱՅ ԵՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ

1979 – 80 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը։ Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ Հայեցի ճիւղեր։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

S'adresser à :

Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bl du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. 927-01-72

ECOLE TEBROTZASSERE
INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (Ie CYCLE)
Préparation au B. E. P. C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

YORGANTZ

18 Août Samedi à 20 h. 30

sur

TF1

chante en arménien

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Կիրակի, Օգոստ. 5, ժամը 8ին Ֆրանս-Քիւլթիւրէն՝
Լուսինեան դերդաստանը

EXPOSITIONS

ԳԱՐԶՈՒ — CARZOU

Du 17 Juin au 30 Août
Galerie d'Art du Château des Hayes
49250 BRION
jusqu'au 30 Juillet
Maison des Princes de Pérouges
(Ain)

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE et ENVIRONS ORGANISE UN PELERINAGE

en Arménie à l'occasion du Jubilé de la Nouvelle Césarée

du 9 au 25 Septembre

Le voyage durera 14 jours dans les lieux historiques d'Arménie dont une journée complète en Nouvelle Césarée, ainsi que 2 jours à Moscou avec spectacle dernier soir au Théâtre Bolchoï ou Palais des Congrès.

— Le prix 3900 F. tout compris.
— Prix spéciaux pour les jeunes.

Pour les inscriptions :
F. NICHANIAN
15, Avenue Mathurin-Moreau
75019 Paris — Tél. : 205-47-40
Le trésorier : KEVORK SAADETIAN
18, Rue de Picardie, 75003 Paris
C.C.P. La Source 34 136-02
Tél. : 887-99-06
Le secrétaire : AGOP VEZIRIAN
84, Rue Adolphe-Guyot
92270 Bois-Colombes — Tél. : 780-82-58

Un cinéaste professionnel accompagnera le groupe pour filmer toute la visite

Նուպարեան Մատենադարան

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասէրներու փափաքին, որոշած է մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը, հետեւաբար մատենադարանը փակ պիտի մնայ Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով։

Հասցէ Նուպարեան Մատենադարանի
11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել մէթրօ Փասի։
Գրադարանը բաց է ամէն օր ժամը 10էն 12, յ. մ. 14էն 18, բացի Չորեքշաբթի, Կիրակի եւ տօնական օրերէ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հինգշաբթի Նոյեմբեր 22
Երկուշաբթի Նոյեմբեր 26
Հայաստանի « ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ » երգի – պարի պետական անսամպլի ներկայացումները ՍԱԼ ՓԼԵՅԷԼ։

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : Nº 55935